

Adres telegraficzny: **HERSE** — WARSZAWA

WARSZAWA MARSZAŁKOWSKA 150

ZNACZNIE ROZSZERZONY

SKŁAD DYWANÓW

SPECYALNOŚĆ:

KOBIERCE WSCHODNIE

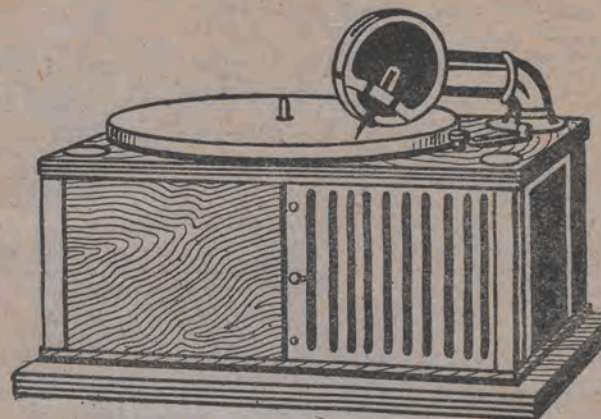
≡≡≡ IMPORT BEZPOŚREDNI ≡≡≡

SKŁAD FUTER

Telefon 82-30

1

E
U
F
O
N

□□ Pierwszy aparat w świecie, oddwarzający dźwięki bez tuby. □□
Po wielu licznych trudach i wysiłkach Towarzystwo Akcyjne „EUFON
COMPANY LIMITED“ w Budapeszcie wynalazło nareszcie aparat mówiący, który bezsprzecznie zadawała już najwybredniejsze wymagania. □□□□□□□□□□
Udoskonalony w stopniu najwyższym, „EUFON“ niema już chrapliwego i nienaturalnego głosu. Wolny od wszelkiego blaszanego i wogóle turbowego głosu, przedstawia dziś „EUFON“ sam sobą najszlachetniejszy mechaniczny instrument muzyczny i istotnie stoi na wyżynie techniki (czego o innych aparatach nie da się powiedzieć). □□□
„EUFON“ prócz wielu innych zalet, jest także poręczny, a więc łatwo przenośny z miejsca na miejsce, niby aparat fotograficzny, i ma przytem □□□□□□□□□□ bardzo estetyczny wygląd. □□□□□□□□□□

Skład fabryczny aparatów i płyt

Warszawa, Marszałkowska 146 (róg Rysiej)

Telefon № 58-26

Aleksander Kenig.

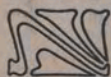
1

APTEKA EUGENJUSZA FILLEBORNA

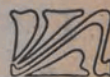
w WARSZAWIE,

ul. Marszałkowska № 87 róg Wspólnej

Telefon 14-79.

Stale posiada na składzie: najnowsze środki
lekarskie. Wody mineralne naturalne, sole do
□□□□ kąpieeli, ługi, szlasy i ekstrakty. □□□□

RADY PRAKTYCZNE. *Woskowa zaprawa do froterowanych posadzek.*

$4\frac{1}{2}$ kwarty wody, 3 funty potażu zagotować, w gotujący płyn wrzucić 6 funtów żółtego wosku w drobnych kawaleczkach, ciągle mieszać, dosypać 2 funty ugru. Do użytku, należy tej masy $\frac{1}{2}$ funta rozpuścić w $1\frac{1}{2}$ kwarty wrzącej wody, pomalować pędzlem posadzkę, po wyschnięciu froterować szczotkami, jak zwykle.

Medal złoty Lublin 1908 r.

Złoty—Petersburg 1903 i w. in.

Osuszanie wilgotnych pomieszczeń. Krycie dachów wielowarstwową papą Gudronitową. Radykalne niszczenie grzyba drzewnego. Wszelkie izolacje od wilgoci, zimna, dźwięku i t. p. Wentylatory (przewietrzniki) turbinowe wodne i parowe, transmisyjne elektryczne, pokojowe mikowe i w. in. Nasady kominowe, ażury, siatki, rozety (różnych wymiarów deseni). Kaloryfery ogniotrwałe do pieców pokojowych.

== Biuro techniczne i fabryka ==
„GUDRONIT“ W. Ciszewski

Warszawa, Krak.-Przedm. 17, tel. 11-45.

Katalogi na żądanie franco i gratis.

RADY PRAKTYCZNE. *Zapachnianie bielizny.*

Zamiast sprawiania nieraz drogich saszet pachnących, które zwykle bardzo szybko wietrzeją, najpraktyczniej kupić łut perfum o zapachu mocniejszym, wlać te perfumy w ćwierć funta korzenia fiołkowego w proszku, wymieszać dokładnie i rozsypać w koperty zwykłe, używane do listów. Z tej ilości będzie najmniej 10 doskonałych, silnych saszet, które przez rok czasu będą udzielały swego zapachu całej domowej bieliznie. Naturalnie, że po wyspaniu proszku, koperty zakleić należy.

BIURO MELIORACYI ROLNYCH

Warszawa, Foksal 14.

Telefonu Nr. 115-02

INŻYNIEROWIE

S. Turczynowicz, A. Ponikowski, W. Trojanowski i E. Ostrowski
Osuszanie. Drenowanie. Nawadnianie. Uzyskiwanie kredytu Ministerium Rolnictwa i kredytu Tow. Kr. Ziemsk.

KRAJOWY DOM BANKOWY
Stanisław Książę Lubomirski
 w Warszawie

- 1) Wierzbowa Nr. 11 (Plac Teatralny).
- 2) Marszałkowska Nr. 124 (Dom Tow. „Rossya”).
- 3) Krakowskie-Przedmieście Nr. 13. (Hotel Europejski).

ODDZIAŁ W CZĘSTOCHOWIE.

Kupno i sprzedaż papierów % i akcji według
 □ kursów dziennych Giełdy Warszawskiej. □
 Wydaje czeki, akredytywy na wszystkie wię-
 □□□ ksze miasta Europy i Ameryki. □□□
 Przyjmuje kapitały na lokaty i rachunki bieżące.
 □□□□ Dyskonto i inkaso weksli. □□□□
 Prowadzi stałą bezpłatną kontrolę losowań
 □□□□□ papierów procentowych. □□□□□

Załatwia wszelkie transakcje
 bankowe.

ZNAKOMITE PIWO

Pilzeńskie, Monachijskie i Porter

Poleca

Towarzystwo Akcyjne

□ BROWARÓW □

WALDSZLESCHEN

w RYDZE

Skład główny na Królestwo Polskie

PRAGA, ul. Strzelecka Nr. 25
 Telefon № 33.

RADY PRAKTYCZNE. *Oczyszczanie przedmiotów popstrzo-
 nych przez muchy.*

Lustra, a szczególnie ramy i przedmioty złożone oraz marmury,
 dadzą się dokładnie oczyścić od śladów po muchach, nacierając miej-
 sca właściwe cebulą na pół przekrojoną. Wszelkie czyszczenia spi-
 rytusem lub wodą, niszczą nieraz bardzo kosztowne i wartościowe
 przedmioty.

CZWARTE

Warszaw. Tow. Wzajemnego Kredytu

Królewska 17. Telefony 45-45, 99-35, 79-15.

Kapitał odpowiedzialny 1200 członków wynosi 1,750,000.

Załatwia wszelkie operacje wchodzące w zakres interesów bankowych.

Przyjmuje kapitały na oprocentowanie od 50 rubli.

Płaci od wkładów:

za okazaniem	3 1/2 %	}}	za 3 mies. wypowiedzen.	5 %
„ 5 dniowem wypowiedz.	4 %	}}	„ 6 „	5 1/2 %
„ 1 mies. wypowiedzen.	4 1/2 %	}}	„ 1 rocznem „	6 %

Towarzystwo wydaje przekazy na zagranicę.

Zarząd: Feliks Rychłowski, Wincenty Kosztowski, Karol Olszowski.

DOM BANKOWY Kazimierz Jasiński

w Warszawie, plac Zielony
dom Hersego.

Załatwia wszelkie czynności bankierskie na
najdogodniejszych warunkach.

RADY PRAKTYCZNE. *Czyszczenie naczyń emaliowanych.*

Naczynia toaletowe emaliowane, nigdy nie dadzą się dokładnie oczyścić za pomocą jedynie wody gorącej, która przyczynia się do szybkiego pęknięcia emalii. Chcąc osiągnąć szybki i dokładny rezultat, nalać do szklanki wody dziesiątą część kwasu solnego, wlać ten płyn do mającego się oczyścić naczynia, i myć kawałkiem waty nawiniętym na patyk. Po wymyciu, wypłukać zimną wodą.

Polskie Biuro Leśne

(Ks. Zdzisław Lubomirski i S-ka)

w Warszawie, Żórawia 22, tel. 90-90.

Szacowanie i ocenianie lasów. — Pośrednictwo w sprzedaży. Handel, przemysł leśny. — Plany gospodarstw leśnych i projekty wyrębu lasu. — Kultury i inspekcje. — Sadzonki i nasiona.

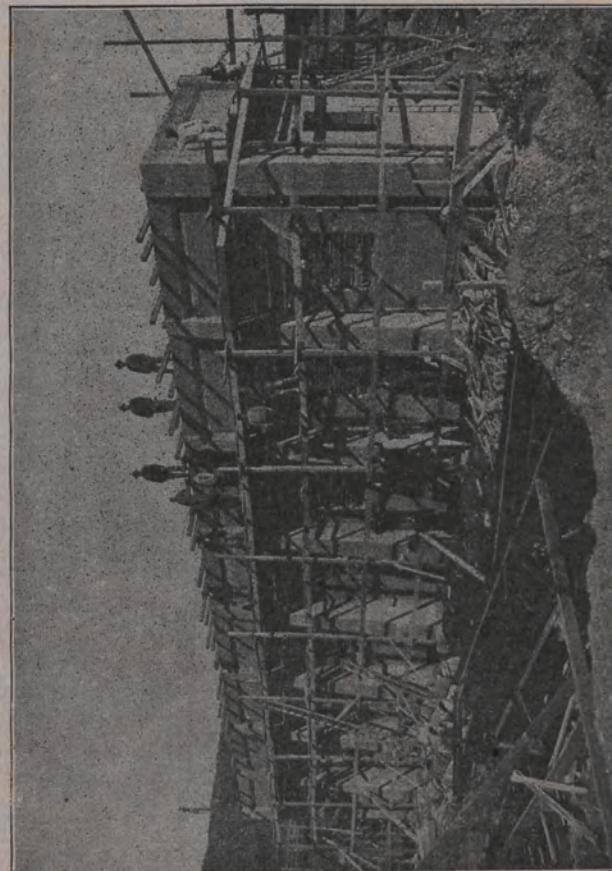
BIURO
TECHNICZNE

Bobrowski, Kołodzki i S-ka
INŻYNIEROWIE.

Święto krzyska № 30.

Telef. 94-18.

Konstrukcje betonowe i żelazobetonowe, projekty, kosztorysy, wykonanie stropów, budynków fabrycznych i gospodarskich, budowa hal fabrycznych, mostów, zbiorników, basenów, silosów, murów oporowych, browarów, cukrowni, gorzelni i t. p.

Laboratorium Kosmetyczne

W. KLIMECKI i S-ka

Warszawa, Marszałkowska № 116.

□□□□ TELEFON Nr. 33-74. □□□□

Poleca: Emulsję Radium od zmarszczek. Radiol-Radium na porost włosów. Krem D-ra Orgley, radykalny środek usuwający piegi. Mydła toaletowe i lecznicze, pudry, perfumy, szampoo do mycia głowy D-ra Lustra, herbatę D-ra Daloffa od otyłości i t. p.

Przy Laboratorium udziela się porad kosmetycznych, i wykonywa się: usuwanie łupieżu, kurzajek, wągrów. śladów po ospie. Masaż kosmetyczny twarzy. Manicure,

RADY PRAKTYCZNE. *Tak zwany woskowy papier.*

Do zawijania masła, pierników i t. p. papier nieprzemakalny robi się w sposób następujący: w płaskim, lecz szerokim naczyniu rozpuszcza się parafina i zagrzewa do 70 stopni. Wtedy macza się arkusze papieru porowatego, lub smaruje szerokim pędzlem. Taki papier zastępuje nawet cynfolię.

Proszek na prusaki.

10 łutów boraksu, 5 łutów węgla baryty, $\frac{1}{2}$ ła octanu ołowiu.—Drugi przepis: 25 łutów boraksu, $\frac{1}{2}$ ła winianu potażu, 25 łutów cukru.

ZAWIADOMIENIE.

Magazyna **Mebli** z ulicy Miodowej № 3 przeniosłem do domu własnego, ulica **Kaliksta** № 10 (tuż przy Marszałkowskiej).

Polecam: **Mebel** gotowe własnego wyrobu
Całkowite urządzenia lokali,
lub też pojedyncze sztuki.

Ceny ściśle fabryczne. Wyroby nagrodz. medalami.

Adam Jaszczołt Kaliksta 10
telefon 985.

Hotel Bristol

w Warszawie.

EMILJA HEURICH

Magazyn bławatny

Wierzbowa 2.

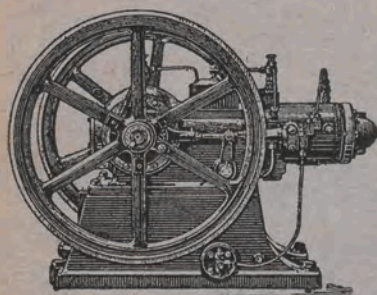
Wierzbowa 2.

Nowości krajowe i zagraniczne.

RADY PRAKTYCZNE. *Czyszczenie szkieł do lamp.*

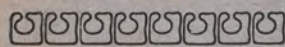
Z czasem szkła w lampach pokrywają się plamami żółtymi, których niepodobna usunąć najsilniejszym tarcie. Otóż łyżeczkę mialkiej kredy (ale bez czuba), zmieszać z łyżeczką terpentyny, nabrać trochę tej mieszaniny na kawałek barchanu lub flaneli i nacierać owe plamy, które natychmiast ustąpią. Po skończonej operacji szkła nie myć, lecz wytrzeć na sucho cienką ściereczką.

Najtańsze, najekonomiczniejsze, nie wymagające obsługi
nigdy nie zawodzące w działaniu

SILNIKI „URSUS” STAŁE I PRZEWOŻNE

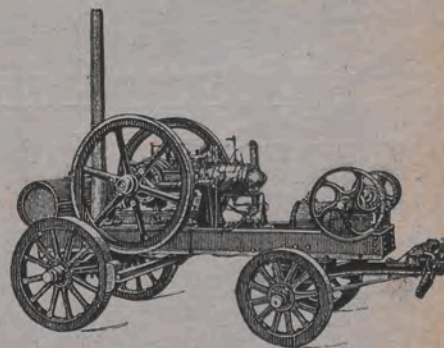
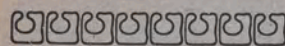
do pędzenia ropą naftową
(najtańszem paliwem), naftą,
spirytem lub benzyną.

Dla Gospodarstw —
Wiejskich

Lokomobile Ropowe.

- CHŁUBNE -
ŚWIADECTWA.

Kompletne instalacje o Gazie ssanym
zastosowane do antracytu, koksu, torfu, trocin etc.

Silniki wielokrotnie nagradzane medalami. W użyciu — z górą 1500 sztuk
Kosztorysy, projekty, referencje — wysyłamy na żądanie.

Two Specyalnej Fabryki Armatur i Mototorów: „URSUS”

Warszawa — Zarząd i fabryka: Sienna Nr. 15,
Oddz. fabr. Skierniewicka Nr. 4.
Adres telegr. URSUS—WARSZAWA.

ZABOROWSKI i S-KA

BIURO TECHNICZNE I AGENTURY

□ WARSZAWA, ul. Trębacka № 10 □

Adres telegraficzny: Generator Warszawa.

Telefony: Dyrekcyi 95-46. Biura i Składów 10-41.

PRZEDSTAWICIELE

Fabryki Maszyn Oerlikon (Szwajcarya) Instalacje elektryczne
wszelkich systemów i wielkości. Przeniesienie siły. Światło.
Krany elektryczne. Tramwaje i Lokomotywy elektryczne.
Turbiny parowe. Maszyny robocze.

Szwajcarskiej Fabryki Lokomotyw i Maszyn Winterthur (Szwajcarya)
Instalacje z motorami gazowymi dla gazu ssanego. Motory
gazowe, naftowe, ropowe, spirytusowe, benzynowe i także
lokomobile.

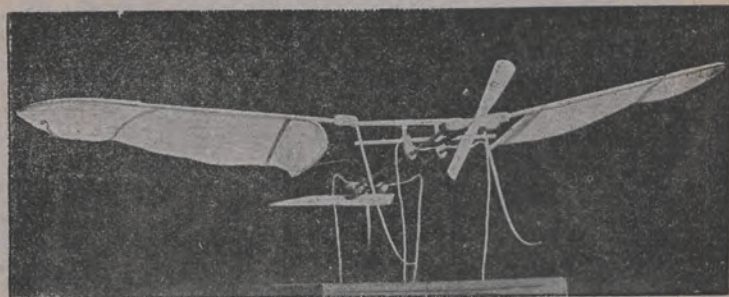
Akcyjnego Tow. Budowy Młynów AMME, GIESECKE i KONE-
GEN w Brunświku. Budowa młynów wszelkich wielkości.
Sprzedaż oddzielnych maszyn, TURBINY WODNE. Budowa
cementowni i in.

RADY PRAKTYCZNE. *Odswieżanie powietrza.*

W zimie, kiedy okna wskutek mrozów nie mogą być otwierane,
można odświeżyć powietrze, nalewając na spodeczki mieszaninę olejku
sosnowego z eukaliptusowym. Stosunek pół na pół. Bar-
dziej wykwintny zapach otrzymamy, dodając do tej mieszaniny trze-
cia część olejku bergamotowego. Wszystkie te olejki nabyć
można w każdym składzie aptecznym. Chcąc dostosować porządniej
i systematyczniej, należy zaopatrzyć się w naczynia szklane z przy-
krywkami, jakie zwykle panie używają do pudru, wypełnić do połowy
watą, lub flanelą, nasączyć tę mieszaninę olejków i odkrywać w mia-
rę potrzeby. Ochronimy przez to od kurzu i oszczędzimy olejków.

Łąc do butelek i słoików.

2 funty kalafonii, funt żywicy świerkowej, pół funta terpentyny,
3/4 funta mialkiej kredy, można zakolorować engliszrottem, bolusem
lub umbrą. Ostrożnie, na małym ogniu, w dość wielkim naczyniu.
Zakorkowane butelki maczać szyjkami.

Rowery, Motocykle i Samochody

oraz **Budowa Modeli Aeroplanów** w naturalnych wielkościach.

A TAKŻE

Wynajem Samochodów na dnie i miesiące w wielkim wyborze, wszystkie części do takowych. Wzorowo prowadzone przez specjalistów warsztaty mechaniczne na miejscu.

Wł. OKULJAR Warszawa, Ś-to Krzyska Nr. 11.
Telefon 180-34

RADY PRAKTYCZNE. *Płyn konserwujący mięso surowe w świeżym stanie*

$\frac{1}{2}$ funta siarczanu sody i lut kwasu bornego rozpuścić w trzech szklankach wody. Płynem tym obmyć mięso, owinać ściereczką i na wierzch jeszcze raz zmaczać i ułożyć w misce. W ten sposób może mięso nawet w lecie trzy dni lub więcej zachować swą świeżość. Szczególniej na letnie mieszkania ten środek jest nieoceniony. Przed użyciem obmyć w czystej wodzie. Środki te, konserwujące są zupełnie niewinne i śmiało bez obawy użyte być mogą.

LEOPOLD LANDAU

: DOM EKSPEDYCYJNO-HANDLOWY :

W ŁODZI, UL. PIOTRKOWSKA 106. TELEFON Nr. 315.

Oddziały: Skalmierzyce, Kalisz, Toruń, Aleksandrów pogr., Szczakowa, Granica, Sosnowice, Warszawa

Zastępca Północno-Niemieckiego Lloyd'u, „Norddeutsche Lloyd“.

== Sprzedaż biletów okrętowych od i do wszystkich portów świata ==

Ekspedycja rzeczy pasażerskich.

DYSTYLARNIA PAROWA Wacława Oppenheima i S-ki

dawniej **J. FUCHS**

w WARSZAWIE, ul. ŻÓRAWIA 2, telefon 46-61.

POLECA WÓDKI: Wiśniową spec., Kontuszkówkę, Myśliwską (w płaskich butelkach), Podbipiętę, Wiechówkę, Czystą, oraz Rumy, Araki i Koniak Kaukazki „ARARAT”.

Fabryka wyrobów wełnianych Karola Ejzerta

ŁÓDŹ, Piotrkowska 135.

Przedstawiciel na Warszawę

Józef Baumritter

Nalewki 2.

RADY PRAKTYCZNE. *Papier do trucia much.*

Cwierć funta wiórków kwasu zalać pół kwartą wody, niech przez noc namięknie; na drugi dzień gotować, dopóki się połowa płynu nie zostanie. Po ostudzeniu zlać, wsypać łyżeczkę czubatą mialkiego cukru, po rozpuszczeniu maczać bibułę w tym płynie, po wyschnięciu powtórnie namoczyć i papier gotowy. Papier ten truje tylko muchy i jest dla ludzi nieszkodliwy.

RADY PRAKTYCZNE. *Krople do wody do picia.*

W lecie, na wsi, gdzie woda nie pewna, należy sporządzić takie krople: 7 gram. kwasu fosforowego, 7 gram. spirytusu, 15 gram. gliceryny i 5 kropli olejku cytrynowego.—Z tego płynu 5 kropli do szklanki wody.

**Żądajcie wszędzie
herbaty — KUZNIECOWA.**

Bank Towarzystw Spółdzielczych

w WARSZAWIE, Krakowskie-Przedmieście № 19.

TOWARZYSTWO AKCYJNE Z KAPITAŁEM MILIONA RUBLI.

Czynności rozpoczęte 20 Stycznia 1910 r.

Rachunek przekazowy w Banku Państwa: 9682.

Adres telegraf.: WARSZAWA, TOWBANK.

Telefon Zarządu: 85-75. Telefon Biura: 85-76. Telefon Buchalteryi: 98-99.

GODZINY BIUROWE 9¹/₂—4¹/₂.

Bank Towarzystw Spółdzielczych, jako centralna instytucja zrzeszeń zarobkowych w Królestwie Polskim, zarówno kredytowych jak rolniczych wytwórczych i spożywczych, posiada bezpośrednie stosunki nawet w najbardziej oddalonych zakątkach kraju i dzięki temu może się śmiało polecić uwadze klienteli warszawskiej i prowincjonalnej jako **najdogodniejszy i najtańszy pośrednik w załatwianiu wszelkich operacji bankowych**, jako źródło **taniego kredytu** oraz jako miejsce pewnej lokaty funduszy.

Bank Handlowy w Warszawie

Założony w 1870 roku.

Kapitał zakładowy 48000 sztuk Akcyj po Rb. 250. **Rb. 12,000,000**
Fundusz rezerwowy z końcem 1909 roku. **Rb. 6,050,199.19**

Centralna Instytucja w Warszawie

(ulica hr. Berga, róg Włodzimierskiej).

Oddziały Banku: W Petersburgu, Łodzi, Sosnowcu, Częstochowie, Lublinie, Kaliszu.

Ajentura w Będzinie: — Składy Towarowe w Warszawie.
Składy Towarowo-Zbożowe (Tranzytowe) w Lublinie.

Kasetki (Safes) w specjalnie zbudowanym skarbcu pancernym.

WARUNKI NAJMU:

Za kasetkę małą:	półrocznie	Rb. 6,	rocznie	Rb. 12
" "	średnią	" 10,	" "	20
" "	dużą	" 20,	" "	40

Adres Telegraficzny:

dla Instytucji Centralnej: „Bank Handlowy“ dla Oddziałów: Bank Warszawski“

Wanny z piecami i bez. Wyżymaczki amerykańskie. Naczynia nikłowe fabryki Kruppa. Maszynki do kawy różnych systemów. Noże stołowe, deserowe i kuchenne Gerlacha. Żelazka spirytusowe. Kuchenki naftowe „Primus“. Kuchenki naftowe „Nev Ardent“. Maszynki i kuchenki spirytusowe różnych systemów.

POLECA PO NISKICH CENACH

Edward Dusoge

NOWY-SWIAT Nr. 5, tel. 25.15.

RADY PRAKTYCZNE. *Płyn wywabiający rdzę z bielizny.*
Lut cukru mlecznego, funt soku cytrynowego i 2 łyżki wody.

Płyn od pcheł.

Do kwaterek spirytusu, dolać pół kwaterek wody kolońskiej i łyżeczkę olejku gwoździkowego. Rozpylać ten płyn na ubranie, posciel i podłogę.

Kit do przyklejania metalowych liter na szybach.

35 gram. żywicy świerkowej, 7 gram. kalafonii, 4 gram. terpentyny, 5 gram. gipsu palonego, rozpuszczać na zimno, lub najwyżej wstawić naczynie do gotującej wody. Gips sypać na ostatku.

DOM HANDLOWY
Bracia ORSZÁGH

Warszawa, ul. Leszno 17 (dom własny),

TELEFON Nr. 18-71.

SKŁAD HURTOWY

Galanteryjno-norymberskich towarów

pończosznich i rękawicznich wyrobów

i Zagranicznych Perfum.

RADY PRAKTYCZNE. *Laka japońska.*

Słynny na świat cały lakier japoński, który tak zadziwia trwałością i nadzwyczajnym połyskiem, ma skład następujący: 45 części trepentyny, 60 części olejku lawendowego, 1 część kamfory i 15 części kopalu—wszystko to, zmieszane razem w butelce, postawić w miejscu ciepłym i od czasu do czasu potrząsać, aby się zupełnie rozpuściło; po kilkunastu dniach przecedzić przez wate, pozostawić jeszcze parę dni do odstania i zlać zupełnie klar, a resztę osadu wyrzucić.

50⁰/₀

oszczędności opału,

usuwa wilgoć

pat. MULTIPLIKATOR OGRZEWANIA

Dr. W. P. KŁOBUKOWSKI, Inż.-chemik
 Warszawa, Al. Jerozolimska 71, telefon 15 02.

NATIONAL CASH REGISTER Co.

Dayton, Ohio U. S. A.

Amerykańskie Kasy Kontrolujące
„NATIONAL“

Jeneralna Reprezentacja

na Królestwo Polskie, Litwę i Rosję

THE HAGEN Co.

WARSZAWA,

MARSZAŁKOWSKA 137.

Telefon № 72-60.

RADY PRAKTYCZNE. *Jak odczyścić gipsowe figury?*

Nieraz wcale nieźle odlewy gipsowe bywają psute przez malowanie na wierzchu farbą olejną, tracąc cechy artystyczne. Zbrudzone przez czas gipsy, po okurzeniu piórem na sucho, pomalować pędzlem bardzo gęstym krochmalem, ugotowanym na klajster. Robić to w dobrze ciepłym pokoju. Po paru godzinach, krochmal zeschnie się, popeka, sam opadnie, zabierając najdokładniej z powierzchni gipsowej wszelki brud, bez najmniejszego uszkodzenia.

Julian Miller

Senatorska 24, (wprost kościoła).

Galanteria papierowa. Zabawki.

Przybory kotylionowe. Wydawnictwo gier towarzyskich.

Firma egzystuje od 1852 roku.

Warszawskie Biuro Elektrotechniczne

Ruśkiewicz, Godlewski i Tyszk

INŻYNIEROWIE

(dawniej Ruśkiewicz i Godlewski)

Warszawa, Moniuszki 3 wejście z Nowo-Jasnej.

Koncesjonariusze na Królestwo i Cesarstwo najekonomiczniejszych elektrycznych lamp reduktorów. Instalacje elektryczne oświetlenia i przenoszenia siły na odległość

TELEFONY I SYGNALIZACJA.

Dostawa maszyn elektrycznych i wszelkich artykułów elektrycznych.

Pierwszorzędne referencje.**RADY PRAKTYCZNE.** *Plamy z nafty na murze wywabić.*

2 łyty sody zwyczajnej, łyt pumeksu miękkiego, łyt wapna w proszku, razem zmieszać i zarobić na wolne ciasto. Tą pastą nałożyć grubo miejsca splamione na marmurze naftą, a po kilkunastu minutach zdjąć i obmyć wodą z mydłem.

Czyszczenie marmurów.

Rozpuszczone szare mydło w wodzie z dodatkiem palonego wapna na niezbyt gęsty płyn, pociągnąć tym płynem przedmioty marmurowe, a po 30-tu godzinach zmyć letnią wodą. Szczególniej zaleca się ten środek do czyszczenia blatów na stołach i umywalniach marmurowych.

Papier nieprzemakalny do pakowania.

24 łyty alunu, 4 łyty białego mydła łojowego, 15 łytów wosku rozgotować w dwu kwartach wody. Papier tym płynem nasączyć i wysuszyć, wieszając na sznurku arkusz przy arkuszu.

Kit do słoniowej kości.

Łut wosku białego, łyt kalafonii, łyt terpentyny roztopić razem w naczyniu, wstawionem do wrzącej wody, a do rozpuszczonej masy wsypać łyt talku.

1774 Blisko 1½ wieku istnienia **1911**
NAJSTARSZY DZIENNIK POLSKI**GAZETA WARSZAWSKA**

GAZETA WARSZAWSKA jest wielkim organem codziennym, organem obrony interesów polskich i pracy polskiej na wszystkich polach, który notuje i oświeśla wszelkie ważniejsze objawy życia polskiego, w kraju i w pozostałych dzielnicach, a także informuje o donioslejszych zdarzeniach życia zagranicznego, dając ciągły obraz rozwoju polityki międzynarodowej.

„Przed stu laty“. GAZETA WARSZAWSKA zaprowadziła dział wspomnień z przed stulecia, istniejący w niektórych dziennikach zachodnio-europejskich. W tym dziale dwa razy na tydzień podawane są wyjątki z numeru GAZETY WARSZAWSKIEJ, który się ukazał sto lat temu (GAZETA WARSZAWSKA w owych latach ukazywała się dwa razy na tydzień). Wspomnienia te dotyczą obecnie bardzo doniosłego w dziejach Europy okresu napoleońskiego, u nas zaś są wspomnieniami czasów Księstwa Warszawskiego.

Stałymi członkami redakcyi lub współpracownikami Gazety Warszawskiej są pp :

Zygmunt Balicki, Kazimierz Bartoszewicz, Stanisław Bukowiecki, prof. Ignacy Chrasanowski, Zdzisław Dębicki, Roman Dmowski, Stefan Dziewulski, Jerzy Gościński, poseł Władysław Grabski, prof. Stanisław Grabski, poseł Władysław Jabłonowski, Tadeusz Jaroszyński, Maryan Kiniorski, Ludomir Komierowski, Tadeusz Konczyński, Stanisław Kozicki, Maryan Krzesimowski, Maryan Lutosławski, prof. Wincenty Lutosławski, Antoni Maryński, Zuzanna Wolska, Jadwiga Marcinowska, Zygmunt Morawski, Mieczysław Niklewicz, Adam Nowicki, Franciszek Norwadowski, Edward Paszkowski, Henryk Piątkowski, Stanisław Pieńkowski, Janina Popławska, ks. Seweryn Popławski, Władysław Prokiesz, Henryk Radziszewski, Władysław St. Reymont, dr. Leon Rutkowski, Antoni Sadzewicz, Gustaw Simon, Czesław Sobolewski, Jan Stecki, poseł Józef Świerzyński, prof. Adam Szelągowski, Felicyan Szopski, Kazimierz Tetmajer, Zygmunt Wasilewski, Bohdan Wasiutynski, Henryk Wierciński, Ludwik Włodek, Jan Zaluska, Wincenty Zwoliński i inni.

Telefony: Redakcyi—88, Administracyi—25-31, Drukarni—172-28.

Redakcyja i Administracyja: Szpitalna 14, w Warszawie.

Adres dla listów: Gazeta Warszawska, skrzynka pocztowa № 257 w Warszawie.

CENA „GAZETY WARSZAWSKIEJ“: w Warszawie: rocznie rb. 9, półrocznie rb. 4 kop. 50, kwartalnie rb. 2 kop. 25, miesięcznie kop. 75; z przesyłką pocztową: rocznie rb. 12, półrocznie rb. 6, kwartalnie rb. 3; za granicą: rocznie rb. 18, półrocznie rb. 9, kwartalnie rb. 4 kop. 50. — Zmiana adresu 20 kop. — Za odnośnienie do domu 10 kop. miesięcznie — Cena numeru pojedynczego 3 kop. Numery pojedyncze sprzedawane są we wszystkich agencjach, kantorach pism, kioskach i na kolejach.

RADY PRAKTYCZNE. *Szampańskie wino owocowe.*

W gąsiorek nalać 7 kwart wody i dosypać $3\frac{1}{2}$ funta cukru; gdy się cukier rozpuści, wrzucić $3\frac{1}{2}$ funta świeżych opłukanych poziomek i 3 kwaterki spirytusu, zakorkować i postawić na 14 dni na słońce, w braku zaś słońca przy gorącym piecu lub kuchni. Dnia 15-go przecedzić płyn przez cienkie płótno, a poziomek niewyciskać, bo będzie mętne. Postawić na 3 dni w zimnym miejscu, poczem pozlewać w butelki od wina szampańskiego, lecz nie do pełna, zakorkować dobrymi korkami, owiązać szpagatem, lub drutem i ułożyć w piwnicy na piasku. W przeciagu dwu tygodni, zdadne do użycia, musuje, jak szampan, a w leżącej pozycji, może trwać aż do roku przyszłego bez zepsucia. Można również użyć truskawek i malin.

Tusz do stempli kauczukowych.

3 części Anilin Metyl Violeta rozpuścić na gorąco w 10-ciu częściach octu drzewnego, dolać 10 części spirytusu, 10 — wody, 7 — gliceryny. — Na tusz czerwony te same płyny ze zmianą farby na Anilinę-Fuchsyne. Na czarny — Anilina-Negrosina. Na bardzo jasny, czerwony, przy tym samym stosunku płynów 3 części Aniliny-Eosiny.

A. WETTLER sen.

BIURO TECHNICZNO-INSTALACYJNE

W WARSZAWIE

ul. Hoża № 49. Telefony № 98 i 19-98.

Adres telegraficzny: WETTLER—Warszawa.

♦♦ Firma egzystuje od 1888 roku. ♦♦

Ogrzewanie centralne. Kanalizacja miast i domów. Wodociągi. Oczyszczanie ścieków systemem biologicznym. Chłodnie sztuczne. □

ODZNACZENIA: Dyplom uznania na Wystawie Hygienicznej w Warszawie; Złote Medale na wystawach: Balneologicznej w Ciechocinku i Hygienicznej w Lublinie.

==== Projekty i kosztorysy na każde żądanie. =====

Towarzystwo Pożyczkowo-Oszczędnościowe „Współdzielczość“

Warszawa, Żórawia № 30. ===== Telefon 55-77.

Przyjmuje na lokatę kapitały i oszczędności od 1 rubla, płaci od 4 do 7%. Wydaje pożyczki spłacane ratami na 9%.

Zarząd: W. Pudłowski, S. Zamoyski, A. Baruszyński.

RADY PRAKTYCZNE. *Odczyszczanie politurowanych mebli.*

W kwarcie nafty, rozgrzanej w naczyniu wstawionem w gorącą wodę, rozpuścić $\frac{1}{4}$ funta białej cerezyny. Po ostygnięciu, gąbką nacierać części mebli, które chcemy odświeżyć. Po 24-ch godzinach wytrzeć flanelą, a meble będą, jak nowe.

Kit do marmuru.

10 części glejty ołowianej, 70 części mialkiej cegły przesianej, 20 części pokostu.

RUBEROID

najlepszy materiał do krycia dachów i izolacji budynków od wód zaskórnych i wilgoci

Jedyny materiał do krycia dachów żelazo-betonowych, strzech słomianych, starych dachów papowych. Długoletnia trwałość bez wszelk. konserwacji. Prospekty i cenniki na żądanie.

Jeneralna reprezentacja na Królestwo Polskie **Dr. Ludwik Zieliński**

Warszawa, Mazowiecka 4, tel. 53-62. Adres telegr. „KABEL”, tamże główny skład i wyłączny wyrób: patentowany ulepszony ogrzewacz

WULKAN 268-A

nadaje się do mieszkań, kościołów, magazynów, składów, restauracji, cukierni i t. p.

Oszczędność opał przeszło 50%. Ogrzewa w 20 minut każde pomieszczenie. ♦♦♦♦ Prospekty i cenniki na żądanie.

Figury metalowe i z masy. Monstrancje. Kielichy.
Puszki. Lichtarze. Latarnie. Wszelkie utensylia kościelne.

Szyldy wszelkiego rodzaju. Litery szklane, metalowe
etc. Tablice odlewane, grawerowane, emaljowane.

POLECA

FABRYKA WYROBÓW METALOWYCH

P. BITSCHAN

WARSZAWA,

DŁUGA 51.

TEL. 6-13.

RADY PRAKTYCZNE. *Zabezpieczenie drzewa od wilgoci.*

Rozpuścić funt kalafonii, $1\frac{1}{4}$ funta siarki i $\frac{1}{4}$ funta tranu na wolnym ogniu, lub lepiej w gorącej kąpieli, do zafarbowania użyć ugru żółtego lub palonego. Pomalować na gorąco dwa razy, ale po zupełnem wyschnięciu pierwszego, dopiero drugi. W ten sposób drzewo zabezpieczone będzie w zupełności od mgły, pary i wszelkiej wilgoci.

Hotel Kowieński

w Warszawie, Junkierska № 1,
vis-à-vis pomnika Mickiewicza.

Właśc. Bogumił Naroska.

Stanisław Maciejowski

BIURO UBEZPIECZEŃ ROLNYCH
== OD OGNIĄ I GRADU. ==

Warszawa, Krak.-Przedm. № 7.

Telefon biurowy Nr 183-64.

Biuro posiada znaczny wybór majątków ziemskich, osobiście sprawdzonych i szczegółowo opisanych. Liczne fotografie dworów, pałaców, inwentarzy i t. p., dają dokładne pojęcie o stronie estetycznej i praktycznej każdej posiadłości, oszczędzając czasu i pieniędzy poszukującym majątków.

ANTONI RAUCH

Warszawa, Ś-to Krzyzka 33. Tel. 113.

POLECA:

**POKOST, OLEJ DO PALENIA
i wszelkie OLEJE i SMARY.**

RADY PRAKTYCZNE. *Mydélka do czyszczenia szyb, metalowych naczyń i klamek.*

Funt mydła do prania pokrajać bardzo drobno, zalać dwiema szklankami wody, rozpuścić na gorąco i ciągle miesząc, dosypywać: 4 łyty mialkiej kredy, 2 łyty blejwajsu, 2 łyty kamienia winnego i 2 łyty palonej magnezji. Gorące jeszcze wylać na płaskie naczynie, a gdy tylko zastygnie, pokrajać na kawałki.

RADY PRAKTYCZNE. *Cement do klejenia stłuczonej porcelany.*

Świeżo wypalony gips mialki (który zawsze nabyć można częściowo w każdym składzie farb), rozrobić wodą, w której rozpuścić alun w takiej ilości, ile woda sama chciała go rozpuścić. Brzegi porcelany oczyścić szczoteczką, umaczaną w zimnej wodzie, natychmiast, na mokre jeszcze nałożyć bardzo cienką warstewkę tego cementu, złożyć dokładnie, okręcić szpagatem lub cienkim drutem i pozostawić tydzień bez ruszania przedmiotu.

**TANIOŚĆ i ELEGANCYA! = MAGAZYN UBIORÓW MĘSKICH
ANTONIEGO KOWALEWSKIEGO**

w Warszawie, przy ul. Chłodnej 32. Telefon 193-99.

Przyjmuję wszelkie obstalunki z własnych lub powierzonych mi materyałów. Obstalunki uskutecznia się w najkrótszym czasie, pod gwarancją eleganckiego wykończenia, pod moim osobistym kierunkiem podług najświeższych żurnali angielskich i francuzkich. Na składzie znajduje się duży wybór gotowych ubiorów po cenach możliwie niskich oraz przyjmuje się reper.

Biblioteczka Uniwersytetów Ludowych

zawiera wybór utworów literatury ojczystej, zwłaszcza najnowszej, przeznaczony dla młodzieży szkolnej klas wyższych oraz dorosłych czytelników. **Wyszło 155 numerów.** Cena 1 seryi Nr. 1—100 rb. 8.54, z przesyłką pocztową rb. 9.40.

BIBLIOTECZKA MŁODZIEŻY SZKOLNEJ

stanowi dopełnienie do „Biblioteczki Uniwersytetów Ludowych“ zawiera krótkie i łatwe utwory, powiastki i wierszyki przeznaczone do czytania w domu i w szkole dla uczniów klas niższych i szkół elementarnych. **Wyszło 129 numerów.** Cena 1 seryi Nr. 1—100 rb. 6.89, z przesyłką pocztową rb. 7.75.

Prosimy żądać szczegółowych katalogów powyższych Bibliotek, które księgarnia wysyła bezpłatnie.

RADY PRAKTYCZNE. *Ziółka na apetyt.*

3 łyżki rumianku zwykłego, łyżkę rumianku rzymskiego, łyżkę melissy, łyżkę tymianiku, łyżkę mięty, 15 sztuk kwiatu pomarańczowego pomieszać razem, lecz kwiat pomarańczowy trzeba rozdrobnić. Jedną łyżeczką od herbaty tych ziół, zaparzona pół szklanką wody, użyta być powinna na godzinę przed obiadem. Apetyt wkrótce powróci.

== WARSZAWSKIE TOWARZYSTWO ==
WZAJEMNEJ POMOCY NA WYPADEK ŚMIERCI

„WZAJEMNA POMOC”

ul. Święto-Krzyska № 17 tel. 18,73

przyjmuje zapisy nowych członków w wieku do lat 45. Ubezpieczenia na zasadach wzajemności od 500—5000 rb.

~~~~~ Składki najniższe. ~~~~~

W. URBAŃSKI

dawniej

F. BOBROWSKI I URBAŃSKI

WARSZAWA — WIERZBOWA 2.

Bielizna męska i damska

SPECJALNOŚĆ:

Wyprawy damskie od skrom-
nych do najwykwintniejszych.

RADY PRAKTYCZNE. *Lakier do podłóg.*

$\frac{1}{2}$ funta szarlaku tańszego gatunku, 4 luty kalafonii rozpuścić w kwarcie spirytusu drzewnego, dosypać $\frac{1}{2}$ funta ugru; przed lakierowaniem, trzeba posadzkę przeciągnąć pokostem, a szpary w podłodze zakitować taką masą: funt palonego wapna, 2 funty żytniej maki rozrabiać pokostem do właściwej gęstości kitu.

FIRMA EGZYSTUJE OD ROKU 1875.

MAGAZYN I FABRYKA WYROBÓW JUBILERSKICH

L. LIPIŃSKI

w WARSZAWIE, Wierzbowa 7. Telefon 75-12.

Pracownia przy Magazynie.

RADY PRAKTYCZNE. *Krople żołądkowe (wzmacniające).*

4 luty skórki pomarańczowej, pozbawionej części białych, 3 luty skórki cytrynowej, 4 luty cynamonu, 2 luty anyżku, 2 luty koperku włoskiego, 2 luty korzenia tatarakowego, 2 luty goździków, 1 lut kubeby, 1 lut kardamonu, 1 lut gałki muszkatołowej, 1 lut rumianku rzymskiego, 1 lut kminku, $\frac{1}{2}$ luta imbiru, $\frac{1}{2}$ luta rozmarynu, 1 lut korzenia fiołkowego, $\frac{1}{2}$ luta korzenia arniki, to wszystko nalane dwiema kwartami najmocniejszego spirytusu i kwartą wody. Po miesiachu zlać, wycisnąć z korzeni, przecedzić przez wate, po odstaniu zlać na czysto. Pomijając własności lecznicze, są to wspaniałe gorzkie krople do wódki.—Przy lekkich niedyspozycjach brać na cukier. Jako wytwór czysto roślinny jest rzeczywiście higieniczny i powinien się znajdować w każdym domu. Dolewany w minimalnych ilościach do wody, stanowi doskonały napój w czasach epidemicznych dolegliwości żołądka.

Kit do zalepiania szpar w podłodze.

$\frac{1}{4}$ funta kleju stolarskiego rozpuścić w $\frac{1}{2}$ kwarty wody, wspanąć w to 12 lutów dobrze przesianych trocin i 12 lutów kredy.

Gebethner i Wolff

Warszawa,

Krakowskie - Przedmieście 17. Telefon 7-26.

Skład zaopatrzony zawsze w duży wybór fortepianów i pianin (Blüthnera, Steinway'a & Sons i innych,) melodykonów (Kotykie-wicza, Mason & Hamlin i innych,) Pianol udoskonalonej konstrukcyi (The Aeolian Co.) i słynnych aparatów ściśle reprodukujących grę mistrzów Paderewskiego, Śliwińskiego, Hoffmana i t. d. (Mignon, przystawka Welte). Organy kościelne dostawców Watykanu Walkera i S-ki. Kosztorysy na żądanie.

Sprzedaż. Zamiana. Wynajem. Reperacye.

Magazyn Fabryczny Przyborów podróżnych **EUGENIUSZ UNIERZYSKI**

Warszawa, Chmielna 3
1-szy dom od Nowego Świata

poleca Kufry, Walizy,
Torby, Nesesery, Toreb-
ki damskie, skórzaną
galanterię i t. p.

Przyjmuje zamówienia
i reperacje.

RADY PRAKTYCZNE. *Proszek do wycabiania atramentu z papieru.*

50 gram. alunu, 50 gram. bursztynu, 50 gram. siarczanu potażu sproszkować jak najmiej i trzymać w słoiku ze szklanym korkiem. Na kleks z atramentu nasypać odrobinę tego proszku i czystym gałgankiem trzeć ostrożnie, dopóki kleks nie zniknie. Jeśli na tem miejscu wytartem mamy pisać, ażeby się pismo nie zalewało, trzeba to miejsce przetrzeć bardzo mialkim proszkiem sandaraki.

L. GAŁKOWSKI

Marszałkowska 138

Bielizna damska i męska. Bielizna stołowa i pościelowa.
Wyroby trykotowe. Całkowite wyprawy oraz galanteria.

„Najlepszy krój koszul męskich“.

E. Gałkowska.

Nagrodzony dyplomem honorowym Wszechświatowej Akademii w Londynie.

MAGAZYN GOTOWYCH UBIORÓW MĘZKICH **H. CZERNOW**

WARSZAWA

MARSZAŁKOWSKA 132. — TELEFON 189-91.

WIELKI WYBÓR KRAJOWYCH I ZAGRANICZNYCH
□□□ MATERYAŁÓW NA OBSTALUNKI. □□□

CENY UMIARKOWANE.

RADY PRAKTYCZNE. *Zabezpieczenie tkanin od ognia.*

3 części fosforanu amonu, 2 części salmiaku, 1 część siarczanu amonu, 1/4 część chlorku wapna rozpuścić w 50 częściach wody; tym płynem napoić tkaninę, a ogniem nie zapłonie.

• DYWANY •

Materie Meblowe.

= FIRANKI, =

Z. KILTYNOWICZ

N° 16

Mazowiecka

wprost Erywańskiej.

RADY PRAKTYCZNE. *Hektograf.*

Jak wiadomo, hektograf jest to aparat do kopiowania rysunków, planów, cyrkularzy i t. p. Taki przyrząd, każdy z łatwością może sobie sam przyrządzić. Na niską brytwanę, mniej więcej 2 centymetry wysokie brzegi mającej, wylać masę hektograficzną, a po zastygnięciu pisać specjalnym atramentem na zwykłym papierze, przyłożyć pismem do powierzchni masy, wygładzić ręką i papier odjąć. Pozostaną na masie ślady, na które, przykładając czysty papier, otrzymamy 40 do 50 bardzo wyraźnych odbitek.—Masa do hektografu tak się przyrządza: 10 łutów żelatyny, przedtem moczonej w wodzie, żeby rozmiękła, rozpuszczamy w 100 łutach gliceryny na ogniu. Jeszcze gorącą wylewamy na brytwanę, po ostygnięciu gotowa do użycia. Atrament składa się: łut metylwioletu, łut kwasu octowego i 2 łuty wody. Na atrament czerwony trzeba wziąć: łut fuchsyny, $\frac{1}{2}$ łuta spirytusu i 4 łuty wody. Masę można przetapiać kilkadziesiąt razy. Uważać, aby naczynie było szersze i dłuższe, niż rozmiar papieru, dla łatwiejszego operowania. Drugi przepis na masę: $\frac{1}{4}$ funta kleju stolarskiego, $1\frac{1}{4}$ funta gliceryny, 2 łuty kaoliny i funt wody.

MICHAŁ GINDEL i S-ka

==== Fabryka ====
Artykułów Elektrotechnicznych

w Warszawie, Marszałkowska № 71.

□□□□□ Telefon № 94.17. □□□□□

„ARCUS“

Two Warszawskiej
 fabryki farb
 artystycznych

Dr W. Gaszczyński i Sp.

Marka

fabryczna.

Farby olejne:

Artystyczne

Dekoracyjne

Uczniowskie.

Akwarele, oleje, werniksy.

Warszawa, Chłodna 44 tel. 53-20.

Egzyst. od roku 1899.

SKŁAD APARATÓW I PRZYBORÓW FOTOGRAFICZNYCH

Kühle, Miksche i Türk

właściciel B. Żurkowski.

Warszawa, Al. Jerozolimskie 43, telefon 31-27.

Poleca wszelkie artykuły w zakres fotografii wchodzące, tylko renomowanych firm, po cenach b. umiarkowanych. Jeneralni Reprezentanci klisz Tow. Akc. Westendorp & Wehner uznanych przez powagi fotograficzne za najlepsze ze wszystkich istniejących marek w Europie.

RADY PRAKTYCZNE. *Zabezpieczenie drzewa od ognia.*

25 części mielonego szpatu ciężkiego, 1—cynkwejsu, 20—wody i 25—szkła wodnego sodowego; trzy razy pomalować, po dokładnem wyschnięciu za każdym razem.

RADY PRAKTYCZNE. *Płyn na odciski.*

3 gramy kwasu salicylowego, 1/2 grama ekstraktu z konopi indyjskich, 25 gramów kolodyum; dobrze korkować, bo szybko gęstnieje. Smarować pędzelkiem.

HAMMOND TYPEWRITER Co.

New-York U. S. A.

Oryginalne Amerykańskie Ma-
szyny do pisania **HAMMOND**

piszące we wszystkich językach
przy momentalnej zmianie alfabetu

Jeneralna Reprezentacja na Królestwo Polskie, Litwę i Rosję

THE HAGEN Co.

WARSZAWA

MARSZAŃKOWSKA № 137.

Telefon № 72.60.

DOM BANKOWY A. GOLDFEDER

WARSZAWA. ŁÓDŹ.

CENTRALA Warszawa, **Nowo-Zielna 45**

(dom własny)

FILIA I-a " **Białańska 5**

(vis-à-vis nowego gmachu

Banku Państwa).

" II-a " **Nalewki 25.**ODDZIAŁ W ŁODZI: **Piotrkowska 50.**

Załatwia wszelkie
czynności bankierskie.

„Pluton”

PIERWSZA WARSZAWSKA FABRYKA PALENIA KAWY, CYKORYI I SUROGATÓW KAWY.

Założona w r. 1882 w Warszawie.

FABRYKA I KANTOR: =====

Żytnia 10 telefon 20-97.

SKLEPY:

Chmielna 14, Nowo-Miodowa 2,
Leszno 24, Marszałkowska 64
i 152, Hale Targowe, (Pl. Mirowski).

W ŁODZI:

Piotrkowska 16 i 130 i Główna 67.

M. TARASIEWICZ.

Dom Bankowy Wm Landau

Senatorska 42 (Plac Resursy Kupieckiej)

Wynajmuje kasetki (Safes) w specjalnie zbudowanym opancerzonym skarbcu (Compound-Panzer).

Warunki najmu są następujące:

a.	półrocznie	Rb. 6	rocznie	Rb. 12
b.	"	" 7 ¹ / ₂	"	" 15
c.	"	" 10	"	" 20
d.	"	" 12 ¹ / ₂	"	" 25
e.	"	" 17 ¹ / ₂	"	" 35

Numer telefonu w skarbcu 14-82.

RADY PRAKTYCZNE. *Proszek od prusaków.*

Cwierć funta zupełnie na pył zmielonego korzenia angelikowego, zmieszanego z 1¹/₂ łytem olejku eucaliptusowego; rozsypywać na noc po podłodze.

Wanilia w proszku do ciasta.

3 łyty waniliny i 2 funty pudru cukrowego dobrze rozetrzeć razem i zesypać do słoika szklanego, z korkiem, dobrze dopasowanym. Bez obawy używać do ciasta w ilości, jaką kto uważa za odpowiednią.

Główny Skład

Wyrobów koszykarskich, mebli ogrodowych i bambusowych.

W. SKOWROŃSKIEGO

w Warszawie, ul. Bracka № 18. ☐☐ Telefon 180-26.

Wyroby własne.

Hotel   ♣   ♣   ♣ ♣ Europejski

w Warszawie.

□□□□□□□□□□□□□□□□

Odnowiony, oświetlenie elek-
 tryczne, dwie windy, telefony i
 kąpiele na każdym piętrze, po
 □ półwiekowej egzystencji. □

Poleca się względem
 □ Sz. Publiczności. □

BIELAŃSKA Nr 5.

BANK DLA HANDLU I PRZE- MYŚLU W WARSZAWIE

rozpoczął swoje czynności dnia 4 czerwca r. b.

DZIAŁ TOWAROWY:

Pożyczki, zabezpieczone towarami w drodze, tak
 w znaczeniu przewozu, jako też i wywozu.
 Pożyczki, zabezpieczone towarami na składzie, do
 jednorazowego lub częściowego wydawania.
 Kupno i sprzedaż towarów z polecenia domów handlo-
 wych, oraz osób prywatnych, za umiarkowaną opłatę
 komisową.

DZIAŁ BANKOWY:

Kupno i sprzedaż papierów wartościowych oraz
 przyjmowanie zleceń na wszystkie giełdy eur.
 Pożyczki, zabezpieczone papierami wartość.
 Ubezpieczanie pożyczek prem. od wylosowania.
 Przekazy, oraz listy kredytowe na miejsco-
 wości w Kraju, Cesarstwie i za granicą.
 Kupno i sprzedaż monet zagranicznych.
 Skup weksli i zaliczeń kolejowych.
 Inkaso weksli i dokumentów.

OPROCENTOWUJE POWIERZONE KAPITAŁY,
 Ⓞ wymagalne na każde żądanie lub Ⓞ
 za umówionem wypowiedzeniem.

BIELAŃSKA Nr 5.

Ziemiański Kredyt

w Warszawie, Senatorska 8.

Asekuruje pożyczki premiowe od wylosowania.

Wydaje pożyczki na weksle i papiery procentowe oraz na zastawy towarów i zboża.

Płaci od lokat stałych od $4\frac{1}{2}\%$ do $6\frac{1}{2}\%$.

Kapitał gwarancyjny Ziem. Kredyt. **900.000** rub.

RADY PRAKTYCZNE. *Ognie bengalskie bez siarki, salonowe.*

Czerwony: 72 części saletrzanu stroncyanny, 15—szerlaku w proszku. Zielony: 50 części saletrzanu barytu, 10—szerlaku. Żółty: 40 części saletrzanu sody, 10—szerlaku.—Rozsypywać długim zagonkiem na kawałek czystej blachy i podpalić.

Pachnąca benzyna.

Przykry zapach benzyny można do pewnego stopnia zamaskować, wlewając do kwarty benzyny 50 kropli olejku melissowego. Naturalnie, mówimy tu o benzynie oczyszczonej, używanej do prania rękawiczek.

Broszury i wszelkie objaśnienia wysył, darmo firma

J. Zabokrzecki i S-ka

Warszawa, Zielna № 6.

Firma egzystuje
od 1842 r.

Pompy, Sikawki,
Narzędzia ogniowe i
aparaty assenizacyjne

POLECA

Najpierwsza
Krajowa Fabryka

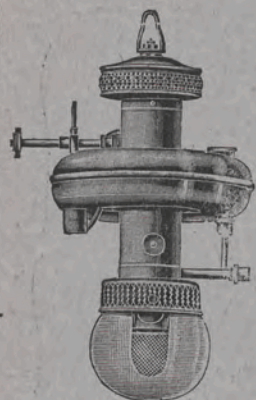
Józef Troetzer i S-ka

w Pruszkowie

Biuro

ul. Hr. Berga 2.

NAJTAŃSZE i NAJPIĘKNIEJSZE
OŚWIETLENIE!

LAMPY SPIRYTUSOWE

— o sile 100—500 świec —

dla mieszkań, podwórz, warsztatów,
stajen, werand etc.

oraz **ŻYRANDOLE GAZOWE**
LATARNIE NAFTO-ŻAROWE

— o sile 600—1200 świec —

HUGON FRIED-Warszawa ul. Hr. Berga № 8.
Telefon 14.71.

F. Woroniecki

Zakład Zegarmistrzowski

egzystujący od 1866 r.

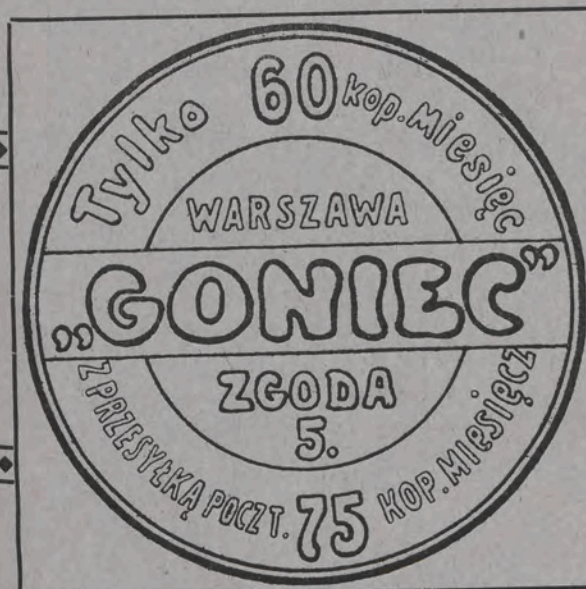
w Warszawie ul. Czysta № 2

Telefon Nr. 20-77.

poleca wielki wybór zegarów, zegarków, dewizek
i łańcuchów. Towar precyzyjny — uregulowany —
— modny. Pracownia przyjmuje wszelkie naprawy. —

Wyprzedaż towaru wysortowanego.

Prenumerujcie!

Prenumerujcie!

Żądać wszędzie

uznane za najlepsze

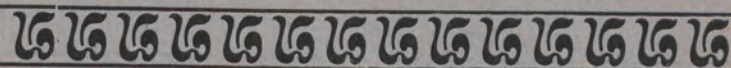
DWUSTRONNE PŁYTY GRAMOFONOWE

SYRENA

REKORD

nagrodzone na różnych
wystawach,

ostatnio w Częstochowie:
Wielkim złotym medalem.

ZAŁOŻONY W 1830 ROKU.

HURTOWY I DETALICZNY
SKŁAD WIN POD FIRMĄ
EDMUND LANGNER

Warszawa, Nowosenatorska 10. Telefon № 524.

RADY PRAKTYCZNE. *Tani sztuczny arak.*

Ćwierć funta chleba świętojańskiego drobno pokrajanego rozgotować w trzech kwartach wody, dolać do tego szklankę bardzo mocnej esencji herbacianej, po ostudzeniu wlać 5 kwart spirytusu. Po odstawieniu kilkudniowym przecedzić przez watę i zlać w mniejsze naczynia.—Można zrobić i mniejszą ilość, aby zachować ten stosunek.

BERMAN i BROJDA

Warszawa, Żabia 9, róg Placu Bank. Telefon 37-35.

Reprezentacje fabryk
wyrobów tabacząnych

T-wo S. Gabaj
w Moskwie.

A. S. Majkapar
w Rydze.

F. Reinhardt
w Moskwie.

Bracia Kogen
w Kijowie.

M. Damje i S-ka
w Libawie.

Spilioty (Machorka)
w Kijowie.

T-wo S. Gabaj, w Moskwie poleca papierosy Janci, jako wyśmienitą mieszaninę krymskich i tureckich tytoni.

Cena 10 szt.—6 kop. 25 szt.—15 kop.

Dom Techniczno - Handlowy

G. A. MÜLLER

WARSZAWA.

JERUZOLIMSKA 80.

Kompletne urządzenia kąpielowe oraz wszelkie artykuły do kanalizacji, wodociągów i centralnego ogrzewania: **wanny, umywalnie, klozety, bidety, rury żelazne, radiatory, etc.**

MAGAZYN FRANCUZKI

egzystujący od 32-eh lat przy ul. **Hr. Berga 8**, poleca:
Filtry dające od 30-u litrów wody [czystej na godzinę.
Witraże t. z. **Glaciers** do okien. **Wszelkie nowości**
Paryskie użyteczne i tanie. — **Zabawki** najnowsze. —
Przybory do Kotyliona, i t. p.

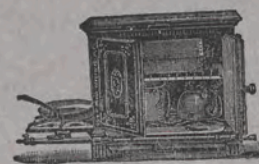
RADY PRAKTYCZNE. *Atrament w proszku.*

10 części aniliny czarnej w proszku na wagę, 50—cukru, 10 dekstryny, zmieszać dokładnie. Czy to w podróży, czy na letniem mieszkaniu odrobinę tego proszku rozpuścić zwykłą wodą, a otrzymamy doskonały atrament, jeśli okaże się zbyt blady, dosypać proszku, gdy za gęsty—dodać wody.

Plamy z czerwonego wina z obrusa i serwet
wywabia woda utleniona, którą nabyć można w każdej aptece.

Zakłady Gazowe w Warszawie

*Sala
pokazów*

*gotowania
na kuchniach
gazowych*

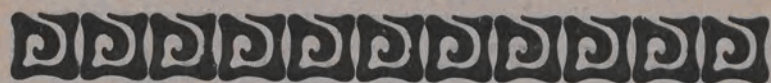
otwarta codziennie
w gmachu własnym

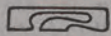
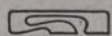
Erywańska Nr. 3

od godz. 9-ej do 4-ej. Wejście bezpłatne.

Uwaga! W specjalnie urządzonym lokalu, o zwiedzanie którego najuprzejmiej się uprasza, odbywają się codziennie pokazy gotowania na kuchniach gazowych, jak również bezpłatnie obznajmia się gospodynie i kucharki z przyrządzaniem potraw na kuchniach gazowych.

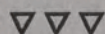

 Fabryka
papierów światłoczułych

Inż. W. Rund i Dr Chem. L. Mierzejewski

Aleja Jerozolimska, 72 Telefon 182-54.

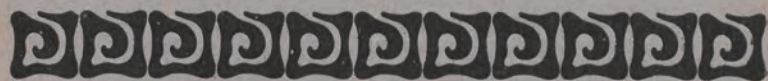

Przyjmuje zamówienia na kopiowanie rysunków **wszelkiego rodzaju i różnych wielkości**. Wykonuje takowe nader pospiesznie w nowo urządzonej według ostatnich wymagań—**elektrycznej kopiarni**—czynnej dzień i noc. Niepogoda nie wpływa na szybkość i dokładność kopiowania. Zakład stale posiada na składzie: kalki płócienne od 9 rb. 50 za rolę 20 mtr. Papiery rysunkowe, kalki papierowe od 2—25 k.—Bezkonkurencyjny papier światłoczuły biały „Błyskawica” Patentowany „Pluvius” i zwykły niebieski od 1 rb. rola 10 mtr.—Oraz Aparaty **kopiujące w kolorach bez słońca** od 5 rb.

Oddział w Łodzi Piotrkowska, 209

Oddziały w Sosnowcu, Charkowie i Moskwie.

Sprzedaj nowych patentowanych ram kopiowych z wypukłym szkłem „Lux”.

BANK HANDLOWY

W ŁODZI

założony w roku 1872.

wpłacony kapitał zakładowy Rb. 5.000.000.
Fundusze zapasowe „ 2.640.000.

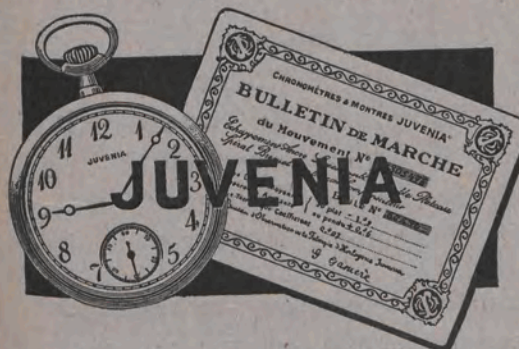
INSTYTUCYA CENTRALNA W ŁODZI.

ODDZIAŁY: w Warszawie, Lublinie, Radomiu i Kielcach.
AJENTURA: w Chełmie (gub. Lubelskiej).

w Zamościu „ „ Radomskiej.
i Ostrowcu „ „
Magazyny tranzytowe Lubelskiego Oddziału Banku Handlowego w Łodzi w Lublinie.

Rachunek przekazowy w Banku Państwa № 3331.
Rachunek przekazowy Oddziału Warszaw. № 782.

FABRYKA **A. MARKS I S^{KA}**
ZEGARKÓW SZO-DE-FONDS (SZWAJCARYA).

MARKI

FABRYENE

„JUVENIA”

A. MARX & CO

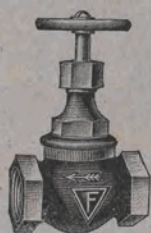
LA RÉGENTE

„JUVENIA” najlepsze płaskie zegarki wyregulowane na 5 sekund w różnych kierunkach i temperaturach.

SKŁADY (PARYŻ, BULWAR WŁOSKI 18.
WARSZAWA, ŻEL. BRAMA 3, TELEF. 70-31.

Towarzystwo „AGEYA”

: WARSZAWA :

Marszałkowska 149.

□ TELEFON 91-32. □

▽▽▽▽▽▽▽▽▽▽▽▽▽▽▽▽

Jeneralna Reprezentacya

The Fairbanks Company New-York

WARSZAWSKI SKŁAD

Oryginalnych Fairbanksa **Armatur**
Oryginalnych Fairbanksa **Narzędzi**
Oryginalnych Fairbanksa **Kół pasowych**
Oryginalnych Fairbanksa **Sprzęgieł**
Oryginalnych Fairbanksa **Wciągów**
Oryginalnych Fairbanksa **Motorów**

Dostawa wszelkich artykułów technicznych
w zakres przemysłu metalowego wchodzących.

W. B. im. L. W. w Łodzi.
Wydawnictwo Gebethnera i Wolffa
L. W. w Łodzi.

Ś. p. ROBERT WOLFF
współzałożyciel firmy „Gebethner i Wolff”,
† 20 sierpnia 1910 r.

NA ROK 1911

LIV ISTNIENIA FIRMY

ROCZNIK

GEBETHNERA I WOLFFA

===== KALENDARZ =====
ENCYKLOPEDYCZNO-PRAKTYCZNY

— Opracowany pod kierunkiem redakcyi —
„TYGODNIKA ILLUSTROWANEGO”

Ozdobiony 200 ilustracyami, 14 tablicami poró-
ooooo wnawczemi i 6 mapami. oooooo

WARSZAWA □□□ 1911
Nakład Gebethnera i Wolffa
Kraków, G. Gebethner i Sp.

ZAKUPIONO
 od warszawskiego
Antykwariatu Naukowego
 dla
MIEJSKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ
 im. LUDWIKA WARYŃSKIEGO
 w ŁODZI
 Nr. 174362 dn. 10.03.1987 r.

DRUK PIOTRA LASKAUERA
 Warszawa Nowy-Świat Nr. 41.

SPIS RZECZY,

zawartych w I-ym tomie „Rocznika Gebethnera i Wolffa“ na rok 1911-y.

Słowo wstępne	1
Kalendarzyki polityczne warszawskie, p. Józefa Weyssenhoffa.	3
Kalendarz	12
Święta, obowiązujące w handlu	14
Kalendarium	16
Systemat metryczny miar i wag	112
Ważniejsze miary różnych państw	114
Monety	115
Telefony na najpilniejsze potrzeby	117
Czas żniw w różnych miejscowościach	117
Imiona świętych	118
Imiona słowiańskie	122
Dochody i wydatki	124
Moja biblioteka	125
Mój rodowód	126
Kronika rodzinna	127
Dla pamięci	128
Adresy znajomych	129
Bielizna, oddana do prania	130
Dla naszych współpracowników-amatorów	131
Tabliczka mnożenia	132
Ilość telefonów w różnych krajach (tablica)	133
Szybkość wzrostu i ruchu (tablica)	134
Ostatnie pięćdziesięciolecie dziejów naszych, p. Ludw. Włodka.	135
Ile różne czynności życiowe zajmują czasu w życiu człowieka (tablica)	145
Ilu jest Polaków na świecie?	146
Emigracja polska, p. L. W.	152
Wiadomości zasadnicze z astronomii, p. Maksym. Heilperna.	159
Ziemia	159
Księżyc	177
Słońce	183
Planety i ich księżyce	186
Komety i meteory	191
Gwiazdy stałe i mgławice	193
Wskazówki dla chcących posilkować się lunetami	200
Geografia polityczna świata	205
Wykaz drobniejszych państw	226
Polska literatura naukowa w r. 1909, p. Henryka Gallego	228
Polska twórczość literacka w ubiegłym roku, p. Henr. Gallego.	238
Stan obecny teatru polskiego, p. Tadeusza Jaroszyńskiego	254
Przegląd teatralny, p. tegoż	254
Gdzie i czego nauczyć się można	275
Uwagi wstępne	275

ROCZNIK GEBETHNERA I WOLFFA.

Szkoły średnie w Królestwie	278
Wyższe kursy w Warszawie	283
Galicja	284
Szwajcarya	286
Belgia	287
Francya	288
Austria	290
Niemcy	291
Rady higieniczne: Pokój chorego, p. Lekarza	295
Łóżko chorego, p. tegoż	299
Kwadransik dla zdrowia, p. Pacjenta	300
Ilość kościołów i duchowieństwa	304
Przybory i aparaty kościelne	305
Żegluga powietrzna	306
Liczba przeciętna dni śnieżnych (tablica)	308
Odległości od Warszawy różnych miast (tablica)	309
Żegluga na Wisłę	310
Mapa spławu (tablica)	311
Plan Warszawy	312
Przewodnik po Warszawie	314
Z dziedziny mody	318
Przestrzenie lasów w różnych krajach (tablica)	322
Co można zrobić z arkusza papieru (tablica)	323
Aforyzmy Elizy Orzeszkowej	324
Kącik humorystyczny	326
Z teki Fr. Kostrzewskiego	327
Nieomyślne przepowiednie na rok 1911	329
Zadania do nagrody	330
Stowarzyszenia warszawskie	334
filantropijne	334
społeczne	341
instytucje rolnicze	348
Szpitala w Warszawie	349
Zakłady lecznicze prywatne	350
Lecznice dla chorych przychodnich	352
Instytuty szczepienia ospy	352
Adresy adwokatów	352
Adresy lekarzy	359
Ś. p. Robert Wolff	369
Zakończenie	371
Skorowidz treści	373

Ani zwykłym kalendarzem, ani dawnym noworocznikiem, literaturze „nadobnej“ poświęconym, ani suchym wskazicielem informacyjnym, książka nasza nie jest i być nie chce. Wydawnictwo niniejsze, obmyślane długo i wszechstronnie, w myśli poprawiane i zmieniane, wzorowane na rocznikach francuskich i angielskich, ale przystosowane w każdym względzie do potrzeb polskich, postanowiliśmy rozpocząć w przekonaniu, że społeczeństwu naszemu w trzech zaborach potrzebny jest codzienny doradca, któryby w formie zwięzłej, dosadnej, treściwej, jasnej, ale zarazem barwnej i lekkiej, pouczał w mnóstwie spraw codziennego życia i w wielu zagadnieniach pierwszorzędnej wagi dla każdego rozumnego obywatela ziem dawnej Rzeczypospolitej, bez względu na to, pod jakim żyje i działa rządem.

Zasadniczą myślą i głównem pragnieniem wydawnictwa i redakcyi było zebrać dane, ścisły mające związek z bytowaniem narodu polskiego we wszystkich tegoż bytowania przejawach. Chcieliśmy najgoręcej pokazać czytelnikom, ilu nas jest, gdzie mieszkamy, jakie są nasze siły i środki, jakie zalety i wady, na czem polega moc nasza,

a na czem słabość i co należy czynić, aby iść krzepkim, różnym, nieustającym krokiem do lepszej, daj, Boże bliższej już przyszłości.

Cośmy zyskali, a co stracili w czasie lat ostatnich, w jakich kierunkach poszliśmy w górę, a w jakich popchnięto nas wstecz, kogo i czego obawiać się mamy, przed kim i przed czym bronić i na czem ta obrona ma polegać, oto są główne rysy, główne właśnie drogi, które mi szła myśl układających tę książkę. Zarówno w dziedzinie rolnictwa, przemysłu, handlu, rzemiosł, jak w wielkiem słonecznem państwie literatury i sztuki, zarówno w stosunkach wewnętrznych kraju naszego, jak w jego zetknięciu z innemi narodami świata, książka ta chce być informatorem szczerym, bezstronnym, ale jednocześnie najserdeczniej do wszystkiego, co polskie, przywiązany. W artykułach rocznika przeszłość związać chcemy z przyszłością, a chwili obecnej dać pragniemy pełną świadomość naszych dzisiejszych losów, potrzeb i zadań, w przeświadczeniu, że tylko wyraźnie widząc drogę swoją, można pewnymi krokami iść ku wytkniętemu celowi. Celem tym jest podniesienie oświaty i dobrobytu jak najszerszych mas społecznych, a tem samem spotężnienie całego narodu. Umiejmy się oryentować na każdym kroku życia naszego, a nie będziemy popełniali błędów, często zgubnych dla jednostki, a zawsze szkodliwych dla całego kraju.

Wydawnictwo Rocznika
Gebethnera i Wolffa.

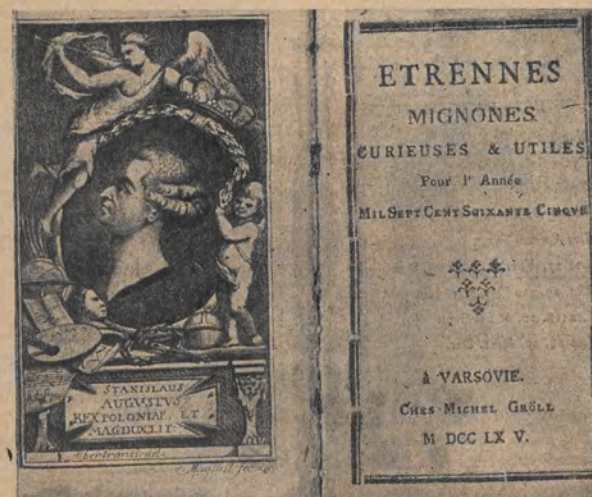

Józef Weyssenhoff.

„Kalendarzyki polityczne“

Warszawskie.

Miłośników książek i historyografów nie trzeba przekonywać do dawnych polskich kalendarzyków. Znają oni dobrze specjalny wdzięk bibliograficzny tych miniaturowych tomików, ich rzadkość i nieodzowność w każdej bibliotece źródłowej. Rozpaczam tutaj ich opis, miejsce zaś jest tem stosowniejsze, że nowonarodzone wydawnictwo staje w szeregu polskich roczników tego rodzaju, i jeżeli

wolno, życzyć mu wypada, aby prześcignęło dawne wzory i dorosło do potrzeb i do wymagań nowożytnych, to przecież nowy rocznik wyprzeć się nie może pochodzenia od praojców swych, kalendarzyków politycznych.

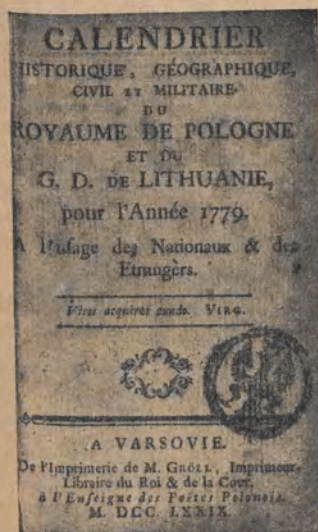
Jest to typ wydawniczy rdzennie polski, w Polsce wynaleziony. „Politycznym“ zwał się taki rocznik dlatego, że zawierał rzekomo najważniejsze wiadomości, lub przypomnienia dla „polityka“, którym był u nas każdy dojrzały obywatel. Ścisłej nazwa: „vadamecum obywatela“.

Calendarium w takim roczniku jest tylko dodatkiem, a raczej częścią składową, jedną z wielu potrzebnych obywatelowi do codziennego użytku. Wynalazca typu odrzucił też z tradycji kalendarzowej przepisy domowe i higieniczne, oparte na astrologii, jak, np.: kiedy strzyż włosy, kąpać się, zażywać napojów, uciech miłosnych, oraz słynny a bałamutny „Prognostyk“, który w innych kalendarzach starego typu przetrwał długo jeszcze, aż do początków XIX-go wieku. Wynalazca ten był na swe czasy bardzo pomysłowym nowatorem, stworzył rodzaj wydawnictwa, popularny, użyteczny i trwały. Był nim ksiądz Jan Poszakowski, Jezuita, Litwin, którego liczne dzieła przeciw dyssydentom dawno już przebrzmiały, ale akcesoryczny pomysł ułożenia politycznych książeczek dla współobywateli przetrwał, rzecz można, wieki.

Pierwszy ten tomik, naśladowany później i ulepszany przez licznych wydawców, ukazał się w Wilnie w r. 1737-ym i nosi tytuł: „Kalendarz polityczny na Rok Pański 1737...“, zawierający w sobie rewolucje roczne, lunacye... Concilia powszechne, Heresie, Zakony, Seriem Królów polskich, dzień narodzenia Panów i inne rzeczy ciekawe do politycznych rozmów służące, zebrane przez J. P. (Jana Poszakowskiego) S. J. Theologa—w Wilnie, w drukarni Akademickiej Soc. Jesu (mała dwunastka podłużna, kart nieliczbowych 65—A—F₅). Tomik jest bardzo rzadki i nigdzie nie opisany dokładnie; dlatego podaję szczegółowy opis. Treść prawie całkowita wyrażona w tytule. W części genealogicznej („dzień narodzenia Panów“, czyli panujących) pod nagłówkiem „Polska“ wstawia autor spis imienny senatu, ministrów i dygnitarzy polskich. Ten pomysł, rozszerzony później do wyczerpujących spisów wszystkich urzędników od najwyższych aż do najniższych, wojska, palestry, szkół i t. d., stanowić będzie główną wartość naówczas praktyczną, dzisiaj dokumentarną, kalendarzyków politycznych.

Nie mogąc w tegorocznym tomie omówić całej seryi tych wydawnictw, ograniczam się do kalendarzyków warszawskich.

Ten sam ksiądz Poszakowski zaszczerpił je w Warszawie. Drugi rocznik wileńskiego „Kalendarzyka politycznego i historycznego na rok 1738“ przedrukowany został w Warszawie przez Jezuitów, i to jest pierwszy rocznik tego typu, który wyszedł w stolicy Rptej. Sam autor przeniósł się zapewne do Warszawy, gdyż do roku 1746-go wydaje tutaj książeczki pod tytułami: „Kalendarz rzymski“, „Kolenda Papieska“, „Kolenda Jerozolimka“, poczem inni autorowie drukują podobne kalendarze, zawsze jeszcze u Jezuitów.

Pierwsze kalendarzyki polityczne, miłe bibliomanom z powodu swej rzadkości, nie dorównywały wszelako późniejszym co do bogactwa materiału informacyjnego. Autorowie ich (Poszakowski i jego bezpośredni następcy) przeciążają tomiki rozprawami historycznymi bez wartości, jakąś np. szkicową historią papieży lub patriarchów jerozolimskich, to znowu suchą chronologią powszechną, mało dając miejsca statystyce i schematyzmowi krajowemu.

Kalendarzyki jezuickie dochodzą do najlepszego typu pod re-

dakcyą ks. Karola Wyrwicza w latach 1761 i 1762. Noszą tytuł: „Kalendarz Warszawski” i ozdobione są pięknymi frontowymi rycinami. Bogata ich treść poświęcona jest przemyślnie użytkowi obywatela, zawiera po raz pierwszy spisy urzędników ziemskich i grodzkich całej Rptej i „dyaryusz znacniejszych wypadków” za rok ubiegły. Następnie kalendarzyki jezuickie znowu podlegają i przestają wychodzić w roku 1774-ym, z chwilą skasowania zakonu.

W 15 lat po Jezuitach, w roku 1752-im Pijarzy zaczynają skutecznie z nim współzawodniczyć, rozpoczynając seryę kalendarzyków, która pod różnymi tytułami przetrwała aż do roku 1823-go. W każdym razie błędem jest mniemanie, rozpowszechniane przez poważnych nawet historyków, że Pijarzy stworzyli typ kalendarzyka politycznego; naśladowali owszem pierwszych wynalazców, Jezuitów: Poszakowskiego, a zwłaszcza Wyrwicza. Pierwszy (bardzo rzadki) rocznik, drukowany przez Pijarów, nazywa się „Kolęda na rok 1752”, następne: „Kolęda Warszawska” (1753 do 1787), „Kalendarzyk polityczny” (1788 do 1794), „Kalendarzyk polityczny Pijarski” (1808? do 1821) i „Rocznik Warszawski” (1823).

Ale prawdziwy rozkwit tego rodzaju zaczyna się od wstąpienia na tron Stanisława Augusta, gdy kalendarzyki, obok drukarni za-

konnych, ujmują w ręce wydawcy świeccy, zwłaszcza potężny Michał Gröll, właściciel księgarni w Warszawie i w Dreźnie, najmniejszy i najruchliwszy wydawca polski XVIII-go wieku. Rozpoczyna on, od roku 1765-go, najprzód po francusku i po niemiecku, następnie (od r. 1770) po polsku, całą, rzecz można, gamę kalendarzową, obliczoną na rozmaite potrzeby, gusty i kieszenie.

Chciałbym pokazać, jak taka książeczka w najlepszym gatunku wygląda i biorę dla przykładu doskonały kalendarz z drukarni Gröllowskiej, zwany „Kalendarzem politycznym dla Królestwa Polskiego i W. X. Litewskiego”. Wychodził on od roku 1770-go do 1794-go, najprzód w 8-ce, potem w 16-ce, i zawierał wszystko, czego się po kalendarzyku politycznym spodziewać można, oprócz niespodzianek. Więc: kalendarz właściwy, bez „prognostyku”, następnie „stan państw europejskich”, czyli genealogię rodzin panujących, naśladowaną z kalendarzy niemieckich. Ale dalszy ciąg, zupełnie do potrzeb krajowych zastosowany, zawiera: spis senatu, ministrów, dygnitarzy i kawalerów orderowych; skład kapituł; zupełną listę urzędników ziemskich i grodzkich całej Rptej: wojsko, sądy, dwór królewski, urzędków i subalternów komisji i deputacji m. Warszawy, rozkład poczt i urzędy pocztowe. Nie dość na tem; następują: „Obraz historyczno-polityczny roku ubiegłego” i różne artykułiki aktualne, jak np.: „Uwagi nad błędami, z skutku których Francya ucierpiała”, albo „O kuli aerostatycznej” (o balonach), „O handlu i rękodzielnictwie m. Wiednia”. Nadto w każdym prawie roczniku znaleźć można większy lub mniejszy katalog księgarski Gröllla, a że te cenne dzisiaj dodatki do różnych książek widocznie odrzucano i gubiono, przezorny wydawca włącza je do tekstu kalendarzyka i obejmuje paginacją ogólną. Kończy zaś, schlebając modzie, rubrykami na każdy miesiąc do zapisywania wyników gry hazardowej.

Michał Gröll wydawał równolegle inne kalendarze, nie zapominając o potrzebach i gustach innych klientów swej znakomitej i uniwersalnej księgarni. Więc i wielki „Kalendarz gospodarski”, i małe „kieszonkowy dla dam”, i w obcych językach roczniki „polityczne”, jak np. ładnie wydane, dzisiaj nadzwyczaj rzadkie: „Etrennes mignonnes pour l'année 1765”, z portretem Stanisława Augusta, lub „Calendrier historique, géographique... civil et militaire... pour l'année 1779 à l'usage des Nationaux et des Etrangers”. Ten ostatni np. nie jest bynajmniej tłumaczeniem francuskim „Kalendarza politycznego”. Zawiera dużo treści z tamtym wspólniej, ale dużo i nowej,

jak „opis Królestwa Polskiego i W. X. Lit.“, widocznie przeznaczony dla cudzoziemców, i rzeczy wcale niespodziewane, a ciekawe, jak „Société des Curieux de la Nature, de Dantzig“, z listą imienną członków, albo krótki życiorys słynnego wówczas ilustratora kalendarzy, Daniela Chodowieckiego. Ten kalendarzyk, starannie drukowany na papierze dobrym, zapewne droższy od zwyczajnych, musiał się rozjeść w niewielkiej liczbie. Znam jeden tylko egzemplarz, w mojej bibliotece, oprawny w skórę z herbami króla, podręczny niegdyś Stanisława Augusta. Sama oprawa, niewątpliwie warszawska, świadczy o nieznanym nam dzisiaj doskonałości kunsztu introligatorskiego w XVIII-y wieku.

Z wydawnictwami Michała Grölla współzawodniczy w samej Warszawie: Mitzler, Poser, Dufour, Piotr Zawadzki, drukarnia Jezuicka, Pijarska i Nadworna. Zwłaszcza Jan August Poser, „bibliopola na ulicy Trębackiej w kamienicy Rydzyna nazwanej“, umyślił sobie zakasować „nadworną księgarnię Gröllowską w Marywili Nr. 20, pod znakiem Poetów“. Poser próbował corocznie między 1771 a 1783 rokiem stwarzać nowy typ konkurencyjny, ale mu się nie udawało widać, gdyż te „nowe kalendarze

polityczne“, „kalendarze zabawiające“, „ekonomiczne i polityczne“. wychodziły najwyżej parę lat z rzędu i w małej liczbie (dużo dziś rzadsze od Gröllowskich). Starał się jednak Poser usilnie przyciągnąć publiczność do swych wydawnictw kalendarzowych; ozdabiał czasem swe tomiki „12-ma kopiersztychami illuminowanymi“ (np. „Nowy kalendarz ku pożytkowi i ukontentowaniu każdego“, ułożony na rok 1772), naśladować niemiecką modę 12-tu rycin miesięcznych (Monatskupfer), albo wydawał roczniki specjalne, jak ten: „Nowy kalendarz służący leśnictwom i fabrykom na rok 1777“, z mapą Polski i prospektem Warszawy. Ale publiczność powracała stale do Grölla, który potrafił też dawać książeczki specjalne w formie kalendarzowej, np. „Kalendarz teatrowy dla powszechnej narodu polskiego przysługi, dany na rok 1780“, ułożony przez Adama ks. Czartoryskiego, generała ziem podolskich. Są tu, obok naiwnych rozprawek o sztuce dramatycznej, spisy sztuk, granych w Warszawie, listy imienne aktorów i baletu.

Pod koniec panowania Stanisława Augusta, występuje bardzo czynny księgarz Piotr Zawadzki i wydaje też kilka kalendarzyków, z których najcenniejszy jest pierwszy „Kalendarz narodowy i obcy na rok 1792“, z „Ciągami dalszym“ i „Suplementem“, istny brewiarz w 12-ce, o przeszło tysiącu stron druku, zawierający, obok wyczerpujących schematyzmów i statystyk, całkowity zbiór konstytucji sejmu czteroletniego.

Po upadku Rzeczypospolitej gasną, narówni z innymi objawami życia publicznego, i sławne firmy wydawnicze, dziennikarstwo i kalendarze. Księgarnia Grölla wegetuje w Warszawie do końca wieku i upada; księgarnia Zawadzkich odrodzi się w roku 1806 w Wilnie na żywot długotrwały i zaszczytny, po dziś dzień trwający. W Warszawie obejmuje wydawnictwo kalendarzyków politycznych od roku 1796-go Jan Ludwik Koch. Zrazu nieśmiało, nie wiedząc, jakim bogom służyć, za czasów pruskich; ożywia się jednak odrazu po wkroczeniu w granice kraju wojsk Napoleońskich. Radośnie ogłasza „Kalendarzyk polityczny... na rok 1807 nakładem J. L. Kocha“, „wypadki najznakomitsze wojenne“ i rozpoczyna seryę ciekawą, ozdobioną portretami księcia Warszawskiego, Napoleona, ks. Józefa Poniatowskiego, Dąbrowskiego, z dodatkiem buletynów wojennych i „magistratur krajowych“. Ryciny Jana Libera mierne, ale dodatki ważne. Najładniejszy z tej seryi (1807—1813?) jest „Kalendarzyk (sic) polityczny, chronologiczny i historyczny na r. p. 1811 z Ma-

gistraturami krajowymi, w Warszawie, w księgarni I. L. Kocha“, ozdobiony trzema portretami przez Ligbera i 5-ma widokami Warszawy (akwaforty bezimienne).

Znowu w zamieszkach politycznych rzadną porządne kalendarzyki; między r. 1813 a 1819 obsługują publiczność maleńkie roczniki pijarskie starego typu. Dopiero w roku 1819-ym wydawca J. Netto rozpoczyna seryę staranną ze ściśle określonym programem. Grube te tomiki w 16-ce (od 1819 do 1835 z przerwą lat 1831, 1832 i 1833, w których nie wyszły), dają obszernie spisy personalu urzędniczego, szkół, wojska; rozkład poczty i różne wiadomości statystyczne. Roczniki mają dwa wydania: droższe, na welinie, z pozłotą brzegów i w ładnych okładkach kartonowych; tańsze na papierze zwyczajnym. Wydawca dodaje w pierwszych latach po parę dobrych rycin i corocznie opis historyczno-statystyczny jednego województwa. Rocznik 1826 zawiera pierwsze wydanie opisu m. Warszawy przez Łukasza Gołębiowskiego.

Od roku 1830-go wstępuje w szranki Franc. Radziszewski, kontroler Komisji Sprawiedliwości, przez wydanie tomiku p. t. „Rocznik polityczny polski... 1830 r., ozdobiony rycinami Dietricha“. Naśladuje on typ, stworzony przez J. Netto, w następstwie zaś zyskuje dla swego wydawnictwa upoważnienie Rządu i rozpoczyna urzędowe już „Kalendarzyki polityczne“, ciągnące się w nieprzerwanej seryi od roku 1834 do 1866. Noszą one tytuły: „Kalendarzyk polityczny“ (1834 do 1849), „Rocznik urzędowy—Adress-Kalendar“ (po rosyjsku i po polsku 1850 do 1861) i „Rocznik urzędowy“ (tylko po polsku 1862 do 1866). Te grube tomy w 16-ce, obejmujące spisy imienne i statystyki urzędowe, należą też do podręczników nieodzownych dla wszelkich badaczy naszej przeszłości.

Łukę kalendarzyków politycznych w latach 1831—1833 zapełniają rozmaite roczniki treści raczej literackiej, a przede wszystkim ślicznie wydany „Kalendarzyk narodowy na rok 1831“, w Warszawie, w drukarni I. Węckiego, w 16-ce, stron 64, z 4-ma rycinami Dietricha, między którymi portret Chłopickiego. Jest to książeczka pamiątkowa z opisami i wierszami patryotycznymi.

Do gatunku, o którym mówię tu dzisiaj, należy też zaliczyć wspaniale wydany „Guide du voyageur en Pologne et dans la république de Cracovie, contenant la description des principales villes... un état général des postes... un tableau des monnaies, poids et mesures... orné d'une carte, d'un plan de Varsovie et de 10 gravures

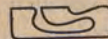
(akwatynty Dietricha)... Varsovie, chez N. Glücksberg, 1820 (8-o, kart 2 i str. 111). Chociaż bez kalendarza, książka ta zawiera materiał analogiczny do wydawnictw kalendarzowych, stanowi też pod względem typograficznym i obrazkowym ozdobę każdej biblioteki. Podobne roczniki z kalendarzami, mniej ozdobne, lecz pomnożone w treści, wydawał później Glücksberg w dwóch językach, od roku 1826 do 1829 p. t. „Przewodnik Warszawski“—„Guide de Varsovie.“

Osobną kategorię, również pokrewną z dziedziną tu omawianą, stanowią nieocenionej wartości roczniki informacyjne, schematyczne, specjalne¹⁾, jak „Rocznik wojskowy Królestwa Polskiego (1817 do 1830), „Rocznik Instytutów religijnych i edukacyjnych“ (1824—1830), „Rocznik władz duchownych ewangelickich 1838“, „Rocznik religijny wyznań chrześcijańskich 1847“ i t. p.

W tym obrazie, z powodu braku miejsca, bardzo ułomnym, wydawnictw kalendarzowych tylko warszawskich wymieniłem zaledwie główne i najciekawsze, mniemam jednak, że powiedziałem dostatecznie, aby dojść, razem z czytelnikami, do dwóch wniosków:

Najprzód—że daleko nam dzisiaj do dawnego rozwoju roczników informacyjnych ogólnych i specjalnych. To uśpienie niech rozbudzi w pewnej mierze Rocznik niniejszy, któremu życzymy Gröllowskiej wziętości.

Powtóre—że należy wydać dokładny spis bibliograficzny „kalendarzyków“ polskich. Tytaniczne przedsięwzięcie profesora Estreichera spisania wszystkich druków polskich do r. 1900, spełnione już, rzec można, i należyście uwieńczone²⁾, musi jednak, jako dzieło, obejmujące ogrom i pierwszy raz wydane, zawierać różne opuszczenia i niedokładności. Monografie bibliograficzne powinny te luki zapełnić.

¹⁾ Zupełnie odrębną kategorię tworzą roczniki towarzystw, instytucji naukowych i literackich, jak np. Roczniki Tow. Przyjaciół Nauk.

KALENDARZ.

Rok 1911 zwyczajny
ma 365 dni.

Zwroty kalendarzowe.

	12	Liczba złota	12	
podług kalendarza	30	Epakta	12	podług kalendarza
gregoryańskiego	16	Okres słońca	16	juliańskiego
(n. st.)	9	Poczet rzymski	9	(st. st.)
	A	Litera niedzielna	B	

Pory roku.

Początek wiosny	d. 21 marca	o godzinie 7 wieczór
lata	d. 22 czerwca	" 3 pp.
jesieni	d. 24 września	" 5 r.
zimy	d. 22 grudnia	" 12 pn.

Zaćmienia.

W roku 1911 będą dwa zaćmienia słońca, z których ani jedno nie będzie u nas widzialne.

1) Całkowite zaćmienie słońca d. 28 kwietnia będzie widzialne we wschodniej części Australii i Nowej Gwinei, na Nowej Zelandyi, w środkowej części Oceanu Spokojnego i w południowej części Ameryki północnej.

2) Obrączkowe zaćmienie słońca d. 21 października będzie widzialne w całej Azji, Australii i w zachodniej części Oceanu Spokojnego.

Zaćmień księżycy nie będzie.

Święta ruchome.

Przed Wielkanocą:	Według kal. n. st.	Według kal. st. st.
Niedziela Starozapustna	12 lutego	6 lutego
" Mięsopustna	19 "	13 "
" Zapustna	26 "	20 "
Popielec	1 marca	23 "
Niedziela Wstępna	5 "	27 "
" Sucha	12 "	6 marca
" Głucha	19 "	13 "
" Środopostna	26 "	20 "
" Biała	2 kwietnia	27 "
" Kwietnia	9 "	3 kwietnia
Wielkanoc	16 "	10 "

Święta ruchome.

Po Wielkiejnocy:	Według kal. n. st.	Według kal. st. st.
Niedziela przewodnia	23 kwietnia	17 kwietnia
" Grobu Chrystusowego	30 "	24 "
" 3-cia po Wielkiejnocy	7 maja	1 maja
" 4-ta "	14 "	8 "
" Krzyżowa	21 "	15 "
Wniebowstąpienie Pańskie	25 "	19 "
Niedziela 6-ta po Wielkiejnocy	28 "	22 "
Zielone Świątki	4 czerwca	29 "
Niedziela Ś-tej Trójcy	11 "	5 czerwca
Boże Ciało	15 "	9 "
Niedziela 1-sza Adwentu	3 grudnia	27 listopada

Suche dni: pierwsze — 8, 10, 11 marca; drugie — 7, 9, 10 czerwca; trzecie — 20, 22, 23 września; czwarte — 20, 22, 23 grudnia. Dni krzyżowe 22 23 i 24 maja. Karnawał (rachując od Nowego Roku do Popielca) według nowego stylu będzie 8 tygodni i 3 dni, według st. st. 7 tygodni i 4 dni.

Święta obowiązujące w handlu (nie li

	Państwo Rosyjskie.			Anglia.
	Cesarstwo.	Królestwo Polskie.		
	Kalend. prawosł.	Kalend. rzym. kat.	Kalend. żydowski.	
Styczeń (n. st.)	Boże Nar. 3 d. Nowy Rok. Bogojaw. Gosp.	Nowy Rok. Trzech Króli.	nie licząc sobót.	Nowy Rok.
Luty	Sret. Gosp.	Oczys. N. M. P.	1 Adar. Adar mały Pur.	
Marzec		Zwiast. N. M. P.	1 Adar.	
Kwiecień	Bląg. Pr. Bog. Wielkanoc 3 d. Peren. Moszcz. św. Mik. Czud.	Wielkanoc 2 d.	Wielkanoc (Pe- sach) dni 5. Zielone święta (szewno) d. 2 ¹ / ₂ .	Wielki Piątek. Wielkanoc d. 1.
Maj		Wniebowstap. Ś. Stanisława. Ziel. Święta 2 d. Trójcy św.	Nowy Rok (Rosz. Haszana) dni 2 ¹ / ₂ .	Św. 1-go Maja. Wniebowstap. Ziel. Święta 1 d.
Czerwiec	Woznies. Gosp. Ziel. Święta 2 d. Niedziela Wsech Świat.	Boże Ciało. Piotra i Pawła		
Lipiec	Sw. Ap. Piotra i Pawła.			
Sierpień	Preobr. Gosp. Usp. Pres. Bog.	Wniebowzięcie N. M. P.		Koron. Króla.
Wrzesień	Usiek. Gławy Joanna Pr. Rożd. Pr. Bog. Wozdw. Czest. Kresta.	Nar. N. M. P.	Sądny dzień (Jom Kipur) dni 1 ¹ / ₂ .	Święto narod.
Październik	Sw. Apost. i E- wang. Joanna. Pok. Pr. Bogor.		Kuczki (Sukot) dni 5.	
Listopad	Kazan. Ik. Boż. Mat.	Wszyst. Św.		Wszyst. Św. Urodz. Króla.
Grudzień	W wed. w Chr. Presw. Bogor. Świat. Mikołaja Myr. Ik.	Niepok. Pocz. N. M. P. Boże Nar. 2 d.	Razem d. 16 ¹ / ₂ św. praw. 24 św. rz. Kat. 17	Boże Nar. 2 d.
	święt 24.	święt 17	Razem d. 57 ¹ / ₂ .	święt 10.

*) Święta ruchome podane w miesiącach przeciętnych.

cząc niedziel) w niektórych krajach.*)

Niemcy.	Stany Zjed.	Francya.	Belgia.	Szwajcarya.
Nowy Rok. Ur. Cesarza.	Nowy Rok.	Nowy Rok.	Nowy Rok.	Nowy Rok.
	Urodziny Wa- szyngtona.			
Wiel. Piątek. Wielkanoc 2 dni.		Wielkanoc 1 dzień.	Wielkanoc dz. 1.	Wiel. Piątek. Wielkanoc dni 2.
Wniebowstap. Ziel. Św. 2 d. Trójcy Św.	Decor Day.	Wniebowst. Ziel. Św. d. 2.	Wniebowst. Ziel. Św. 1 d.	Ziel. Święta dz. 1.
	Ogłosz. niepo- dległości.	Święto narod.	Święto narod.	
	Święto pracy.	Wniebowzięc. N. M. P.	Wniebowz. N. M. P.	Święto narod.
	Wybory głów. Akt łaski.	Wszyst. Św.	Wszyst. Św. Urodz. Króla.	
Boże Narodz. 2 dni.		Boże Narodz. 1 dzień.	Boże Narodz. 1 dzień.	Boże Narodz. dz. 1.
święt 8.	święt 8.	święt 7.	święt 7.	święt 4.

Poleca ostatnie nowości znane ze swej
dobroci: **Perfумы, Wody kolońskie**
kwiatowe, mydła w zapachach:
□□ „AMOUREUSE”. □□

FRANCUSKĄ FABRYKĄ
Farb Artystycznych Dekoracyjnych i Werniksów

A. Vertun & Comp.
Warszawa, Marszałkowska 11/13

Święta Kościoła Rzym.-Katolickiego.

1 N.	Nowy Rok 1911. Obrzez. Pańskie.
2 P.	Makarego Op., Martyniana B.
3 W.	Daniela M., Genowefy P.
4 S.	Tytusa B., Rygoberta B. W.
5 C.	Telesfora P., Symeona Zak.
6 P.	Objaw. Pańskie. Trzech Króli.
7 S.	Jucyana i Juliana M. m.
8 N.	1 PO 3 KR. Seweryna Op., Jul. M.

Święta Kościoła Prawosławnego.

19	<i>Diek, 1910, Mcz. Wonifatja.</i>
20	<i>Sw. Mcz. Ignatja Bagon.</i>
21	<i>Mcz. Juljañji.</i>
22	<i>W. Mcz. Anastasji</i>
23	<i>Prp. Pawła arch. Nieok.</i>
24	<i>Mcz. Jewgienji, Prp. Nikolaja.</i>
25	⊕ Rōzd. Gospoda Iisusa Christa.
26	⊕ Sobor Prešw. Bogorodicy.

„TREFLE BLANC“
mydło, perfumy, woda ko-
łońska i puder

poleca Tow. Akc. FRYDERYK PULS
w Warszawie
Plac Teatralny № 11. Nowy-Świat № 41.

Wykaz dni nieprotestowych.

Niedziela 1—N. rok 1911—n. st.
Piątek 6—Trzech Króli—n. st.
Sobota 7—Święta st. st.
Niedziela 8—
Sobota 14—Święta st. st.
Niedziela 15—
Czwartek 19—Święta st. st.
Niedziela 22—
Niedziela 29—

Święta żydowskie.

Dnia 7, 14, 21, 28 Sabaty; d. 1 Rozchodesz, czyli 1-szy dzień miesiąca **Tewes**; d. 30 Rozchodesz, czyli 1-szy dzień miesiąca **Szwat**.

JUL. FERMÁN i C^o

Warsz. Biuro Transportowe
Święto-Krzyska № 32.

Hennebergowskie srebro zastępuje w zupełności czyste srebro.
 Skład fabryczny Braci HENNEBERG
 □ □ □ Warszawa, Wolska Nr. 17. Sklep: Trębacka Nr. 1. □ □ □

STYCZEŃ.

Święta Kościoła Rzym.-Katolickiego.		Święta Kościoła Prawosławnego.	
9 P.	Marcyanny P. M., Jukunda M.	27	⊗ <i>Sw. Ap. piewom. archid. Stiepana</i>
10 W.	Agatona P., Wilhelma B. W.	28	Sw. Ap. Nikanora, mcz. Indisa.
11 S.	Honoraty P., Hygina P. M.	29	S. 14000 mładiencew izb. w Wifl.
12 C.	Arkadyusza i Modesta M. m.	30	Mcz. Anisji i Prp. Fieod.
13 P.	Weroniki i Glafiry P. p.	31	Prp. Melanji Rimlanyni.
14 S.	Hilarego B. W. D. K.	1	⊗ Now. god. 1911. Abriez. Gos.
15 N.	2 PO 3 KR. <i>Im. Jezus. Pawła I P.</i>	2	N. PRED PROŚW. Sw. Silwestra.
16 P.	Marcelo P. M., Otona M.	3	Pr. Malachii, mucz. Gordja.
17 W.	Antoniego Op.	4	Sobor 70-ti Apost., pr. Fieoklista.
18 S.	Katedry św. Piotra w Rzymie.	5	Mucz. Feopempta i Fieony.
19 C.	Henryka B. W., Marty M.	6	⊗ Bogowianie Gospodnie.
20 P.	Fabiana P. M., Sebastjana.	7	⊗ <i>Sob. św. Joanna predt.</i> , Fiedosja
21 S.	Agnieszki P. M.	8	Prp. Georgia, Iliji, Grigorja piecz.
22 N.	3 PO 3 KR. <i>S. Rodz. Wincentego.</i>	9	N. PO PROŚW. Filipa mitr. Mosk.
23 P.	<i>Zaślub. NMP. ze S. J., Ildefonsa.</i>	10	Sw. Grigorja jep. Niesk., Pawła.
24 W.	Tymoteusza B. W.	11	Prp. Feodosja Wiel., Michaila kl.
25 S.	<i>Nawrócenie S. Pawła Ap.</i>	12	Mcz. Tatjana, św. Sawwy.
26 C.	Polikarpa, B. M., Pauli Wd.	13	Mcz. Jermila, Piotra, pr. Jakowa.
27 P.	Jana Złotoustego B. W. D. K.	14	Prp. Otiec w Synaje i Ralfie.
28 S.	Objaw. św. Agnieszki, Flawiana	15	Prp. Pawła Fiwejsk.
29 N.	4 PO 3 KR. Franciszka Salezego	16	N. 31. Poklon czest. w Ap. Piotra
30 P.	Martyny P. M., Sawiny P.	17	<i>Prp. Antonja Wielik.</i>
31 W.	Piotra Nolaszki, Marceli Wd.	18	<i>Sww. Afanasja Wiel. i Kirilla At</i>

Wina „CHASTA” Warszawa, Mar-
szałkowska 101.

Tablica wschodu i zachodu słońca i księżyca, oraz odmiany księżyca.

Dnia	S ł o Ń c e				Księżyc							
	Wschód		Zachód		Długość dnia		Przybyło		Wschód		Zachód	
	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.
1	8	13	3	53	7	40	0	6	9	26 r.	4	8 pp.
5	8	13	3	58	7	45	0	11	11	5 r.	9	15 w.
10	8	11	4	4	7	53	0	19	12	14 pp.	—	
15	8	7	4	12	8	5	0	31	4	36 pp.	9	2 r.
20	8	2	4	20	8	18	0	44	11	23 w.	10	35 r.
25	7	56	4	29	8	33	0	59	4	14 r.	11	49 r.
31	7	47	4	40	8	53	1	19	8	55 r.	5	42 r.

① Pierwsza kw. d. 9, 0 g. 1 m. 4 s.

② Padnia d. 14, 0 g. 11 m. 50 w.

③ Ostatnia kw. d. 22, 0 g. 7 m. 45 r.

④ Now d. 30, 0 g. 9 m. 9 r.

Zakłady mleczarskie daw. K. Henneberga egzystujące od r. 1876.
Telefon 15-31 i 67-56.

Masło po cenach rynkowych.
Śmietana, jaja, sery i twaróg.

Pierwszy w kraju zakład **Artystycznej Inkrustacji i Mozaiki** N. Bober
Warszawa, Wspólna 47a, Telefon 72-87.

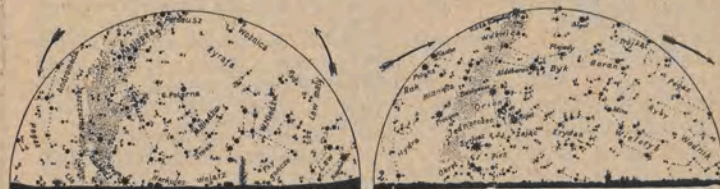
Pokoje duże wysokie—Widne—Wygodne. Ceny przystępne. Prowadzony pod zarządem P. Kazimierza Jankowskiego, wieloletniego współpracownika HOTELU KRISTOL—po grzeczności wniem odnowieniu—poleca się Szanownym gościom.

W WARSZAWIE, przy ulicy Bieleńskiej 7, tel. 683. W centrum miasta, w dzielnicy hand. w blis. Ban. Państ. i Teatr.

Hotel Krakowski.

Farby artystyczne krajowej fabryki „**ARCUS**“ do nabycia w składach farb i materiałów piśmiennych.

Styczeń. — Mapa nieba.

Strona północna.

Strona południowa.

Co czytać.

Askenazy Sz. prof. Dwa stulecia. Wiek XVIII i XIX. 2 t-y, rb. 5.60. — *Książę Józef Poniatowski*, 3.00. — *Łukasiński*. 2 t-y, 6.00. — *Nowe wczasy*, 2.40. — *Nowaczyński*. Fryderyk Wielki, 2.00. — *Ostrowski St.* Z gwiazdą mocarza, 1.35. — *Piątkowski*. Mistrz Kłębek, 1.50. — *Prus B.* Dzieci, 1.80. — *Przybyszewski St.* Dzień sądu, 2.00. — *Reymont Wł.* Chłopi, 4 t-y, 6.00. — *Z ziemi chełmskiej*, 0.80. — *Sienkiewicz H.* Wiry, 2 t-y, 3.00. — *Weyssenhoff J.* Unia, 2.00. — *Zapolska G.* Szaleństwo, 1.50. — *Żeromski St.* Duma o hetmanie, 2.00. — *Dzieje grzechu*, 2 t-y, 3.00. — *Zaprenumerować Tygodnik Ilustrowany z 12 tomami Ciekawych Powieści* rocznie rb. 8.00 z przesyłką rb. 12.00. **Dla gospodyń.** *Norkowska*. Gospodarstwo domowe, 0.90. — *Najnowsza kuchnia*, 2.00. — *Piekarnia i cukiernia*, 1.20.

— *Buchalteria domowa*, 0.80. — *Czas odnowić prenumeratę pism na rok bieżący*: *Bluszcz* rocznie 7.20 z przes. 10. — *Dobra gospodyni* 3.60 z przes. 4.20. — *Tygodnik Mód i powieści* 5.00 z przes. 6.00. **Dla dzieci i młodzieży.** *Amicis*, *Serce*, 2.40. — *Brykczyński*, *Moje wspomnienia z roku 1863*, 1.00. — *Calistus*, *Łyżwiarstwo*, 0.30. — *Jaccoliot*, *Tajemnice Afryki*, 1.80. — *Ksawery*, *Sport saneczkowy*, 0.10. — *Morawska*, *Mikolaj Rej*, 1.50. — *Müller*, *Mójsystem*, 0.60. — *Ostrowski*, *Z dziejów pułku*, 1.20. — *Przyborowski*, *Pod Stęczkiem*, 1.20. — *Racławice*, 1.00. — *Tissandier*, *Męczeńnicy myśli*, 1.50.

Ceny podane w oprawie kartonowej.

Dla rolników. *Kalendarz Centralnego Towarzystwa Rolniczego*, 1.25. — *Kalendarz Kółek Rolniczych*, 1.50.

Gr. BRZEZIŃSKI w Warszawie, Ś-to Krzyska 15 wprost Włodzimierskiej. Telef. 34-62.

Poleca swego wyrobu kufry, walizy, nesesery, torby, portmonetki i t. p. Obuwie płócienne—Trepki—Kalosze.

ADOLF MODRO Zakład zegarmistrzowski

□ □ □ □ □ Warszawa, Marszałkowska 151. □ □ □ □ □

czych, 0.35. — *Boehme*, *Grzechy gospodarstwa*, 1.50. — *Chankowski*, *Buchalteria rolnicza*, 1.50. — *Hau-bner*, *Weterynaryja*, 3.00. — *Łyszkowski*, *Gospodarz*, 0.60. — *Mieczyski*, *Rolnik wzorowy*, 1.00. — *Zaprenumerować na rok bieżący*: *Gazeta rolnicza* rocznie 9.00 z przesyłką 9.00. — *Rolnik i hodowca* 5.00 z przes. 6.00. — *Poradnik gospodarski* 4.00 z przes. 4.00. — *Księgarnie Gebethnera i Wolffa w Warszawie, Lublinie i Krakowie* pośredniczą w prenumeracie wszystkich pism.

Co grać.

Na fortepian na 2 ręce. *Arnold J. Soko.* *Sérénade mauresque*. — 40. *Biernacki A.* Op. 22 № 3. *Mazurek*. — 60. *Komorowski I.* *Kalina*. — 40. *Coda Ch.* *Calinette!*... (Pastel musical) 30. *Dumka podolska*. *Gdyby orłem być*. — 30. **Tańce.** *Album karnawałowe*. — 75. *Zabawa dziecięca*. *Album łatwych i melodyjnych tańców dla dzieci* 100. *Ascher R.* *Królewski Walc*. — 50. *Berger R.* *Messalinette Valse*. — 50. *Karasiński A.* *L'amour pour l'amour*. *Valse*. — 60. *Na różach*, *Walc*. — 75. *Osmanski W.* *Zbiór mazurów i oberków* — 1.50. *Brzeziński H.* *Krokodyl*. *Kontredans*. — 40. *Büchner A.* *Blyskawiczny galop*. *Czeczott W.* *W domowe progi*. *Polonez*. — 40. *Karasiński A.* *Karolińca*. *Polka-mazurka*. — 40. *Pani Barówna Lüde*. *Polka*. — 40. *Krasuski S.*

Balamutka. *Polka-mazurka*. — 20. *Très chic*. *Polka*. — 20. *Lochman Wł.* *Nie żartuj*. *Mazur*. — 30. *Re-sursowe kontredanse*. — 40. *Faworytka*. *Polka mazurka*. — 30. *Gardenia*. *Polka*. — 30. *Na odsiebkę*. *Oberek*. — 40. **Kolendy.** *Moniuszko St.* *Kolenda na dwa głosy*. — 50. *Rzepko A.* *Dwanaście nowych melodii kolendowych* — 60.

Ważniejsze wydarzenia na świecie.

1*) *Lincoln* znosi niewolnictwo 1863 r. — 2. *Poddanie Portu Artura* 1905. — 9 *Napoleon III* cesarz Francuzów † 1873. — 12 *Pestalozzi* ur. 1746. — 15 *Molière* słynny dramaturg francuski ur. 1622. — 16 *Böcklin* znakomity malarz † 1901. — 17 *B. Franklin* ur. 1706. — 18 *Ogłoszenie cesarstwa niemieckiego w Wersalu* 1871. — 19 *Fizyk James Watt* ur. 1736. — 21 *Egzekucja Ludwika XVI* 1793. — 22 *Lord Byron* ur. 1788. — *Królowa Anglii Wiktoria* † 1901. — 24 *Fryderyk Wielki* ur. 1712. — 27 *Mozart* ur. 1756. — *Verdi* † 1901. — 28 *Kapitulacja Paryża* 1871. — 31 *Franciszek Schubert* ur. 1797.

Dla rolników. Młócić zboże o ile jeszcze pozostało, w młócić kończynę, porządkować narzędzia, rozwozić nawozy pod siewy wiosenne, drzewo rąbać i z cięć wywozić, myśleć o paszy,

*) Cyfra oznacza dzień.

Bracia Osińscy Główny Skład Kryształów Czeskich

Fabr. Hr. Harracha Warszawa, Niecała Nr 2, róg Wierzbowej. □ □ □ □ Telefon Nr. 33-71.

Farby Greckie do farbowania siwych włosów na kolor: Cienawy, Ciemny i Szary. Uznana przez panów fryzjerów oraz liczną klientelę. **Cena po St. GORSKIEGO** Leszno Nr. 12. **2 i 3 rb.**

S. Satalecki

Warszawa, Marszałkowska 151

aby nie zbrakło, opatrywać kopce z ziemniakami i warzywem, myśleć zawczasu o sprowadzeniu brakujących narzędzi i maszyn.

Dla ogrodników. Tępić gniazda owadów na drzewach owocowych, chronić pnie od zajęcy. — Zakładać inspekta na wczesne nowalie. — W piwnicach przebierać owoce i warzywa. — Pilnować temperatury w szklarniach chłodnych i gorących.

Kalendarz myśliwski. Jeleniom i sarnom w lasach uporządkowanych pod względem gospodarstwa łowieckiego, poddawać paszy, bić sztuki tylko niezdadne do mnożenia. — Zajęcie strzelactwa można. — Najstosowniejsza pora tępienia: wilka, lisa, kuny, tchórza, lasicy. — Ochroniać kuropatwy i urządzać schroniska zaopatrzone w ziarno.

Wolno polować na dziki, losie, jelenie, sarny (tylko samce), zajęce, guszcze, cietrzewie, kuropatwy, dropie, kwiczoły, kaczki i ptactwo przelotne.

Dla gospodyń. Karnawał dosyć długi w tym roku, jest polem do popisu, nie tylko w toaletach, lecz i w przyjęciach.

W tym miesiącu mamy już obfitość pomarańcz, z których robić można konfiturę; ćwiartki w cukrze osmażane, grube znów skórki, osmażane w syropie, a użytek ich w gospodarstwie znajduje bardzo rozległe zastosowanie.

J. S. KORSAK SKŁAD NACZYŃ KUCHENNYCH I GOSPODARCZYCH
w Warszawie, Marszałkowska 141, telef. 132-65.
POLECA CAŁKOWITE WYPRAWY z czystego niklu, aluminium i inne.
Ceny niskie—Obsługa sumienna. Sprzedaż za gotówkę i na raty.

poleca: Bieliznę wełnianą, rękawiczki ciepłe, kaftany i pończochy myśliwskie, i do ślizgawki.

W tej porze mamy największy dowóz zwierzyny, a że na nią duże są zapotrzebowania, cena zwykle bywa wysoka.

Poledwica, cielęcina i wogóle wszystkie mięsa, używane przy kolacjach, drożej płacić musimy.

Mleka zaczyna być coraz więcej, bo od połowy grudnia rozpoczyna się cilenie krów, a chociaż cena mleczywa nie uległa dotąd żadnej zmianie, łatwiej jest dostać dobrej śmietany i mleka.

Galarety i kremy, robione w tej porze, wybornie i prędko zastygają, nawet przysposobienie lodów w domu nie przedstawia obecnie szczególnych trudności; przy umiejętnym zaś ich przyrządzaniu i podaniu, choć nie będą posiadały tych form eleganckich, które w cukierniach im nadają, smakować mogą równie dobrze, a o wiele taniej kosztują.

Hygiena. — Odmrożenie.

Pod wpływem zimna nieosłonięte części ciała, np.: nos, uszy, policzki, palce ulegają t. zw. odmrożeniu. Odmrożone tkanki ciała ludzkiego są prawie białe (wskutek ścięcia się wody w tkankach ustaje krążenie krwi) i twarde, nieelastyczne (przy nieostrożnym obchodzeniu się np. z odmrożonym uchem może ono uleść pęknięciu). Tkaneczka zmarznięta, o ile to zmarznięcie, a więc i wstrzymanie obiegu krwi trwa dłużej, może umrzeć, t. j.

uleść gangrenie, krótkotrwałe zaś zamrożenie tkanek nie wywiera złych następstw pod warunkiem, że rozgrzewanie zmarzniętych części ciała będzie się odbywało stopniowo. Szybkie zaś rozgrzewanie zmarzniętych części ciała daje zawsze wyniki najgorsze, t. j. gangrenę zmarzniętych tkanek.

A więc przy wszelkich odmrożeniach należy pamiętać: nie należy z odmrożonym np. uchem wchodzić do ciepłego pokoju, ani zbliżać się do ciepłego pieca; odmrożonych palców nie można kłaść do ciepłej wody, bo w takim razie odmrożone części mogą uleść gangrenie. Jeżeli ktokolwiek odmroził sobie nos, czy ucho, niech natychmiast zaczyna trzeć śniegiem (w braku śniegu chusteczką, zmoczoną w zimnej wodzie) odmrożoną część ciała, dopóki odmrożone tkanki nie staną się miękkimi i różowemi. Dopiero po takim rozgrzaniu odmrożonych tkanek może człowiek wejść do ciepłego pokoju i na miejsce odmrożone nałożyć opatrunek z maścią cynkową lub jeszcze lepiej z maścią ichtyolową.

Obiady jarskie.

Niedziela 1-go. — Zupa z włośnicy z grzankami. — Budyń z kapusty z farszem z grzybów. — Groszek zielony z omletem. — Jabłko w cieście smażone.

Poniedziałek 2-go. — Zupa grzy-

STYCZEŃ.

21

grzybowa z kaszką. — Jarmuż na sposób szpinaku z jajami sadzonymi. — Ryż z bitą śmietaną.

Wtorek 3-go. — Zupa z jabłek z kluskami franc. — Kartofle zapiekane ze śmietaną. — Łamańce z makiem.

Środa 4-go. — Zupa z grochu z grzankami. — Fasola na słodko. — Kluski z makiem. — Kompot z moreli.

Czwartek 5-go. — Barszcz zabielański z kartoflami. — Ryż z grzybami w muszelkach. — Brukiew obłożona grzankami. — Budyń parzony z szodnem.

Piątek 6-go. — Zupa ze śliwek z grzankami. — Kapusta faszerowana z grzybami. — Pierogi drożdżowe z makiem i bitą śmietaną.

Sobota 7-go. — Piwo ze śmietaną. — Kalafiory. — Pyza z masłem. — Kompot ze śliwek.

Niedziela 8-go. — Zupa szczawiowa z jajami sadzonymi. — Marchew z groszkiem z ciastem ptyśowym. — Ryż zapiekany z jabłkami. — Kompot z borówek.

Poniedziałek 9-go. — Zupa neapolitańska. — Kotlety z kaszy gryczanej z sosem grzybowym. — Kartofle przysmażane. — Galareta malinowa.

Wtorek 10-go. — Zupa piwna z serem. — Kalafiory. — Omlet z jajami sadzonymi. — Kompot z moreli.

Środa 11-go. — Barszcz z kartoflami. — Jajecznicza z kluskami.

W. DĘBSKI i A. MASŁOWSKI □ dawniej Jadwiga Golcz
ZAKŁAD ARTYSTYCZNO-FOTOGRAFICZNY :: Tow. Zachęty Sztuk Pięknych
Hotel Bristol. Telefon 171-61.

—Kalafiory. — Legomina parzona
z sokiem.

Czwartek 12-go. — Zupa pomidorowa z ryżem. — Kapusta z grochem. — Szarlotka z jabłek. — Kompot z borówek.

Piątek 13-go. — Zupa grochowa z kaszą perlową. — Kalafiory. — Kotlety z fasoli z sosem grzybowym. — Kompot z jabłek.

Sobota 14-go. — Zacierki z mlekiem. — Kartofle zapiekane z parmezanem. — Jaja sadzone i kaszka krak. — Kompot ze śliwek.

Niedziela 15-go. — Zupa kartoflana. — Brukiew obłożona pyłkami. — Naleśniki przekładane marmeladą z jabłek.

Poniedziałek 16-go. — Zupa z włoszczyzny z grzankami. — Marchew z groszkiem i omletem. — Ryż zapiekany z powidłami. — Kompot z jabłek.

Wtorek 17-go. — Zupa grzybowa z kaszką perłową. — Makaron włoski z parmezanem. — Kotlety z kartofli z sosem korniszonowym. — Grzybek z konfiturami.

Środa 18-go. — Zupa grochowa z grzankami. — Kotlety z kaszy gryczanej z sosem grzybowym. — Brukiew obłożona grzankami. — Naleśniki z marmeladą. — Kompot z jabłek.

Czwartek 19-go. — Barszcz z
grochem. — Kluski kładzione z ja-
jecznica.—Szarlotka z jablek.

Piątek 20-go. — Zupa grzybo-

wa ze śmietaną. — Budyń z kartofli z sosem pomidorowym. — Salsafia. — Ryż zapiekany z powidłami. — Kompot z jabłek.

Sobota 21-go. — Kapuśniak z grochem. — Kluski kładzione z jajecznica. — Kalafiory. — Szarlotka z jabłek.

Niedziela 22-go. — Kluski lane na mleku. — Kaszka pszenna z masłem. — Jarmuż na sposób szpinaku z jajami sadzonymi. — Budyń z bułeczki z sosem ponczowym.

Poniedziałek 23-go. — Zupa
szczawiowa z kartoflami. — Ma-
karon włoski z parmezanem. — Gro-
szek zielony z omletem. — Lego-
mina z twarogiem. — Jabłka pie-
czone.

Wtorek 24-go. — Zupa pomidoro-
rowa. — Jajecznicą i kartofle. —
Kotlety z fasoli z sosem ogórko-
wym. — Legomina ze śmietany.

Środa 25-go. — Kapuśniak z
kartoflami. — Pyza z masłem. —
Salsefia. — Kremik z kaszki pszen-
nej. — Kompot z moreli.

Czwartek 26-go. — Zupa z wło-
szczyny z grzankami. — Ryż z
grzybami zapiekany w muszel-
kach. — Kalafiory. — Łamaniec
z makiem.

Piątek 27-go. — Żurek z karto-
flami. — Pierogi leniwe z twarogu.
— Groszek zielony z grzankami,
smażonemi. — Jabłka pieczone.

Sobota 26-go. — Zupa szczawiowa z jajami sadzonymi.—Kar-

tofle przysmażane. — Brukiew obłożona ciastem ptysiowem. — Szarlotka z jablek.

Niedziela 29-go. — Zupa kar-
toflana. — Pyza z masłem. — Bu-
raczki. — Pierogi drożdżowe prze-
kładane marmelada i bita śmietana.

Poniedziałek 30-go. — Zacierki na wodzie. — Kartofle nadzie-

wane z sosem grzybowym.—Marchew z groszkiem, obłożona omletem. — Sałata z jarzynek. — Suflęt z powidel.

Wtorek 31-go. Zupa z jabłek z kluskami franc. — Kotlety z kartofli z sosem pomidorowym. — Budyń z bułki z szodonom. — Faworki z herbata.

Dochody i wydatki.

[illegible]

Na raty! Nietzsche'go dzieła, Biblioteka naukowa (Iwowska), Dzieje literatury polskiej ilustr., Bibl. miniaturowa Dr. Biegeleisena w pięć opr. POLECA
 Kantor O. Bunimowicza Warszawa, Wierzbowa Nr. 7, telef. 85-24.
 Patrz margines str. 40

Święta Kościoła Rzym.-Katolickiego.	Święta Kościoła Prawosławnego.
1 Ś. Wigilia . Ignacego, Brygidy.	19 Prp. Makarja Egip.
2 C. Oczyszczenie N. M. P.	20 & Prp. <i>Jewfimia Wiel.</i>
3 P. Błażeja B. M.	21 Prp. Maksima ispow.
4 S. Ansgarego i Andrzeja B.b. W.w.	22 Ap. Timofieja, Mcz. Anastasja.
5 N. 5 PO 3 KR. Agaty P. M.	23 NIED. 32. Sw. Klimenta, Pawlina
6 P. Doroty P. M., Sylwana, Tytusa	24 Prp. Ksienji, Makedonja.
7 W. Romualda Pp., Ryszarda Kr.	25 Sw. <i>Grigorja Bogosł.</i>
8 Ś. Jana z Maty W., Emiliana M.	26 Prp. Ksienofonta i Marji

WODĘ KOŁOŃSKĄ poleca Tow. Akc. FRYDERYK PULS
HOLENDERSKĄ w Warszawie
 Plac Teatralny № 11. Nowy-Świat № 41

Wykaz dni nieprotestowych.

Czwartek	2—Oczysz. N. M. P.
Niedziela	5—
Niedziela	12—
Środa	15— święto st. st.
Niedziela	19—
Niedziela	26—

Święta żydowskie.

Dnia 4, 11, 18, 25 Sabaty; dnia
 28 Rozchodez czyli 1-szy dzień
 m-ca Ador.

JUL. HERMAN i Co Warsz. Biuro Transportowe
 Święto-Krzyska Nr. 32.

Hennebergowskie srebro zastępuje w zupełności czyste srebro.
 Skład fabryczny Braci HENNEBERG
 Warszawa, Wolska Nr. 17. Sklep: Trębacka Nr. 1.

LUTY.

Święta Kościoła Rzym.-Kotolickiego.	Święta Kościoła Prawosławnego.
9 C. Apolonii P.M., Cyrylla B. Aleks.	27 Pieren. moszcz. św. Joanna Zlat.
10 P. Scholastyki P., Sylwana B. W.	28 Prp. Jefreima, Palladja, Feodosja.
11 S. Ob. N.M.P. w Lourdes, Saturnina	29 Pieren. moszcz. św. mcz. Ignatja.
12 N. STAROZAP. Eulalii P. M.	30 & N. MYT I FARIS S. 3 ś. <i>Wasilja.</i>
13 P. Jana i Dobrosława, Katarzyny.	31 Sw. bezsr. iczud. Kirila i Joanna.
14 W. Walentego kap., Zenona M.	1 Few. Mcz. Trifona, Prp. Pietra.
15 S. Faustyna i Jowity M. m.	2 & Srietenje Gospodnie.
16 C. Julianny P. M., Juliana M.	3 Sw. Praw. <i>Symeona Bogopr.</i>
17 P. Patrycyusza, B. W., Donata M.	4 Isidora, Kirilla, Georgja.
18 S. Symeona B. M., Maksyma M.	5 Sw. Feodosja Czer., mcz. Agatii.
19 N. MIESOP. Konrada W., Mansweta	6 N. o BŁ.SYN. Sw. Wukola, Marfy
20 P. Leona i Eucherjusza.	7 Pr. Parfenja i Łuki.
21 W. Maksymiana P., Feliksa B. W.	8 W. mcz. Feodora, Św. pror. Zach.
22 Ś. <i>Katedry św. Piotra w Ant.</i>	9 Mcz. Nikifora, Św. mcz. Markella
23 C. Piotra Damiana B. D. K.	10 S. mcz. Charalampja, m. Porfirja.
24 P. <i>Macieja Ap.</i> , Sergiusza M.	11 Sw. Własija jep., Wsiewołoda.
25 S. Zygryda B. W.	12 Sw. Meletja i św. Aleksija m. M.
26 N. ZAPUST. Aleksandra i Nestora.	13 N. MIASOP. Prp. Martyniana, Sym.
27 P. Leandra, Aleksandra i Nesfora.	14 Prp. Kirilla, Isaakija piecz.
28 W. Romana Op., Makarego M.	15 S. A. Onisima, pr. Jewsewja pust.

Wina „CHASTA“ Warszawa, Mar-
 szałkowska 101.

Tablica wschodu i zachodu słońca i księżyca, oraz odmiany księżyca.

Dnia	S ł o Ń c e				K s i ę ż y c e			
	Wschód		Zachód		Wschód		Zachód	
	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.
1	7	46	4	42	8	56	1	22
5	7	39	4	50	9	11	1	37
10	7	30	4	59	9	29	1	55
15	7	21	5	9	9	48	2	14
20	7	11	5	18	10	7	2	33
25	7	0	5	28	10	28	2	54
28	6	53	5	33	10	40	3	6
							9	12 r.
							10	3 r.
							12	51 pp.
							7	45 w.
							1	59 pn.
							6	1 r.
							7	17 r.
							7	3 w.
							12	32 pn.
							6	3 r.
							8	29 r.
							9	30 r.
							12	46 pp.
							4	43 „

1 Pierwsza kw. d. 6, o g. 4 m. 52 pp.
 2 Pełnia d. 13, o g. 12 m. 2 pp.
 3 Ostatnia kw. d. 21, o g. 5 m. 8 r.
 4 Now d. 28, o g. 1 m. 55 pn.

Zakłady mleczarskie Romana Rekierta i S-ki
 daw. K. Henneberga egzystujące od r. 1876.
 Telefon 15-31 i 67-56.

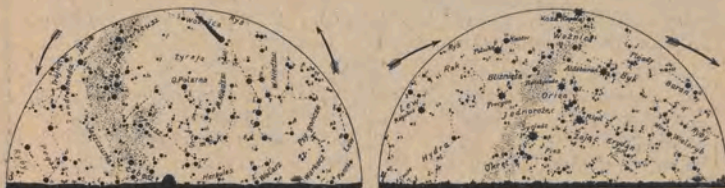
Mleczka dla niemowląt 6 k. bu-
 telka 200 gr.
 Kefiru 8 k. butelka 200 gr.

Pierwszy w kraju zakład Artystycznej Inkrustacji i Mosaiczki N. Boher
 Warszawa, Wspólna 47a. Telefon 72-87.

Farby artystyczne krajowej fabryki „ARCUS“ do nabycia
w składach farb i materiałów piśmiennych.

Luty. — Mapa nieba.

Strona północna.

Strona południowa.

Co czytać.

Bieliński, Żywot Adama Jerzego ks. Czartoryskiego, 2 t-y, 1.00. — *Brückner*, Dzieje literatury polskiej, 2 t-y, 5.00. — *Casanova Z.*, Więcej niż miłość, 1.50. — *Hello E.*, Filozofia i ateizm, 1.00. — *Jaroszyński*, Doktor Tomasz, 1.20. — *Jeleńska E.*, Bociany, 0.90. — *Konopnicka*, Pan Balcer w Brazylii, 3.00. — *Nietzsche Fryderyk*, Ecce homo, 1.50. — *Nowaczyński*, Car Samozwaniec, 1.80. — *Rygier-Natkowska*, Książę, 1.50. — *Sienkiewicz*, Dwie łąki, 1.50. — *Sieroszewski*, Korea, 2.20. — *Tetmajer K.*, Maryna z Hrubego, 1.80. — *Weyssenhoff J.*, Dni polityczne: I Narodziny działacza, 1.00; II W ogniu, 1.00. — *Wierzbowski M.*, W przeklętym domu, 2 t-y, 0.90. — *Zapolska G.*, O czym się nie mówi, 1.80. — *Zbierzchowski H.*, Literat, 1.20. — *Zych M.*, Echa leśne, 0.80.

Co grać.

Na fortepian na 2 ręce. *Biernacki M. M.*, Trottonella — 60. *Leoncavallo R.*, Poranek. — 25. *Dräla Fr.*, Serenada A-dur. — 30. *Friedman J.*, Op. 15, Quatre mazurkas. — 90. *Horejszo W.*, Op. 84, Rapsodie Polonaise, sur mélodies nationales et populaires. — 1.00. **Tańce.** *Berte H.*, Flirt, Walc. — 50. *Geo - Rolland*, Fleurs d'automne. Valse. — 30. *Hauck E.*, Miłość ulata. Walc. — 50. *Karasiński A.*, Delbeck. Valse. — 50. Dla pięknych Warszawianek. Walc. — 60. Ma bonne Marie. Polka mazurka. — 30. *Madd K.*, La garde qui passe. Marche. — 40. *Orjan*, Facet Mazur. — 30. *Osmanski W.*, Słowianin. Mazur. — 30. Wycieczka cyklistów. Mazur. — 30. *Brzezinski H.*, Charmante. Quadrille. — 50. *Władka*. Polka. — 30. *Burgmein J.*, Na rowerze. Galop. — 60. *Krasuski*

ADOLF MODRO Zakład zegarmistrzowski

Warszawa, Marszałkowska 151.

St., Tête-a-tête. Polka. *Kurpiński K.*, Polonez — 30. *Lewandowski L.*, Alojzy Żółkowski. Mazur. — 40. *Brylancik*. Polka. — 30. *Czupurny*. Mazur. — 30. *Lochman W.*, Karmazyn. Mazur. — 40. *Kasztelanka*. Polka-mazurka — 20. *Wspomnienie*. Oberek. — 40. *Wersye*, Walce. — 60. *Małgorzatka*. Polka. *Zabawa dziecięca*. Album łatwych i melodyjnych tańców dla dzieci. — 1.00.

Ważniejsze wydarzenia na świecie.

3 *Feliks Mendelssohn Bartoldy* ur. 1809. — 7 *Krzysztof Kolumb* ur. 1446. — Znacomity sztycharz polski *Daniel Chodowiecki* † 1801. — *Papież Pius IX* † 1878. 8 *Piotr Wielki* † 1725. — Bitwa pod Eylan 1807. — 12 *Filozof Kant* † 1804. — *Darwin* ur. 1809. — *Lincoln* ur. 1809. — 13 *Ryszard Wagner* † 1883. — 15 *Zakończenie wojny siedmioletniej* 1763. — 16 *Melanchton* ur. 1497. — 17 *Molière* † 1673. — *Pestalozzi* † 1827. — *Henryk Heine* † 1856. — 18 *Marcin Luter* † 1546. — *Galileusz* ur. 1564. — *Michał Anioł* † 1564. *Święcie Maryi Stuart* 1587. — 19 *Mikołaj Kopernik* ur. 1473. — *Fizyk Volta* ur. 1746. — 20 *Andrzej Hofer* rozstrzelany 1810. — 21 *Spinoza* 1677. 22 *Waszyngton* ur. 1732. — *Filozof Schopenhauer* ur. 1788. — 23 *Muzyk Händel* ur. 1685. — 28 *Réaumur* ur. 1683. — 29 *Rossini* ur. 1.92.

Dla rolników. Roboty na gumnach, jak w styczniu. Przygotó-

wywać nasiona i starannie je czyścić. Chodzić około krów cielnych, odłączać cielęta przeznaczone na chów i karmić odpowiednio. Krzątać się około przygotowania nawozów naturalnych, zamawiać sztuczne.

Dla ogrodników. Uczyszczać drzewa od robactwa. — Ku końcowi miesiąca wykrzesywać drzewa i obcinać suche gałęzie. — Skrobać i oczyszczać pnie u drzew owocowych. — Przebierać owoce, wazywa. — Obsiewać w inspektach nowalce. — W cieplarniach i oczyszczać rośliny, pędzić rośliny kwiatowe cebulowate.

Kalendarz myśliwski. Pamiętać o karmie dla zwierzyny hodowanej w miejscach ochronnych. — Polowania na ptactwo przelotne i błotne, które zaczyna opadać na bagna. — Na zające polować tylko do końca tego miesiąca. — Rozpoczyna się ciekawie szkodników: wypatrywać miejsca grzania i rozbijać pary oraz stada.

Wolno polować na dziki, łosie, sarny, ptactwo przelotne, do dnia 1 go na jelenie (samce), do 15-go na zające, głuszcze, cietrzewie, jarczabki, kuropatwy i dropie.

Dla gospodyń. W połowie lutego w piwnicy i spiżarni dużo ubywa zapasów, trzeba więc tam słoiki puste pomyć i odstawić i niejaki porządek zaprowadzić. W spiżarni poprzeglądać wszystkie

Agatol

tymolowy jako najlepszy środek do czyszczenia zębów i zabezpieczenia je od przedwczesnego próchnienia bolu.

Ządać wszędzie.

Główny Skład Laboratorium
St. GORSKIEGO
Leszno № 12.

Bracia Osińscy Główny Skład Kryształów Czeskich
Fabr. Hr. Harracha
Warszawa, Niecała Nr. 2, róg Wierzbowej. Telefon Nr. 33-71.

wyższe półki, aby pod ręką nie zawadzały. Słoiki pełne obejrzyć, czy nie psują się w nich zapasy, które, gdy potrzeba, poprzemazać. Kompoty, urządzane pod pecherzem, poruszyć, odwracając je do góry dnem, aby się przemieszały, co doskonale wpływa na ich przechowanie.

Nalewki owocowe pozlewać w butelki, a owoc, pozostały w gąsiorach, albo nalać wódką i jeszcze mieć z tego nalewkę, gdy czas jakiś postoi, albo też nasypać mialkim cukrem, z czego otrzyma się bardzo smaczny likier.

W piwnicy zrobić trochę porządku, kartofle przebrać i po piwnicy rozrzucić. W czasie lekkiej zimny okienka poobtykać, aby przy zbyt ciepło kartofle nie wyrastały, gdyż będą niesmaczne i niezdrowe.

Panie na wsi zająć powinny służbę folwarczną przedzieniem lnu i konopi, robieniem płótna, choćby tylko na ścierki i worki, a także darcie pierza.

Kury, chowane w ciepłych kurnikach, niosą się już na dobre, sadzić je też trzeba na jajach, aby choć w końcu marca doczekać się młodych kurcząt, zdolnych do jedzenia.

Czas też wsadzić do karmnika potrzebną ilość wieprzów na szynki wielkanocne; tuczenie ich trwa zwykle 4—5 tygodni, a za-

nim szynki nasłoneją, nadejdą i święta.

Hygiena.—Wilgoć w mieszkaniu.

Wilgoć jest jedną z największych wad mieszkania. Wilgotne mieszkanie jest zawsze zimne, bo mokra ściana, jako dobry przewodnik ciepła, jest stale zimna. W wilgotnym mieszkaniu powietrze jest nadmierne przesycone parą wodną, a często posiada zapach zgnilizny; pozostawienie stale w takim powietrzu źle oddziałują na organizm i usposabia do wielu chorób, szczególnie do reumatyzmu.

Przyczyny wilgoci są trojako rodzaju: 1-o wadliwa budowa domu, gdy np. fundamenty domu znajdują się w wilgotnym gruncie. W takich razach fundamenty powinny być oddzielone od wyższych warstw muru nieprzemakalną warstwą smoły lub papy smołowej. O ile tego nie uczyniono, to, być może, urządzenie przewiewnych piwnic pod wilgotnym mieszkaniem, może zapobiedz wilgoci. 2-o. Zaciekanie wody na ścianę z rynny z wadliwie urządzonych ścieków dachowych i t. d. W tych razach zreperowanie, ewentualnie zrobienie nowych rynien, usunie wilgoć. Wreszcie trzecia najczęstsza przyczyna wilgoci — złe utrzymanie mieszkania przez lokatorów. Jeżeli w mieszkaniu przebywa zbyt dużo ludzi, jeżeli w mieszkaniu ciasnem wydziela się

zbyt dużo pary, np. przy praniu, gotowaniu, kąpieli, z kipiącego samowaru i t. d., to rzecz prosta nadmiar wilgoci musi osiadać na ścianach. W tych razach należy pamiętać o dobrem przewietrzaniu mieszkania: częste otwieranie okna, a przynajmniej lufcika (wtedy przesycone parą wodną powietrze wychodzi z pokoju, a z zewnątrz wchodzi powietrze świeże, zawierające tej wilgoci niewiele). Częste palenie w piecu i pozostawianie pieca czas dłuższy otworem również zapobiega wilgoci i usuwa wilgoć istniejącą, gdyż piec otwarty wciąga powietrze z pokoju, przesycone wilgocią.

Obiady jarskie.

Środa 1-go. — Zupa śliwkowa z kluskami franc. — Groszek zielony, obłożony grzankami. — Salsafia. — Legomina parzona z soki.

Czwartek 2-go. — Łane kluski na mleku. — Kaszka pszenna z masłem. — Szabelbon marynowany. — Budyń z bułeczki z sosem ponczowym.

Piątek 3-go. — Kapuśniak z kartoflami. — Pyza z masłem. — Karczochy. — Kaszka pszenna na zimno z soki. — Marmelada z jabłek.

Sobota 4-go. — Zacierki z masłem. — Kotlety z fasoli z sosem kaparowym. — Salata z kartofli. — Legomina cytrynowa.

Niedziela 5-go. — Zupa szczawio-

wa z jajami sadzonemi. — Kartofle nadziewane z sosem ogórkowym. — Fasola. — Bułeczki przekładane marmeladą.

Poniedziałek 6-go. — Zupa cytrynowa z ryżem. — Kluski kładzione z masłem. — Marchew z groszkiem z grzankami. — Jabłka pieczone.

Wtorek 7-go. — Barszcz biały z kaszą perlową. — Kartofle zapiekane w śmietanie. — Szabelbon marynowany. — Bliny.

Środa 8-go. — Zupa pomidorowa z ryżem. — Kaszka z masłem. — Kluski francuskie ze śliwkami. — Pianka cytrynowa.

Czwartek 9-go. — Zupa grzybowa z kaszą. — Puré z marchwi z grzankami. — Ryż z masłem. — Makaron przekładany powidłami.

Piątek 10-go. — Barszcz z uszkami z grzybów. — Budyń z kartofli z sosem pomidorowym. — Sago na mleku z konfiturami. — Kompot z suszonych moreli.

Sobota 11-go. — Zupa kartoflana. — Jaja sadzone z kaszą krak. — Kapusta na słodko. — Bliny z masłem.

Niedziela 12-go. — Zupa z owoców suszonych z kluskami. — Ryż zapiekany z sosem pomidorowym. — Kalafiory. — Budyń z biskopciaków z soki.

Poniedziałek 13-go. — Zupa grochowa. — Łazanki z serem. — Szabelbon na kwaśno. — Kluski kładzione z jajecznica.

J. S. KORSAK SKŁAD NACZYŃ KUCHENNYCH I GOSPODARCZYCH
w Warszawie, Marszałkowska 141, telef. 132-65.
POLECA CAŁKOWITE WYPRAWY z czystego niklu, aluminium i inne.
Ceny niskie—Obsługa sumienna. Sprzedaż za gotówkę i na raty.

Robes & Confections ANNE THONNES
Varsovie, rue Czysa № 2. Téléphone 31-01.

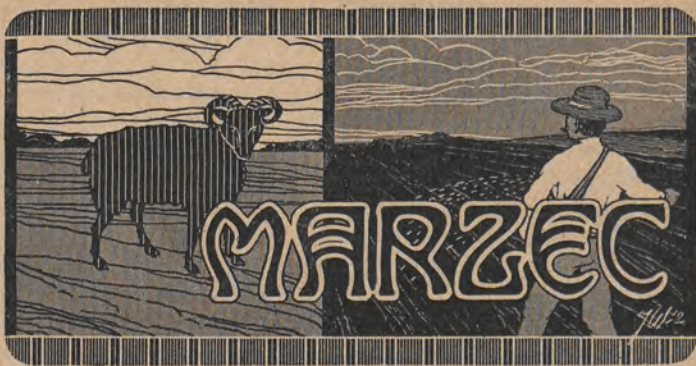

000 T-wo Udoskonalonej perfumeryi 000
S. I. Czepelewiecki i S-owie w Moskwie
 Oddział Warsz., Rymska 16, tel. 67-08.

Poleca ostatnie nowości zuane ze swej
 dobroci: Perfumy, Wody kolońskie
 kwiatowe, mydła w zapachach:
 „VIOLETTE AMBREE“, „CYCLAMEN“

Święta Kościoła Rzym.-Katoickiego.	Święta Kościoła Prawosławnego.
1 S. ++ <i>Popielec</i> . Albina B. W.	16 Mcz. Pamfila, Pawła.
2 C. ++ Heleny Cesarzowej.	17 Sw. W. mcz. Feodora, Tirona.
3 P. ++ Kunegundy Ces.	18 Sw. Lwa Papy Rim., Agapita.
4 S. ++ <i>Kazimierza Kr.</i> , Lucjusza.	19 <i>Ap. Archippa i Filimona</i> .
5 N. ++ 1 P. WstęP. Adryana i Euzeb.	20 N. SYROP. S. Lwa j. Kat., Agapona.
6 P. ++ Wiktora i Wiktoryna M.m.	21 N. i S. W. P. Prp. Timofieja, Jewst.
7 W. ++ Tomasza z Akwinu W.D.K	22 Prp. Afanasija, mcz. Mawrija.
8 S. ++ Jana Bożego W.	23 Sw. mcz. Polikarpa, prp. Joanna.

PERFUMY „EXQUIS“ poleca Tow. Akc. **FRYDERYK PULS**
 w Warszawie
WODA KOŁOŃSKA Plac Teatralny № 11. Nowy-Świat № 41.

Wykaz dni nieprotestowych.

Niedziela 5—
 Niedziela 12—
 Niedziela 19—
 Sobota 25—Zwiast. N.M.P. n.st.
 Niedziela 26—

Święta żydowskie.

Dnia 4, 11, 18, 25 Sabaty; d. 18
 post Estery; d. 14 i 15 Purym
 (zapusty); d. 20 Rozchodes czyli
 1-szy dzień miesiąca Assan.

JUL HERMAN i Co Warsz. Biuro Transportowe
 Święto-Krzyska Nr. 32.

Hennebergowskie srebro zastępuje w zupełności czyste srebro.
 Skład fabryczny Braci **HENNEBERG**
 Warszawa, Wolska Nr. 17. Sklep: Trębacka Nr. 1.

MARZEC.

Święta Kościoła Rzym.-Katoickiego.	Święta Kościoła Prawosławnego.
9 C. ++ Franciszki Rzymianki W.	24 1-ei 2-e obr. głowy pr. Joanna.
10 P. ++ 40 Męczen., Wiktora M.	25 św. Tarasja archiep., Konstant.
11 S. ++ Konstantego W., Herakl.	26 Sw. Grigorja jepisk, Sewastjana.
12 N. ++ 2 P. SUCH. Grzegorza Wielk.	27 N. PRAWOSŁ. P. Prokopja dekap.
13 P. ++ Krystyny P.M., Nicefora B.	28 2 S. P. W. Pr. Wasilja isp. Proterja
14 W. ++ Matyldy Kr. Wd., Leona B.	1 Mart. Prp. Jewdokii, m. Nestora.
15 S. ++ Klemensa Hofbanera, Long.	2 Sw. mcz. Fieodota, Awraamja.
16 C. ++ Abraham P., Eufrozyny P.	3 Mcz. Jewtropja, Kleonika i Wasil.
17 P. ++ Józefa z Ar. W., Gertrudy P.	4 Pr. Gierasima, mcz. Julianii.
18 S. ++ <i>Gabryela Arch.</i> , Cyrylla B.	5 Mcz. Konona, Onisja, Jewlogja.
19 N. ++ 3 P. GLUCH. Józefa Obl. N.M.P.	6 2 N. W. P. Konstantina, Feofila.
20 P. ++ Wolframa B., Eufemii M.	7 3 S. W. P. Sw. Wasilja, Jefrema.
21 W. ++ Benedykta Op.	8 Prp. Feofilakta, Prp. Dometia.
22 S. ++ Katarzyny, Bogusława B.	9 <i>Saww. 40 mcz. Sewastjichich.</i>
23 C. ++ Katarzyny Kr. P., Nikona.	10 Mcz. Kodrata, Kiprijana, Dionisja
24 P. ++ Marka i Tymoteusza M. m.	11 Sw. Sofonja patr., Jefimja arch.
25 S. ++ <i>Zwiastow. N. M.</i> , Ireneusza.	12 Pr. Fieofana Grigorja Dwojesł.
26 N. ++ 4 P. ŚROD. Ludgera B., Tekli.	13 3 N. W. P. Nikifora, Aleksandra.
27 P. ++ Jana Damasc. B. D. K.	14 4 S. W. P. Feognosta mitr. Kijew.
28 W. ++ Jana Kapistr., Syk-ta III P.	15 Mcz. Agapja, Timolaja, Romila.
29 S. ++ Eustazego Op., Cyrylla M.	16 Mcz. Sawina i Trofima.
30 C. ++ Anieli Wd., Kwiryna M.	17 Prp. Aleksija czel. Bożija, Makar.
31 P. ++ Balbiny P.	18 Sw. Kirilla, arch. Ierus., Trofima.

Wina „CHASTA“ Warszawa, Mar-
 szałkowska 101.

Tablica wschodu i zachodu słońca i księżyca, oraz odmiany księżyca.

Dnia	S 1 o ń c e				K s i ę ż y c e			
	Wschód		Zachód		Wschód		Zachód	
	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.
1	6	51	5	35	10	44	3	10
5	6	42	5	43	11	1	3	27
10	6	30	5	52	11	22	3	48
15	6	19	6	1	11	42	4	8
20	6	8	6	9	12	1	4	27
25	5	56	6	18	12	22	4	48
31	5	41	6	29	12	48	5	14
7	7	32 r.	6	6 w.				
8	8	25 r.	11	47 „				
11	11	49 r.	4	53 r.				
6	6	41 w.	6	47 „				
12	12	55 pn.	7	51 „				
4	4	34 r.	11	37 „				
6	6	16 r.	7	55 w.				

1 Pierwsza kw. d. 7, o g. 12 m. 26 pn.
 2 Pełnia d. 14, o g. 1 m. 50 pn.
 3 Ostatnia kw. d. 22, o g. 1 m. 50 pn.
 4 Now d. 30, o g. 2 m. 2 pp.

Zakłady oo
 męczarskie Romana Rekierta i S-ki
 daw. K. Henneberga egzystujące od r. 1876.
 Telefon 15-81 i 67-36.

Śmietanki zwycz. 40 k. kw.
 „ steryliz. 50 „ „

Pierwszy w kraju zakład Artystycznej Inkrustacji i Mosaiczki N. Boher
 Warszawa, Wspólna 47a. Telefon 72 87.

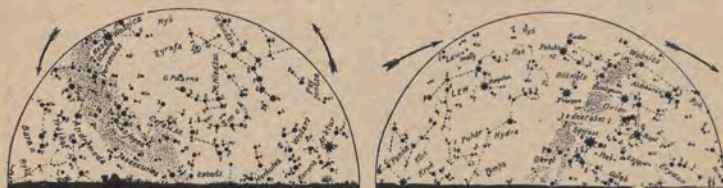

Hotel Krakowski. Pokoje duże, wysokie—widne—Wygodne. Ceny przystępne. Prowadzony pod zarządem p. Kazimierza Jankowskiego, właściciela i kierownika HOTELU BRISTOL—po gruntownym odnowieniu—potęga się Szanownym gościom.

W WARSZAWIE, przy ulicy Bielarskiej Nr. 7, tel. 683.
W centrum miasta, w dzielnicy handlowej, w bliskim sąsiedztwie Pałacu i Teatru.

Farby artystyczne krajowej fabryki „ARCUS“ do nabycia
w składach farb i materiałów piśmiennych.

Marzec. — Mapa nieba.

Strona północna.

Strona południowa.

Co czytać.

Conan Doyle, Groźny cień, 1.00.—
Czyński J., Jakobini polscy, 1.00.—
Gliński K., W Babinie, 2 t-y, 2.50.—
—Szlachcic na zagrodzie, 1.50.—
Gomulicki W., Biała, 1.00.—Gruszecki A., Pruski huzar, 1.50.—Słomianiny ogień, 1.50.—Jabłczyński F., Romans, 1.50.—Jaroszyński, Wieża z kości słoniowej 1.80.—Jeske-Choiński, Błyskawice, 1.50.—O mitrę 1.50.—Jeż T. T., Pamiętniki starającego się, 2.40.—Lemański, Ofiara królowy, 1.00.—Marion, Życie, 1.50.—Orzeszkowa E., I pieśń niech zapłacze, 1.20.—Orzeszkowa i Rómski, Ad astra, 2.40.—Ostrowski Natęcz, Przed burzą, 1.50.—Zarzewie, 1.50.—Weyssenhoff, Za błękitami, 1.00.—Żmijewska, Piomyk, 1.20. **Dla gospodyń.** Albinowska, Oszczędne obiady postne, 0.45.—Horodyński B., Przepisy kucharskie amerykańskie, 0.50. **Na wielki post.** Chai-

gnon Ks., Rozmyślenia dla wierznych, 4 t-y, 4.00.—Clemens Ks., O miłości ukrzyżowanego Zbawiciela, 1.80.—Emmerich Katarzyna Anna, Męka bolesna Pana naszego Jezusa Chrystusa, 0.75.—Fouard C., Żywot Pana naszego Jezusa Chrystusa, 2.00.—Kazania wielkopostne, 0.90.—Krasset Jan Ks., Sługa Chrystusowy, 1.00.—Ludwik z Grenady, Żywot Pana i Zbawiciela naszego, 0.75.—Tomasz à Kempis, O naśladowaniu Jezusa Chrystusa, 0.75.—Vercruysse O., Przewodnik prawdziwej pobożności, 2 t-y, 3.00.—Czas odnowić prenumeratę na kwartał II gi.

Co grać.

Na fortepian na 2 ręce. *Mémoires populaires d'Italie*: № 1. La serenata.—20. № 2. La Marinarella.—20. Fink W., Op. 295. № 1. Bluet.—20. Grieg E., Op. 73. № 1. 2. Résignation. Scherzo. Impromptu.—40.

ADOLF MODRO Zakład zegarmistrzowski

Warszawa, Marszałkowska 151.

Lack Th., Op. 240. Cantatilla.—40.
Na fortepian na 4 ręce Adolf R., Op. 16 Cab, I № 1. Serce, serce, skąd to b'cie. (Komorowski). № 2. Żal za Ukrainą, (Kamiński) Pieśń cygana. Krakowiacek. (Moniuszko). Cóż ja winna! (Nowakowski). Dziewczyna (Troszel).—80. **Tańce.** Brzeziński H., A zawracaj od kolumna. Mazur.—45. Polonez Sienkiewicza.—30. Karasiński A., Elly, Valse.—60. Lila. Walc.—60. Mar-gis A., Miodowy miesiąc. Walc.—50. Stritzl J., Marsz Honwedów.—40. Lochman W., Dziad swoje, ba-ba swoje. Polka - mazurka.—30. Oleńka. Polka.—30. **Śpiewy.** Bohm K., Cicha jak noc.—50. Brahms J., Odpalone zaloty.—40. Maszyński P., Cztery pieśni: № 1. Preludium.—30. № 2. Przez waly chmur.—45. № 3. Po młodości dniach.—60. № 4. Sasanek.—60. Abramowicz J. Dwie pieśni: № 1. Każda Pieśń moja. № 2. Przychodzisz do mnie.—45. **Śpiewy religijne.** Grabowski J., O salutaris.—30. Chopin Fr. Stabat Mater.—20. Moniuszko St., Ojciec nasz.—60.

Ważniejsze wydarzenia na świecie.

4 Laplace † 1827. — Volta † 1827.—6 Michał Anioł ur. 1475.—9 Cesarz niemiecki Wilhelm I † 1888. — 11 Poeta włoski Tasso ur. 1544. — 14 Filozof Klopstock † 1803.—19 Livingstone ur. 1813.—21 Jan Sebastian Bach ur. 1685.—

22 Van Dyck ur. 1599. — Goethe † 1832. — Rzeźbiarz Thorwaldsen † 1844.—26 Beethoven † 1827. — 28 Laplace ur. 1749. — Zakończenie pokoju w Paryżu wojny Krymskiej 1856. — 31 Newton † 1727. — Haydn † 1732.—Wkroczenie armii zjednoczonej do Paryża 1814.

Dla rolników. W miarę rozmrażania ziemi, rozpoczyna się orka i bronowanie pod zboża jare. O tej porze roku wszelkie narzędzia do uprawy ziemi powinny być doprowadzone do porządku. Równać łąki, włożyć koniczyzny, siać rośliny pastewne. Siew owsa, jęczmienia i t. p. zależnie od rozmrażnięcia i obesznięcia gleby.

Dla ogrodników. Kończyć roboty zimowe i przystępować do ogrodnictwa. — Ciąć drzewa karłowate, podlewać drzewa kompostami, przysadzać drzewa, sadzić nasiona drzew owocowych. — W inspektach zimowych siać rzodkiewkę, salate i t. p. — Siąc w gruncie marchwie, rzodkiewkę i zależnie od temperatury salate. — Urządzać klomby w ogrodach, sadzić drzewa i krzewy, odkrywać róże, obsiewać trawniki, kończyć roboty w szkółkach.

Kalendarz myśliwski. Wciąż mieć na uwadze paszę dla zwierzyny. — Ukazują się słonki i bekasy, powracają dzikie gęsi. — Tępić szczenne liszki i burzyć gniazda ptactwa drapieżnego.

Wolno polować na dziki, losie

Bracia Osińscy Główny Skład Kryształów Czeskich
Fabr. Hr. Harracha
Warszawa, Niecała Nr. 2, róg Wierzbowej. ☐☐☐☐ Telefon Nr. 33-71

Uroda Piękna i Cera : gi, plany, przyszyje i liszaje :
więcej znaczą niż majątek.
Zgadzać wszędzie.
Główny Skład Laboratorium
St. GORSKIEGO
Leszno Nr. 12.

S. Satalecki

Warszawa, Marszałkowska 151

poleca: Kamizelki wełniane, fantazyjne,
krawaty w modnych fasonach i deseniach,
rękawiczki spacerowe glacie duńskie.

(samce), sarny (rogacze), gluszcze,
cietrzewie, jarząbki (tylko samce).

Dla gospodyń. Z początkiem tego miesiąca zaczyna się post, który dla gospodyń jest dosyć kłopotliwy, bo ryby i masło są w tej porze zwykle bardzo drogie i często dobrze trzeba głowy nasuszyć przed zadysponowaniem obiadu, który bez ryby i z niewielką ilością masła zadowoliliby wszystkich domowników.

Z początkiem marca kończy się zwierzyzna, a cielecina o wiele bywa tańsza. Cwiateki cielece duże i ładne, po 12—14 funt., można wraz z szynkami wieprzowymi zamarynować, po dwu jednak tygodniach szynki te dostatecznie nasłonięją i trzeba je dać do wędzenia; lepsze są, gdy choć parę tygodni przed świętami powiszą w spiżarni.

W marcu pomarańcze są już bardzo słodkie, z nich też można robić przewyborne wino, które smakiem tokaj zupełnie przypomina. W tej porze mamy już mniej jabłek, można też na ich miejsce robić kompoty z pomarańcz, które należy obrać ze skórki, pokrajać w plasterki, pestki starannie odrzucić i złożone na salaterce plasterki polać odpowiednią ilością wrzącego syropu, a gdy syrop wystygnie, powtórnie go zagotować i wrzącym zalać i potem kompot zupełnie zimny do stołu podać.

W marcu mamy już świeże nowaliki: szczaw, szpinak, salate i rzodkiewkę. Kurczęta też, chociaż małe, są już podawne jako pieczone na wykwintnych stołach.

Hygiena. — O gruźlicy.

Gruźlica jest u nas bardzo rozpowszechniona i rok rocznie zabiera bardzo dużo ofiar. Gruźlica (suchoty) jest to choroba, wywołwana przez specjalne bakterie, a więc należy do rzędu chorób zakaźnych. O leczeniu gruźlicy mówić tu nie będziemy, choroba ta jest uleczalna, wymaga jednak kuracji długiej i starannej. Przy wszelkich jednak chorobach zakaźnych najważniejszym zadaniem społeczeństwa jest zapobieganie szerzeniu się zarazy. Niestety, w naszym społeczeństwie dla zapobiegania szerzeniu się chorób zakaźnych nie się prawie nie robi i dlatego w Królestwie ginie rokrocznie kilkadziesiąt tysięcy ludzi od ospy, szkarlatyny, gruźlicy i t. d., tymczasem przy odpowiednich urządzeniach te dziesiątki tysięcy osób można byłoby od choroby uchronić.

Najczęstszą formą gruźlicy jest gruźlica płuc (suchoty). Taki chory dużo kaszle i dużo płwociny wypływa; w płwocinie zaś suchotnika znajdują się zawsze bakterie gruźlicze, które dosyć długo zachowują zdolność do życia i do dalszego rozmnażania się. Gdy suchotnik splunie czy to na podłogę,

czy na bruk uliczny, płwocina po pewnym czasie wyschnie, pokruszy się i odrobinki tej wyschniętej płwociny w postaci kurzu unoszą się w powietrzu i są wciągane do płuc, podczas oddychania przez innych ludzi. Jest to najczęstszy sposób szerzenia się gruźlicy.

Jasną jest rzeczą, co czynić należy, aby szerzeniu się gruźlicy zapobiedz. Powinno przestrzegać się najsurowiej (zagranicą, a szczególnie w Ameryce, są naznaczone wysokie kary w tym celu), aby nikt nie spluwał nietylko na podłogę, ale nawet na bruk uliczny. Natomiast we wszystkich mieszkaniach, na schodach, a nawet na ulicach powinny być specjalne spłuwaczki. Ponieważ gruźlica szerzy się wtedy, gdy wyschnięta płwocina pod postacią kurzu dostaje się do płuc, przeto spłuwaczki powinny zawierać jakikolwiek płyn, aby płwocina wysychać nie mogła.

Należy również przestrzegać, aby suchotnicy, o ile możliwości, nie spluwali i do chustek, tylko do specjalnych naczyń, zawierających płyn, np. do kubka specjalnego lub szklanki. Zastosowanie tego prostego sposobu ocaliłoby rocznie setki, a może i tysiące osób, od zarażenia się suchotami, należy więc energicznie protestować i zwracać uwagę każdemu, kto pozwala sobie płuć na podłogę, zamiast do spłuwaczki.

Obiady jarskie.

Środa 1-go. — Zupa ogórkowa z kartoflami. — Kasza jagłana. — Jarmuż z kasztanami. — Pączki z herbata. —

Czwartek 2-go. — Zupa kartofłana. — Jaja sadzone z kaszką krak. — Naleśniki angielskie.

Piątek 3-go. — Zupa ze śliwek z grzankami. — Kapusta faszerowana z grzybami. — Pierogi drożdżowe z makiem i bitą śmietaną.

Sobota 4-go. — Zupa z włoścyszyny z kluskami franc. — Naleśniki przekładane śmietaną. — Buraczki. — Legomina z kaszki w śmietanie.

Niedziela 5-go. — Zupa grochowa. — Łazanki z serem. — Brukiew obłożona grzankami. — Legomina z kartofli.

Poniedziałek 6-go. — Mleko z łazankami. — Kartofle zapiekane ze śmietaną. — Kalafiory. — Jabłko w szlafrokach.

Wtorek 7-go. — Piwo ze śmietaną. — Pierogi z kapustą i grzybami. — Groszek zielony z omletem. — Kremik z kaszki pszennej z soki.

Środa 8-go. — Łane kluski na wodzie. — Kotlety z fasoli z sosem pomidorowym. — Marchew z groszkiem. — Jabłko w cieście obsmażane.

Czwartek 9-go. — Zupa z włoścyszyny z grzankami. — Kotlety

J. S. KORSAK SKŁAD NACZYŃ KUCHENNYCH I GOSPODARCZYCH
w Warszawie, Marszałkowska 141, telef. 132-65. ☐
POLECA CAŁKOWITE WYPRAWY z czystego niklu, aluminium i inne.
Ceny niskie—Obsługa sumienna. Sprzedaż za gotówkę i na raty.

B. WACHS

ŁÓDŹ ul. Długa Nr. 40.
FABRYKA WYROBÓW WEŁNIANYCH
(chustki wełniane).

z kartofli z sosem pomidorowym.—
Kalafiory. — Bliny z masłem.

Piątek 10-go. — Zupa z wło-
szczyzny z grzankami. — Ryż z
grzybami w muszelkach. — Kalafio-
ry. — Ciastka ptysiowe z kremem.

Sobota 11-go. — Barszcz z grochem. — Kluski kładzione z jajecznicą. — Szarlotka z jabłek. — Krem czekoladowy.

Niedziela 12-go. — Zupa pomidorowa. — Pierogi z grzybami i kapsuła. — Bliny z masłem i śmietaną. — Kompot morelowy.

Poniedziałek 13-go. — Barszcz wołyński z kartoflami. — Kotlety z kaszy gryczanej z sosem grzybowym. — Sałata zielona. — Kluski francuskie ze śliwkami. — Galareta ponczowa.

Wtorek 14-go. — Kapuśniak z kluskami francuskimi. — Kaszka krakowska z masłem. — Legomina z bułeczki z jabłkami. — Kompot ze śliwek.

Środa 1-go. — Zupa kartoflana purée. — Kaszka perłowa z masłem. — Buraczki. — Pierogi leniwe. — Kompot z moreli.

Czwartek 16-go. — Zupa z jabłek z grzankami. — Kartofle nadziewane z sosem grzybkowym. — Szabelbon. — Legomina z kwaśnej śmietany.

Piątek 17-go. — Zupa śliwkowa z grzankami. — Ryż zapiekany w muszelkach. — Jarmuż na sposób szpinaku z jajami na twardo. —

Budyń z chleba razowego z sosem
ponczowym.

Poniedziałek 18-go. — Zupa z
jabłek z kluskami franc. — Szpi-
nak z jajami siekanemi. — Piero-
gi leniwe.

* Niedziela 19-go. — Polewka z wina. — Makaron włoski z parmezanem. — Ryż z sosem pomidorowym. — Szarlotka z jabłek w grzanekach.

Poniedziałek 20-go. — Barszcz
z grochem. — Jaja sadzone z kasz-
ką krak. — Bułeczki z makiem. —
Kompot z pomarańcz.

Wtorek 20-go. — Barszcz wołyński z kartoflami. — Kotlety z kaszy gryczanej z sosem grzybowym. — Sałata zielona. — Kluski franc. ze śliwkami. — Galareta ponczowa.

Środa 22-go. — Kapuśniak
kartoflami. — Kluski kładzione
śliwkami. — Kalafiory. — Jabł
ka pieczone.

Czwartek 23-go. — Zupa migdałowa z ryżem. — Pierożki z porzeczka. — Fasola na słodko. — Racuszki z herbatą.

Piątek 24-go. — Kaszka na smaku grzybowym. — Szabelbon marynowany. — Marchew obłożona grzankami. — Blamanż palony.

Sobota 25-go. — Zupa cytrynowa z ryżem. — Pierogi drożdżowe z kapustą. — Jajecznica. — Kaszka pszenna na zimno z soki.

Niedziela 26-go. — Kluski lane
na mleku. — Kasza perłowa

masłem. — Salsefia. — Buleczki
przekładane makiem.

Poniedziałek 27-go.—Zupa śliwkowa z kluskami franc. — Groszek zielony, obłożony grzankami.—Salsefia. — Legomina parzona z so-
kiem.

Wtorek 28-go. — Barszcz z uszkami z grzybów. — Pyza z masłem. — Marchew z groszkiem. — Budyń z bułeczki z sosem z powideł. — Jabłka pieczone.

Środa 29-go. Zupa grochowa.—
Pierogi z grzybami i kapustą. —
Szpinak z omletem. — Szarlotka w
grzankach.

Czwartek 30-go. — Krupnik z kaszy perłowej. — Groch okrągły z masłem. — Kluski kartoflane. — Buraczki. — Krem cytrynowy.

Piątek 31-go. — Zupa kar-
toflana puré. — Kaszka perłowa
z masłem. — Buraczki. — Pieroż-
ki leniwe. — Kompot z moreli.

Dochody i wydatki.

[illegible][illegible]

Uwaga! Książki na raty! od 1 rubla miesięcznie. Żądajcie katalogi.
Kantor O. Bunimowicza Warszawa, Wierzbowa Nr. 7, telef. 85-24.
(Pl. Teatralny). Patrz margines str. 56

Święta Kościoła Rzym.-Katolickiego.		Święta Kościoła Prawosławnego.	
1 S.	†† Teodory M., Hugona B.	19	M. Chrisanfa, Darji, Klawdja.
2 N.	† 5 P. MEKI PAŃ. Franciszka.	20	4 N. W. P. Pr. Joanna, Sergja.
3 P.	† Ryszarda B. W.	21	5 S. W. P.Prp. Jakowa isp., Fomy
4 W.	† Izydora B.W.D.K., Platona.	22	Sw. m. Wasilja, Isaakja.
5 Ś.	†† Wincentego Fer. W., Ireny.	23	Pr. mcz. Nikona, mcz. Lidji.
6 C.	† Wilhelma Op., Celestyna P.	24	Sw. Artemona, Jakowa i Zacharij
7 P.	†† <i>Sied. bol. N.M.P.</i> , Epifaniasza	25	⊕ Blagow. Preśw. Bogorodice.
8 S.	†† Dyonizego B. W.	26	Sob. Ar. Gawriła, Wasilja.

PERFUMY
„JEMIOŁA“

Wykaz dni nieprotestowych.

Niedziela	2—	
Piątek	7—	Święto st. st.
Niedziela	9—	
Piątek	14—	wielki
Sobota	15—	wielka
Niedziela	16—	Zmart. Chr. P.n.st.
Poniedziałek	17—	Wielkanoc n. st.
Czwartek	20—	Święto st. st.
Piątek	21—	Święto st. st.
Sobota	22—	Święto st. st.
Niedziela	23—	
Poniedziałek	24—	Święto st. st.
Wtorek	25—	Święto st. st.
Niedziela	30—	

Święta żydowskie.

Dnia 1, 8, 15, 22, 29 Sabaty;
d. 13 i 14 Pesach (wielkanoc);
15, 16, 17, 18 wolne święta; d. 19
i 20 ostatnie dwa dni uroczyste
Pesach (wielkiejnocy); d. 28 i 29
Rozchodzący czyli 1-szy dzień mie-
siąca Ijar.

JUL. HERMAN i C^o Warsz. Biuro Transportowe
 Święto-Krzyska Nr. 32.

Hennebergowskie srebro zastępuje w zupełności czyste srebro.
 Skład fabryczny Braci HENNEBERG
 □ □ □ Warszawa, Wolska Nr. 17. Sklep: Trębacka Nr. 1. □ □ □

KWIECIEŃ.

Święta Kościoła Rzym.-Katolickiego.		Święta Kościoła Prawosławnego.	
9 N.	†6 P. PALM. Maryi Kleofasowej	27 5 N. W. P. Matrony, Joanna.	
10 P.	†† Ezechiela Pr. M.	28 6 S. W. P. Prp. Ilarjona.	
11 W.	†† Leona Wielk. P. W. D. K.	29 Sw. Marka, prp. Kirilla.	
12 S.	†† Wiktora M., Damiana W.	30 Prp. Ioanna liestw., Ap. Sosfiena.	
13 C.	†† Wielki. Hermenegilda Król.	31 Sw. Apollonja pust., Ipatja.	
14 P.	†† Wielki. Waleryana i Justyna	1 Apr. Pr. Marji Egip., Makarja.	
15 S.	†† Wielka. Anastazego M.	2 Pr. Tita.	
16 N.	Zmartwych. Chr. P., Marceliana	3 N. WAIJ. Pr. Nikity, m. Feodosji	
17 P.	Wielkanoc. Aniceta, Roberta.	4 <i>Strast. Sied.</i> Josifa, Georgjai Zos.	
18 W.	<i>Wielkan.</i> Bogumiła, Apoloniusz.	5 Mcz. Feodula, Pp. Feony.	
19 Ś.	Tymona M.	6 Sw. Mefodja r. ar. Morawskiego.	
20 C.	Sulpicyusza i Serwiljana M.m.	7 <i>Wielikij.</i> Św. Georgia, Akiliny.	
21 P.	Anzelma B. W. D. K.	8 <i>Wielikaja.</i> Irydjona, Flegonta.	
22 S.	Sotera i Kaja P.p. Mm.	9 <i>Wielikaja.</i> Pr. Wadima, Awdiesza.	
23 N.	PRZEWODN. <i>Wojciecha</i> , Jerzego	10 Światłoje Christ. Woskr. Maksima	
24 P.	Fidelisa Kapuc. M.	11 Mucz. Antipy jep., Martyniana.	
25 W.	<i>Marka Ewangelisty.</i>	12 Św. Wasilja, Pr. Isaaka.	
26 S.	Kleta i Marcellina P. p. M. m.	13 Św. mcz. Artiemona.	
27 C.	Teofila i Tertuliana B.b. W.w.	14 Sw. Martyna ispow.	
28 P.	Pawła od Krzyża, Witalisa.	15 Ap. Aristarcha i Trofima.	
29 S.	Piotra M., Roberta Op.	16 Mcz. Agapji, Iriny, Fieodory.	
30 N.	2 po W. <i>Grobu Chr.</i> , Katarzyny	17 N. AP. FOMY. Symeona, Ananija.	

Wina „CHASTA“ Warszawa, Mar-
szałkowska 101.

Tablica wschodu i zachodu słońca i księżyca, oraz odmiany księżyca.

Dnia	S ł o Ń c e						Księżyc					
	Wschód		Zachód		Długość dnia		Przybyło		Wschód		Zachód	
	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.
1	5	39	6	30	12	51	5	17	6	30 r.	9	26 w.
5	5	30	6	37	13	7	5	33	8	33 „	2	52 pn.
10	5	18	6	46	13	28	5	54	3	6 pp.	4	43 r.
15	5	7	6	55	13	48	6	14	9	24 w.	5	40 r.
20	4	56	7	3	14	7	6	33	2	34 pn.	8	13 r.
25	4	45	7	12	14	27	6	53	3	57 r.	2	33 pp.
30	4	35	7	21	14	46	7	12	5	11 „	10	3 w.

Ⓐ Pierwsza kw. 40, 0,

Zakłady mleczarskie Romana Rekierta i S-ki
daw. K. Henneberga egzystujące od r. 1876.
Telefon 15-31 i 67-56.

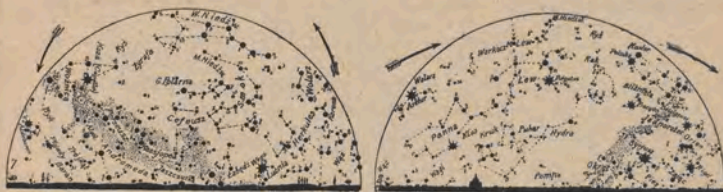
Mleko sterylizowane 20 k. kwarta
 „ bulgarskie 10 „ „
 _____ toryńka. _____

Pierwszy w kraju zakład **Artystycznej Inkrustacji i Mozaiki** N. Boulet
Warszawa, Wspólna 47a Telefon 72-87.

Farby artystyczne krajowej fabryki „ARCUS“ do nabycia
w składach farb i materiałów piśmiennych.

Kwiecień. — Mapa nieba.

Strona północna.

Strona południowa.

Co czytać.

Belmont, Sprawa przy drzwiach zamkniętych, 1.60. — *Berent*, Próchno, 2.00. — *Bęczkowska-Grot*, W szponach, 1.00. — *Danilowski*, Dwa głosy, 1.50. — *Dostojewski*, Białe noce, 1.20. — *Idyota*, 2 t-y, 4.50. — *Gruszecki A.*, Zwycięzeni, 1.50. — *Jeż T. T.*, Wasyl Holub, 2.00. — *Konar A.*, Oazy, 1.80. — *Konczyński T.*, Śladem tęsknoty, 1.00. — *Krechowiecki A.*, Fiat lux, 1.50. **Dla rolników.** *Baumeister*, Chów trzody chlewnej, 1.00. — *Brzeziński*, Hodowla drzew i krzewów owocowych, 2.40. — Hodowla warzyw, 2.00. — *Fruwirth*, Chmiel, jego uprawa i użycie, 0.75. — *Goliński St.*, Przeszczepianie drzew owocowych, 0.40. — *Jankowski E.*, Sad i ogród owocowy, 4.00. — Kwiaty naszych ogrodów, 3.00. — *Janota-Bzowski*, Melioracje wodne 1.20. — *Piątkowski*, Żywnienie krów mlecznych, 0.15.

Gr. BRZEZIŃSKI
w Warszawie, Ś. to Krzyska 15
wprost Włodzimierskiej. Telef. 34-62.

Co grać.

Na fortepian na 2 ręce. *Behr Fr.*, Violettes de Nice. — 40. *Krogulski W.*, Deux valse de salon. — 40. *Bachman G.*, Les hirondelles. — 50. *Franke H.*, Chanson du printemps. — 20. *Horejszo W.*, Chant religieux. — 20. *Hager W.*, Czarna miłość. — 30. **Tańce.** *Rolfe W.*, Pocałunek, wiosny. Walc. — 50. *Brzeziński H.*, Nasz mazur. — 30. *Rapacki V.* (fils), Vive le peuple. March. — 50. *Lewandowski L.*, Klejnocik. Polka-mazurka. — 25. *Miluchna*, Polka. — 25. *Karasiński A.*, André. Valse. — 60. *Dla Piotrkowian*, Walce, — 60. **Splendide.** Quadrilles. — 50. **Śpiewy.** *Hollaender W.*, Do kabaretu. Walc. — 45. *Kobieta, sen i bajka*. Walc. — 45. *Meglio V. de*, Oj Maryni! *Grieg E.*, Cudne zjawisko. — 30. *Stara matka*. — 20. *Noskowski Z.*, Niewidome dziewczę. — 50. *Maszyński P.*, Trzy pieśni: № 1. Przy

Poleca swego wyrobu kufry, walizy, nesesery, torby, portmonetki i t. p. Obuwie płócienne—Trepki—Kalosze.

ADOLF MODRO Zakład zegarmistrzowski

□ □ □ □ □ Warszawie, Marszałkowska 151. □ □ □ □ □

słońcu, — 45. № 2. Dumka. — 45. № 3. Madrygal. — 45. **Śpiewy z oper.** *Puccini G.*, „Pani Butterfly“. № 1. Solo Pinkertona. — 45. *Śpiew Butterfly* — 50. *Na skrzypce lub wiolonczelę, z fortepianem.* *Maszyński P.*, Petite berceuse. — 50. *Moniuszko St.*, O matko moja. — 40. *Jelski M.*, Chant sans paroles. — 40. *Rapacki V.* (fils), Valse berceuse. — 50.

Ważniejsze wydarzenia na świecie.

1 Otton Bismarck ur. 1815. — 3 Morse † 1872. — 6 Rafael Sanzio ur. 1483 † tegoż dnia 1520. — A. Dürer † 1528. Kaulbach † 1874. — 13 Edykt w Nantes 1598. — 14 G. F. Händel † 1759. — Zamordowanie Lincolna 1865. — Franklin † 1790. — 18 Trzęsienie ziemi w San Francisco 1906. — 19 Melanchton † 1560. Lord Byron † 1824. — Darwin † 1882. 20 Napoleon III ur. 1808. — 22 Kant ur. 1724. — 23 Szekspir ur. 1564 † 1616. — 24 Cervantes † 1616. — 25 A. Celsus † 1744. — 27 Ulises Grant ur. 1822.

Dla rolników. Klimat nasz obfituje w niespodzianki i zmiany. W razie opóźnienia wiosny, rady wskazane na marzec, muszą się stosować i do kwietnia. Tak więc trzeba kończyć zasiewy marcowe owsa, jęczmienia i grochu. Sadzić ziemniaki i buraki. Uprawa ziemi pod len, konopie, proso, grykę. Siać len, konopie i mieszanki na

zieloną paszę. Sadzić fasolę, rozsądzać sadzonki buraczane.

Dla ogrodników. Kończyć sadzenie i przesadzanie drzew, oczyszczać drzewa z owadów, a zwłaszcza zbierać pierścienie gąsienic, bielić pnie wapnem, okopywać. — W inspektach sadzić sałatę i t. p. — Siać w gruncie cebulę, kapustę, kalafior. — Przebierać w piwnicach warzywa. — Siać w gruncie rośliny cieplarniane, obsiewać i oczyszczać trawniki, szczepić drzewa ozdobne.

Kalendarz myśliwski. Tokują cietrzewie, grają głuszce. — Tępić psy, włóczące się po lasach i polach, również i koty, a to z uwagi na młode, niedawno okoczone zające. — Niszczyć zwierzęta i ptactwo szkodliwe; burzyć gniazda.

Wolno polować na: dziki, losie, sarny, głuszce, cietrzewie, jarząbki, słonki, kaczory (tylko samce), oraz na ptactwo przelotne.

Dla gospodyń. Święta Wielkanocne przypadają w połowie tego miesiąca, a choć trwają tylko parę dni, przygotowań do nich jest bez miary, bo i porządki gruntowne w mieszkaniu muszą być zrobione, i święcone jakie-takie, choć nie duże, również niemało czasu zabiera, a i o odświeżaniu ubrań dzieci i swoich również czas jest pomyśleć. Na dwa tygodnie przed świętami trzeba załatwić się z niem, potem z porządkiem w mie-

Agatol

tymolowy jako najlepszy środek do czyszczenia **zębów** i zabezpieczenia je od przedwczesnego próchnienia i polu.

Proszek Eliksir i Pasta

Zadać wszędzie.

Główny Skład Laboratorium
St. GÓRSKIEGO
Leszno № 12.

Bracia Osińscy

Główny Skład Kryształów Czeskich
Fabr. Hr. Harracha
Warszawa, Niecała Nr. 2, róg Wierzbowej. □ □ □ □ Telefon Nr. 33-71.

szkaniu, oczyszczeniem okien z zimowego kurzu, tylko okien dubeltowych jeszcze nie wyjmować. Gdy wszystkie te zajęcia będą pokończone, trzeba w wielkim tygodniu wziąć się do przygotowania święconego. Która z pań w domu ciasto piecze, musi choć na parę dni przed pieczeniem przygotować, w wielką środę i czwartek, ciasto upiec, w piątek ugotować szynki, a w sobotę od samego rana zająć się uduszeniem kielbas, ugotowaniem jaj na twardo i upieczeniem pieczonego.

Po świętach trzeba futra i wato-we rzeczy opakować starannie na całe lato.

Piwnicę należy gruntownie uporządkować, okienka otworzyć, kapustę w beczkach częściej obmywać, bo gdy ciepło, więcej pleśnieje.

Już to wogóle w tym miesiącu kapusta kwaszona przestaje smakować i dlatego w domach zamożniejszych nie podają jej już na stół.

W połowie kwietnia ogrody i inspekty zaczynają dostarczać na targi różnych nowalijek, a choć drogo jeszcze kosztują, targi są niemi przepełnione. Znajdują się tam sałaty różnych gatunków, kalarepka, marchewka, groszek w strączkach, botwinka, szparagi, ogórki i rzodkiewka.

W tym miesiącu mamy już trochę większe kurczęta i raki, bara-

ninę też częściej w jatkach spotykać można.

Hygiena. — Letniska.

Powstawanie dużych miast, gdzie oprócz znacznego skupienia ludności, jeszcze i liczne kominy fabryczne przyczyniają się do zanieczyszczenia powietrza, zmusza ludzi do wyjazdów na letniska, aby w ten sposób w najgorsze w mieście miesiące uciec do ciszy wiejskiej, a płucom dać możność zaczerpnięcia świeżego powietrza. Gdyby miasta nasze były budowane podług wymagań higieny, a szczególnie, gdybyśmy posiadali miasta-ogrody, to, rzecz prosta, wyjazd na letniska byłby zgoła zbędny.

Poszukując letniska, powinniśmy pamiętać o tem, jaki cel ma wyjazd na letnisko, i stosownie do tego, powinniśmy też decydować się na tę lub inną miejscowość.

Otóż pierwszy warunek: letnisko powinno się znajdować w suchej miejscowości w sąsiedztwie lasu, a przynajmniej jakiegoś większego parku lub ogrodu. Miejscowość nie powinna posiadać w bliskości żadnych kominów fabrycznych, błot, mokradeł i innych zbiorowisk stojącej i zanieczyszczonej wody.

Samo mieszkanie powinno być dostatecznie obszerne i wysokie, pożądaną rzeczą jest weranda, gdzie podczas upału lub sloty można byłoby przebywać.

Ogromnie ważną rzeczą jest obecność dobrej wody do picia. Na ten szczegół często nie zwraca się należytej uwagi, a jest to przecież warunek zasadniczy. Pozostając w miejscowości, gdzie niema dobrej wody do picia, narażamy się na wielkie niebezpieczeństwo zachorowania na najrozmaitsze mniej lub więcej niebezpieczne choroby.

Ważną jest również rzeczą obecność wody bieżącej, gdzie można byłoby się kąpać. Kąpiel rzeczna, o ile komuś nie została ona specjalnie zabroniona przez lekarza, jest bardzo pożyteczna dla zdrowia.

Należałoby również dowiedzieć się zawsze, kto poprzednio mieszkał w danym mieszkaniu, gdyż na letniskach niema u nas zwyczaju dokonywania dezynfekcji mieszkania. Jeżeli więc w danym mieszkaniu chorował ktoś poprzednio na choroby zakaźne, to zamieszkanie w takim domu jest połączone z poważnem niebezpieczeństwem.

Obiady jarskie.

Sobota 1-go. — Zupa szczawiowa z grzankami. — Kartofle przy-smażane. — Pyza z masłem. — Ryż z bitą śmietaną.

Niedziela 2-go. — Mleko z kłuskami lanemi. — Makrzyki. — Kalafiory. — Budyń z chleba razowego z szodnem.

Poniedziałek 3-go. — Żurek z kartoflami. — Pierogi z grzybami i kapustą. — Szpinak z jajami sa-

dzonemi. — Jabłka w cieście francuskim.

Wtorek 4-go. — Zupa neapolitańska z grzankami. — Makaron włoski z parmezanem. — Kalafiory au gratin. — Szarlotka z jabłek.

Środa 5-go. — Zupa kartoflana z jarzynkami. — Pierogi z twarogiem. — Szabelbon marynowany. — Legomina z bułeczki z jabłkami.

Czwartek 6-go. — Zupa grochowa z kaszą. — Jaja faszerowane. — Salsefia. — Sago na winie z podlewą śmietankową. — Kompot z pomarańcz.

Piątek 7-go. — Zupa „nie“. — Jaja na oćcie z kartoflami. — Kalafiory. — Pierogi z sera z bitą śmietaną.

Sobota 8-go. — Krupnik z kaszy perłowej z koperkiem. — Szpinak z jajami sadzonemi. — Legomina z kaszki pszennej. — Kompot z moreli.

Niedziela 9-go. — Zupa ze śliwek z kluskami franc. — Brukiew, obłożona grzankami. — Jajecznica i kartofle. — Legomina parzona z soki.

Poniedziałek 10-go. — Polewka z wina z sagiem. — Kartofle zapiekane ze śmietaną. — Szpinak z jajami na twardo. — Ciastka franc. z kremem.

Wtorek 11-go. — Barszcz z uszkami z grzybów. — Brukiew obłożona grzankami. — Kotlety z kartofli i sałata. — Sago z bitą śmietaną.

Środa 12-go. — Zupa grzybo-
wa z kaszką. — Makaron włoski
z parmezanem. — Kotlety z kar-
tofli. — Tort piaskowy z praliną.

Czwartek 13-go. — Zupa pomidorowa z ryżem. — Fasola na słodko. — Bułeczki przekładane marmeladą. — Kompot z borówek ze śmietaną.

Piątek 14-go. — Zupa ze śliwek z kluskami franc. — Kotlety z kaszy gryczanej z sosem grzybowym, — Jaja faszerowane. — Kaszka pszenna na zimno ze śmietana.

Sobota 1-go. — Zupa neapolitańska. — Kotlety z kartofli z sałatą zieloną. — Buraczki. — Kisiel ze śmietanka.

Niedziela 16-go. — Barszcz z uszkami. — Bliny. — Szparagi. — Krem ponczowy.

Poniedziałek 17-go. — Zupa piwna. — Łazanki z serem. — Buraczki.—Legomina z twarożku.

Wtorek 18-go. — Zupa szczawiowa z kartoflami. — Bliny z masłem. — Mleczko z konfiturami.

Środa 19-go. — Zupa z owocu suszonego z kluskami franc. — Kotlety z kartofli z sosem grzybowym. — Kalafiory. — Legomina z chleba razowego z sosem konfiturowym.

Czwartek 20-go. — Zupa z jabłek z gruszkami. — Kaszka krak. z sosem grzybowym. — Brukselka z masłem. — Pierogi drożdżowe z bitą śmietaną.

Piątek 21-go. — Zupa kartofla-
na. — Kapusta kwaszona z gro-

chem. — Szpinak z jajami na twardo. — Ciastka parzone z kremem.

Sobota 22-go. — Zupa śliwkowa z kluskami franc. — Groszek zielony obłożony grzankami. — Salsefia. — Legomina parzona z sokiem.

Niedziela 23-go. — Mleko z ciernikami. — Ryż zapiekany w muszelkach. — Kartofle nadziewane z sosem grzybowym. — Grzybek z konfiturami.

Poniedziałek 24-go.—Zupa szczawiowa z kartoflami. — Jajecznica z kluskami. — Ryż zapiekany z powidłami. — Kompot z borówek.

Wtorek 25-go.—Barszcz zabiela-
ny z grochem.—Jaja sadzone na
occie z kartoflami. — Buraczki. —
Kotlety z kartofli z sałatą.—Kisiel
czekoladowy ze śmietaną.

Środa 26-go. — Zupa z po-
wideł. — Pączki kartoflane. —
Szpinak z jajami sadzonymi. — Le-
gumina parzona z soki.

Czwartek 27-go. — Zupa kartoflana z grzankami. — Kalafiory. — Kluski kładzione i jajecznic. — Kompot z jabłek.

Piątek 28-go. — Krupnik z kaszy perłowej. — Kartofle zapiekane ze śmietaną. — Szabelbon z masłem. — Legomina z chleba razowego.

Niedziela 30-go. — Mleko z lanemi kluskami. — Kotlety z fasoli z sosem pomidorowym. — Sztrudel z serem. — Kompot z jablek.

Dochody i wydatki.

[illegible]

ooo T-wo Udoskonalonej perfumeryi ooo
S. I. Czepelewiecki i S-wnie w Moskwie
Oddział Warsz., Rymarska 16, tel. 67-08.

Poleca ostatnie nowości znane ze swej
dobroci: Perfumy, Wody kolońskie
kwiatowe, mydła w zapachach:
„IDEAL“.

Święta Kościoła Rzym.-Katolickiego.

- 1 P. Filipa i Jakóba Apost.
- 2 W. Zygmunta Kr. M., Atanazego.
- 3 S. Znalezienie Krzyża Św.
- 4 C. Floryana M., Moniki Wd.
- 5 P. Piusa V P. W., Aniola i Ireny.
- 6 S. Jana Ap. i ewangel. w oleju.
- 7 N. 3 po W. Opieki s. Józefa, Domiceli
- 8 P. Stanisława B. M. P. K. P.

Święta Kościoła Prawosławnego.

- 18 Prp. Joanna, Św. Kosmy.
- 19 Sw. Georgja i Trifona, Joanna.
- 20 Prp. Fieodora, Trichiny.
- 21 M. Fieodora, Jannuarya.
- 22 Ap. Klimenta, mcz. Fieodora
- 23 Sw. Wiel. mcz. Georgja Pobied.
- 24 N. SW. ŻEN. MYR. Sawwy, Fomy.
- 25 Ap. i Ewang. Marka.

WODE KOLONSKA

„LARENDOGRA“

poleca Tow. Akc. FRYDERYK PULS
w Warszawie
Plac Teatralny № 11. Nowy-Świat № 41

A. Vertun & Comp.
Warszawa, Marszałkowska 11/13.

☪ Maj 6. Imieniny JEJ CESARSKIEJ MOŚCI Najjaśniejszej Pani ALEKSANDRY
TEODORÓWNY.
☪ Maj 19. Rocznica Urodzin JEJ CESARSKIEJ MOŚCI Najjaśniejszego Pana
MIKOŁAJA II ALEKSANDROWICZA.
☪ Maj 27. Rocznica Św. Koronacji ICH CESARSKICH MOŚCI Najjaśniejszego
Pana MIKOŁAJA II ALEKSANDROWICZA i Najjaśniejszej Pani ALEKSANDRY TEODORÓWNY.

Wykaz dni nieprotestowych.

- Sobota 6—Dzień galowy
Niedziela 7—
Poniedziałek 8—Stanisława n. st.
Niedziela 14—
Piątek 19—Dzień galowy
Niedziela 21—
Poniedziałek 22—Święto st. st.

- Czwartek 25—Wniebowst. n. st.
Sobota 27—Dzień galowy
Niedziela 28—

Święta żydowskie.

Dnia 6, 13, 20, 27 Sabaty; d. 12
Pesach-szeni, d. 16 Lagbeomer (dni
radosne); d. 28 Rozchodesz, czyli
1-szy dzień miesiąca Sywan.

JUL. HERMAN i Co

Warsz. Biuro Transportowe
Święto-Krzyska Nr. 32.

Hennebergowskie srebro zastępuje w zupełności czyste srebro.
Skład fabryczny Braci HENNEBERG
Warszawa, Wolska Nr. 17. Sklep: Trębacka Nr. 1.

M A J.

Święta Kościoła Rzym.-Katolickiego.

- 9 W. Grzegorza Narj. BW D. K.
- 10 S. Izydora Or.
- 11 C. Mamerta B. W. Maksyma M.
- 12 P. Pankracego M.
- 13 S. Serwacego B. W.
- 14 N. 4 po W. N. M. P. Łaskawej, Bonif.
- 15 P. Zofii, Jana, de la Salle, Kasjusza
- 16 W. Jana Nepomucena kapł.
- 17 S. Paschalisa W., Eryka.
- 18 C. Feliksa kapuc. M., Eryka król.
- 19 P. Piotra Celestyna P. W.
- 20 S. Bernardyna Seień. K.
- 21 N. 5 po W. Wiktora M.
- 22 P. ++ Julii P. M., Heleny P.
- 23 W. ++ Dezyderego B. M., Michała.
- 24 S. ++ Joanny, Afry i Zuzanny M. m.
- 25 C. Wniebowstap. Pań., Grzegorza.
- 26 P. Filipa i Nereusza W.
- 27 S. Bedy W. D. K., Jana P. M.
- 28 N. 6 po W. Augustyna B. W. Ap.
- 29 P. Teodozyi P. M., Maryi Magdal.
- 30 W. Feliksa P. M., Ferdynanda Kr.
- 31 S. Anieli P., Petronelli P.

Święta Kościoła Prawosławnego.

- 26 Sw. mcz. Wasilja, Sw. Stiefana.
- 27 Ap. i mcz. Symeona srodn. Gosp.
- 28 Mcz. Maksima, św. Kirilla.
- 29 S. 9 m. Kizicz., Memnona.
- 30 Sw. Ap. Jakowa, św. Nikity jep.
- 1 Maj. N. o RASLABL. Sw. Jeremii.
- 2 Sw. Afanasja.
- 3 Mcz. Timofieja i Mawry.
- 4 Prepołowienie. Mcz. Pelagii.
- 5 W. mcz. Iryny.
- 6 Sw. Prw. Jowa mnogotr.
- 7 Mcz. Akakja.
- 8 Sw. N. o SAMAR. Ew. Joanna Bogost.
- 9 Peren. moszc. w. Nikołaja czud.
- 10 Sw. Ap. Simona Zilota.
- 11 Prp. Kirilla i Mefodja słow. uczt.
- 12 Jepifańja i Giermania.
- 13 M. Aleksandra, Glikierji.
- 14 Sw. Mcz. Isidora, Maksima.
- 15 NIED. o SLEPOM. Prp. Pachomja.
- 16 Prp. Fieodora, św. Georgja.
- 17 Sw. Stefana, Prp. Solochona.
- 18 Mcz. Fieodota, Piotra.

Wina „CHASTA“

Warszawa, Mar-
szałkowska 101.

Tablica wschodu i zachodu słońca i księżyca, oraz odmiany księżyca.

Dnia	S ło Ń c e				K s i ęż y c e			
	Wschód		Zachód		Wschód		Zachód	
	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.
1	4	33	7	22	14	49	7	15
5	4	25	7	29	15	4	7	30
10	4	16	7	37	15	21	7	47
15	4	8	7	45	15	37	8	3
20	4	0	7	53	15	53	8	19
25	3	54	8	0	16	6	8	32
31	3	47	8	8	16	21	8	47
5	4	33	7	22	14	49	7	15
10	4	25	7	29	15	4	7	30
15	4	16	7	37	15	21	7	47
20	4	8	7	45	15	37	8	3
25	4	0	7	53	15	53	8	19
31	3	54	8	0	16	6	8	32
5	4	33	7	22	14	49	7	15
10	4	25	7	29	15	4	7	30
15	4	16	7	37	15	21	7	47
20	4	8	7	45	15	37	8	3
25	4	0	7	53	15	53	8	19
31	3	54	8	0	16	6	8	32
5	4	33	7	22	14	49	7	15
10	4	25	7	29	15	4	7	30
15	4	16	7	37	15	21	7	47
20	4	8	7	45	15	37	8	3
25	4	0	7	53	15	53	8	19
31	3	54	8	0	16	6	8	32

☪ Pierwsza kw. d. 5. o g. 2. m. 38 p.
☪ Pełnia d. 13. o g. 7 m. 34 r.
☪ Ostatni kw d. 21. o g. 10 m. 48 r.
☪ Now d. 28. o g. 7 m. 48 r.

Zakłady mleczarskie Romana Rekierta i S-ki
daw. K. Henneberga egzystujące od r. 1876.
Telefon 15-31 i 67-56.

Mleko zwyczajne 10 k. kw.
„ higieniczne 15 „ „

Pierwszy w kraju zakład Artystycznej Inkrustacji i Mosaicji N. Boher
Warszawa, Wspólna 47a. Telefon 72-87.

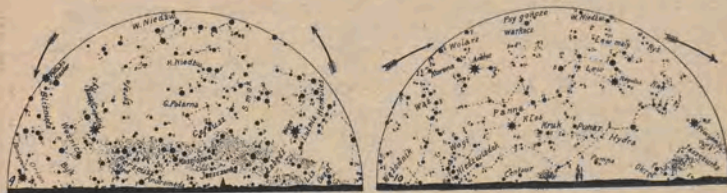
Pokoje duże wysokie—Widne—Wygodne. Ceny przystępne. Prowadzony pod zarządem p. Kaspera Janakowskiego, właściciela wspólnego z pracownikiem HOTELU BRISTOL—po grunto-
wemu odnowieniu—potęga się Szanownym gościom.

W WARSZAWIE, przy ulicy
Bielarskiej nr 7, tel. 63.
W centrum miasta, w dzielnicy
han. w blis. Ban. Fanst. i Teatr.

Hotel Krakowski.

Farby artystyczne krajowej fabryki „ARCUS“ do nabycia
w składach farb i materiałów piśmiennych.

Maj. — Mapa nieba.

Strona północna.

Strona południowa.

Co czytać.

Dla rolników. *Dzierżbicki*, Wrażenia rolniczo społeczne z wycieczki do Francji, 0.25. — *Janowski*, Cele i sposoby uprawy łąk naturalnych, 0.60. — *Przybył*, Hodowla drobiu i Goeddego Hodowla bażantów, 1.20. — *Schoenfeld*, Warzywnictwo gruntowe, 0.40 — *Wyganowski W.*, Dlaczego nie mamy dochodu z gospodarstwa, 0.50. **Na miesiąc maj.** *Antoniewicz*, Nabożeństwo Majowe, 0.30 — *Grabowski*, Nabożeństwo majowe i październikowe, 0.30. — *Jelowski*, Miesiąc Maryi, 0.60. — *Kulikowski*, Nabożeństwo majowe, 0.50 — Miesiąc Maryi, 0.30. — *Zignori*, Nauki na uroczystość N. Maryi Panny 0.60. — Nowy Maj dla rodzin, 0.60. — Uwielbienia Maryi, 1.00, *Zaluski*, Miesiąc Maryi, 2.00.

Co grać.

Na fortepian na 2 ręce. *Elgar E.*, Salut d'amour. — 30. *Liszt Fr.*, Le

Gr. BRZEZIŃSKI
w Warszawie, Ś-to Krzyska 15
wprost Włodzimierskiej. Telef. 34-62.

printemps de Fr. Chopin. — 20. *Reeves E.*, Hobomoko. (Romance indienne). — 50 *Pollak E.*, Air printanier. Scherzino. — 30. *Sartorio A.*, Les premières hirondelles. — 40. *Biernacki M.*, Valse B-dur. — 50. *Mémoires populaires d'Italie*: № 7. Trippole Trappole. — 20. Canzonetta Veneziana. — 20. **Na fortepian na 4 ręce.** *Adolf R.*, Op. 16. № 7. Sygnaturka. (Troszel). Zawsze i wszędzie (Lubomirski). Ujrzałem raz. (Kratzer). Zemsta dziewczyny. (Chopin). Łzy. (Moniuszko). Spójrz na mnie. (Czetwertynska). — 70. **Tańce.** *Damaré E.*, Marche du printemps. Marche. — 40. *Strauss O.*, Miłość w maju. Walc. — 50. *Lehar Fr.*, Miłość cygańska. Walc. — 60. *Brzeziński H.*, Matulu kochana. Mazur. — 45. Pogotowie. Polka. — 30. *Karasiński A.*, Eliseum. Valse. — 60. Polonez jubileuszowy. — 50. *Lewandowski L.*, Flirt. Mazur. *Lucyna*, Polka-mazurka. — 25. Mi-

Poleca swego wyrobu kufry, walizy, nesesery, torby, portmonetki i t. p. Obuwie płócienne — Trebki — Kalosze.

ADOLF MODRO Zakład zegarmistrzowski

□ □ □ □ □ Warszawa, Marszałkowska 151. □ □ □ □ □

niaturka. Polka. — 30. **Śpiewy.** *Karasiński A.*, Miłość za miłość. Walc. — 60. *Grieg E.*, Ukryta miłość. — 30. *Elgar E.*, Powitanie miłości. — 45. *Hollaender W.*, Zadek szczęścia. — 40.

Ważniejsze wydarzenia na świecie.

1 Livingstone † 1873. — 2 Leonardo da Vinci † 1519. — Meyerbeer † 1864. — 3 Pokój w Oliwie 1660. — 5 Napoleon I † 1821. — 6 Aleksander Humboldt † 1859. — 9 Schiller † 1805. — Linneusz ur. 1707. — Marya Teresa ur. 1717. — Papież Pius IX ur. 1792. — 14 Zamordowa. — Henryka IV 1610. — 20 Wyspa Cuba ogłoszona Rzeczpospolitą 1902. — 21 Dürer ur. 1471. — Krzysztof Kolumb † 1586. — 22 Ryszard Wagner ur. 1813. — Moltke ur. 1848. — 24. Mikołaj Kopernik † 1543. — Wiktoria królowa Anglii ur. 1819. — 25 Grzegorz VII † 1805. — Calde. ron † 1681. — 27 Dante Alighieri ur. 1265. — Kalwin † 1564. — 29 Zgnicenie komuny 1871. — 30 Rubens † 1640. — Voltaire † 1778. — 31 Haydn † 1809. — Pokój w Pretorii 1902.

Dla rolników. W czasie, gdy inwentarz idzie na pastwisko, przystąpić do wietrzenia i bielenia o bór, stajen i owczarni. Kończyć zasiewy, sadzić kapustę, ścinać zbyt bujną pszenicę.

Dla ogrodników. Pilnować drzewa owocowe i tępić zarodki owadów,

o ile nie zostały wyniszczone poprzednio, wycinać niepotrzebne pędy. — Siąc w gruncie fasolę, marchew, pietruszkę. — Sadzić na trawnikach rośliny ozdobne, nie zapominać o cieniowaniu skrzyń i okien cieplarnianych.

Kalendarz myśliwski. Młoda zwierzyna i ptactwo z wiosną wyklute wymagają spokoju, potrzebnego do wzrostu i rozwoju. — Dobry myśliwy oszczędza strzałów w lesie, psy trzyma na wodzy. — Tępić lisy stare i młode, które w tym miesiącu kłeskę zadają ptactwu i zwierzynie.

Wolno polować na samce: dziki, losie, sarny, głuszce, cietrzewie, jarząbki, kaczory i słonki.

Dla gospodyń. Najkłopotliwsza to pora dla gospodyń w dyspozycji obiadów, bo nowalaje jeszcze są drogie, a zimowe zapasy, tak piwniczne, jak spiżarniane, są po większej części już wyczerpane, co zaś z nich pozostało, jest niesmaczne i nawet niekoniecznie zdrowe. W domach średniej zamożności mąka, kasza, kartofle i szpinak muszą na teraz zastąpić wszystkie inne jarzyny.

Nabiału na targach mamy już obficie, a choć nie bardzo jeszcze tanieje, to nieraz wiele innych braków może nam zastąpić.

Zabiegłe gospoście w tym miesiącu powinny się zaopatrzyć w masło do przechowania na jesień i

Venus Puder dla pań
(w czterech kolorach)

Analizowany na higienicznych wystawach
o o odznaczony wyróżnieniami o o
Ządać wszędzie.

Główny Skład Laboratorium
St. GORSKIEGO
Leszno Nr. 12.

Bracia Osińscy Główny Skład Kryształów Czeskich
Fabr. Hr. Harracha

Warszawa, Niecała Nr. 2, róg Wierzbowej. □ □ □ □ Telefon Nr. 33-71.

S. Satalecki

Warszawa, Marszałkowska 151

poleca
Koszule podróżne, sportowe, pledy, laski, parasole.

zimę; wiadomo bowiem, że masło zbierane w maju i w czerwcu jest najlepsze i najtrwalsze, trzeba je tylko umieć przechować. Przedewszystkiem nie skupować go częściej od wiejskich kobiet, które każdą osełkę kilkufuntową mają z innym smakiem i rozmaicie wyrobioną, ale starać się nabywać w dużych partyach, z jednego udoju, przynajmniej po kilkanaście naraz funtów. Takie masło dobrze z maślanki wypłukane i z wody tak wyciśnięte, aby w niem jej nic nie pozostało, osolić je mocno, zachować smak dobry do ostatniego kawałka. Masło na zimę najlepiej przechowywać w kilku garncowych kamiennych garnkach, mocno z wierzchu posolone i owiązane płótnem.

Przy większej obfitości mleka na wsi można robić sery na podpuszczce, a z mleka kwaśnego po zebraniu śmietany sery zwyczajne, które czy to na sprzedaż, czy na podwieczorki dla ludzi dadzą się spożytkować i pewny dochód przynieść mogą.

Hygiena.—Kształcenie dzieci.

W szkolnictwie naszym zaledwie w ostatnich czasach zaczęto uwzględniać indywidualność dzieci. Jeszcze mniej na tę okoliczność zwracają uwagę rodzice, którzy dają tylko do tego, aby dziecko mogło jak najwcześniej otrzymać ma-

ture, a następnie dyplom uniwersytecki.

Otóż pierwsza rzecz, nie należy nigdy zanadto śpieszyć się z rozpoczęciem systematycznej nauki, o ile dziecko jest wątłe i słabowite. Dziecko takie nie może poddać się zajęciom, mało z nauki korzysta, zniechęca się, a często i traci zdrowie. Każde dziecko powinno być bezwarunkowo co jakiś czas poddawane oględzinom lekarskim, aby w porę zapobiedz jakiejś powstającej chorobie. Zwolnienie chorowitego dziecka od nadmiaru zajęć, prowadzenie systematycznego i higienicznego trybu życia, ewentualnie przeprowadzenie odpowiedniej kuracji, przebywanie na świeżem powietrzu, ćwiczenia gimnastyczne, sporty różne—wszystko to może zapobiedz chorobie, a jednocześnie wzmocnić organizm i pozwoli mu z większym pożytkiem korzystać z nauki.

Obierając zawód dla dziecka, należy również liczyć się z upodobaniem dziecka i z jego stanem zdrowia. Bardzo często np. dzieci mają wady serca, jeżeli takie dziecko obierze sobie zawód, wymagający dużych wysiłków fizycznych, to, rzecz prosta, rezultat będzie opłakany. Również, jeżeli dziecku skrofulicznemu oierzemy taki zawód, w którym warunki higieniczne są niepomyślne, to duże jest prawdopodobieństwo, że wcześniej, czy później rozwinie się w takim wa-

łym organizmie gruźlica lub inna jakaś choroba. Tymczasem, gdyby to samo dziecko miało zajęcie inne, gdzie warunki higieniczne są pomyślne, uniknęłoby choroby.

Jednem słowem, pamiętać należy, że, obierając zawód dla dziecka, należy zawsze poradzić się lekarza, czy dany zawód jest odpowiedni ze względu na stan organizmu, i zawsze również należy brać pod uwagę zdolności i upodobania dziecka.

Obiady jarskie.

Poniedziałek 1-go. — Barszcz wołyński z kartoflami. — Łazanki z serem. — Fasola. — Kisiel z podlewą śmietankową.

Wtorek 2-go. — Zupa ze śliwek z grzankami. — Kartofle faszerowane i sos grzybkowy. — Sałata z oliwą. — Budyń parzony z szodnem.

Środa 3-go. — Zupa migdałowa z ryżem. — Kartofle przysmażane. — Pyza z masłem. — Blamanż kawowy z konfiturami.

Czwartek 4-go. — Zupa neapolitańska z grzankami. — Łazanki z serem. — Szparagi. — Torcik z maki gryczanej. — Kompot ze śliwek.

Piątek 5-go. — Żurek z kartoflami. — Bliny z masłem. — Szpinak z omletem. — Pianka z kaszki pszennej.

Sobota 6-go. — Zupa grochowa z grzankami. — Kaszka kartofla-

na na mleku. — Kluski kładzione i jajecznicą. — Krem cytrynowy.

Niedziela 7-go. — Zupa szczawiowa z kartoflami. — Kotlety z kaszki krakowskiej z sosem grzybowym. — Pierogi drożdżowe z twarożkiem i bitą śmietaną.

Poniedziałek 8-go. — Zupa z włoszczyzny z kluskami francuskimi. — Jaja sadzone na maśle i kartofle. — Sałata ze śmietaną. — Legomina z ryżu.

Wtorek 9-go. — Zupa grzybowa z kluskami. — Kotlety z kartofli z sosem pomidorowym. — Szpinak z jajami na twardo. — Babki śmietankowe.

Środa 10-go. — Zupa cytrynowa z ryżem. — Smardze duszone i kartofle. — Naleśniki z twarożkiem. — Kompot rabarbarowy.

Czwartek 11-go. — Zupa kartoflana. — Fasola na słodko. — Kluski kładzione i jajecznicą. — Legomina z chleba razowego.

Piątek 12-go. — Barszcz burakowy z uszkami z grzybów. — Kotlety z kartofli z sosem korniszonowym. — Ryż z cukrem i cynamonem. — Galaretki cytrynowa.

Sobota 13-go. — Zupa „nic“ na mleku z ryżem. — Makaron włoski zapiekany z parmezanem. — Szparagi. — Sałata ze śmietaną. — Krem ponczowy.

Niedziela 14-go. — Barszcz z pasztecikami z grzybów. — Kartofle nadziewane z sosem korniszonowym. — Kluski franc. ze śliwi-

J. S. KORSAK SKŁAD NACZYŃ KUCHENNYCH I GOSPODARCZYCH
w Warszawie, Marszałkowska 141, telef. 132-65.
POLECA CAŁKOWITE WYPRAWY z czystego niklu, aluminium i inne.
Ceny niskie—Obsługa sumienna. — Sprzedaż za gotówkę i na raty.

kami. — Pomarańcze smażone w
cieście.

Poniedziałek 15-go. — Zupa z
powidel z grzankami. — Ryż za-
piekany w muszelkach. — Kotle-
ty z fasoli i sałata z oliwą. — Na-
leśniki ze śmietaną.

Wtorek 16-go — Polewka z pi-
wa. — Kluski kładzione. — Szpi-
nak z jajami na twardo. — Lego-
mina czekoladowa z sokiem.

Środa 17-go. — Zupa szczawiowa.
— Kartofle zapiekane ze śmietaną. —
Szparagi. — Omlet z sosem szonadowym.

Ozwartek 18-go. — Zupa ze śliwek z kluskami. — Pierogi gryczane z serem. — Kalafiory. — Grzybek z konfiturami.

Piątek 19-go. — Krupnik z kaszy orkiszowej z koperkiem. — Szpinak z omletem. — Pierogi z kruche z konfiturami.

Sobota 20-go. — Łazanki z serem.
— Szparagi. — Torcik z maki gry-
czanej. — Kompot ze śliwek.

Niedziela 21-go. — Polewka z
wina czerwonego z sagem. — Jaja
faszerowane z białym sosem. — Mar-
chewka z groszkiem, obłożona
grzankami. — Pieróżki z powidła-
mi.

Poniedziałek 22-go. — Barszcz zabieleny z grochem. — Paszteciki z grzybami w naleśnikach. — Szparagi. — Bliny z masłem i śmietaną.

Wtorek 23-go. — Zacierki na mleku. — Szpinak z jajami na

twardo. — Fasola. — Legumina z
ryżu z sokiem.

Środa 24-go. — Chłodnik. — Pyza z masłem. — Kalarepka nadziewana. — Legomina z kaszką pszennej.

Czwartek 25-go. — Chłodnik. —
Makaron włoski z parmezanem. —
Szparagi. — Budyń parzony z szodo-
nem.

Piątek 26-go. — Zupa śliwkowa z grzankami. — Pierogi drożdżowe z kapustą. — Kotlety z kaszy gryczanej z sosem kaparowym. — Na-
leśniki angielskie.

Sobota 27-go.—Kaszka na mleku.
—Pierogi z serem.—Szpinak z ja-
jami sadzonemi. — Śmietana bita
z morengami.

Niedziela 28-go. — Żurek z kartoflami. — Kluski kładzione z masłem. — Kotlety z fasoli ze szpinakiem. — Mleczko kawowe z konfiturami.

Poniedziałek 29-go. — Krupnik z kaszy orkiszowej. z koperkiem. — Kartofle zapiekane ze śmietaną. — Kalafiory. — Łamańce z makiem.

Wtorek 30-go. — Polewka
wina z sagem. — Jajecznicza
kluski kładzione. — Szpinak z
mletem. — Budyń z bułeczki z
sem konfiturowym.

Sroda 31-go. — Zupa grzybowa z kluskami. — Kotlety z kartofli sosem pomidorowym. — Szpinak jajami na twardo. — Babki śmietankowe.

Dochody i wydatki.

[illegible][illegible]

Na raty! „Encyklopedia Powszechna“ w 16-tu tom. w oprawie „Wszelchświat
 Człowiek“ ilustr. w 5-ciu tom. bogato opraw. oooooo POLECA:
 Kantor O. Bunimowicza Warszawa, Wierzbowa Nr. 7, telef. 85-24.
 Patrz margines str. 72

Święta Kościoła Rzym.-Katolickiego.		Święta Kościoła Prawosławnego.	
1 C.	Jakóba B. W. Fortunata kapł.	19	Wozniesienie Gospod. Patrikja.
2 P.	Marcelina i Blandyny, Sadok.	20	Obr. m. S. Aleksija mitr. mosk.
3 S.	† Wigilja. Erazma B. W.	21	Sw. raw. Car. Konstantina i Jeleny
4 N.	Zesłanie Ducha św., Franciszka	22	N. S. OTIEC. Mecz. Wasiliska.
5 P.	Świątecz. Bonifacego, Waleryi.	23	Sw. Michaila.
6 W.	Norberta i Klaudjusza.	24	Prp. Symeona i Nikity.
7 Ś.	† Roberta Op.	25	3-je obr. gl. św. Joanna Predt.
8 C.	Maksyma, Medarda i Seweryn.	26	Ap. Karpa i Alfieja

MYDŁO „KOSMOS“ poleca Tow. Akc. FRYDERYK PULS
 w Warszawie
 Plac Teatralny № 11. Nowy-Świat № 41.

☿ Czerwiec 7. Urodziny JEJ CESARSKIEJ MOŚCI Najjaśniejszej Pani Aleksandry Teodorówny.

Wykaz dni nieprotestowych.

Czwartek	1—Dzień galowy
Niedziela	4—Zesłanie Ducha ś.
Poniedziałek	5—Świąteczny n. st.
Środa	7—Dzień galowy
Niedziela	11—
Czwartek	15—
Niedziela	18—
Niedziela	25—
Czwartek	29—Piotra i Pawła n. s.

Święta żydowskie.

Dnia 3, 10, 17, 24 Saboty; d.
 24 Szewuos (Zielone święta) pa-
 miątka odebrania 10-ciu przyka-
 zań na górze Synaj; d. 26, 27 Roz-
 chodesz czyli 1-sze dni miesiąca
 Tamus.

JUL. HERMAN i Co Warsz. Biuro Transportowe
 Święto-Krzyska Nr. 32.

Hennebergowskie srebro zastępuje w zupełności czyste srebro.
 Skład fabryczny Braci HENNEBERG
 Warszawa, Wolska Nr. 17. Sklep: Trębacka Nr. 1.

CZERWIEC.

Święta Kościoła Rzym.-Katolickiego.		Święta Kościoła Prawosławnego.	
9 P.	† Pryma i Felicyana M. m.	27	Św. mucz. Fieraponta jep. Sard.
10 S.	† Małgorzaty K., Zacharyjasza.	28	Sw. Nikity isp.
11 N.	Trójcy śśś., Barnaby Ap.	29	☿ Piatid. Dzień św. Troicy, Fieodos.
12 P.	Jana W., Onufrego Pust. Eschyl.	30	☿ Dzień św. Ducha, Pr. Isaakja.
13 W.	Antoniego Padewskiego W.	31	Sw. Ap. Jerma, mucz. Jermja.
14 S.	Bazylego Wielk. B. W. D. K.	1	Ijuh. Mecz. Justima, Walerjana.
15 C.	Boże Ciało. Wita, Modesta i Kr.	2	Sw. Nikifora patr.
16 P.	Bennona, Julitty i Justyny.	3	M. Kławdja i Pawła.
17 S.	Jolenty W., Innocentego M.	4	Sw. Mitrofana patr.
18 N.	2 po św. N. M. P. N. P., Marka i M.	5	N. WSIECH św. Dorofieja, Konst.
19 P.	Gerwazego i Protazego, Julian.	6	Pr. Ilarjona.
20 W.	Sylwerjusza P. M.	7	Mucz. Fieodota, Marji.
21 Ś.	Alojzego Gonzagi W.	8	W. m. Feodora, św. Jefrema p.
22 C.	Paulina B. W., Flawiusza M.	9	Sw. Kirilla archiep. Aleks.
23 P.	Ser. Jezus., Agrypiny, Zenona.	10	Ś. mcz. Timowfieja, Aleksandra.
24 S.	Narodzenie Sw. Jana Chrzciciela	11	Ś. Warfolomieja i Warnawy.
25 N.	3 po św. Prospera, Adelberta.	12	N. 2 po P. Onufreja W., Piotra Af.
26 P.	Jana i Pawła M. m.	13	Prp. Anny i Joanna.
27 W.	Władysława Kr. W.	14	Pr. Jelisieja, św. Mefodja patr.
28 Ś.	Wigilja. Leona II P., Ireneusza.	15	Prp. Amosa, Św. Joanna mitr. M.
29 C.	Piotra i Pawła Ap.	16	Sw. Tichona, mcz. Tigrja.
30 P.	Wsp. św. Pawła, Lucyny i Emil.	17	Manuila, Sawela i Ismaila.

Wina „CHASTA“ Warszawa, Mar-
 szałkowska 101.

Tablica wschodu i zachodu słońca i księżyca, oraz odmiany księżyca.

Dnia	S ł o Ń c e				K s i ęż y c e			
	Wschód		Zachód		Wschód		Zachód	
	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.
1	3	46	8	9	16	23	8	49
5	3	46	8	13	16	30	8	56
10	3	43	8	18	16	38	9	4
15	3	39	8	21	16	42	9	8
20	3	39	8	23	16	44	9	10
25	3	40	8	24	16	44	0	1
30	3	42	8	24	16	42	0	3
							Ubyło	
							2	48 pn.
							7	54 w.
							8	18 r.
							11	19 „

☿ Pierwsza kw. d. 3. og. 11 m. 28 w.
 ☿ Pełnia d. 7. 1. og. 11 m. 15 w.
 ☿ Ostatnia kw. d. 19. og. 10 m. 15 w.
 ☿ Now d. 26. og. 2 m. 44 pp.

Zakłady mleczarskie Romana Rekierta i S-ki
 daw. K. Henneberga egzystujące od r. 1876.
 Telefon 15-31 i 67-56.

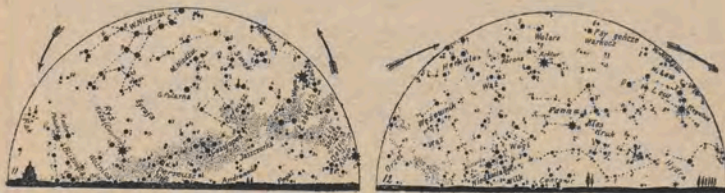
Dostawa do mieszkań od 2 kwart
 dziennie i sprzedaż w 12 wła-
 snych sklepach.

Pierwszy w kraju zakład Artystycznej Inkrustacji i Mozaiki N. Bober
 Warszawa, Wspólna 47a, Telefon 72-87.

Farby artystyczne krajowej fabryki „ARCUS“ do nabycia
w składach farb i materiałów piśmiennych.

Czerwiec. — Mapa nieba.

Strona północna.

Strona południowa.

Co czytać.

Daniłowski G., Jaskółka, 2 t-y, 2.30. — Gliński K., Królewska pieśń, 3.00. — Konczyński T., Srebrne szczyty, 1.50. — Miciński, W mrokach złotego pałacu 2.50 — Reymont Wł., Fermenty, 2 t-y, 2.00. — Komediantka, 1.50. — Rodziewiczówna M., Hrywda, 1.00. — Joan. VIII, 1.50. — Kwiat lotosu, 1.00. — Straszny dziadunio, 0.60. — Szary proch, 0.60. — Rygier Nałkowska, Koteczka, 0.80. — Sewer, Michał Kopeć, 1.50. — Sienkiewicz, Na jasnym brzegu, 1.00 — Nowele, 2 t-y, 0.90. — Quo vadis, 0.70. — Sieroszewski, Latorośle, 1.20. — Na kresach lasów, 1.00 — Powieści chińskie, 1.50. — Ucieczka, 2.50. — Starzeński L., Z gawęd starego myśliwca, 1.50. — Świdarska, Tradno inaczej, 0.80. — Tetmajer Przerwa K., Anioł śmierci, 2 t-y w j. dym, 1.50. — Turkull, Gawędy familijne,

0.50. — Żeromski, Aryman mści się, 3.00. — Ludzie bezdomni, 2 t-y, 2.00. — Utwory powieściowe, 1.00. — Dla gospodyń. Cwierzakiewiczowa, Soki i konfitury, 0.50. — Henikowska, Gotuj na zapas, 0.75. — Norkowska, Spiżarnia. — Szumlańska, 555 rad i doświadczeń gospodarskich, 0.15. — Dla rolników. Birnbaum, Grunta piaszczyste, 2.00. — Boehme, Praktykant gospodarczy, 2.40. — Czarnomski, Pisma rolnicze, 2 t-y, 3.60. — Gawroński, Podręcznik praktyczny uprawy buraków cukrowych, 1.00. — Grus, Uprawa i pielęgnowanie lasu, 1.00 — Jentys St., Nawozy pomocnicze, 1.50. — Sikorski, Mechaniczna uprawa gleby, 1.50. — Śniegowski A, Chów bydła rogatego, 1.00. — Surzycki St., Planowanie organizacji gospodarczej, 0.85. — Zarys hodowli ogólnej, 2 cz, 3.00. Czas odnowić prenumeratę na kwartał III-ci.

Gr. BRZEZIŃSKI
w Warszawie, Ś-to Krzyska 15
wprost Włodzimierskiej. Telef. 34-62.

Poleca swego wyrobu kufry, walizy, nesesery, torby, portmonetki i t. p. Obuwie płócienne — Trepki — Kalosze.

ADOLF MODRO Zakład zegarmistrzowski

Warszawa, Marszałkowska 151. □ □ □ □ □

Co grać.

Na fortepian na 2 ręce. Horejszo W., Prière. — 30. Moret N., Serenade à la lune. — 40. Moszkowski M., Esquisse venitienne. — 50. Wertheim J., Quatre préludes. — 75. Godard Ch., Mousse d'or. Valse - Impromptu. Osmanski W., Wiązanka melodyi swojskich. Serya I. — 1.25. Biernacki A., Marsz ceremonialny. — 30. Kaun H., Sérénade. — 30. Köhler L., Les soldats de plomp. En chemin de fer. — 10. Tańce. Karasiński A., Hela. Walc. — 60. Irena. Walc. — 60. Lewin H., Cascade. Valse. — 50. Scotto V., Ah! si vous voulez d'amour. Marche. — 40. Brzeziński H., Tout Varsovie. Quadrille. — 60. Oj! ten mazur. — 30. Chmielewski J., Ot co jest. Polonez. — 55. Lewandowski L., Moja miła. Polka-mazurka. — 25. Pieszczotka. Polka. — 25. Krasuski St., Towarzystwo Warszawskie. Walc. — 60. Mój skarb. Walc. — 60. Na skrzypce lub wiolonczelę z fortepianem. Ślaski W., Romance. — 40. Lipiński Fr., (Elegja) 80. Paschalski K., Op. 15. № 3. Scherzo. Op. 16. № 1. Sérénade. — 50. Grieg Ed., La mort d'Ase. — 40. Drdla F., Serenada Adur. — 30. Gabriel-Marie. La cinquantaine. — 30. Moniuszko St., O władco świata. — 40.

Ważniejsze wydarzenia na świecie.

1 Garibaldi † 1882. — 5 Karol Marya Weber † 1826. — 6 Ariosto

† 1583. — Velarquez ur. 1599. — Cavour † 1861. — 7 Rozwiązanie unii Szwecyi i Norwegii 1905. — 8 Robert Schumann ur. 1810. — George Sand † 1876. — 9 Piotr Wielki ur. 1672. — Stephenson ur. 1781. — 10 Cammoens † 1580. — 11 R. Bacon † 1294. — Metternich † 1859. — Zamordowanie Aleksandra i Dragi królestwa serbskich 1903. — 13 Ludwik II król bawarski † 1886. — 15 Rembrand ur. 1606. — 16 Zwycięstwo Napoleona I pod Ligny 1815. — 19 Rozstrzelanie cesarza Meksyku Maksymiliana 1867. — 23 Kolumb ur. 1456. 24 Bitwa pod Solferino 1859. — Bitwa pod Custozzą 1866. — 27 Karol XII ur. 1682. — 28 J. J. Rousseau ur. 1712. — 29 Rubens ur. 1577.

Dla rolników. Zaczyna się pora okopywania i pielienia. Przerywać buraki. Na małych gospodarstwach chwasty w zbożu o ile możności przerywać motyką. Tępieć robactwo, chrząszcze i liszki wszelkiego rodzaju. Rozpoczynają się sianokosy.

Dla ogrodników. Niszczyć gasienice i owady, porządkować i pilnować drzewka w szkółkach. — W miarę pogody i cieplejszej temperatury, zdejmować w inspektach okna. — Zacząć pielienie warzyw. — Ku schyłkowi miesiąca kończy się ścinanie szparagów. — Przewietrzac cieplarnie.

Bracia Osińscy Główny Skład Kryształów Czeskich
Fabr. Hr. Harracha

Warszawa, Niecała Nr. 2, róg Wierzbowej. □ □ □ □ Telefon Nr. 33-71.

EKSİKANS
(z pulweryzatorem)

Nieoceniony hygieniczny środek usuwający Pot, zią woń i odparzenie ciała i nóg. Skutek po jednorazowym użyciu. Żądać wszędzie.

Główny Skład i Sprzedaż Laboratorium
St. GORSKI
Leszno Nr. 12.

Kalendarz myśliwski. Cisza w lesie jest w dalszym ciągu pożądana. Strzedz bezpieczeństwa gniazd kuropatw na łąkach obecnie koszonych. — Układać wyżyły do pierwszego już blizkiego pola.

Wolno polować na dziki, łosie, sarny, głąszce, cietrzewie, jarzabki i kaczory, lecz tylko samece.

Dla gospodyń. Panie, wyjeżdżające na lato, muszą zawczasu pomyśleć o uporządkowaniu mieszkania, aby meble i inne rzeczy nie uległy zniszczeniu. W tej porze ustają wszelkie wizyty, bo każdemu przyjemnie jest czas, wolny od zajęć, przepędzić na spacerze, i dlatego pokoje do przyjmowania gości można огоłocić ze zwykłych ozdób, firanki pozdejmować, wyprać i schować, dywany, portyery, kapy i wszelkie wełniane i jedwabne ozdoby pozdejmować, wytrzeć i złożyć w miejscu chłodnym i ciemnym, przesyłając dla zabezpieczenia od moli tytoniem, zwanych machorką, iskrapiając terpentyną. Meble, szczególnie kryte wełnianym materiałem, trzeba też zabezpieczyć.

Zyrandole, świeczniki i kupy poczyścić i pokryć workami ze starych prześcieradeł.

W drugiej połowie czerwca dojrzewają poziomki, truskawki i wiśnie, z nimi też zaczyna się dla gospodyń robota.

Nadchodzi też pora mięsa skopo-

wego, a choć w gotowaniu bardzo się ono kurczy i przez to drożej wypada od innego mięsa, ma tę zaletę, że da się w rozmaity sposób przyrządzać i zawsze jest dobre.

Hygiena. — Utonięcie.

Wielu wypadkom utonięcia dąłoby się zapobiedz, gdyby 1-o starsi, albo wogóle doświadczeni ludzie, ewentualnie władze miejscowe, wskazywały dokładnie miejsca, gdzie się kąpać można i 2-o, gdyby koło miejsc głębszych, gdzie się ludzie kąpią, znajdowały się przyrządy ratownicze, np. specjalne koła korkowe, obszyte płótnem nieprzemakalnym. Gdy kto już tonie, to tylko bardzo doświadczony pływak może rzucić mu się na pomoc bez przyrządu ratunkowego. Tonący, wedle przysłowia, brzytwy się chwytą, jest to zupełnie zrozumiałe odruch człowieka duszonego się i w dodatku napół przytomnego, że za wszelką cenę stara się unieść głowę, aby zaczerpnąć w płuć powietrza. Gdy ratujący zbliży się do tonącego i pozwoli się schwycić tonącemu, wtedy obaj giną, gdyż tonący opiera się o ratującego, aby unieść swoją głowę i w ten sposób pogrąża w wodę nawet najlepiej umiejącego pływać. Chcąc ratować tonącego, nie należy pozwolić mu się schwycić, ewentualnie trzeba się w takich razach bronić, natomiast należy u-

chwycić tonącego za włosy lub za ucho jedną ręką, odwrócić do góry twarzą i w ten sposób trzymając, płynąć do brzegu lub do płytszego miejsca.

Mając koło ratunkowe, można rzucać się do wody, nawet nie umiejąc pływać, gdyż koło ratunkowego mogą się trzymać dwie osoby jednocześnie bez obawy utonięcia, trzeba wtedy taką pozycję przybrać, aby nad wodą znajdowała się tylko część głowy i nos, a reszta ciała w wodzie.

Obiady jarskie.

Czwartek 1-go. — Polewka z z piwa. — Łazanki z serem. — Jajka faszerowane i kaszka krak. — Szparagi.

Piątek 2-go. — Mleko kwaśne z kartoflami. — Szczaw z omletem. — Sago na winie z podlewą śmietankową.

Sobota 3-go. — Kluski na mleku. — Pierogi z twarogiem. — Szpinak z omletem. — Sago z sosem śmietankowym.

Niedziela 4-go. — Chłodnik. — Paszteciki z ryżu w muszelkach. — Szparagi. — Pierogi drożdżowe, przekładane marmeladą i bitą śmietaną.

Poniedziałek 5-go. — Barszcz biały z kaszą perlową. — Jajecznicą, kartofle. — Kalafiory. — Bułeczki z makiem.

Wtorek 6-go. — Kasza perlowa z koperkiem. — Pierożki drożdżowe

przekładane grzybkami. — Szpinak z omletem. — aSgo z bitą śmietaną.

Sobota 7-go. — Zupa neapolitańska z grzankami. — Makaron włoski z parmezanem. — Kalafiory au gratin. — Szarlotka z jabłek.

Czwartek 8-go. — Zupa z kartofli. — Pierogi z grzybami. — Szparagi. — Kalarepka, obłożona ciastem ptysiowym. — Kompot z pomarańcz.

Piątek 9-go. — Chłodnik. — Kotlety z kartofli z sosem koniszonowym. — Kalarepka nadziewana. — Szparagi. — Babki śmietankowe.

Sobota 10-go. — Zupa szczawiowa z kartoflami. — Pyza z masłem. — Groszek zielony w strączkach. — Legomina z ryżu z sokiem.

Niedziela 11-go. — Barszcz z botwiną i kartofle. — Pierogi leniwe. — Szparagi. — Legomina z chleba razowego z szodnem.

Poniedziałek 12-go. — Zupa grzybowa ze śmietaną. — Kotlety z kartofli z sosem korniszonowym. — Kalafiory. — Legomina z twarogiem.

Wtorek 13-go. — Zupa z włoszczyzny. — Bliny. — Marchew z kalarepką z ciastem ptysiowym. — Mleczko czekoladowe z konfiturami.

Środa 14-go. — Zupa z włoszczyzny z grzankami. — Pyza z masłem. — Kalarepka nadziewana. — Budyń parzony z szodnem.

Czwartek 15-go. — Zupa szczawiowa z jajami sadzonymi. — Ma-

karon włoski z parmezanem. —
Kartofle przysmażane i sałata. —
Legomina cytrynowa.

Piątek 16-go. — Zupa szparagowa z grzankami. — Naleśniki przekładane śmietaną. — Groszek zielony z omletem. — Legomina z ryżu przekładana powidłami.

Sobota 17-go. — Mleko z kaszą gryczaną. — Pieróżki z serem. — Groszek zielony z omletem. — Kalafiory. — Krem z kaszki pszennej z mlekiem.

Niiedzela 18-go. — Barszcz z
botwiną i kartofle. — Kalarepa
nadziewana. — Krokiety z karto-
fli z sałatą zieloną. — Kompot z
jabłek. — Galaretka ponczowa.

Poniedziałek 19-go. — Zupa neapolitańska. — Pierogi gryczane z serem. — Jaja sadzone ze szpinakiem.

Wtorek 20-go. — Mleko kwaśne z kartoflami. — Kluski kładzione z masłem, groszek zielony z omletem. — Kompot pomarańczowy.

Środa 21-go. — Polewka z wina.
—Bliny z masłem. — Szparagi.—
Legomina ze śmietany.

Czwartek 22-go. — Barszcz wo-
łyński, kartofle młode. — Nale-
śniki przekładane grzybami. — Le-
gumina z kaszki pszennej w śmie-
tanie.

Piątek 23-go. — Zupa szcza-

wiowa. — Kartofle młode. — Makaron włoski z parmezanem. — Budyn z bułeczki z sokiem.

Sobota 24-go. — Zupa grzybowa ze śmietaną. — Jaja faszerowane i kartofle. — Kalafiory. — Legomina z kaszki pszennej.

Niedziela 25-go.—Kluski gryczane z mlekiem.—Kartofle zapiekane ze śmietaną. — Marchew obłożona grzankami. — Szparagi.— Krem śmietankowy z makaronikami.

Poniedziałek 26-go. — Lane
kluski na wodzie. — Salata ze
śmietaną i kartofle. — Kasza ja-
glana. — Legomina biskoptowa z
szodonom.

Wtorek 27-go. — Kaszka na smaku grzybowym. — Paszteciki z grzybów w cieście francuskiem. — Szparagi. — Pierogi leniwe z twarogku.

Środa 28-go. — Zupa z jarzynek z grzankami. — Kalarepa nadziewana. — Kartofle młode. — Ryż z bitą śmietaną.

Czwartek 29-go. — Zupa migdałowa z ryżem. — Pierogi z serem. — Kotlety z fasoli z sosem grzybkowym. — Legomina parzona z sosem.

Piątek 30-go.—Zupa poziomkowa z kluskami. — Kaszka pszena. — Szparagi. — Budyń z bułeczki z sosem owocowym.

Dochody i wydatki.

[illegible][illegible]

ooo T-wo Udoskonalonej perfumeryi ooo
S. I. Czepelewiecki i S^{nie} w Moskwie
Oddział Warsz., Rymarska 16, tel. 67-08.

Poleca ostatnie nowości znane ze swej
dobroci: Perfumy, Wody kolońskie
kwiatowe, mydła w zapachach:
„GOUT D'OR“.

Święta Kościoła Rzym-Katolickiego.

1 S.	Teodoryka kapł.
2 N.	N.K.P.J.Chr., Nawiedz. N.M.P.
3 P.	Anatoliusza i Heliodora M. m.
4 W.	Józefa Kalasantego W.
5 S.	Antoniego Zakkarya W.
6 C.	Izajasza Pr. Dominiki P. M.
7 P.	Cyryla i Metodego Ap. Słow.
8 S.	Elżbiety Kr. Wd., Eugeniusza P.

Święta Kościoła Prawosławnego.

18	Mcz. Leontja, Ipatja i Feodula.
19	N.3 po P. Sw. Ap. Judy br. Gosł.
20	Mucz. Afanasja, Dimitrjana.
21	Sw. Terentja, mcz. Juljana.
22	Sw. m. Jewsiewja, Ziny, Galakt.
23	Mcz. Agrippiny.
24	Róż. Pr. Kr. G. Joanna.
25	Pr. Fewronii, Błg. kn. Piotra.

MYDŁO NEUTRALNE □
i MYDŁO ALKALICZNE

poleca Tow. Akc. FRYDERYK PULS
w Warszawie
Plac Teatralny № 11. Nowy-Swiat № 41.

Wykaz dni nieprotestowych.

Niedziela	9—
Środa	12—Święto st. st.
Niedziela	16—
Niedziela	23—
Niedziela	30—

Święta żydowskie.

Dnia 1, 8, 15, 22, 29 Sabaty
d. 13 Szywe-usor betamuz (post
na pamiątkę oblężenia Jerozolim-
my); d. 26 Rozchodesz czyli 1-szy
dzień miesiąca Ab.

JUL. HERMAN i C^o

Warsz. Biuro Transportowe
Święto-Krzyska № 32.

Hennebergowskie srebro zastępuje w zupełności czyste srebro.
Skład fabryczny Braci HENNEBERG
Warszawa, Wolska Nr. 17. Sklep: Trębacka Nr. 1.

LIPIEC.

Święta kościoła Rzym-katolickiego.

9 N.	5 po św. Jana z Duk., Weroniki P.
10 P.	7 br. mcz. synw Felicyty.
11 W.	Pelagii M., Piusa I P. M.
12 S.	Jana Gwalberta Op.
13 C.	Małgorzaty P. M., Anakleta P.
14 P.	Bonawentury B., Justa M.
15 S.	Rozesłanie Ap., Henryka Ces.
16 N.	N. M. P. Szkaplerznej, Andrzej.
17 P.	Aleksego W., Westyny M.
18 W.	Szymona z Lipnicy W. Kamilla
19 S.	Wincentego à Paulo W.
20 C.	Czesława W., Emiliana W.
21 P.	Praksedy P. M., Wiktora M.
22 S.	Maryi Magdaleny, Platona M.
23 N.	7 po św. Apolinarego B., Teofila.
24 P.	Krystyny P. M.
25 W.	Jakóba Apost.
26 S.	Amny Matki N. M. P.
27 C.	Natalii M., Pantaleona M.
28 P.	Innocentego i Wiktora P. p.
29 S.	Marty P., Olawa Kr. M.
30 N.	Bł. Kunegundy Kr. Pol. Julitty.
31 P.	Ignacego Loyoli, Heleny Wd. M.

Święta Kościoła Prawosławnego.

27	N.4 po P. Dawida sol. i Joanna.
26	Prp. Sampiona, Serapiona.
28	P. mcz. s. bez. i cud. Kira i Joan.
29	Sw. Ap. Piotra i Pawła.
30	Sobor dwanadziest Apostołow.
1	Jul. Mcz. bez. Kosmy i Damiana.
2	Poloż. Rizy Pr. Bogorodicy, Fot.
3	Pieren. mosz. Sw. Filippa mtr. M.
4	Andreja arch., Wiel. kn. Andreja.
5	Afanasija, Obr. moszcz. p. Sergja.
6	Prp. Sisoja, mcz. Łukji, Riksa.
7	Pr. Fomy i Akakja.
8	Jawlenie Kas. Ik. Boż. M., Prok.
9	P. mcz. Pankratja, Kirilla.
10	N.6. Pol. czest. Rizy Chr. w Moskwie
11	Wiel. m. Jewfimił, W. kn. Olgi.
12	Mcz. Prokla, Iarja.
13	Sob. Ar. Gawriiła, prp. Stefana.
14	Sw. Ap. Akily, pr. Onisima, Stef.
15	Sw. rawnoap. w. kn. Władimira.
16	Sw. mcz. Afinogiena, mcz. Julji.
17	N.7. Wiel. mcz. Mariny.
18	Mcz. Emiljana i Joanna.

Wina „CHASTA” Warszawa, Mar-
szałkowska 101.

Tablica wschodu i zachodu słońca i księżyca, oraz odmiany księżyca.

Dnia	S ło Ń c e				K s i ęż y c e			
	Wschód		Zachód		Wschód		Zachód	
	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.
1	3	43	8	24	16	41	0	4
5	3	46	8	22	16	36	0	9
10	3	50	8	19	16	29	0	16
15	3	56	8	15	16	19	0	26
20	4	2	8	9	16	7	0	38
25	4	9	8	3	15	54	0	51
31	4	18	7	53	15	35	1	10
9	9	43 r.	11	32 w.				
12	2	48 pp.	12	17 pn.				
17	8	28 w.	2	51 „				
10	30 „	7	43 r.					
11	35 „	2	25 pp.					
—	—	8	33 w.					
11	18 r.	10	11 „					

1 Pierwsza kw. d. 3. o g. 10 m. 44 r.
2 Pierwsza d. 11. o g. 2 m. 17 pp.
3 Ostatnia kw. d. 3. o g. 2 m. 17 pp.
4 Now d. 25. o g. 9 m. 36 w.

Pierwszy w kraju zakład Artystycznej Inkrustacji i Mosaiczki N. Bolter
Warszawa, Wspólna 47a. Telefon 72-87.

Zakłady oo
mleczarskie Romana Rekierta i S-ki
daw. K. Henneberga egzystujące od r. 1876.
Telefon 15-31 i 67-56.

Masło po cenach rynkowych
Śmietana, jaja, sery i twaróg.

Farby artystyczne krajowej fabryki „ARCUS“ do nabycia
w składach farb i materiałów piśmiennych.

Lipiec. — Mapa nieba.

Strona północna.

Strona południowa.

Co czytać.

Augustynowicz, Pociągnięcia pędzlem 1.80. — Bykowski Piotr Jaxa, Memoryalik palestranta trybunalskiego 1.50. — Daniłowski, Dwa głosy, 1.50. — Nego, 1.00. — Gawulewicz, Cudak, 1.20. — Gruszecki, Dla miliona, 1.20. — Hutnik, 0.80. — Jeleńska E., Panienka, 2.00. — Jerwicz, Baśń życia, 1.00. — Kaczkowski, Wybór pism, 10 t-ów, 5.00. — Niewiadomska, Stracona, 1.35. — Orzeszkowa, Czci-
ciel potęgi, 1.20. — Postawka Leon Ks., Pamiętniki 1863—1908 r., 2 t-y, 5.00. — Prus B., Emancypantki, 4 t-y, 3.60. — Faraon, 3 t-y, 3.00. — Rey-
mont, Lili, 1.00. — Rodziewiczówna, Klejnot, 1.00. — Sheldon, W Jego ślady, 1.40. — Sienkiewicz, Bez dogmatu, 3 t-y, 3.00. — Sieroszewski W., Powrót, 1.00. — Szymański, Dwie modlitwy 1.00. — Żeromski, Opowiadania 1.35. — Popioły, 3 t-y, 3.00. —
Dla rolników. Filipowicz, Zarząd go-

spodarczy, 1.50. — Girard Aimé, Intensywna uprawa kartofli, 1.25. — Godefroy C., Ogólne zasady uprawy i nawożenia roli, 1.00. — Heinrich, Margiel i marglowanie, 1.00. — Pa-
sza i żywienie zwierząt gospodar-
skich, 1.50. — Jekowicki, Wskazówki
gospodarskie, 2.00. — Jermolow, Or-
ganizacja gospodarstwa rolnego,
3.50. — Maerker, Nawozy potażowe,
2.25. — Miczyński Kazimierz, Rolni-
ctwo, 1.45. — Rolnik wzorowy, 1.20. —
Owady szkodliwe i ich tępienie,
1.50. — Owsiński, Nowy system rol-
nictwa, 2.00. — Patzig, Praktyczny
rządca ekonomiczny, 2 t-y, 4.00. —
Dla dzieci i młodzieży. Andersen, Ba-
śnie, 1.20. — Arctówna, Botanika na
przechadźce Cz I i II po 0.60. —
Atlasiki: Botaniczny, 0.40; Motyle,
0.40; Owady, 0.40. — Bukowiecka, Jak
się dusza budziła w Józju, 1.00. —
Młotem i kielnią, 1.20. — Dalsem-
ski, Pan z Antypodów 0.75. — Dyakow-
ski, Motyle, 2.80. — Ptaki pożytecz-

S. Satalecki

Warszawa, Marszałkowska 151

poleca
Na karnawał koszule frakowe, kamizelki,
krawaty, rękawiczki.

ADOLF MODRO Zakład zegarmistrzowski

□ □ □ □ □ Warszawa, Marszałkowska 151. □ □ □ □ □

ne, 1.50. — Gennevraye, Ulicznik, 1.00. —
Girardin, Nygus, 1.00. — Maine-Reid,
Puszcza wodna, 1.00. — Wygaańcy
w lesie, 1.00. — Morawska, Jan Niew-
dźyd, 1.20. — Morzkowska, Przygody
Mani, 0.60. — Niewiadomska, Powiast-
ki, 0.80. — Piasecka, Wspomnienia
Haliny, 1.20. — Przyborowski, Przy-
gody Adamka, 1.00. — Sienkiewicz,
Krzyżacy, 1.20. — Swift, Podróż
Guliwera, 1.00. — Teresa Jadwiga,
Biała gołąbka, 1.20. — Z przeszło-
ści, 1.00. — Verne, Pięćtygodniowa
podróż balonem, 0.90. — Podróż
naokoło świata w 80-ciu dniach,
0.90. — Warnkówna, Władzio nad
morzem, 1.00.

Ceny książek dzieciennych —
w opr. kartonowej.

Co grać.

Na fortepian na 2 ręce. Osmański
W., Wiazanka melodyi swojskich.
Serya II. — 80. Krogulski W., Ba-
gatelle. — 20. Kania E., Célèbre hy-
mne polonais. — 30. Lack Th., Deu-
xième prélude. Les Lutins. — 30.
Lysberg Ch., Réverie. — 30. Polleri
G. B., La Gitanela. — 40. Blon Fr.,
En Songe. Valse lente. — 30. Ga-
wronski W., Menuet. — 45. Tańce.
Karasiński A., Kuryer Warszawski.
Walc. — 60. Marya. Walc. — 60.
Reinhardt H., Bogini źródła. Walc.
— 60. Straus O. Didi. Walc. Va-
nalstyn E., A—Sa—Ma. Intermez-
zo—Marche. — 30. Brzeziński H.,
Geisha et C-o. Quadrille. — 60. Dwa

pol. nezy z przeszłości. — 40. Le-
wandowski L., Franek. Mazur. — 30.
Hulaka. Mazur. — 20. Powiewna.
Polka-mazurka. — 30. Swobodna.
Polka. — 30. Śpiewy. Kjerulff H.,
Tęsknota. — 30. Przyłgowski I., Lu-
dzie mówią, żem szczęśliwy. — 30,
Lara I., Pożegnanie. — 40. Leonca-
vallo R., Barkarola. Nocturn. — 50.
Maass L., Mój chłopiec. — 50. Stef-
fens G., Laleczka. — 45. Powell G.
W., Barkarola. (Cake-Walk). — 50.
Heidelberg A., Ewa. (Kuplety). — 45.

Ważniejsze wydarzenia na świecie.

2 Klopstock ur. 1724. — Gluck
ur. 1714. — Rousseau † 1778. — 3
Bitwa pod Königgrätz 1866. — 4
Garibaldi ur. 1807. — 5 George
Sand ur. 1804. — 9 Pokój w Tyłży
1807. — 10 Kalwin ur. 1509. — 11 Po-
kój w Villafranca 1859. — 14 Obłę-
żenie Wiednia przez Turków 1683.
— Zburzenie Bastylii 1789. — 15
Zdetronizowanie Mahomeda Ali
szacha perskiego 1909. — 18 Pe-
trarca † 1374. — Francja wypowia-
da wojnę Prusom 1870. — 20 Pe-
trarca ur. 1304. — Papież Leon XIII
† 1903. — 21 U. Grant † 1885. — Ble-
riot przelatuje na aeroplanie Ka-
nał la Manche 1909. — Rewolucja
w Paryżu 1830. — 28 J. S. Bach
† 1750. — Stracenie Robespiera
1794. — Robert Schumann † 1856. —
Książę Bismarck † 1898. — 31 Fran-
ciszek Liszt † 1886.

Bracia Osieńscy Główny Skład Kryształów Czeskich
Fabr. Hr. Harracha
Warszawa, Niecała Nr. 2, róg Wierzbowej. □ □ □ □ Telefon Nr. 33-71.

Ciepłym na Odeskę
Poleca się jako najpewniejszy i najskuteczniejszy
na wyniszczenie **Odesków** znane powszechnie
Arago St. Górskiego Leszno Nr. 12.
Marka „Gladator“ i podpis
własnoręczny wynalazcy.
Cena 35 i 60 k. Sprzedaj wszędzie.

Pokoje duże wysokie—Widne—Wygodne. Ceny przystępne.
Prowadzony pod zarządem P. Kazimierza Jankowskiego, wic-
elolejnego współpracownika HOTELU BRISTOL—po grunto-
wnym odnowieniu—poleca się Szanownym gościom. □

W WARSZAWIE, przy ulicy
Bieląskiej № 7, tel. 683. □
W centrum miasta, w dzielnicy
han. w blis. Ban. Państw. i Teatr. □

Hotel Krakowski.

Dla rolników. Przygotowania do żniw. Polewać gnojówki, okopywać ziemniaki, naprawiać klepiska tam, gdzie zbiory zbóż są przechowywane w stodołach.

Dla ogrodników. W szkółkach oczyszczać korę drzew, regulować wierzchołki szpalerów i żywopłotów, czyścić winorośle z zeschłych gron początkujących, w sadach zbierać zielone owoce przydatne na paszę dla trzody. — Pleć warzywa, okopywać rośliny okowe. — W tym miesiącu wiele roślin wydaje nasiona, które zbierać. — Przewietrzać cieplarnie.

Kalendarz myśliwski. Rozpocząć się bekowisko i ruja sarn. — Polowanie na kaczki podlotki oraz na dubelty i krzyki z wyłłem. — Zbliża się przelot dubeltów.

Wolno polować na dziki, łosie i sarny (tylko samce), głąszce, cietrzewie, jarząbki (samce) i na ptactwo przelotne.

Dla gospodyń. Lipiec dostarcza nam masę różnych owoców, z których na całą zimę trzeba robić zapasy. Jagody czarne pakować w butelki, aby z nich, jak również i z agrestu mieć przez całą zimę zupy, kompoty i legominy. W lipcu mamy wszelkiego gatunku wiśnie, porzeczkę, agrest i maliny, z nich też najrozmaitsze zapasy robić można. W tym czasie w dużych partiach przybývają morele. Konfitury z nich, kompoty i mar-

melady należą do wykwintniejszych przysmaków.

Z malin i wisien trzeba robić nalewki, z czarnych jagód — wino.

Panie, nie mające na wsi lodowni, a mieszkające dalej od miasta, nie mogą mieć codziennie świeżego mięsa, niechaj więc zakupione w większej ilości, podzielić wedle potrzeby na części, ułożyć w odpowiednie gliniane garnki i zaleją rozbitem kwaśnem mlekiem tak, aby niem było pokryte. Mleka na mięsie można ze trzy dni nie zmieniać; mięso leżące w mleku nabiera delikatniejszego smaku i kruszeje. Na rosół tylko mięso zalane mlekiem jest mniej dobre, bo rosół nie jest tak czysty, jak ze świeżego mięsa.

Hygiena. — Porażenie słoneczne.

Przebywanie na słońcu z gołą głową, albo wogóle forsowna jakakolwiek czynność w upalny dzień pod parzącymi promieniami słońca naraża człowieka na t. zw. porażenie słoneczne, które może stać się nawet przyczyną śmierci.

Aby uniknąć tak poważnego niebezpieczeństwa, pamiętać należy, że nie można chodzić z odkrytą głową po słońcu w dzień upalny. Szczególniej pamiętać należy o dzieciach, dla których skądinąd przebywanie na słońcu i na świeżem powietrzu bywa często zalecane przez lekarzy.

Nakrycie głowy powinno być

lekkie i jednocześnie jakiegoś koloru jasnego, a najlepiej białe. Tkaniny ciemne pochłaniają ciepło słoneczne i nie zabezpieczają należycie ciała od działania promieni słonecznych, natomiast tkaniny jasne, a szczególnie białe mają tę własność, że odbijają promienie słoneczne i tem samem chronią ciało od szkodliwego działania tych ostatnich.

To samo wogóle można powiedzieć o ubraniach. Podczas dużych upałów, a szczególnie, jeżeli jest się zmuszonym przebywać pod promieniami słonecznymi, powinno się nosić ubranie lekkie, możliwie przewiewne i bezwarunkowo w jasnych kolorach.

O ile ktoś uległ porażeniu słonecznemu, należy takiego chorego ułożyć w cieniu, kłaść na głowę zimne okłady, dać napić się wody i stosować środki wzmacniające działalność serca; do takich należy przedewszystkiem czarna kawa, herbata z koniakiem lub arakiem, kieliszek wina i t. d.

Obiady jarskie.

Sobota 1-go. — Piwo ze śmietaną. — Kluski kładzione i jajecznicą. — Groszek zielony w strączkach. — Szarlotka z jagód czarnych.

Niedziela 2-go. — Zupa jagodziana. — Paszteciki z raków. — ciście franc. — Kalafiory. — Krem cytrynowy.

Poniedziałek 2-go. — Mleko z kaszą gryczaną. — Pierożki z serem. — Groszek zielony w strączkach. — Szarlotka.

Wtorek 4-go. — Zupa cytrynowa. — Makaron włoski z parmezanem. — Jajecznicą. — Pierogi z jagód czarnych z bitą śmietaną.

Środa 5-go. — Kalteszał z piwa. — Ryż zapiekany w muszelkach. — Kalarepka nadziewana. — Kartofle i mizerya. — Kompot z czereśni.

Czwartek 6-go. — Zupa z jagód z grzankami. — Kotlety z kartofli z sałatą. — Szpinak z omletem. — Legomina z ryżu.

Piątek 7-go. — Zupa neapolitańska z grzankami. — Pierogi leniwe. — Groszek z omletem. — Torcik piaskowy, przekładany praliną.

Sobota 8-go. — Żurek z kartoflami. — Kluski francuskie ze śliwkami. — Kotlety z kaszy gryczanej z sosem grzybkowym. — Mleczko z konfiturami.

Niedziela 9-go. — Barszcz wołyński. — Kartofle młode. — Naleśniki przekładane twarożkiem. — Pierogi drożdżowe z bitą śmietaną.

Poniedziałek 10-go. — Zupa z agrestu z grzankami. — Łazanki z serem. — Kalafiory. — Ryż z bitą śmietaną.

Wtorek 11-go. — Mleko kwaśne z kartoflami. — Kotlety z fasoli z sosem grzybkowym. — Strączki. — Krem czekoladowy. — Kompot z czereśni.

Środa 12-go. — Zupa z włoszczyzny z kluskami franc. — Ryż zapiekany w muszelkach. — Kartofle młode. — Budyń z bułeczki z sakiem poziomkowym.

Czwartek 13-go. Chłodnik. —
Lazanki z serem. — Szabelbon zie-
lony. — Kalafiory. — Kremik z kasz-
ki pszennej.

Piątek 14-go. — Barszcz ze śmietaną i grochem. — Kotlety z kartofli z sosem pomidorowym. — Kalafiory. — Pierogi z jagód ze śmietaną.

Sobota 15-go. — Piwo ze śmie-
tana. — Kluski kładzione i jajecz-
nica. — Groszek zielony z ciastem
ptysiowem. — Szarlotka z jagód
czarnych.

Niedziela 16-go. — Mleko kwaśne z kartoflami. — Kalarepka nadziewana. — Pierogi leniwe. — Krem czekoladowy z biszkoptami.

Poniedziałek 17-go.—Zupa jagodziana z kluskami francuskimi. —Kaszka krakowska z koperkiem. —Marchew z groszkiem, obłożona grzankami. — Tort piaskowy.

Wtorek 18-go. — Kalteszal z piwa.
— Łazanki z serem. — Groch szpa-
ragowy. — Pianka z podlewą
śmietankową.

Środa 19-go. — Barszcz z botwinką
i kartofle. — Kotlety z fasoli. —
Sałata ze śmietaną. — Kalafiory. —
Szarlotka z jagód.

Czwartek 20-go. — Zupa z
włoszczyzny z grzankami. — Ryż

zapiekany w muszelkach. — Szpinak z omletem. — Pierogi z jagód ze śmietaną bitą.

Piątek 21-go. — Zupa szczawiowa z jajami sadzonymi. — Kartofle młode. — Groszek zielony z omletem. — Galaretką malinowa.

Sobota 22-go. — Mleko kwaśne z kluksami kładzionemi. — Marchew, obłożona grzankami. — Legomina z bułeczki z sokiem malinowym.

Niedziela 23-go. — Mleko z zacierkami. — Kasza jaglana z masłem. — Kalafiory. — Kisiel ze śmietaną.

Poniedziałek 24-go. — Zupa z jagód z grzankami. — Małdrzyki z masłem. — Groch szparagowy. — Budyń z bułeczki z szodonom.

Wtorek 25-go. — Chłodnik. —
Makaron włoski z parmezanem. —
Szabelbon zielony. — Kremik z
kaszki pszennej.

Środa 26-go. — Łane kluski na wodzie. — Kotlety z kartofli z sosem cytrynowym i salata. — Naleśniki z kompotem z jagód.

Czwartek 27-go. — Zupa wiśniowa z grzankami. — Marchew z groszkiem, obłożona ciastem ptyśowym. — Kalafiory. — Sago z bitą śmietaną.

Piątek 28-go. — Mleko z kłuskami gryczanemi. — Kaszka pszen-
na. — Kalarepka obłożona grzan-
kami. — Szarlotka z wisien.

Sobota 29-go. — Zupa szcza-

wiowa z jajami sadzonemi. — Kartofle z mizeryą. — Pierogi leniwe. — Suflet z moreli.

Niedziela 30-go. — Zupa z po-
ziomek z grzankami. — Kotlety z
kaszy gryczanej i salata zielona. —
Szpinak z jajami sadzonymi. — Pie-

rogi drożdżowe z serem i bitą śmietaną.

Poniedziałek 31-go. — Zupa pomidorowa z ryżem. — Rzepa, obłożona grzankami. — Kompot z wisien. — Ciastka parzone z kremem.

Dochody i wydatki.

[illegible][illegible]

Na raty!
Kanto

Święta kościoła Rzym.-Katolickiego.

Znane ze swej dobroci

☐ Dnia 4. Imieniny JEJ

Wykaz dni nieprotestowych.

Dnia 5, 12, 19, 26 Sabaty; d. ³

Tysze-beaw (post na pamiątkę zbu-

Warsz. Biuro Transportowe
Święto-Krzyska-Nr. 32.

Hennebergowskie srebro

SIERPIEŃ.

Święta kościoła Rzym-Katolickiego.

Wina „CHASTA“

**Warszawa, Mar-
szałkowska 101.**

Tablica wschodu i zachodu słońca i księżyca, oraz odmlany księżyca.

Dnia	S ł o ŋ c e							
	Wschód		Zachód		Długość dnia		Ubyło	
	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								
23								
24								
25								
26								
27								
28								
29								
30								
31								

Zakłady 00. Pomara Dekonto i 0 ki

Śmietanki zwycz. 40 k. kw.

Pierwszy w kraju zakład **Artystycznej Inkrustacji**
Warszawa, Wspólna 47a. Telefon 72 87.

FRANCUZKA FABRYKA

A. Vertun & Comp.
Warszawa, Marszałkowska 11/13

A. Vertun & Comp.
Warszawa, Marszałkowska 11/13

Farby artystyczne krajowej fabryki „ARCUS“ do nabycia
w składach farb i materiałów piśmiennych.

Sierpień. — Mapa nieba.

Strona północna.

Strona południowa.

Co czytać.

Chodsko, Pamiętniki kvestarza, w ozd. oprawie 4.00. — *Daniłowski*, Z minionych dni, 1.80. — *Gawalewicz*, Mechasy, 2.00. — *Mgła*, 1.20. — *Gawalewiczówna*, Listki, 0.80. — *Gruszecki*, Krety, 1.50. — *Nowy obywatel*, 1.40. — *Jeleńska*, Z miłości, 1.20. — *Jeske-Choiński*, Ostatni Rzymianin, 2 t-y, 2.40. — *Jeż T. T.*, Uskoki, 2 t-y, 1.50. — *Jokay*, Poruszmy z posad ziemię, 4 t-y, 0.80. — *Jordan*, Listy Jordana do p. Jana, 1.00. — *Konopnicka*, Dym, 1.00. — *Kowerska*, Bracia z wyboru, 2 t-y, 2.00. — *Kraszewski*, Herod Baba, 1.20. — *Orzeszkowa*, Mirtala, 1.20. — *Ostrowski*, Nałęcz S., Pas rycerski, 2 t-y, 2.00. — *Prus*, Grzechy dzieciństwa, 1.00. — *Kroniki*, 2.00. — *Reymont*, Przed świtem, 1.20. — *Ziemia obiecana*, 2 t-y, 2.40. — *Rygier-Nałkowska*, Rówieśnice, 1.80. — *Sienkiewicz*, Rodzina Połanieckich, 3 t-y,

3.00. — *Listy z podróży*, 2 t-y, 2.00. — *Sieroszewski W.*, W matni, 1.00. — *Sclavus W.*, Thalita kumi, 1.60. — *Szamota A.*, Orły, 1.20. — *Szymański A.*, Dwie modlitwy, 1.00. — *Tetmajer*, Na skalnem podhalu, 2 t-y, 2.80. — *Urbanowska*, Księżniczka, 1.20. — *Weyssenhoff*, Sprawa Dolegi, 1.80. — **Dla rolników.** *Böttner Jan*, Warzywnictwo praktyczne, 1.50. — *Goliński*, Owocarstwo, 1.20. — *Jankowski*, Ogród przy dworze wiejskim, 3.80. — *Kudelka*, Choroby roślin gospodarskich, 2.00. — *Sempolowski*, Hodowla i uszlachetnianie roślin, 1.50. — *Uprawa i pielęgnowanie łąk naturalnych*, 1.50. — **Dla dzieci i młodzieży.** *Cairo*, W wigilię, 1.20. — *Chęciński*, Opowiadania historyczne, 1.00. — *Robinson*, Szwajcarski, 1.00. — *Gomulicki*, Wspomnienia niebieskiego mundurka, 1.20. — *Gruszecki*, Na drugą półkulę, 1.20. — *Grzyby jadalne i trujące*, 2 części po 0.50. — *Kowerska*, W Suchowskim

ADOLF MODRO Zakład zegarmistrzowski

Warszawa, Marszałkowska 151.

dworze, 1.20. — *Krakowowa*, Pamiętnik młodej sieroty, 0.75. — *Królestwo zwierząt*, 5.00. — *Laskarys*, Przygody Jana Chryzostoma Paska, 1.00. — *Mayne-Reid*, Młodzi żeglarze, 1.00. — *Porwana siostra*, 0.80. — **Podręczniki szkolne.** *Avery*, Pierwsze zasady fizyki, 1.50. — *Badowski*, Geometria elementarna, 1.35. — *Berger H.*, Łatwa metoda angielskiego, 1.20. — *Łatwa metoda francuskiego*, 1.00. — *Łatwa metoda niemieckiego*, 1.00. — *Bert*, Pierwszy rok kształcenia naukowego, 1.00. — *Bogucka i Niewiadomska*, Wypisy polskie na kl. I, II i III po 0.60. — *Nauka stylistyki*, 1.00. — *Chrzęszciewska i Warnkówna*, Rok czytania: Wypisy na klasę wstępną, 0.75. — *Wypisy na klasę I, II i III* po 1.00. — *Dickstein S.*, Arytmetyka w zadaniach Cz. I, II i III po 0.60. — *Gabszewicz Z.*, Trygonometria, 1.20.

Co grać.

Na fortepian na 2 ręce. *Krogulski W.*, Polka militaire. — 20. *Romanec*. — 30. *Z dawnych czasów*. *Polonez*. — 30. *Dvorák A.*, Humoresque. — 30. *Powell W. G.*, Curly. — 50. *Moszkowski M.*, Inquietude. — 20. *Tarantelle*. — 40. *Sartorio A.*, Deux morceaux récréatifs. 30. *Blon Fr.*, Szept kwiatów. — 30. **Tańce.** *Karasiński A.*, François. Valse. — 60. *Rosen L.*, Nele... Valse. — 50. *Ascher L.*, Miłość błąd zrozumie. — 45. *Krzyżanowski I.*, Marsz Sobieskiego. — 30. *Lustig J.*, Oj-ra!

Polka. *Namysłowski K.*, Utwory ze sztyt I. — 60. *Mazury i oberki*. **Śpiewy.** *Leoncavallo R.*, Pójdź skarbie mój. — 45. *Noskowski Z.*, Stary pies i stary sługa. — 30. *Dwa żołwie*. — 30. *Maszyński P.*, Do ptaszy. — 40. *Nilson-Rysher A.*, To ty! — 50. *Hollaender W.*, Astal Astal! — 45. **Na skrzypce lub wiolonczelę z fortepianem.** *Popper D.*, Papillon. — 60. *Saint-Saens C.*, Sérénade. — 60. *Veteranus*, Trois chants polonais. — 50. *Paschalski K.*, Op. 23 № 2. Menuet. — 40. *Schumann R.*, Chanson du soir. — 40. *Wroński R.*, Dumka i wariacje na temat kolomyjki. — 1.00.

Ważniejsze wydarzenia na świecie.

4 Bitwa pod Weissenburgiem 1870. — Wstąpienie na tron Papieża Piusa X 1903. — 10 Cavour ur. 1810. — 12 Stephenson † 1848. — 13 Canova † 1822. — 15 Napoleon Bonaparte ur. 1769. — Walter Scott 1771. — 17 Fryderyk Wielki † 1786. — 27 Tytacyan † 1576. — Hegel ur. 1770. — 28 Goethe ur. 1749.

Dla rolników. Żniwa, podorywka ściernisk, opatrywać gnojówki, powtórnie okopywać ziemniaki.

Dla ogrodników. Pleć dokoła młodych drzew i podlewać słabe stosowną gnojówką. — Szkółki owocowe oczyszczać i okopywać. — Pleć cebulę, a zimową suszyć. — Rozsadać w szkółkach rośliny kwiatowe.

Bracia Osińscy Główny Skład Kryształów Czeskich
Fabr. Hr. Harracha
Warszawa, Niecała Nr 2, róg Wierzbowej. Telefon Nr. 33-71.

Prawdziwy Grem Ogórkowy

Używany jako niezbędny środek toaletowy przez prababki nasze, które odznaczają się mroczną i świeżością odlicza do bardzo późnych lat. Grem Ogórkowy w tubach dla St. GÓRSKIEGO Leszno Nr. 12.

we dwuletnie. — Równać dywany kwiatowe. — Obcinać suche gałęzie u drzew.

Kalendarz myśliwski. W połowie miesiąca rozpoczyna się polowanie na jeleń, od połowy miesiąca na kuropatwy. Nadeszła pora polowań z legawcami na ptactwo błotne. — Nie zaniedbywać tępienia szkodników.

Wolno polować, na dziki, łosie, (byki), sarny (rogacze), głąszce (koguty), cietrzewie (koguty), na ptactwo przelotne. W połowie miesiąca na jelenie (samce), zające, głąszce, cietrzewie, jarzabki (samce), ptactwo przelotne. Z dniem 14 t. m. na jelenie (byki), zające, głąszce, cietrzewie, jarzabki i kuropatwy.

Dla gospodyń. W sierpniu wszystkie letnie owoce dojrzewają: wiśnie czarne dopiero teraz są najlepsze na konfitury, soki i kompoty, dojrzewają też duże wiśnie czarne, zwane hiszpankami, z których piękna jest konfitura. Na konfiturę z gruszek dobierać trzeba gruszki duże, niezbyt dobrane i rwane, a nie trzęsione, bo najmniejsza plamka na ich białej powierzchni jest widoczna. Wszelkie drobniejsze gatunki gruszek zdatne są do marynowania, a pasówki i sapieżanki na gruszki maczane w miodzie. Korzystać w sierpniu trzeba z opadających jabłek, które choć zwykle robaczywe i niezbyt dobrane, a strą-

cone z powodu silnych burz i wiatrów, zdatne są po oczyszczeniu na galaretki, sery i marmelady. Gruszki i jabłka drobniejsze, a dojrzale, można suszyć i przechowywać w workach w przewiewnych miejscach. Z jabłek, opadających można robić znakomity napój chłodzący w czasie lata.

W sierpniu dojrzewają też melony, brzoskwinie i ananasy, z których pyszna jest konfitura i kompoty. W połowie sierpnia targa nasze przepelnione są borówkami.

Hygiena.

Dyeta podczas upałów.

Podczas upałów ludzie wogóle, a dzieci w szczególności, są usposobieni do zaburzeń żołądkowych. U dorosłych tego rodzaju zaburzenia przeważnie gorszych jakichś następstw za sobą nie pociągają, natomiast u małych dzieci zaburzenia takie mogą się stać nawet przyczyną śmierci. Z tego też powodu w czasie upałów odżywianie dzieci wymaga specjalnej troskliwości. Pierwszą zasadą powinno być niewprowadzanie żadnych zmian w odżywianiu, a więc niemowląt nie należy odłączać od piersi w okresie od maja do połowy września, również unikać należy dawania małym dzieciom do spróbowania takich potraw, których dotąd nie jadły.

Wśród ludności ubogiej, gdzie właśnie cierpienia żołądkowe zabierają najwięcej ofiar wśród nie-

mowląt, przyczyną zachorowania jest nieodpowiednie pożywienie matki. Matka, która karmi dziecko, powinna również zachowywać dietę i unikać rzeczy niestrawnych, gdyż pożywność matki wpływa na jakość pokarmu. Wiadomo wszak, że, o ile chcemy dać niektóre środki lecznicze niemowlęciu, dajemy je matce, a środek ten z piersi matki wraz z pokarmem dostaje się do żołądka dziecka.

Jeszcze jedna uwaga co do rozpowszechnionego zwyczaju dawania oleju w razie jakichkolwiek zaburzeń żołądkowych. Otóż w niektórych wypadkach dawanie oleju może się stać rzeczą nawet bardzo niebezpieczną, szczególnie, o ile bólesci w brzuchu i wymioty są wywołane podrażnieniem ślepej kiszki. Pamiętać więc należy, że, o ile chory skarża się na bole głównie w prawym dole biodrowym (nad prawą pachwiną), to oleju, ani żadnego innego środka przeczyszczającego wadać nie należy. Jaką w danym wypadku kurację przeprowadzić należy, określić powinien tylko lekarz.

Obiady jarskie.

Wtorek 1-go. — Zupa z grochu zielonego. — Kalafiory. — Kluski francuskie ze śliwkami. — Ryż zapiekany z jabłkami.

Środa 2-go. — Zupa kartoflana. — Makaron włoski z parmezanem.

— Małdrzyki. — Kalafiory. — Pianka morelowa.

Czwartek 3-go. — Zupa wiśniowa z kluskami. — Kartofle młode. — Kotlety z fasoli z sosem grzybkowym. — Naleśniki przekładane śmietaną.

Piątek 4-go. — Barszcz zabiłany z grochem. — Jaja sadzone i kaszka krak. — Groszek zielony strączkach. — Budyni parzony z szodonom.

Sobota 5-go. — Piwo ze śmietaną na zimno. — Paszteciki z ryżu z grzybami. — Kalafiory. — Legmina z makaronem.

Niedziela 6-go. — Chłodnik. — Naleśniki przekładane marmeladą. — Kartofle młode i jajecznicą. — Szarlotka z wiśniami.

Poniedziałek 7-go. — Zupa neapolitańska. — Pierogi gryczane z serem. — Kalafiory. — Kompot z agrestu. — Grzybek z sokiem poziomkowym.

Wtorek 8-go. — Zupa z jabłek z kluskami franc. — Kaszka na smaku grzybowym. — Kalarepka z grzankami. — Ciastka kruche z marmeladą owocową.

Środa 9-go. — Zupa z włoszczyzny z grzankami. — Pierogi drożdżowe z kapustą. — Groszek w strączkach. — Naleśniki angielskie.

Czwartek 10-go. — Mleko kwaśne z kluskami. — Kasza jaglana z masłem. — Groch szparagowy. — Morengi z bitą śmietaną.

Piątek 11-go. — Zupa z wisien
z kluskami. — Kartofle z mizeryą.
— Kapusta na słodko. — Ciastka
bezowe z bitą śmietaną.

Sobota 12-go. — Zupa z jabłek z kluskami. — Kotlety z kartofli z sosem grzybkowym. — Marchew z kalarepą, obłożona ciastem ptysiowem. — Krem ponczowy.

Niedziela 13-go. — Zupa „nic“
na mleku. — Jaja faszerowane. —
Groch szparagowy. — Legomina z
twarożku. — Kompot z jabłek.

Poniedziałek 14-go. — Zupa cytrynowa z ryżem. — Bliny z masłem. — Kalafiory. — Legomina z naleśników przekładana śmietaną.

Wtorek 15-go. — Zupa kartofla-
na. — Kaszka pszenna z masłem. —
Szabelbon zielony. — Grzybek z
sokiem. — Kompot z wisien z ma-
linami.

Środa 16-go. — Barszcz ze śmietaną i kartofle. — Groch szparagowy. — Naleśniki zapiekane ze śmietaną. — Kompot z moreli.

Czwartek 17-go. — Zupa z jabłek z grzankami. — Pierogi z twarożkiem. — Kapusta faszerowana z grzybami. — Pianka z podlewą czekoladową. — Kompot z moreli.

Piątek 18-go.—Zupa z grochu zielonego.—Pierogi drożdżowe z kapustą. — Kartofle i mizerya. — Bu dyn z bułeczki z sokiem.

Sobota 19-go. — Żurek z kartoflami. — Ryż w muszelkach. — Marchew z groszkiem obłożona

grzankami. — Pierogi z wisien ze śmietana.

Niedziela 20-go. — Zupa pomidorowa. — Kluski kładzione z jajecznicą. — Kotlety z kartofli z so-grestu.

Poniedziałek 21-go. — Mleko kwaśne z kluskami. — Kartofle młode z sosem grzybowym. — Legomina z kaszki pszennej. — Kompot z jabłek.

Wtorek 22-go. — Zupa szczawiowa i kartofle. — Kluski francuskie z gruszkami. — Groszek zielony w strączkach. — Sago na winie.

Środa 23-go. — Zupa ogórko-
wa i kartofle. — Grzyby duszone.
— Kasza jaglana. — Legomina z
z bułeczki z wiśniami.

Czwartek 24-go. — Zupa kartoflana z sosem ogórkowym. — Marchew z kalarepą, obłożona ciastem ptysiowym. — Ryż z cukrem i cynamonem.

Piątek 25-go. — Zupa z jabłek i gruszek. — Makaron włoski z parmezanem. — Groch szparagowy. — Bliny z masłem.

Sobota 26-go. — Barszcz z kartoflami. — Kluski kładzione. — Łamańce z makiem. — Kompot z wiśni i moreli.

Niedziela 27-go. — Zupa z wi-
śni z kluskami. — Grzyby duszo-
ne i kartofle. — Kalafiory. — Le-
gumina z jabłek w naleśnikach.

Poniedziałek 28-go. — Łane klu-
ski na wodzie. — Kartofle z mize-

rya. — Kotlety z kaszy gryczanej
z sosem grzybkowym. — Legomi-
na ze śmietaną.

Wtorek 29-go. — Zupa z piiwa.
— Pyza z masłem. — Kapusta fa-
szerowana. — Krem cytrynowy. —
Kompot z jabłek.

Środa, 30-go. — Zupa ogórko-

wa z kartoflami. — Kluski z mąki gryczanej z serem. — Marchew obłożona grzankami. — Babki śmietankowe.

Czwartek 31-go.—Zupa kartofla-
na. — Pierogi z kapustą i grzyba-
mi. — Groszek szparagowy.—Le-
gomina czekoladowa ze śmietanką.

Dochody i wydatki.

[illegible]

Poleca ostatnie nowości znane ze swej
dobroci. Perfumy, Wody kolońskie
kwiatowe, mydła w zapachach:
„COSETTE“ „AUTIQUE“.

FRANCUZKA FABRYKA
Farb Artystycznych Dekoracyjnych i Werniksów.

Święta Kościoła Rzym.-Katolickiego.		Święta Kościoła Prawosławnego.	
1 P.	Idziego Op.	19	Mcz. Andreja strat., Fiekly.
2 S.	Stefana Kr. Węgr.	20	Pr. Samuila, mcz. Sewira.
3 N.	<i>Pociess, N.M.P., Joachima, Bron.</i>	21	N. 12. Faddieja, Wassy, Awraam
4 P.	Rozalii P.	22	Mcz. Agafonika, Zotika.
5 W.	Wawrzyńca Justyniani B. W.	23	Prp. Jewtichja i Florentja, Irincja
6 Ś.	Zacharyasza Pr., Petroniusza.	24	<i>Pier. Moszcz. S. Piotra m. Kijewski</i>
7 C.	†† Jana M., Reginy P. M.	25	<i>Pier. mocz. Ap. Warfołomieja, Tita</i>
8 P.	Narodzenie N. M. P., Adrjusza.	26	<i>Mcz. Adrjana i Natalji.</i>

MYDŁO
OGÓRKOWE

poleca Tow. Akc. FRYDERYK PULS
w Warszawie
Plac Teatralny № 11. Nowy-Świat № 41

A. Vertun & Comp.
Warszawa, Marszałkowska 11/13

Wykaz dni nieprotestowych.

Niedziela	3—
Piątek	8—Nar. Najś. M.P. n. st.
Niedziela	10—
Niedziela	17—
Czwartek	21—Święto st. st.
Niedziela	24—
Środa	27—

Święta żydowskie.

Dnia 2, 9, 16, 23 Sabety; d. 23
Rozchodesz czyli 1-szy dzień mie-
siąca **Tyszy** (Nowy rok, Roz-
szana, 5672 od stworzenia świata
d. 24 drugi dzień nowego roku
uroczysty; d. 25 post Gedali.

JUL. HERMAN & Co

Warsz. Biuro Transportowe
Święto-Krzyska Nr. 32.

Hennebergowskie srebro zastępuje w zupełności czyste srebro.
 Skład fabryczny Braci HENNEBERG
 □ □ □ Warszawa, Wolska Nr. 17. Sklep: Trębacka Nr. 1. □ □ □

WRZESIEŃ.

Święta kościoła Rzym.-Katolickiego.		Święta Kościoła Prawosławnego.	
9 S.	Sergiusza P. W., Gorgoniusza.	27	Pr. Pimena Wiel. i Sawwy.
10 N.	<i>Im. N. M. P.,</i> Mikołaja z Tolent. W.	28	N. 13. Moysieja Murina i Sawwy.
11 P.	Prota i Jacka M. m.	29	⊗ Usiek. Gławy Joanna Predt.
12 W.	Gwidona W., Heronida M.	30	Pieren. m. Bl. w. kn. Aleksandra N.
13 S.	Eugenii P.	31	Poloż. Pojasa Preśw. Bogorodicy.
14 C.	<i>Podwyższenie Krzyża Sw.</i>	1	<i>Sient.</i> Pr. Symeona stol. i Marfy.
15 P.	Nikodema kapł. M.	2	Mcz. Mamonta, Fieodota.
16 S.	Eufemii P. M.	3	Pr. Fieoktista, mcz. Fieofila.
17 N.	15 poś. <i>N. M. P. Bol. Niepok. Serca</i>	4	N. 14. Sw. Wawila, mcz. Fieodora
18 P.	Józefa W., Ireny M., Zofii M.	5	Pr. Zacharji i Jelisawiety.
19 W.	Januaryusza.	6	Czudo Archistr. Michaila, Romiła
20 S.	†† Eustachiusza M.	7	Mcz. Sozonta, Pr. Luki.
21 C.	<i>Matusza Ap.</i>	8	⊗ Rózdies. Preświat. Bogorodicy
22 P.	†† Tomasza B. W.	9	Sw. Bogosl. Joakima i Anny.
23 S.	†† Tekli P. M.	10	Mcz. Minodory, Apollosa, Łukja.
24 N.	<i>Ładysław z G., N. M. P. od wyk. n.</i>	11	N. 15. Pr. Fieodory, mcz. Dimitrja.
25 P.	Firmina B. W.	12	Sw. m. Awtonoma, mucz. Juljana.
26 W.	Cypryana i Justyny P. M. m.	13	Obn. Chr. Woskr. Christowa.
27 S.	Kozmy i Damiana M. m.	14	⊗ Wozdwiż. Czestn. Kresta Gosp.
28 C.	Wacława Kr. M.	15	W. mcz. Nikity, mcz. Porfirja.
29 P.	<i>Michała Archaniola.</i>	16	W. mcz. Jewfimii, Ludmily.
30 S.	Hieronima Kapł. W. D. K.	17	M. Sofii, Wiery, Nadieždy i Lubwi

Wina „CHASTA“ Warszawa, Mar-
szałkowska 101.

Tablica wschodu i Zachodu słońca i księżyca, oraz odmiany księżyca.

Dnia	S ł o ŋ c e						K s i ę z y c					
	Wschód		Zachód		Długość dnia		Ubyło		Wschód		Zachód	
	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.
1	5	10	6	49	13	39	3	6	3	14 pp.	9	50 w.
5	5	17	6	40	13	23	3	22	6	11 w.	1	54 pn.
10	5	25	6	28	13	3	3	42	7	20 „	7	12 r.
15	5	34	6	16	12	42	4	3	9	9 „	2	19 pp.
20	5	42	6	4	12	22	4	23	—	—	5	47 „
25	5	51	5	52	12	1	4	44	9	9 r.	6	46 w.
30	5	59	5	41	11	42	5	3	3	2 pp.	9	16 „

Ⓐ Pemina d. 8, o g. 3 m. 12 pp.

Ⓑ Ostania kw. d. 15, o g. 7 m. 15 w.

Ⓒ Now d. 22, o g. 4 m. 1 pp.

Ⓓ Piętna kw. d. 30, o g. 12 m. 32 pp.

③ Pełnia d. 8, o g. 5 m. 12 pp.
 ④ Ostania kw. d. 15, o g. 7 m. 15 w.
 ⑤ Nów d. 22, o g. 4 m. 1 pp.
 ⑥ Pierwsza kw. d. 30, o g. 12 m. 32 pp

Zakłady
mleczarskie
daw. K. Henneberga egzystujące od r. 1876.
 Telefon 15-31 i 67-56.

Mleczka dla niemowląt 6 k. butelka 200 gr.
Kefiru 8 k. butelka 200 gr.

Pierwszy w kraju zakład **Artystycznej Inkrustacji i Mozaiki**
Warszawa, Wspólna 47a, Telefon 72-87. N. Bober

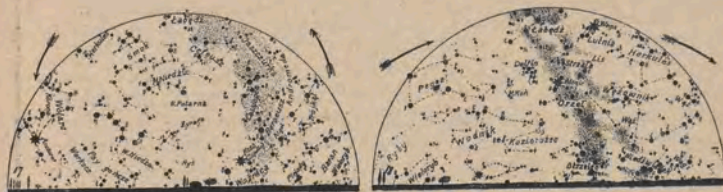
Pokoje duże, wysokie — Widne — Wygodne. Ceny przystępne. Prowadzony pod zarządem p. Kazimierza Jankowskiego, właśc. hotelu, współpracownika HOTELU BRISTOL — po gruntownym odnowieniu — poleca się Szanownym gościom.

W WARSZAWIE, przy ulicy Białostockiej 7, tel. 683. W centrum miasta, w dzielnicy hand. w bliz. Ban. Państ. i Teatr.

Hotel Krakowski.

Farby artystyczne krajowej fabryki „ARCUS“ do nabycia w składach farb i materiałów piśmiennych.

Wrzesień. — Mapa nieba.

Strona północna.

Strona południowa.

Co czytać.

Aspiro, Pod pantoflem, 2 t-y, 1.80. — *Bohrowityn*, Z gruzów, 1.60. — *Estewa*, Niedociągnięte struny, 1.50. — *Gąsiorowski*, Rok 1809, 2 t-y, 2.00. — *Konopnicka*, Na normandzkim brzegu, 1.20. — *Prometeusz i Syzyf*, 0.50. — *Rodziejewiczówna*, Na wyżynach, 1.50. — *Rojan*, Jutrzenka, 1.50. — *Sadowska*, Basia, 3 t-y, 2.50. — *Sewer*, Na poboju, 1.80. — *Sienkiewicz*, Na polu chwały, 1.80. — *Urbanowska*, Wojna w czasie pokoju, 1.50. — *Wallace L.*, Ben Hur, 1.20. — *Weyssenhoff*, Sprawa Dołęgi, 1.80. — *Syn marnotrawny*, 2.20. — *Zapolska*, Fin-desiècle-istka, 2.35. — *Żeromski*, Promień, 1.00. — *Żuławski*, Na srebrnym globie, 2.00. **Dla rolników.** Jak prowadzić gospodarstwo, 1.00. — *Jastrzębowski L.*, Rachunki praktyczne ziemianina, 1.00. — *Jentys*, Nawozy pomocnicze, 1.50. — *Kostyczew*, Czarnoziem, 1.50. — *Kottubay*, Torf, 1.

Gr. BRZEZIŃSKI
w Warszawie, Ś-to Krzyska 15
wprost Włodzimierskiej. Telef. 34-63.

Dla dzieci i młodzieży (w opr. kart.). *Chrzyszczewska*, Dar, 1.20. — *Morawska*, Cukierki dla malutkich, 1.00. — *Drobne powiastki*, 0.80. — *Przemyśl*, Imci Pana Mikołaja Reja, 1.50. — *Wilcze gniazdo*, 1.00. — *Przyborowski*, Lelum Polelum, 1.20. — *Madejoweloze*, 1.20. — *Stefenson R.*, Skarby na wyspie, 1.20. — *Teresa Jadwiga*, Kara Boża, 1.20. — *Klementyna*, 1.50. — *Tissandier*, Męczennicy w imię nauki, 1.20. — *Verne*, Przygody na okręcie „Chancellor“, 0.90. — *Naokoło księżyca*, 0.90. — *Zaleska*, Mieszkaniec puszczy, 1.20. — *Heilpern M.*, Krótki wykład fizyki, 0.85. — *Zasady botaniki*, 1.00. — *Korzon T.*, Historia starożytna, 1.50. — *Historia wieków średnich*, 2.00. — *Historia nowożytna do roku 1648*, 2.80. — *Historia od 1649 do 1788 r.*, 3.60. — *Historia nowoczesna od 1789 do 1805*, 3.00. — *Krynicky*, Rys geografii Królestwa Polskiego, 1.50. — *Nałkowski*, Zarys geografii powsze-

Poleca swego wyrobu kufry, walizy, nesesery, torby, portmonetki i t. p. Obuwie płócienne — Trepki — Kalosze.

ADOLF MODRO Zakład zegarmistrzowski

Warszawa, Marszałkowska 151.

chnej, 1.00. — *Reclus E.*, Zjawiska ziemskie: Cz. I Łądy stałe, 0.80; Cz. II Morza i meteory, 0.80. — *Roscoc*, Chemia nieorganiczna, 1.20. — *Rudnicka*, Geografia fizyczna Cz. I, 0.70. — *Smoleński W.*, Dzieje narodu polskiego, 2.70. — *Sosnowski*, Anatomia i fizjologia człowieka, 1.00. — *Tothunter*, Algebra początkowa, 1.50. — *Weyberg*, Wiadomości początkowe z mineralogii, 1.00. — *Znato-wicz*, Zasady chemii, 1.20. — Czas odnowić prenumeratę na kwartał IV-ty.

Co grać.

Na fortepian na 2 ręce. *Osmanski W.*, Wiązanka melodii swojskich. Serya IV. — 1.20. *Lincke P.*, Amira. (Sérénade Egyptienne). — 50. *Lopuska H.*, Op. 2. Chanson sans paroles. — 60. *Sinding Chr.*, Crépucule. Chanson. — 40. *Moszkowski M.*, Menuet. — 40. *Grünfeld A.*, Petite Valse. — 30. *Duvernoy J. B.*, Dieu! Sauve la Pologne! — 20. **Na fortepian na 4 ręce.** *Moniuszko St.*, Halka. Wyjāti. — 1.10. *Chopin Fr.*, Życzenie. — 30. *Kurpiński K.*, Polonez — 60. *Schubert Fr.*, Sérénade et Marche hongroise. — 30. **Tańce.** *Kossowski T.*, Sen. Walc. — 60. *Krasuski St.*, Rendez-vous. Polka. — 30. *Tout Madrid*. Valse. — 50. *Spadająca gwiazda*. Walc. — 60. *Krautstoft St.*, Tadeusz. Mazur. — 40. *Kutschera A.*, Pijmy zdrowie gospodarza. Marsz. — 20. *Maszyński P.*, Polka de bal. — 40. *Namysłowski K.*, Mazury. Zeszyt II. — 70. **Śpiewy.** *Einödshofer*

I., Kolysz falo, kolysz. — 50. *Krupiński W.*, Barkarola. — 50. *Puść mnie*. — 50. *Grieg E.*, Chatka. — 20. *Sen*. — 30. *Przyłgowski I.*, A gdy już umrę. — 45. *Lieberman F.*, Gdzieście pieśni. 50. *Inny P.*, O ty wyśniona! — 40. *Kutschera A.*, Królowa wieszczka. — 45.

Ważniejsze wydarzenia na świecie.

2 Napoleon III kapituluje pod Sedanem 1870. — 3 Kromwel + 1658. — Niezawisłość Ameryki Północnej 1783. — Thiers + 1877. — 5 Richelieu ur. 1585. — Ludwik XIV ur. 1638. — Meyerbeer ur. 1791. — 7 Zwycięstwo Napoleona pod Borodinem 1812. — 8 Ariosto ur. 1474. — 10 Cesarzowa austriacka Elżbieta w Genewie 1898. — 14 Dante + 1321. — 16 Kosuth ur. 1802. — 21 Pierwsza Rzeczpospolita we Francji 1792. — Walter Scott + 1832. — 25 Pokój religijny w Augsburgu 1555. — 27 Guttenberg + 1467. — Otwarcie pierwszej kolei żelaznej Stockton-Darlington 1825.

Dla rolników. Kończyć uprawę gruntów pod oziminy, zasiewy ozimin, zbiór lnu i konopi, okopywanie rzepaków ozimych. Przygotować śpichrze i piwnice.

Dla ogrodników. Tępić pajęczynę na gałęziach drzew owocowych. — Zbierać owoce dojrzewające. — Przygotowywać doły pod sadzenie drzew jesienne. — Sadzić cebulę zi-

Bracia Osieńscy Główny Skład Kryształów Czeskich
Fabr. Hr. Harracha
Warszawa, Niecała Nr. 2, róg Wierzbowej. Telefon Nr. 33-71.

Farby greckie do farbowania siwych włosów na kolor: Cieny i Szary. Uznana przez panów fryzjerów oraz liczną klientelę. Cena po 2 i 3 rb. Główny Skład Laboratorium St. GORSKIEGO Leszno Nr. 12.

S. Satalecki

Warszawa, Marszałkowska 151

poleca

Koszule kolorowe, kamizelki, letnie rękawiczki, kapelusze słomkowe i panama

mową. — Nadebrać głąby kapusty jeżeli pęka. — Urządzać skrzynie inspektowe i przykrywać okna mi. — Chronić cieplarnie gorące od zbyt dużego ostygnięcia.

Kalendarz myśliwski. Polowanie w tym miesiącu powinno być w pełnym rozwoju na wszelką zwierzynę. Jest to, iż się tak wyrażymy, żniwo, oplacające całoroczne zabiegi łowcy — gospodarza, dbałego o prawidłowy rozwój zwierzostanu.

Przepisy urzędowe pozwalają polować na dziki, łosie, jelenie (samce), sarny (rogacze), zające, gąsienice, cietrzewie, jarząbki, kuropatwy, drobie i wszelkiego rodzaju ptactwo przelotne. Z dniem 14 t. m. na kłępy, łanie i kozy.

Dla gospodyń. Po powrocie z lata, trzeba mieszkanie doprowadzić do zwykłego ładu. Prócz tego jest jeszcze dużo przygotowań gospodarskich na zimę. Najpilniej kwasieć ogórki, do czego dobierać zielone, podługowate i nie robaczywe i marynować korniszony; robić assy z dużych grubych zielonych ogórków, w których jest mało pestek, bo z takich tylko assy jest twarda. — Grzyby marynować i suszyć. — Masło którego jest jeszcze dużo i mniej drogie, zbierać na zimowe przechowanie. Jaja też na zimę składać w słoje i zalewać szkłem wodnym, bo w niem najlepiej się konserwują.

Przypominam paniom, które jeszcze nie przygotowały konfitur, galaret i kompotów z gruszek, jabłek, śliwek, renglod, brzoskwiń, ananasów, melona i arbuza, niechaj dłużej nie odkładają, bo czas wielki tem się zająć. Trzeba też robić ser z jabłek, śliwki na patyczkach z anyżkiem i karolkiem oraz gruszki nadziewane i maczane w miodzie.

Przypominam jeszcze paniom-gospodyniom, aby zrobiły na zapas zimowy wino z jabłek, bo to napój bardzo niedrogi i przyjemny i pożyteczny w domowym gospodarstwie, gdyż podnosi smak wielu potraw.

Hygiena. — Kuchnia jarska.

Kuchnia polska jest smaczna, ma jednak tę wadę, że za dużo daje nam mięsa, a za mało jarzyn.

Człowiek odżywia się, aby mieć materiał na rozrost tkanek i na zastąpienie zużytych substancji przez nowe, a zarazem, aby dostarczyć materiał opałowy dla pracy, którą organizm wykonywa, dlatego też, im ciężiej człowiek pracuje, tem więcej powinien się odżywiać, tak samo, jak maszyna parowa, która, im więcej pracuje, tem więcej węgla zużywa.

Wszystkie pokarmy, które człowiek przyjmuje, możemy podzielić na następujące grupy: białko, tłuszcz, węglowodany, sole i woda.

Woda jest potrzebna organizmo-

wi dla regulacji ciepła (pocenie się) i dla rozpuszczenia zużytych substancji w celu usunięcia ich na zewnątrz. Sole rozmaite potrzebne są dla wzrostu tkanek, np. kości, oraz dla zastąpienia strat. Tłuszcze i węglowodany zużywają się głównie jako paliwo i rozpadają się na najprostsze składniki: kwas węglowy i wodę, wreszcie białko idzie głównie na zastąpienie zużytych substancji tkanek. Białko, rozpadając się w organizmie, wytwarza substancje trudno rozpuszczalne, jak np. kwas moczowy. Gdy spożywamy za dużo substancji białkowych (mięso), wtedy w organizmie gromadzi się zbyt dużo trudno rozpuszczalnych odpadków, powstaje samozatrucie organizmu, a nadmiar tych odpadków w postaci kryształków gromadzi się w stawach, co np. obserwujemy w chorobach, zwanej artretyzmem.

Otóż jasną jest rzeczą, że, spożywając zbyt wiele mięsa, a mało innych węglowodanów, sprzyjamy samozatruciu organizmu przez trudno rozpuszczalne substancje, tworzące się z rozpadającego się białka. Potrzeba bardzo długiej kuracji, picia odpowiednich wód mineralnych, mających własność rozpuszczania tych substancji, nagromadzonych w organizmie, aby usunąć następstwa nadmiernego spożycia mięsa.

To też niewątpliwie rzadziej zachodziłaby u nas potrzeba przepłu-

kiwania organizmu rozmaitemi wodami mineralnymi, gdyby kuchnia polska więcej uwzględniała jarzyny, inaczej mówiąc, gdyby na naszych stołach częściej zjawiały się potrawy jarskie. Wrzesień — to właśnie najodpowiedniejszy czas, aby robić zapasy jarzyn i aby przez to zapobiedz ewentualnym kuracjom w lecie wodami mineralnymi.

Obiady jarskie.

Piątek 1-go. — Zupa migdałowa z ryżem. — Kalafiory. — Szarlotka z jabłek w grzankach.

Sobota 2-go. — Zupa kartoflana. — Ryż z grzybami zapiekany w muszelkach. — Marchew z groszkiem z grzankami. — Kaszka pszenna na zimno z sokiem.

Niedziela 3-go. — Kluski grzeczane na mleku. — Kaszka krak. na smaku grzybowym. — Groszek zielony w strączkach. — Budyń z bułeczki z sosem konfiturowym.

Poniedziałek 4-go. — Polewka z wina z sagem. — Kartofle i grzyby duszone. — Pomidory nadziewane. — Legomina z bułeczki ze śliwkami.

Wtorek 5-go. — Zupa szczawiowa z grzankami. — Kartofle nadziewane z sosem grzybowym. — Groch szparagowy. — Pianka z renglod.

Środa 6-go. — Zupa grzybowa z kluskami. — Kartofle i mizerya. — Groszek zielony w

J. S. KORSAK

SKŁAD NACZYŃ KUCHENNYCH I GOSPODARCZYCH
w Warszawie, Marszałkowska 141, telef. 132-65.
POLECA CAŁKOWITE WYPRAWY z czystego niklu, aluminium i inne.
Ceny niskie — Obsługa sumienna. Sprzedaż za gotówkę i na raty.

strączkach. — Buleczki przekładane marmeladą.

Czwartek 7-go. — Zupa ogórkowa z kartoflami. — Pierogi z twarożkiem. — Szabelbon z masłem. — Legomina z ryżu z jabłkami.

Piątek 28-go. — Zupa grochowa z kaszą perlową. — Pierogi drożdżowe z kapustą. — Pomidory nadziewane. — Naleśniki przekładane śmietaną. — Marmelada z jabłkiem.

Sobota 9-go. — Zupa z włoszczyzny z grzankami. — Makaron włoski z sosem pomidorowym. — Grzyby duszone i kartofle. — Blamanż kawowy.

Niedziela 10-go. — Mleko z kaszką. — Pyza z masłem. — Marchew z groszkiem z garniturem z raków. — Sago na winie z konfiturami.

Poniedziałek 11-go. — Zupa ze śliwek z kluskami. — Krokiety z kartofli. — Kalafiory. — Budyń parzony z szodonom. — Kompot ze śliwek.

Wtorek 12-go. — Barszcz z grochem. — Bliny z masłem. — Kalafiory. — Szarlotka z jabłkiem w buleczkach.

Środa 13-go. — Zupa z jabłek z grzankami. — Małdrzyki. — Kapusta na słodko, pierogi drożdżowe marmeladą i z bitą śmietaną.

Czwartek 14-go. — Kaszka na smaku grzybowym. — Pierogi leniwe.

— Kalarepa obłożona ciastem ptyśiowem. — Legomina ze śmietaną.

Piątek 15-go. — Zupa ze śliwek z grzankami. — Kotlety z kartofli z sosem pomidorowym. — Marchew z groszkiem, obłożona grzankami. — Naleśniki angielskie.

Sobota 16-go. — Piwo ze śmietaną. — Kartofle, grzyby duszone. — Fasola. — Szarlotka z jabłkiem.

Niedziela 17-go. — Mleko kwaśne z kartoflami. — Kluski klądzione i jajecznica. — Szabelbon z masłem. — Pianka z kaszki pszennej.

Poniedziałek 18-go. — Zupa z jabłek z grzankami. — Kartofle i rydze, duszone w całości. — Pierogi z sera. — Legomina parzona sokiem.

Wtorek 19-go. — Zupa z włoszczyzny z grzankami. — Kotlety z kaszy gryczanej z sosem grzybowym. — Szpinak z omietem. — Tort piaskowy. — Kompot ze śliwek i gruszek.

Środa 20-go. — Lane kluski na wodzie. — Pierogi z kapusty w cieście drożdżowym. — Kartofle i grzyby duszone. — Budyń z chleba razowego z szodonom. — Kompot z jabłkiem.

Czwartek 21-go. — Zupa szczawiowa z kartoflami. — Pyza z masłem. — Kapusta na słodko. — Placek drożdżowy ze śliwkami.

Piątek 20-go. — Zacierki na mleku. — Jaja sadzone i kaszka krak. — Rydze w całości i kartofle.

tofle. — Pierogi ze śliwkami z bitą śmietaną.

Sobota 23-go. — Zupa kartoflana. — Kotlety z fasoli z sosem korniszonowym. — Kalafiory. — Legomina z naleśników z jabłkami.

Niedziela 24. — Zupa grochowa z grzankami. — Kotlety z kartofli z sosem pomidorowym. — Potrawa z gruszek z kluskami franc. — Blamanż migdałowy.

Poniedziałek 25-go. — Kapuśniak z kartoflami. — Kaszka pszenna z masłem. — Groch szparagowy. — Pierogi z bitą śmietaną.

Wtorek 26-go. — Krupnik z kaszy perlowej z koperkiem. — Makaron włoski z parmezanem. — Marchew z galarepą, obłożona grzankami. — Pyza z sokiem. — Arbuz.

Środa 27-go. — Kapuśniak. — Potrawa z gruszek z kluskami franc. — Kalarepa na sposób szparagów. — Krem czekoladowy z biszkoptami.

Czwartek 28-go. — Mleko kwaśne z kluskami. — Kotlety z fasoli z sosem pomidorowym. — Kalafiory. — Szarlotka z jabłkiem.

Piątek 29-go. — Zupa z włoszczyzny z grzankami. — Ryż zapiekany z grzybami w muszelkach. — Szabelbon z masłem. — Placek drożdżowy ze śliwkami.

Sobota 30-go. — Zupa szczawiowa z kartoflami. — Kaszka pszenna z masłem. — Groszek zielony, obłożony grzankami. — Jabłko w cieście smażone.

Dochody i wydatki.

Dochody		Wydatki	
21. 1. 1894	2. 1. 1894		
22. 2. 1894	2. 2. 1894		
23. 3. 1894	2. 3. 1894		
24. 4. 1894	2. 4. 1894		
25. 5. 1894	2. 5. 1894		
26. 6. 1894	2. 6. 1894		
27. 7. 1894	2. 7. 1894		
28. 8. 1894	2. 8. 1894		
29. 9. 1894	2. 9. 1894		
30. 10. 1894	2. 10. 1894		
31. 11. 1894	2. 11. 1894		
32. 12. 1894	2. 12. 1894		
33. 1. 1895	2. 1. 1895		
34. 2. 1895	2. 2. 1895		
35. 3. 1895	2. 3. 1895		
36. 4. 1895	2. 4. 1895		
37. 5. 1895	2. 5. 1895		
38. 6. 1895	2. 6. 1895		
39. 7. 1895	2. 7. 1895		
40. 8. 1895	2. 8. 1895		
41. 9. 1895	2. 9. 1895		
42. 10. 1895	2. 10. 1895		
43. 11. 1895	2. 11. 1895		
44. 12. 1895	2. 12. 1895		
45. 1. 1896	2. 1. 1896		
46. 2. 1896	2. 2. 1896		
47. 3. 1896	2. 3. 1896		
48. 4. 1896	2. 4. 1896		
49. 5. 1896	2. 5. 1896		
50. 6. 1896	2. 6. 1896		
51. 7. 1896	2. 7. 1896		
52. 8. 1896	2. 8. 1896		
53. 9. 1896	2. 9. 1896		
54. 10. 1896	2. 10. 1896		
55. 11. 1896	2. 11. 1896		
56. 12. 1896	2. 12. 1896		
57. 1. 1897	2. 1. 1897		
58. 2. 1897	2. 2. 1897		
59. 3. 1897	2. 3. 1897		
60. 4. 1897	2. 4. 1897		
61. 5. 1897	2. 5. 1897		
62. 6. 1897	2. 6. 1897		
63. 7. 1897	2. 7. 1897		
64. 8. 1897	2. 8. 1897		
65. 9. 1897	2. 9. 1897		
66. 10. 1897	2. 10. 1897		
67. 11. 1897	2. 11. 1897		
68. 12. 1897	2. 12. 1897		
69. 1. 1898	2. 1. 1898		
70. 2. 1898	2. 2. 1898		
71. 3. 1898	2. 3. 1898		
72. 4. 1898	2. 4. 1898		
73. 5. 1898	2. 5. 1898		
74. 6. 1898	2. 6. 1898		
75. 7. 1898	2. 7. 1898		
76. 8. 1898	2. 8. 1898		
77. 9. 1898	2. 9. 1898		
78. 10. 1898	2. 10. 1898		
79. 11. 1898	2. 11. 1898		
80. 12. 1898	2. 12. 1898		
81. 1. 1899	2. 1. 1899		
82. 2. 1899	2. 2. 1899		
83. 3. 1899	2. 3. 1899		
84. 4. 1899	2. 4. 1899		
85. 5. 1899	2. 5. 1899		
86. 6. 1899	2. 6. 1899		
87. 7. 1899	2. 7. 1899		
88. 8. 1899	2. 8. 1899		
89. 9. 1899	2. 9. 1899		
90. 10. 1899	2. 10. 1899		
91. 11. 1899	2. 11. 1899		
92. 12. 1899	2. 12. 1899		
93. 1. 1900	2. 1. 1900		
94. 2. 1900	2. 2. 1900		
95. 3. 1900	2. 3. 1900		
96. 4. 1900	2. 4. 1900		
97. 5. 1900	2. 5. 1900		
98. 6. 1900	2. 6. 1900		
99. 7. 1900	2. 7. 1900		
100. 8. 1900	2. 8. 1900		
101. 9. 1900	2. 9. 1900		
102. 10. 1900	2. 10. 1900		
103. 11. 1900	2. 11. 1900		
104. 12. 1900	2. 12. 1900		
105. 1. 1901	2. 1. 1901		
106. 2. 1901	2. 2. 1901		
107. 3. 1901	2. 3. 1901		
108. 4. 1901	2. 4. 1901		
109. 5. 1901	2. 5. 1901		
110. 6. 1901	2. 6. 1901		
111. 7. 1901	2. 7. 1901		
112. 8. 1901	2. 8. 1901		
113. 9. 1901	2. 9. 1901		
114. 10. 1901	2. 10. 1901		
115. 11. 1901	2. 11. 1901		
116. 12. 1901	2. 12. 1901		
117. 1. 1902	2. 1. 1902		
118. 2. 1902	2. 2. 1902		
119. 3. 1902	2. 3. 1902		
120. 4. 1902	2. 4. 1902		
121. 5. 1902	2. 5. 1902		
122. 6. 1902	2. 6. 1902		
123. 7. 1902	2. 7. 1902		
124. 8. 1902	2. 8. 1902		
125. 9. 1902	2. 9. 1902		
126. 10. 1902	2. 10. 1902		
127. 11. 1902	2. 11. 1902		
128. 12. 1902	2. 12. 1902		
129. 1. 1903	2. 1. 1903		
130. 2. 1903	2. 2. 1903		
131. 3. 1903	2. 3. 1903		
132. 4. 1903	2. 4. 1903		
133. 5. 1903	2. 5. 1903		
134. 6. 1903	2. 6. 1903		
135. 7. 1903	2. 7. 1903		
136. 8. 1903	2. 8. 1903		
137. 9. 1903	2. 9. 1903		
138. 10. 1903	2. 10. 1903		
139. 11. 1903	2. 11. 1903		
140. 12. 1903	2. 12. 1903		
141. 1. 1904	2. 1. 1904		
142. 2. 1904	2. 2. 1904		
143. 3. 1904	2. 3. 1904		
144. 4. 1904	2. 4. 1904		
145. 5. 1904	2. 5. 1904		
146. 6. 1904	2. 6. 1904		
147. 7. 1904	2. 7. 1904		
148. 8. 1904	2. 8. 1904		
149. 9. 1904	2. 9. 1904		
150. 10. 1904	2. 10. 1904		
151. 11. 1904	2. 11. 1904		
152. 12. 1904	2. 12. 1904		
153. 1. 1905	2. 1. 1905		
154. 2. 1905	2. 2. 1905		
155. 3. 1905	2. 3. 1905		
156. 4. 1905	2. 4. 1905		
157. 5. 1905	2. 5. 1905		
158. 6. 1905	2. 6. 1905		
159. 7. 1905	2. 7. 1905		
160. 8. 1905	2. 8. 1905		
161. 9. 1905	2. 9. 1905		
162. 10. 1905	2. 10. 1905		
163. 11. 1905	2. 11. 1905		
164. 12. 1905	2. 12. 1905		
165. 1. 1906	2. 1. 1906		
166. 2. 1906	2. 2. 1906		
167. 3. 1906	2. 3. 1906		
168. 4. 1906	2. 4. 1906		
169. 5. 1906	2. 5. 1906		
170. 6. 1906	2. 6. 1906		
171. 7. 1906	2. 7. 1906		
172. 8. 1906	2. 8. 1906		
173. 9. 1906	2. 9. 1906		
174. 10. 1906	2. 10. 1906		
175. 11. 1906	2. 11. 1906		
176. 12. 1906	2. 12. 1906		
177. 1. 1907	2. 1. 1907		
178. 2. 1907	2. 2. 1907		
179. 3. 1907	2. 3. 1907		
180. 4. 1907	2. 4. 1907		
181. 5. 1907	2. 5. 1907		
182. 6. 1907	2. 6. 1907		
183. 7. 1907	2. 7. 1907		
184. 8. 1907	2. 8. 1907		
185. 9. 1907	2. 9. 1907		
186. 10. 1907	2. 10. 1907		
187. 11. 1907	2. 11. 1907		
188. 12. 1907	2. 12. 1907		
189. 1. 1908	2. 1. 1908		
190. 2. 1908	2. 2. 1908		
191. 3. 1908	2. 3. 1908		
192. 4. 1908	2. 4. 1908		
193. 5. 1908	2. 5. 1908		
194. 6. 1908	2. 6. 1908		
195. 7. 1908	2. 7. 1908		
196. 8. 1908	2. 8. 1908		
197. 9. 1908	2. 9. 1908		
198. 10. 1908	2. 10. 1908		
199. 11. 1908	2. 11. 1908		
200. 12. 1908	2. 12. 1908		

Na raty! Utwory powieściowe Żeromskiego, Sienkiewicza, Reymonta, Prusów, Konopnickiej i Rodziewiczów. POLECA
Kantor O. Bunimowicza Warszawa, Wierzbowa Nr. 7, telef. 85-24.
Patrz margines str. 104.

FRANCUZKA FABRYKA
Farb Artystycznych Dekoracyjnych i Werniksów.

Święta Kościoła Rzym.-Katolickiego.	Święta Kościoła Prawosławnego.
1 N. 17 poś. N. M. P. Różan., Remig.	18 N. 16. Sw. Jewmeńja, mcz. Kastora
2 P. Aniołów Stróżów.	19 Mcz. Trofima, Dorimedonta.
3 W. Kandyda i Ewolda M. m.	20 Jewstafja, Kn. Michaila i Fieodora
4 Ś. Franciszka Serafińskiego W.	21 Sw. Ap. Kondrata, Dimitryja.
5 C. Placyda M.	22 Sw. mcz. Foki, pr. Jony, ś. Piotra
6 P. Brunona W.	23 Zacz. Kresta Gosp. Joanna.
7 S. Marka P. W., Justyny P. M.	24 Pierw. mcz. rawnoap. Fiekiy
8 N. 18 poś. Wincent. Kadł., Pelagii.	25 N. 17. Prest. Sergia Radoneżsk. czud.

PERFUMY poleca Tow. Akc FRYDERYK PULS
w Warszawie
„CYKLAMEN“ Plac Teatralny № 11. Nowy-Świat № 41.

☿ Dnia 18. Imieniny JEGO CESARSKIEJ WYSOKOŚCI Cesarzowicza Następcy Tronu i Wielkiego Księcia ALEKSEGO MIKOŁAJEWICZA.

Wykaz dni nieprotestowych.

Niedziela	1—
Niedziela	8—
Sobota	14—Święto st. st.
Niedziela	15—
Środa	18—Dzień galowy
Niedziela	22—
Niedziela	29—

Święta żydowskie.
Dnia 7, 14, 21, 28 Sabaty; d. 2 Jom-Kipur (sądny dzień d. 7, 8 Sukos (uroczyste święta szalasów); d. 9, 11, 12 wolne święta; d. 13 Hasana ryba (wolne święto psalm); d. 14 Szewini-Aceres (dzień uroczysty); d. 15 Szymchat tora (ostatni nroczyzny dzień szalasów); d. 22, 23 Rozchodesz czyli 1-sze dni miesiąca Cheszwan.

JUL. HERMAN i Co Warsz. Biuro Transportowe
Święto-Krzyska № 32.

A. Vertun & Comp.
Warszawa, Marszałkowska 11/13.

Hennebergowskie srebro zastępuje w zupełności czyste srebro.
Skład fabryczny Braci HENNEBERG
Warszawa, Wolska Nr. 17. Sklep: Trębacka Nr. 1.

PAŹDZIERNIK.

Święta Kościoła Rzym.-Katolickiego.	Święta Kościoła Prawosławnego.
9 P. Dyonizego B. M.	26 ☿ św. Ap. i Ewang. Ioanna Bogos.
10 W. Franciszka Rocz. z. pod Chocim.	27 Mcz. Kallistrata, Prp. Ignatja.
11 S. Placydy i Zenajdy P. p.	28 Pr. Charitona, mcz. Aleksandra.
12 C. Maksymiliana B. W., Ludwika	29 Prp. Kirjaka, Fieofana, m. Dady
13 P. Edwarda Kr. W.	30 Sw. mcz. Grigorja, Michala.
14 S. Kaliksta P. W., Ewarysta	1 ☿ Okt. Pokrow. Preświat. Bogor.
15 N. 19 poś. Jadwigi Wd., Teresy P.	2 N. 18. Sw. Kiprjana, Błz. Andreja.
16 P. Martyniana i Satoryana M. m.	3 Sw. mcz. Djonisja, św. Joanna.
17 W. Wiktora M., Małgorzaty Alac.	4 Sw. m. Jerofieja, Pr. Piotra.
18 S. ☿ Łukasza Ew., Justa M.	5 ☿ Sw. Piotra, Aleksieja, Jony i Fil.
19 C. Piotra z Alkantary W.	6 Sw. Ap. Fomy.
20 P. Ireny, Marty i Sauli P. p. M. m.	7 Mcz. Sergja i Wakha.
21 S. Urszuli, Hilarjona Op.	8 Pr. Pelagii i Tasji.
22 N. 20 poś. Jana K., Korduli i Alodji	9 N. 19. Sw. Ap. Jakowa Atfiejewa.
23 P. Seweryna, Romana B. b. M. m.	10 Mucz. Jewlampja, Jewlampji.
24 W. Rafała Arch.	11 Sw. Ap. Filipa.
25 S. Kryspina i Kryspiniana M. m.	12 Sw. Kosmy, mcz. Prowa, Tarach.
26 C. Ewarysta P. M.	13 Mcz. Karpa, Florentja.
27 P. Sabiny P. M., Frumencjusza.	14 Mcz. Nazarja, Pr. Nikołaja.
28 S. Szymona i Tadeusza Ap.	15 Pr. Jewfinja, Pr. mcz. Łukjana.
29 N. 21 poś. Narcyza B., Euzebi.	16 N. 20. Longina sotn., Jewpraksji.
30 P. Germana i Serapiona B. b. W. w.	17 Pr. Osji, Andreja, św. Łazarja
31 W. ☿ Symfroniusza i Olimpiusza.	18 Sw. Ap. i Ewang. Łuki.

Wina „CHASTA“ Warszawa, Marszałkowska 101.

Tablica wschodu i zachodu słońca i księżyca, oraz odmiany księżyca.

Dnia	S 1 o ń c e				K s i ę ż y c e			
	Wschód		Zachód		Wschód		Zachód	
	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.
1	6	1	5	38	11	37	5	8
5	6	7	5	29	11	22	5	23
10	6	16	5	17	11	1	5	44
15	6	25	5	6	10	41	6	4
20	6	34	4	55	10	21	6	24
25	6	43	4	45	10	2	6	43
31	6	54	4	32	9	38	7	7
							3	44 pp.
							10	20 w.
							5	5 „
							6	9 w.
							10	32 „
							4	11 r.
							5	47 „
							2	58 pp.
							11	45 w.

Zakłady mleczarskie Romana Rekierta i S-ki
daw. K. Henneberga egzystujące od r. 1876.
Telefon 15-31 i 67-56.

Mleko sterylizowane 20 k. kwarta
„ bulgarskie 10 „ „
„ torynka.

Pierwszy w kraju zakład Artystycznej Inkrustacji i Mosaiczki N. Boher
Warszawa, Wspólna 47a Telefon 72-87.

Farby artystyczne krajowej fabryki „ARCUS“ do nabycia
w składach farb i materiałów piśmiennych.

Październik. — Mapa nieba.

Strona północna.

Strona południowa.

Co czytać.

Gawalewicz, Motyl, 0.80. — Szubrawcy, 3 t-y, 3.00. — Gąsiorowski, Orleń, 1.00. — Gliński K., Szczęście, 2 t-y, 1.00. — Gomulicki, Wyzwolona, 2 t-y, 2.00. — Gruszecki, Tuzy, 1.20. — W 1000 lat, 1.50. — Jeś T. T., O byt, 3 t-y, 1.50. — Jordan, Z boru i dworu, 2 t-y, 2.00. — Kipling, Druga księga Dżungli, 1.80. — Pod niebem indyjskim, 1.50. — Konopnicka, Ludzie i rzeczy, 2.00. — Moi znajomi, 1.50. — Kisielewski, Panmusaion, 1.30. — Kowerska, Iluzja, 1.00. — Na służbie, 2 t-y, 2.00. — Krechowicki, Najmłodszy, 2 t-y, 2.00. — Neuwert Nowaczynski, Siedm dramatów, 1.60. — Nossig A., Jan Prorok, 1.50. — Nowakowski L., Na ofiarzym stosie, 1.00. — Orkan W., Komornicy, 1.10. — Orzeszkowa, Pieśń przerwana, 1.00. — Paprocka M., Nowele, 1.00. — Prus B., Lalka, 2 t-y, 2.00. — Pierwsze opowiadanie, 1.00. — Placówka, 65. — Reymont Wł.,

Spotkanie, 1.50. — Sienkiewicz, Listy z Afryki, 1.00. — Tetmajer Przerwa, Panna Mery, 1.80. — Żeromski, Andrzej Radek, 1.50. **Dla rolników.** Baldamus, Hodowla drobiu, 1.00. — Barański, Chów koni, 5.60. — Żywień, nie bydła, 1.05. — Chruszcz, Wina owocowe, 1.10. — Dąbrowa Szremowicz, Mleczarstwo, 0.20. — Goliński, Owocarstwo, 1.40. — Kałantar, Popularny podręcznik gospodarstwa mlecznego, 0.50. — Klecki, Serowarstwo, 2.00. — Użytkowanie owoców i jarzyn, 1.50. **Nabożeństwo różańcowe.** Dzierżkowski, Zbiór nabożeństwa różańcowego, 0.75. — Gay, Wykład tajemnic Rozjańca św., 2 t-y, 3.00. **Dla dzieci i młodzieży** (ceny podane w oprawach kartonowych). Grimm bracia, Baśnie dla dzieci i młodzieży, 1.00. — Grimm, Powieści z 1001 nocy, 1.50. — Hoffmanowa z Tańskich, Dzieła, 6 t-ów, 3.00. — Kraszewski I. J., Mistrz Twardowski, 1.00. — Mayne Reid, Przy-

ADOLF MODRO Zakład zegarmistrzowski

Warszawie, Marszałkowska 151.

gody myśliwskie, 1.00. — Morawska Z., Jerzy Jaszczur Bażeński, 1.20. — Królewicz, 1.20. — Müller, Młodość sławnych ludzi, 1.20. — Nałęcz, Zbliżka i zdaleka, 1.00. — Nanteuil, Na lądzie i morzu, 1.00. — Porawska, Polne różyczki, 1.30. — Przyborowski W., Chrobry, 1.00. — Król Krak, 1.00. — Sienkiewicz, Ogniem i mieczem, 1.20. — Potop, 1.20. — Pan Wołodyjowski, 1.20. — Stowe-Beecher, Chata wuja Toma, 0.60. — Teresa Jadwiga, Biała gołąbka 1.20. — Gabryela, 1.50. — Verne, Gwiazda południa, 0.90. — 500 milionów Begumy, 0.90. — Wójcicka, Mój dobroczyńca, 1.20. — Zaleska J. M., Młody wygnaniec, 1.20.

Co grać.

Na fortepian na 2 ręce. Troszel W., Snopek melodii z rodzinnej niwy, 1.00. — Brahms J., Intermezzo, 30. — Espen Th., Au revoir (Gavotte), 30. — Krogulski W., Dwa mazurki salonowe, 30. — Moniuszko St., Dzwonek wieczorny, 30. — Kozak, 50. — Słowiczek, 60. **Tańce.** Krasuski St., Wesola Warszawa, Walc, 60. — Serdeczna tajemnica, Walc, 60. — Lochman W., Rozkoszna Polka, 40. — Lewandowski L., Stokrotka, Polka-mazurka, 25. — Rajczak A., Od komina, Obertas, 20. — Sonnenfeld A., Chór polskiej straży nocnej, Marsz, 40. — Tatarkiewicz J., Alojzy, Galop, 50. — Namysłowski K., Mazury, Zeszyt III, 70. **Śpiewy.** Mikulski T., Do skowronka, 50.

Weckerlin J. B., Pieśń pasterska, 45. — Leoncavallo R., Serenada hiszpańska, 45. — Roguski G., Lećcie myśli, 40. — Wertheim J., Czarne motyle, 40. — Nostitz K., Pozwól spojrzeć u twych stóp, 20. — Hollaender W., Gwizdaj bracie! 50. **Śpiewy z oper.** Leoncavallo R., Zaza, № 1. Śpiew Milia, 40. № 2. Śpiew Cascarta, 30. № 3. Arya Cascarta, 40.

Ważniejsze wydarzenia na świecie.

3 Zawarcie pokoju w Wiedniu 1866. — 4 Niezawisłość Belgii 1830 — 8 Rembrandt † 1669. — Cervantes ur. 1547. — Verdi ur. 1813. — 12 Kolumb odkrywa Amerykę 1492. — 13 Canova † 1822. — 15 Ścięcie Maryi Antoniny 1793. — 21 Walka morska pod Trafalgarem i śmierć Nelsona 1805.

Dla rolników. Kończyć zasiewy ozimin. Kopanie ziemniaków i składowanie do kopców i piwnic, kapustę ciąć, nawóz wywozić pod rośliny okopowe, oraz pola pod zasiewy przyszłoroczne. Bydło na pastwiskach ma coraz mniej pożywienia, zacząć zadawać paszę suchą.

Dla ogrodników. Rozpocząć sadzenie dżew przy pierwszych przymrozkach. — Zbierać zimowe gatunki owoców. — Przewietrzać piwnice przeznaczone do przechowywania jabłek i gruszek. — Sadzić w doniczkach dziczki. — Zbie-

Agatol tymolowy jako najlepszy środek do czyszczenia zębów i zabezpieczenia je od przedwczesnego próchnienia. **Proszek Elksir i Pasta** **St. GORSKIEGO** Główny Skład Laboratorium Leszno № 12.

Bracia Osinscy Główny Skład Kryształów Czeskich
Fabr. Hr. Harracha
Warszawa, Niecała Nr. 2, róg Wierzbowej. ☐☐☐☐ Telefon Nr. 33-71

rać nasiona gruszek dziczków. — Chronić zimne inspekty od chłodu i okrywać nawozem i liśćmi. — Zbierać nasiona drzew liściastych. — Uprzątać rośliny z kwietników zanim je przymrozki uszkodzą. — W szklarniach ciepłych zacząć opalać.

Kalendarz myśliwski. Koniec polowania na kuropatwy. — Zacząć myśleć o schroniskach dla kuropatw. — Zbierać żołędzie, buczynę, kasztany i wogóle paszę potrzebną na żywienie zwierzyny.

Wolno polować na dziki, losie, jelenie, sarny, zające, gluszcze, cietrzewie, jarząbki, kuropatwy drobie, kwiczoły, ptactwo przelotne.

Dla gospodyń. W drugiej połowie października, gdy jest ciepło i pogodnie, należy zaopatrzyć piwnicę w potrzebne jarzyny na zimę. Kwaszenie kapusty można czasem odłożyć do listopada, ale tylko wtedy, jeżeli pora nie jest bardzo mroźna. Przed kwaszeniem trzeba kapustę sparzyć, bo choć nawet jest zmarznięta, będzie zawsze jędrna i biała, nadzwyczaj szybko skwaśnieje; po 3 do 5-iu dniach będzie dobra do użytku w małych gospodarstwach, prócz kwaszonej kapusty, trzeba zrobić na zapas tylko kartofli i buraków, nie więcej do piwnicy nie trzeba gromadzić. Włoszczyznę najlepiej kupować co kilka dni, bo

leżąc dłużej w piwnicy, bardzo prędko się psuje.

W początkach października najlepiej smażyć powidła, bo śliwki są wtedy bardzo słodkie i powidła z nich wysmienite.

W październiku bywa zwykle drugi świeży zbiór borówek, w które można się i teraz zaopatrzyć.

W październiku dojrzewa berberys, z którego są wykwentne konfitury i pyszny sok. W tym miesiącu trzeba przygotować na zimę zapas szczawiu i pomidorów, oraz robić nalewki z gruszek i śliwek.

Hygiena. — Znaczenie czystego powietrza.

Dla procesów chemicznych które się odbywają w organizmie ludzkim, niezbędny jest ciągły świeży dopływ powietrza, a właściwie jednej składowej części powietrza, tlenu. Płuca istnieją właśnie po to, aby tlen wprowadzać do organizmu. Przy oddychaniu więc, wciągamy w płuca powietrze, z którego część tlenu zostaje pochłonięta przez krew; jednocześnie z krwi wydziela się pewna ilość dwutlenku węgla i niektóre inne związki chemiczne, będące produktem rozpadu substancji, wchodzących w skład organizmu.

Jasną jest rzeczą, że czyste powietrze ma ogromne znaczenie dla organizmu i że wszelkie domie-

szki, zanieczyszczające powietrze, dostając się do płuc i następnie do krwi, mogą zatrwać organizm, jednocześnie zaś utrudniają wydzielanie się z krwi do płuc substancji zużytych.

Każdy łatwo się może przekonać o znaczeniu czystego powietrza, należy zrobić tylko przypomnieć, jaką różnicę odczuwa się, gdy się jest w dużym fabrycznym mieście, a na wsi szczerej, a tem bardziej, gdy się jest w górach lub nad morzem.

Dla ludzi chorych pobyt w mieście jest z tego powodu niepożądany. Wiele osób doświadcza duszności w mieście, podczas gdy do brze się czują, będąc na szczerej wsi.

Pomiędzy jednak powietrzem na dworze a powietrzem w zamkniętym pokoju, w którym pali się światło i gdzie przebywają ludzie, jest również duża różnica, gdyż w powietrzu zamkniętego pokoju ciągle uywa tlenu, a natomiast przybywa dwutlenek węgla i inne domieszki.

Pragnąc mieć możliwie dobre powietrze w pokoju, należy dbać o wentylację, t. j. ułatwiać mieszanie się powietrza z zewnątrz z powietrzem pokoju. Najprostszym sposobem na to jest otwieranie okien, a przynajmniej lufcików.

W każdym, nawet najszczelniej zamkniętym pokoju odbywa się ciągle odświeżanie powietrza przez

szpary w oknach, drzwiach, ścianach. Tylko ściany wilgotne lub pomalowane olejno nie przepuszczają powietrza, natomiast przez każdą inną ścianę wymiana składowych części powietrza odbywa się tem energiczniej, im większa jest różnica co do części składowych pomiędzy powietrzem w pokoju a nazewnątrz i również im większa jest różnica temperatury pokojowej i na dworze.

Obiady jarskie.

Niedziela 1-go. — Żurek z kartoflami. — Bliny z masłem. — Kalafiory. — Szarlotka z jabłek.

Poniedziałek 2-go. — Zupa z kalafiorów z grzankami. — Naleśniki przekładane z grzybami. — Fasola. — Ciastka kruche z konfiturami.

Wtorek 3-go. — Zupa neapolitańska. — Pierogi drożdżowe z kapustą. — Szpinak z jajami sadzonymi. — Legomina z bułeczki ze śliwkami.

Środa 4-go. — Zupa cytrynowa z ryżem. — Kluski krajane z masłem. — Marchew z groszkiem, obłożona grzankami. — Legomina ze śmietany. — Kompot z gruszek i jabłek.

Czwartek 5-go. — Polewka z piwa. — Kartofle i jajecznicą. — Szabelbon zielony. — Sago na winie ze śmietanką. — Jabłka pieczone.

Piątek 6-go. — Mleko z kluskami gryczanymi. — Kalafiory zapiekane

J. S. KORSAK SKŁAD NACZYŃ KUCHENNYCH I GOSPODARCZYCH
w Warszawie, Marszałkowska 141, telef. 132-65.
POLECA CAŁKOWITE WYPRAWY z czystego niklu, aluminium i inne.
Ceny niskie — Obsługa sumienna. Sprzedaż za gotówkę i na raty.

ze śmietaną. — Marchew z kalarepką obłożona grzankami. — Placek drożdżowy ze śmietaną.

Sobota 7-go. — Zupa szczawiowa i kartofle. — Pomidory nadziewane. — Budyń parzony z szodnem. — Kompot ze śliwek i gruszek.

Niedziela 8-go. — Mleko z kaszką. — Pierogi z serem. — Marchew z szabelbonem, obłożona ciastem ptysiowem. — Morengi ze śmietaną.

Poniedziałek 9-go. — Zupa kartoflana. — Pierogi drożdżowe z kapustą. — Kalafiory. — Legomina z kaszki pszennej. — Kompot z borówek.

Wtorek 10-go. — Barszcz z grochem. — Kartofle nadziewane z sosem grzybowym. — Pyza z masłem. — Galareta ananasowa.

Środa 11-go. — Piwo ze śmietaną. — Bliny. — Kalarepa na sposób szparagów. — Legomina z ryżu z jabłkami.

Czwartek 12-go. — Mleko z kluskami gryczanymi. — Kotlety z kartofli z sosem pomidorowym. — Marchew z kalarepką obłożona grzankami. — Legomina z bułeczek ze śliwkami.

Piątek 13-go. — Zupa cytrynowa z ryżem. — Kartofle i mizerya. — Makaron włoski z parmezanem. — Lamańce z makiem.

Sobota 14-go. — Zupa ze śliwek i ulegalek z grzankami. — Fasola na

słodko. — Kluski z jajecznica. — Blamanż kawowy z konfiturami.

Niedziela 15-go. — Zupa pomidorowa z ryżem. — Kartofle i rydze duszone. — Jaja sadzone i kaszka krak. — Kalafiory. — Krem śmietankowy z makaronikami.

Poniedziałek 16-go. — Zacierki na mleku. — Jaja na twardo z sosem białym i kaszka krak. — Pyza z soki. — Kompot ze śliwek.

Wtorek 17-go. — Barszcz bułkowy z uszkami z grzybów. — Kartofle duszone w śmietanie. — Kalarepka obłożona grzankami. — Omlet z konfiturami.

Środa 18-go. — Zupa cytrynowa z ryżem. — Pierogi drożdżowe z kapustą. — Jajecznica z kartoflami. — Kaszka pszenna na zimno.

Czwartek 19-go. — Zupa grzybowa z kluskami. — Kotlety z fasoli z sosem korniszonowym. — Marchew z groszkiem, obłożona omletem. — Legomina z twarogiem.

Piątek 20-go. — Łane kluski na wodzie. — Fasola. — Kotlety z kartofli, sałata zielona. — Krem cytrynowy.

Sobota 21-go. — Zupa grzybowa z kaszą. — Pierogi z serem. — Szabelbon zielony. — Legomina z ryżu z jabłkami.

Niedziela 22-go. — Zupa kartoflana. — Paszteciki z ryżu w muszelkach. — Kluski franc. ze śliwkami. — Budyń parzony z soki.

Poniedziałek 23-go. — Zupa migdałowa z ryżem. — Pierogi z

powidłami. — Kalarepka na sposób szparagów. — Szarlotka z jabłkiem.

Wtorek 24-go. — Polewka z winą. — Kotlety z kartofli z sosem grzybowym. — Szpinak z jajami sadzonymi. — Sago na mleku z soki.

Środa 25-go. — Zupa szczawiowa z kartoflami. — Łazanki z serem. — Salsefia. — Pianka z podlewą czekoladową.

Czwartek 26-go. — Kapuśniak z kartoflami. — Kotlety z kaszy gryczanej z sosem grzybowym. — Pierogi leniwe. — Blamanż kawowy z konfiturami.

Piątek 27-go. — Sago na winie. — Makaron włoski z parmezanem. — Szpinak z jajami sadzonymi. — Legomina z kaszki pszennej. — Kompot z borówek.

Sobota 28-go. — Zupa pomidorowa z ryżem. — Kartofle i jajecznica. — Szpinak z omletem. — Legomina z chleba razowego. — Kompot z moreli.

Niedziela 29-go. — Zupa z włoszczyzny z makaronem włoskim. — Paszteciki z grzybów w cieście drożdżowym. — Szabelbon zielony. — Ryż z sosem pomidorowym. — Galareta malinowa.

Poniedziałek 30-go. — Zupa z jabłkami i grzankami. — Kluski kładzione i jajecznica. — Kalafiory. — Tort piaskowy. — Galareta z winą.

Wtorek 31-go. — Zupa grzybowa z grzankami. — Pyza z masłem. — Jaja faszerowane z sosem białym i kaszka krak. — Legomina z makaronem i powidłami.

Dochody i wydatki.

Dochody		Wydatki	
24	1 lekcy muzyki		
28	2 — —		
31	3 — —		
4	4 a		
7	5 a		
11	6 a		
14	7 a		
18	8 a		

Dochody		Wydatki	
Lekcy muzyki			
g. 20			
		</	

W WARSZAWIE, przy ulicy Bieleńskiej 7, tel. 683. Prowadzony pod zarządem p. Kazimierza Jankowskiego, właściciela i kierownika HOTELU BRISTOL—po gruntownym odnowieniu—poleca się Szanownym gościom. Pokoje duże, wysokie—widne—Wygodne. Ceny przystępne.

Hotel Krakowski.

Farby artystyczne krajowej fabryki „ARCUS“ do nabycia w składach farb i materiałów piśmiennych.

Listopad. — Mapa nieba.

Strona północna.

Strona południowa.

Co czytać.

Białkowski Antoni, Pamiątki starego żołnierza (1806 — 1814), 2.60. — Chrzanowski, Okruchy literackie, 1.00. — Dubiecki M., Obrazy i studia historyczne, Ser. I i II po 2.00. — Gloger Z., Geografia historyczna dawnej Polski 2.50. — Kaltenbach J., Czasy i ludzie, 2.00. — Kubala, Szkice historyczne, Ser. I i II po 2.00. — Mereżowski, Leonardo da Vinci, 2 t-y, 2.00. — Miałnicki, Losy Tałaleja, 2.25. — Rodziewiczówna M., Jaskółczym szlakiem, 1.20. — Pożary i zgliszcza, 1.80. — Wrzosa, 2. — Rojan, Dusze artystyczne, 1.35. — Savonarola przez autora „Ireny“, powieść, 3 t-y, 5.50. — Seeliger, Błękitna flota, 1.20. — Sieroszewski, Brzask, 1.20. — Spektator, 1.28 Samarkandzki pułk dragonów, 1.35. — Stasiak, Rycerze śpiący w Tatrach, 2 t-y, 3.20. — Sulima, Polacy w Hiszpanii, 2.00. — Synoradzki, Potępienicy, 2 t-y,

3.00. — Szczepański L., Król powietrza, 1.20. — Szymański, Z jakuckiego Olimpu, 0.80. — Wazow, Pod jarzmem tureckim, 2 t-y, 2.25. — Weresajew, Spowiedź lekarza, 1.00. — Weyssenhoff, Zaręczyny Jana Belzkiego, 1.00. — Żywot i myśli Podfilipskiego, 1.50. — Zapolska G., Męzyczka ludzka, 1.20. — Żeromski, Powieść o udalym Walgierzu, 1.00. — Żevaco M., Czarodziej, 2 t-y, 0.75. — Żmichowska N., Poganka, 1.20. — Żuławski J., Zwycięzca, 2.00. **Dla dzieci i młodzieży** (ceny podane w oprawkach kartonowych). Morawska Z., Wyspa wróżki Marty, 1.20. — Niewiadomska, Odrodzona, 1.20. — Stracona, 1.35. — Przyborowski, Mysz króla Popiela, 1.00. — Namioty Wezyra, 1.00. — Świdorska, Opowiadania historyczne, 1.50. — Teresa Jądzińska, Obrazki dziejowe, 1.20. — Opowiadania ciotki Ludmiły, 1.20. — W słońcu, 1.20. — Z lat minionych, 1.30. — Złe i dobre duchy, 1.00.

S. Satalecki

Warszawa, Marszałkowska 151

poleca
Cylindry, kapelusze, parasole, laski; chustki batystowe, krawaty fantazyjne.

ADOLF MODRO Zakład zegarmistrzowski

□ □ □ □ □ Warszawa, Marszałkowska 151. □ □ □ □ □

Z obcych dziejów, 1.20. — Verne, Pustynia lodowa, 0.90. — Zaleska I. M., Księżniczka Katarzyna, 0.60. — Mały lord, 1.00.

Co grać.

Na fortepian na 2 ręce. Troszel W., Kłosa Polskie. — 1.20. Jaroński F., Ach ja nieszczęsny. Dumka. — 80. Lieblich G., Romance. — 40. Lysberg Ch., Le chant du rouet. 40. Melodies populaires d'Italie № 13. Graziella. Canzonetta Napolitana. — 20. № 14. C'erenella. Tarantella Napolitana. — 20. **Tańce.** Lehar Fr., Córka księcia. Walc. — 60. Pans W. I., Le vrai diable. Valse. — 50. Blon F., Marsz królewski. — 20. Gębicki M., Grochówka. Polka. — 30. Krasuski St., Vis-a-vis. Quadrille. — 50. Lochman W., Kmicic. Mazur. — 40. Kochaneczka. Polka mazurka. — 40. Złudzenia. Walce. — 70. Graziani-Walter C., Vita Palermitana. Walce. — 50. **Śpiewy** Lassen E., W dzień za duszny. — 30. Gounod G., Wieczór. — 40. Wagner R., Sny. — 40. Sioty J., Poezya życia. — 30. Denza L., Zasmucony. — 20. Ślaski W., Piosenka. — 30. **Na skrzypce lub wolonczelę z fortepianem.** Melcer H., Berceuse. — 40. Melodye ludowe: a) A lu-lu. b) Filis. — 30. Moniuszko St., Złota rybka. — 30. Drdla Fr., Souvenir. — 50. Zarzycki A., Serepada. — 40. Hauser M., Mes adieux à Varsovie. — 50. Moszkowski M., Romanse. — 40.

Ważniejsze wydarzenia na świecie.

2 Marya Antonina ur. 1755. — 3 Mendelsohn Bartoldy † 1847. — 7 Bitwa pod Białą Górą w Czechach 1620. — 10 Marcin Luter ur. 1483. — Schiller ur. 1759. — 13 Rossini † 1868. — Gluck † 1787. — 16 16 Zwycięstwo i Zgon Gustawa Adolfa pod Lützen 1632. — 19 Thorwaldsen ur. 1770. — Franciszek Schubert † 1828. — 20 Voltaire ur. 1694. 22 Andrzej Hofer ur. 1767. — 24 Spinoza ur. 1632. — 29 Marya Teresa † 1780.

Dla rolników. Osuszać pola póki mróz nie przeszkadza, prowadzić roboty ziemne. Kończyć orkę i bronowanie, przygotowywać opał na zimę, nawozić łąki, młócić zboże.

Dla ogrodników. Kończyć sadzenie drzew owocowych, chyba że wczesne mrozy utrudnią tę pracę. Przygotowane pestki owocowe do sadzenia, już wysuszone zakopać w ziemi. — Drzewa i krzewy opatrzyć przed nastaniem silniejszych mrozów. — Zacząć przebierać owoce i chronić je od plam i gnicia. — Trawniki przygotowywać do wiosennego obsiania.

Kalendarz myśliwski. Łowy na jelenia (na upatrzonego). — Z dniem 14 t. m. kończy się polowanie na kłępy, łanie i kozy. Pora rozpoczęcia polowań z naganką.

Bracia Osieńscy

Główny Skład Kryształów Czeskich
Fabr. Hr. Harracha
Warszawa, Niecała Nr. 2, róg Wierzbowej. □ □ □ □ Telefon Nr. 33-71.

Uroda Piękna i Cera

Crem Venus usuwający Piegi, plamy, przyszczy i liszaje :
Ządać wszędzie.
Główny Skład Laboratorium
ST. GÓRSKIEGO
Leszno Nr. 12.

S. Satalecki

Warszawa, Marszałkowska 151

Wolno polować na dziki, łosie, jelenie, sarny (samce), zające, gluszcze, ciętrzewie, jarząbki, kuropatwy, dropie, kwiczoły i ptactwo przelotne.

Dla gospodyń. W tym miesiącu zabiegła gospodyni powinna mieć w spiżarni i w piwnicy wszystko na zimę zgromadzone, a że w pierwszej połowie listopada przypada święty Marcin, gdy w gospodarstwie dużo znajduje się gęsi, niemała jest robota, aby z nich właściwą korzyść otrzymać. Gęsi na sprzedaż wysyła się zwykle zabite i oskubane, pierze więc przy skubaniu podzielić na gatunki. — Najprzód, po zabiciu, odrzucić wszystkie pierze krwią zanieczyszczone, aby później nie wdało się robactwo. Następnie wyskubać wszystkie duże pióra, potem drobniejsze z grzbiotu, a na końcu z całego brzucha i nóg. Pióra te stanowić powinny trzy gatunki; każdy z nich przechowany być musi w oddzielnym worku, powieszonym w przewiewnym miejscu, aby pierze dobrze wysychały. Można je nawet włożyć do bardzo lekko ogrzanego szabasiska, ale strzedz, aby nie był za ciepły, bo pióra żółkną i tracą całą swą wartość.

W listopadzie w spiżarni trzeba bardzo często przeglądać kompoty, owiązane pęczkami. Na ich dobre przechowanie bardzo dobrze wpływa częste obracanie słoika na

poleca: Kamizelki wełniane, fantazyjne, krawaty w modnych fasonach i deseniach, rękawiczki spacerowe glacie duńskie.

chwile do góry dnem, żeby się wszystko przemieszało.

Hygiena. — Przeziębienie.

Określić dokładnie, co nazywamy przeziębieniem, nie jest łatwo, postaramy się natomiast określić, na czym polega szkodliwość t. zw. przeziębienia. Organizm ludzki nie lubi szybkich zmian temperatury, a więc po zjedzeniu czegoś bardzo gorącego napić się natychmiast bardzo zimnej wody lub odwrotnie źle oddziaływa na żołądek, a nawet i na zęby, bo przez takie szybkie zmiany temperatury powstają zaburzenia w krążeniu krwi. To samo dotyczy wszystkich wogóle tkanek ciała ludzkiego; niech ktoś zgrzany i spocony rzuci się do zimnej wody lub wejdzie do lodowni, a tem bardziej naprz. w zimie, nie włożywszy ciepłego ubrania, wyjdzie na wiatr mroźny, wtedy na całej powierzchni ciała powstają zaburzenia w krążeniu krwi, gdyż organizm zupełnie inaczej przystosowuje się do wysokiej temperatury, a inaczej do niskiej. Takie zaburzenia w krążeniu krwi osłabiają organizm i czynią go mniej odpornym. Możliwe więc, że człowiek normalny nie zachorowałby na daną chorobę, wskutek jednak zaburzeń w krążeniu krwi, powstałych z powodu szybkiej zmiany temperatury, organizm utracił swoją zwykłą odporność i uległ w

walce z czynnikiem chorobotwórczym.

O ile więc słusznem jest unikanie szybkich zmian temperatury, o tyle nieracjonalną jest rzeczą zbytnie obawianie się zimna. W mieszkaniach naszych przeważnie bywa za gorąco, taka wysoka temperatura niekorzystnie oddziaływa na organizm ludzki i czyni go wrażliwszym na zmianę temperatury.

Chcąc zapobiedz zaziębieniu się, należy przyzwyczajać się do zimna i w ten sposób czynić organizm wytrzymalszym, bardziej zahartowanym.

Bardzo wiele osób, a szczególnie dzieci, często zapada na zapalenie gardła. W większości wypadków usposabia do takich zapaleń obecność powiększonych migdałków, które w takich razach powinny być wycinane. Uniknąć takich zapaleń częstych można w ten sposób, że płuczemy często gardło zimną wodą; szczególnież zalecać to należy w zimie osobom usposobionym do zapaleń przed każdym wyjściem z domu na ulicę.

Obiady jarskie.

Środa 1-go. — Mleko z kaszką krak. — Makaron włoski z parmezanem. — Marchew z fasolą zieloną, obłożona ciastem ptysiowym. — Legomina z jabłek na półmisku.

Czwartek 2-go. — Barszcz biały z kaszą perlową. — Kotlety z fasoli z

sosem korniszonowym. — Jajecznica i kartofle. — Grzybek z konfiturami.

Piątek 3-go. — Polewka z wina. — Pyza z masłem. — Kalafiory. — Legomina z ryżu z jabłkami. — Babki śmietankowe.

Sobota 4-go. — Zupa śliwkowa z grzankami. — Krokiety z kartofli i sałata zielona. — Budyn ze szpinaku. — Sago na winie ze śmietanką.

Niedziela 5-go. — Zupa cytrynowa z ryżem. — Pierożki z serem. — Groszek zielony z omletem. — Kisiel śmietankowy z sokiem.

Poniedziałek 6-go. — Żurek z kartoflami. — Pomidory faszerowane. — Kluski franc. ze śliwkami. — Kompot z borówek ze śmietaną.

Wtorek 7-go. — Zupa z bani lub mleka z zacierkami. — Kartofle przyśmażane. — Pierożki z sera pieczone z bitą śmietaną. — Marmelada z jabłek.

Środa 8-go. — Zupa z jabłek z grzankami. — Łazanki z serem. — Pomidory faszerowane. — Łamańce z makiem.

Czwartek 9-go. — Zacierki na smaku grzybowym. — Kasza jaglana z masłem. — Kalafiory. — Ryż zapiekany z powidłami.

Piątek 10-go. — Zupa grzybowa z łazankami. — Pomidory faszerowane. — Szabelbon. — Legomina z kaszki pszennej w śmietanie.

Sobota 11-go. — Zupa migdałowa z

J. S. KORSAK SKŁAD NACZYŃ KUCHENNYCH I GOSPODARCZYCH
w Warszawie, Marszałkowska 141, telef. 132-65,
POLECA CAŁKOWITE WYPRAWY z czystego niklu, aluminium i inne.
Ceny niskie — Obsługa sumienna. Sprzedaż za gotówkę i na raty.

ryżem. — Pierogi leniwe z sera. —
Potrawa z gruszek. — Fasola. —
Legomina cytrynowa.

Niedziela 12-go. — Zupa neapolitańska z grzankami.—Jaja sadzone i kaszka krak. — Salsefia.—Jabłka w kruchem cieście.—Kompot z borówek.

Poniedziałek 13-go. — Zupa grochowa z grzankami.—Pierogi drożdżowe z kapustą. — Marchew obłożona ciastem ptysiowem.—Kompot z moreli.

Wtorek 14-go. — Zupa z jabłek z kluskami. — Jaja faszerowane i kartofle. — Brukiew obłożona grzankami. — Pierogi drożdżowe z marmeladą i bitą śmietaną.

Środa 15-go. — Zupa pomidoro-
wa z ryżem. — Kartofle faszero-
wane z sosem grzybowym. — Bliny
z masłem. — Mleczko migdałowe
z konfiturami.

Czwartek 16-go. — Zacierki na mleku. — Kotlety z kartofli i sałata zielona. — Pomidory faszerowane. — Szarlotka z jabłek.

Piatel 17-go.—Zupa neapolitańska z grzankami. — Pierogi drożdżowe z kapustą.—Salsefia. — Pianka z kaszki pszennej z sokiem.

Sobota 18-go. — Zupa grzybowa z kluskami. — Jaja na twardo z sosem holenderskim. — Karczochy. — Budyń z bułeczki z sosem powidłowym. — Kompot z borówek ze śmietanka.

Niedziela 19-go. — Barszcz wo-
łyński z kartoflami. — Kotlety z
fasoli z sosem pomidorowym. —
Kluski kładzione i jajecznicza. —
Mleczko czekoladowe z konfitura-
mi.

Poniedziałek 20-go. — Kapuśniak z kartoflami. — Łazanki z serem. — Jarmuż z kasztanami. — Szarlotka z jabłek.

Wtorek 21-go. — Zupa z powideł z kluskami. — Ryż z sosem pomidorowym. — Salsafia. — Naleśniki z marmeladą owocową. — Pianka z podlewą śmietankową.

Środa 22-go. — Zupa szczawiowa z kartoflami. — Kalafiory zapiekane z beszamelem. — Kluski ze śliwkami. — Jabłka w cieście smażone.

Czwartek 23-go. — Barszcz z uszkami z grzybów. — Potrawa z gruszek z kluskami franc. — Kalafiory. — Sago na mleku z sokiem.

Niedziela 24-go.—Barszcz biały z kaszą perlową.—Kartofle zapiekane ze śmietaną. — Fasola zielona z masłem. — Legomina z chleba razowego. — Kompot z moreli.

Sobota 25-go.—Krupnik z kaszy
perłowej. — Pierogi leniwe z sera.
—Galareta malinowa.

Niedziela 26-go. — Zupa grzybowa ze śmietaną. — Makaron włoski z parmezanem. — Buraczki i kartofle. — Legomina cytrynowa.

Poniedziałek 27-go.—Zupa grzybowa ze śmietaną. — Pierogi drożd-

dżowe z serem. — Karczochy. —
Kaszka pszenna na zimno z sokiem.
Kompot z jabłek.

Wtorek 28-go.—Zupa kartoflana puré z grzankami. — Kotlety z ryżu z sosem kaparowym. — Kala-fiory. — Legomina z jabłek z naleśnikami.

Środa 29-go. — Mleko z zacier-

kami. — Jaja faszerowane z sosem białym i kaszka krak. — Jarmuż na sposób szpinaku obłożony kartofłami frites. — Ryż ze śliwkami. — Galareta ponczowa.

Czwartek 30-go. — Barszcz, kartofle i groch okrągły. — Łazanki z serem. — Kalafiory. — Budyń z bułeczki z szodonom.

Dochody i wydatki.

[illegible][illegible]

Na raty! Malarstwo Polskie, Grottger, Album Sienkiewicza, Sztuka Polska
Wojsko Polskie, Album Quo vadis w wyd. wytwor. w bot opr. POLECA
Kantor O. Bunimowicza Warszawa, Wierzbowa Nr. 7, telef. 85-24

Święta Kościoła Rzym.-Katoickiego.		Święta Kościoła Prawosławnego.	
1 P.	† Eligiusza B. W., Natalii M.	18	Mcz. Płatona i Romana.
2 S.	Bibianny P. M.	19	Sw. Prr. Awdja, mcz. Warwama.
3 N.	1 Adw. N. rok koś. Franciszka.	20	N. 25. Pr. Grigorja, Fiekly, Anny
4 P.	Barbary, Piotra Chryzologa.	21	Wwiedjenje wo Chram Preśw. B.
5 W.	Sabby Op., Niceta B. W.	22	Sw. Filimona i Archip., Michała
6 S.	† Mikołaja B. W., Leoneyi M.	23	Sw. Amfilochja, Grigorja, Aleksa
7 C.	† Wigilja. Ambrożego B. W. D.	24	Mcz. Jekateriny, Merkurja.
8 P.	Niepok. Poczecie N. M. P.	25	Mcz. Klimenta papy, Piotra.

Znane ze swej dobroci
MYDŁA GLICERYNOWE

☞ Dnia 19. Imieniny JEHO CESARSKIEJ MOŚCI Najjaśniejszego Pana **MIKOŁAJA II ALEKSANDROWICZA.**

Wykaz dni nieprotestowych.		Święta żydowskie.	
Niedziela	3—	Dnia 2, 7, 16, 23, 30 Sabaty, d. 15 Chanuka (8 dni radosnych na pamiątkę zwycięstwa Machabe- uszów) d. 20 i 21 Rozchode ^{sz} czyli 1-sze dni miesiąca Tewe ^s .	
Pietek	8—Niepoka. Pocz. n. st:		
Niedziela	10—		
Niedziela	17—		
Wtorek	19—Dzień galowy		
Niedziela	24—		
Poniedziałek	25—Nar. Chr. P. n. st.		
Wtorek	26—Święto n. st.		
Niedziela	31—		

JUL. HERMAN i C^o Warsz. Biuro Transportowe
Święto-Krzyska Nr. 32.

Hennebergowskie srebro zastępuje w zupełności czyste srebro.
Skład fabryczny Braci HENNEBERG
□ □ □ Warszawa, Wolska Nr. 17. Sklep: Trębacka Nr. 1. □ □ □

GRUDZIEŃ.

Święta Kościoła Rzym.-Katolickiego.		Święta Kościoła Prawosławnego.	
9 S.	Waleryi i Leokadyi P. p. m.	26	Prp. Alipja i Jakowa, m. Georgja
10 N.	2 Adw. <i>Najśw. M. P. Loretańskiej</i>	27	N. 26. W. Jakowa, Palladja i R.
11 P.	Damazego, B. W., Sabina B. W.	28	Pr. mucz. Stefana, mucz. Wasilja.
12 W.	Aleksandra M.	29	Mcz. Paramona, Filumena, Nekt.
13 Ś.	† Lucyi P. M., Otylli P.	30	Sw. Ap. Andreja, Frumentja arch.
14 C.	Dyoskora i Herona M. m.	1	<i>Diek.</i> Prr. Nauma, Ananiji i Filar.
15 P.	† Waleryana i Ireneusza M. m.	2	Prr. Awwakuma, Afansija.
16 S.	Euzebiusza B. M.	3	Sw. pr. Sofonii, pr. Joanna.
17 N.	3 Ad. Łazarza B., Olimpji Wd.	4	N. 27. W. Warwary, pr. Joanna
18 P.	<i>Oczekiwanie N. P. M., Gracjana.</i>	5	<i>Prp. Sawy Ożw., Zacharji.</i>
19 W.	☩ Daryusza i Nemezyusza M. m.	6	☩ Sw. Nikołaja Myr-lik. Cz.
20 Ś.	† Teofila i Zenona M. m.	7	Sw. Amwrosja Medjolan., Pawła
21 Ś.	<i>Tomasza Apost.</i>	8	Św. App. Sosfiena, Apollosa, P.
22 P.	† Herona i Zenona żołn. M. m.	9	Zacz. św. Anny, Stefana.
23 S.	†† <i>Wigilia.</i> Wiktoryi P. M.	10	Mcz. Miny, Jermogiena, Jewgrafa
24 N.	4 Adw. Irminy P., Metrobiusza.	11	N. ś. Pr. Pr. Daniila u Łuki stolpn.
25 P.	Narodzenie Chr. Pana.	12	Sw. Spiridona, św. m. Aleksandra
26 W.	Szczepana i Męcz.	13	M. Jewstratja, Jewgien., Arsienja
27 Ś.	<i>Jana Apost. i Ewang.</i>	14	Mcz. Firsza, Filimoha.
28 C.	<i>Młodzianków M. m.</i>	15	Sw. mcz. Jełewferja. Prp. Pawła.
29 P.	Tomasza B., Kantuar. M.	16	Pr. Aggieja, mucz. Marina.
30 S.	Eugeniusza B. W.	17	Sw. prr. Daniła i 3-ch otr. Anan.
31 N.	N. P. O N. Chr. Sylwestra, Melanii.	18	N. PR. ROŻD. CHR. (Ś. OT.). Sew

Wina „CHASTA“ Warszawa, Mar-
szałkowska 101.

Tablica wschodu i zachodu słońca i księżyca, oraz odmiany księżyca.

Dnia	S ł o Ń c e								K s i ę z y c			
	Wschód		Zachód		Długość dnia		Ubyło		Wschód		Zachód	
	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.	g.	m.
1	7	49	3	48	7	59	8	46	1	51 pp.	2	37 pn.
5	7	55	3	46	7	51	8	54	2	58 „	7	6 r.
10	8	1	3	44	7	43	9	2	8	57 w.	12	6 pp.
15	8	6	3	44	7	38	9	7		—		
20	8	10	3	44	7	34	9	11	8	35 r.	1	9 „
							Przybyło					
25	8	12	3	47	7	35	0	1	11	24 r.	8	29 „
31	8	14	3	52	7	38	0	4	12	34 pp.	—	w.

Zakłady mleczarskie Romana Rekierta i S-ki
daw. K. Henneberga egzystujące od r. 1876.
Telefon 15-31 i 67-56.

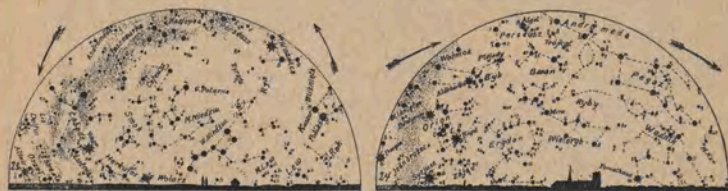
Mleko zwyczajne 10 k. kw.
„ higieniczne 15 „ „

Pierwszy w kraju zakład **Artystycznej Inkrustacji i Mozaiki** N. Bobel
Warszawa, Wspólna 47a Telefon 72-87.

Farby artystyczne krajowej fabryki „ARCUS“ do nabycia
w składach farb i materiałów piśmiennych.

Grudzień. — Mapa nieba.

Strona północna.

Strona południowa.

Co czytać.

Na gwiazdkę (w oprawach ozdobnych). Album Juliusza Kossaka, 10.00. — Henryka Siemiradzkiego, 12.00. — *Betza W.*, Kobieta w poezji polskiej, 3.00. — *Chodźko*, Pamiętniki kvestarza, 4.00. — *Dante A.*, Boska komedia: I Piekło, 1.80. — II Czyściec, 1.80. — III Raj, 1.80. — Dzieciątko Jezus, 1.50. — *El-y*, Wybór poezji, 1.80. — *Gawalewicz M.*, Królowa Niebios, 5.00. — *Gembarszewski*, Wojsko polskie, 20.00. — *Homer*, Odyseja, 2.00. — *Kochanowski*, Wybór pism, 1.80. — *Kondratowicz*, Urodzony Jan Dęboróg, 8.00. — *Konopnicka M.*, Jasełka, 2.00. — Poezye w nowym układzie, 6 t-ów, tom po 1.40. — Nowe latko, 2.00. — Wybór poezji, 1.80. — *Krasicki*, Wybór pism, 1.80. — *Kraszewski*, Stara Baśń, 4.00. — Wizerunki królów i książąt, 7.00. — *Lenartowicz*, Wybór poezji, 1.60. —

Gr. BRZEZIŃSKI
w Warszawie, Ś-to Krzyska 15
wprost Włodzimierskiej. Telef. 34-62.

Malczewski, Marya, 4.00. — *Mickiewicz*, Pan Tadeusz, 1.50. — Młoda Polska w pieśni, 2.50. — Naokoło świata, 7.00. — *Negri Ada*, Niedola, 1.40. — *Niemcewicz*, Śpiewy historyczne, 1.50. — *Odyniec*, Tłomaczenia, 2 t-y, 4.00. — *Or-ot*, Kraj w obrazach, 0.80. — Rzym Papieży, 10.00. — *Sienkiewicz H.*, Quo vadis, 15.00. — *Słowacki*, Pisma, 6 t-ów, 6.00. — *Syrokomla*, Wybór pism, 1.80. — *Suffczyński*, Zawsze oni, 3 t-y, 30.00. — *Tetmajer Przerwa K.*, Poezye: Ser. I, II, III, IV, po 1.40. — Ser. V, 1.60. — Ser. VI, 2.00. — Wonie i blaski, 2.00. — *Zaleski*, Wybór poezji, 1.80.

Co grać.

Na fortepian na 2 ręce. *Gruberski E.*, Mazourka de salon. — 40. *Lack Th.*, Le chant du ruisseau. — 40. *Gall J.*, Barkarola. — 30. *Grieg E.*, Jour de la nocte. *Grossmann L.*, Tristesse. Chant sans paroles. — 40. *Dreyschock F.*, Valse brillante. — 60.

Poleca swego wyrobu kufry, walizy, nesesery, torby, portmonetki i t. p. Obuwie płócienne — Trepki — Kalosze.

ADOLF MODRO Zakład zegarmistrzowski

Warszawa, Marszałkowska 151. □ □ □ □ □

Tańce. *Karasiński A.*, La hongroise. Valse. — 60. *Maniuta*, Polka. — 30. *Krasuski St.*, Chansonnettes — quadrille. — 50. *Namysłowski K.*, Mazury. Zeszyt V. — 60. *Karasiński A.*, Cecylia. Walc. — 60. *La joyeuse Valse*. — 60. *Skweciński J.*, Rucho-ma. Polka. *Osmanski W.*, Zdrowie solenizanta. Mazur. — 30. *Henrjeta*, Polka-mazurka. **Kolendy.** *Kitel Fr.*, Pieśń o Narodzeniu Pańskim. — 40. *Maszyński P.*, Dzieciątka Jezus. Boże Narodzenie według kolend i pastorałek. — 1.50. *Noskowski Z.*, Op. 56 część II. Sześć kolend na chór męski à capella. Partytura. — 75. Głosy po 20 kop. *Rzepko Wł.*, Trzydzieści dawnych kolend na melodykon lub fortepian albo na 4 głosy mieszane. Partytura z tekstem. — 60. Głosy po 40 kop.

Ważniejsze wydarzenia na świecie.

2 Bitwa pod Austerlitz 1805. — Wstąpienie na tron Napoleona III 1852. — 4 Mozart † 1791. — 8 Marya Stuart ur. 1542. — 9 van Dyck † 1641. — 13 Henryk Heine ur. 1799. — 14 Waszyngton † 1709. — 16 Beethoven ur. 1770. — 18 Weber ur. 1786. — 19 Gustaw Adolf ur. 1594. — 25 Newton ur. 1642. — 31 Murillo ur. 1617.

Dla rolników. Dalsze mlócenie, przechowywanie zboże, rozpocząć przygotowywanie nasion zbóż, ja-

rzyn, opatrywać obory i chlewy, wozic opał.

Dla ogrodników. Smarować drzewka roztworami. — W miarę odwilży kopać doły pod sadzenia wiosenne. — Przebierać owoce. — Zakładać inspekta ciepłe do pędzenia nowalii. — Wyrąbywać suche i niezdadne drzewa owocowe. — Oczyszczać rośliny cieplarniane z rdzy i plam. — Pomyśleć o sprowadzeniu nasion kwiatowych do przyszłych siewów.

Kalendarz myśliwski. Wolno polować na dziki, losie, jelenie, sarny (samce), zające, głośce, cietrzewie, jarzabki, kuropatwy, drobie, kwiczoły i ptactwo przelotne.

Dla gospodyń. W grudniu trzeba w piwnicy osłonić okna, nawet i drzwi, jeżeli są wystawione na powietrze, należy matami słomianymi obić, bo inaczej jarzyny w piwnicy łatwo zmarzną. Kapustę kwaszoną trzeba co tydzień z pleśni omywać, bo inaczej psuje się prędko. — Spizarnię również zabezpieczyć przed zimnem, a jeżeli spizarnia jest poza obrębem mieszkania, to przy 8—10 stopniach zimna, należy wszystkie słoje i butelki z płynami w niej pousuwać, bo gdy przemarzną, zepsują się. W razie zmarznięcia, trzeba je zaraz wstawić w zimną wodę, w której zamróż z nich wyjdzie na wierzch naczynia i zawar-

Venus Puder dla pań
(w czterech kolorach)

Analizowany na hygienicznych wystawach
o o odznaczony wyższymi nagrodami o o
Zadać wszędzie.

Główny Skład Laboratorium
St. GÓRSKIEGO
Leszno Nr. 12.

Bracia Osińscy Główny Skład Kryształów Czeskich
Fabr. Hr. Harracha
Warszawa, Niecała Nr. 2, róg Wierzbowej. □ □ □ □ Telefon Nr. 33-71.

J. S. KORSAK SKŁAD NACZYŃ KUCHENNYCH I GOSPODARCZYCH
 POLECA CAŁKOWITE WYPRAWY z czystego niklu, aluminium i inne.
 w Warszawie, Marszałkowska 141, telef. 132-65.
 Ceny niskie—Obsługa sumienna. Sprzedaż za gotówkę i na raty.

tość psuć się nie będzie. Śmietanę i ser także trzeba strzedz od zmarznięcia, bo śmietana zwarzy się w zaprawie, a ser pokruszy się i straci całą wartość. — Przeciwnie kompot z borówek, wystawiony na silne mrozy, o wiele robi się lepszy, bo traci całą gorycz. W grudniu ustaje mięso skopowe, a zaczyna się cielecina, której na targi coraz więcej przybywa.

W tym też miesiącu należy wino owocowe, zrobione w lecie, ściągać rurką do świeżych gąsiorzków, lekko korkować i wynosić do piwnicy, gdzie im dłużej stoi, tem jest lepsze.

Hygiena. — Zaczadzenie.

Palenie się węgla czy drzewa jest to chemiczne łączenie się węgla z tlenem; tworzy się wtedy gaz, zwany dwutlenkiem węgla (jedna cząsteczka węgla, połączona z 2-ma cząsteczkami tlenu). Gaz ten żadnego zapachu nie posiada, przesycony tym gazem płyny, mają smak oświeżający (dobra woda źródłana, dobre piwo, wino szampańskie, woda sodowa—zawierają właśnie dwutlenek węgla). Jeżeli dopływ powietrza do palącego się węgla jest niedostateczny, to następuje wtedy również chemiczne połączenie węgla z tlenem, ale inne, wytwarza się wtedy nie dwutlenek węgla, ale t.zw. tlenek węgla, inaczej czadem zwany (połączenie jednej cząsteczki węgla z jedną cząsteczką tlenu). Czad

jest to silna trucizna; rozpoznać go łatwo po ostrym zapachu specjalnym. Otóż, paląc w piecu, trzeba zawsze mieć na względzie możliwość wytwarzania się czadu, a więc i możliwość zatrucia się czadem.

Piece, w których pali się węglem, powinny mieć bezwarunkowo drzwiczki hermetyczne i nie powinny posiadać szybrów. Po zamknięciu drzwiczek hermetycznych, chociażby i wytwarzał się czad w piecu, to pójdzie on sobie przez komin na zewnątrz. Jeżeli zaś zasuniemy przedwcześnie szyber, prąd powietrza zmniejszy się, zamiast dwutlenek węgla, wytworzy się czad, który, nie mając ujścia na zewnątrz, przedostaje się z pieca na pokój i wywołuje otrucie czadem, czyli zaczadzenie.

Aby uniknąć zaczadzenia, trzeba pamiętać, aby w piecach pokojowych były zawsze drzwiczki hermetyczne i aby w piecu nie było szpar. O ile się pali w piecykach kuchennych, gdzie drzwiczki hermetyczne nie dadzą się zastosować, należy baczyć, aby szybra nie zasuwano przed zupełnym wypaleniem się węgla, a szczególnie nie należy nigdy kłaść się zaraz spać po zasunięciu szybra. Obecność czadu poczuje się po specjalnym zapachu, niebezpieczeństwu więc otrucia łatwo zapobiedz przez otwarcie szybra i przewietrzenie pokoju. O ile zaś człowiek zaśnie, to wtedy nie czuje czadu i albo umiera, nie

J. S. KORSAK SKŁAD NACZYŃ KUCHENNYCH I GOSPODARCZYCH
 POLECA CAŁKOWITE WYPRAWY z czystego niklu, aluminium i inne.
 w Warszawie, Marszałkowska 141, telef. 132-65.
 Ceny niskie—Obsługa sumienna. Sprzedaż za gotówkę i na raty.

obudziwszy się, albo, jeżeli nawet i obudzi się, to nie ma już siły podnieść się, ani zawezwać pomocy.

Ratunek przy zaczadzeniach polega na wyniesieniu otrutych na świeże powietrze i stosowaniu środków wzmacniających. Dodać jednak należy, że, o ile człowiek przez długi czas oddychał czadem, to wszelki ratunek może się okazać bezskutecznym.

Obiady jarskie.

Piątek 1-go. — Kapuśniak z kartoflami. — Pierogi z serem. — Kotlety z kaszy gryczanej z sosem grzybkowym. — Ryż z cukrem i cynamonem.

Sobota 2-go. — Zupa pomidorowa z ryżem. — Kartofle zapiekane ze śledziem. — Kapusta na słodko. — Legomina ze śmietaną.

Niedziela 3-go. — Barszcz biały z kaszą perlową. — Kluski kładzione. — Kalafiory. — Grzybek przekładany konfiturami.

Poniedziałek 4-go. — Zacierki na mleku. — Jaja faszerowane z białym sosem. — Kartofle puré. — Szabelblon z masłem. — Legomina z kaszki pszennej w śmietanie.

Wtorek 5-go. — Barszcz burakowy z grochem. — Kotlety z kartofli z sosem kornizsonowym. — Legomina z sago. — Marmelada z jabłek.

Środa 6-go. — Zupa kartoflana. — Pierogi drożdżowe z kapustą. —

Salsefia. — Legomina z ryżu z jabłkami.

Czwartek 7-go. — Zupa z jabłek z kluskami. — Kotlety z fasoli z sosem kaparowym. — Jajecznicza i kartofle. — Małdrzyki z sera ze śmietaną.

Piątek 8-go. — Zupa grochowa z kaszą. — Pierogi z powidłami. — Kalafiory. — Marchew z groszkiem, obłożona grzankami. — Szarlotka z jabłek.

Sobota 9-go. — Zupa grzybowa z kluskami. — Kartofle smażone. — Jaja na oście. — Jarmuż na sposób szpinaku z omletem. — Legomina z ryżu z powidłami.

Niedziela 10-go. — Zupa ogórkowa z kartoflami. — Ryż z grzybami zapiekany w muszelkach. — Marchew z groszkiem, obłożona ciastem ptysiowym. — Blamanż kawowy.

Poniedziałek 11-go. — Zupa z włoszczyzny z grzankami. — Kapusta z grochem. — Kluski franc. ze śliwkami. — Krem śmietankowy z biszkoptami.

Wtorek 12-go. — Zupa migdałowa z ryżem. — Makaron z parmezanem. — Groszek zielony z omletem. — Tort piaskowy. — Konfitury.

Środa 13-go. — Polewka z piwa. — Pierogi z kapustą. — Salsefia. — Szabelbon zielony. — Sago na mleku z sokiem.

Czwartek 14-go. — Zupa z sago na winie. — Kartofle zapiekane

Systemat metryczny miar i wag.

Zasadniczą jednostką systematu jest miara długości metr.

Metr jest to 1/10,000,000 część ćwiartki obwodu ziemi.

Systemat metryczny jest dziesiętny:

miary, wyprowadzone z jakiegokolwiek jednostki, są 10, 100, 1000 razy większe lub mniejsze od niej.

W systemie metrycznym mamy 5 miar zasadniczych:

Metr = m dla długości
Ar = a „ powierzchni
Ster = s „ bryłowości
Litr = l „ objętości
Gram = g „ ciężkości.

Każda z tych miar wzięta

10 razy daje nową Dekamiarę = D.
100 „ „ „ Hekto „ = H.
1000 „ „ „ Kilo „ = K.
 $\frac{1}{10}$ „ „ „ decy „ = d.
 $\frac{1}{100}$ „ „ „ centy „ = c.
 $\frac{1}{1000}$ „ „ „ mili „ = m.

Ponieważ system metryczny jest dziesiętny, zatem jakakolwiek liczba mieszana, np.

4 7 5 2, 3 8 1
w me- Kilo- Dekam- metry decym- centym- milim.
trach Hektom- Dekam- metry decym- centym- milim.
czyta się

czyli
jeżeli całkowity ułamek dziesiętny jest jedną z pięciu miar zasadniczych, natenczas
1-sza dziesiątna oznacza decymiarę
2-ga „ „ centy „
3-cia „ „ mili „

Miary długości.

Każda miara ma 10, 100 lub 1000 miar mniejszych.

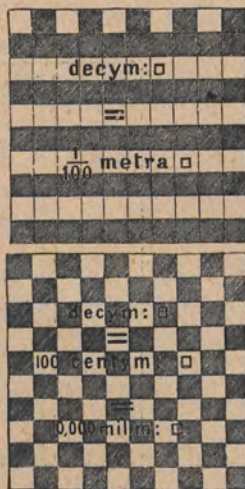
Stopa angielska i rosyjska = 0,305 m.
„ austriacka . . . = 0,316 m.
„ polska . . . = 0,288 m.
„ pruska . . . = 0,314 m.

Miary powierzchni.

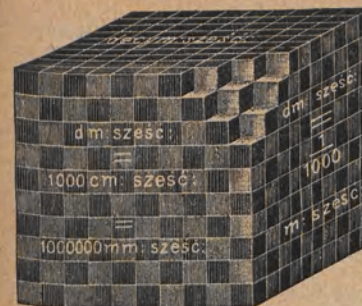
Każda miara ma 100, 10000 lub 1000000 miar mniejszych.

1 Stopa $\square$ angielska i rosyjska = 0,0929 m. $\square$
1 „ „ austriacka . . . = 0,0999 „ „
1 „ „ polska . . . = 0,0829 „ „
1 „ „ pruska . . . = 0,0985 „ „

1 Metr $\square$ = 10,76 Stop. $\square$ angiels. i rosyjsk.
1 „ „ = 10,01 „ „ austriackim.
1 „ „ = 12,07 „ „ polskim.
1 „ „ = 10,15 „ „ pruskim.

Rysunki $\frac{1}{8}$ nat. wielkości.

Rysunek $\frac{1}{8}$ nat. wielkości.

Miary bryłowości.

Każda miara ma 1000, 1000000, 1000000000 miar mniejszych.

1 Stopa sz. ang. i ros. = 0,028315 m. sz.
1 „ „ austriack. = 0,031585 „ „
1 „ „ polska = 0,023888 „ „
1 „ „ pruska = 0,030916 „ „

1 Metr sz. = 35,319 St. sz. ang. i ros.
1 „ „ = 31,660 „ „ austriack.
1 „ „ = 41,862 „ „ polskim.
1 „ „ = 32,338 „ „ pruskim.

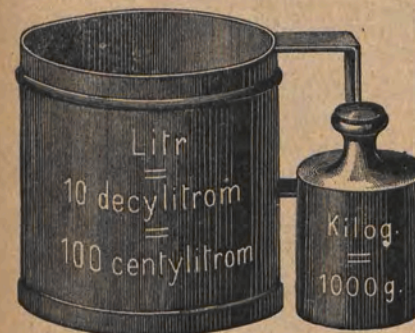
Rysunek $\frac{1}{8}$ nat. wielkości.

Miary objętości.

Każda miara ma 10, 100 lub 1000 miar mniejszych.

1 Krużka . . . = 1,230 litrom.
1 Kwart austriacka = 1,415 „
1 „ polska = 1,000 „
1 „ pruska = 1,145 „

1 Litr = 0,220 gallonom (imp.) ang.
1 „ = 0,813 kruszkom rosyjskim.
1 „ = 0,706 kwartom austriack.
1 „ = 1,000 „ polskim.
1 „ = 0,873 „ pruskim.

Rysunek $\frac{1}{8}$ nat. wielkości.

Miary ciężkości wagi.

Każda miara ma 10, 100 lub 1000 miar mniejszych.

1 Funt ang. (Troy) = 0,373 kilog.
1 „ rosyjski = 0,409 „
1 „ austriacki = 0,560 „
1 „ polski = 0,405 „
1 „ pruski = 0,467 „

Kilogr. = 2,679 funt. ang. (Troy).
„ = 2,444 „ rosyjskim.
„ = 1,785 „ austriack.
„ = 2,466 „ polskim.
„ = 2,138 „ pruskim.

WAŻNIEJSZE MIARY

Angielskie, Austriackie, Polskie, Pruskie i Rosyjskie

wyrażone w metrycznych:

Angiels.	Yard	=	0,914	metra
	Acre	=	40,4671	arom
	Gallon	=	4,543	litrom
	Centnar	=	50,802	kilom.

Austriackie.	Lokieć	=	0,779	metr.
	Sażen	=	1,896	"
	Mila	=	7,586	kilom.
	Joch	=	57,5544	arom.
	Eimer	=	56,600	litr.
	Ft. cłow.	=	0,500	kilogr.
	Ct. wied.	=	56,000	"
	Ct. cłow.	=	50,000	"

Polskie.	Lokieć	=	0,576	metra.
	Sażen	=	1,728	"
	Mila	=	8,534	kilom.
	Morga	=	55,9870	arom.
	Garniec	=	4,000	litrom
	Korzec	=	128,000	"
	Centnar	=	40,550	kilogr.

Pruskie.	Lokieć	=	0,667	metra.
	Pręt	=	3,766	"
	Mila geograficzna	=	7,420	kilom.
	Morga	=	25,5300	arom.
	Metza	=	3,435	litrom
	Schefel	=	54,960	"
	Centnar	=	51,447	kilogr.

Rosyjskie.	Arszyn	=	0,711	metra.
	Sażen	=	2,134	"
	Wersta	=	1,067	kilom.
	Diesiatyna	=	109,2500	arom.
	Wedro	=	12,299	litrom
	Boczka	=	4,919	hekt.
	Czetwierť	=	2,099	"
	Pud	=	16,380	kilogr.
	Berkowiec	=	163,805	"

1⁴¹⁵ litr. Kwarła ausfr. (Maass)1²³⁰ Kwarła ros. (Kruszka)1¹⁴⁵ Kwarła prus. (Quart)1⁰⁰⁰ 1litr = Kwarła polska

półlitr

Rysunek 1/4 nat. wielkości.

1 ha = 1,786 morga 300 prętowego.
 1 ar = 5,36 pręta kwadratowego.
 1 pręt □ = 0,187 ara.
 100 kg. na 1 ha = 138 ¹⁶/₁₀₀ pol. na 1 mórg.
 1 hektol. na 1 ha = 14 garncy na 1 mórg.
 100 ¹⁶/₁₀₀ na 1 mórg = 72,48 kg. na 1 ha.
 1 korzec na 1 mórg = 228,5 litra na 1 ha.

METR = 3,281 Stóp = 39³⁷/₁₀₀ cali angielsk. i rosyjsk. = 3,163 stóp =
 = 37⁹⁷/₁₀₀ cali austr. = 3,472 stóp = 41⁶²/₁₀₀ cali polskich = 3,186
 Stóp = 38²³/₁₀₀ cali pruskich.

Podane przez firmę rolniczą ALFRED GRODZKI w Warszawie.

M O N E T Y.

MONETY W PAŃSTWIE ROSYJSKIEM.

Nominalna wartość rubla w porównaniu z jednostkami monetarnymi państw zagranicznych

1 rubel (¹/₁₅ imperyala czyli 100 kop.)
 1 rubel = 2 markom 16 fenigom niemieckim
 1 " = 2 koronom 50 halersom
 1 " = 1 guldenowi 28 centom niderlandzkim
 1 " = 1 koronie 92,5 oerom duńskim, szwedz. i norweskim
 1 " = 2 szylingom ¹/₂ pensom angielskim (100 rub. = 10 £. 11 szyl. i 5 pens.)
 1 " = 2 frankom 66²/₃ centom franc., belg., szwajc. i bulgar.
 1 " = 2 lejom 66²/₃ baniom rumuńskim
 1 " = 2 denarom 66²/₃ perom serbskim
 1 " = 2 lirom 66²/₃ centesimom włoskim
 1 " = 2 drachmom 66²/₃ leptom greckim
 1 " = 2 besetom 66²/₃ centimosom hiszpańskim
 1 " = 475³/₄ reisom portugalskim
 1 " = 12 piastrom tureckim
 1 " = 0.348 taelom chińskim
 1 " = 0.517 yenom japońskim
 1 " = 1 miczkalowi morokańskiemu
 1 " = 2 karanom 3 szahom perskim
 1 " = 50,8 centom północno-amerykańskim
 1 " = 1,12 rupiom wschodnio-indyjskim
 1 " = 48¹/₂ centawosom meksykańskim.

MONETY PAŃSTW ZAGRANICZNYCH.

Państwa europejskie.

Anglia 1 funt szterlinga (£)=20 szylingom; 1 szyling=12 pensom =47,3 kop. 1 korona=5 szylin.;=1 penny=3,95 k. i (£)=9 rub. 46 kop.
Austro-Węgry Dawna jedn. mon.: **Gulden** czyli floren=100 krajcarów=79,4 kop.; 1 cent=0,8 kop. Nowa jedn. mon.: **Korona**=100 halerzom. 1 korona=39⁵/₁₆ kop. 1 halerz=0,4 kop.

Belgia **Frank**=20 sou=100 centimom; 1 sou=5 centimom. 1 **Frank**=37⁵/₁₆ kop.

Bulgaria 1 **lew złoty**=100 centimom=1 frankowi. 1 **lew**=37⁵/₁₆ kop.

Dania **Krona**=100 oerom; 1 oer=1/2 kop. 1 **korona**=51⁹/₁₆ kop.

Francja **Frank**=20 sou=100 centimom; 1 sou=5 centimom. 1 **frank**=37⁵/₁₆ kop.

Grecja **Drachma**=100 leptom. 1 **drachma**=7⁵/₁₆ kop.

Hiszpania **Peseta**=100 centymom; dawniej: 1 duro (2 rb. 3,7 kop.) =2 eskudo; 1 eskudo=10 realom; 1 real=100 centimom. 1 **peseta**=37⁵/₁₆ kop.

Lichtenstein **Korona**=100 halerzom. 1 **korona**=39⁴/₁₆ kop.

Luksemburg Monety pruskie i francuskie.

Niemieckie Ces. **Reichsmarka**=100 fenigom. 1 **marka**=46³/₁₆ kop.

Niderlandy **Gulden**=100 centów 1 cent=0,8 k. 1 **gulden**=78¹/₁₆ kop.

Norwegia **Krona**=100 oerom. 1 **krona**=51⁹/₁₆ kop.

Portugalia **Reis** Rachunek od roku 1844 na **milreisy**=1,000 reisom. Dla większych sum **Conto de reis**=1,000 milr., **Conto de contos**=1.000.000 milrejsom. 1 **reis**=0,21 kop. 1 **milreis**=2 rub. 10 kop.

Rumunia **Leja** (romanak)=100 bani 1 **leja** czyli roman.=37⁵/₁₆ kop.

Serbia **Denar** (=1 frankowi 100 parom. 1 **denar**=37⁵/₁₆ kop.

Szwajcaria **Frank**=20 sou=100 centimom, 1 sou=5 centimom. 1 **frank**=37⁵/₁₆ kop.

Szwecja **Krona**=100 oerom. 1 **krona**=51⁹/₁₆ kop.

Turcja **Piastr turecki**=40 parom, para=3 asprom; 100 piastr=1 funtowi=8 rub. 54,2 kop. 1 **piastr**=8⁵/₁₆ kop.

Włochy **Lir** albo **frank**=100 centisimom. 1 **lir**=37⁵/₁₆ kop.

Telefony na najpilniejsze potrzeby.

3.69 Pogotowie Ratunkowe. Leszno 52. Żądać do wszystkich nieszczęśliwych wypadków w domu i na ulicy. Nie wzywać do epileptyków oraz do zasłabnięć, które nie wynikły z wypadku.

40.33 Pogotowie opiekuńcze dla dzieci, Koszykowa 24. O zaginionej działwie zawiadamiać i dowiadywać się.

34.80 Chrześcijańskie Towarzystwo Ochrony kobiet. Mazowiecka 11. Zawiadamiać i odsyłać kobiety, których położenie wymaga doraźnego zaopiekowania się.

Szpital: Dla dzieci **8.11**, Kopernika 43. — Ś-go Ducha **8.01**, Elekoralna 12.—Dzieciątka Jezus **8.00**, Żelazna 4. — Ewangelicki **8.05**, Karmelicka 10.—Ś-go Jana Bożego **8.04**, Bonifraterska 12.—

Praski **8.07**, Panińska 10. — Ś-go Stanisława **8.10**, Wolska 35. — Starozakonnych **8.83**, na Czystem. — Wolski **8.06**, Wolska 4.

102.86 i **9.33** Stała pomoc lekarska w nocy (Bracka 19 i Marszałkowska 94, w aptece Barcza).

Straż ogniowa: Oddział I **3.41**, Nalewki 3. — Oddz. II **3.42**, Senatorska 16.—Oddz. III **3.43**, Nowy Świat 6. — Oddz. IV **3.44**, Chłodna 3.—Oddz. V **3.45**, Sprzedeczna, na Pradze.

Przytulki położnicze: № 1-szy **16.91**, Wronia 66.—№ 3-ci **16.92**, Żelazna 55.—№ 4-ty **16.93**, Bednarska 23. — № 5 i 6-ty **16.94**, Targowa 34, Lipowa 6—**16.95**.

24.43 Zakład leczenia ukąszeń przez zwierzęta wściekle d-ra Palmirskiego, Koszykowa 17.

Czas żniw w rozmaitych miejscowościach kuli ziemskiej.

Styczeń: Australia, Argentyna, Chili, Nowa Zelandya. *Marzec:* Indye Wschodnie, Egipt poł. *Kwiecień:* Egipt Dolny, Cypr, Syrya, Azja Mniejsza, Persya, Kuba. *Maj:* Algier, Azja Mniejsza, Japonia, Texas, Floryda. *Czerwiec:* Francja, Pol. Hiszpania, Portugalia, Włochy, Grecja, Turcja, Kalifornia, Oregon, Luizyana, Missipi, Alabama, Georgia, Karoliny, Wirginia, Kentucky, Kansas, Arkansas, Utah, Colorado, Missuri. *Lipiec:* Polska, Rosja połud., Fran-

cja, Anglia (w części połud.), Szwajcaria, Niemcy, Austro-Węgry, Rumunia, Serbia, Bulgaria, Nebraska, Minnesota, Wiskonsin, Jawa, Illinois, Indiana, Michigan, Ohio, Nowy Jork, Nowa Anglia, Kanada połud. *Sierpień:* Belgia, Holandia, Dania, Zatoka Hudsona, Kanada północna, Kolumbia Angielska, Manitoba. *Wrzesień* i *Październik:* Szkocja, Szwecja, Norwegia, Finlandya, Rosja półn. *Listopad:* Półn. Afryka i część Australii. *Grudzień:* Birmania.

WYKAZ ALFABETYCZNY IMION

□ Świętych i Świąt na rok 1911 z oznaczeniem dnia i miesiąca. □

Abdona Męcz. 30 lipca.
Abrahama pustel., 16 mar.
Adama 24 grudnia.
Adelajdy 16 grudnia.
Adolfa B. 17 czerwca.
Adryana M. 8 września.
Afry P. 5 sierpn. i 24 maja.
Agapita M. 18 sierpnia.
Agatona P. M. 10 stycz.
Agaty P. Męcz. 5 lutego.
Agnieszki P. M. 21 stycz.
Agrypiny P. M. 23 czerw.
Albana 22 stycznia.
Albiny P. 16 grudnia.
Alberta B. m. 21 listop.
Albina Biskupa 1 marca.
Aleksandra B. 27 lutego.
Aleksandra P. 3 maja.
Aleksandra M. 12 grudnia.
Aleksiego Wyzn. 17 lip.
Alfonsa 23 mar. i 12 wrześ.
Alfonsa Lg. 2 sierpnia.
Alfreda 3 lipca.
Alicyi 21 czerwca.
Aliny 16 czerwca.
Alodyi P. M. 22 październ.
Alozego Gonzagi 21 cz.
Amadeusza 30 marca.
Amandy 6 lut. i 18 czerw.
Ambrozego B. 8 grudnia.
Amelii 10 czerwca.
Anastazego P. 27 lutego.
Anastazego M. 22 stycz.
Anastazyi M. 15 kwiet.
Anastazyi W. 26 październ.
Anatolii 9 lipca.
Anatoliusza M. 3 lipca.
Andrzeja Apost. 30 list.
Andrzeja B. 4 lutego.
Andrzeja z Awel. 10 list.
Andrzeja P. 6 maja.
Aniceta P. M. 17 kwiet.
Anieli 30 marca i 31 maja.
Aniołów Stróżów 2 paź.
Anny Matki N.M.P. 26 lip.
Ansgarego Biskupa 4 lut.
Antoniego Op. 17 stycz.
Antoniego Pad. 13 czerw.
Antonina B. W. 10 maja.
Antoniny M. 1 marca.

Anzelma B. 21 kwietnia.
Apolonii Panny M. 9 lut.
Apoloniusza M. 18 kwiet.
Apoloniusza B. 7 lipca.
Arkadyusza B. 7 lipca.
i 12 stycznia.
Apoliniego B. 23 lipca.
Arseniusza M. 19 lipca.
Aristidesa 31 sierpnia.
Armanda 27 październ.
Arnolda 18 lipca.
Artura B. 6 października.
Atanazego B. 2 maja.
Augustyna B. 28 sierpn.
Aurelii P. 25 września.
Aureliusza 16 czerwca.

Balbiny P. 31 marca.
Baltazarego 6 stycznia.
Barbary P. 4 grudnia.
Barnaby Ap. 11 czerw.
Bartłomieja Ap. 24 sier.
Bazylego 2 stycz. i 14 czerw.
Bazylii P. M. 15 kwiet.
Beaty P. 8 marca.
Benedykta Op. 21 marca.
Benigny P. 19 sierpnia.
Beniamina M. 31 marca.
Benicyusza W. 23 sierpn.
Bernarda Op. 20 sierpnia.
Bernardyna Sen. 20 maja.
Berty 7 lipca.
Bibianny P. 2 grudnia.
Birgitty Wd. 8 październ.
Blandyny P. 2 czerwca.
Blanki 28 listopada.
Błażeja B. M. 3 lutego.
Roguchwała 22 marca.
Bogumila 10 czerwca.
Bogusława B. 22 marca.
Bohdana Op. 10 sierpnia.
Bonawentury K. 14 lipca.
Bonifacego M. 14 maja.
Bonifacego B. 5 czerwca.
Boże Ciało 15 czerwca.
Bożydara B. 31 sierpnia.
Brunona W. 6 październ.
Brygidy Panny 1 lutego.

Cecylii P. Męcz. 22 list.

Celiny 8 czerw. i 21 październ.
Celsa Męcz. 28 lipca.
Cypriana B. 16 wrześ.
Cyryla Jeroz. B. 18 marca.
Cyryla M. 8 sierpnia.
Cyryna 3 stycznia.
Czesława W. 20 lipca.
Czterdziestu M. 10 marca.
Cezarego 21 lut. i 27 sierpn.

Danizego Pap. 11 grud.
Damiana M. 27 września.
Daniela M. 3 stycznia.
Daniela P. 31 lipca.
Dawida K. 30 grudnia.
Daryusza M. 19 grudnia.
Delfiny 26 listopada.
Dezyderygo B. 23 maja.
Dyonizego b. 8 kwietnia.
Dyonizego B. W. 9 październ.
Domicylii M. 7 maja. i 6 lip.
Dominika W. 4 sierpn.
Donata M. 17 lutego.
Donata B. 7 sierpnia.
Doroty Panny 6 lutego.
Dydaka Wyzn. 13 list.
Dygny P. 11 sierpnia.
Dzień Zaduszny 2 listop.

Edmunda B. 16 listop.
Edwarda Kr. 13 październ.
Edyty 5 grudnia.
Eliasa 20 lipca.
Eleonory P. 21 lutego.
Eligiusza B. 1 grudnia.
Elżbiety Kr. Wd. 8 lipca.
Elżbiety 5 listopada.
Elżbiety Kr. W. 13 listop.
Emeryka 4 listopada.
Emilii 22 mar. i 2 czerwca.
Emiliana B. 11 września.
Emiliany M. 30 czerwca.
Emmy 19 kwietnia.
Emanuela 26 marca.
Epifaniasza B. 7 kwiet.
Erasma B. 3 czerw. i 25 list.
Ernesta 7 listopada.
Eryka Kr. M. 18 maja.
Estery 18 listopada.
Eufemii P. 16 września.

Eufemii M. 20 marca.
Eucheryusza B. 20 lut.
Eufrozyny P. 3 września.
i 13 lutego.
Eugenii P. 25 grudnia.
Eugeniusza 30 grudnia.
Eulalii P. M. 12 lutego.
Eustachiusza M. 20 wrześ.
Euzebij P. M. 20 październ.
Euzebijusza Kap. W. 14 sier.
Euzebijusza M. 5 marca.
Euzebijusza B. M. 16 grud.
Ezechiela Pror. 10 kwiet.
Ewarysta Pap. 26 październ.
Ewy 24 grudnia.

Fabiana M. 20 stycznia.
Faustyna M. 15 lutego.
Felicyana M. 9 czerwca.
Felicyaty M. 23 listop.
Feliksa Kapuc. 18 maja.
Feliksa Papieża 30 maja.
Feliksa kapł. 30 sierpnia.
Feliksa Walez. 20 listop.
Ferdynanda Kr. 30 maja.
Fidelisa Kapuc. 24 kwiet.
Filipa Apostola 1 maja.
Filipa i Neryusza 26 maja.
Filipa Benicyusza 23 sier.
Filiberta 20 sierpnia.
Filomeny 5 lipca.
Firmiana B. 25 września.
Flawiana M. 25 lutego.
Flawii P. 5 października.
Flawiusza M. 22 czerwca.
Florentyny P. 20 czerwca.
Floryana Męcz. 4 maja.
Flory 24 listopada.
Fortunata Kap. 1 czerwca.
Franciszka Bor. 10 październ.
Franciszka Sal. 29 stycz.
Franciszka z Paulo 2 kw.
Franciszka Ser. 4 październ.
Franciszka Ks. W. 3 grud.
Franciszki Wd. 9 marca.
Fulgencjusza B. 6 stycz.
Fryderyka 5 marca.

Gabryela Arch. 18 marca.
Gaudencyi P. 30 sierpnia.
Gaudentego B. 12 lutego.
Gawła O. 16 październ.
Gastona 6 lutego.
Gedeona 18 czerwca.
Genowefy P. 3 stycznia.
Genowefy Hard. 9 listop.
Gerarda 24 września.
Germana B. W. 28 maja.
Gertrudy 17 marca.
Gerwazego M. 19 czerwca.
Geryna m. 2 październ.
Giberda 4 lutego.
Gizeli 7 maja.
Godfryda 13 stycznia.
Gontrana 28 marca.
Gorgoniusza 9 września.

Gracyana B. 18 grudnia.
Grobu Chrystusa 30 kw.
Grzegorza Pap. 12 marca.
Grzegorza Naz. 9 maja.
Grzegorza VII P. 25 maja.
Grzegorza B. 4 stycznia.
Gustawa 2 sierpnia.
Gwidona 12 września.

Heleny Cesarz. 2 marca.
Heleny Król. 22 maja.
Heleny W. M. 31 lipca.
Heliadora M. 3 lipca.
Henryka Cesarz. 15 lipca.
Henryka B. M. 19 stycz.
Herakliusza M. 11 marca.
Hermenegildy Kr. 31 kw.
Hermogenesa M. 19 kw.
Hieronima Dok. Koś. 30 w.
Hieronida M. 12 wrześ.
Higina Pap. M. 11 stycz.
Hilarego Dok. k. 14 stycz.
Hilaryona Op. 21 październ.
Hiltrydy P. 27 września.
Hipolita M. 13 sierpnia.
Honoraty P. 11 stycznia.
Huberta B. 3 listopada.
Hugona B. 1 kwietnia.

Idy Panny 13 kwietnia.
Idziego Opat. 1 wrześ.
Ignacego Biskupa 1 lut.
Ignacego Lojoli W. 31 lip.
Ifigenii 21 września.
Ildelfonsa B. W. 23 stycz.
Imienia Jexus 15 stycz.
Imienia Maryi 10 wrześ.
Innocentego P. 8 lipca.
Irmy 24 grudnia.
Ireneusza M. 25 marca.
Ireny Panny 5 kwietnia.
i 20 października.
Irwin P. 24 grudnia.
Iwona Kapł. M. 19 maja.
Izaaka 3 czerwca.
Izabelli 15 mar. i 3 wrześ.
Izydora B. 4 kwietnia.
Izydora Oracza 10 maja.

Jacka Wyznawcy 20 sierpn.
Jacka M. 11 września.
Jadwigi Wdowy 15 paź.
Jakóba Ap. 1 maja.
Jakóba Apostola 25 lipca.
Jana Złotous. 27 stycz.
Jana Matt W. 8 lut.
Jana z Dukli 9 lipca.
Jana Bożego 8 marca.
Jana w oleju 6 maja.
Jana Nepom. 16 maja.
Jana Chrzciela 24 czerw.
Jana M. 16 i 26 czerw.
Jana Gwalberta 13 lipca.
Jana Kanlego 22 październ.
Jana Kapistr. W. 28 mar.
Jana od Krzyża 24 list.

Jana Ewangelisty 27 grud.
Jana Męcz., 7 września.
Januara 10 lipca.
Januariusza B. M. 19 wrz.
Jerzego B. M. 23 kwietnia.
Joanny Wdowy 24 maja.
Joanny Fremiot 21 sierpn.
Joachima Ojca N. M. P.
3 września.

Jowity Męcz. 15 lut.
Józefa Oblubień. N. M. P.
19 marca.
Józefa Kalas. W. 4 lipca.
Józefa z Kopert. 18 wrześ.
Józefa z Arym. 17 marca.
Judy Ap. 28 października.
Judyty Wdowy 14 listop.
Jukunda M. 9 stycznia.
Juliana M. 13 lutego.
Juliana M. 27 stycznia.
Julian P. 16 lutego.
Julii P. Męcz. 22 maja.
Julity P. M. 30 lipca.
Juliusza P. 12 kwietnia.
Justa 2 września.
Justyna fil. 14 kwietnia.
Justyny 17 września.
Justyniana B. 5 wrześ.

Kaja M. 22 kwietnia.
Kajetana W. 7 sierpnia.
Kaliksta Pap. 14 październ.
Kamila W. 18 lipca.
Kandyda M. 3 październ.
Kanuta Kr. 19 stycznia.
Karola C. 28 stycznia.
Karola Borom. 4 listop.
Kacpra 6 stycznia.
Kassjana 13 sierpnia.
Kassjusza M. 15 maja.
Katarzyny Sen. 30 kw.
Katarzyny P. M. 25 list.
Kat. św. Piotra Rz. 18 st.
Kat. św. Piotra w Ant.
22 lutego.
Kazimierza Kr. 4 marca.
Kiliana B. 8 lipca.
Klary P. 12 sierpnia.
Klaudysza B. 6 czerw.
Kleta M. 26 kwiet.
Klemensa Pap. 23 listop.
Kleopatry 20 październ.
Klotyldy Kr. 3 czerwca.
Konstancji P. M. 18 lut.
Konstantego W. 11 mar.
Konrada Wyzn. 19 lut.
Konrada Biskupa 26 list.
Korduli P. 22 październ.
Kornelii M. 31 marca.
Kozmy M. 27 września.
Ksawerego 3 grudnia.
Krescencyi 15 czerwca.
Krescencjusza 27 czerwca.
Kryspina i Kryspin. 25 p.
Krystyny P. 24 lipca.
Krzysztofa M. 25 lipca.

Kunegundy Ces. 3 marca.
Kunegundy Król. 30 lipca.
Kwiryna Mecz. 30 mar.
Kwintyna 31 paźdz.

Lamberta 16 kwietnia.
Larga M. 8 sierpnia.
Leandra B. 27 lutego.
Leokadyi P. 9 grudnia.
Leona B. 20 lutego.
Leona I Pap. 11 kwietn.
Leona II Pap. 28 czerw.
Leonarda Wyzn. 6 list.
Leoncyusza B. 13 stycz.
Leonidasa M. 28 stycz.
Leonilli P. M. 15 marca.
Leopolda W. 15 marca i
15 listopada.

Longina M. 15 marca.
Linusa 23 września.
Lucyana Mecz. 7 stycz.
Lucyny P. 30 czerwca.
Lucyny 17 października.
Ludgardy P. 16 czerwca.
Ludgera B. 26 marca.
Ludomira 3 października.
Ludwika Kr. Fr. 26 sier.
Ludwika W. 12 lutego.
Ludwiki P. 15 kwietnia.

Ladystawa z Giel. 24 wrz.
Łazarza B. 17 grudnia.
Lucy Panny 13 grudnia.
Łukasza Ewan. 18 paźdz.

Macieja Apostoła 24 lut.
Magdaleny 27 maja i 22 lip.
Makarego Op. 2 stycznia.
Makarego M. 29 lutego.
Maksyma B. 18 listop.
Maksyma M. 29 maja.
Maksymiana M. 21 lut.
Maksymiliana B. 12 paźdz.
Maksymina B. 8 czerw.
Malgorzaty K. szwed. 10 cz.
Malgorzaty K. weg. 13 lip.
Mansweta Bisk. 28 list.
Marcelego Pap. 16 styczn.
Marcelli Wd. 31 stycznia.
Marcelina Pap. 18 czerw.
Marcelina M. 30 kwietn.
Marcina Bisk. 11 list.
Marcina Pap. 12 listop.
Marcyana M. 17 czerw.
Marcyanny P. M. 9. stycz.
Marcyalisa 30 stycznia.
Marka Ewang. 26 kwiet.
Marka M. 24 marca.
Marka z Rzymu 18 czerw.
Marka P. W. 7 paździer.
Marka M. 22 listopada.
Maryana M. 30 kwietnia.
Maryana L. 19 sierpnia.
Maryi Kleof. 9 kwietnia.
Maryi Magd. de Pazzis,
27 maja.

Maryi Magdaleny w Jero-
zolimie 22 lipca.
Maryusza 19 stycznia.
Marty P. 29 lipca, i 19 st.
Martyniana M. 16 paźdz.
Martyniana B. 2. stycznia.
Martyny P. M. 30 stycz.
Mateusza Ap. 21 września.
Maturyna i listopada.
Matyldy Kr. 14 marca.
Mauryliusza 13 września.
Maura 15 stycz. i 22 list.
Maurycego M. 22 wrześ.
Medarda B. 8 czerwca.
Metodego Bisk. 5 lipca.
Melanii P. M. 18 lutego.
Melchiora 6 stycznia.
Michała Arch. 29 wrześ.
Michała B. W. 23 maja.
Mikolaja z Tol. 10 wrześ.
Mikolaja B. 6 grudnia.
Mirona M. 17 grudnia.
Młodzianków 28 grud.
Modesta M. 15 czerwca.
Modesty P. 13 marca.
Moniki W. 4 maja.

Narcyza B. 29 paźdz.
Narodzenie Chrystusa
P. 25 grudnia.

Narodzenie N. M. P. 8 w.
Natalii Panny 27 lipca.
N. M. P. nieustającej po-
mocy 18 czerwca.

Nawiedzenie N.M.P. 2 lip.
Nawróc. św. Pawła 25 st.
N.M.P. Anielskiej 2 sier.
N.M.P. Bolesnej 17 wrześ.
N. M. P. od wyk. niew.
24 września.

Niepok. Serca N. M. P.
17 września.

N. M. P. Jasnog. 30 sier.
N.M.P. Łaskawej 14 maja
N. M. P. Loretań. 10 grud.
N. M. P. Pociesz. 4 wrześ.
N. M. P. Różańc. 1 paźdz.
N. M. P. Snieżnej 5 sier.
N. M. P. Szkaplerz. 16 lip.
Napoleona 15 sierpnia.
Nazaryusza B. 28 lipca.
Nestora B. M. 26 lutego.
Nicefora B. 13 marca.
Nikandra M. 7 listop.

Niepokalane Poczęcie
N. M. P. 8 grudnia.

Nikanora 10 stycznia.
Nikodema M. 15 września.
Norberta B. 6 czerwca.
Objaw. N. M. P. w Lour-
des 11 lutego.

Oczekiwanie N.M.P. 18 gr.
Oczyszczenie N. M. P.
2 lutego.
Odonia B. 18 listopada.

Ofiarowanie N.M.P. 21 list.
Olimpii 26 marca.
Olimpiusza M. 31 paźdz.
Olimpiusza B. 12 czerwca.
Oliwii 27 maja.
Onufrego Pust. 12 czerw.
Opieki N. M. P. 5 listop.
Opieki św. Józefa 17 maja.
Opata B. 4 czerwca.
Otona Biskupa 24 lipca.
Otona M. 16 stycznia.
Otylii P. M. 13 grudnia.

Pafnucego M. 19 kwiet.
Pankracego 12 maja.
Pantaleona M. 27 lipca.
Paschalisa 17 maja.
Parysa 5 sierpnia.
Patrycyi Mecz. 13 marca.
Paulina Bisk. 22 czerw.
Pauli Wdowy 26 stycz.
Pawła M. 26 czerw. i 17 sier.
Pawła I Pust. 15 stycz.
Pawła Ap. 29 czerwca.
Pawła od krzyża 28 kwiet.
Pelagii M. 12 października.
Petronelli 31 maja.

5-ju blizn. św. Fran. 18 wr.
Pieciu br. mecz. 12 listop.
Piotra Bisk. M. 26 listop.
Piotra Chryzol. 4 grudn.
Piotra Damiana 23 lut.
Piotra Nolaski 31 stycz.
Piotra M. 29 kwietnia.
Piotra Celestyna 19 maja.
Piotra Ap. 29 czerwca.
Piotra w okowach 1 sier.
Piotra z Alkant. 19 paźdz.
Piusa V Papieża 5 maja.
Piusa I P. M. 11 czerwca.
Placyda M. 5 paździer.
Placydy P. 11 paździer.

Pocieszenie N.M.P. 4 wrz.
Podw. św. Krzyża 14 wrz.
Polikarpa B. M. 26 stycz.

Popelec 1 marca.
Porfirego 26 lutego.
Praksedy P. 21 lipca.
Prakopa M. 4 lipca.
Probusa 15 mar. i 11 paź.
Prospera B. 25 czerwca.
Prota M. 11 września.
Protazego 19 czerwca.
Prudensa 6 czerwca.
Pryma Mecz. 9 czerwca.
Pryski 18 stycznia.

Przemienienie Pań. 6 sier.
Przenies. św. Stanisł. B.
27 września.

Przenies. św. Wojciecha
20 października.
Kazimierza 27 sier.
Ptolomeusza B. 24 sier.
Pulcheryi P. 10 wrześ.
i 7 lipca.

Rafała Arch. 24 paźdz.
Rajmunda W. 31 sier.
Rajnolda 9 lutego.
Raula 21 października.
Reginy P. 7 września.
Remigiusza B. 1 paźdz.
Roberta Opata 7 czerwca
i 17 kwietnia.

Rocha Wyzn. 16 sierpnia.
Romana Opata 28 lutego.
Romana M. 9 sierpnia.
Romana B. M. 23 paźdz.
Romany Panny 23 lutego.
Romualda Opata 7 lutego.
Rogiera 30 grudnia.
Rozalii P. 4 września.
Rozesłanie Ap. 15 lipca.
Róży Lim. Panny 30 sier.
Rudolfa 17 kwietnia.
Rufa Mecz. 28 listopada.
Rufina Wyzn. 19 sier.
Rufiny P. 31 sierpnia.
Rupert Bisk. 27 marca.
Rygoberta B. W. 4 stycz.
Ryszarda B. 3 kwietnia.
Ryszarda król. 7 lutego.

Sabby Opata 5 grudnia.
Sabina Wyzn. 11 lipca.
Sabiniana M. 7 czerwca.
Sabinii M. 27 paździer-
nika i 29 sierpnia.
Salomei Panny 17 listop.
Samuela 17 lut. i 20 sier.
Saturnina M. 29 listop.
Saturniana M. 16 paździer.
Saturniny P. M. 4 czerw.
Sawiny P. 30 stycznia.
Scholastyki P. 10 lutego
Ścięcie głowy św. Jana Ch.
29 sierpnia.

Sebastiana M. 20 stycz.
Septymiusza 17 sierpnia.
Serafina W. 12 paździer.
Serafyny P. 29 lipca.
Serapiona W. M. 14 list.
Serca Jezusowego 23 czerw.
Sergiusza M. 24 lutego.
Serwacego B. 3 maja.
Serwiliana M. 20 kwiet.
Seweryna Op. 8 stycz.
Siedm. bol. N.M.P. 7 kwiet.
Siedm. braci św. 10 lipca.
Sidonii 23 sierpnia.

Sokratesa 19 kwietnia.
Sotera Papieża 22 kwiet.
Stanisława B. 8 maja.
Stanisława Kostki 19 list.
Stefana Kr. Weg. 2 wrześ.
Stefana M. 22 listopada
i 2 sierpnia.
Sulpicyusza M. 20 kwiet.
Sylwana 4 października.
Sylweryusza 20 czerwca.
Sylwestra P. 31 grudnia.
Symeona B. 18 lutego.
Symfonyana M. 22 sier.
Sykstusa III Pap. 28 mar.
Szczepana M. 26 grud.
Szymona z Lipnicy 18 lip.
Szymona Ap. 28 paźdz.
Świętej Rodziny 22 stycz.

Tacyana M. 16 marca.
Tadeusza Ap. 28 paźdz.
Tarsylii P. 24 grudnia.
Tekli P. 23 września.
Telesfora P. 5 stycznia.
Teobalda P. 1 lipca.
Teodora M. 9 listopada
i 7 stycznia.

Teodory M. 1 kwietnia
i 11 września.
Teodozyi P. 29 maja.
Teofila 6 lutego i 20 grud.
Teofila B. 27 kwietnia.
Teresy P. 15 paździer.
Tertuliana B. W. 27 kw.
Tomasza z Akw. 7 marca.
Tomasza Ap. 21 grudnia.
Tomasza Kant. 29 grud.
Trójcy Św. 11 czerwca.
Trzech Króli 6 styczn.
Tymoteusza B. M. 24 stycz.
Tytusa Bisk. 4 stycznia.
Tyburcyusza 14 kwietnia.

Urbana Pap. 26 maja.
Urbana B. 16 maja.
Urszuli Panny 21 paźdz.
Ulryka 4 lipca.

Wacława Króla 28 wrześ.
Waleryi Panny 9 grudn.
Waleryi M. 25 czerwca.
Walerego 12 grudnia.
Walerego M. 12 września.
Waleryana B. 14 kwietnia.

Waltera 2 maja.
Walentego Kap. M. 14 lut.
Walenty 25 lipca.
Wawrzyńca M. 10 sier.
Wawrzyńca B. W. 5 wrz.
Weroniki P. 13 stycznia.
Wielkanoc 15 kwietnia.
Wiktor M. 6 marca.
Wiktor B. M. 21 maja.
Wiktor B. 17 paździer.
Wiktoryi P. 23 grudnia.
Wilhelma B. 10 stycznia.
Wilhelma Op. 6 kwietn.
Wincentego M. 22 stycz.
Wincentego Ferrer. W.
5 kwietnia.

Wincentego Kadł. 8 paź.
Wincentego B. 20 marca.
Wincentego à P. 19 lip.
Wiryliusza B. M. 27 list.
Wirylii 7 listopada.
Wita 15 czerwca.
Witalisa M. 28 kwiet.
4 listopada.

Władysława Kr. 27 czerw.
Wniebowstap. 5 maja.
Wniebowzięcie N. M.
P. 15 sierpnia.

Wojciecha B. M. 23 kwiet.
Wolframa M. 10 marca.

Wszystkich Świętych.
1 listopada.

Zacharyasza Pr. 6 wrz.
Zacharyasza 4 listop.
Zaślubiny N.M.P. 23 st.
Zefiryna Pap. 26 sierpn.
Zenobiusza 24 grudnia.
Zenobii B. 30 paździer.
Zenona Żołn. 22 grudnia.
Zenajdy P. M. 5 czerwca.
Zenajdy Panny 11 paźdz.
Zesł. Ducha Ś. 4 czerw.

Znalezienie ś. Krz. 3 maja.
Znalez. relikwii ś. Szcze-
pana 3 sierpnia.

Zofii Wdow. M. 15 maja.
Zofii z 3 cór. 30 wrześ.
Zofii M. 18 września.
Zuzanny M. 24 maja.
Zuzanny P. 11 sierpnia.
Zwiastowanie N. M. P.
25 marca.

Zygmunta Kr. 2 maja.
Zygryda B. 25 lutego.

Wykaz imion słowiańskich na rok 1911.

Aldona, 11 paździer.
Bogodar, 9 listopada.
Bogowit, 6 marca.
Bogna św., 22 lipca.
Boguchwał, 17 marca.
Boguchwała, 29 maja.
Bogufal, 26 kwietnia.
Bogumił, 10 czerwca.
Bogumiła, 20 grudn.
Bogumir, 23 stycznia.
Bogusław, 20 marca.
Bogusława, 23 wrześ.
Bogusz, 24 lutego.
Boguwoła, 8 grudnia.
Bohdana, 6 lutego.
Bohdan, 18 marca.
Bohdan, 26 marca.
Bojimir, 6 stycznia.
Bolesław, 22 lipca.
Bolesław, 19 sierpnia.
Borys, 9 sierpnia.
Borysława, 25 maja.
Bożedar bl., 9 maja.
Bożenna, 13 marca.
Bożesław, 9 marca.
Bożesław, 31 maja.
Bożydar, 21 września.
Bożysław, 19 czerwca.
Bożywój bl., 4 kwiet.
Błażej, 3 lutego.
Błogosław, 20 marca.
Bratusław, 4 paździer.
Bratumił, 18 paździer.
Bratumiła, 3 czerwca.
Bronimir, 20 maja.
Bronisław, 18 sierpn.
Bronisław, 6 paździer.
Budzimil, 15 września.
Budzimir, 16 czerwca.
Budziława, 20 paździer.
Budziwój, 23 maja.
Chocisław, 5 maja.
Chlebosław, 6 sierpn.
Chleb, 9 sierpnia.
Chwalibóg, 24 stycz.
Chwalibóg, 28 lutego.
Chwalimir, 8 lipca.
Chwalimira, 25 listop.
Chwalisław, 29 kwiet.
Chwalisław, 3 listop.
Chyrosław, 13 wrześ.
Chyromir, 13 kwiet.
Cichomil, 23 sierpn.
Cichomir, 6 czerwca.
Cichosław, 13 maja.
Cichosława, 30 czerw.
Cierpimir, 10 maja.
Cierpisława, 29 lipca.
Cieszymil, 24 sierpnia.
Czibóg, 2 września.
Czicimislav, 28 marca.

Czislawa, 19 lutego.
Czesław, 12 stycznia.
Czesław, 19 kwietnia.
Czesław św., 20 lipca.
Dadźbóg, 29 wrześ.
Dalemil, 29 paździer.
Damian, 27 wrześn.
Daromila, 21 paździer.
Dobiesław, 14 maja.
Dobrochna, 15 lutego.
Dobrogniewa, 30 stycz.
Dobrogost, 14 lipca.
Dobromil, 5 czerwca.
Dobromila, 10 paździer.
Dobromir, 4 stycznia.
Dobromira, 30 marca.
Dobrosław, 10 stycz.
Dobrosława, 26 listop.
Dobrowit, 18 wrześ.
Dobrowój, 14 sierpnia.
Domogost, 9 paździer.
Domorad, 16 sierpnia.
Domosław, 25 stycz.
Domosław, 7 wrześ.
Domysław, 21 czerw.
Dorosław, 24 listop.
Długomir, 14 marca.
Długosław, 18 czerw.
Długosława, 15 paździer.
Długomil, 20 kwiet.
Drogomira, 19 listop.
Drogomir, 22 grudn.
Drogomysł, 17 czerw.
Drogosław, 17 wrześ.
Drogowit, 18 wrześ.
Dzierżykraj, 17 lipca.
Dzierżymir, 14 paździer.
Dzierżysław, 16 lipca.
Dzierżysław, 1 wrześ.
Dys, 21 lipca.

Godzimir, 3 paździer.
Godzisław, 28 grud.
Godysław, 21 mar., 24 gr.
Gorysława, 9 lutego.
Gorysław, 9 kwiet.
Gosław bl., 29 grud.
Gościsław, 17 kwiet.
Gościsław, 28 listop.
Gościwit bl., 6 maja.
Gniewomir, 8 lutego.
Grzmislav, 12 paździer.
Grzmislawa, 25 grud.
tmislav, 30 września.
Iscisław, 11 września.
Izasław, 6 lipca.

Jaclaw św., 15 sierpn.
Janisław, 24 czerwca.
Janusz, 21 listopada.
Jarogniew, 6 grudnia.
Jaromir, 28 maja.

Jaromir, 10 kwietnia.
Jaropelk, 18 stycznia.
Jarosław św., 24 kwiet.
Jarosława, 21 stycznia.
Jerzy św., 23 kwiet.
Jordan, 13 lutego.
Kalina, 1 lipca.
Kazimierz św., 4 marca.
Kazimiera, 21 sierpnia.
Krasisław, 16 kwiet.
Krasnoroda, 7 lipca.
Krzemyśl, 10 maja.
Krzemir, 4 stycznia.
Krzyszlaw, 27 marca.
Krzepimir, 19 wrześ.

Lassota, 31 grudnia.
Lechosław, 26 listop.
Letosława, 8 wrześ.
Lubomil, 20 lutego.
Lubomila, 4 grudnia.
Lubomir, 30 kwietnia.
Lubomir, 1 maja.
Lubomira, 24 lipca.
Lubosław, 11 kwiet.
Lubomila, 23 marca.
Lubomil św., 7 maja i 30
grudnia.
Ludomir, 30 lipca.
Ludomir, 10 listop.
Ludomysła, 7 grudnia.
Ludosława, 10 marca.
Ludosław, 30 listop.
Ludowid, 11 maja.
Lutomil, 4 czerwca.
Lutosław, 26 paździer.

Ładysław bl., 27 wrześ.

Mieczysław, 1 stycz.
Milada, 16 lutego.
Milogost, 7 marca.
Mitosław, 2 lutego.
Mitosław, 3 lipca.
Mitosz, 25 stycznia.
Mitywój, 23 listop.
Miroslaw, 26 lutego.
Miroslawa, 26 lipca.
Mnożyśław, 3 kwiet.
Mścigniew, 19 grudnia.
Mścislav, 8 stycznia.
Mścislawa, bl., 8 marca.
Mściwój, 4 listopada.
Myslimir, 13 kwiet.
Myslisław, 20 września

Namysław, 25 sierpn.
Niecisław, 12 marca.
Niemira, 14 lutego.
Niezamysł, 8 sierpnia.
Nosisław, 15 kwiet.

Ojcomil, 2 lipca.
Ojcosław, 15 marca.
Olcha św., 11 lipca.
Oleg św., 7 sierpnia.
Onosława, 21 lutego.
Ostomir, 4 sierpnia.
Pakosław, 2 marca.
Polemir, 19 marca.
Prokop, 5 lipca.
Przebysława, 22 paździer.
Przebysław, 29 listop.
Przedzimir bl., 14 czerw.
Przedzislav, 23 lut.
Przedzislav, 27 sierpn.
Przemysław, 12 kwiet.
Przemysław, 29 listop.
Przemysława, 30 paździer.
Przesław, 6 kwiet.
Przesław, bl., 21 maja.
Przesława, 3 wrześ.
Przebysław, 27 stycz.
Racibor bl., 29 sierpn.
Radogost, 14 stycznia.
Radomil, 11 czerwca.
Radomil, 22 sierpnia.
Radomila, 13 lipca.
Radomir, 28 stycznia.
Radomir, 16 listop.
Radomysł, 27 grud.
Radosław, 1 marca.
Radosław, 7 kwiet.
Radosław, 15 lipca.
Radosława, 8 wrześ.
Radzimir, 12 wrześ.
Radzisław, 16 paździer.
Radzisława, 10 grud.
Radziwój, 10 lipca.
Ratymir, 19 stycznia.
Ratysław bl., 2 czerw.
Rolisław, 1 sierpnia.
Rościslav, 17 stycz.
Rościslawa, 4 wrześ.
Rosław, 13 sierpnia.
Rosława, 7 paździer.
Rozmysław, 26 czerw.
Rusław, 27 maja.
Sadomir, 1 kwietnia.
Samomysł, 25 paździer.
Samosława, 1 grudn.
Sebastyan, 20 stycz.
Sedzimir, 20 listop.
Sedzisław, 16 wrześ.
Sedziwój, 5 listopada.
Siemi.n., 3 paździer.
Siemislav, 24 paździer.
Skarbimir, 26 stycz.
Sława bl., 12 sierpnia.
Sławobój, 25 lutego.
Sławogost, 28 kwiet.

Sławój, 9 czerwca.
Sławomila, 2 marca.
Sławomira, 17 maja.
Sławomir bl., 12 sierpn.
Sławomira, 23 grud.
Sławosław, 25 lipca.
Sławiniór, 14 grudnia.
Sobiesław, 9 wrześ.
Sobiesław, 20 sierpn.
Spitimir, 25 kwietnia.
Spitogniew, 31 stycz.
Spitosław, 11 listop.
Spitosława, 5 grudnia.
Stanimir, 2 paździer.
Stanisław św., 8 maja.
Stanisław, 5 sierpnia.
Stanisław św., 19 listop.
Stosław, 21 lipca.
Strachota, 9 lipca.
Strzeżymir, 21 kwiet.
Strzeżysław, 2 stycz.
Strzeżysław, 15 maja.
Sulimir, 30 maja.
Sulisław bl., 7 lutego.
Śwatosz, 11 marca.
Świętopelk, 1 czerw.
Świętobój, 26 marca.
Świętobój, 5 kwietn.
Świętochana, 11 lut.
Świętomir, 28 lipca.
Świętorad, 17 lutego.
Świętosław, 31 sierpn.
Świętosław, 3 maja.
Świętosława, 7 stycz.
Świętosława, 2 sierpn.
Świętopelk, 25 wrześ.
Szczęsny bl., 30 sierpn.
Szczęsława, 15 lutego.
Szukosław, 29 marca.
Szulisław, 2 grudnia.
Tolimir bl., 12 lipca.
Tomila bl., 10 lutego.
Tomira, 24 maja.
Tomir, 27 listopada.
Tomisław, 21 grudnia.
Unisław, 18 lipca.
Wacław bl., 4 kwiet.
Wacław św., 28 wrześ.
Wanda, 23 czerwca.
Warcisław, 1 listop.
Wawrzyniec, 10 sierpn.
Wiarosława, 27 lutego.
Wielisława, 4 lipca.
Wielosława, 18 lutego.
Więcyimir, 26 maja.
Więcisław, 24 marca.
Więnczysław, 4 maja.
Wiślimir, 3 grudnia.
Wisława bl., 22 maja.

Wisław bl., 7 czerw.
Wit św., 15 czerwca.
Witold, 12 listopada.
Witomil, 27 paździer.
Witosława, 4 lutego.
Witymir, 2 maja.
Wityslav, 22 stycz.
Władybóg, 28 paździer.
Władybój, 10 wrześ.
Władymir, 9 stycznia.
Władysław, 2 kwiet. i 27
czerwca.
Władysława, 13 grud.
Wlastybór, 5 stycz.
Wlastymir, 25 czerw.
Wlastymir, 3 st. i 23 paź.
Wlastymira, 26 sierpn.
Włodzimierz, 16 stycz., 18
kwiet. i 11 sierpn.
Włodzisław, 5 września.
Włodzimir, 14 listop.
Włodzisław, 19 lipca.
Wojciech św., 1 maja.
Wojmir, 11 grudnia.
Wojśław, 5 marca.
Wojśława, 8 paździer.
Wolidar, 12 grudnia.
Wolimir, 15 grudnia.
Wróciśław, 23 st. i 22 lip.
Wróciwój, 26 grud.
Wszebor, 27 lipca.
Wszemil, 12 maja i 18 gr.
Wszemila, 22 listop.
Wszerał, 11 listop.
Wszesław, 18 maja.
Wszewład, 6 listop.
Wyszomir, 2 i 29 czerw.
i 28 sierpnia.
Wyszosław, 8 czerw.
Wyszosława, 9 grud.
Wytymir, 2 listopada.
Zasław, 5 paździer.
Zbisław, 22 mar. i 18 listop.
Zbigniew, 16 i 31 mar.
Zbroisław, 28 czerw.
Zdosława, 16 grudnia.
Zdobysław, 31 lipca.
Zdzisław, 29 stycznia.
Zelimir, 22 września.
Ziemislav, 3 paździer.
Ziemomysł, 4 wrześ.
Ziemowit, 19 paździer.
Znatysław, 1 paździer.
Znatysława, 7 paździer.
Żegota, 1 lutego.
Żelisław, 23 lipca.
Żyrosław, 17 grudnia.
Żytomir, 7 listop.
Żywislav, 27 kwiet.

DLA PAMIĘCI.

Sposób użytkowania kalendarza-notatnika jest łatwy i prosty. Pragnąc zapamiętać termin i imienin, ślubu znajomych lub jakich czynności obowiązkowych w ciągu roku, dany dzień w miesiącu podkreślamy umówionej barwy ołówkiem. Tak np. przyjmujemy kolory:

Imieniny znajomych i krewnych	—	kolor	czerwony.
Śluby	"	"	błękitny.
Zapłaty podatków	"	"	czarny.
Wizyty i zebrania	"	"	zielony i t. p.

Posiłkując się tym systemem, nigdy nie przegazyjemy terminów i nadto jednym zutem oka na tabelę mamy możność skontrolowania wizyt, czynności i t. p., które nas oczekują.

[illegible]

ADRESY ZNAJOMYCH.

129

Adresy znajomych.

Nazwisko i adres.	Nr telefonu
Wanda Baudrowska 2. Ymank Obopelnyy g. Badencko N° 84	
A. Klinke Kamieniec Podolski poln. polskie	
7. Scholtz Liege Belgique Sainre 115.	
8. Scholtz Wien Leiden 30.	

TABLICZKA MNOŻENIA

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30	33	36
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40	44	48
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60	66	72
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70	77	84
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80	88	96
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90	99	108
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	110	120
11	22	33	44	55	66	77	88	99	110	121	132
12	24	36	48	60	72	84	96	108	120	132	144

Księgarnia GEBETHNERA i WOLFFA w Warszawie
POLECA

Savitri, Poezye

Cena Rub. 1.—

Do nabycia we wszystkich księgarniach.

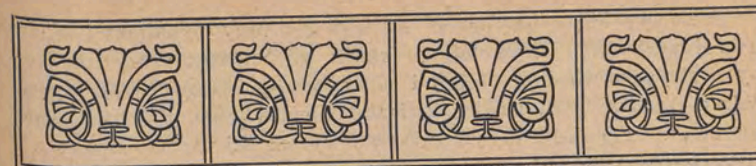

Liczba telefonów w stosunku do liczby mieszkańców
w rozmaitych krajach.

Szybkość wzrostu i ruchu w stosunku metra na sekundę.

Ostatnie pięćdziesięciolecie dziejów naszych.

Wyprzedźmy o lat kilka półwiekową rocznicę ostatniego powstania, aby zastanowić się nad ostatnim okresem dziejów naszych. Rok 1863 stanowi w nich chwilę przełomową, przedewszystkiem, jako granica w świadomym czy nieświadomym prowadzeniu polityki powstańczej. Dawne złudzenia pierzchły,—bodaj bezpowrotnie; wpłynęły na to i poprzednie zawody, i wzrastająca coraz potęgą militarna państw rozbiorczych, i wiele innych względów, które nie czas i miejsce tu wymieniać.

Istnieje doktryna historyczno-polityczna, która twierdzi, że wszystko, co nas złego w ubiegłym stuleciu spotkało, spowodowały ruchy, zbrojne. Twierdzeniu temu zaprzecza chociażby stosunek izby rosyjskiej do zawsze lojalnej Finlandyi. Zaprzeczają mu, niestety, i nasze dzieje lat ostatnich. Nie było w tym czasie polskich ruchów zbrojnych, a jednak uszczuplił się stan posiadania narodowego we wszystkich trzech dawnej Polski dzielnicach, nawet w tej, gdzie prawa nasze są uznawane, chociaż tam bez wyraźnej i jasnej woli rządu.

Stwierdzenie tego faktu nie ma bynajmniej celu orędowania powstańczemu programowi, który potępia tysiące innych względów, ale nie doktryna w kuźni krakowskiej ukuta, którego niema wreszcie w życiu realnem. Lecz dowodzi, jak różne kształtują historię czynniki, nie liczące się zupełnie z fałszywymi przesłankami: *post hoc, ergo propter hoc*.

Zacznijmy ten smutny przegląd od zaboru austriackiego.

Reformy konstytucyjne w Austrii nie były bynajmniej aktem dobrej woli rządu. Wywołały je klęski zewnętrzne: przegrana wojny austriacko-włoskiej (1859) i austriacko-pruskiej (1866), wyrzucające Austrię poza nawias Związku Niemieckiego. Pierwsze mniej szczerze, drugie stały się już zupełnie wyraźnymi. A że państwo austriackie dobrze się czuje z ustrojem konstytucyjnym, który zapewnia równowagę spółzycia jego różnojęzycznych ludów, trwa więc konsekwentnie na tej drodze i—nie ulega to wątpliwości—w potęgę rośnie, mimo nieustannych walk, zamieszek, sporów wewnętrznych, nieraz pozornie groźnych, w gruncie rzeczy zaś będących tylko objawem rozpychania się, targów różnych ludów o większe dla siebie prawa.

Położenie to odbiło się naturalnie w bardzo silnym stopniu i na Galicyi, a zasługą polityków tamtejszych pozostanie, że skorzystać z niego umieli. Sejm galicyjski, zwołany po raz pierwszy w roku 1861-ym, po raz drugi w 1865-ym, był już później zbierany regularnie. I odrazu zaczęły się wcielać w życie postulaty, na drugiej sesji uchwalone i monarsze przedłożone. Więc przywrócenie języka polskiego w sądach i urzędach, organizacja szkolnictwa i oddanie go pod kompetencję Sejmu krajowego, reforma sądowa, zniesienie prawa propinacyi, ustawa gminna, zaprowadzenie samorządu powiatowego, stworzenie specjalnego stanowiska opiekuna spraw polskich w rządzie centralnym, ministra dla Galicyi, spolszczenia administracyi, postawienie na czele kraju namiestników i marszałków Polaków, że wymienimy tylko najważniejsze.

Podwaliny zostały położone. Odtąd półwiekowa blisko praca zmierzająca tylko do ich ulepszenia i wzmocnienia. A jeżeli w tym kierunku niewiele dokonano, jeżeli jeszcze jeden szczebel samodzielności, wyodrębnienie Galicyi, nie został przekroczony, wina w tem nie ludzi, nie społeczeństwa, lecz okoliczności, wyniku gry różnych interesów w tak różnolitem państwie.

Dziś faktem jest, że Galicya wzmogła się na siłach narodowych, społecznych, ekonomicznych. Kraj jest wewnętrznie i zewnętrznie polski. W dwu wszechnicach jedyny znajduje przytułek nauka polska i krzewi się bujnie; wzrastająca z roku na rok liczba szkół początkowych zmniejsza corazto stopień nieczytelności wśród ludu. Krajowi, gminom śpieszą z pomocą potężne stowarzyszenia, zakładające biblioteki, szkoły, czytelnie. Obok—wielka ilość szkół zawodo-

wych. Samorząd pobudował szosy, drogi, koleje, pozakładał banki, podniósł kraj ekonomicznie. Setki kółek rolniczych pokryły Galicyę gęstą siecią, podnosząc poziom gospodarstw włościańskich. Słowem,—we wszystkich dziedzinach życia widzimy postęp olbrzymi.

Jeżeli mimoto powiedzieliśmy wyżej, że i tu, w tej najszczerzej polskiej dzielnicy, uszczuplił się nasz narodowy stan posiadania, mówiliśmy przenośnie i realnie. Przenośnie, bo w rozwoju gospodarczym, acz niewątpliwym—wykazała to wymownie wystawa lwowska w roku 1894-ym—nie dorównała Galicya innym krajom monarchii habsburskiej. Kraj pozostał rolniczym, odbiorczym; wielkiego przemysłu, eksportu nie stworzono; olbrzymia coroczna emigracya świadczy o braku w kraju pracy dla tysiąca rąk. Realnie — mamy na myśli sprawę żydowską i sprawę rusińską.

O pierwszej wypadnie nam mówić obszernie później; tu więc stwierdzimy tylko, że żydzi zbyt wielką odgrywają rolę nie tylko w handlu miejscowym, ale i w rolnictwie, jako dzierżawcy, a nawet właściciele większych majątków; ani to sprzyja dobrobytowi, ani o nim świadczy, żydzi bowiem, jak pasorzyty, mnożą się szczególnie na organizmach słabych. Kwestya rusińska bezpośrednio uszczupla nasz stan posiadania; wykupywanie ziemi przez Rusinów, ruszczenie się włościan polskich, nie są to już wypadki pojedyncze; dodajmy zamachy na polskość uniwersytetu lwowskiego, projekty podziału Galicyi na dwie połowy narodowościowe z granicą Sanu. Fantazje to dotąd—na szczęście, ale fantazje, na których opierają się roszczenia, na których podłożu toczą się walki, osłabiające i odciągające myśl i czyn od bardziej realnych reform.

Sprawa trudna — nie do rozwiązania niemal. W imię zasady: „dziel i rządź“, stworzona niegdyś przez biurokracyę austriacką, przez nią starannie hodowana, wyhodowana i dziś jeszcze po cichu popierana, jako atut przeciw Polakom. Rozwinęła się bujnie. Bo przeciwnik słaby. Jak wiecznie buntujące się kozactwo nie mogło wyżyć w atmosferze wolności, ale i słabości Polski, a uległo odrazu pod ciężką ręką państwa rosyjskiego, tak dziś wielomilionowa masa rusińska pod berłem rosyjskiem nie wykazuje śladów życia kulturalnego, a względnie do niej garstka w Galicyi butnie przeciwstawia się Polakom, czując w nich przeciwnika słabego, zwłaszcza wobec oparcia o Wiedeń.

Wielka potęga żydów, rosnące coraz siły Rusinów, obie większe, niż przed pół wiekiem, stanowią właśnie straty Galicyi, każą po-

ważnie patrzeć w przyszłość, pomimo olbrzymich i niewątpliwych korzyści, obok swobodnego rozwoju narodowego, na który z zazdrością patrzają rodacy z Prus i z państwa rosyjskiego.

Ostatnie powstanie nie przypadło jeszcze na okres potęgi Prus; zakładano dopiero wówczas podwaliny, a jedną z nich była znana konwencja wojskowa przeciwko powstańcom, która zapewniła neutralność Rosji w siedem lat potem. Dopiero zwycięskie wojny z Austrią i Francją potęgę tę ustaliły. A butne państwo zwróciło się w pierwszej linii przeciwko ludności kresów wschodnich, nibyto zagrożonych swą dwujęzycznością, na wypadek wojny z potężnym sąsiadem.

Pierwszy krok był skierowany nie bezpośrednio przeciwko Polakom, lecz tylko pośrednio przeciwko nim, jako katolikom. Mamy tu na myśli prawa majowe 1873 r., poddające Kościół pod władzę rządu; odbiły się one przede wszystkim na Polakach, jako najsłabszych; w kilkanaście lat później zostały zresztą zniesione.

Wydalania z granic państwa poddanych rosyjskich Polaków (rok 1885) były krokiem następnym, już bezpośrednim; częściowo—ale częściowo tylko—rozporządzenia zostały osłabione. Rolnictwo pruskie potrzebuje wiele rąk do pracy; pozwolono więc na przebywanie rodaków z drugiej strony kordonu, ale tylko czasowo, 8—10 miesięcy, okresu robót rolnych; i tysiące ludzi śpieszy tam od nas po zarobek.

Największym, najboleśniejszym dotąd ciosem jest stworzona w r. 1886-ym komisja kolonizacyjna. Chodziło o wywłaszczenie nas z ziemi ojców naszych, o stworzenie zwartych osad niemieckich, klinem rozbijających spójność narodową polską. I znaleźli się dość lekko-myślni, hańbiącym mianem sprzedawczyków ochrzczeni, którzy tę ziemię odwiecznemu wrogowi oddali. Środek ten do pewnego stopnia zawiódł jednak, o ile chodziło o znaczne zmniejszenie obszaru posiadłości polskich: od r. 1886—1907-go wykupiła komisja od Polaków 104,337 ha, podczas gdy bez komisji w latach 1861—1886 polska własność ziemska zmniejszyła się o 293,378 ha. Dalszym zakusom położyło tamę podniesienie ekonomiczne żywiołu polskiego: z jednej strony zapobieganie sprzedażom przez Związek Ziemian, z drugiej zaś wzmożenie zakupów przez Polaków; rok 1897-y jest ostatnim, w którym bilans przechodzenia ziemi wypada jeszcze na naszą niekorzyść, ale tylko o 67 ha; w r. 1897-ym wykupują Polacy o 1,858 ha ziemi więcej, niż Niemcy, w r. 1898 o 1,167 ha, w r. 1899—7,998

ha. Jednakże do roku 1907-go wyparła komisja z ziemi około 40,000 ludzi!

Wymieniliśmy wyżej rozporządzenia najważniejsze, prawodawcze, a ileż drobniejszych, administracyjnych! Niemczenie nazw miast, nieraz osób, prześladowanie nauczycieli, prasy i stowarzyszeń, usunięcie języka polskiego ze szkół ludowych (1887 r.), zniesienie polskiego wykładu religii, które, stosowane coraz ostrzej i z coraz większą konsekwencją, doprowadziło do katowania dzieci, procesu wrzesińskiego i pamiętnego strejku szkolnego w roku 1906-ym, przystosowanie całego potężnego aparatu państwowego do celów polityki niemczenia.

Była chwila przerwy, po ustąpieniu Bismarcka. Przez pięć lat (1890—1895) aparat germanizujący, zdawało się, stanął. Na stolicy prymasowskiej zasiadł po Niemcu—Polak, dr. Floryan Stablewski. Była to era t. zw. polityki ugodowej, charakterystyczny przykład, jak dalece zawodzą wskazania, zaczerpnięte z innych warunków. Polacy w Galicji stanęli przy monarsze i przy państwie, które dawało im rękojmię bezstronności. Ze wskazania praktyki życiowej zrobiono doktrynę, obowiązującą wszędzie i zawsze. Zastosowano ją w Prusach, a skutek był ten, że po krótkiej pauzie germanizacja ze zdwojoną wybuchła siłą.

Rok 1894-y przynosi założenie Towarzystwa kresów wschodnich, popularnie zwanego hakatystycznym, które staje się powoli rządem przybocznym i moralnym. Wszystkie zarządzenia, stosowane już poprzednio, zostały jeszcze znacznie wzmocnione. Prócz tego, specjalnie przeciw Polakom skierowano ustawę budowlaną, zgromadzeniową (1908) i wywłaszczeniową (1908). Pierwsza ma na celu utrudnienie parcelacji polskiej nie co do samego kupna gruntów przez Polaków, lecz co do stawiania na parcelach zabudowań; wymagane jest na to zezwolenie władzy administracyjnej, która konsensów Polakom stale odmawia; stąd bierze początek głośna na cały świat sprawa wozu Drzymały. Ustawa o zgromadzeniach posiada osławiony § 7, przepisujący, że językiem zgromadzeń jest tylko język niemiecki; na podstawie opatrzonego rozmaitymi rygorami i ograniczeniami wyjątku można obradować po polsku wtedy, jeżeli Polacy w danej okolicy stanowią 60% ogółu ludności; od czasu wprowadzenia tej ustawy odbywają się nieraz t. zw. wiece nieme, bez przemówień, bez rozpraw, z uchwałami, wypisanymi na tablicy. Wreszcie ustawa wywłaszczeniowa pozwala rządowi w celach polityczno-narodowych

wykupywać przymusowo grunty właścicieli prywatnych; środek ten miał na celu z jednej strony otaczanie miast pierścieniami osad niemieckich w celu zgnębienia żywiołu polskiego miejskiego, z drugiej zaś wytworzenie sztucznych większości niemieckich przy wyborach. Dotychczas jednak ani razu stosowany nie był, zapewne dlatego, że zbyt już jaskrawo gwałci prawo własności. Ale ustawa ta, zawieszona nad społeczeństwem polskim w Prusach, jak miecz Damoklesa, wpływa demoralizująco na miejscowe życie publiczne.

Pomimo tych wszystkich ograniczeń, rodacy nasi trzymają się dzielnie. I jeżeli można mówić o zmniejszeniu w zaborze pruskim stanu posiadania narodowego, to jedynie ze stanowiska ostatnich lat pięćdziesięciu, nie czasów ostatnich. W walce z żywiołem niemieckim wyrobili w sobie niezwykłą odporność i umiejętnie użyli środków i sposobów wyższej kultury niemieckiej, których nabyli w szkole publicznej i z życia otoczenia obcego, przeciwko germanizacji. Współczynnik wzrostu ludności — nieostatni czynnik w walce narodów — mają większy, niż Niemcy (stąd słynne „króliki“ Bülowa). Społeczeństwo jest jednolite, bez żadnych wewnętrznych, rozkładających kwestyi, nawet bez żydowskiej, nieliczni bowiem w Prusach Żydzi zaliczają się wszyscy do społeczeństwa niemieckiego. Jeżeli stan rolniczy nie potęguje się, wzrastają siły i zasoby stanu miejskiego, średniego, polskiego po miastach. Liczne kółka rolnicze podnoszą poziom gospodarstw drobnych; liczniejsze jeszcze spółki zarobkowe wzmagają moc ekonomiczną Polaków w Prusach; w roku 1905-ym istniało 187 spółek, liczących 86 tys. członków i rozporządzających ich wkładkami oszczędnościowymi w ilości 107 milionów marek.

Ze stanowiska narodowego nie zapomnijmy o fakcie najważniejszym: o odrodzeniu narodowym Śląska, prowincyi od lat kilkuset, od czasów Kazimierzowych, poddanej wpływom niemieckim. Ten Śląsk utrzymuje dziś szereg pism polskich, wybiera do parlamentu posłów polskich, nie centrowców, mówiących po polsku, lecz narodowców polskich.

To wszystko stało się także w ostatniem półwieczu dziejów naszych. I niechże ten jasny, pomyślny, miły sercu Polaka obraz mocy wewnętrznej będzie przeciwwagą smutnego położenia politycznego, strasznego nacisku i ucisku zewnętrznego.

Nacisk ten niemniejszy, choć w formie innej, cechuje także dzieje społeczeństwa polskiego w państwie rosyjskiem. Okres popowstaniowy rozpoczyna się tu obrazami pożarów i zgłiszcz, które wielką huną

świeci Litwa i Ruś, mniejszą — Królestwo. I rozpoczyna się niszczenie śladów polskości na największą skalę. Na Litwie całe wsie równane są z powierzchnią ziemi, a ludność ich tłumnie na wschód pędzona; setki majątków pokonfiskowano, ziemi Polakom kupować nie wolno; już nie tylko instytucje i szkoły są rosyjskie, ale język polski nie ma nawet obiegu zewnętrznego; istnieje długie lata zakaz mówienia po polsku w miejscach publicznych. Toż samo na Rusi, w zakresie mniejszym, bo ta część dawnej Polski najmniej objęta była powstaniem.

W Królestwie także zmiany olbrzymie. Pomimo całego ucisku rządów Mikołajewskich, był to kraj zewnętrznie polski, w pewnej mierze autonomiczny nawet: granica celna, namiestnictwo, osobne departamenty Senatu w Warszawie, minister-sekretarz stanu dla Polski w Petersburgu, urzędy polskie, sądy polskie, w szkołach język polski. Po powstaniu następuje szybkie kasowanie odrębności, trwa jednak do roku 1878-go, do wprowadzenia reformy sądowej; później jeszcze skasowany zostaje odrębności ślad ostatni: Bank Polski staje się tylko oddziałem warszawskim Banku Państwa.

Równoległe idzie inna robota destrukcyjna. Uwłaszczenie włościan, przeprowadzone tak, że musiało zasiać ziarna nienawiści między dworem a chatą w postaci służebności, których regulować nie mogło samo społeczeństwo. W roku 1878-ym zniesiona zostaje Unia; ogniem i mieczem stosowane jest nowe prawo; tłumy opierają się, kryją po lasach, byle wytrwać w wierze, byle przetrwać. Szkoła Główna zamieniona na uniwersytet z językiem wykładowym rosyjskim; w szkołach język państwowy surowo przestrzegany, nawet w rozmowie uczniów. Cenzura sroży się niebywale: to pamiętne rządy Hurki, Apuchtina i Jankulia.

Przecież wśród tych ruin nowe budzi się życie. Następuje okres szybkiego uprzemysłowienia kraju: powstaje wielka Łódź, rozwija się Zagłębie, mnożą wszędzie po kraju warsztaty przemysłowe. W innej dziedzinie życia, mimo wszystko, porusza się praca oświatowa wśród ludu; pokątne nauczanie po dworach, wydawnictwa pism i broszur dla ludu, kolportowanych przez setki bezinteresownej młodzieży: nie do dalszego jątrzenia, lecz do skupiania, do szerzenia prawdziwej wiedzy zmierzają te pisma i te wydawnictwa. Z trudnością — powstają przecież stowarzyszenia: Muzeum przemysłu i rolnictwa, Oddział towarzystwa popierania przemysłu i handlu z niezapomnianą ze swej owocnej działalności Sekcyą rolną, tu i owdzie towarzystwo

rolnicze i spółka kredytowa. Wszystkiego tego mało i wszystko trudne do osiągnięcia. Czterdzieści lat prawie bezwładu, ciszy, bezruchu... „Znów zaszła zmiana w snach mego widzenia“.

Zagrzmiały działa pod Portem Artura. Nie było nawet zmiennych kolei wojny, lecz same tylko porażki. Zdawało się, że stoimy wobec powtórzenia historii Austrii po Sadowej, wobec doniosłych reform, opartych przedewszystkiem na równouprawnieniu narodowości. Rodziły się daleko sięgające nadzieje, tem dalej, im dłuższe było beznadziejne oczekiwanie. Następowały po sobie daleko idące akty państwowe. Manifest, zapowiadający reformy (marzec 1905 r.), tolerancyjny, powracający do wyznawania wiary ojców dziesiątki tysięcy unitów (kwiecień 1905 r.), ordynacja wyborcza Bułginińska (lipiec 1905 r.), wreszcie, po okresie strejków, nowa reforma wyborcza i zapowiedź zwołania Dumy (listopad, 1905).

Kraj nasz rozdzierany był walkami wewnętrznymi, nękany terrorem rewolucjonistów i terrorem władz. Mimo to w wielkiem podniesieniu ducha, wczesną wiosną 1905-go roku, odbyły się pierwsze od tak dawna wybory polityczne; trzydziestu czterech posłów miało wznieść w Dumie sztandar autonomiczny Królestwa. Nie doszło do tego: izba została z powodu sprawy agrarnej rozwiązana i wyznaczono nowe wybory. Te były rezultatem kompromisu paru stronnictw; ilości posłów, programu naczelnego nie zmieniły. Wniosek autonomiczny został wniesiony, a posłowie nasi odegrali rolę rozstrzygającą przy kilku głosowaniach w sprawach państwowych. Odpowiedzią rządu było nowe rozwiązanie Izby, nowe ograniczenie praw wyborczych, i inne, specyjalnie przeciwko Polakom skierowane: Królestwo miało wysłać tylko jedenastu przedstawicieli. Od roku 1908-go zaczęła się ich kalwarya i trwa dotąd—coraz cięższa.

Rezultatem wyborów była—une chambre introuvable, Izba, gotowa spełniać każde życzenie rządu, przystosowującego się do biorących górę prądów nacyonalistycznych. Ograniczenie praw Polaków na Litwie i Rusi stało się celem projektu ziemstw; Królestwu zagraża oderwanie kawałka ziemi przez utworzenie nowej gubernii chełmskiej; autonomia Finlandyi pogrzebana — oto rezultaty jej pracy. Rezultaty, nie należące do historii, lecz do współczesności, to też w kronice wydarzeń obszerniej traktowaćby je wypadało.

Współczesność jest kresem tego zestawienia. O ile chodzi o Królestwo, cechuje ją jeszcze smutne ukształtowanie się sprawy żydowskiej. Z przewagą ekonomiczną obcego żywiołu godzić się musieliśmy,

wobec słabości własnej. Ale nie podobna pogodzić się z jego roszczeniami narodowymi i dążeniem do uznania jego odrębności na naszym terytorjum. Około tej osi obraca się walka. Rozwój żargonowej prasy żydowskiej, opanowanie ważniejszych posterunków w tem społeczeństwie przez przybyszów z Rosyi, niczem, żadnymi węzłami współzycia z narodem naszym nie związanych, wpłynął na przeciwstawienie żydów—Polakom. Wpłynął także rozwój instytucji współdzielczych, kredytowych i innych, podrywający żydom, zwłaszcza na prowincyi, podstawy istnienia. Ale w tym właśnie rozwoju, we wzmożeniu sił ekonomicznych społeczeństwa polskiego tkwi także program rozwiązania. Bo żydzi szanują siłę i tylko siłę; byli z nami, póki byliśmy silniejsi, a zwrot ich jest pośrednim dowodem osłabienia naszej potęgi kulturalnej i narodowej. Wróć do naszej orbity, jeżeli w spójności wzmoczymy się na znaczeniu.

Na początku okresu pięćdziesięciolecia ostatniego popolitemi były złudzenia co do polityki międzynarodowej. Z tych złudzeń wyleczyliśmy się. Niema do nich zresztą żadnych podstaw. Kwestya polska pozostała międzynarodową — potencyalnie; nie jest nią kinetycznie, bo nikt nie ma interesu w podniesieniu jej głośnie.

Dwa mocarstwa rozbiorcze, mimo należenia do dwu różnych układów międzypaństwowych, istotnych, sprzecznych interesów nie mają. Owszem, mają jeden wspólny, bardzo mocny: przeciwdziałanie rozwojowi narodowemu polskiemu po tej i tamtej stronie granicy. Współzawodnictwo Austrii z Rosyą na wielu polach może z czasem doprowadzić do zatargu, ale nawet przewaga pierwszej może nie być z korzyścią dla sprawy polskiej. Bo złudzeniem byłyby rachuby na przyłączenie Królestwa do Austrii; zawsze trzeba pamiętać o historycznym projekcie Knesebecka, o granicy wiślanej, która równałaby się nowemu podziałowi Polski. Z drugiej strony zwycięstwo Austrii mogłoby rozszerzyć granice jej na wschód, zagrażając Polakom galicyjskim zalewem rusińskim, a nie przynosząc nam zgola żadnych korzyści narodowych. Nie widać zatem warunków zmiany na lepsze. Ale nie politykowi, nie historykowi, lecz pisarzowi, odzwierciadlającemu nastroje danej chwili i nastroje swego społeczeństwa, wolno chyba powiedzieć, że w czasach obecnych każda zmiana uważana byłaby za lepszą. Takie jest rozgoryczenie zawodu po niedawnych nadziejach.

Nie piszemy tych słów dla szerzenia łatwego optymizmu, dla schlebiania leniwemu niedołęstwu, które sądzi, że bez udziału świa-

domej woli zbiorowej kształtuje się przyszłość narodu w myśl osławionej zasady: „jakoś to będzie“. Ale nie chcemy również, aby przez podkreślenie strat narodowych w ciągu półwiecza, obraz był zbyt czarny. Więc stwierdzmy przede wszystkim mnożenie się żywiołu polskiego; nieomal jest nas dwa razy więcej, niż przed laty pięćdziesięciu. Jesteśmy indywidualnie i zbiorowo bogatsi, choć otoczeniu nie dorównujemy; szerzy się powoli oświata i—o wiele szybciej—świadomość narodowa; jest nas więcej nie tylko ilościowo, ale i jakościowo, to znaczy coraz więcej Polaków, którzy czują swój związek duchowy z przeszłością Polski — z mogiłami i sztandarami, a także swój obowiązek dla jej przyszłości. Dlatego chociaż tu i owdzie ustąpić przed naporem musimy, naogół opieramy się i dzielnie i skutecznie. A w tem trwaniu mimo wszystko znajdujemy konieczne pierwiastki wiary i nadziei.

Wreszcie—nie małe to i nie ostatnie — najnowszy okres dziejów naszych zaznacza się świetnym rozkwitem literatury i sztuki polskiej. Próżnoby wskazywać, że to zbytek w życiu naszym, że czasu walki— a czasem walki jest całe nasze życie społeczne — milkną muzy, że najpierw żyć trzeba, potem filozofować, a my żyć nie mamy z czego. Próżno—bo w literaturze i sztuce znajduje wyraz niepożyty duch narodu, ten duch, którego żadne usiłowania zagasić, zgniebić nie mogły. Można górami złota wykupywać ziemię polską; można zakazami używania języka pstrzyć mury ulic i ściany sal zgromadzeń; można na każdym kroku stawiać przegrody i tamy rozlewowi życia; można zmieniać nazwy i dekretami ziemię odwiecznie polską zmieniać na obcą, — ale

Pieśń ujdzie cało, tłum ludzi obiega;

A jeśli podle dusze nie umieją

Karmić ją żalem i poić nadzieją,

Ucieka w góry, do gruzów przylega

I stamtąd dawne opowiada czasy.

Dawne i—przeszłe. Świadczy o trwaniu ducha— obok trwania ciała narodu, mimo wszystkich i wszystko—wielkiego.

Ludwik Włodek.

Woda mineralna

Borżom

1—2 szklanek dziennie
utrzymuje prawidłowe trawienie
i krążenie krwi.

RADY PRAKTYCZNE. *Jak do szklanych przedmiotów przylepić części metalowe?*

Czy to palnik odpadnie od lampy, czy rezerwoar szklany odklei się od swego pierścienia, czy od rozpylacza do perfum pompka podstanie, trzeba odskrobać resztki dawnego cementu, rozpuścić nad ogniem w łyżce blaszanej zwyczajny alun, bez dolewania wody, tym rozpuszczonym alunem grubo namazać części, mające przystawać do siebie i dobrze przycisnąć. W pół godziny już gotowe do użytku.

FABRYKA LUSTER

SZYBY LUSTRZANE WYSTAWOWE

Parowa Szlifiernia, Matownia i Grawernia Szkła

W. IDELSACK Warszawa, Senatorska 22
Telefon 57-79.

WYROBY
PLATEROWANE

Tow. Akc.

Norblin, Br. Buch i T. Werner
w Warszawie.

MAGAZYNY:

Krakowskie Przedmieście № 67.
 Marszałkowska № 127.

KURJER WARSZAWSKI.

NAJBARDZIEJ ROZPO-
WSZECHNIONE PISMO
POLSKIE

Wychodzi codziennie przy współpracownictwie
najpierwszych sił literackich w dni powszednie
:: wieczorem a w Niedziele i Święta rano. ::

Nadto wychodzą stale w dni powszednie, oprócz Poniedziałków
i dni poświęconych **bezpłatne dodatki poranne**,
zawierające wszelkie najnowsze wiadomości z ostatnich 12 godz.

Kurjer Warszawski -- liczy rok
-- 91-szy

istnienia i jest w stosunku do bogatej i urozmaiconej swej treści

NAJTAŃSZYM PISMEM POLSKIM.

WARUNKI PRENUMERATY:

(wraz z dodatkiem porannym).

w Warszawie: rocznie rb. 9,
półrocznie rb. 4 k. 50, kwartalnie rb.
2 kop. 25, miesięcznie kop. 75. Za
odnoszenie do domu dopłaca się mie-
sięcznie kop. 10

Na prowincyi w Cesarstwie:
rocznie rb. 12, półrocznie rb. 6,
kwartalnie rb. 3, miesięcznie rb. 1.

Zagranicą: rocznie rb. 24, pół-
rocznie rb. 12, kwartalnie rb. 6, mie-
sięcznie rb. 2.

WARUNKI OGŁOSZEŃ:

Małe ogłoszenia: za jeden wyraz
po 4 kop. każdy raz. Najmniejsze
ogłoszenie 40 kop.

Zwyczajne ogłoszenia: wiersz
petitowy albo jego miejsce pierwszy
raz 16 kop. każdy następny raz 14 k.

Nekrologja za jeden wiersz k. 20.

Reklamy za jeden wiersz gar-
montowy albo jego miejsce pierwszy
raz 35 kop., każdy następny raz 30 k.

Nadesłane za jeden wiersz gar-
montowy rb. 1.

Wielka poczytność „Kurjera Warszawskiego“ czyni go
Najodpowiedniejszym pismem dla wszelkich ogłoszeń.

Przedpłatę przyjmuje się w każdym czasie, licząc jej
termin od każdego 1-go według kalendarza nowego stylu.

Adres Redakcji: Krakowskie-Przedmieście № 40.
Administracji: Warszawa, Krak.-Przedmieście 40.

Filje: Plac Teatralny Nr 11. Marszałkowska Nr 108.
Marszałkowska Nr 51. Praga, Targowa Nr 34. Łódź, Dzielna
Nr 2. Częstochowa, Aleja II Nr 24.

Nagrodzony dyplom. honor. Wszechświatowej Akademii w Londynie i Frankfurt n/M.

Magazyn gotowych ubiorów męzkich „THE GENTLEMEN“

Warszawa, Marszałkowska 71.—Telefon 175-33.

Wielki wyrób krajowych i zagranicznych materiałów na obstalunki.
Fasony cywilne i wojskowe—Wielki wyrób ubiorów dzieciennych
i uczniowskich.

CENY UMIARKOWANE.

RADY PRAKTYCZNE. *Kit do zaprawiania popękanych mebli
w skutek rozeschnięcia.*

$\frac{1}{4}$ funta kalafonii i $\frac{1}{4}$ funta prawdziwego wosku żółtego razem
przetopić, dosypując trochę farby (bardzo mialkiej), odpowiadającej
kolorowi drzewa. Ugier lub Kasselbraun, nareszcie Sienna palona;
kit taki jest trwały, najdokładniej przytem maskuje szczeliny.

Jak szkło do szkła przylepić.

Łut szerlaku i łut mialkiego pumeksu rozrobić na gęsto ły-
żeczką terpentyny, kleić zaraz.

PIĄTE

Warszawskie Towarzystwo Wzajemnego Kredytu

Marszałkowska 152.

Tel. Zarządu 58-98, Biura 78-98.

Dyskontuje weksle, przyjmuje układy na lokatę, wydaje prze-
kazy krajowe i zagraniczne oraz pożyczki na papiery pu-
bliczne i zaliczenia kolejowe. Załatwia wszelkie operacje
bankowe. Płaci od wkładów za okazaniem $3\frac{1}{2}$ —4%, 5-dnio-
wym wypowiedzeniem 4— $4\frac{1}{2}$ % 1 miesiąc $4\frac{1}{2}$ —5% na 3
miesiące 5— $5\frac{1}{4}$ % na 6 miesięcy $5\frac{1}{2}$ — $5\frac{3}{4}$ % i na 1 rok
6— $6\frac{1}{4}$ %.

Zarząd: Leon Raschke, Ewaryst Sibiński,
Lucyan Kobyłecki.

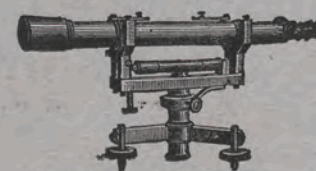

SPECYALNA FABRYKA

INSTRUMENTÓW MATEMATYCZNYCH, GEODEZYJNYCH,
□□□□ GÓRNICZYCH I RYSUNKOWYCH □□□□

POLECA:

Teodolity
Tachimetry
Kipregle
Astrolabje
Niwelatory
Aneroidy

Planimetry
Pantografy
Przenośniki
Skale, miary
Cyrkle
Lornetki

G. GERLACH

Warszawa, Czysta № 4.

FILJE:

PETERSBURG, Karawanna 11; MOSKWA, B. Łubianka 14.

Wyłączna Reprezentacja na Królestwo i Cesarstwo
najlepszych amerykańskich maszyn do pisania

UNDERWOOD

Wszelkie przybory do maszyn
do pisania.

Arytmometry.

Najnowsze Kopjowe Aparaty.

CENNIKI GRATIS I FRANCO.

BIURO TECHNICZNE OGRODNICZE **Z. Kisielewskiego**

Warszawa, ul. Śliska № 10.

Plany parków spacerowych, ogrodów owocowych wraz z całkowitem przeprowadzeniem robót podług wszelkich wymagań techniki i sztuki nowoczesnej.

Pomiary. Niwelacje. Stała inspekcja nad ogrodami bez względu na odległość.

RADY PRAKTYCZNE. *Lep na muchy.*

12 łytów kalafonii rozpuścić w czterech łytach oleju lnianego na ciepło, dodać łyt miodu. — Smarować na papier, lub patyczki.

Lakier do klisz fotograficznych.

200 grm. spirytusu, 12 grm. szarlaku, 2 gramy mastyksu, 12 grm. sandaraki, 2 grm. terpentyny weneckiej, 1/2 grama kamfory, 5 gram. terpentyny francuskiej—jest to lakier nadzwyczaj trwały.

Największy Wybór **Ubrań Dziecinnych**
Wyprawek dla Nowonarodzonych.
Wyprawek do Chrztu.

W MAGAZYNIE **JANINY**

Plac Warecki № 6.

Egzystująca od 1840 roku, pierwsza w kraju

□□□ FABRYKA □□□

Lakierów i farb olejnych

J. A. KRAUSSE

W WARSZAWIE

poleca pierwszorzędnej dobroci:

Farby olejne i suche. Lakiery spirytusowe i olejne. Politury spirytusowe. Bejce angielskie. Zaprawy spirytusowe, olejne i terpentynowe. Massy woskowe do podłóg. Lak do butelek i do listów. Pastę, glazurę oraz krem do obuwia. Farbkę do bielizny „Indygo-Karmin“, farbkę w prążkach, oraz Ultramarinę. Wosk dla szewców. Ćwieki amerykańskie drewniane do obuwia i t. p.

Fabryka i kantor ul. Bonifraterska Nr 9.

Telefony: Nr 18-48, 86-75, 86-76.

Skład fabryczny ul. Miodowa Nr. 3 Telefon Nr 35-73.

Ostrzeżenie: Proszę zwracać uwagę na moją markę fabryczną „Oko“ gdyż w sprzedaży pojawiają się podrabiane towary.

PIERWSZORZĘDNY
HOTEL VICTORIA

w Warszawie, Jasna 8,
Centrum miasta, obok Marszałkowskiej,
Saskiego Ogrodu, blisko dworca War.-Wied.

Pokoje oświetlone elektrycznością
od 75 kop. do 6 rb. na DOBĘ.

Telefon. — Kąpiele. — Omnibusy.

RADY PRAKTYCZNE. *Mydelka do czyszczenia szyb, metalowych naczyń i klamek.*

Na kwartę wody 4 łuty boraksu; tą cieczą umyć przedmiot złoty lub pozłacany zapomocą szczoteczki, opłukać czystą wodą i wytrzeć miękką ściereczką.

Jak wyniszczyć glisty w doniczkach.

Podlewać odwarem z 5-ciu funtów poszatkowanych dzikich kasztanów w 10-ciu kwartach wody.

DOM BANKOWY T. Szempliński i S^{ka}
Nowy-Świat 40, tel. 98-60.

Kupno i sprzedaż papier. procent., akcyj, monet zagr. Przekazy. Asekuracja. Rachunki bież. Interesy hypot. Konwersye w Tow. Kredytow.

DL
MARKA FABRYCZNA

Krajowa Fabryka Porcelany

„ĆMIELÓW”

□ GŁÓWNY SKŁAD □
DETALICZNY I HURTOWY

w Warszawie, Marszałkowska 124.
(dom T-wa, Rossya“)

==== poleca po cenach fabrycznych =====

Porcelanowe stołowe serwisy z nowymi dekoracjami od rb. 36 do 200.

Garnitury do herbaty i kawy w now. fason. od rb. 5.

Porcelanę białą tanią do użytku codziennego.

Garnitury na umywalnie od rb. 3.50 do rb. 60.—

Szkoło stołowe i kryształ.

Majolikę. Terrakotę. Galanterię.

ODDZIAŁ TECHNICZNYCH WYROBÓW

zawsze zaopatrzony w duży asortyment porcelanowych artykułów do elektrotechniki: Izolatorów, rolek, gilz i t. p. oraz naczyń aptecznych: moździerzy, puszek mierzurek i t. d.

UWAGA: Zamówienia z prowincyi załatwiane są dokładnie i możliwie śpiesznie.

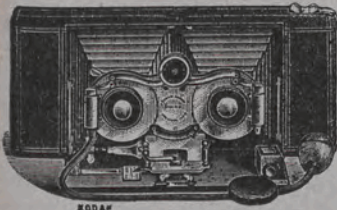
Pierwszorzędny Hotel
„SAVOY”
 CENTRUM MIASTA
 ul. Nowy-Świat № 58. Telefon 38-85
 W WARSZAWIE.

Pokoje eleganckie i tanie   Omnibusy
 na DNI i MIESIĄCE.   na pociągi.
 Oświetlenie elektryczne, Ogrzewanie centralne,
 kąpiele, winda, **wykwintna kuchnia.**

RADY PRAKTYCZNE. *Jak przechować świeże ogórki.*

Oplukane, oczyszczone z wierzchu miękką szczotką i osuszone ogórki, białkiem od jajek posmarować dokładnie, po wyschnięciu białka za ogonki cienkim szpagatem przewiązać i na sznurze porozwieszać w suchym pomieszczeniu tak, aby nie dotykały do siebie. Wybierać ogórki bez skazy, z małymi pestkami, najlepiej długie, zielone, zwane węzowe.—Bardzo długo przechować się dadzą.

KSIĘGARNIA i ANTYKWARNIA SZKOLNA
 (Kupno i Zamiana)
 Skład Materiałów piśmiennych, rysunkowych
 i przyborów kancelaryjnych
WŁ. HOLEWIŃSKIEGO
 Marszałkowska 145, (obok Próżnej), istnieje od 1882 r.

Skład Artykułów Fotograficznych
J. & W. Kasprzycki
 Warszawa, Nowy-Świat 45
 Poleca: DUŻY WYBÓR
Aparatów Fotograficznych
Liczy najtaniej.

RADY PRAKTYCZNE. *Plamy od łapisa.*

Najtrudniej do wywabienia plamy na skórze są od łapisa. Można jednak je wymyć natychmiastowo płynem, złożonym z pół szklanki wody, łyta salmiaku i łyta sublimatu. Wlać we flakon ze szklanym korkiem.

Środek do klarowania wódek słodkich i likierów.

Białko od jajka, szczypta na koniec łyżeczki winianu potażu, taka sama szczypta alunu i 1/2 łyżeczki salmiaku, zmieszać razem, gdy wyschnie, zemleć na proszek. Na kwartę likieru 1/4 łyżeczki tego proszku aż nadto.

FABRYKA RAM

i Zakłady: Artystyczno-Stolarski,
 Rzeźbiarski, Introligatorski
 i Pozłotniczy

Stanisława
Malickiego

Telefon 171-92

w Warszawie, Nowo-Senatorska № 7.

Egzystuje
od 1874 roku.

Ludwik Orthwein
 Mazowiecka № 2.
**Zakład Meblowy
 i Tapicersko-
 Dekoracyjny**
 Całkowite urządzenia mieszkań od skromnych
 do najwytworniejszych.

RADY PRAKTYCZNE. *Lemoniada magnezjowa.*

16 gram. magnezji palonej wsypać do butelki od wina szampańskiego, zalać do pełna wodą, lecz przedtem dodać 50 gram. syropu cytrynowego i 20 gram. kwasu cytrynowego. Dobrze zakorkować i zawiązać korek sznurkiem lub drutem. — We dwie godziny, do użytku. gotowe.

Zakład Artystyczno-Grawerski
Stanisława Lipczyńskiego
 w Warszawie, Marszałkowska 149 (róg Próżnej). Tel. 134.84.

LUSTRA TREMA, SZYBY
 Dyamenty szklarskie.
 Ogromny wybór. Ceny niskie.
FRANCISZEK BAYTEL, Nowy-Świat 27.

Pierwsza w Królestwie i Cesarstwie
 istniejąca od 1856 roku
FABRYKA WAG
„Juliusz Sperling”
 wł. Stanisława ks. Lubomirskiego
 — W WARSZAWIE, —
Leszno № 90. Telefon 1891.

RADY PRAKTYCZNE. *Tania guma do klejenia papieru i etykiet.*

Funt dekstryny zalać 2½ szklankami wody zimnej, mieszać około 10-ciu minut, dodać łyżkę gliceryny i lut glykozy i zagrzzać na ogniu, mieszając prawie do zagotowania, lecz pilnować, żeby się nie zagotowała. Gdyby po ostudzeniu była za gęsta, rozrobić zimną przegotowaną wodą.

RADY PRAKTYCZNE. *Pomadka do czyszczenia metali.*

Funt mydła, używanego do prania pokrajać drobno lub lepiej uskrobać, zalać wodą, mniej więcej dwiema szklankami, rozgotować i sypać na gorące 4 łuty miłkiej kredy, 2 łuty blejwajsu, 2 łuty kamienia winnego i 2 łuty palonej magnezji. Chcąc zapobiedz, aby pomadka nie wysychała, dodać łyżkę gliceryny.—Tą pomadką można czyścić nawet srebrne przedmioty.

LEON BARWICKI

Przedsiębiorstwo Budowlane

Warszawa, ul. Hoża 50. Telef. 46-77.

Buduje domy, fabryki i t. p., z wszelkich materiałów do piasku włącznie.

Urządza wyrobnie cegły, dachówki, rur i t. p. z piasku i cementu lub wapna.

Suszy wilgotne stare i nowe domy, pomieszczenia fabryczne i magazynowe.

Sprzedaje:

Ręczne maszyny do wyrobu z piasku, cementu: cegły, dachówki, cembrowin, sączków, rur, płyt chodnikow. itp.

Ostrzegacze przed pożarami.

Galvo-filtry do momentalnego oczyszczania wody.

Mleczarnie Nadświdrzańskie

GŁÓWNA: Nowy-Świat № 11.

FILIE: Bracka № 25.

" Bielańska № 25.

" Krak.-Przedmieście № 40.

" Marszałkowska № 153.

" Miodowa № 8.

Cynkownia Warszawska(Właśc.: Inż.
T. Rapacki i
Z. Świącicki)

w Warszawie, poleca:

**Blachę żelazną
cynkowaną,**jako najtrwalszy i najtańszy
materiał dachowy, oraz**Tłoczona
Dachówkę
blaszaną,
cynkowaną.**Przyjmuje do cynkowania
różne przedmioty żelazne.

Po wprowadzeniu najnowszymi udoskonaleniami w fabrykacji, doprowadziliśmy naszą blachę żelazną cynkowaną do tej doskonałości, że cynk, nawet przy najostrożniejszych zgięciach, zupełnie nie odpryskuje!

Po wprowadzeniu najnowszymi udoskonaleniami w fabrykacji, doprowadziliśmy naszą blachę żelazną cynkowaną do tej doskonałości, że cynk, nawet przy najostrożniejszych zgięciach, zupełnie nie odpryskuje!

Biuro sprzedaży: ul. Boduena № 3.

Telefony 33-07 i 52-07.

Na skutek prób i doświadczeń, dokonanych nad naszą blachą żelazną cynkowaną, w **Mikołajewskiej Akademii Inżynierijnej** w Petersburgu, **Główny Komitet Inżynierii Wojskowej** zalecił wszystkim Okręgom Wojskowym w całym Państwie Rosyjskim stosowanie naszej blachy żelaznej ocynkowanej, jako „materiału, który przy próbach na rdzewienie daje znacznie lepsze wyniki, niż także blachy wszystkich innych fabryk”. (Decyzja Komitetu z d. 20 marca 1908 r. za № 12 i cyrkularz z d. 7 kwietnia 1908 r.)

☆☆ „Osobliwości świata ☆☆☆ widzialnego i niewidzialnego”

napisał prof. uniwersytetu Dr. M. Perty. Treść: Sympatya i antypatya. Artystka prześladowana z za grobu. Chłopiec, który czuje nieprzewidywany wstręt do pieniędzy. Cały świat olbrzymim szpitalem. Lunatycy. Dama, która słyszy i widzi sercem. Duszycki zmarłych dzieci śpiewają na pogrzebie matki. Człowiek z żelazną głową. Duch ludzki nigdy nie śpi. Ludzie bez ust. Ludzie, którzy żyją samym zapachem. Kurtyna spada. Dostojeństwo duchowe. Fizyologiczne cudo. Hrabina, która nieznosi widoku swoich dzieci. Elektryczne panie i panny. Elektryczne dzieci. Halucynacje narodowe. Ludzie jako bańki mydlane. Brak zatrudnienia skraca życie. Ludzie, którzy bardzo długo żyją. Ludzie, którzy nie jedzą i nigdy nie śpią. Ludzie, którzy przechodzą przez zamknięte drzwi i przez ściany. Ludzie, którzy liżą mury i potykają kamienie. Ludzie, którzy zabijają wzrokiem. Pachnący ludzie. Mania samobójcza dziewcząt. Mazzini o ideałach. Mowa powszechna. Muzyka w głowie umierającego dziecka. Osobliwa muzyka na ostatnie urodziny poety. Osobliwy śpiew przy śmierci szlachetnej ziemianki. Panienska zbudzona z letargu. Pręt do poszukiwania podziemnych wód i pokładów metalowych. Sen. Skutki imaginacyi. Słupy profesora wykładu optyki, objaśnia w nocy stan gwiazd na niebie i żeni się z kobietą dla jej pięknych oczu. Szczególna wrażliwość. Wzajemne oddziaływanie duszy i ciała. Staruszek, który chciał żyć wiecznie. Zakonnica, której czterech ludzi nie może podnieść. Serce nie służy nie zna co to pany. Z pamiętników sławnej artystki. Ostatni sen turysty. Zwłoki ludzkie, które pachną i nie psują się. Itd. itd. Zawiera kilkaset zdarzeń. Cena 1 rb.

„Reforma teorii Liebiga o pokarmach”

(czyli higieniczna reforma kuchni). Według dr. dr. Lahmanna, Paczkowskiego i Haiga. Treść: Białko i sole roślinne. Kwas moczowy jako przyczyna chorób. Zdrowy sen, wesołe usposobienie i chęć do pracy. Reforma kuchni. Cena 40 kop.

„Dowody istnienia świata duchowego, do którego wstępujemy po śmierci”.

Napisał prof. uniwersytetu Dr. Perty.

Treść: Świat zmarłych wstający. Widzenie i słyszenie minionych zdarzeń. Głosy nadpowietrzne. Historyczne zdarzenia. Wojska i wojny w powietrzu, znaki niebieskie i t. d. Jasnowidzenie, przeczucie i t. d. Muzykalne objawy świata duchowego. Rozkosze umierania. Umarli ukazują się. Niewidzialna siła wypęda posta i adwokata z domu rodzinnego. Biała pani. Cesarz Napoleon i duch białej pani. Gdzie jest świat duchowy? Itd. itd. Cena 85 kop.

„Śmierć ciała nie jest śmiercią duszy czyli: Umarli żyją”.

Treść: Siły duszy ludzkiej na jawie i we śnie. Jasnowidzenie. Na granicy życia i śmierci. Największe męczarnie zamieniają się w rozkosz. Śmierć jest najwyższym zachwytem. Śmierć jest oddzieleniem od ciała pierwiastka duchowego z warstwami magnetyzmu. Co mówi profesor Dr. Lombroso? i t. d. Cena 50 kop.

Do nabycia w księgarniach.

Skład główny: GEBETHNER i WOLFF w Warszawie,
Nowosienna 9.

Pilawitz, Wilczyński i S-ka

Dom Bankowy

Warszawa, Erywańska 2.

RADY PRAKTYCZNE. *Błyszcz płynny do bielizny.*

2 łuty wosku, zwanego Karnauba, ale bielonego, 5 łutów stearyny, 4 łuty boraksu, 1 łut fragantu, 5 łutów gliceryny i kwartę wody; rozpuścić boraks w pewnej części tej odmierzonej wody, a dzień przedtem namoczyć fragant w połowie tejże wody; gdy się woda z boraksem już gotuje na ogniu, wrzucić wosk i stearynę; gotować do tąd, aż się jednolita emulsja stworzy; wtedy wlać glicerynę i resztę wody z fragantem; ciągle mieszać aż do ostudzenia. Jest to ostatni wynalazek. Tym płynem zwilżać przy prasowaniu.

PAROWA FABRYKA

Biskoptów, Cukrów i Czekolady

F. Anczewski

WARSZAWA

Poleca znane ze swej dobroci:

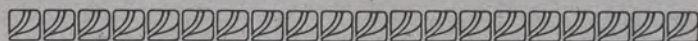
Biskopity, Cukry i Czekoladki,

w sklepach własnych:

Niecała 4, Marszałkowska 147,

oraz we wszystkich handlach spożywczo-kolonialnych.

Przedpłata roczna:
w Warszawie 3 rb.
z przesyłką poczt.
4 rb.

„PRĄD“
Miesięcznik społeczny
i literacko naukowy.

Adres Redakcyi
i Administracyi:
WARSZAWA,
ul. Warecka 10 m. II.

„PRĄD“ przedewszyst-
kiem uwzględ-
nia sprawy społeczne i zwią-
zane z niemi zagadnienia
etyczne

„PRĄD“ stojąc na
gruncie
chrześcijańskim i narodowym,
nie jest rzecznikiem żadnego
stronnictwa politycznego.

„PRĄD“ dąży do sku-
pienia mło-
dych sił, pracujących na polu
społecznym i naukowym.

Administracya w
Warszawie wysyła
prospekty bezpłat-
nie, a numery oka-
zowe po otrzyman-
niu 7-o kopiejkowej
marki na koszty
przesyłki.

Redaktor
i Wydawca
Adam
L. Szymański.

„PRĄD“ szeroko u-
względnia
sprawy studenckie i uniwersy-
teckie.

„PRĄD“ informuje w
kwestiach na-
ukowych, pedagogicznych i
samokształcenia.

„PRĄD“ do każdego
numeru do-
łącza specjalny dodatek
p. n. „DZIAŁ MŁODZIEŻY“.

Przedpłata roczna
zagranicą 10 koron;
9 marek; 11 frank;
2 dolary 10 ct.;
9 szylingów.

== BIBLIOTEKA „PRĄDU“ ==

Nr 1. „TRZY ODCZYTY O EWOLUCYI.“

E. Wasmanna T. J.

Cena 40 kop.; z przesyłką poleconą 52 kop.

Nr 2. „STUDENCI WOBEC KATOLICYZMU.“

D-ra W. Foerster.

Cena 30 kop.; z przesyłką poleconą 42 kop.

DO NABYCIA WE WSZYSTKICH KSIĘGARNIACH.

Apteka i Laboratorium

E. GESSNERA

w WARSZAWIE,

ul. Jerozolimska 27 róg Kruczej

WYRABIA:

INJEKCYE sterelizowane w ampulkach za-
topionych. **DRAGÉES** (pigułki powlekane
cukrem, kakao, srebrem). **HAEMATOGEN**
i preparaty z tegoż. **KEFIR** i pastylki
kefirowe. **ELIKSIRY** dentystyczne:

„Glossa“, „Ściągają-
cy“, „przeciwnilny“.

HURTOWNIKOM STOSOWNY RABAT.

FABRYKA WYROBÓW METALOWYCH E. Krzemiński i S-ka

Warszawa, Moniuszki 5.

Telefon biura 20-07; fabryki 69-14.

I. Centralne oświetlenie za pomocą patentowanych automatycznych aparatów wytwarzających na zimno gaz powietrzny do oświetlenia, nagrzewania, motorów gazowych, laboratoryjów i t. p. — Najtańszy, najhygieniczny i najpraktyczniejszy sposób oświetlenia: domów, dworów, will, szkół, hoteli, restauracji, fabryk i t. p. 19 dypl. honor. i wielk. złot. medali na różn. wystawach w Europie.

II. Naftowo żarowe lampy „Iskra“ samopalące się, bez ciśnienia powietrza do zewnątrz. oświetlenia miast, ulic, placów, podwórz, dróg i t. p. o sile światła № I = 1650 świec i № II = 1000 świec. Lampy „Iskra“ dają do 40% oszczędności na naftie przy zwiększonej sile światła do 60%. Pod względem konstrukcyjnym i nadzwyczaj prostej obsłudze, oraz wobec wyjątkowej taniości eksploatacji — są poza wszelką konkurencją.

Świadectwa, odezwy oraz katalogi wysyłają się na każde żądanie.

W. KARPINSKI & W. LEPPERT

**FARBY
LAKIERY
POKOSTY**

FABRYKA w HELENÓWKU

CENNIKI BEZPŁATNIE

• WARSZAWA, Aleje Jerozolimskie 82. •

W. GOLIŃSKA

Plac Teatralny (pod filarami)

Telefon Nr 107-63.

Poleca w wielkim wyborze:

Wyroby: bronzowe, marmurowe, porcelanowe, majolikowe, terakotowe, skórzane.

Albumy	Paski	Szpieruty
Figury	Popielniczki	Szpilki do kapeluszy
Flakony	Praski	Teczki
Grzebień	Puderniczki	Wazony
Kandelabry	Portmonetki	Wachlarze
Lampy	Portpapierosy	Worki
Lichtarze	Pugilaresy	Żardinierki
Lornetki	Portwizyty	Kalamarze
Laski	Portfele	Zegary
Neseserki	Refreszysery	Puzderka etc.
Perfумы	Ramki	etc. etc.
Patery		

Ciągły napływ nowości.

T. & W. Krąkowsky

Polskie Wytwórcze Zakłady Przemysłu Koszykarskiego

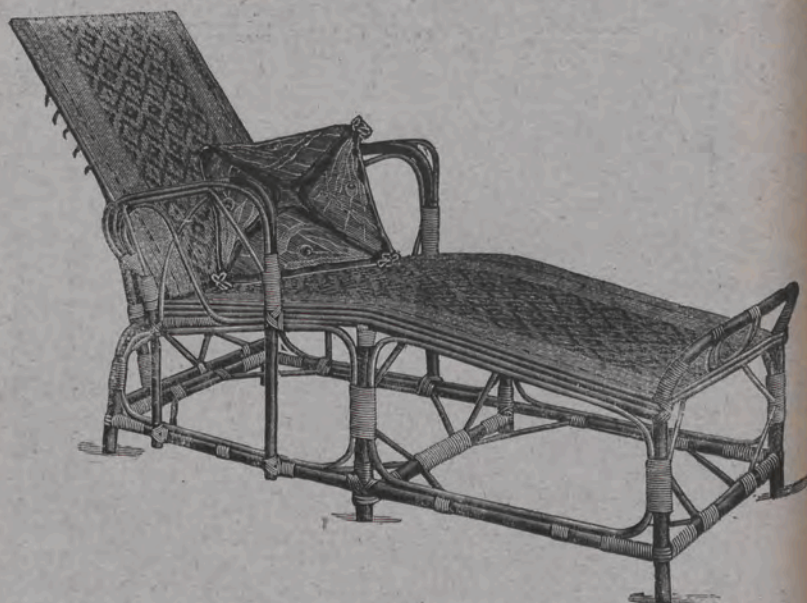
Warszawa, Al. Ujazdowska 16.

Medal złoty i srebrny.

MEBLE TRZCINOWE — pokojowe, werandowe, ogrodowe.

GALANTERYA — dla kwiaciarni, cukierni i mieszkań.

Leżak № 120.

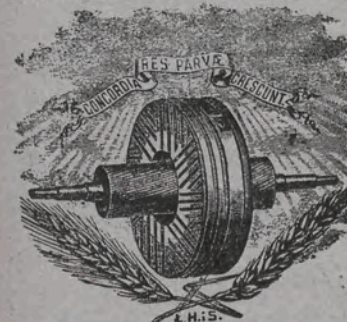
Magazyn i Pracownia Futer Męskich i Damskich oraz Okryć i kostyumów

A. PAWELEK

Królewska № 3. (Drugi dom od Krak.-Przedm.)

Telefon 30—37. Istnieje od 1880 roku.

Przyjmuje się futra na przechowanie.

Fabryka Maszyn i Kamieni

Młyńskich

ŁĘGIEWSKI, HARTWIG i S-ka

Warszawa—PRAGA,
ul. Szeroka № 11.

Poleca wyroby swoje według najnowszych wymagań techniki wykonywane, jako to:

DLA MŁYNÓW ZBOŻOWYCH:

wialnie zbożowe, maszyny żubrowe szmerglowe, szczotkowe, postawy walcowe, pytle odśrodkowe, wialnie kaszkowe, filtry i wentylatory do pyłów zbożowych i mącznych. Kamienie francuskie i sztuczne. Gaza jedwabna do pytlów gwarantowanego gat. **DLA MŁYNÓW KASZOWYCH:** Perlaki automatyczne i zwyczajne z kamieniami szmerglowymi. Krajalnice i łamacze do jęczmienia i kaszy. Jagielniki. **TRANSMISSE syst. Sellersa** z obrotowym smarowaniem. **TURBINY** wodne.

Wszelkie drobne artykuły dla młynów.

LICZNE REFERENCJE ODBIORCÓW. PROJEKTY I CENNIKI NA ŻĄDANIE BEZPŁAT.

Drugie Kupieckie Towarzystwo Wzajemnego Kredytu
w Warszawie

— TŁOMACKIE 5. —

Załatwia wszelkie operacje bankowe. Wydaje czeki na zagranicę. Dyskontuje weksle. Przyjmuje różne dokumenty na inkasso. Zalicza pożyczki na Papiery Publiczne.

KSIEGARNIA NAKŁADOWA M. SZCZEPKOWSKIEGO

WARSZAWA,
Nowogrodzka 21, Telef. 56-44,

Wydawnictwa własne i bogaty sortyment dzieł
w zakresie: teologii, filozofii i nauk społecznych.
Stałe wydawnictwa: I. p. t. „Z. Myśli społecznej”,
II. „Wiedza i Prawda”.

Kompletuje i urządza czytelnice a w szczególności
dla ludu i młodzieży szkolnej.

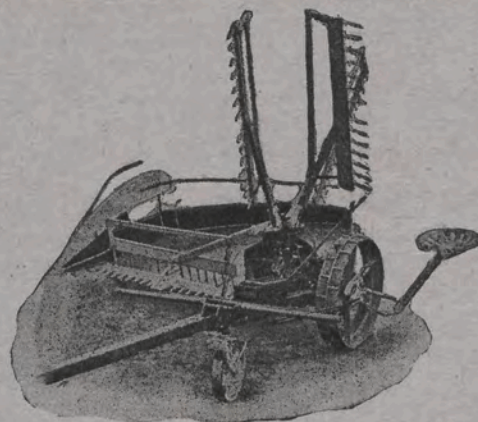
Wszelkie zamówienia w zakres księgarstwa wcho-
dzące, załatwia szybko, sumiennie i dokładnie. —
Na żądanie za zaliczką pocztową.

Przyjmuje prenumeratę pism krajowych i zagra-
nicznych, po cenach redakcyjnych.

Katalogi na żądanie wysyła **gratis i franko**.

Nagrodzona na wystawie Przemysłu i Rolnictwa
w Częstochowie: **Złotym i Srebrnym medalami**
za wydawnictwa własne i **wielkim srebrnym**
medalem za doskonale opracowany Katalog bi-
bliotek ludowych.

Najlepsze

i najtańsze

CZESKIE MASZYNY I NARZĘDZIA ROLNICZE

dla małych i średnich gospodarstw
nabyć można w głównym składzie
CZESKICH MASZYN ROLNICZYCH

ROMANA ŁEBKOWSKIEGO

w WARSZAWIE, ul. Sewerynow 10.

Zapytajcie o cenę kartą pocztową.

PIERWSZORZĘDNY

HOTEL VICTORIA

w Warszawie, Jasna 8,
Centrum miasta, obok Marszałkowskiej,
Saskiego Ogrodu, blisko dworca War.-Wied.

Pokoje oświetlone elektrycznością
od 75 kop. do 6 rb. na DOBĘ.

Telefon. — Kąpiele. — Omnibusy.

RADY PRAKTYCZNE. *Thuste plamy wywabia.*

Kwaterka spirytusu, 4 łyty terpentyny, kwaterka eteru siarczanego; dla zapachu można dolać kilkanaście kropli olejku bergamotowego.

Przeciw robakom w doniczkach z kwiatami.

Ugotować ćwierć funta kwasy lub piołunu i ćwierć funta potłuczonych dzikich kasztanów w dwóch kwartach wody; tą cieczą podlewać rośliny, a wszystkie robaki same na wierzch wypłyną.

Żądajcie wszędzie! HERBATĘ
T-WA KARAWAN, Moskwa

Oddział Warszawski Leszno 10.

✱ Skład Fabryczny ✱
MEBLI GIĘTYCH

BRACI THONET

WARSZAWA,

Marszałkowska 141, tel. 20-29

Kompletne urządzenia
apartamentów, will, teatrów,
zakładów gastronomicznych,
klubów, etc.

Wielki wybór
Gotowych salonów, jadalni,
sypialni i t. p. na składzie.

GŁÓWNY
SKŁAD ≡ **ŻYRARDOWSKI**

WARSZAWA, KRAKOWSKIE PRZED. 55
TELEFON 404

PŁÓTNA — WYROBY BAWELN.
I POŃCZOSZNICZE

BIELIZNA STOŁOWA I POŚCIEL.
KOŁDRY, FIRANKI, KAPY

BIELIZNA DAMSKA I MĘSKA
ARTYKUŁY KĄPIELOWE

GOTOWE WYPRAWY DAMSKIE. —
WYPRAWKI DLA PENSYONAREK,
— UCZNIÓW i NOWORODKÓW. —

P**OŃCZOCHY,**
własnego wyrobu gwar-
towanej trwałości od 60 k.
do najwykwintniejszych,
dziecinne potrójne kolan-
ka. Skarpetki od 45 kop.
oraz trykoty wełniane i fil
d'Ecosse letnie i zimowe.

K**OSZULE** ^{męskie}
^{białe,}
kolorowe, kołnierze, man-
kiety, **krawaty**, szelki,
pasy, spinki, chustki.
rój koszul doskonały.

I. MATUSZEWSKI

33. CHMIELNA 33.
CENNIKI NA ŻĄDANIE.

KUKSZ & LUEDTKE

Biuro Techniczne i Przedsiębiorstwo Budowlane
Warszawa, Lesznó Nr 27.

MOTORY GAZOWE i NAFTOWE.

Granit Szwedzki i Szlázky
do robót ulicznych i celów
budowlanych.

„ISOLGURIT“ najlepsza ma-
sa izolacyjna.

Dostawa wszelkiego rodzaju artykułów technicznych oraz
maszyn.

Blacha nejsylbrowa, miedziana
i mosiężna, miedź i mosiądz w
sztabach, rury miedziane i mo-
sieżne.

Rury żelazne do komunika-
cji gazowej, wodnej i paro-
wej.

Pokost Rygi i Olej kokosowy Hartmana.
Odwadniacze syst Heintza i t. d.

RADY PRAKTYCZNE. *Atramenty anilinowe.*

Czerwony: fuchsyna, rozpuszczona w 150-ciu częściach go-
rącej wody; niebieski—Bleu de Paris;; fioletowy—Violette
anilin; zielony—Jodgrün; żółty—kwas pikrynowy; czarny—
nigrosina w 80 częściach wody.—Po rozpuszczeniu, na 100 części
atramentu trzeba dodać jedną część dextryny (nigdy gumy arabskiej).

MACZKA MLECZNA NESTLE'A

Maczka Nestle'a oddaje nieocenione przysługi jako pokarm dla osób dorosłych, choć na żołądek rekonwalescentów.

Zdaniem wszechświatowych powag lekarskich zastępuje nadzwyczaj skutecznie pokarm matki i wpływa zbawiennie na rozwój ogólny dziecka.

Największe powagi lekarskie całego świata polecają

Pastylki Géraudel'a

jako idealny środek leczniczy usuwający **radycznie:** katar, kaszel, chrypkę, oraz wszelkie choroby dróg oddechowych.

Cena pudełka 85 kop.

Ostrzeżenie: Oryginalne pudełka zaopatrzone są w **czerwoną etykietę** z firmą głównego przedstawiciela

na Królestwo i Cesarstwo: **Fabjan Klingsland.** Warszawa.

Rendez-Vous

~ dla przejezdnych! ~

Bar Express

80. Jerozolimska 80.

Restauracja pierwszorzędna. —
Wspaniały lokal. Osobny pokój
dla Pań. Pokoje w piwnicy z kom-
fortem urządzone na sposób zagr.

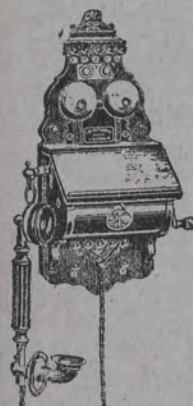
Ceny niskie!

BRACIA BORKOWSCY

Warszawa. Jerozolimska 56. Telefon Nr 42-46.

Adres dla depesz: **Warszawa-Brabork.**

Specjalny Skład Przyborów Elektrotechniczn.

Polecamy: Telefony, sta-
cye centralne, przerywa-
cze, piorunochrony, ele-
menty, dzwonki, rzycki
i t. p. Dynamomaszyny i
elektromotory. Lampy lu-
kowe i węgle do nich.
Lampy żarowe wszyst-
kich systemów. Przewo-
dniki gołe i izolowane. Bez-
pieczniki i wyłączniki.
Materiały instalac. i t. p.

**Cenniki na żądanie
gratis i franco.**

RADY PRAKTYCZNE. *Rozpałka do węgla kamiennych.*

15 lutów kalafonii roztopić w garnku na ogniu, wsypać w rozpu-
szczoną 85 lutów zwykłych trocin, wymieszać, zdjąć z ognia, gdy
gęstnie, stygnąc, układać na desce wysypanej piaskiem kupki wiel-
kości kajzerki. Gdy zastygnie, gotowe do użytku.

Warsz. Tow. Wzajemnego Kredytu Kupców i Przemysłowców

Bielańska № 4. Telefony № 14 03 i 19-94

Załatwia wszelkie czynności bankierskie: dyskontuje i in-
kasuje weksle, zaliczenia i frachty, wydaje przekazy i akredyty-
wy na większe miasta w kraju i zagranicą, oraz na miejscowości
kuracyjne, sprzedaje i kupuje papiery procentowe po kursie
giełdowym ubezpiecza Pożyczki Premjowe od losowań amor-
tyzacyjnych, przyjmuje na oprocentowanie wkłady i sumy po-
sagowe, płacąc od 4 do 6%.

Specjalna Szkoła Przygotowawcza

ul. św. Barbary № 10, tel. 36.04

Zakład przyjmuje chłopców nie umiejących czytać i z początkami, jak również zaniebawianych w naukach i przysposabia ich do klasy 3 ciej wszystkich zakładów naukowych średnich. Główny nacisk szkoła kładzie na wyrobienie samodzielności w dzieciach i rozwój umysłowy. W szkole jest stosowany system angielsko-szwajcarski, wykluczający wszelkiego rodzaju korepetycje w domu.

Szkoła posiada niezmiernie bogate muzeum szkolne, zawierające przeszło 10000 okazów, 1500 wielkich obrazów i t. d., które zwiedzać mogą wszyscy, interesujący się wychowaniem młodzieży.

Sala rekreacyjna przy każdej klasie.

Wzorowa KAROLA SCHULZA

w Warszawie.

Zakład freblowski znacznie rozszerzony, w nowym lokalu, przyjmuje chłopców i dziewczynki od lat 3—8. Rodziców zainteresowanych odsyłamy do art. „Szkoła Wzorowa” zamieszczonym w n-rze 36 „Tygodnika Ilustrowanego” z d. 3 wrześ. 1910 r. Zgłoszenia osobiste i zapytania listow. załatwia osobiście przełożony szkoły.

Jedna z klas.

Muzeum szkolne.

— Założona w 1824 roku —

Fabryka Wyrobów Platerowanych

i na nowem srebrze, galwanicznie
srebrzonych oraz wyrobów srebrnych

84-ej próby

Józef Fraget

w Warszawie.

Fabryka mieści się w zabudowaniach własnych
przy ulicy Elektoralfiej Nr. 16.

Magazyny fabryczne znajdują się:

w Warszawie przy ul. Wierzbowej № 8, w domu
dochodowym Teatrów Warszawskich i przy
ul. Nalewki № 16.

W St. Petersburgu, w Moskwie, w Charkowie
w Odesie, w Tyflisie, w Kijowie, w Wilnie, w Ło-
dzi, ostatnie w Niżnim Nowgorodzie.

**Fabryka
Czekolady
Kakao
i Cukrów
Cukierników Warszawskich**

Poleca swoje wyroby uznane za wy-
borne i cieszące się uznaniem ogółu szan.
konsumentów.

Fabryka ul. Wolność 2 dom własny.
Telefon 17-29.

Filie I Marszałkowska róg Hożej tel. 21-59.
„ II Marszałkowska 123 tel. 29-50.

Czekolada — Kakao w proszku — Kakao w blo-
kach — Czekoladki — Cukry — Wafle — Kar-
melki — Biskopty Francuskie — Pierniki.

APTEKA Stefana Michelisa

Mokotowska 43, telefon 97-97

poleca: najnowsze specyfiki krajowe i zagraniczne.

Wody mineralne świeżego czerpania.

Jednocześnie posiada na składzie: Cukierki eukaliptusowo-mentolowe „Zaza”, Marmoladę Purgative Purgine, masę do posadzek „Syrena”, oraz wyroby „F. Ad. Richter & C-o”.

Analizy fizyologiczne i bakteryologiczne.

Krajowe Towarzystwo Udziałowe w Warszawie

T^{WO} M. SZUMILIN

POLECA — odznaczone najwyższymi nagrodami

nowe gatunki herbat,

aromatyczne i silnie naciągające.

Sprzedaż we wszystkich poważniejszych sklepach kolonialnych i Stow. Spożywczych.

Ile różne czynności życiowe zajmują czasu w ciągu życia 69-letniego człowieka?

Ilu jest Polaków na świecie?

Przegląd nasz zaczynamy oczywiście od kraju najbliższego — od Królestwa.

Wedle danych Komitetu Statystycznego Warszawskiego (tom XXXIX), ludność Królestwa na dzień 1 stycznia 1909 roku wynosiła 11,935,318 głów, z czego 9,074,382 katolików, 1,747,655 żydów, 634,649 protestantów i 476,845 prawosławnych. Jeżeli wszystkich katolików uznamy za Polaków, jeżeli doliczymy do nich połowę protestantów, obejmując tym sposobem i Polaków innych wyznań wogóle (protestantów, maryawitów i zupełnie spolszczonych żydów), jeżeli odejmiemy od otrzymanej tym sposobem sumy ilość Litwinów, odtrącając 70% (dane spisu jednodniowego) katolików, zamieszkałych w gub. suwalskiej, otrzymamy dla Królestwa cyfrę 9,039,956 mieszkańców Polaków, czyli 75,75% ogółu ludności. Jeżeli cyfrę tę porównamy z podobnie otrzymaną za rok 1908-y (8,843,849), to otrzymamy olbrzymi wprost współczynnik przyrostu naturalnego—2,22%, czyli, że na każde dziesięć tysięcy ludzi w roku ubiegłym przybyło 222. I gdyby ten współczynnik miał się utrzymać i nadal, Królestwo liczyłoby na dzień 1 stycznia 1911 roku 9,441,317 mieszkańców Polaków.

Materyały statystyczne, dołączone do wniosku rządowego, złożonego w Izbie Państwowej i obliczone na 1-go stycznia 1909 roku, wykazują dane liczbowe, zawarte w tablicy następującej, a dotyczące Litwy, Rusi i Białejrusi.

Gubernia	Ilość Polaków	% Polaków	Ludność pochodzenia ros. nieprawosławną	Procent
Wileńska	277 070	17,8	576 964	36,9
Grodzieńska	77 336	5,3	379 176	26,2
Kijowska	128 262	3,3	14 448	0,4
Witebska	60 052	3,9	75 699	4,9
Kowieńska	57 837	4,2	73 250	5,3
Mińska	102 432	5,0	97 750	4,8
Mohilewska	57 455	3,1	11 766	0,4
Podolska	68 483	2,3	219 656	7,4
Wołyńska	227 807	7,9	26 714	0,9
Razem	1,056,734		1,475,373	

W tej tablicy nasuwa się wątpliwość, jaka to jest ludność pochodzenia rosyjskiego, a wyznania nieprawosławnego? Gdyby to byli sami Białorusini-katolicy, możnaby ich śmiało doliczyć do Polaków; ale są między nimi Litwini, których w ten sposób doliczać niepodobna. Jeżeli, idąc za p. Czyńskim, ilość Białorusinów-Polaków przyjmujemy za pół miliona, to otrzymamy cyfrę 1,556,734 Polaków na Litwie i Rusi, a doliczając przyrost 2% w ciągu dwu lat, otrzymamy przybliżoną ilość Polaków w dziewięciu guberniach na 1 stycznia 1911 r. 1,619,003.

P. Czyński podaje ilość Polaków w Rosyi europejskiej (poza granicami dawnego państwa polskiego i na Syberji) na 277 tys. w roku 1897-ym. Doliczając 2% przyrostu w ciągu lat 14-tu, otrzymamy przybliżoną ilość Polaków w tej części państwa—354,560 głów. Liczba ta z pewnością jest niższa od rzeczywistości, nie uwzględnia bowiem corocznej emigracji w głąb państwa, która, aczkolwiek nieznaczna, jest przecież zjawiskiem stałym.

Zestawiając dane powyższe, otrzymujemy, że na 1 stycznia 1911 r. jest w przybliżeniu Polaków:

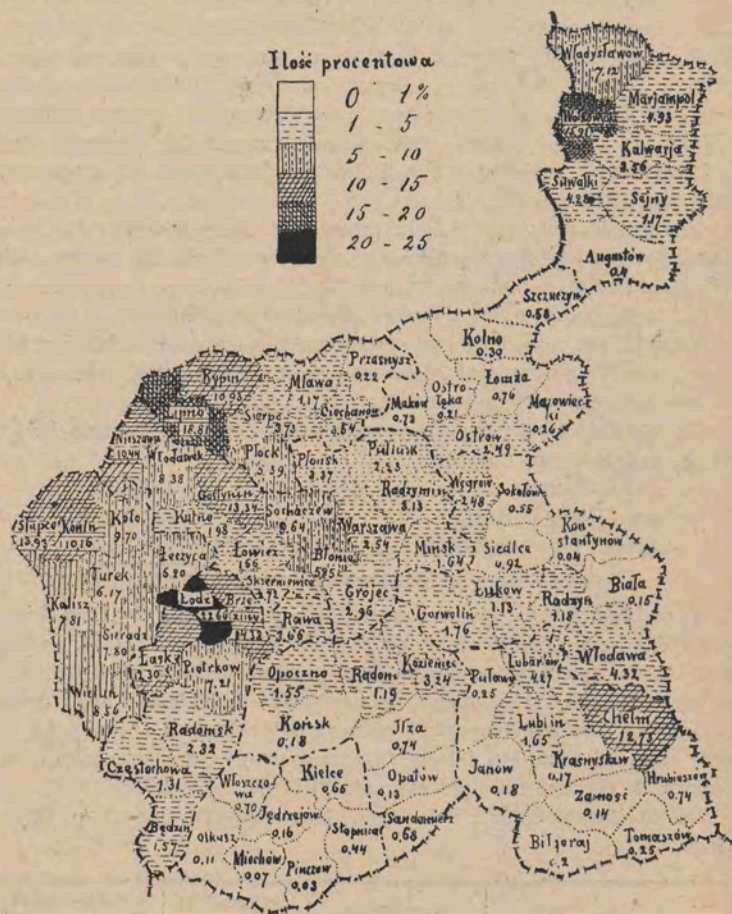
w Królestwie	9,441,317
na Litwie i Rusi	1,619,003
prócz tego w Rosyi europ. i azjatyckiej	364,560
Razem w Państwie Rosyjskiem	11,424,880

Przechodzimy do państwa austriackiego. Według p. Czyńskiego ilość Polaków w Galicyi wynosiła w roku 1900-ym 3,390,000; według prof. Buzka, opierającego się na tych samych danych spisu ludności, języka polskiego, jako domowego, używało 3,982,033 osoby. Jeżeli przyjmujemy jako współczynnik przyrostu naturalnego 1,4% za p. Czyńskim, czyli 14% za lat dziesięć, to otrzymamy przypuszczalną ilość Polaków w Galicyi na 1-go stycznia 1911-go roku 4,539,518.

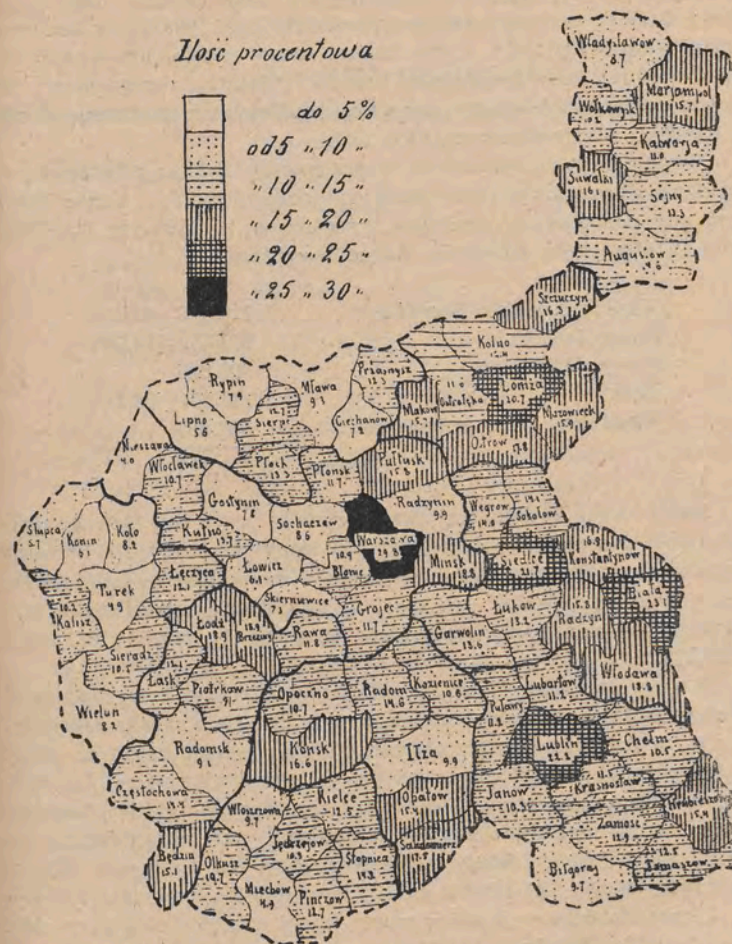
Co do Śląska, Śpiża i Bukowiny, trzymamy się danych p. Czyńskiego.

	w r. 1900	Przyrost za 10 lat	Przypuszczalna liczba na 1 s. 1911
Na Śląsku	220,000	14%	250,800
„ Bukowinie	27,000	„	30,780
„ Śpiżu	38,000	„	43,320

Ludność niemiecka w Królestwie Polskiem.
(Z atlasu dra Macieszy).

Ludność żydowska w Królestwie Polskiem na 1 stycznia 1903 r.
(Z atlasu dra Macieszy).

Jeżeli do tym sposobem otrzymanych liczb dodamy ilość Polaków w Galicyi, to otrzymamy przypuszczalną ilość Polaków w Państwie Austriackiem 4,864,418. Cyfra ta jest raczej niższa, niż wyższa od rzeczywistości, nie uwzględnia bowiem Polaków, rozrzuconych po innych prowincjach Austrii; przytem współczynnik przyrostu oblicza p. Czyński, zdaniem naszym, zbyt niski.

Według danych, zawartych w pracy prof. Buzka: „Historia polityki narodowościowej rządu pruskiego wobec Polaków“, liczba Polaków pod panowaniem pruskim wynosiła w r. 1905-ym 3,714,923 głów (9,96% ogółu ludności). Z tego przypada na:

Wielkie Księstwo Poznańskie	1,219,612—61,4%
Prusy Zachodnie	572,652—34,9%
Prusy Wschodnie	305,026
Śląsk	1,186,404—58,3%
Westfalię i inne prowincje	431,229
Razem	3,714,923

Jeżeli teraz przyjmiemy współczynnik przyrostu ludności polskiej pod panowaniem pruskim, określony w pracy p. Edwarda Czyńskiego: „Etnograficzno-statystyczny zarys liczebności i rozszedlenia ludności polskiej“ na 2%, to otrzymamy przybliżoną cyfrę Polaków pod panowaniem pruskim na dzień 1 stycznia 1911 roku 4,086,415.

Według pracy ks. Kruski: „Historia polska w Ameryce“, ilość Polaków w Stanach Zjednoczonych w roku 1903-im wynosiła 1,903,000. Liczba ta dziś już jest przestarzała, trudno jednak uznać za ścisłą liczbę, podanej przez Zjednoczoną Prasę Polską w Ameryce, 3 1/2 mil., jako o wiele przesadzonej. Zważywszy coroczny dopływ wychodźczy, o czym będzie mowa gdzieindziej, jak również naturalny przyrost ludności, nie będziemy dalecy od prawdy, jeżeli na 1 stycznia 1911 r. oznaczmy liczbę Polaków w całej Ameryce Północnej na 2,750,000.

Liczbę Polaków w Paranie mamy mniej więcej określoną w pracy p. Ludwika Włodka: „Polskie kolonie rolnicze w Paranie“; wynosi ona około 50,000. Razem z innymi Stanami, ilość Polaków w Brazylii można podać na 80,000 dusz.

Ilość Polaków, rozrzuconych po Europie, przyjmujemy na 100,000 (cyfra oczywiście niższa od rzeczywistej), rozrzuconych zaś po świecie na 20,000 głów.

Zestawienie ostateczne.

Przypuszczalna ilość Polaków na dzień 1 stycznia 1911 r.

W Państwie Rosyjskiem	11,424,880
„ Austriackiem	4,864,418
„ Pruskim	4,086,415
Rozrzuconych po Europie	100,000
W Ameryce Północnej	2,750,000
W Brazylii	80,000
Rozproszonych po świecie	20,000
Ogółem	23,325,713

Zatem na pytanie, ilu nas jest obecnie na świecie, możemy odpowiedzieć w cyfrach okrągłych, łatwych do zapamiętania: dwadzieścia trzy i pół miliona, z czego jedenaście i pół miliona w Państwie Rosyjskiem, pięć w Austriackiem, cztery w Niemieckiem, i trzy miliony rozrzuconych po świecie, z olbrzymią przewagą Ameryki Północnej.

Umyślnie podawaliśmy wszędzie źródła i sposoby obliczania, aby usprawiedliwić cyfrę ostateczną, o wiele wyższą od tej, którą podaje p. Czyński (18,3 miliona na 1 stycznia 1909 r., co odpowiadało 19 milionom na 1 stycznia 1911 r.). Za dwa lata, kiedy ogłoszone zostaną źródła urzędowe i nowe dane statystyczne, dotyczące ludności polskiej, których brak dotkliwie uczuwać się daje, podamy w *Roczniku* zestawienie naszych dzisiejszych przypuszczeń z istotnym stanem rzeczy, i wtedy dopiero czytelnicy będą mogli sprawdzić ich przybliżoną ścisłość.

R. R.

Emigracya polska.

Wychodźstwo z ziem dawnej Rzeczypospolitej można podzielić na trzy kategorie: 1) krótko-terminowe (sezonowe) na roboty rolne, bezwarunkowo powrotne, 2) długoterminowe, zamorskie, zarobkowe, warunkowo powrotne i 3) rolnicze na ziemię, czyli właściwie osadnictwo, zupełnie bezpowrotne.

Pierwsza kategoria jest najliczniejsza.

Emigracya do Niemiec wynosiła w r. 1905-ym:

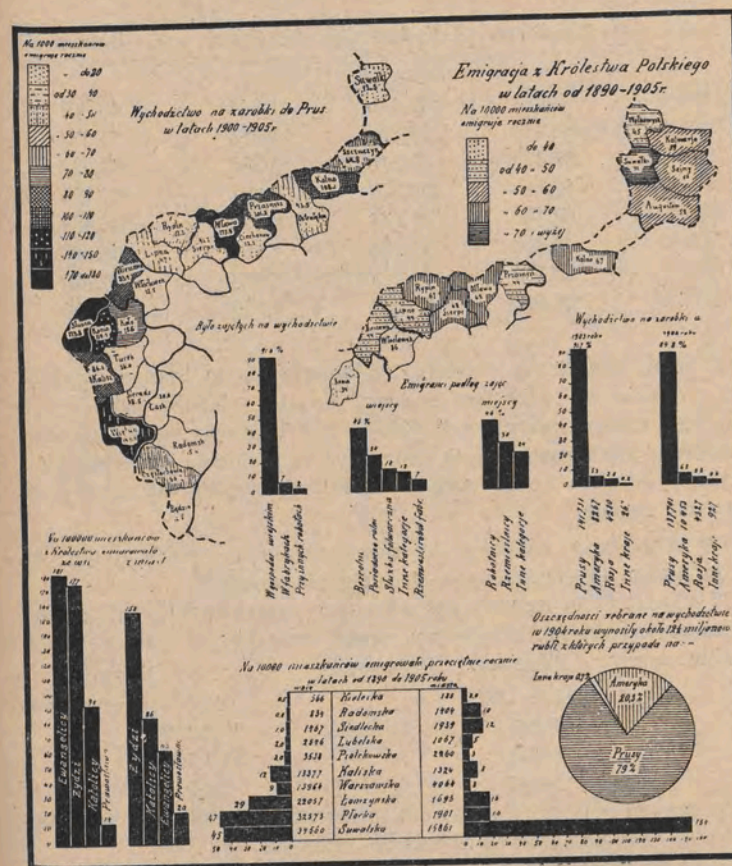
Z Królestwa około	200,000
Z Galicyi około	105,823

Razem 305,833 osób.

jeżeli dla Królestwa uwzględnić dane Warszawskiego Komitetu Statystycznego. Wedle danych rosyjskiego urzędu spraw zagranicznych, ilość robotników poddanych rosyjskich, zatrudnionych w Niemczech, wynosiła w tymże roku 397,000; przeważają tu oczywiście Polacy z Królestwa, zatrudnieni jako robotnicy rolni w Prusach. Późniejszych danych brak, można wszakże twierdzić stanowczo, że wychodźstwo sezonowe zwiększa się z roku na rok i dziś jest najmniej półtora raza większe, niż przed pięciu laty podawał Warszawski Komitet Statystyczny. Można wnioskować o tem zwiększeniu z danych urzędowych dla Galicyi, wedle których w roku 1907-ym wywędrowało do Niemiec 137,599 ludzi.

Na Węgrzech pracuje około 20,000 emigrantów, robotników polskich z Galicyi; w Danii w roku 1907—6,647 Polaków z Galicyi i z Królestwa; w Szwecyi — około 8 tysięcy, w Szwajcaryi, Francyi i innych krajach około 2,000. Razem więc ta kategoria wychodźców z ziem polskich wynosi około pół miliona, w czem blisko 300,000 przypada na Królestwo.

Przechodzimy do drugiej kategorii, którą znajdujemy prawie wyłącznie w Stanach Zjednoczonych. Tu mamy dane statystyczne, zupełnie ściśle, pochodzące z urzędu emigracyjnego w Waszyngtonie.

Mapa wychodźstwa z Królestwa w latach od 1890—1905 r.
(Z atlasu dra Macieszy).

rok	Przybyło do Stanów Zjednoczonych Polaków			
	Z Galicyi	Z Królestwa	Z Prus	Razem
1900/1	20,228	21,475	1,844	43,607
1901/2	32,429	33,859	3,313	71,254
1902/3	37,499	39,548	5,252	82,229
1903/4	30,243	32,577	4,901	67,721
1904/5	50,785	47,244	4,428	102,457
1905/6	43,803	46,204	4,108	94,115
1906/7	59,719	73,122	3,888	136,729
1907/8	26,423	37,947	2,320	66,690

Z tabeli powyższej widzimy, że emigracja do Stanów Zjednoczonych zwiększa się z każdym rokiem; wyjątek stanowi jedynie rok przesilenia ekonomicznego, rok 1907/8. Nie będziemy dalecy od rzeczywistości, jeżeli powiemy, że emigracja ta pochłania corocznie około 110,000 Polaków, z których na Galicyę przypada 50, a na Królestwo 60 tysięcy.

Do Argentyny emigrują od nas i z Galicyi rzadkie tylko jednostki, zatem ta emigracja w rachubę nie wchodzi.

Wychodźstwo do Kanady jest właściwie osadnictwem, czyli należy do kategorii trzeciej. Miejskowy urząd emigracyjny podaje liczbę Polaków razem z Rusinami. I wykazuje

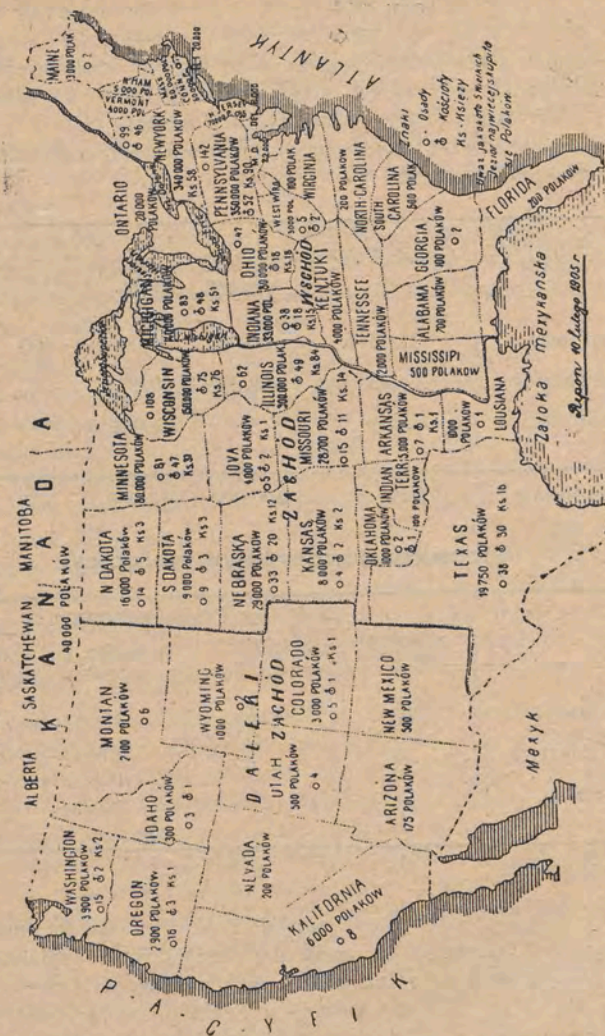
od r. 1898—1901	21,077 przybyszów
w r. 1902/3	8,382 "
" 1903/4	7,729 "
" 1904/5	6,926 "

Że zaś na rolę do Kanady idą przeważnie Rusini, dla nas statystyka ta nie przedstawia szerszego interesu.

Głównem polem osadnictwa polskiego była zawsze Brazylia, a zwłaszcza jej południowe stany, S-ta Catharina, Rio Grande do Sul i Parana. Wedle danych brazylijskich emigrowało tam

od roku 1871—1880	10,000 Polaków i Rusinów
" " 1888—1894	39,552 "
w roku 1902	262 "
" " 1903	320 "

Mapa Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej
ze wskazaniem ilu w którym stanie osiadło Polaków.

w roku 1904 265 Polaków i Rusinów
 „ „ 1905 293 „
 w ostatnich kilku latach emigracja do Brazylii wzrosła znowu nieco i może wynosić dziś około tysiąca głów, Polaków i Rusinów z Galicyi; z Królestwa emigrują tam tylko jednostki.

Zestawmy teraz ilość naszej emigracji z ilością mieszkańców (w cyfrach okrągłych):

Ilość mieszkańców Polaków	Część Polski	E m i g r u j e			
		na zarobki sezonowe	do Stanów Zjedn.	na rolę	razem
4 miliony	Galicya	200,000	50,000	500	250,500
8 milionów	Królestwo	300,000	60,000	—	360,000
2 miliony	Prusy	—	3,000	—	3,000
14 milionów	Razem	500,000	113,000	500	613,500

Stosunek procentowy emigracji.

	na tysiąc Polaków emigruje			
	na zarobki sezonowe	do Stanów Zjedn.	na rolę	ogółem
z Galicyi	50	12	01	62
z Królestwa	38	7	—	45
z Prus	—	1	—	1
Z trzech dzielnic	35	9	—	44

Jak widzimy z powyższej tabelki, ilość wychodźców znajduje się w odwrotnym stosunku do położenia ekonomicznego dzielnicy: Galicya posiada emigrację stosunkowo najsilniejszą, Królestwo—słabszą, co się zaś tyczy ludności polskiej w Prusach, to ta znajduje ujście dla swego nadmiaru w innych prowincjach Niemiec, ale to zjawisko należy już do kategorii wychodźstwa wewnątrz-państwowego, którem się tu zajmować nie możemy.

Jeżeli zważymy, że przeciętny przyrost roczny ludności polskiej wynosi około 18⁰/₀₀, czyli że corocznie na tysiąc Polaków przybywa ośmnastu, to fakt równoczesnego, corocznego wychodzenia 44 ludzi na tysiąc byłby zastraszający, gdyby nie to, że lwia część tego odpływu przypada na wychodźstwo powrotne, czyli sezonowe. Jednakże już dziś emigruje z Galicyi do Ameryki dwunastu ludzi na tysiąc, czyli że ta emigracja pochłania $\frac{2}{3}$ całego normalnego przyrostu rocznego.

Jakkolwiek emigracja w krajach słabo uprzemysłowionych, a takimi są ziemie polskie, jest zjawiskiem naturalnem i koniecznem, przecież trzeba jasno oceniać korzyści i straty, jakie za sobą pociąga. A kryteria będą tu dwa: ekonomiczne i narodowe.

Wychodźstwo sezonowe, jako bezwzględnie powrotne, czasowe, nie przynosi nam żadnych strat pod względem narodowym, gdyż w ciągu dziesięciomiesięcznego pobytu poza krajem wychodźcy nasi wynarodowić się nie mogą. Według obliczeń z pogranicza pruskiego, każdy robotnik sezonowy wraca z zaoszczędzonymi 75 rb., czyli, że dla Królestwa oszczędności ich, przywożone do kraju, wyniosłyby olbrzymią sumę 22 $\frac{1}{2}$ mil. rubli. Byłoby to zatem zjawisko pod względem ekonomicznym korzystne, gdyby te pieniądze wzbogacały kraj, a nie były wydawane przez tychże wychodźców na przeżycie w próżniactwie paru miesięcy w kraju. Obok tego próżniactwa—demoralizacja, rozpusta, przynoszenie z zagranicy różnych chorób byłyby ujemnymi stronami tego typu wychodźstwa.

Ażeby ocenić dokładnie znaczenie wychodźstwa zaoceanowego, zarobkowego, należałoby ustalić stosunek procentowy powracających do wyjeżdżających, oraz ilość pieniędzy, które z Ameryki do kraju przysyłają. Otóż dla całej emigracji z Państwa Austriackiego procent powracających z Ameryki emigrantów wynosił w r. 1902/3 — 20,8, w 1903/4—27, 1904/5—17, 1905/6—25, w 1906/7—34,7. W stosunku do Polaków z Galicyi i Królestwa takiej statystyki nie posiadamy. W każdym razie bez wielkiego błędu możemy przypuścić, że dla Polaków z Galicyi procent powrotów będzie ten sam, co dla ogółu emigrantów z Austrii, czyli, że przeciętnie co czwarty emigrant powraca. Dla Królestwa nie posiadamy nie zgola; w każdym razie napewno twierdzić można, że procent powrotów jest tu znacznie niższy, chociażby dlatego, że wszyscy do Ameryki emigrują stąd nielegalnie, a zatem powstrzymuje powroty obawa represalii i kar. Ci, co po-

wracają, są zresztą żywiołem kulturalnym i dobry wpływ wywierają na bezpośrednie otoczenie.

Co do przesyłek pieniężnych z Ameryki do kraju, to wszyscy emigranci z Austrii przesłali z Ameryki w r. 1903-im 76 milionów koron, a ponieważ wśród całej emigracji austriackiej polska stanowiła w tymże roku 40%, więc, procentowo biorąc, można przypuścić, że Polacy-emigranci przysyłają do kraju od 30—40 milionów koron, co też zbliża się do danych, zebranych bezpośrednio dla Galicji. Odbija się to na podniesieniu znacznem cen ziemi w kraju i na wzmożeniu drobnej własności ziemskiej, jest to bowiem dla Galicji zjawiskiem typowem, że emigruje naczelnik rodziny, pozostawiając na gruncie żonę z dziećmi i przysyłając z za morza pieniądze na zaokrąglenie posiadłości. W bardzo małym stopniu obserwujemy to samo i w Królestwie, ale w jakim mianowicie, tego niepodobna określić z powodu zupełnego braku wszelkich danych.

Osadnictwo Polaków za morzem nie rozwija się obecnie zupełnie. Sama zaś cecha bezpowrotności, jaką posiada, określa je, jako wyraźną stratę dla kraju.

Myliłby się jednak, ktoby sądził, że Polacy, którzy pozostają za oceanem, wynaradawiają się. Tak nie jest. W Paranie zabezpiecza ich od wynarodowienia izolacja wiejskich osad polskich od wpływów brazylijskich; w Stanach Zjednoczonych—potężne stowarzyszenia, szkoły, Kościoły. Ale typ polski jest tu inny, niż u nas; a jego stosunek do cywilizacji polskiej przedstawia się tak, jak np. Francuza-Kanadyjczyka do kultury francuskiej.

W znacznej mierze, w naszych leży rękach uporządkowanie emigracji polskiej, tak, aby była jak najmniejszą stratą dla kraju. Zaradzić tu może właściwie polityka emigracyjna, czyli kierowanie wychodźców do większych skupień i tak, aby ich własny interes ekonomiczny nie sprzeciwiał się ogólniejszemu, narodowemu, dalej otoczenie ich opieką moralną i materialną. Na tę politykę nadejdzie czas, kiedy społeczeństwo zrozumie, że ma do czynienia ze zjawiskiem naturalnem i koniecznem i wyciągnie stąd należyte wnioski. Wszystko zdaje się przemawiać za tem, że chwila ta niedaleka.

L. W.

Wiadomości zasadnicze z astronomii.

Otoczający nas świat złożony jest z t. zw. gwiazd (do których zaliczamy i nasze słońce), z mgławic, z krążących dookoła słońca, planet i komet, z obracających się dookoła planet satelitów, czyli księżyców, i t. p. ciał. Wszystkie te ciała nazywamy ciałami niebieskimi. Najbliższą nam grupę ciał niebieskich stanowi nasz układ słoneczny, złożony ze słońca, z krążących dookoła niego wielkich i drobnych planet wraz z ich księżycami i z innych ciał (komety, meteory). Do planet naszego układu słonecznego należy i ziemia nasza, wirująca, jak i inne planety, dookoła swej osi i krążąca dookoła słońca. Poczynając od Ziemi i krążącego dookoła niej księżyca, przechodząc następnie do słońca i innych ciał naszego układu planetarnego, a wreszcie do innych niewymiernie oddległych od nas systemów ciał niebieskich, przytoczymy ważniejsze szczegóły, dotyczące budowy świata, własności składających go ciał niebieskich i stosunków, między nimi zachodzących.

Ziemia.

Powierzchnia naszej ziemi złożona jest z lądów i wód. Cała powierzchnia wynosi 509,950,000 kilometrów kwadratowych. Lądy stanowią nieco więcej niż czwartą część (26,8%) tej powiechrzni (136,500,000 klm. kwadr.); wody, tworzące oceany, morza, jeziora i t. p., stanowią prawie $\frac{3}{4}$ (73,2%) jej części (373,450,000 klm. kwadr.).

Łądy przedstawiają nierówności: góry, ułożone często w podłużne pasma, czyli łańcuchy, lub tworzące skupienia, i inne wyniosłości większe lub mniejsze, zakończone mniej lub więcej śpiczasto, z jednym lub wieloma wierzchołkami, lub płasko (płaskowzgórza) równiny, doliny. Pomiędzy wyniosłościami odróżniamy wulkany, t. j. góry, przebite otworem (kraterem), przez który od czasu do czasu wydostaje się para wodna, ogień, dym, popiół, wylewa się roztopiona masa mineralna (lawą); niektóre z tych wulkanów są już oddawna wygasłe. Łądy poprzeczane są rzekami, spływającymi do mórz i jezior; znajdujemy też na nich źródła wody zimnej, lub gorącej. Zarówno łądy, jak i wody, zaludnione są różnymi postaciami istot żywych, roślin i zwierząt.

Wewnętrzna budowa ziemi poznana została na nieznacznej tylko głębokości. Twarda stosunkowo skorupa jej, pod którą leżeć ma miękka masa, miazma, stopniowo w głąb ziemi coraz bardziej roztopiona, składa się z rozmaitych materiałów. W dolnych warstwach skorupy ziemskiej znajdujemy twarde, złożone skały (porfiry, granity, gnejsy i t. p.), stanowiące niejako sklepienie tej skorupy. Powyżej natrafiamy na wapienie, marmury, piaskowce; wyżej jeszcze na węgiel kamienny, gips, sól, węgiel brunatny, krę, glinę, piasek. Nie wszędzie znajdujemy wszystkie te materiały, lecz wszędzie leżą one na sobie w pewnym porządku, odpowiadającym powyżej wskazanemu, poprzeczane miejscami w poprzek żyłami kruszców. W górnych zwłaszcza warstwach skorupy ziemskiej materiały te tworzą mniej lub więcej równoległe pokłady, poziome, ukośne, lub nawet pionowe, wygięte falisto i t. p.; często na ukośnych lub pionowych leżą znów poziome. Pokłady te kryją w sobie ślady i szczątki dawnych roślin i zwierząt, dające możność poznać zaginione formy istot żywych.

Cały obszar powierzchni ziemi, jaki dostrzegamy, stojąc na rozległej równinie lub na morzu, nazywamy *widnokregiem* (horyzontem); jego granica tworzy w przybliżeniu okrąg koła. Codziennie, przy nie zachmurzonym niebie, widzimy w pewnym punkcie wynurzające się ponad widnokrąg, czyli wschodzące słońce, które wznosi się coraz wyżej, zakreślając nad horyzontem łuk i zachodząc z przeciwnej strony. Punkt, w jakim słońce wschodzi każdego roku 21 marca, lub 23 września (porównanie dnia z nocą), wskazuje nam wschodnią stronę świata, *Wschód*; z przeciwległej strony mamy *Zachód*. Stojąc twarzą ku wschodowi, mamy z pra-

wej strony Południe, z lewej — Północ. W innych porach roku słońce nie wschodzi ściśle w punkcie wschodnim, ani nie zachodzi na Zachodzie, lecz przesuwa się stopniowo ku Północy lub Południowi, dochodząc do pewnego najdalszego punktu (punktu przesilenia dnia z nocą) i powracając następnie do poprzednich punktów, tak że odległość kątowna (t. zw. azymut) wschodzącego słońca od jakiegoś stałego punktu, obranego na widnokregu, np. od północy, stopniowo zmniejsza się lub powiększa. Ten kąt dla różnych dni roku na przeciętnej szerokości geograficznej (50°) naszego kraju przedstawia tablica następująca:

Dnie roku	Poziomoluk (azymut) słońca pod 50° szerokości geograficznej.
Punkt przesilenia, 22 grudnia	128°
5 stycznia i 7 grudnia	127°
20 stycznia i 22 listopada	122°
4 lutego i 7 listopada	116°
19 lutego i 23 października	108°
5—6 marca i 8 października	99°
Punkt równonocy, 21 marca i 23 września	90°
4 kwietnia i 8 września	81°
20 kwietnia i 23 sierpnia	72°
6 maja i 8—9 sierpnia	64°
21 maja i 23 lipca	58°
6 czerwca i 6—7 lipca	53°
Punkt przesilenia, 22 czerwca	52°

Tak samo jak słońce wschodzi pozornie i wznosząc się coraz wyżej, a następnie zniżając się względem widnokregu, zakreśla nad nim pozorny łuk, zachodząc wreszcie pod horyzont, tak również i inne ciała niebieskie: księżyc, gwiazdy i t. p., wschodzą co noc od strony wschodniej widnokregu, wznoszą się coraz wyżej, a następnie zachodzą z przeciwnej strony. Te pozorne drogi ruchu gwiazd (Rys. 1: G, G', R, G'') są względem siebie równoległe i zaznaczają równoleżniki pozornego kulistego sklepienia niebieskiego. Niektóre tylko z tych równoleżników leżą

Rys. 1.

w całości nad widnokrąg'em (np. G), tak iż gwiazdy, poruszające się pozornie po takich drogach, właściwie nie wschodzą i nie zachodzą. Pozorna droga większości gwiazd przypada w części ponad widnokrąg'em (EE'), po części pod nim; są też równoleżniki, leżące całkowicie pod horyzontem, tak iż gwiazdy, na nich się znajdujące, nigdy dla nas nie wschodzą. Największy z tych równoleżników, przechodzący przez punkt wschodni i zachodni (R), nazywa się *równikiem* kuli niebieskiej. Im dalej od tego równika, tem równoleżniki stają się mniejsze. Ruch pozorny gwiazd przeto przedstawia się tak, jak gdyby wszystkie one przytwierdzone były do powierzchni kuli, obracającej się dookoła osi (PC), przechodzącej prostopadłe do płaszczyzny tego równika przez jej środek, a zarazem przez środek ziemi (C), znajdującej się jakoby wewnątrz tej kuli niebieskiej w jej środku. Oś tę, której część, przechodząca przez ziemię, stanowi oś kuli ziemskiej, nazywamy *osią* kuli niebieskiej; końce tej osi nazywamy *biegunami*. Biegun, leżący po stronie północnej (P), biegun północny nieba leży w bliskości t. zw. gwiazdy biegunowej, czyli polarnej, stanowiącej pierwszą gwiazdę ogona gwiazdozbioru, zwanego Małą Niedźwiedzią. Ta gwiazda zakreśla dookoła osi nieba drogę kołową tak małą, iż wydaje się nieruchomą, podczas gdy koła (równoleżniki), zakreślane przez inne gwiazdy dookoła tej osi, a tem samem dookoła ziemi, są tem większe, aż do równika kuli niebieskiej, im dalej od bieguna, a więc i od gwiazdy biegunowej są oddalone. Przeciwny biegun kuli niebieskiej nazywamy *biegunem południowym*. Wschodząc i wznosząc się coraz wyżej, każda gwiazda dosięga największej wysokości ponad widnokrąg'em (G, G' i t. d.), poczem zaczyna obniżać się i zachodzić. Chwilę najwyższego wzniesienia nazywamy *górowaniem* gwiazdy. Połączymy punkty górowania wszystkich gwiazd linią, otrzymamy koło (G, Z, G', R), prostopadłe do równoleżników i przechodzące przez oba bieguny, a także przez najwyższy punkt (Z), wzniesiony pionowo nad naszą głową (zenit), które nazywamy *południkiem* danej miejscowości. Linia pionowa jest zawsze prostopadła do płaszczyzny poziomu widnokręgu i przeprowadzona w głąb ziemi przechodzi przez jej środek, a przedłużona poza ziemię, natrafia na punkt kuli niebieskiej, leżący przeciwległe do zenitu, zwany *nadirem*. Chwilę, w której słońce góruje na widnokręgu, czyli znajduje się nad południkiem ziemskim danego miejsca, nazywamy *południem*. W naszym kraju,

jak i w wielu innych, leżących na tej samej szerokości geograficznej i dalej ku północy, a poniekąd i na południe (do $23\frac{1}{2}^\circ$ szerokości geograficznej) słońce nigdy nie znajduje się w zenicie; widzimy je u nas zawsze w stronie południowej, mniej lub więcej nad horyzontem wzniesione.

Promień, w jakim widzimy dookoła siebie widnokrąg, stojąc na nisko leżącej obszernej równinie, lub, lepiej, na wysokości poziomemu morza, wynosi około 4700 metrów. Dalej sięga już wzrok nasz w przestrzeń pustą, co dowodzi, że powierzchnia ziemi jest wypukłą. Jednakowa wypukłość powierzchni widnokręgu we wszystkich okolicach na ziemi wskazuje, iż Ziemia musi być bryłą kształtu w przybliżeniu kulistego. Jeszcze silniej wniosek ten popiera fakt, iż w miarę wznoszenia się nad poziom, widnokrąg się powiększa. Spostrzegacz, stojący np. na wysokości A (rys. 2) ma przed sobą widnokrąg większy (BB'), niż spostrzegacz, stojący niżej, np. w punkcie a (widzący widnokrąg, zakreślony linią bb'). Oznaczysz wysokość punktu, z którego na widnokrąg spoglądamy, przez h, możemy promień (R) widnokręgu obliczyć z wzoru: $R = 3570 \text{ m.} \sqrt{h}$, tak, że np., człowiek średniego wzrostu, którego oko znajduje się na wysokości 1,75 m., stojąc na poziomie morza, widzi dookoła siebie powierzchnię wody czy lądu w promieniu $3570 \text{ m.} \times \sqrt{1,75} = 3570 \times 1,32 = 4711 \text{ m.}$, człowiek, stojący na wzgórku, mającym 25 m. wysokości ma przed sobą horyzont o promieniu $3570 \times \sqrt{25} = 3570 \times 5 = 17850 \text{ m.}$

Rys. 2.

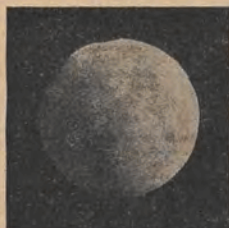
Promień widnokręgu, widzialnego z różnej wysokości:

Wysokość	Promień	Wysokość	Promień	Wysokość	Promień
1 m.	3570 m.	8 m.	10096 m.	60 m.	27650 m.
2	5048	9	10709	70	29866
3	6183	10	11288	80	31928
4	7139	20	15964	90	33865
5	7982	30	19552	100	35696
6	8744	40	22576	200	50482
7	9444	50	25241	300	61828

Wysokość	Promień	Wysokość	Promień	Wysokość	Promień
400 m.	71394 m.	800 m.	100967 m.	3000 m.	195539 m.
500	79821	900	107092	4000	225798
600	87440	1000	112886	5000	252460
700	94446	2000	159651	6000	276570

Można bardzo szybko obliczyć sobie tę przestrzeń widzialną, na jaką rozpościera się przed nami widnokrąg, obserwowany z pewnej danej wysokości, biorąc tę wysokość w decymetrach, powiększając ją o czwartą jej część i wyciągając z tak otrzymanej liczby pierwiastek kwadratowy. Rezultat wskaże promień widnokregu w kilometrach z różnicą ok. $\frac{1}{100}$. Np. na wysokości 8 m., czyli 80 decymetrów, widzimy horyzont w promieniu: $\sqrt{80+20} =$

Rys. 3.

$= \sqrt{100} = 10$ kilometrów, do których należy dodać ok. 100 metrów (w rzeczywistości promień widzenia wynosi 10096 metrów). Z wysokości 200 m. widzielibyśmy widnokrąg w promieniu $\sqrt{2000+500} + \frac{\sqrt{2000+500}}{100} = \sqrt{2500} + \frac{\sqrt{2500}}{100} = 50 + \frac{50}{100} = 50,5$ km. = 50500 m. (w rzeczywistości: 50482 m.). O ile odległe przedmioty są wysokie, widzimy je jeszcze ze znaczniejszej odległości. Z bardzo odległych przedmiotów widzimy tylko wierzchołki, gdy dolną ich część przed oczyma naszymi zasłania owa wypukłość powierzchni ziemi. Okrągłego kształtu cień, jaki ziemia rzuca na księżyc w czasie jego zaćmienia, jak i wiele innych jeszcze faktów, potwierdza przypuszczenie nasze, iż kształt Ziemi musi być, jak i kształt księżyca, słońca, planet, kulisty. Na rys. 3 dajemy fotografię zaćmienia księżyca, zdjętą w Barcelonie w dn. 3 na 4 czerwca 1909 roku.

Kształt Ziemi istotnie zbliżony jest bardzo do kulistego, nie stanowi jednak foremnej kuli, Ziemia jest bowiem przy obu swych biegunach przyspłaszczone, przy równiku zaś nieco rozszerzona, tak iż odległość każdego bieguna od środka Ziemi (promień bie-

gunowy) jest mniejszą od odległości punktu, leżącego na równiku od tegoż środka (promień równikowy). Różnica pomiędzy tymi dwoma promieniami stanowi $\frac{1}{292}$ promienia równikowego; stosunek ten nazywamy spłaszczeniem Ziemi. Wskutek tego spłaszczenia długość 1° południka ziemskiego jest w różnych miejscach tego południka dość różna i zwiększa się w kierunku od równika ku biegunom. W tymże kierunku maleją stopniowo równoleżniki i długość 1° na nich.

Wymiary dokładne kuli ziemskiej, jej promieni, południka, równika, 1 stopnia długości lub szerokości geograficznej, powierzchni i objętości Ziemi, jej ciężaru, gęstości i t. p. podajemy w poniższych liczbach:

Promień biegunowy wynosi	6356549 metrów.
Promień równikowy „	6378393 „
Promień średni (promień kuli foremnej o objętości równej ziemi)	6371106 „
Srednica takiej kuli	12742212 „
Obwód ziemi wzdłuż południka	40008032 „
Ćwiartka południka	10002008 „
Obwód ziemi na równiku	40076625 „
Objętość kuli ziemskiej: 1,083,260,000,000 kilometrów sześciennych.	
Gęstość kuli ziemskiej w stosunku do wody destylowanej (przy + 4°C): 5,5.	
Ciężar objętości wody równej objętości kuli ziemskiej: 1083260 kwintylionów kilogramów (t. j. 1083260 z 18 zerami kg.)	
Ciężar Ziemi: 5957930 kwintylionów kilogramów.	

Długość łuku.

Szerok. geogr.	południka		równoleżnika	
	łuk 1°	łuk 1'	łuk 1°	łuk 1'
0°	110563 m.	1842,7 m.	111324 m.	1855,4 m.
5	110571	1842,9	110903	1848,4
10	110597	1843,3	109644	1827,4
15	110639	1844,0	107555	1792,6
20	110696	1844,9	104652	1744,2
25	110766	1846,1	100955	1682,6
30	110847	1847,5	96492	1608,2
35	10937	1849,0	91291	1521,5

Szerok. geogr.	Długość łuku.			
	południka		równoleżnika	
	łuk 1°	łuk 1'	łuk 1°	łuk 1'
40	111033	1850,6	85400	1423,3
45	111132	1852,2	78853	1314,2
50	111232	1853,9	71702	1195,0
55	111328	1855,5	61000	1066,7
60	111419	1857,0	55805	930,1
65	111501	1858,4	47180	786,3
70	111572	1859,5	38190	636,5
75	111629	1860,5	28905	481,7
80	111672	1861,2	19396	323,3
85	111698	1861,6	9736	162,3
90	111707	1861,8	0	0,0

Długość przeto 1° na równiku wynosi prawie 15 mil geogr. Długość 1° na równoleżniku jednakowo oddalonym od bieguna, jak i od równika (pod 45°), wynosi 78853 m., na równoleżniku zaś, przechodzącym przez Warszawę (52°): 68520 m. Długość 1' (1 minuty) południka na szerokości średniej (45°), wynosząca, jak wskazuje powyższa tablica, 1852,2 m., jest długością t. zw. mili morskiej.

Przy ustanawianiu (w r. 1791 — 1799) we Francyi długości *metra*, postanowiono uważać go za długość, odpowiadającą dziesięciomilionowej części ćwiartki południka ziemskiego. Późniejsze, dokładniejsze pomiary wykazały jednak, iż ćwierć południka zawiera więcej, gdyż, jak wyżej podaliśmy, nie 10,000,000, lecz 10,002,008 takich jednostek długości, jakie przedtem nazwano metrami, czyli, że powszechnie przyjęty metr jest nieco krótszy, o 0,2 milimetra, od dziesięciomilionowej części ćwiartki południka ziemskiego. Metr (=41,67 cala polsk. = 39,37 cala ang.) dzieli się na 10 decymetrów, 1 decimetr na 10 centymetrów, 1 centymetr na 10 milimetrów; 1000 metrów stanowi kilometr (=0,937 wiorsty). Zarazem, ustanawiając jednostki ciężarów, przyjęto za podstawę ciężar 1 centymetra sześciennego wody destylowanej przy +4°C; tę jednostkę ciężaru nazwano gramem; 1000 gramów (ciężar 1 decym. sześć, czyli 1 litra, równego 1 kwarcie, wody) stanowi kilogram (=2,44 funta). 1 cm³ lub 1 dm³ wody destylowanej przy +4°C, uważane jako masy, przy-

jęto również za jednostki, z którymi porównujemy masy innych ciał.

Ziemia, jak i wszystkie ciała, wywiera siłę *przyciągania* na inne masy; siłę tę nazywamy ciężkością. Wzajemne przyciąganie się wszystkich ciał nazywamy ciążeniem powszechnem. Ciężenie przejawia się w dążeniu ciał do wzajemnego zbliżenia się i zachowuje się tak, jakgdyby skupiało się w środku ciężkości mas przyciągających się. Ciężkość, jak i wogóle ciążenie, maleje w stosunku do kwadratu odległości ciał, ciążących ku sobie, a wzrasta w stosunku do iloczynu tych mas. Ponieważ promień równikowy jest dłuższy od biegunowego, przeto na równiku ciężkość działa słabiej nieco, niż przy biegunach, wzrastając stopniowo w miarę posuwania się od równika ku biegunom. Miara ciężkości jest prędkość, jaką ciało, swobodnie spadające, osiąga w końcu pierwszej sekundy, czyli t. zw. przyśpieszenie ziemskie (g), wynoszące dla wszystkich ciał około 9,8 m. na sekundę i zmieniające się stosownie do szerokości geograficznej jak następuje:

Przy biegunach (90°)	wynosi 9,8311 m.	Pod 40° szer. g.	wynosi 9,8017 m.
Pod 80° szer. geogr.	9,8296 "	30° "	9,7936 "
70° "	9,8252 "	20° "	9,7869 "
60° "	9,8186 "	10° "	9,7825 "
50° "	9,8104 "	Na równiku (0°)	9,7810 "

Ciężkość oznacza się również za pomocą długości wahadła, bijącego sekundy, i za pomocą liczby wahań, jakie takie wahadło sekundowe wykonywa w różnych szerokościach w ciągu doby. Przy biegunach długość wahadła sekundowego, złożonego z zawieszonego swobodnie u góry, a obciążonego u dołu ciężarkiem pręta (licząc od punktu zawieszenia do środka ciężkości wahadła), wynosi 996 milimetrów; przy równiku wynosi 991 mm.; w Warszawie 994,1 mm. Wahadło, bijące dokładnie sekundy na równiku, wykonywa w ciągu doby 86400 wahań. Toż samo wahadło porusza się tem prędzej, im bardziej je zbliżymy ku biegunom, na których liczba wahań w ciągu doby wyniesie już 86621. Liczba wahań pod innymi szerokościami wynosi:

Przy biegunach (90°)	86621	Pod 70°	86595
Pod 80°	86614	60°	86566

Pod 50°	86530	Pod 20°	86426
" 40°	86491	" 10°	86407
" 30°	86455	Na równiku (0°)	86400

Badania, dokonane za pomocą wahadła, wykazały również, że gęstość wnętrza Ziemi jest większa od gęstości jej warstw górnych. Ponieważ zaś gęstość całej ziemi w stosunku do wody czyściej oznaczono 5,5, górne zaś warstwy wraz z oceanami mają gęstość zaledwie 2,5—3, przeto wewnętrzne masy Ziemi składać się muszą z ciężkich kruszców i posiadają ciężar gatunkowy przeciętnie 7.

Cała kula ziemską otoczona jest powłoką, złożoną z ciał lotnych, stanowiących t. zw. *atmosferę*. Gazy, składające atmosferę, nazywamy powietrzem; w ich skład wchodzi głównie azot i w 4 razy mniejszej objętości tlen, nadto w drobnej ilości dwutlenek węgla, dość zmienna ilość pary wodnej i ślady argonu, oraz kilka innych rzadkich ciał lotnych. Powietrze bywa przytem zanieczyszczone mniej lub więcej nieznaczoną domieszką wytwarzających się na ziemi gazów (wodór, siarkowodór, węglowodory lotne i t. p.), wody utlenionej, cząstek ciał stałych (kurz ziemski, pył kosmiczny) i zarodników drobnoustrojów. Powietrze jest w dolnych warstwach gęstsze i cieplejsze; w miarę oddalania od powierzchni Ziemi staje się stopniowo rzadsze i chłodniejsze. Jest ono około 777 razy lżejsze od wody. Wywiera ciśnienie na powierzchnię Ziemi, równe przeciętnie (na wysokości poziomu morza) ciśnieniu słupa rtęci 760 mm. wysokiego; ciśnienie to odpowiada ciśnieniu 1 kg. na 1 cm². Na wysokości ok. 7 km. ciśnienie powietrza jest już o połowę mniejsze (1/2 kg. na 1 cm²); ptak na tej wysokości utrzymać się już nie może, spadając pionowo, jak kamień; przestaje ono też na tej wysokości podtrzymywać oddychanie, jego temperatura nie przekracza -40°C, staje się jednak coraz czystsze. Wysokość, na jaką się nad Ziemią wznosi, nie została dotychczas określona (wynosi prawdopodobnie 300 — 400 km.). Rozpuszczona w niem para wodna, ulatniająca się z oceanów, mórz, jezior, rzek, stawów i t. p., skrapla się już na nieznacznej stosunkowo (stosownie do temperatury powietrza) wysokości nad ziemią, tworząc mgłę, która, unosząc się nad nami, przedstawia się nam w postaci obłoków i chmur (najwyższe chmury na wysokości ok. 5 km. złożone są z igielek lodu), tworzących następnie opady atmosferyczne (deszcz, śnieg, grad).

Wskutek nierównomiernego ogrzewania się i oziębiania powietrza w różnych miejscowościach, powietrze nierównomiernie rozszerza się lub kurczy, zostając w ten sposób wprowadzone w ruch (wiatry).

Ponieważ powierzchnia ciała, wystawionego na działanie promieni ciepła, czy światła, otrzymuje tych promieni najwięcej wówczas, gdy ma położenie prostopadłe względem kierunku padających na nią promieni, im bardziej zaś ukośnie w stosunku do kierunku promieni jest ustawiona, tem mniej tych promieni na nią pada, przeto miejscowości, leżące na równiku ziemi lub w jego bliskości (np. powierzchnia GG¹ rys. 4), wystawione na prostopadłe działanie promieni słońca, posiadają przeciętnie temperaturę wyższą od miejscowości, leżących bliżej biegunów (np. UU¹ lub ZZ¹). Pod tym względem dzielimy powierzchnię ziemi na t. zw. *strefy klimatyczne*.

Pas, leżący po obu stronach równika (na szer. z każdej strony 23½°), obejmujący miejscowości, w których przynajmniej raz do roku słońce znajduje się w zenicie, nazywamy *strefą gorącą*; po obu jego stronach leżą strefy umiarkowane, dookoła zaś biegunów (w obrębie powierzchni zamkniętej równoleżnikami, oddalonymi od biegunów również o 23½°), mamy strefy zimne, w których woda jest przez cały rok w znacznej części pokryta lodem. W obu strefach umiarkowanych, jak i w obu zimnych, słońce nigdy nie bywa w zenicie. Obie strefy zimne obejmują miejscowości, w których przynajmniej raz do roku słońce przez całą dobę nie zachodzi.

Rys. 4.

Kształt i budowa Ziemi, własności ciał, z których się składa, temperatura wewnętrznych jej warstw, wybuchy wulkaniczne, trzęsienia ziemi, źródła gorące, huki podziemne i t. p. dowodzą, iż obecny stan ustroju Ziemi powstał drogą stopniowego kształtowania się i że budowa jej znajduje się w dalszym ciągu w stanie rozwoju. Ziemia posiadała niewątpliwie niegdyś temperaturę znacznie wyższą, niż obecnie, i znajdowała się w stanie silnie rozżarzonem lub płonącym. Ciała, z których się składa, będące niegdyś w stanie lotnym, przeszły częściowo z czasem w stan płynny. Ziemia

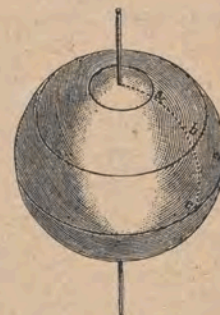

stanowiła wówczas kulę, złożoną z mas roztopionych, otoczoną atmosferą gęstych gazów i par. Cała woda dzisiejszych oceanów, mórz, jezior, rzek i t. p. unosić się wówczas musiała dookoła ziemi w postaci wielkich a gęstych kłębow pary. Atmosfera Ziemi zawierać musiała nadto w niezmiernej ilości dwutlenek węgla i wiele innych gazów, które następnie, przy obniżeniu temperatury, połączwszy się chemicznie z innymi ciałami, przeszły w stan stały. Ziemia stygła powoli; roztopiona masa, oziębiwszy się na powierzchni, wytworzyła twardą kamienistą skorupę, a gdy temperatura jej powierzchni opadła znacznie poniżej 100°C , woda, zlewająca się z owych gęstych chmur, utrzymać się już mogła dłużej na tej powierzchni i oblała ją jednolitą powłoką. Ziemia w owym czasie składa się przeto ogólnie z 4-ch głównie wielkich warstw, tworzących 4 koncentryczne kule: z wewnętrznej kuli ognisto-płynnej (pirosfera), z twardej, kamienistej skorupy (litosfera), z powłoki wodnej (hydrosfera) i z otaczającej ją powłoki lotnej (atmosfera). W miarę dalszego ostygnięcia, skorupa Ziemi zaczęła się kurczyć i wyginać, tworząc wyniosłości (łądy) i zagłębienia (w które ściekała woda). Działanie wody i powietrza, a następnie istot żywych, na ziemi powstałych (pierwotnie w wodach), poczęło stopniowo zmieniać powierzchnię Ziemi, podlegającej do dziś jeszcze działaniu tych czynników, walczących z działającymi wciąż jeszcze, choć stopniowo coraz słabiej, siłami wewnętrznymi (temperaturą, ciśnieniem gazów) naszej planety. Spłaszczenie Ziemi nastąpiło wskutek jej ruchu wirowego wówczas, gdy składała się jeszcze z ciał płynnych i plastycznych.

Dziś Ziemia stanowi bryłę na powierzchni zastygłą i nie świecącą, otrzymującą ciepło i światło głównie tylko od słońca, wirującą dookoła swej osi i unoszącą się w przestrzeni, lecz trzymaną niejako na uwierzy przez słońce, ku któremu ciąży. W starożytności, jak i przeważnie w wiekach średnich, sądzono, iż Ziemia zajmuje środkowy punkt świata i że wszystkie ciała niebieskie krążą dookoła niej. Podwójny ruch Ziemi wykrył Mikołaj Kopernik (1473—1543).

Ruch wirowy Ziemi odbywa się z zachodu na wschód; czas jednego obrotu dookoła osi nazywany dobą, dzieląc go na 24 równe odstępy, czyli godziny, z których każdą dzielimy znów na 60 minut, minutę na 60 sekund, sekundę na 60 tercyi. Ponieważ ruchu tego nie odczuwamy, wydaje się nam pozornie, iż Zie-

mia pozostaje w spokoju, wszystkie zaś ciała niebieskie odbywają ruch w stronę przeciwną, z wschodu na zachód. Wynikiem więc ruchu wirowego ziemi jest zmiana dnia i nocy, pozorny wschód i zachód słońca, księżyca, gwiazd. Dowody tego ruchu opierają się na wykazaniu odchylenia się kierunku spadania ciał od kierunku pionowego, odchylenia się płaszczyzny wahań wahadła, odchylenia się kierunku wiatrów, płynących od równika ku biegunowi, od kierunku południka, opierają się również na spłaszczeniu ziemi, na rzekomym wstęcznym ruchu ciał niebieskich i na innych zjawiskach. Gdybyśmy wyobrazili sobie punkt na powierzchni ziemi, dokonywający wraz z nią w ciągu doby obrotu dookoła osi, to droga kołowa, przez ten punkt zakreślana (odpowiadająca równoleżnikowi tego punktu), będzie oczywiście tem mniejsza, im bliżej punkt ten znajduje się względem jednego z biegunów Ziemi, (np. na rys. 5 punkt a zakreśla mniejsze koło niż punkt b); im zaś mniejszą drogę punkt taki zakreśla w tym samym czasie, t. j. w ciągu doby, tem mniejsza jest oczywiście prędkość jego ruchu. Punkt, stanowiący sam biegun, nie posiada, rzecz jasna, żadnej prędkości; punkt, leżący na równiku, posiada prędkość największą: 465 m. na sekundę; punkt, leżący na szerokości Warszawy, porusza się z szybkością 287 m. na sekundę. Szybkość na innych szerokościach wskazują liczby następujące:

Rys. 5.

Na równiku (0°)	465 m.	Na szerokości 50°	300 m.
Na szerokości 10°	458 "	" "	60° 234 "
" "	20° 437 "	" "	70° 160 "
" "	30° 403 "	" "	80° 81 "
" "	40° 357 "	" "	biegunach (90°) 0 "

Ponieważ Ziemia obraca się z zachodu na wschód, przeto dla miejscowości, leżących ku wschodowi, następuje wcześniej wschód słońca, południe, zachód, aniżeli w miejscowościach, leżących bardziej na zachód. Stąd wogóle *rachuba czasu* w ciągu doby wyprzedza na wschodzie czas, liczony w miejscach na zachodzie. Wszystkie

punkty, leżące na tym samym południku, mają tę samą godzinę w tym samym czasie; punkty, leżące na wschód od tego południka, mają w tym samym czasie godzinę późniejszą, leżące na zachód od niego—wcześniejszą. Gdy np. w Warszawie jest południe, w Moskwie jest już godzina 1 m. 6, a w Berlinie—dopiero 11¹/₂, w Paryżu 10 m. 46 i t. d. Różnica 1 godziny w czasie odpowiada odległości 15°, t. j. odległość 1° odpowiada różnicy 4 minut w czasie, odległość 1° odpowiada różnicy 4 sekund. Znając więc różnicę czasu 2 miejscowości, można obliczyć ich odległość w kierunku długości geograficznej w stopniach, czyli odległość kątową południków, na których leżą, i odwrotnie. W poniższej tablicy podajemy szerokość geograficzną ważniejszych miast i ich czas zegarowy w chwili, gdy w Warszawie zegar wskazuje godzinę 12-tą:

Nazwa miasta.	Szerok. geogr.	Godzina w chwili, gdy w Warszawie jest g. 12-ta.	Nazwa miasta.	Szerok. geogr.	Godzina w chwili, gdy w Warszawie jest g. 12-ta.
w Królestwie Polskiem:			Grodno	53°41'	g. 12 m. 11 pp.
Aleksandrów	52°55'	g. 11 m. 51 r.	Kazań	55°47'	" 1 " 53 "
Częstochowa	50°49'	" 11 " 52 pp.	Kijów	50°27'	" 12 " 38 "
Kalisz	51°46'	" 11 " 48 r.	Mińsk	53°54'	" 12 " 26 "
Kielce	50°52'	" 11 " 58 r.	Moskwa	55°45'	" 1 " 6 "
Lublin	51°15'	" 12 " 6 pp.	Odessa	46°28'	" 12 " 39 "
Łomża	53°11'	" 12 " 4 "	Petersburg	59°57'	" 12 " 38 "
Łódź	51°47'	" 11 " 54 r.	Ryga	56°57'	" 1 " 13 "
Piotrków	51°25'	" 11 " 55 "	Samara	53°11'	" 1 " 56 "
Płock	52°33'	" 11 " 55 "	Tomsk	56°29'	" 4 " 16 "
Radom	51°24'	" 12 " 0 r.	Tyflis	41°42'	" 1 " 35 "
Siedlce	52° 9'	" 12 " 5 pp.	Wilno	54°41'	" 12 " 17 "
Skierniewice	52° 0'	" 11 " 56 r.	Władywostok	43° 7'	" 7 " 23 "
Suwałki	54° 6'	" 12 " 8 pp.	Wyborg	60°43'	" 12 " 1 "
Warszawa	52°13'	" 12 " 0 "	Za granicą:		
w Cesarstwie:			Ateny	37°58'	g. 12 m 11 pp.
Archangielsk	64°32'	g. 1 m. 18 pp.	Berlin	52°30'	" 11 " 30 "
Astrachan	46°21'	" 1 " 48 "	Bruksela	50°51'	" 10 " 54 "
Baku	40°21'	" 1 " 55 "	Budapeszt	47°29'	" 11 " 53 "
Brześć Litewski	52° 5'	" 12 " 11 "	Chicago	41°50'	" 4 " 46 "
Charków	50° 0'	" 1 " 1 "	Drezno	51° 2'	" 11 " 31 "
Dorpat	58°23'	" 12 " 23 "	Gdańsk	54°21'	" 11 " 51 "

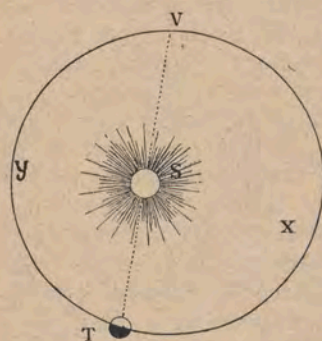
Nazwa miasta.	Szerok. geogr.	Godzina w chwili, gdy w Warszawie jest g. 12-ta.	Nazwa miasta.	Szerok. geogr.	Godzina w chwili, gdy w Warszawie jest g. 12-ta.
Greenwich	51°28'	g. 10 m. 36 r.	Madryt	40°24'	g. 10 m. 22 r.
Hamburg	53°33'	" 11 " 16 "	Neapol	40°52'	" 11 " 33 "
Kair	30° 4'	" 12 " 41 pp.	New-York	40°44'	" 5 " 41 pp.
Kopenhaga	55°41'	" 11 " 27 r.	Paryż	48°50'	" 10 " 46 r.
Kraków	50° 4'	" 11 " 56 "	Praga	50° 5'	" 11 " 34 "
Lwów	49°50'	" 12 " 12 pp.	Rzym	41°54'	" 11 " 26 "
Lizbona	38°42'	" 10 " 0 r.	Tokio	35°39'	" 7 " 56 pp.
Londyn	51°31'	" 10 " 36 "	Wiedeń	48°13'	" 11 " 42 r.

Niektóre państwa wprowadziły czas przeciętny dla całego państwa, odpowiadający czasowi południka, przechodzącego przez ich stolicę. Tak wprowadzony został we Francji czas paryski, w Portugalii — lisboński, na kolejach w Rosji — petersburski. Na skutek porozumienia pomiędzy wieloma państwami przyjęto południk, przechodzący przez obserwatorium w Greenwich (czytaj: Grinicz), za główny, od którego liczymy inne południki. Od tego południka podzielono powierzchnię Ziemi 24-ma południkami na równe pasy, odległe od siebie o 15°, t. j. o różnicę 1 godziny czasu. Czas każdego z tych południków obowiązuje wszystkie miejscowości, leżące po obu jego stronach w odległości 15° od siebie. Czas, przyjęty w pasie 1-m, leżącym po obu stronach głównego południka, nazwano czasem zachodnio-europejskim; czas, panujący w pasie sąsiednim ku wschodowi, różniący się o 1 godzinę od poprzedniego, nazywa się środkowo-europejskim, czas zaś przeciętny, liczony w pasie następnym ku wschodowi, nazywa się czasem wschodnio-europejskim. Czas zachodnio-europejski przyjęły: Anglia, Belgia, Holandia i Hiszpania; środkowo-europejski: Austria, Bośnia, Dania, Hercegowina, Niemcy, Norwegia, Serbia, Szwajcaria, Szwecja, Włochy; wschodnio-europejski: Bułgaria, Egipt, Rumunia, drogi żelazne Turcji europejskiej. Różnica między czasem warszawskim a środkowo-europejskim wynosi 24 m. 7¹/₂ i o taki czas należy cofnąć wskazówki zegarka, przyjeżdżając z Warszawy np. do Austrii, Niemiec, Szwajcarii, czy Włoch, chcąc, aby zegarek zgodził się tam z czasem, przyjętym dobrowolnie za miejscowy.

Krańczenie Ziemi dookoła słońca odbywa się w ciągu czasu który nazywamy rokiem; rok dzielimy na miesiące, miesiąc na

doby. Przyczyna tego ruchu, jak i ruchu krążącego wszystkich planet dookoła słońca i wszystkich księżyców dookoła planet, polega, jak wykazał Newton (1643—1727), na tem, że Ziemia, biegnąc w przestrzeni, podlega przyciąganiu ze strony ciała, dookoła którego krążyć musi, t. j. słońca, i że pod wpływem tych 2 sił, t. j. bezwładności swego ruchu i przyciągania słońca, musi wybierać w każdej chwili drogę pośrednią. Ta droga nie stanowi foremnego koła, choć jest podobna do koła nieco wydłużonego, to jest do elipsy; w jednym z jej ognisk znajduje się słońce (rys. 6). Wskutek tego Ziemia (T) jest w pewnej porze (w miesiącach zimowych) bliżej słońca (np. w punkcie Y), to znów oddala się (np.

Rys. 6.

Gdybyśmy sobie wyobrazili nad południkiem miejsca, w którym się znajdujemy, słońce, a nad nim jakiś stały punkt, np. gwiazdę, to po upływie doby, gdy Ziemia dokona jednego obrotu dookoła swej osi i dana gwiazda znów znajdzie się nad tym samym południkiem, słońce jeszcze do tego południka nie dojdzie, gdyż Ziemia w ciągu doby nie tylko obróciła się dookoła swej osi, lecz zarazem posunęła się w przestrzeni względem słońca. Stąd doba gwiazdowa jest krótsza od doby słonecznej; różnica wynosi 4 minuty blisko, tak iż właściwa doba (gwiazdowa) wynosi 23 godziny 56 minut i 4 sekundy. Ponieważ przytem doby słoneczne są niejednakowe, jak powiedzieliśmy, przeto na tych stosunkach naturalnych nie może się oprzeć dokładna rachuba czasu. Z tego powodu przyjęto dobę średnią, jaką właśnie wskazują dokładne zegary nasze, gdy zegary słoneczne, czyli kompasy, wskazują czas słoneczny. Chcąc więc przy posilkowaniu się kompasami znać czas średni i podług niego regulować zegary mechaniczne, należy do wskazań kompasu wprowadzać pewne poprawki. Poniż-

sza tablica wskazuje, na jaką godzinę nastawić należy wskazówki zegara w różnych dniach roku, gdy kompas słoneczny wskazuje godzinę 12-tą:

Data	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień
	G o d z i n y i m i n u t y											
1	12 3	12.14	12.12	12.4	11.57	11.58	12.3	12.6	12 0	11.50	11.44	11.49
5	12.5	12.14	12.12	12.3	11.57	11.58	12.4	12.6	11.59	11.49	11.44	11.51
10	12.7	12.14	12.10	12.1	11.56	11.59	12.5	12.5	11.57	11.47	11.44	11.53
15	12.9	12.14	12.9	12.0	11.56	12.0	12.5	12.4	11.55	11.46	11.45	11.55
20	12.11	12.14	12.8	11.59	11.56	12.1	12.6	12.3	11.54	11.45	11.46	11.58
25	12.12	12.13	12.6	11.58	11.57	12.2	12.6	12.2	11.52	11.44	11.47	12.0
30	12.13		12.5	11.57	11.57	12.3	12.6	12.1	11.50	11.44	11.49	12.2

Szybkość biegu Ziemi dookoła słońca jest, jak widzieliśmy, zmienna; największa przypada około 1 stycznia i wynosi $30\frac{1}{2}$ kilom. na sekundę, najmniejsza — około 4 lipca — $28\frac{1}{2}$ km. na sek. Szybkość przeciętna Ziemi wynosi: na sekundę 29,670 metrów, na minutę 1,700 kilometrów, na godzinę 106,800 kilom., na dobę 2,563,000 kilom., w ciągu roku 936,000,000 kilom.

Czas, w ciągu którego słońce, które zauważymy sobie przy jakiejś gwiazdzie, obiegnie pozornie ziemię, powróciwszy do tej samej gwiazdy, nazywamy rokiem gwiazdowym, długość takiego roku wynosi 365 dni, 6 godzin, 9 minut, 11 sekund = 365,256374 dnia. Czas pomiędzy dwoma kolejnymi przejściami słońca przez punkt równonocy nazywamy rokiem zwrotnikowym, zawiera on 365 dni, 5 godzin, 48 minut, 46 sekund = 365,2421934 dnia.

Oś ziemi jest nachylona do płaszczyzny drogi, po której Ziemia dookoła słońca krąży (rys. 7), pod kątem $66\frac{1}{2}^{\circ}$, i to nachylenie

stale w ciągu swego ruchu zatrzymuje, tak że wszystkie położenia osi ziemskiej w różnych jej miejscach na tej drodze w ciągu roku są względem siebie równoległe i oś północnym swym końcem (n) stale wskazuje jedną stronę nieba, punkt, leżący obok gwiazdy biegunowej. Z tego powodu w pewnych miesiącach, gdy ziemia obiega bardziej od słońca oddaloną połowę swej drogi (E), biegun północny ziemi zwrócony jest bardziej ku słońcu, niż południowy (s), od słońca odchylony. Wskutek tego półkula ziemi jest silniej wystawiona na działanie promieni słonecznych i posiada wyższą temperaturę od półkuli południowej. W pozostałych miesiącach, gdy

Rys. 7.

ziemia w swym ruchu zbliża się ku słońcu, stosunek zachodzi odwrotny: południowa półkula ziemi (s), bardziej ku słońcu zwrócona, otrzymuje więcej ciepła i światła od północnej, nieco wówczas od słońca odwróconej. Stąd pochodzą 4 zw. *pory roku*. Gdyby droga ziemi dookoła słońca była kołem foremnym, w środku którego znajdowałoby się słońce, wszystkie 4 pory trwałyby jednakowo długo; ponieważ

Wiosna trwa	92 dni 21 godz.	} 186 dni 11 godz.
Lato	93 " 14 "	
Jesień	89 " 19 "	} 178 dni 19 godz.
Zima	89 " 0 "	

Początek wiosny liczymy 21 marca, początek lata—22 czerwca, jesieni—23 września, zimy zaś—22 grudnia.

Kierunek osi ziemskiej, o którym powyżej mówiliśmy, nie pozostaje jednak wiecznie ten sam i zmienia się nader powoli; oś ta bowiem opisuje powierzchnię stożkową, jak oś wirującego bąka, tak że północny biegun tej osi zakreśla koło. Całkowity okres tego ruchu wynosi 25,800 lat. Północny biegun ziemi nie zawsze przeto wskazywał, jak obecnie, na pewien stały punkt nieba (obok gwiazdy polarnej). Punkt, ku któremu na niebie zwraca się oś ziemi, będzie się jeszcze wciąż coraz bardziej zbliżał do gwiazdy biegunowej aż

do roku 2105, następnie zacznie się od niej oddalać. Oprócz tego ruchu, zwanego *precesją*, oś ziemi wykonywa jeszcze inny, gdyż, zakreślając owe koło w ciągu 25,800 lat, wykonywa jeszcze pod wpływem działania księżycy mniejsze koła, każde w ciągu $18\frac{2}{3}$ lat, co nazywamy *nutacją*, tak że owo wielkie koło, zakreślane przez północny biegun ziemi, utworzone jest jakby z linii falistej. Niezależnie od opisanych dotąd 4-ch głównych ruchów ziemi, wirowego, krążącego, precesyjnego i nutacyjnego, ziemia wykonywa jeszcze pod wpływem działania księżycy, słońca, różnych planet, a także wskutek poruszania się słońca wraz z całym układem planetarnym w przestrzeni, rozmaite inne ruchy: ważniejszych ruchów ziemi naliczono 11. Pod wpływem tych wszystkich działań ostateczny kształt drogi, po jakiej ziemia biegnie w przestrzeni, przedstawia linię krzywą bardzo zawiłą.

Księżyc.

Najbliższem Ziemi ciałem niebieskiem jest stale towarzyszący jej księżyc. Odległość jego od ziemi jest w pewnych granicach zmienna (356656 do 407110 kilometrów). Odległość średnia od ziemi wynosi 384446 kilom. (= 51460 mil geogr.), t. j. przeszło 60 promieni równikowych (60,2745 takich promieni). Stanowi to $\frac{1}{400}$ część (dokładniej: 0,00257153) przeciętnej odległości ziemi od słońca. Wskutej nieznacznej stosunkowo odległości księżycy od nas wydaje on się nam na niebie ciałem wielkiem, jakkolwiek ze wszystkich ciał niebieskich, dostrzegalnych okiem, nie uzbrojonem w szkła, jest to ciało najmniejsze.

Wymiary księżycy oznaczone zostały dokładnie. Jego średnica wynosi 3482,06 kilometrów, t. j. jego promień 1741,03 kilom., co stanowi 0,272957 promienia równikowego ziemi (czyli nie o wiele więcej od $\frac{1}{4}$ takiego promienia), pozorna średnia wielkość, wyrażona w stopniach kąta, pod którym go widzimy wynosi $31'8''$, 18. Objętość księżycy stanowi $\frac{1}{60}$ (dokładniej 0,0204067) część objętości kuli ziemskiej, czyli 22105740060 kilometrów sześciennych. (Stosunkową tę wielkość ziemi i księżycy przedstawia rys. 8). Jego masa wynosi zaledwie $\frac{1}{80}$ (dokładniej 0,0125522) część masy ziemi. Średnia jego gęstość w stosunku do wody = 3,38, w stosunku do ziemi

0,615. Jakkolwiek jego masa jest prawie 80 razy mniejsza od masy ziemi, wskutek czego i jego siła przyciągania jest o tyleż razy słabsza, to wzięwszy pod uwagę, iż ciała, znajdujące się na księżycu, są od jego środka oddalone prawie 4 razy mniej, niż ciała na ziemi od jej środka i wskutek tego są zuów 16 razy silniej przyciągane, otrzymamy, iż siła przyciągania księżyca jest tylko prawie 6 razy w stosunku do siły przyciągania ziemi mniejsza względem takich ciał, tak iż np. ciężar 6 ciefuntowy ważyłby na księżycu nie o wiele więcej, niż 1 funt. Ta siła przyciągania księżyca wynosi na jego równiku 0,1685 ciężkości na ziemi. Na ziemi przejawia się ona w przypływach i odpływach morskich.

Księżyc krąży dookoła ziemi po drodze bardzo zbliżonej do kołowej, lecz sta owiącej elipsę, w jednym z ognisk której znajduje się ziemia. Płaszczyzna drogi księżyca jest tylko bardzo nieznacznie, a mianowicie pod kątem 5° , nachylona do płaszczyzny drogi ziemi. Eliptyczny kształt drogi księżyca sprawia, iż jego odległość od ziemi nie jest, jak to już powyżej wskazaliśmy, stałą, lecz zmienia się stopniowo, tak iż księżyc oddala się od ziemi na pewną odległość, a następnie znów się do niej zbliża. Wskutek tego i ruch księżyca odbywa się z prędkością zmienną. Cał-

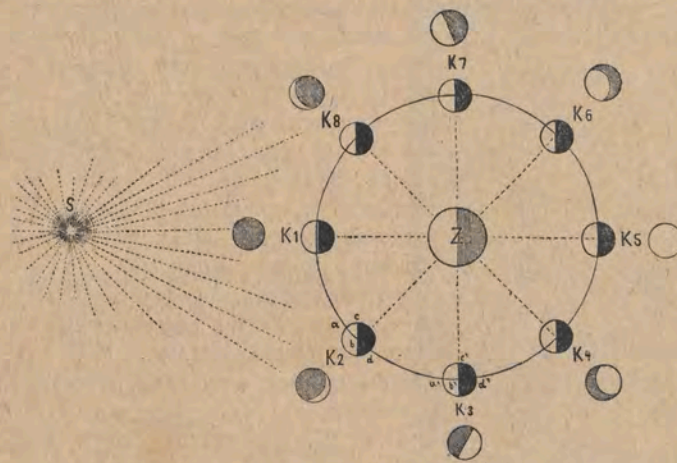

Rys. 8.

kowitego obrotu dookoła ziemi księżyc dokonywa w ciągu 27 dni 7 godzin 43 minuty 11 sekund. Ponieważ w ciągu tego czasu ziemia również przesuwa się o blisko 12-tą część swej drogi dookoła słońca, księżyc zaś musi się posuwać wraz z nią po tejże drodze, przeto droga, zakreślana przez księżyc, nie stanowi zamkniętej elipsy, lecz tworzy linię falistą. Czas obrotu księżyca dookoła ziemi stanowił podstawę do przyjęcia w rachubie czasu okresu, zwanego miesiącem. Ponieważ wskutek ruchu ziemi dookoła słońca, księżyc zużywa więcej czasu do okrążenia ziemi, niżby zużył, biegając po swej drodze eliptycznej dookoła ziemi nieruchomej, przeto okres czasu od pełni do pełni księżyca, czy od jego nowiu do nowiu trwa dłużej od okresu, podanego powyżej na okrążenie ziemi po elipsie, i wynosi 29 dni 12 godzin 44 min. i 3 sek.; taki miesiąc nazywamy synodycznym. Miesiące synodycznych mieściłoby się w roku $12\frac{1}{2}$;

w celu udogodnienia jednak rachuby czasu podzielono rok na 12 miesięcy; każdy z tych miesięcy kalendarzowych (oprócz lutego) jest więc większy od miesiąca synodycznego.

Księżyc *obraca się* dookoła swej osi w ciągu takiego samego czasu, jaki zużywa na obrót dookoła ziemi, t. j. w ciągu 27 dni 7 godzin 43 minut i 11 sekund, tak iż gdy dokona np. ćwierć obrotu dookoła ziemi, wykona również ćwierć obrotu dookoła swej osi i pozostanie z tego powodu zwrócony ku ziemi tą samą stroną, jaką był zwrócony ku niej na początku tego ruchu. Tym sposobem

Rys. 9.

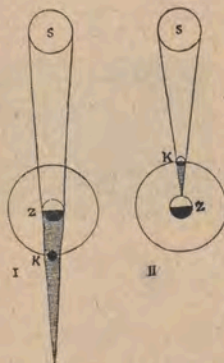
księżyc zawsze jest zwrócony ku ziemi jedną tylko stroną swej tarczy; odwrotnej strony księżyca zobaczyć z tego powodu nie możemy. Księżyc, wirując dookoła osi, obracając się dookoła ziemi, poruszając się wraz z nią dookoła słońca i t. d., podlega jeszcze bardziej skomplikowanemu ruchowi, niż ziemia, jego ós przytem podlega pewnym nieznacznym wahaniom.

Zawiłość ruchu księżyca i ziemi zwiększa się jeszcze wskutek tego, iż w rzeczywistości księżyc nie obraca się dookoła środka ziemi, lecz zarówno on, jak i ziemia, obracają się dookoła wspólnego środka ciężkości. Ponieważ masa księżyca jest

80 razy mniejsza od masy ziemi, przeto środek ciężkości obu tych ciał znajduje się 80 razy bliżej ziemi niż księżyc, a że odległość tych ciał wynosi tylko 60 promieni ziemskich, przeto środek ciężkości ich leży w przybliżeniu w odległości $\frac{60}{80} = \frac{3}{4}$ promienia ziemskiego, czyli leży jeszcze wewnątrz kuli ziemskiej.

Wskutek obrotu księżycy dookoła ziemi [zachodzą dla niej pewne zjawiska, z których najważniejsze są odmiany, czyli t. zw. *fazy księżycy* i *zaćmienia*. Gdy księżyc znajduje się względem ziemi (rys. 9, Z) po stronie przeciwległej słońcu (w K 5), wówczas cała jego ku słońcu zwrócona i oświetlona, jest zarazem zwrócona

Rys. 10.

ku ziemi, z której z tego powodu widzimy księżyc w postaci okrągłej w całości oświetlonej tarczy; tę fazę księżycy nazywamy pełnią. Niekiedy przytem zdarza się, iż gdy księżyc, ziemia i słońce znajdują się na jednej linii prostej, a przytem księżyc będzie tak blisko ziemi, iż pograża się w cień stożkowaty, przez nią rzucany, zostaje w całości lub w części przez ten cień zaćmiony (rys. 10. I); mamy wówczas całkowite, częściowe lub obrączkowe zaćmienie księżycy. Gdy księżyc dokona połowy swej drogi dookoła ziemi i znajdzie się pomiędzy nią a słońcem (rys. 9. K₁), wówczas połowa księżycy, zwrócona ku słońcu i oświetlona jest od ziemi odwrócona; ku ziemi zwraca się wówczas księżyc swą stroną nieoświetloną; tę fazę księżycy nazywamy nowiem. Gdy przytem księżyc znajdzie się pomiędzy ziemią a słońcem na jednej z niemi linii prostej (rys. 10. II), co się zdarza rzadko, wówczas zasłania on mieszkańcom niektórych miejscowości ziemi w części lub całości tarczę słoneczną, powodując całkowite, częściowe lub obrączkowe zaćmienie słońca. Jeżeli, poczynając od pełni lub nowiu, księżyc dokona tylko ćwierci obrotu dookoła ziemi (rys. 9. K₃ lub K₇), wówczas z oświetlonej jego ku słońcu zwróconej połowie, tylko połowa znów (t. j. ćwierć kuli księżycowej) zwrócona jest ku ziemi; widzimy wówczas tylko połowę tarczy księżycowej oświetloną; te fazy księżycy nazywamy

kwadrami. Gdy ta oświetlona jego część na kształt litery D, wówczas księżyc idzie w kierunku ku pełni; gdy jest odwrócona, w kształcie litery C—zbliża się do nowiu. W innych położeniach widzimy oświetloną bądź większą od połowy tarczy część księżycy (gdy księżyc zajmuje położenia bliższe pełni (np. w K₂ lub K₆), bądź też mniejszą od niej, w kształcie sierpa (bliżej nowiu, K₄ lub K₈).

Fazy księżycy i zaćmienia, również jak jednostajne, niemięgotliwe światło naszego satelity, dowodzą, iż księżyc nie posiada światła własnego, jak np. słońce i gwiazdy, lecz polyskuje tylko światłem, padającym nań od słońca i odbijanem ku nam. Siła światła księżycy w pełni jest 600000 razy słabsza od siły światła słonecznego.

Powierzchnia księżycy przedstawia bardzo znaczne nierówności (rys. 11); pokryta jest wysokimi górami, nie tworzącymi jednak pasm czyli łańcuchów, a także licznymi kraterami, w ilości znacznie większej od liczby wulkanów na ziemi. Wysokość tych gór mierzymy, oznaczając długość rzucanego przez nie cienia przy pewnym położeniu słońca; przekonujemy się przytem, iż wysokość niektórych gór jest znacznie większa od wysokości gór ziemskich. Tak np. góra, nazwana Leibnitz,

posiada wysokość 8200 metrów, góra Newton—7250 m., Casatus—6760 m. i t. d. Przeważna część gór tworzy gromady mas, wznoszących się na wysokość około 2000 m. Kratery, przedstawiające się w postaci zagłębień, otoczonych kolisto wysokim wałem, mają średnicę rozmaita; niektóre są zaledwie dostrzegalne przez teleskopy, przeważnie posiadają średnicę około 30 klm., inne dochodzą nawet do 250 klm. w średnicy. Wewnątrz krateru wznosi się nie-

Rys. 11.

kiedy wzgórze stożkowate, sięgające mniej lub więcej znacznej wysokości. Dookoła kraterów dostrzegamy masy rozrzucone, jakby wyrzucone przez kratery, ułożone niekiedy promienisto, także linie, jakby pęknięcia, wychodzące z miejsca krateru w różne strony. Pomimo wielkości kraterów i wielkiej ich liczby, nie dostrzeżono w nich nigdy żadnych wybuchów. Jeżeli przeto uważać je można za otwory wulkanów, to wulkany te są już dawno wygasłe, i księżyc stanowić musi ciało nawet we wnętrzu od wieków zastygłe; jako ciało mniejsze od ziemi zastygł on znacznie od niej wcześniej. Niektórzy sądzą, iż kratery księżyca są tylko zagłębieniami, powstałymi na jego powierzchni wskutek uderzania w nią meteorów i komet w czasie, gdy ta powierzchnia była jeszcze miękka (ziemię od takich uderzeń ochrania jej atmosfera). Na powierzchni księżyca widzimy też obszerne ciemne plamy, stanowiące doliny (fałszywie nazwane morzami), i szczeliny, t. zw. brózdy, w postaci bardzo wąskich, a długich, przeważnie prostych pęknięć, dochodzących na długość nieraz do 100 klm., o szerokości, nie przewyższającej jednak 2 klm. Brózdy przerzynają niekiedy krater, czasami krzyżują się z sobą; posiadają na całej swej długości szerokość jednakową, a jeżeli się czasami nieco rozszerzają, nie dzieje się to nigdy na końcu brózdy. W czasie pełni błyszczą światłem jasnym; gdy promienie słońca padają na nie ukośnie, np. w czasie kwadry, są ciemne, jakby ściały rzucały cień na ich dno.

Na księżycu nie dostrzegamy ani wody, ani żadnej atmosfery; niema więc i obłoków nad nim. Z tego względu wywnioskować można, iż na nim nie może istnieć życie w żadnej postaci; niema na nim roślin, ani zwierząt; niema też żadnego ruchu, powodowanego prądami wody czy wiatrami, nie ma wietrzenia skał, ani rdzewienia kruszców, nie może się rozlegać żaden głos. Ponieważ obrót księżyca dookoła jego osi odbywa się prawie w ciągu miesiąca, t. j. tak długo trwa na nim jedna doba, przeto zarówno dzień jak i noc trwają po 14 dni ziemskich. W ciągu 2 tygodni więc słońce wciąż ogrzewa powierzchnię jednej połowy księżyca, rozgrzewając ją silnie, tem bardziej, iż działaniu promieni słońca nie staje na przeszkodzie żadna atmosfera, która, jako zły przewodnik ciepła, silnie zabezpiecza ziemię przed takim działaniem. Natomiast w ciągu 14-dniowej nocy powierzchnia księżyca stygnie silnie, zwłaszcza, iż ciepło łatwo z niej ulatuje w przestrzeń międzyświatową, nie powstrzymywane przez atmosferę, której księżyc jest

pozbawiony. To też temperatura powierzchni księżyca, podlegająca w ciągu tak długiego dnia na nim znacznym zmianom, dochodzi około południa tego dnia księżycowego do 100°C i wyżej; w ciągu równie długiej nocy spada temperatura do -50°C i niżej. Uniemożliwiałoby to również istnienie życia na księżycu.

Wskutek braku atmosfery na księżycu cienie gór jego są znacznie ciemniejsze, niż cienie na ziemi. Z tegoż powodu niebo nie przedstawiałoby się mieszkańcom naszego satelity jako sklepienie błękitne, gdyż pozorna barwa nieba na ziemi wynika z barwy powietrza; z księżyca widzielibyśmy niebo czarne. Na tle tego czarnego nieba gwiazdy świeciłyby światłem daleko silniejszym, niż dla mieszkańców ziemi, którym promienie gwiazd w znacznej części pochłania atmosfera; gwiazdy byłyby z księżyca widoczne nawet w dzień. Najwspanialsze jednak wrażenie sprawiałby mieszkańcom księżyca widok naszej ziemi, która przedstawiałaby się w postaci ogromnej, niebieskiej kuli, 13 razy większej od tarczy księżyca, widzianej przez nas z ziemi.

Przekonania, panujące u ludu co do wpływu księżyca na ludźi, na urodzaje i t. p. oparte są na nedorzecznych przesądach.

Słońce.

Przyświecające nam codziennie słońce, dookoła którego obraca się ziemia nasza wraz z krążącym dookoła niej księżycem, jest ogromnem, płonącym ciałem kulistym, odległym od nas przeciętnie o 149,501,000 kilom. ($= 20$ milionów mil), czyli o $23,439_{,2}$ ziemskich promieni równikowych. Odległość ta zmienia się w ciągu roku stale, zwiększając się stopniowo do pewnej granicy (od 23046 promieni ziemskich w styczniu do $23,830_{,7}$ takich promieni w końcu czerwca, a następnie znów zmniejszając się do pierwotnej odległości. Ziemia bowiem krąży dookoła słońca po drodze eliptycznej, oddalając się w letnich miesiącach od słońca, zajmującego miejsce jednego z 2 ognisk tej elipsy, a następnie, w zimowych, zbliżając się znów do niego. Z tego powodu widzimy słońce latem mniejsze, zimą nieco większe; przeciętnie widzimy je pod kątem $32^{\circ}31'_{,64}$.

W rzeczywistości słońce jest ciałem stosunkowo ogromnem, mającym w średnicy 13,942,600 klm., t. j. o promieniu 697,130 klm. Promień słońca jest przeto $109_{,3}$ razy większy od promienia równikowego ziemi, któryby ze środkowego punktu słońca był przez nas

widziany pod kątem $8,8''$. Objętość słońca jest 1,310,157 razy większa od objętości ziemi (dokładniej wynosi 1,419,175 trylionów kilometrów sześciennych), tak że trzeba by złożyć przeszło milion trzykroć set tysięcy kul takich, jak nasza kula ziemską, dla otrzymania kuli tak wielkiej, jak słońce. Wewnątrz słońca pomieściłaby się ziemia wraz z księżycem, nawet gdyby księżyc był 2 razy bardziej od ziemi oddalony, niż obecnie. Masa słońca jest 333,432 razy większą od masy ziemi, lecz jego gęstość stanowi tylko czwartą część ($0,25$) gęstości ziemi, wynosi bowiem, w stosunku do wody, $1,4$; stąd ciężar przedmiotów na słońcu byłby 27,6 razy większy, niż na ziemi.

Słońce obraca się dookoła swej osi; ponieważ jednak słońce nie stanowi jednolitej stałej masy, stwardniałej przynajmniej na powierzchni, jak ziemia lub księżyc, przeto nie wszystkie części kuli słonecznej obracają się jednocześnie, z tą samą prędkością; ciała np., wchodzące w skład powierzchni jego równika, ulegając większej sile odśrodkowej, obracają się prędzej od tych części słońca, które leżą bliżej jego biegunów. Jeden obrót dookoła osi wykonywa słońce na równiku w ciągu 25 dni naszych, w podbiegunowych okolicach słońca obrót trwa 31 dni. Słońce więc widzicie możemy ze wszystkich stron, a nie tylko z jednej, jak księżyc. Oprócz tego ruchu wirowego słońce porusza się w przestrzeni, krążąc prawdopodobnie dookoła innego znów, jeszcze znacznie większego ciała. Punkt, dookoła którego słońce nasze krąży, nie został dotychczas w nauce oznaczony. W czasie obecnym słońce podąża ku tej stronie, w której znajduje się gwiazdozbiór Herkulesa.

Słońce składa się przeważnie z ciał lotnych, płonących (zwłaszcza zaś w zewnętrznych sferach z płonącego wodoru), pomiędzy którymi analiza spektralna wykazuje pierwiastki, znane nam na ziemi. Powierzchnia słońca, posiadająca temperaturę niższą, niż jego wnętrze, otoczona jest właśnie t. zw. koroną, złożoną z płonących gazów, w których bezustannie zachodzące gwałtowne wybuchy wyrzucają na zewnątrz płomienne wyskoki, t. j. ogniste języki, rozmaitej postaci, sięgające na wysokość, przewyższającą niekiedy dziesięciokrotnie długość obwodu kul ziemskiej. Powierzchnia słońca jest ziarnista, złożona z mnóstwa jaśniejszych punktów (pochodni). Miejscami zjawiają się na niej plamy ciemne, trwające kilka dni, kilka tygodni, do 3 miesięcy, a następnie zanikające. Plama taka, powstająca zazwyczaj w miejscu, w którym przedtem

nastąpił wybuch i spowodował „wyskok“, jest wewnątrz ciemniejsza, dookoła zaś otoczona popielatą obwódką (rys. 12, grupa plam, widziana 15 maja 1909 r.). Wymiary tych plam są rozmaite, poczynając od bardzo drobnych, widzialnych zaledwie pod kątem $1''$, co odpowiada średnicy plamy 720 kilom., do takich, których średnica znacznie przewyższa średnicę ziemi (średnicę ziemi widzielibyśmy ze słońca pod kątem $17,7''$, co odpowiada 12,742 kilom.). Plamy przesuwają się na powierzchni tarczy słonecznej, a zbliżając się ku jej krawędzi, zwięzają się stopniowo, zanikają w części, a wreszcie w całości, zjawiając się znów z przeciwnego brzegu tarczy słonecznej po upływie takiego samego czasu (około 13 dni naszych), jakiego plama wymaga dla przesunięcia się po tej tarczy z jednego jej brzegu do drugiego. Z tego właśnie zjawiska wynioskowano, iż słońce wraz ze znajdującymi się na jego powierzchni plamami obraca się dookoła swej osi. Okres czasu potrzebny do przesunięcia się plamy po tarczy (pół obrotu), a następnie do ponownego jej zjawienia się z przeciwnego brzegu (druga połowa obrotu) i kierunek tego przesuwania się, dają możliwość obliczyć szybkość, z jaką słońce wiruje, kierunek jego osi (nachylonej względem drogi, po której ziemia krąży, o 7°) i t. p. W pewnych latach pojawia się na słońcu większa liczba plam, która w następnych latach maleje, poczem znowu poczyną wzrastać do pewnego maximum. Okres czasu, w jakim na słońcu zjawia się największa liczba plam, wynosi około 11 lat. Zauważono niewątpliwy związek zachodzący pomiędzy tem pojawianiem się licznych plam a zjawiskami magnetyzmu ziemskiego, poniekąd też ich wpływ na stosunki klimatyczne na ziemi. Bliżej jednak ani natura tych plam (których powstawanie niektórzy przypisują ochładzaniu się miejscowemu części powierzchni słońca), ani przyczyna ich wpływu na magnetyzm ziemski zbadane nie zostały.

Słońce, trzymające na wodzy ziemię naszą wraz z jej księżycem, a także wszystkie inne planety i ich satelity naszego systemu,

Rys. 12.

jest źródłem ciepła i światła dla ziemi, a nawet źródłem wszelkiej formy energii, jaka się na ziemi zjawia. Jego temperaturę oceniają na 5 do 6000°C. Jemu zawdzięczamy rozkład stosunków klimatycznych, zmianę pór roku, ulatnianie się wody, tworzenie się chmur i opadów atmosferycznych, powstawanie wiatrów, jak i możliwość powstawania wszelkiego ruchu na ziemi. Energia jego promieni, zatrzymywana przez zieleni roślin, pozostaje przez czas pewien w stanie utajonym w roślinach, przechodząc z pokarmem roślinnym do zwierząt, pozostaje nieraz utajoną przez dziesiątki tysięcy lat w węglu kamiennym, brunatnym, czy torfie, aby wydobyć się następnie w postaci energii ciepła, czy ciepła i światła (płomień), w chwili gdy takie produkty roślinne utleniają się (np. przy oddychaniu, gniciu, czy paleniu się ciał organicznych). Słońcu zawdzięczamy zarówno materiał do budowy istot żywych, jak i energię, stanowiącą źródło ich życia.

Planety i ich księżyce.

Dookoła naszego słońca krąży oprócz ziemi wiele innych ciał. Ciała, obracające się dookoła niego po drogach, podobnych do drogi ziemi, nazywamy planetami. Każda z planet znajduje się w innej odległości od słońca, bliższe więc zakreślają dookoła niego drogi mniejsze, poruszając się prędzej, dalsze krążą po drogach większych, z szybkością mniejszą. Na niebie dostrzegamy jedną, bądź dwie, lub najwyżej jednocześnie 3 planety okiem nieuzbrojonym w szkła i odróżniamy je od gwiazd po tem, iż przedstawiają się oku nie jako świecące punkty, jak gwiazdy, lecz jako maleńkie tarcze, świecące światłem jednostajnym, nie migotliwym, gdyż dają tylko światło od słońca odbite, jak księżyc; odróżniamy je również po tem, iż gdy gwiazdy, pomimo swego pozornego ruchu dookoła ziemi, pozostają wciąż w jednakowej od siebie odległości, planety przesuwały się pomiędzy gwiazdami, oddalając się od jednych, zbliżając ku drugim; dotyczy to zwłaszcza 2 planet bliższych słońcu, Merkurego i Wenus, krążących dookoła niego po drogach, leżących wewnątrz drogi ziemi, t. j. t. zw. planet wewnętrznych, czyli dolnych. Ziemia bowiem stanowi po Merkury i Wenerze trzecią z kolei planetę, poza którą krążą pozostałe, t. zw. planety zewnętrzne czyli górne.

Z tego powodu Merkury, którego nawet Kopernikowi nie udało się dostrzedz, jak i Wenus (t. zw. jutrzienka, gwiazda po-

ranna lub wieczorna), tak pięknie na niebie świecąca, mogą być dostrzeżone tylko przed samym wschodem, lub tuż po zachodzie słońca; chcąc je bowiem zobaczyć, patrzeć się musimy w stronę słońca; gdy inne planety widziane być mogą o każdej porze Merkury i Wenus przedstawiają fazy, jak księżyc ziemski. Czwartą z kolei planetą, czyli pierwszą poza ziemią jest Mars, odznaczający się barwą czerwoną; zarówno jak Wenus, otoczony jest on rzadką atmosferą; na jego powierzchni przy 2 przeciwnych punktach, odpowiadających jego biegunom, dostrzegamy białe plamy, przypominające oceany lodowate na ziemi. Istnieją na nim niewątpliwie lądy i wody. Przypuszczenie o istnieniu na nim sztucznych kanałów nie sprawdziło się. (Rys 13, fotografia z d. 5 listopada 1909 r.). Pierwsze te 4 planety, jakkolwiek dość różnej wiel-

Rys. 13.

Rys. 14.

Rys. 15.

kości, są to wogóle, w porównaniu z 4-ma dalszemi, planety stosunkowo małe i, podobnie jak ziemia, przynajmniej na powierzchni zastygłe (rys. 14 przedstawia drogi tych pierwszych planet dookoła słońca). Poza Marsem mamy znaczną przerwę, zajętą przez szeroki pas dróg, po których krążą ciała drobne, t. zw. planetoidy. Po za nimi znajdujemy planety wielkie: przedewszystkiem Jowisz, 1280 razy od ziemi większy (rys. 15 z d. 19 lutego 1909 r.), dalej Saturn, otoczony świetlnymi pierścieniami, leżącymi w płaszczyźnie jego równika (p. rys. 17), następnie mniejszy nieco Uran (odkryty dopiero w r. 1871 przez Wilhelma Herschel'a), wreszcie Neptun (odkryty w r. 1846 naprzód za pomocą wyliczeń przez Leverriera i Adamsa). Jowisz, odznaczający się silnym białym blaskiem, jest planetą największą naszego systemu. Uran

i Neptun dostrzeżone być mogą tylko za pomocą teleskopów. Wszystkie 4 planety wielkie (Jowisz, Saturn, Uran i Neptun) mają powierzchnię jeszcze niezupełnie zastygłą.

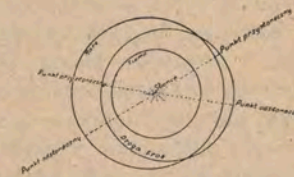
Najbliższa planeta, Merkury, odległa jest od słońca o 58 milionów kilometrów (około 8 milionów mil); najdalsza — Neptun — o 4487 milionów kilom. (600 milionów mil), na tak znacznej bowiem odległości działa jeszcze siła przyciągania słońca. Każda z tych planet, obracając się dookoła słońca, wiruje zarazem dookoła swej osi. Oba ruchy, zarówno wirowy, jak krążący, odbywają się w jedną stronę: z zachodu na wschód.

W r. 1618 ogłosił Jan Kepler następujące 3 prawa, rządzące ruchem wszystkich planet (w tej liczbie i Ziemi): 1) wszystkie planety poruszają się z zachodu na wschód po elipsach, których jedno ognisko, wspólne dla wszystkich elips, zajmuje słońce. 2) Pół, zakreślone przez promień wodzący planet (t. j. przez linię prostą, łączącą środek słońca ze środkiem planety) w jednakowych czasach, są sobie równe. 3) Kwadraty czasów, użytych przez różne planety na dokonanie całkowitego obrotu, są proporcjonalne do sześciątów ich średnich odległości od słońca.

W poniższej tablicy podane są ważniejsze dane liczbowe, dotyczące planet:

Nazwa planety.	Średnica.		Średnia odległość od słońca.		Czas obrotu dookoła słońca.		Nachylenie do ekliptyki (czyli drogi ziemnej)	Czas obrotu dookoła osi: dni, godzin, minut.	Objętość w stosunku do ziemi.	Masa w stosunku do ziemi.	Gęstość w stosunku do ziemi.
	W kilometrach.	W stosunku do średnicy ziemi = 1.	W milionach kilometrów.	Odległość do ziemi = 1.	Liczba lat.	Lata i dni.					
Merkury	4800	0,373	58	0,3871	0,241	88 d.	7° 0'	88 d.	0,052	0,061	1,173
Wenus	12700	0,999	108	0,7233	0,615	225 »	3 24	225 »	0,975	0,787	0,807
Ziemia	12756	1	149	1,0000	1,000	1 r.	—	0 0	—	23g. 56m.	1,
Mars	6770	0,528	227	1,5237	1,881	1 » 322 »	1 51	— 24 » 37 »	0,147	0,105	0,711
Jowisz	141700	11,061	777	5,2028	11,862	11 l. 315 »	1 19	— 9 » 55 »	1279,0	310,0	0,242
Saturn	119000	9,299	1424	9,5389	29,457	29 » 167 »	2 30	— 10 » 14 »	719,0	92,0	0,128
Uran	53000	4,234	2864	19,1833	84,020	84 » 7 »	0 46	— ?	49,0	14,0	0,195
Neptun	48400	3,798	4487	30,0551	164,767	164 » 280 »	1 47	— ?	55,0	16,0	0,300

Przed kilku laty odkryto pomiędzy ziemią a Marsem małą planetę, nazwaną Eros, o średniej odległości od słońca 29 milionów mil, której droga przecina drogę Marsa (rys 16); również i poza Jowiszem odkryto małą planetę. Głównie jednak bardzo drobnymi planetami, czyli planetoidami albo asteroidami usiana jest cała ogromna przestrzeń pomiędzy Marsem a Jowiszem. Dotąd poznano takich ciał około 700. Masa wszystkich razem stanowi zaledwie drobny ułamek masy ziemskiej. Największe z nich są: Ceres, Pallas, Juno i Westa.

Rys. 16.

Rys. 17.

Jak planety obracają się dookoła słońca, tak z kolei dookoła większych planet obracają się ciała mniejsze, ich *satelity*, czyli *księżyce*. Wszystkie księżyce są również ciałami kulistymi, wirującymi dookoła swej osi i obracającymi się dookoła swych planet po drogach eliptycznych; w jednym z 2 ognisk takiej elipsy znajduje się planeta. Elipsy, po których krążą księżyce, tak samo, jak elipsy, po których biegają planety, nie o wiele różnią się od kół. Tylko dwie pierwsze, t. zw. dolne planety nie posiadają księżyców; trzecia z kolei planeta, Ziemia, ma jeden księżyc, wyżej opisany; 4-ta planeta, Mars, ma 2 księżyce, 5-tej, Jowiszowi, towarzyszy 8 satelitów, Saturnowi, otoczonemu świetnymi pierścieniami—10 księż.,

Uranowi—4, a Neptunowi tylko 1. Przeważnie wszystkie księżyce obracają się dookoła planet w tę samą stronę, w którą wirują dookoła swej osi i w którą obracają się planety, t. j. z zachodu na wschód; tylko księżyce Urana i Neptuna mają ruch wsteczny i poruszają po drogach prawie prostopadłych do dróg ich planet. Jeden z księżyców Marsa (Phobos) okrąża swoją planetę w czasie krótszym, aniżeli wynosi czas obrotu Marsa dookoła osi, co w całym układzie słonecznym stanowi jedyny wyjątek. Księżyce Jowisza są przeważnie większe od księżyca ziemi. Inne szczegóły, dotyczące księżyców, podajemy w poniższych tablicach:

Nazwa księ- życa.	Odległość od planety w jej promieniach	Czas obrotu dookoła pla- nety: dni, godzin, minut, sekund.	Nachylenie drogi księ- życa do ekliptyki.
<i>Księżyce Marsa.</i>			
Phobos	2,77	0 dni 7 g. 39 m. 15,5 sek.	27° 28'
Deimos	6,92	1 „ 6 „ 17 „ 53,9 „	27° 24'
<i>Księżyce Jowisza.</i>			
V (najbliższy)	2,55	0 dni 11 g. 57 m. 22,7 sek.	2° 20'
I Jo	5,93	1 „ 18 „ 27 „ 33,5 „	2° 8'
II Europa	9,41	3 „ 13 „ 13 „ 42,1 „	1° 39'
III Ganymed	15,06	7 „ 3 „ 42 „ 33,4 „	2° 0'
IV Kallisto	26,49	16 „ 16 „ 32 „ 11,2 „	1° 57'
VI	160,0	251	28° 56'
VII	167,0	265	31° 0'
VIII	357,0	790	148° 52'
<i>Księżyce Saturna.</i>			
Pierścienie	1,48 do 2,23	0 dni 4,1 g. do 0 d. 13,8 g.	28° 6'
I Mimas	3,07	0 dni 22 g. 37 m. 5,3 sek.	27° 30'
II Encelades	3,94	1 „ 8 „ 53 „ 6,8 „	28° 4'

Nazwa księ- życa.	Odległość od planety w jej promieniach	Czas obrotu dookoła pla- nety: dni, godzin, mlnut, sekund.	Nachylenie drogi księ- życa do ekliptyki.
III Tethys	4,87	1 d. 21 g. 18 m. 26,2 sek.	28° 40'
IV Djone	6,25	2 „ 17 „ 41 „ 9,5 „	28° 4'
V Rhea	8,73	4 „ 12 „ 25 „ 12,2 „	28° 23'
VI Tytan	20,22	15 „ 22 „ 41 „ 27,0 „	27° 40'
X Themida	24,—	20 „ 20 „	39° 6'
VII Hyperion	24,49	21 „ 6 „ 38 „ 23,9 „	27° 15'
VIII Japet	58,91	79 „ 7 „ 56 „ 23 „	18° 28'
IX Phoebe	214,0	550 „ 10 „ 31 „	175° 5'

Księżyce Urana.

I Ariel	7,04	21 d. 12 g. 29 m. 21,1 sek.	97° 58'
II Umbriel	9,91	4 „ 3 „ 27 „ 37,2 „	98° 21'
III Tytania	16,11	8 „ 16 „ 56 „ 29,5 „	97° 47'
IV Oberon	21,54	13 „ 11 „ 7 „ 6,4 „	97° 54'

Księżyc Neptuna.

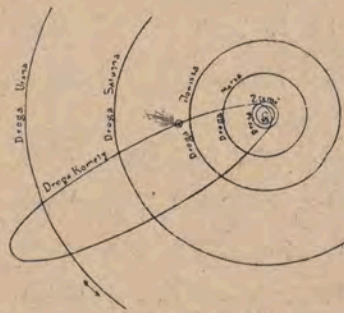
Tryton	14,73	5 dni 21 g. 2 m. 38,4 sek	142° 40'

Komety i meteory.

Komety, których zjawianie się na niebie wzbudzało dawniej tak wielkie obawy i niepokój, są, jak wykazał w r. 1682 Halley ciałami, które, przybywając z przestrzeni międzyświatowych, zostają wskutek przyciągania słońca i planet wciągnięte do naszego systemu słonecznego przynajmniej czasowo i bądź krążą dookoła słońca po elipsach bardzo wydłużonych (rys. 18 na str. 34), bądź też biegają po linii parabolicznej, okrążając słońce i oddalając się znów w przestrzeń nieskończoną. Obliczywszy drogę komety,

która się w jego czasach zjawiała i porównawszy ją z położeniem innych, wcześniejszych komet podług opisów dawniejszych badaczy, Halley wynioskował, iż kometa ta zjawić się powinna ponownie po upływie 75 lat i 9 miesięcy. Obliczenie to sprawdzili i dopełnili również Clairaut z Lalandem i pani Lepaute. Istotnie zjawiała się ona w zapowiedzianym czasie, w 1759, a następnie powróciła po upływie takiegoż czasu, w r. 1835, wreszcie w r. 1910. Komet, dostrzegalnych przez teleskopy, znamy bardzo wiele. Niektóre zakreślają swe drogi eliptyczne w ciągu kilku, inne w ciągu kilkudziesięciu, jeszcze inne w ciągu kilkuset, kilku tysięcy, lub nawet setek tysięcy lat. Ich drogi nie leżą, jak drogi planet, w przybliżeniu w tej samej płaszczyźnie z niewielkiem odchyleniem, lecz pod naj-

Rys. 18.

rozmaitszymi względem płaszczyzny tej kątami i krzyżują się często z drogami planet. Zetknięcie się ich jednak z planetą nie wywołałoby poważniejszych skutków ze względu na bardzo małą masę i gęstość komet. W znaczniejszej odległości od słońca kometa jest ciałem kulistym; w bliskości słońca, pod działaniem jego promieni ciepłych, poczynają się z komety wydzielać ciała lotniejsze, otaczające komętę lotną mglistą powłoką, która wkrótce pod ciśnieniem promieni słońca zostaje odrzucona wstecz, tworząc ogon, czyli t. zw. warkocz komety. W niewielkiem przeto oddaleniu od słońca kometa składa się z gęstszego i jaśniejszego jądra, mglistego czepca i stanowiącego jego przedłużenie warkocza, zwróconego zawsze w stronę przeciwną słońcu, mogącego zajmować nawet trzecią część sklepienia niebieskiego na długość, a złożonego z materii lotnej (przeważnie węglowodory) tak rzadkiej (rzadszej miliony razy od naszej atmosfery), iż przez nią przeświecają gwiazdy. Ta materyja przy spotkaniu z ziemią zostałaby odrzucona przez jej atmosferę, gdy jądro rozpadłoby się na meteoryty (zawierające przeważnie żelazo), z których jest złożone. Z powodu małej masy, rozpościerającej się na znacznej przestrzeni, materyja komety zostaje przez planety, w bliskości których kometa

przechodzi, powstrzymywana w biegu, pozostawiając w ten sposób po drodze pył, z którego się składa. Pod działaniem wielkich planet kometa może się rozpaść na części (jak się to stało w r. 1846 z komętą Bieli, lub w r. 1889 z komętą Brooks'a), a nawet w zupełności po drodze rozproszyć.

Gdy planeta w swym ruchu dookoła słońca przecina drogę komety, przyciąga owe cząstki, przez komętę po drodze rozproszone, a te przy uderzeniu o atmosferę ziemi, trąc się o nią, rozgrzewają się i rozżarzają. Dostrzegamy je wówczas, jako świecące punkty, szybko przebiegające i wnet gasnące w powietrzu. Nazywamy je wtedy *gwiazdami spadającymi*. Spaliwszy się, pozostawiają t. zw. pył kosmiczny, przeważnie z żelaza złożony, który następnie stopniowo opada na ziemię. Liczniejsze roje gwiazd spadających, które wybiegają jakby z jednego punktu promieniowania, widzimy zwłaszcza dwa razy do roku, między 10 a 12 sierpnia i między 13 a 15 listopada, gdy ziemia przecina drogi komet, które się po tych drogach rozsypały.

Na ziemię spadają niekiedy i większe ciała (jak pamiętny meteor, który, przebiegłszy w r. 1868 nad Warszawą, spadł pod Pułtuskim), w postaci rozżarzających się w powietrzu kamieni (złożonych przeważnie z żelaza, niklu, kobaltu, krzemu), które nazywamy *bolidami*, lub *aerolitami*.

Z liczby komet, których drogi zostały obliczone, podajemy w poniższej tablicy (str. 194) te tylko, które przez swój powrót, w czasie przez obliczenie przewidzianym, stwierdziły ścisłość obliczenia.

Gwiazdy stałe i mgławice.

Poza słońcem z jego planetami i księżycami, oraz kometami, które to ciała stanowią najbliższy świat, nasz układ słoneczny, wszystkie inne ciała niebieskie przedstawiają się nam, jako punkty świecące, lub rzadziej, jako mgliste obłoczki. Te świecące punkty są to t. zw. *gwiazdy stałe*; mgliste obłoczki są bądź skupieniem czyli gromadą gwiazd, bądź nieukształtowaną materią gazową czyli *mgławicami*.

Gwiazdy stałe odróżniamy na niebie od planet po tem, iż zawsze, nawet przy pomocy najsilniejszych teleskopów przedstawiają się nam nie w postaci okrągłych tarcz, lecz tylko bezcielesnych

N ^o	Nazwa komety	Czas obiegu w latach	Data najbliższego po- wrotu do punktu przy- słonecznego	Odległość o słońce w punkcie		Mimośród	Nachylenie	Data odkry- cia lub obli- czenia
				przysło- necz.	odsłone- cznym			
1	Encke	3,299	1911 r. w lipcu	0,3886	4,0932	0,8472	12° 36'	1819
2	Tempel II	5,279	1915 w czerwcu	1,3879	4,6755	0,5422	12 39	1873
3	Brorsen	5,456	1915 w kwietniu	0,5878	5,6104	0,8103	29 24	1846
4	Tempel-Swift	5,678	1914 w marcu	1,1516	5,2139	0,6382	6 26	1860
5	Winnecke	5,828	1915 w sierpniu	0,9234	5,5538	0,7149	17 0	1868
6	De Vico-Swift	6,400	1912 w grudniu	1,669	5,2248	0,5157	3 35	1844
7	Tempel I	6,538	1910 w listopadzie	2,0911	4,9020	0,4019	10 47	1867
8	Finlay	6,556	1913 w marcu	0,9694	6,0362	0,7232	3 3	1866
9	D'Arrest	6,686	1910 we wrześniu	1,3270	5,7714	0,6261	15 43	1851
10	(Biela (jądro I)	6,692	od r. 1846 rozdzieliła się i rozsypała w r. 1872 znikła	0,8792	6,2229	0,7524	12 22	1836
	„ („ „ II)	6,693		0,8792	6,2240	0,7525	12 22	
11	Wolf	6,823	1912 w marcu	1,5953	5,5993	0,5565	25 15	1884
12	Holmes	6,874	1913 w marcu	2,1281	5,1023	0,4113	20 48	1893
13	Brooks	7,101	1911 w styczniu	1,9589	5,4302	0,4698	6 4	1880
14	Faye	7,390	1911 w marcu	1,6497	5,9380	0,5652	10 37	1843
15	Tuttle	13,667	1913 w styczniu	1,0191	10,4133	0,8217	54 29	1790
16	Pons-Brooks	71,56	1954 w marcu	0,7757	38,6980	0,9550	74 3	1812
17	Olbers	72,65	1960 w maju	1,1991	33,6234	0,9311	44 34	1815
18	Halley	76,08	1986 w czerwcu	0,6871	35,2238	0,9617	162 13	1682

punktów, że mają światło własne, migocące, nie zaś odbite od słońca i że nie zmieniają swego wzajemnego względem siebie położenia.

Gwiazdy są w rzeczywistości ciałami ogromnymi, wielkimi płonącymi kulami gazowymi, tak samo jak nasze słońce, najczęściej od niego znacznie większymi, a otoczonemi nieraz innymi, mniej-

szemi, ciemnymi ciałami, dokoła nich krążącymi. Gwiazdy stałe są to więc słońca, podobne do naszego, stanowiące środek nowych niezmiernie odległych światów, całych nowych układów słonecznych. Wydają się nam one tylko drobnymi punktami wskutek niezmiernych odległości, w jakich się od nas znajdują, odległości, wobec których odległość najdalszej planety (Neptuna) naszego układu od naszego słońca (600 milionów mil) jest odległością nadzwyczajnie drobną, nic nie znaczącą.

Odległość gwiazd jest tak wielka, iż jej oznaczenie napotyka na trudne do przezwyciężenia przeszkody. Z pewną dokładnością znamy tylko odległość gwiazd najbliższych. Lecz i tę trudno wyrazić w kilometrach, odległość bowiem nawet najbliższych gwiazd wynosi już tryliony kilometrów; trudno ją wyrazić w liczbie promieni ziemskich, nawet promień drogi ziemskiej stanowi zbyt drobną dla tego celu jednostkę miary. Staramy się o tych odległościach dać pojęcie, wymieniając czas, jakiego wymaga promień światła, aby od gwiazdy mógł dobieść do nas. Światło przebiega przestrzeń z szybkością 300,000,000 metrów (około 40,000 mil) na sekundę, tak że od księżyca biegnie ku nam w ciągu 1 1/4 sekundy, od słońca w ciągu 8 przeszło minut. Od najbliższej gwiazdy przebiega w ciągu 4-eh lat, od niektórych gwiazd biegnie w ciągu kilkunastu, kilkudziesięciu, kilkuset lat, tak, że gdyby nowa gwiazda zabłysła, lub istniejąca zgasła, moglibyśmy się o tym fakcie dowiedzieć dopiero po upływie wieków lub tysiącleci. Obraz świata, jaki widzimy dziś na niebie, jest obrazem dawnej przeszłości. W poniższej tablicy podajemy odległości najważniejszych z najbliższych nam gwiazd, dodając zarazem i stosunkową ich względem siebie wielkość, oraz ich tak zw. paralaksę, t. j. kąt, pod jakimbyśmy widzieli z gwiazdy promień drogi ziemskiej, t. j. odległość ziemi od słońca. Nazwy jaśniejszym gwiazdom nadane zostały jeszcze w starożytości; inne nazywamy od gwiazdozbioru, do którego należą, odróżniając je od innych gwiazd tegoż gwiazdozbioru literą kolejną alfabetu greckiego; niektóre oznaczamy też numerem, pod którym umieszczono są w katalogach obserwatorów (np. 1830 Groombridge). O gwiazdozbiórach powiemy niżej.

Nazwa gwiazdy	Wielkość	Peralaksa	Odległość gwiazdy: w promieniach drogi ziemskiej	w trylionach kilometr.	Czas, w którym od gwiazdy do nas światło
α Centaura	0,7	0" 75	275000	41	4 lata
21185 Lalande	6,8	48	430000	64	6,8
61 Łabędzia	5,1	44	469000	69	7,4
Syrusz	1,4	33	625000	92	9,9
Procyon	0,5	27	761000	112	12,0
δ Smoka	4,7	25	838000	124	13,2
Aldebaran	1,0	24	874000	128	13,8
ϵ Indyi	5,2	22	937000	140	14,4
α^2 Erydana	4,5	19	1086000	160	17,1
Altair	0,9	19	1086000	160	17,1
η Kasyopei	3,6	16	1272000	188	20,1
Waga	0,2	15	1375000	204	21,7
Koza (Kapela)	0,1	11	1875000	276	29,6
Arktur	0,1	09	2194000	324	34,7
Gwiazda biegunowa	2,2	08	2318000	344	36,6
Kasyopei	5,2	06	3438000	508	54,4
1830 Groombridge	6,5	05	4580000	800	72,5

Jak nasze słońce, tak i inne gwiazdy, poruszają się w przestrzeni, nieraz nawet z nadzwyczajną szybkością, i to każda w inną stronę, jakkolwiek widzimy je wciąż w jednakowym wzglę-

dem siebie położeniu i zdaje się nam, iż są nieruchome. Wynika to również z tych niezmiernych odległości, w których nawet wielkie przestrzenie, przebywane w ciągu kilku lat przez takie pędzące w przestrzeni gwiazdy, wydają się nam drobnymi, lub nie mogą być przez nas dostrzeżone wcale. Zwłaszcza trudny do stwierdzenia jest ruch gwiazd, gdy się odbywa w kierunku, w jakim z ziemi na gwiazdę patrzymy. Najszybszy ruch z gwiazd naszej półkuli północnej nieba posiada ostatnia z gwiazd powyżej wymienionych, 1830 Groombridge. Przesuwa się ona na łuk 7,05" w ciągu roku. Jest to szybkość odpowiadająca przynajmniej 3,700,000 mil geogr. dziennie, czyli 320 kilom. na sekundę; gwiazda ta więc biegnie w przestrzeni przeszło 10 razy prędzej od naszej ziemi. Z nie o wiele mniejszą prędkością biegnie kilka innych gwiazd z pomiędzy tych, których szybkość dotąd oznaczoną została, gdyż z pomiędzy gwiazd 1-ej wielkości, α Centaura np. przebywa w ciągu roku tylko łuk 3,62", Arktur 2,28", Syrusz 1,32", Procyon 1,26", Altair 0,64", Koza 0,43", Wega 0,36", Regulus 0,27", Aldebaran 0,19" i t. d.

Pod względem siły światła odróżniamy gwiazdy 1-ej, 2-ej, 3-ciej i t. d. wielkości. Gwiazdy jednej wielkości mają światło $2\frac{1}{2}$ razy silniejsze od gwiazd następnej, mniejszej wielkości. Gwiazd 1-ej wielkości liczymy na obu półkulach nieba 20, do każdej następnej wielkości należy około 3 razy więcej gwiazd niż do poprzedniej. Golem okiem dostrzedz możemy tylko gwiazdy pierwszych sześciu wielkości (ok. 5719); przez teleskopy dostrzegamy aż do gwiazd 17-ej wielkości (ok. $7\frac{1}{2}$ miliarda); za pomocą fotografii wykrywamy gwiazdy jeszcze słabsze. Na naszej półkuli północnej dostrzedz możemy zaledwie połowę ogólnej liczby gwiazd widzialnych.

Przeważnie świecą gwiazdy światłem białym, czasami żółtawym, pomarańczowym, nawet niebieskawym; przez teleskopy widzimy wiele gwiazd czerwonych i zielonych (np. μ Cefeusza, świecąca blaskiem czerwonym).

Niekiedy zjawia się na niebie t. zw. „gwiazda nowa“, która trwa przez czas pewien, poczem jednak światło jej poczyną słabnąć i wreszcie maleje zupełnie lub znika. Gwiazdy jednak wręczystości nagle nie powstają; utworzenie się gwiazdy wymagało by milionów lat. Gwiazdy „nowe“ są to gwiazdy w rzeczywistości dawno istniejące, które niegdyś jaśniały już światłem, następnie zagasły i zastygły. Spotkawszy w drodze inne ciało niebieskie, za-

zwyczaj mglawicę, gwiazda taka wskutek uderzenia lub tarcia o nie, na nowo się rozpala.

Zapomocą teleskopów odkryto pomiędzy gwiazdami bardzo wiele t. z. gwiazd podwójnych, potrójnych i t. d. Stanowią one układy, złożone z 2, 3 lub więcej słońc jednakowej przeważnie wielkości, znacznie oddalonych od siebie, choć oku naszemu wydaje się taka grupa gwiazd jednym tylko ciałem. Składowe części takiego układu obracają się dookoła pewnego punktu środkowego, leżącego między gwiazdami, stanowiącemi dany układ. W gwieździe podwójnej oba ciała są świecące, lub też jedno świeci, drugie jest ciałem ciemnym. W pierwszym razie każda z 2 świecących gwiazd odznacza się odmienną barwą; często barwy te są dopełniającemi, t. j. obie razem utworzyłyby barwę białą.

Ciemne gwiazd satelity a zwłaszcza ich planety, o ile istnieją, znacznie mniejsze od swojej gwiazdy, która sama przedstawia się nam w postaci drobnego punktu, nie mogą być, rzecz jasna, przez nas dojrzane wcale. O ich istnieniu sądzić możemy tylko z powtarzającego się w pewnych okresach czasu zaciemniania się światła gwiazdy jasnej, dookoła której krążą, co następuje wówczas, gdy ciemny jej towarzysz, biegając dookoła niej, staje pomiędzy nią a nami, zmniejszając dla nas siłę jej światła. Daje to poniekąd możność obliczenia nawet okresu obiegu takiego ciała ciemnego dookoła jego słońca, jego wielkości i innych jego elementów.

W niektórych miejscach nieba gwiazdy skupione są w większej ilości, w innych znów rozrzucone są rzadziej. W pewnych miejscach tworzą one tak gęste pozornie skupienie, iż wydaje się ono jakby jednolitą masą, jakby jasną plamą. W rzeczywistości gwiazdy, wchodzące w skład takiego skupienia, są bardzo od siebie oddalone i tylko wskutek znacznej odległości od nas wydają się skupionemi. Takie ich skupienie nazywamy *gromadą gwiazd*. Nieraz słaba luneta wystarcza już, aby w gromadzie dojrzeć oddzielne gwiazdy. Z takiego skupienia składa się t. zw. *droga mleczna*, ciągnąca się mglistym pasem przez sklepienie niebieskie. Dla dojrzenia oddzielnych gwiazd w niektórych gromadach użyć jednak musimy teleskopów silnych, a i te nie we wszystkich wypadkach oddają nam pożądaną pomoc. To też dla orzeczenia, czy dana plama mglista stanowi istotnie gromadę gwiazd, uciec się w wątpliwych razach musimy do innych sposobów, zwłaszcza do analizy spektralnej, która wraz z fotografią oddała w ostatnich cza-

sach astronomii ważne usługi nie tylko pod tym, lecz i pod wieloma innymi względami, wykazując nam skład chemiczny gwiazd, ich budowę, ich ruch własny i t. p.

Za pomocą tej ostatniej metody przekonano się również ostatecznie, iż niektóre plamy mgliste istotnie nie stanowią gromady gwiazd, lecz są mglawicami, złożonemi z nieukształtowanej jeszcze materii lotnej. (Rys. 19 przedstawia taką mglawicę w gwiazdozbiorze Oryona, dostrzegalną prawie gołym okiem). Niektóre mglawice posiadają jednak kształt mniej lub więcej kulisty, niekiedy wrzecionowato wydłużony, są czasami otoczone pierścieniami, najczęściej zaś są spiralnie skrócone.

W celu łatwiejszego oryentowania się na niebie już w starożytności podzielono wszystkie gwiazdy na grupy, t. zw. *konstelacje*, czyli *gwiazdozbiory*, z których każda obejmuje pewną liczbę gwiazd, tworzącą figurę łatwą do spamiętania. Gwiazdozbiorom nadano nazwy, wzięte przeważnie ze świata zwierzęcego lub z mitologii. Takim gwiazdozbiorem jest na przykład powszechnie znana „Wielka Niedźwiedzica“, zwana u ludu Wielkim Wozem. Gdy przez ostatnie 2 gwiazdy (2 tylne koła wozu) tego gwiazdozbioru przeprowadzimy linię prostą, przedłużając ją ku północy, natrafiamy na t. zw. gwiazdę biegunową, czyli polarną, o której wspominaliśmy, stanowiącą ostatnią gwiazdę ogona „Małej Niedźwiedzicy“, mającej układ zupełnie podobny do poprzedniego gwiazdozbioru, lecz mniejszy i zwrócony w stronę przeciwną. W dalszym ciągu tej linii natrafiamy na „Kasjopeę“, gwiazdozbiór, złożony z gwiazd, tworzących jakby rozciągniętą literę W. Blżej, z boku, leży „Cefeusz“, a w dalszym ciągu wzmiankowanej linii „Andromeda“. Pomiedzy Wielką a Małą Niedźwiedzicą ciągnie się linią łamaną, okrążając Małą Niedźwiedzicę, sznur gwiazd, tworzący gwiazdozbiór „Smoła“, którego paszcza skiero-

Rys. 19.

wana jest ku gwiazdozbiorowi „Herkulesa“. Ogon Wielkiej Niedźwiedzicy wskazuje na jasną gwiazdę „Arktur“, należącą do gwiazdozbioru „Wolarza“. Pomiedzy Wolarzem a Herkulesem mamy jakby pierścień gwiazdek z jedną jaśniejszą, jakby kamieniem pierścienia; jest to „Korona“. Poza Herkulesem, ku Cefeuszowi i Kasyopei, leży „Lutnia“ z gwiazdą 1-ej wielkości: Wega, a dalej „Łabędź“ z taką gwiazdą: Deneb. Po przeciwnej zaś stronie Cefeusza i Kasyopei leży gwiazdozbiór „Woźnica“, który po jednej stronie ma gwiazdozbiór „Bliźnięt“, po drugiej (bliżej Andromedy) „Perseusza“. Już poznanie tych kilku gwiazdozbiorów ułatwia odszukanie innych przy pomocy mapy nieba. Wszystkich gwiazdozbiorów liczymy przeszło 100, z których połowa przypada na naszą półkulę północną. Do każdego gwiazdozbioru zaliczamy nie tylko gwiazdy, tworzące daną figurę, której gwiazdozbiór nazwę swą zawdzięcza, lecz i leżące między niemi i otaczające je do pewnej granicy.

Gwiazdozbiory, znajdujące się w bliższym sąsiedztwie z gwiazdą biegunową widzialne są u nas przez cały rok. Wskutek obrotu ziemi dookoła słońca dalsze gwiazdozbiory stopniowo zachodzą lub wschodzą, tak że są widzialne tylko w pewnych porach roku. Na załączonych 24 mapkach nieba naszej półkuli północnej widzimy kolejny obraz gwiazdzistego nieba w ciągu 12 miesięcy roku. Na każdy miesiąc podajemy dwie mapki, z których jedna przedstawia gwiazdozbiory, widziane od strony północnej, druga — od południowej. Mapki przedstawiają położenie gwiazd około godziny 9 i pół wiecz. dnia 1-go każdego miesiąca i o godz. 8 i pół dnia 15-go tegoż miesiąca. W późniejszych godzinach gwiazdy będą równomiernie przesunięte z wschodu na zachód, jżk wskazują strzałki przy mapkach, dookoła gwiazdy polarnej, która pozostaje prawie w miejscu. Należy również pamiętać, iż z każdym dniem następnym gwiazdy zajmą to położenie o 4 minuty wcześniej.

Wskazówki praktyczne dla chcących posilkować się lunetami astronomicznymi.

O ile pragniemy, nie zadawalając się samem czytaniem oddolnych opisów, zająć się osobistym poznaniem ciał niebieskich,

musimy zaopatrzyć się niezbędnie choćby w słabą i taną, lecz dobrą lunetę astronomiczną. Wybór takiej lunety jest rzeczą nielatwą. Nie można polegać tu ani na renomie firmy, w której się lunetę nabywa, ani na pięknym wyglądzie przyrządu. Najbardziej zachwalana luneta, pochodząca z pierwszorzędnej fabryki, w najpiękniej błyszczącej mosiężnej polerowanej oprawie, ze szklami, nie mającemi najmniejszej skazy, może być nie warta, jeżeli sposób szlifowania soczewek, nadana im krzywizna wypukłości jest wadliwa; gdy przeciwnie, luneta z soczewką, w której dostrzegamy pęcherzyki powietrza i skazy, oddać może bardzo dobre usługi. Z tego powodu podajemy dla chcących nabyć dobrą lunetę poniższe wskazówki, posilkując się radami doświadczonego astronoma francuskiego, Flammariona.

Najlepszym sposobem ocenienia dobroci lunety jest wypróbowanie jej w praktyce. Należy to uczynić wieczorem, gdy powietrze jest czyste i spokojne. Lunetę, zaopatrzoną w okular, po usunięciu zasłony, zwracamy w stronę jakiejś wyraźnej, lecz niezbyt silnie błyszczącej gwiazdy, która przez dobrą lunetę widzialna być winna, jako drobny, jasny, okrągły, ściśle ograniczony i czysty punkt, bez rozchodzących się promieni, bez bocznych dodatków lub mglistej powłoki, występujący na tle jednostajnie ciemnem; zauważyć przytem można dookoła tego świecącego punktu jeden lub dwa współśrodkowe pierścienie nadzwyczaj słabe. Do takiego badania wybrać można gwiazdę 3-ej lub 4-ej wielkości, planety: Jowisza lub Saturna (księżyc nie jest odpowiedni); lepiej jeszcze wybrać gwiazdę podwójną (Mizara, Kastora, α lub δ Herkulesa, η Kasyopei, gwiazdę biegunową lub t. p.). Gdy nastawimy przez obracanie śrubki okularu gwiazdę w ognisku lunety tak, że gwiazdę widzimy wyraźnie i czysto, małe poruszenie śrubką w jedną lub drugą stronę winno spowodować już zamglenie gwiazdy i jej powiększenie. Pod tym względem jednak należy być ostrożnym i nie osądzać lunety jako wadliwej, gdy przy pierwszej próbie nie daje wyniku dobrego nawet przy powietrzu czystem i spokojnem, gdyż w powietrzu istnieć mogą niewidzialne prądy ciepłe lub chłodne, płynące w różnych kierunkach o kilkaset metrów nad nami, wskutek czego gwiazda porusza się pozornie w polu teleskopowem. Powietrze zupełnie spokojne zdarza się rzadko; z tego powodu wypróbowanie lunety wymaga nie-rzad kilku tygodni czasu, które należy sobie u sprzedawcy za-

strzedz. Wymaga ono również pewnej wprawy i dużej cierpliwości i rozwagi.

Wadliwe są również szkła lunety, gdy nie są achromatyczne, t. j. gdy widzimy przez nie gwiazdę zabarwioną, lub otoczoną tęczaową obwódką (iryzacja). Dobre szkła achromatyczne (zupełnie achromatycznymi nie są nigdy) składają się w tym celu z dwojga kiego rodzaju szkieł, z sobą złączonych, ze zwyczajnego szkła zwierciadlanego (crown-glass) i ze szkła kryształowego, w którego skład wchodzi pewna ilość ołowiu (flint-glass). Migotliwe światło gwiazdy nadaje jej pewien pozór ruchu, lecz to nie zmniejsza wyrazistości i czystości obrazu gwiazdy w lunecie i nie może stanowić przyczyny wydawania przez nią jakby promieni barwnych, jeżeli gwiazda jest bezbarwna. Pożyteczne jest wykonać jeszcze próbę następującą: nastawić lunetę na ciało błyszczące, np. na księżyc lub na Jowisza i ustawić szkła w punkcie najwyraźniejszego widzenia; jeżeli następnie przy wsuwaniu lub wysuwaniu okularu pojawi się dookoła tego jasnego ciała, za pierwszym razem obrączka purpurowa, za drugim—zielona, obiektyw jest pod tym względem dobry, to jest pozbawiony aberacji chromatycznej.

Z użytymi powyżej wyrażeniami: „obiektyw“, „okular“ każdy, kupujący lunetę, zwykle jest dobrze obeznany. Obiektyw jest to duża soczewka, umieszczona w końcu lunety, którą zwracamy ku badanemu ciału; okular jest to mała soczewka, na drugim końcu lunety, do której przykładamy oko jak najbliżej. Innych szkieł wewnątrz lunety niema. Obiektyw jest przytwierdzony w wierzchołku rury; okular daje się wraz z rurką, w której jest osadzony, czyli z tubusem, wsuwać do rury lunety, lub z niej wysuwać dowolnie, a zapomocą odpowiedniej śrubki ustawiać ściśle w ognisku, t. j. w punkcie najwyraźniejszego widzenia. Całą przestrzeń nieba, jaką przez lunetę widzimy, nazywamy jej „polem widzenia“. Jeżeli powiększenie, jakie daje luneta, jest słabe, pole widzenia jest duże; im silniejszy jest okular, tem bardziej się pole widzenia zmniejsza.

Początkujący napotykać zazwyczaj trudności w odszukaniu gwiazdy za pomocą lunety, t. j. w ustawieniu jej w polu widzenia, a następnie w takim uregulowaniu tubusa, aby przedmiot był widziany najwyraźniej.

Dla pokonania pierwszej z tych trudności należy przedewszystkiem oswoić się z odszukiwaniem i rozpatrywaniem przedmiotów na ziemi. Do lunet dla początkujących bywa w tym celu zazwyczaj dodawany okular ziemski, którego tubus jest najdłuższy ze wszystkich i tak zbudowany, iż prostuje obraz przedmiotu, przez obiektyw odwracany. Wykręciwszy okular astronomiczny, wsadzamy w lunetę okular ziemski, usuwamy następnie zasłonkę metaliczną, która zamyka obiektyw, i zwracamy lunetę ku jakiemuś odległemu przedmiotowi, budynkowi, zegarowi, oknu, drzewu, celując w nią lunetę tak, jak się celuje strzelbą; następnie wsuwamy okular ziemski powoli tak daleko, aż przedmiot wystąpi wyraźnie. Jeżeli przedmiot jest bardzo oddalony, a dzień był gorący, przedmiot wyda się w lunecie zamglony, wskutek pary unoszącej się powietrzu, lub prądów w niem panujących, które luneta jeszcze powiększa. W każdym razie jednak nastawiamy okular tak, aby widzieć przedmiot jak najwyraźniej. Aby za każdym razem nie tracić czasu na odszukanie tego punktu, do którego okular wsunąć należy, robimy w odpowiednim miejscu na tubusie znak ołówkiem. Punkt ten zmienia się w pewnym stopniu zależnie od odległości przedmiotu. Lecz punkt ten zależy od wzroku spostrzegacza: inaczej wypadnie nastawić okular krótkowidzowi, inaczej dalekowidzowi; każdy jednak niezależnie od rodzaju wzroku punkt taki dla siebie wynajdzie; zły wzrok nie stanowi żadnej przeszkody dla zajęcia się obserwacjami astronomicznymi. Po oswojeniu się z rozpatrywaniem ciał ziemskich, należy zwrócić lunetę na księżyc, na Jowisza czy Saturna, na jasną gwiazdę, nie zmieniając okularu ziemskiego i dopiero, gdy te ciała znajdziemy w lunecie, zmieniamy okular na astronomiczny, z początku słabszy, a gdy go ustawimy na punkt wyraźnego widzenia, czynimy na nim również znaczek ołówkiem. Nie szukajmy nigdy małej gwiazdy, zanim okular nie jest na ten punkt nastawiony. Początkujący lubią zazwyczaj posilkować się okularami silnymi, co jest grubym błędem. Na większych lunetach umieszczona jest zazwyczaj jeszcze mała, słaba, ułatwiająca uprzednie odszukanie gwiazdy (t. zw. wizyer, czyli poszukiwacz).

Dokładne ustawienie gwiazdy w polu widzenia i w ognisku lunety jest rzeczą bardzo trudną, tembardziej, iż w noc ciemną nie dostrzegamy dobrze samej lunety. W takim wypadku należy w znacznej od lunety odległości postawić zapaloną świecę lub lam-

pę, tak, aby jej światło nie raziło oka, co przeszkadza przy poszukiwaniu gwiazdy. Następnie należy skierować lunetę ku gwiazdzie, nie patrząc w okular, lecz umieściwszy oko nad nim i patrząc po wierzchu rury wzdłuż jej długości ku gwiazdzie; to samo czynimy, patrząc z lewej, a następnie z prawej strony lunety, wyobrażając sobie, iż z lunety ma być wystrzelona kula w gwiazdę. Zgasiwszy następnie światło, patrzymy w okular. Powiększenie, jakie daje okular, jest w stosunku odwrotnym do jego długości i średnicy. Im okular jest silniejszy, tem jest krótszy i węższy.

Luneta musi spoczywać na trwałej podstawie, nie poruszać się sama i nie drgać; dlatego lunety ręczne do obserwacji astronomicznych służyć nie mogą. Luneta winna się jednak dawać na podstawie poruszać łatwo w kierunku pionowym i poziomym, pozostając następnie w położeniu jej nadanem w równowadze nieruchomo. W przeciwnym razie jest bezużyteczna.

Początkującym polecane być mogą lunety następujące:

- 1) Średnica obiektywu 43 milim. Długość z okulem ziemskim 70 cent. Okular ziemski, powiększający 25 razy. Okular astronomiczny, powiększający 50 razy. Szkło czarne do badania słońca. Cena bez przesyłki 39 fr. 50 cent. (u M. Ballot, bibliotekarza Tow. Astronom. Paryż, rue Serpente 25).
- 2) Średnica obiektywu 54 milim. Długość z okulem ziemskim 80 cm. Okular ziemski, powiększający 35 razy. Okular astronomiczny, powiększający 75 razy. Cena 135 frank. bez przesyłki (również, jak i lunety poniższe sprowadzić można od Secrétan, Paris, rue Chaussée d'Antin 11).
- 3) Średnica obiektywu 99 milim. Długość 1 milim. 3 cm. Powiększający okular ziemski 60 razy. 3 okulary astronomiczne, powiększające 80, 150 i 200 razy. Wizyer (poszukiwacz). Cena 450 fr.
- 4) Średnica obiektywu 108 milim. Długość 1 milim. 60 cm. Powiększający okular ziemski 80 razy. Pow. 3-ch okularów astronomicznych 100—250 razy. Cena z wizyrem 640 fr.

Wszystkie lunety powyższe, w oprawie mosiężnej, z odpowiednimi skrzynkami drewnianymi, liczą się wraz z dodaną podstawą (trójnogiem); pierwsze 2 mają podstawę drewnianą, polerowaną, ostatnie—żelazną.

Najlepiej sprowadzić lunetę przez pośrednictwo znanej firmy, np. w Warszawie przez firmę „Urania“ (ul. Bracka 18), przez firmę G. Gerlach (ul. Czysta 4), Berent i Plewiński (ul. Krakowskie Przedmieście 61) i t. p.

M. Heilpern.

Geografia polityczna świata.

JEGO CESARSKA MOŚĆ
Najjaśniejszy Pan MIKOŁAJ II
ALEKSANDROWICZ.

JEJ CESARSKA MOŚĆ
Najjaśniejsza Pani
ALEKSANDRA TEODORÓWNA.

Herb Rosyi.

ARGENTYNA. Rzeczpospolita federacyjna, zajmuje obszar 2,950,520 klm. kw. i liczy 6,004,731 mieszkańców (2 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie katolików 3,921 tys., protestantów 27 tys., żydów 6 tys. i bałwochwalców (dzikich Indian koczowniczych)—39 tys. Parlament dwuizbowy, jak w St. Zj. Ameryki Północnej, szeroka autonomia prowincyi, tak samo zorganizowanych. Stolica: Buenos Ayres. Prezydent (1906—1910) Figueroa Alcorta. Armia liczy na stopie pokojowej 18,136 ludzi (w tej liczbie 1,449 oficerów), na wojennej zaś 208 tys. i gwardya narodowa ok. 300,000 ludzi. Flota liczy 55 statków (14 pancerników) z 605 ludźmi załogi i 339 oficerami. Budżet wykazuje 386 mil. mk. w dochodach i 382 w wydatkach; dług 2,728 mil. mk.

AUSTRO-WĘGRY. Monarchia. Austria — 300,000 klm. przestrzeni i 27,995,896 mieszkańców (93 mieszk. na 1 klm. kw.); Węgry — 324,857 klm. kw. przestrzeni i 20,674,735 mieszkańców (63 mieszk. na 1 klm. kw.); Bośnia i Hercegowina — 51,028 klm. kw. i 1,828,379 mieszkańców (35 mieszk. na 1 klm. kw.). W Austrii katolików 20,661, unitów 3,134, żydów 1,225, prawosławnych 607, ewangelików 494, starokatolików 13, wyznania ormiańskiego 2 tysiące. Na Węgrzech katolików 12,755,481, ewangelików 3,928,155, wyznania greckiego 2,971,863, żydów 929,176. Ze względu na bardzo niejednorodny skład ludności tych państw, podajemy tu wyjątkowo statystykę narodowościową:

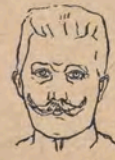
Austria liczy:		Węgry li.: a:	
Niemców	9,171 tys.	Węgrów	9,724 tys.
Czechów	5,955 „	Niemców	2,126 „
Polaków	4,259 „	Słowaków	2,098 „
Rusinów	3,376 „	Rumunów	2,967 „
Słoweńców	1,193 „	Rusinów	466 „
Włochów	727 „	Chorwatów	1,805 „
Serbów i Chorwatów	711 „	Serbów	1,113 „
Rumunów	231 „		

W Bośni i Hercegowinie jest 610 tys. mahometan, wyznania wschodniego 795 tys., katolików 406 tys. i żydów 11 tys. Statystyki narodowościowej niema. Stolica: Wiedeń i Budapeszt. Panujący: cesarz austriacki i król węgierski Franciszek Józef I, syn

Franciszka Karola i Zofii bawarskiej, ożeniony z Elżbietą bawarską; z domu Habsbursko-Lotaryńskiego, datującego od roku 898-go; ur. 18 sierpnia 1830 r., wstąpił na tron 2 grudnia 1848 r. Austro-Węgry

Cesarz austriacki
Franciszek Józef.

Ks. Franciszek
Ferdynand, nast. tr.

Herb Austrii.

jest to związek dwóch państw niezależnych, rządony przez delegacye wspólne, wybierane przez parlamenty austriacki i węgierski, oraz wspólnych ministrów skarbu, spraw zagranicznych i wojny. Każde z państw posiada parlament, złożony z izby posłów, wybieranej przez głosowanie ograniczone, i izby panów. Austria składa się z 15 krajów koronnych, z których każdy posiada sejm własny [Dolna i Górna Austria, Salzburg, Styria, Karyntya, Kraiina, kraj nadbrzeżny (Gorycja, Istrija i Tryjest), Tyrol, Vorarlberg, Czechy, Morawy, Śląsk, Galicya, Bukowina, Dalmacya], Węgry zaś mają w swem łonie Chorwacyę z sejmem własnym. Ministrowie odpowiedzialni przed parlamentem. Armia wspólna liczy na stopie pokojowej 399,420 ludzi, na stopie wojennej zaś ok. 2,330,000. Flota wojenna — 168 statków (12 pancerników, 11 krążowników) z załogą 16,320 ludzi.

	Dochody.	Wyda. ki.	Dł g państwa
Austria	1958,2	1958	8,470,2
Węgry	1186,4	1189,7	4,753
Wspólne	362,3	362,3	niema.

BADENIA. Monarchia konstytucyjna, wielkie księstwo, należące do Rzeszy Niemieckiej, obejmuje obszar 15,068 klm. kw. i liczy 2,010,728 mieszkańców (134 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie katolików 1,200 tys., protestantów 764 tys., żydów 24 tys. Stolica Karlsruhe. Monarchia rządzona przez parlament dwuizbowy: izba wyższa — przedstawiciele szlachty, i izba niższa — przedstawiciele miast. Panujący W. Ks. Fryderyk II, syn Fryderyka I i Ludwiki

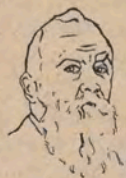
Pruskiej, ożniony z Hildą Nassau; pochodzi z domu Zaehringen Hochberg, datującego od 962 r.; ur. 9 lipca 1857 r., wstąpił na

Księstwo Badeńscy.

tron 22 września 1907 r. Następca tronu, Berthold Fryderyk, ur. w r. 1906-ym. Budżet państwa 26 mil. mk.; dług — 455 mil. mk.

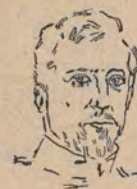
BAWARYA. Monarchia, należąca do Rzeszy Niemieckiej, obejmująca 75,870 klm. kw. przestrzeni i licząca 6,524,372 mieszkańców

Ks. Luitpold
regent bawarski.Otton I,
król bawarski.

Herb Bawarii.

(86 mieszk. na klm. kw.), z czego katolików — 4,698,469, protestantów — 1,844,699, żydów — 55,341. Stolica: Monachium. Panujący: król Otton I, syn Maksymiliana II i Maryi Pruskiej, kawaler; z domu Wittelsbachów, datującego od r. 907-go; ur. 27 kwietnia 1848 r., wstąpił na tron 13 czerwca 1886 r.; z powodu, że król jest umysłowo chory, regencyę sprawuje wuj jego, ks. Luitpold, na którego linię przejdzie następstwo tronu. Bawaria jest monarchią konstytucyjną; parlament składa się z izby panów i izby posłów, wybieranej przez głosowanie ograniczone; ministrowie odpowiedzialni przed parlamentem. Do armii niemieckiej dostarcza 68,559 ludzi, z czego 2,850 oficerów. Budżet państwowy wynosi 468 mil. mk., dług — 1890 mil. mk.

BELGIA. Monarchia konstytucyjna, obejmująca przestrzeń 29,455 klm. kw. i licząca 7,317,561 mieszkańców (249 mieszk. na 1 klm. kw.), z czego katolików 6,669 tys., protestantów około 140 tys. i żydów 30 tys. Stolica Bruksela. Panujący: król Albert I, syn Leopolda II i Maryi Henryety Austriackiej, ożniony z Elżbietą Bawarską, z domu Sasko-Koburskiego, ur. w r. 1875-ym, wstąpił na tron w 1910 r. Następca tronu Leopold, ur. w r. 1901-ym. Par-

Albert, król belgijski z małżonką.

Herb Belgii.

lament dwuizbowy: senat i izba reprezentantów, wybierana przez głosowanie ograniczone; ministrowie odpowiedzialni przed parlamentem. Armia na stopie pokojowej liczy 18,136 ludzi, z czego 1,449 oficerów; na stopie wojennej zaś 208 tys. ludzi. Flota wojenna — 55 statków z załogą 605 ludzi; z tego 14 pancerników. Budżet państwowy — 386 mil. mk.; dług państwa 2,728 mil. mk.

BRAZYLIA. Rzeczpospolita federacyjna, stany zjednoczone (20 stanów, 1 terytorium i 1 okręg związkowy). Zajmuje obszar 8,524,777 klm. kw. i liczy 21,416,100 mieszkańców (2,6 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie katolików 14,179,615, protestantów 143,743, pogan 600 tys. Stolica Rio de Janeiro. Ustrój państwowy skopiowany ściśle z ustroju Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Prezydent, wybrany w r. 1909-ym, dr. Nilo Peçanha. Armia liczy na stopie pokojowej 28,160 ludzi. Flota — 73 statki (11 pancerników). Budżet wykazuje 486 mil. marek w dochodach i tyleż w wydatkach. Dług wynosi 2,976 mil. marek.

BULGARIA. Królestwo od r. 1909, niezależne państwo od r. 1878-go. Przestrzeń 96,435 klm. kw., zaludnienie 4,035,615 głów, gęstość 42 mieszk. na 1 klm. kw.; 3,347 tys. wyznaje obrządek grecki, 603 tys. mahometanów, 29 tys. katolików, 17 tysięcy ży-

dów. Stolica — Sofia. Panujący: król Ferdynand I, syn Augusta i Klementyny Orleańskiej, ożeniony z Ludwiką Burbońsko-Parmeńską, z domu Sasko-Kobursko-Gotajskiego, ur. 26 lutego 1861 r., wstąpił na tron w lipcu 1887 r. Następca tronu Borys ks. Tyrnowy,

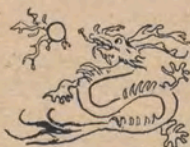

Królestwo Bułgarscy.

Herb Bułgarii.

ur. w r. 1894-ym. Parlament jednoizbowy, sobranje, wybierane na zasadzie głosowania powszechnego. Ministrowie odpowiedzialni przed parlamentem. Armia na stopie pokojowej liczy 61,978 ludzi, z czego 3,551 oficerów, na wojennej zaś 190,452. Flota wojenna — 16 statków z załogą 1,217 ludzi. Budżet państwowy — 103 mil. marek, dług państwa — 314 mil. mk.

Herb Chin.

CHINY. Monarchia absolutna, zajmuje przestrzeń 11,138,880 klm. kw. i liczy 330,130,000 mieszkańców (30 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie prawie wyłącznie buddystów i wyznawców Konfucjusza. Stolica: Pekin. Panujący: Szuen Tong, ur. w r. 1906, wstąpił na tron w r. 1908; regentem jest ks. Czing. Armia liczy 106,500 ludzi, flota — 16 stat-

ków wojennych. Budżet wykazuje w dochodach 266 i w wydatkach 305 mil. marek; dług wynosi 3,038 mil. marek.

CZARNOGÓRZE. Monarchia absolutna, obejmująca 9,080 klm. kw. przestrzeni i licząca 227,841 mieszkańców (25 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie wyznania wschodniego 201,100, katolików 12,900, mahometan 13,800. Stolica: Cetynia. Panujący: ks. Mikołaj I, syn ks. Mirka Petrowicza, ożeniony z Mileną Wukotyczówną; pochodzi z domu Petrowiczów Niegoszów; ur. 25 września

1841 r., wstąpił na tron 14 sierpnia 1860 r. Następca tronu ks. Danilo, ur. w r. 1871-ym. Armia liczy 36,726 ludzi. Budżet wyka-

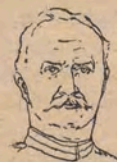

Królestwo Czarnogórscy.

Herb Czarnogórze.

zuje w dochodach 21½ mil. marek i w wydatkach 2,400,000. Dług wynosi 1,400,000 mk. Od sierpnia 1910 roku królestwo; przedtem księstwo.

DANIA. Monarchia, obejmująca z wyspami Islandyą i Grenlandyą 233,628 klm. kw. i licząca 2,726,158 mieszkańców. W Danii właściwej (rozległość 38,985 klm. kw. i zaludnienie 2,659 tys.) gęstość zaludnienia wynosi 70 mieszk. na 1 klm. kw.; katolików 5 tys.; protestantów 2,436 tys., żydów 3,500. Stolica — Kopenhaga. Panujący król Fryderyk VIII, syn Krystyana IX i Ludwika Hesko-Kas-

Fryderyk VIII, król duński z małżonką.

selskiej, ożeniony z Ludwiką Szwedzką; z domu Holstein Glücksburg, ur. 3 czerwca 1843 r., wstąpił na tron 30 stycznia 1906 r., Następca tronu ks. Krystyan, ur. 26 września 1870 r. Parlament dwuizbowy: Landsting (reprezentacja prowincjonalna) i Folkething — przedstawicielstwo ludu, wybierane przez głosowanie ograniczone. Ministrowie odpowiedzialni przed parlamentem. Armia

na stopie pokojowej liczy 13,661 ludzi; na wypadek wojny wszyscy mężczyźni obowiązani są do służby wojskowej. Flota wojenna liczy 83 statki, z których 7 pancerników; załogi 3,303 ludzi. Budżet państwowy — 105 mil. mk., dług państwa ok. 100 mil. mk.

FRANCYA. Rzeczpospolita od 4 września 1870 r., obejmująca przestrzeń 536,464 klm. kw. i licząca 39,252,267 mieszkańców. (75 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie katolików 38,100,000, protestantów 662 tys., żydów 100 tys. Prócz tego obszar kolonii pozaeuropejskich wynosi 5,947,779 klm. kw., a zaludnienie ich 42,745,875 głów. Stolica: Paryż. Prezydent: Armand Fallières, ur. 6 listopada 1841 r., wybrany na siedem lat 17 stycznia 1906 r. Par-

Armand Fallières, prezydent republiki francuskiej z małżonką.

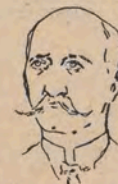

Herb Francji.

lament dwuizbowy: senat i izba deputowanych, wybierana przez głosowanie powszechne. Ministrowie odpowiedzialni przed parlamentem. Armia na stopie pokojowej liczy 675,850 ludzi, na wojennej zaś około 1,200,000 ludzi. Flota wojenna — 534 statki, (61 pancerników, 77 w budowie); załogi 53,870 ludzi. Budżet państwa — 3,244 mil. mk.; dług państwa — 24,431 mil. mk.

GRECYA. Monarchia konstytucyjna, zajmuje obszar 64,679 klm. kw. i liczy 2,631,952 mieszkańców (40 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie wyznania wschodniego 1,902 tys., innych chrześcijan 390 tys., mahometan 66 tys., żydów 16 tys. Stolica — Ateny. Parlament wybierany przez głosowanie ograniczone; ministrowie przed nim odpowiedzialni. Panujący: król Jerzy I, syn Krystyana Duńskiego i Ludwiki Hessen-Cassel, ożeniony z ks. Olgą rosyjską; pochodzi z domu Holstein Glücksburg; ur. 24 grudnia 1845 r., wstąpił na tron 3 czerwca 1863 r. Następcą tronu Konstanty, ur. w r. 1868. Armia

na stopie pokojowej liczy 28,667 i na wojennej 82,125 ludzi. Flota liczy 53 statki wojenne (4 pancerniki) z załogą 4,573 ludzi. Budżet

Królestwo greccy.

Herb Grecyi.

państwa wykazuje w dochodach 110 i w wydatkach 108 mil. mk.; dług — 653 mil. mk.

HESSYA. Wielkie Księstwo, monarchia konstytucyjna, należąca do Rzeszy Niemieckiej, zajmuje obszar 7,689 klm. kw. i liczy 1,209,715 mieszkańców (157 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie katolików 376 tys., protestantów 797 tys., żydów 24 tys. Ustrój parlamentarny.

Księstwo Hescy.

Stolica: Darmstadt. Panujący: wielki książę Ernest Ludwik, syn Ludwika IV i Alicji angielskiej, ożeniony z Wiktoryą Sasko-Koburską, rozwiedziona i ożeniony po raz drugi, pochodzi z domu Brabanciego, datującego od 915 r.; ur. 25 listopada 1868 r., wstąpił na tron 13 marca 1892 r. Następcą tronu Jerzy, ur. w r. 1906-ym. Budżet państwa 82 mil. mk.; dług — 398 mil. mk.

HISZPANIA. Monarchia, zajmująca przestrzeń 504,903 klm. kw. i licząca 19,712,585 mieszkańców (39 mieszk. na 1 klm. kw.), z czego katolików 18,596, żydów 280 tys. Przestrzeń kolonii pozaeuropejskich zajmuje prócz tego 212,715 klm. kw. z zaludnieniem 290,946 głów. Stolica: Madryt. Panujący: król Alfons XIII, syn

Alfonsa XII i Maryi Krystyny austriackiej, ożeniony z Ewą Battenberską, z domu Burbonów hiszpańskich; ur. 17 maja 1886 r. Parlament dwuizbowy: senat i izba posłów, wybieranych przez głosowanie ograniczone. Ministrowie, odpowiedzialni przed parlamen-

Alfons XIII, król hiszpański z małżonką.

Herb Hiszpanii.

tem. Armia na stopie pokojowej liczy 109,038 ludzi, na stopie wojennej zaś 214 tys. Flota wojenna — 6 pancerników z załogą 15,727 ludzi. Budżet państwowy — 850 mil. fr.; dług państwowy — 7,694 mil. fr.

HOLANDYA. Monarchia konstytucyjna, zajmująca 33,078 klm. kw. przestrzeni i licząca 5,747,269 mieszkańców (174 mieszkańców na 1 kilometr kwadratowy), a w tej liczbie katolików 1,790,000, protestantów 3,021,000, żydów 104,000. Kolonie holenderskie zajmują przestrzeń 2,045,648 kilometrów kw. i liczą

Henryk, książę
małżonek.Wilhelmina, królowa
holenderska.

Herb Hollandyi.

37,850,990 mieszk. Stolica: Haga. Parlament dwuizbowy: izba notabłów i izba przedstawicieli, wybierana przez głosowanie powszechne. Panująca: królowa Wilhelmina, córka Wilhelma Nassau, zaślubiona ks. Henrykowi Meklemburskiemu; pochodzi z domu Nassau, datującego od 1290 r.; ur. 31 sierpnia 1880 r., wstąpiła na tron 23 listopada 1890 r., ogłoszona królową w r. 1898. Następczyni

tronu ks. Julianna, ur. w r. 1909-ym. Armia na stopie pokojowej liczy 28,739 ludzi. Flota wojenna liczy 125 statków (23 pancerniki) z załogą 11,160 ludzi. Budżet wykazuje w dochodach 308 i w wydatkach 338 mil. marek. Dług — 1,895 mil. mk.

JAPONIA. Monarchia konstytucyjna od r. 1889 i dziedziczna od 2250 lat; zajmuje obszar 452,922 klm. kw. i liczy 52,922,017 mieszkańców (118 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie prawie wyłącznie buddyści i wyznawcy Konfucyusza. Stolica: Tokio. Parlament z trzech izb: parów (366 czł.), reprezentantów (379 czł.), wybie-

Cesarstwo Japońscy.

Herb Japonii.

ralnych, wreszcie rady starszych, powoływanej w nadzwyczajnych wypadkach. Panujący: cesarz Mutsuhito, ożeniony z ks. Haruko Fudziwaro Ieziajo; ur. 3 listopada 1852 r., wstąpił na tron 13 lutego 1869 r. Następca tronu ks. Harunomija, ur. w r. 1879. Armia liczy 640,701 ludzi; flota — 126 statków i 69 torpedowców z załogą 57,166 ludzi. Budżet wykazuje po obu stronach 1,295 mil. marek, dług zaś 4,757 mil. marek.

LUKSEMBURG. Monarchia konstytucyjna, zajmuje obszar 2,586 klm. kw. i liczy 246,455 mieszkańców (95 mieszk. na 1 klm. kw.),

Marya Anna i Wilhelm, księstwo Luksemburscy.

a w tej liczbie katolików 232,838, protestantów 20 tys., żydów 10 tys. Stolica: Luksemburg. Panujący: w. ks. Wilhelm, syn Adolfa

i Adelaidy Anhalckiej, ożeniony z Maryą Portugalską; pochodzi z domu Nassauskiego, datującego od 1150 r.; ur. 23 kwietnia 1852 r., wstąpił na tron 17 listopada 1905 r. Następczyni tronu ks. Marya, ur. w r. 1894-ym. Armia liczy dwie kompanie po 347 ludzi. Budżet państwa 15 mil. mk.; dług — 9,7 mil. mk.

MONACO. Monarchia absolutna, zajmująca 1,5 klm. kw. przestrzeni i licząca 15,180 mieszkańców (10,120 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie wszyscy katolicy. Stolica: Monaco. Panujący: książę Albert, syn Karola III, ożeniony z panią Hamilton; pochodzi z do-

Albert I, książę Monaco, z małżonką.

Herb ks. Monaco.

mu Grimaldich, datującego od 1200 r.; ur. 13 listopada 1848 r., wstąpił na tron 10 września 1889. Następca tronu Ludwik, ur. w r. 1870-ym. Armia liczy 86 ludzi. Budżet wykazuje w dochodach milion marek, a w wydatkach 2,200,000 marek. Długu niema. Mieszkańcy podatków nie płacą; dochody państwu zapewnia tawarzystwo, utrzymujące dom gry w Monte Carlo.

NIEMCY. Monarchia, zajmująca przestrzeń 540,777 klm. kw., licząca 60,641,278 mieszkańców (112 mieszk. na klm. kw.), a w tej liczbie protestantów 37,648,852, katolików 22,094,492, żydów 607,862.

Wilhelm II, cesarz niemiecki, z małżonką.

Herb Niemiec.

Stolica: Berlin. Panujący: cesarz niemiecki i król pruski Wilhelm II, syn Fryderyka III i Wiktorii angielskiej; ożeniony z Augustą

Wiktorią Szlezwig-Holsztyńską; z domu Hohenzollernów, datującego od r. 800; ur. d. 27 stycznia 1859 r. wstąpił na tron 15 czerwca 1888. Następca tronu, Fryderyk Wilhelm, ur. w r. 1882-im. Państwo niemieckie jest związkiem 26 państw, rządzonym przez parlament, składający się z izby posłów, wybieranej na zasadzie głosowania powszechnego, i z rady związkowej, złożonej z mianowanych przedstawicieli państw związkowych. Na czele rządu kanclerz i sekretarze stanu, nieodpowiedzialni przed parlamentem. Budżet państwa 2850 mil. marek w wydatkach i dochodach; dług państwowy 4,273 mil. marek. Armia na stopie pokojowej 621,162 ludzi, z czego 25,559 oficerów; na stopie wojennej 2,549,918 ludzi. Flota wojenna 37 pancerników, 51 krążowników, 170 lżejszych statków; załogi — 50,323 ludzi, z czego 4,630 oficerów.

NORWEGIA. Monarchia konstytucyjna, samodzielna od zerwania unii ze Szwecją w r. 1905-ym, zajmująca 322,987 klm. kw. przestrzeni i licząca 2,345,000 mieszkańców (7 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie katolików 2,000, protestantów 2,300,000, żydów 14 tys. Stolica: Chrystiania. Parlament dwuizbowy; do izby posłów głosowanie powszechne; ministrowie odpowiedzialni przed par-

Haakon VII, król norweski, z małżonką.

Herb Norwegii.

lamentem. Panujący: król Haakon VII, syn Fryderyka VIII, króla Danii; ożeniony z ks. Maud angielską; pochodzi z domu Holstein Glücksburg; ur. 3 sierpnia 1872 r., wstąpił na tron 18 listopada 1905 r. Następca tronu ks. Olaf, ur. w r. 1903-im. Armia liczy na stopie pokojowej 75 tys. ludzi. Flota — 70 statków wojennych (8 pancerników). Budżet wykazuje w dochodach 141 i w wydatkach 149 milionów marek; dług — 217 mil. mk.

PAŃSTWO PAPIESKIE. Wobec zniesienia władzy świeckiej, Papież rządzi tylko Watykanem, ale posiada własne wojsko i utrzymuje przedstawicieli dyplomatycznych w innych państwach. Stolica:

Ojciec św.
Pius X.Sekretarz stanu
kardyn. Merry del Val.

Herb Państwa papieskiego.

Watykan w Rzymie. Panujący: Ojciec św. Pius X (Józef Sarto), ur. 2 czerwca 1835 r.; wstąpił na tron Piotrowy 4 sierpnia 1903 r.

PORTUGALIA. Monarchia konstytucyjna, zajmująca 92,575 klm. kw. przestrzeni i licząca 5,423,132 mieszkańców (58 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie prawie wszyscy katolicy. Kolonie portugalskie zajmują przestrzeń 2,089,979 klm. kw. i liczą 7,255,316 mieszkańców. Stolica: Lizbona. Parlament złożony z dziedzicznej izby parów i z izby deputowanych, wybieranej przez głosowanie

Królowa matka.

Manuel II,
król portugalski

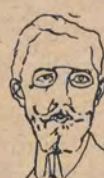
Herb Portugalii.

ograniczone. Ministrowie odpowiedzialni przed parlamentem. Panujący: król Manuel II, syn don Carlosa; pochodzi z domu braganckiego; ur. 15 listopada 1889 r.; wstąpił na tron 1 lutego 1908 r. Następca tronu ks. Alfons, ur. w r. 1895-ym, stryj poprzedniego. Armia liczy na stopie pokojowej 33,230, na wojennej zaś—175,380 ludzi. Flota liczy 50 statków (1 pancernik) z załogą 6,477 ludzi. Budżet wykazuje w dochodach 253, w wydatkach zaś 261 milionów marek. Dług wynosi 2,959 mil. mk.

PRUSY. Monarchia konstytucyjna, należąca do Rzeszy Niemieckiej, zajmująca 348,702 klm. kw. przestrzeni i licząca 37,926,784 mieszkańców (109 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie kato-

lików 12,577,778, protestantów 23,704,210, żydów 41,720. Stolica: Berlin. Sejm złożony z izby panów i izby deputowanych, wybieranej przez głosowanie w klasach, bardzo ograniczone. Ministrowie nieodpowiedzialni przed parlamentem. Panujący: król Wilhelm II, cesarz niemiecki (szczegóły patrz pod „Niemcy“). Armia wraz z państwami Rzeszy, które własnego wojska nie posiadają, liczy na stopie pokojowej 472,757 ludzi, a w tej liczbie 19,903 oficerów. Budżet wykazuje po obu stronach 3,362 miliony marek; dług wynosi 7,963 mil. marek.

RUMUNIA. Monarchia konstytucyjna, zajmująca 131,353 klm. kw. przestrzeni i licząca 6,780,000 mieszkańców (52 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie obrządku wschodniego 5,451,000, katolików 150,000, protestantów 23,000, żydów 267,000, mahometan 45,000. Stolica: Bukareszt. Parlament dwuizbowy; senat; izba deputowanych; głosowanie ograniczone. Panujący: król Karol I, syn

Królestwo rumuński.

Herb Rumunii.

Karola ks. Hohenzollern, ożeniony z ks. Elżbietą de Wied (znana, pod pseudonimem Carmen Silvy, poetką); ur. 20-go kwietnia 1839-go r.; wstąpił na tron 26 marca 1866 r. Następca tronu Ferdynand, synowiec poprzedniego, ur. w r. 1865-ym. Armia na stopie pokojowej liczy 92,857 ludzi; pospolite ruszenie około 650,000. Flota liczy 20 statków (1 pancernik) z załogą 2,357 ludzi. Budżet wykazuje po obu stronach 352 mil. marek; dług wynosi 1,143 mil. marek.

SAKSONIA. Monarchia konstytucyjna, należąca do Rzeszy Niemieckiej, zajmująca 14,933 klm. kw. przestrzeni i licząca 4,505,601 mieszkańców (301 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie katolików 223,000, protestantów 3,900,000, żydów 14,400. Stolica: Drezno. Parlament, złożony z izby wyższej, której członków mianuje król, i z izby niższej, wybieranej przez głosowanie powszechne. Panujący:

król Fryderyk August III, syn Jerzego, ożeniony z Ludwiką austriacką, rozwiedziony w r. 1903-im; pochodzi z domu Sasko-Albertyńskiego, datującego od 1443 r.; ur. 25 maja 1865 r.; wstąpił na tron 15

Fryderyk August
król Saski.

Ks. Jerzy,
nast. tronu.

Herb Saksonii.

października 1904 r. Następca tronu ks. Jerzy, ur. w r. 1893-im. Budżet wykazuje po obu stronach 120 milionów marek. Dług wynosi 1041 mil. marek.

SERBIA. Monarchia konstytucyjna, zajmuje 48,303 klm. kw. przestrzeni i liczy 2,784,036 mieszkańców (58 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie obrządku wschodniego 2,460,000, katolików 10,400, protestantów 1,400, mahometan 14,700, żydów 5,700. Stolica: Belgrad. Parlament jednoizbowy (skup szta), wybierany przez głosowanie ograniczone; ministrowie odpowiedzialni przed parlamentem. Panujący: król Piotr I, syn ks. Aleksandra, ożeniony z ks. Zorką Czarnogórką; pochodzi z domu Karadzordzewiczów, datującego od 1763 r., ur. 29 czerwca 1844 r.; wstąpił na tron 15 czerwca 1903 r. Następca tronu, ks. Jerzy, ur. w r. 1887-ym. Armia na stopie pokojowej liczy 20,666, na wojennej zaś 340,537 ludzi. Floty wojennej niema. Budżet wykazuje po obu stronach 83 mil. mk. Dług wynosi 438 mil. mk.

Król Piotr serbski.

Herb Serbii.

STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI PÓŁNOCNEJ. Rzeczpospolita od 4 sierpnia 1776 r.; konstytucja z r. 1784-go, przejrzana w r. 1870-ym. Państwo związkowe, złożone z 45 stanów, 1 okręgu związkowego, 6-iu terytoriów. Prezydent od r. 1909-go — Wiliam Taft. Stolica — Waszyngton. Przestrzeń—9,727,036 klm. kw.; 94,468,341 mieszkańców (10 na klm. kw.). W tej liczbie 8,841 tys. Murzynów, Mulałów i t. d., 266 tys. Indian, 119 tys. Chińczyków, 86 tys. Japończyków; reszta biali, z których 56,741 tys. urodzonych w Ameryce, a 10,250 tys. imigrantów; 6,258 tys. katolików, a reszta należy do 100 z górą kościołów i sekt protestanckich; około miliona żydów. Rzeczpospolita jest państwem związkowym, rządzone przez kongres dwuizbowy: senat (90 czł.), wybierany przez kongresy stanowe, i izbę reprezentantów (386 czł.), wybieraną bezpośrednio przez ludność w głosowaniu powszechnym. Każdy ze stanów ma obszerny samorząd i swój własny kongres dwuizbowy, oraz gubernatora wybieralnego na czele; ministrowie nieodpowiedzialni przed parlamentem. Armia na stopie pokojowej liczy 57,970 ludzi, z czego 3,656 oficerów, na stopie wojennej — 10,845,268 ludzi. Flota wojenna — 137 statków (45 pancerników) z załogą 40,210 ludzi (2,668 oficerów). Wydatki państwa — 3,572, dochody — 3,329 mil. mk.; dług państwa 3,768; stanów poszczególnych — 986; hrabstw — 825 mil. mk.

Wiliam Taft
prez. Stan. Zjed.

Herb Stanów
Zjednoczonych.

Dr. A. Deucher
prez. szwajcarski.

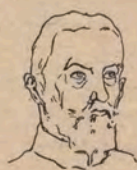
Herb Szwajcarii.

SZWAJCARIA. Rzeczpospolita federalna, złożona z 25 kantonów, posiadających zupełną autonomię i różne ustroje polityczne. Zajmuje przestrzeń 41,324 kilometrów kwadratowych i liczy 3,327,336 mieszkańców (80 mieszkańców na 1 kilometr kwadratowy), a w tej liczbie 1,383 tys. katolików, 1,918 tys. protestantów, 13 tys. żydów, Stolica: Bern. Parlament składa się z dwóch izb: pierwsza składa

się z przedstawicieli kantonów, druga—z przedstawicieli ludu, wybieranych bezpośrednio przez głosowanie powszechne. Lud posiada także prawo inicjatywy prawodawczej i zatwierdzania praw (referendum); w wielu kantonach istnieje przedstawicielstwo proporcjonalne. Prezydentem jest Adolf Deucher, wybrany w r. 1909-ym. Armii stałej niema. Na wypadek wojny powołana zostaje milicja (537,899 ludzi) i pospolite ruszenie (304,428 ludzi). Budżet związku wykazuje 120 mil. marek w dochodach i 125 w wydatkach. Związek długu nie ma; długi kantonów wynoszą zaś 157 mil. mk.

SZWECYJA. Monarchia konstytucyjna, obejmująca 447,864 klm. kw. przestrzeni i licząca 5,429,600 mieszkańców (12 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie katolików 2,715, protestantów 5,073,000. Stolica: Stockholm. Parlament dwuizbowy z odpowiedzialnymi przed

Gustaw V, król szwedzki, z małżonką.

Herb Szwecyi.

nim ministrami. Panujący: Gustaw V, syn Oskara II, ożeniony z Wiktoryą Badeńską; pochodzi z domu marsz. Bernadotte, datującego od 1810 r.; ur. 16 czerwca 1858 r., wstąpił na tron 8 grudnia 1907 r. Następca tronu, ks. Gustaw Adolf, ur. w r. 1822-im. Armia na stopie pokojowej liczy 62,677, na wojennej zaś 347,675 ludzi. Flota liczy 74 statki wojenne (24 pancerniki). Budżet wykazuje po ob stronach 244 mil. marek; dług wynosi 580 mil. mk.

TURCYJA. Monarchia konstytucyjna: zajmuje przestrzeń 2,987,117 klm. kw. i liczy 24,028,900 mieszkańców; z tego w Europie 169,317 klm. kw. i 6,130,200 mieszk. (36 na klm. kw.), w Azji 1,766,800 klm. kw. i 16,898,700 mieszk. (10 na klm. kw.) i w Afryce 1,051,000 klm. kw. i milion mieszk. (1 na klm. kw.), a w tej liczbie mahometan 17 milionów, katolików 300 tys., wyznawców obrządku wschodniego 2,500,000, armeników 1,500,000, innych chrześcijan 2,300,000, żydów 650 tys. Stolica: Konstantynopol. Parlament, złożony z senatu i z izby wybieranej przez głosowanie o-

graniczone. Panujący, padyszach (cesarz, sułtan), Mahomet V, syn Abdula Medzida; pochodzi z domu Osmanów, datującego z 1225 r.; ur. w r. 1844-ym, wstąpił na tron w r. 1909-ym; następca tronu ks.

Mahomet V, sułtan turecki.

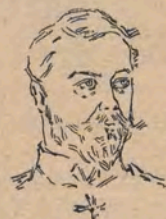
Abbas II, khedyw egipski.

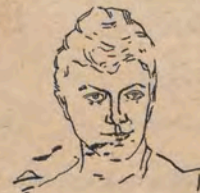
Herb Turcyi.

Zia Eddin, ur. w r. 1877-ym. Armia na stopie pokojowej liczy około 220 tys., na wojennej zaś 1,560,000 ludzi. Flota liczy 78 statków (18 pancerników) i 181 mniejszych; personel marynarki 14,369 ludzi (w tej liczbie 9,650 żołnierzy). Budżet wykazuje 470 mil. mk. w dochodach i 536 — w wydatkach. Dług wynosi 1,933 mil. mk.

WIELKA BRYTANIA. Monarchia konstytucyjna, złożona z Anglii, Szkocji i Irlandyi, zajmuje przestrzeń 314,869 klm. kw. i liczy 29,872,061 mieszkańców (142 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie katolików 3,660 tys., anglikanów 16,500 tys., innych wyznań protestanckich 9 mil., żydów 180 tys. Wielka Brytania ma największe na

Jerzy V, król angielski z małżonką.

Herb Anglii.

świecie posiadłości kolonialne, które zajmują obszar 29,557,192 klm. kw. i liczą 349,007,158 mieszk. W Azji — cesarstwo Indyjskie, w Afryce Egipt i Sudan, w Ameryce — Kanadę i całą prawie Australię, tworzącą państwo związkowe. Stolica: Londyn. Parlament,

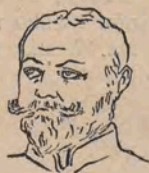

złożony z dziedzicznej izby parów, i z izby gmin, wybieranej na zasadzie głosowania ograniczonego. Ministrowie odpowiedzialni przed parlamentem. Kolonie Kanada i związek Australijski mają bardzo szeroką autonomię i taki sam ustrój, jak kraj macierzysty. Panujący: król Jerzy IV, cesarz Indyi, syn Edwarda VII i Aleksandry Duńskiej, ożeniony z Maryą ks. Teck; pochodzi z domu hano-werskiego, datującego od 1000 r.; ur. w r. 1865-ym, wstąpił na tron 7 maja 1910 r. Następca tronu, ks. Edward, ur. w r. 1894-ym. Armia liczy ogółem 1,036,734 ludzi, z czego na indyjską przypada 162,370, na terytoryalną 312 tys., na rezerwy 305,611 i na kolonialną 4,049. Obowiązkowej służby wojskowej niema. Flota liczy 64 wielkie okręty wojenne, 38 krążowników opancerzonych, 70 krążowników, 263 lżejsze statki i torpedowce, ogółem 498 statków z 2,486 ar-matami i załogą, liczącą ogółem 224,525 ludzi. Wydatki i dochody państwa wynoszą 3,148 i 3,153 mil. marek; ciał samorządnych zaś 3,370 mil. mk.; dług państwowy 14,484 mil. mk.

WIRTEMBERGIA. Monarchia konstytucyjna, należąca do Rzeszy Niemieckiej, zajmuje przestrzeń 19,512 klm. kw. i liczy 2,302,179 mie-szkańców (118 na 1 klm. kw.), a w tej liczbie katolików 695 tys., protestantów 1,587,000, żydów 11,500. Stolica Stuttgart. Parlament złożony z izby panów i izby deputowanych, wybieranych na zasa-

Królestwo wirtemberscy.

Herb Wirtembergii.

dzie głosowania trzystopniowego i ograniczonego. Panujący: król Wilhelm II, syn Fryderyka, ożeniony z ks. Maryą Waldeck-Pyrmont; pochodzi z domu wirtemberskiego, datującego z r. 1081-go; ur. 25 lutego 1848 r.; wstąpił na tron 6 października 1891 r. Następca, ks. Filip z linii książęcej, ur. w r. 1838-ym. Armia własna, do-starczana do armii niemieckiej, liczy na stopie pokojowej 24,102 lu-dzi (961 oficerów). Budżet wykazuje w dochodach 192 miliony ma-rek, w rozchodach zaś 191 mil. mk. Dług wynosi 586 mil. mk.

WŁOCHY. Monarchia konstytucyjna, zajmuje obszar 286,682 klm. kw. i liczy 33,909,776 mieszkańców (118 mieszk. na 1 klm. kw.), a w tej liczbie katolików 31 mil., protestantów 68 tys., żydów 34 tys. Stolica: Rzym. Rządy sprawuje parlament, złożony z senatu i izby deputowanych, wybieranej przez głosowanie ograniczone, oraz

Wiktor Emanuel III, król włoski,
z małżonką.

Włochy.

ministrowie przed nim odpowiedzialni. Panujący: król Wiktor Ema-nuel III, syn Humberta I i Małgorzaty Sabaudzkiej, ożeniony z He-leną Czarnogórską; pochodzi z domu sabaudzkiego, datującego od 1032 r.; ur. 11 listopada 1869 r., wstąpił na tron 29 czerwca 1900 r. Następca tronu, ks. Humbert, ur. w r. 1904-ym. Armia na stopie pokojowej liczy 285,952, a na stopie wojennej 796,068 lu-dzi; milicya terytoryalna — 2,278,390 ludzi. Flota liczy 298 statków (46 pancerników); załoga — 25,642, wojsko marynarki podczas po-koju 29,535, na stopie wojennej 97,173 ludzi. Budżet państwowy wy-kazuje w dochodach 1636 i w rozchodach 1603 miliony marek; dług wynosi 10,105 mil. mk.

Wykaz drobniejszych państw, w po

	W jakiej części świata	Ustrój	Panujący	Data urodz. i objęcia rządów
Abisynia	Afryka	Cesarstwo abs.	Negus Lid. Jeas.	1910
Afganistan	Azja	mon. abs.	Emir H.-Ullah	1872—1901
Andora	Europa	rzeczpospol.	rada wykonaw. biskup Urgel	—
Anhalt — Rzesza Niemiecka	Europa	księz. konst.	Fryderyk II	1856—1904
Annam — protektorat Francji	Azja	mon. abs.	kr. Duy Than	1900—1908
Boliwia	Ameryka	rzeczpospol.	prez. Montes	1904
Borneo	Azja	mon. abs.	sult. Akamaldin	1885
Brunei — Rzesza Niemiecka	Europa	w. ks. konst.	Albrecht	1857—1907
Buchara — protektorat Rosji	Azja	mon. abs.	Seid Abdul Akh.	1859—1885
Chili	Ameryka	rzeczpospol.	prez. Montt	1906
Costa-Rica	Azja	mon. abs.	pr. Gonz. Viquez	1906
Chiwa — protektorat Rosji	Azja	mon. abs.	M. Rachim	1845—1865
Egipt — wassal Turc. prot. Anglii	Afryka	"	kedyw Abbas II	1874—1892
Ekwador	Ameryka	rzeczpospol.	prez. Alfaro	1906
Guatemala	"	"	pr. Estr. Cabrera	1905
Haiti	"	"	vacat	1909
Honduras	"	"	pr. Mig. Davila	1908
Kambodża — protektor. Francji	Azja	mon. desp.	kr. Sisowath	1904
Kolumbia	Ameryka	rzeczpospol.	prez. Raf. Reyes	1904
Kongo — protektorat Belgii	Afryka	mon. desp.	kr. belg. Albert	1910
Korea — Japonii	Azja	"	cesarz Yczok	1874—1907
Kreta	Europa	pod pr. Tur. i moc	Al. Zaimis	1906
Kuba	Ameryka	rzeczpospol.	prez. Gomez	1908
Liberya	Afryka	rzeczpospol.	prez. Barclay	1904
Liechtenstein — Rzesza Niem.	Europa	księz. konst.	ks. Jan II	1840—1858
Lippe	"	"	ks. Leopold IV	1871—1904
Marokko	Afryka	abs. monarch.	sult. M.A. Hafid	1898—1908
Meklemburg Schwerin — Rz. N.	Europa	w. księz. stan.	Fryd. Franc. III	1882—1897
Strelitz	"	"	Adolf Fryd.	1848—1904
Meksyk	Ameryka	rzeczpospol.	prez. gen. Diaz	1904
Nepal	Azja	państwo abs.	Maharad. Pritri	1874—1884
Nikaragua	Ameryka	rzeczpospol.	pr. gen. Zelaya	1906
Oldenburg — Rzesza Niem.	Europa	w. ks. konst.	Fryd. Aug.	1852—1900
Panama	Ameryka	rzeczpospol.	prez. Obaldia	1908
Paragwaj	"	"	prez. Naveiro	1908
Peru	"	"	prez. Leguia	1908
Persya	Azja	monar. konst.	sz. M. Ali Mirza	1872—1897
Reuss starsza linia — Rz. N.	Europa	ks. konstyt.	Henryk XXIV	1878—1902
młodsza	"	"	Henryk XIV	1892—1867
Sachsen Altenburg — Rz. N.	"	"	Ernest II	1871—1908
Koburg i Gotha	"	"	Karol Edward	1884—1900
Meiningen	"	"	Jerzy II	1826—1866
Weimar	"	"	Wilhelm Ernest	1876—1901
Schaumburg Lippe	"	w. ks. konst.	Jerzy	1846—1893
Schwarzburg Rudolstadt	"	ks. konstyt.	Günther	1852—1893
Schwarzburg Sondershausen	"	"	Karol Günther	1830—1880
Salvador	Ameryka	rzeczpospol.	prez. Figueroa	1907
Samoa	Afryka	królestwo	król Malietoa	1903
San Marino	Europa	rzeczpospol.	dwaj regenci	1905
Syam	Azja	król. absol.	Chutalongkorn I	1853—1868
Tunis	Afryka	państwo abs.	bej Nasr	1855—1906
Uruguay	Ameryka	rzeczpospol.	prez. William	1907
Waldeck — Rzesza Niemiecka	Europa	ks. konstyt.	Fryderyk	1865—1893
Wenezuela	Ameryka	rzeczpospol.	zmiany ciągłe	w r. 1910
Zanzibar	Afryka	państwo abs.	sult. S.A. Hamud	1884—1902

przednim spisie nie wyszczególnionych.

Przestrzeń kil. □	Zaludnienie	Gęstość zaludnienia na klm.kw.	Przeważające wyznanie	Armia	Flota	Budżet w mil. mar.	Dług.
800.000	8 mil.	10	koptyjsk.	200.000	—	—	—
624.000	4 550.000	7	mahomet.	51.000	—	15	—
452	5.231	12	katolic.	—	—	—	—
2 229	328.029	143	protest.	—	—	26	—
135.000	5.565.597	41	buddyści	—	—	5,1	—
1.470.196	1.953.916	1,4	katolic.	2.890	—	24	17,7
—	—	—	buddyści	—	—	—	—
3.672	485.958	132	protest.	—	—	14	10
—	—	—	mahomet.	—	—	—	—
759.000	3.399 928	4	katolic.	9.052	35 st.	305	3,038
48.410	351.176	7	"	1 000	1 „	14,7	68,2
—	—	—	mahomet.	—	—	—	—
3.029.668	15.803.383	5	"	26 870	12 st.	305	1,966
307.243	1.272.000	4	katolic.	4.379	3 „	31,6	21,6
113.030	1.882.092	16	"	7.000	—	56,8	140,7
28.676	1 500.000	5	"	6.828	3 st.	26,1	126,5
114.670	500.136	5	"	500	2 „	15,6	110,3
96.900	1.237.864	13	buddyści	—	—	4,5	—
1.181.573	4.141.791	4	katolic.	6.528	11 st.	64,8	91,6
2.382.800	19.000.000	6	poganie	13.661	41 „	28,7	86,4
218.900	9.781.671	45	buddyści	—	—	42,4	24
8.618	309.656	36	gr.-wsch.	1301 żand.	—	4,8	4,3
118.833	2.048.980	17	katolic.	3.719	—	123	—
95.400	1.500.000	16	ewangel.	5 pułków	—	1,4	4,7
159	9.650	60	katolic.	—	—	0,46	—
1.215	145.577	120	ewangel.	—	—	2,3	1,3
456.000	7.000.000	15	mahomet.	milicya	5 st.	9,7	—
13.127	625.045	48	ewangel.	—	—	18,1	132,5
2.600	103.451	35	"	—	—	5,2	1,9
1.987.201	13.607.259	7	katolic.	28.671	20 st.	211	908
—	—	—	buddyści	—	—	—	—
128.340	459 888	4	katolic.	4.000	10 st.	7,2	14,5
6.428	438.856	68	ewangel.	—	—	16,2	61,7
87.480	340.000	4	katolic.	400 polic.	—	9,9	—
253.100	631.347	2	"	620	3 st.	12,6	120,2
1.769.804	4.559.550	3	"	6.307	13 „	62,2	64,1
1.645.000	9.500.000	6	mahomet.	24 500	2 „	24,1	72,4
316	70.603	223	"	—	—	1,52	—
827	144.584	175	"	—	—	2,64	1,04
1.324	206.508	156	"	—	—	4,7	—
1.978	242.432	123	"	—	—	7,55	2,3
2.468	268.916	109	"	—	—	10,7	8,7
3.611	388.095	107	ewang.	—	—	10,6	2,5
340	44.992	132	"	—	—	0,8	0,49
940	96.835	103	"	—	—	2,6	4,7
862	85.152	99	"	—	—	3,29	5,43
21.160	1.116.258	53	katolic.	21 tys.	1 st.	18,5	19,2
2.572	32.612	13	bałwochw.	—	—	0,764	—
60	11.002	183	katolic.	988	—	0,44	—
633.000	6.070.000	10	buddyści	26.200	23 st.	76,9	8,2
167.400	1.828.895	12	mahomet.	—	—	35	189,8
178.700	1.103.040	6	katolic.	9.753	3 st.	91,6	557,4
1.121	59.127	53	ewangel.	—	—	1,4	1,6
942.300	2.546.835	3	katolic.	7.600	3 st.	44,6	187
2 640	236.000	89	mahomet.	—	1 „	22,1	—

Polska literatura naukowa w roku 1909.

Pod znakiem Juliusza Słowackiego upłynął ten jego rok jubileuszowy. Prócz przeróżnych, w miarę sił i okoliczności, obchodów, zaznaczyła się ta pamiętna rocznica urodzin twórcy „Króla-Ducha” szeregiem wydawnictw, mających na celu wyjaśnienie i zgłębienie, a także popularyzację wśród szerokich warstw czytelnich utworów wielkiego poety.

A przede wszystkim—wydania. Jedno z nich w 6-ciu wielkich tomach wyszło nakł. księg. Gebethnera i Wolffa w Warszawie, w układzie znającego miłośnika naszej poezji romantycznej, autora „Monsalwatu”, d-ra Artura Górskiego. Zawiera ono wszystkie pisma drukowane poety z wydań zbiorowych, rozproszone po czasopiśmie i osobnych drukach, a także wiele rękopiśmiennych, dotychczas nieznanych; jest też i poprawne, co poręcza samo imię autora edycji, dobrze zasłużonego w dziedzinie badań historyczno-literackich; jest wreszcie i najtańsze ze wszystkich, co jest rzeczą niezmiernie ważną, jeżeli chodzi o popularyzację pism twórcy „Anhellego” (cena rb. 4, w opr. płóc. rb. 6, w wykł. opr. rb. 8).

Innym znów celom odpowiada wielka, 10-tomowa edycja, podjęta przez księgarnię W. Gubrynowicza w Lwowie, a dokonana zbiorowemi siłami Br. Gubrynowicza i W. Hahna, p. t. „Dzieła, pierwsze krytyczne wydanie zbiorowe” (cena kor. 40, na czerpanym papierze kor. 75). Wydawcy nie zadowolili się plonem pism drukowanych poety, sięgnęli do rękopisów i dali nam wydanie jak najpełniejsze (choć niezupełnie kompletne, przygotowuje się tom XI-ty, dodatkowy), o dużej wartości naukowej, wydanie, dające trwałą podstawę do przyszłej pracy naukowej.

Trzecie wierne wydanie, nakładem księgarni H. Altenberga we Lwowie, wykonał prof. Tadeusz Pini, p. n. „Dzieła Juliusza Słowackiego” (cena rb. 6). Zawiera się w dwóch wielkich tomach ścisłego, dwuspalowego druku i mieści w sobie wszystkie drukowane pisma poety; rozpoczyna ono wydawnictwo „Biblioteki klasyków polskich”, przez firmę H. Altenberga zamierzone.

A potem jubileusz Słowackiego wywołał całą powódź studyów, rozpraw, przyczynków, szkiców, wreszcie książeczek popularnych, udostępniających utwory poety licznym rzeszom czytelnym. Na pierwszym miejscu należy wymienić pisma zbiorowe, różnym stronom twórczości autora „Balladyny” poświęcone: 1) nauczyciele szkół galicyjskich złożyli się na wielką, trzytomową, kilkadziesiąt prac krytycznych zawierającą „Księgę pamiątkową ku uczczeniu setnej rocznicy urodzin J. Słowackiego” (cena kor. 20); 2) grono nauczycieli gimnazjum II we Lwowie wydało wspólnemi siłami księgę jubileuszową p. t. „Juliuszowi Słowackiemu” (cena kor. 3); 3) wreszcie—młodzież lwowska, kształcąca się pod kierunkiem prof. J. Kallenba-

cha, wystąpiła z pięknem wydawnictwem zbiorowem, niezmiernie sympatycznym, p. n. „Cieniom Juliusza Słowackiego, rycerza napowietrznej walki, która się o narodowość naszą toczy, uczniowie wszechnej lwowskiej” (cena rb. 3). Dodać należy, że liczne z zamieszczonych w powyższych wydawnictwach studia i szkice ukazały się w osobnych odbitkach.

Nie dość na tem. O istotnem zainteresowaniu się twórczością Słowackiego świadczy też mnóstwo osobnych dzieł i dziełek, wśród których nie brak rzeczy wielkiej wartości naukowej. Do nich należy np. znakomita praca, owoc skrzętnych badań i wielkiej erudycji, Jana Gwalberta Pawlikowskiego „Studyów nad „Królem-Duchem”, część pierwsza: „Mistyka Słowackiego” (cena rb. 5); cfciaż to jest tylko część pierwsza pracy zamierzonej i „Króla-Ducha” dotyczy zaledwie pośrednio, w dziejach studyów nad ostatnią dobą twórczości poety jest to olbrzymi krok naprzód.

Tego samego przedmiotu dotyczy również doskonała rozprawa Ignacego Matuszewskiego p. t. „Król-Duch czy Królowie-Duchy” (cena kop. 50), jak również, w znacznej mierze, Juliusza Kleinera „Studyów o Słowackim” (cena rb. 1.20). Wreszcie, ukazała się pierwsza książeczka popularna o „Królu-Duchu”, M. Mossocowej (M. Koliskówny), p. n. „Arcydzieło Juliusza Słowackiego, Król-Duch” (cena kop. 60).

Rozlicznych kwestyi, związanych z życiem i twórczością poety, dotyczą następujące prace, przeważnie charakteru analitycznego: 1) Bronisława Chlebowskiego „Słowacki i Szekspir” (cena kop. 30); 2) Stanisława Maykowskiego „Anelli Słowackiego w świetle najnowszych badań krytyczno-literackich” (cena kop. 45); 3) Tadeusza Grabowskiego „Juliusz Słowacki, jego życie i dzieła na tle współczesnej epoki” (tom I, bardzo dobra praca syntetyczna, powstała z rozszerzenia zarysu, zamieszczonego w trzech tomikach „Książek dla wszystkich”, cena rb. 1.80); 4) tegoż: „Filozofia Juliusza Słowackiego” (cena kop. 45); 5) Juliusza Kleinera „Układ i tekst dzieł Juliusza Słowackiego, o pierwszym wydaniu zbiorowem pism poety” (cena rb. 1.20); 6) W. Hahna „Szkice literackie o J. Słowackim” (cena rb. 1.30; tenże autor wydał dwa szkice popularne jubileuszowe); 7) L. Méyeta: „Słowacki i Wiszniewski” (cena kop. 40); 8) tegoż: „Kiedy się urodził Juliusz Słowacki?” (cena kop. 60); 9) tegoż: „Słowacki i Komierowski” (cena kop. 40); 10) Tadeusza Sinka: „Hellenizm Juliusza Słowackiego” (cena rb. 1.80); 11) ks. J. Cierniewskiego: „Juliusz Słowacki w świetle swoich pism religijnych” (cena kop. 60); 12) Józefa Wiśniowskiego „Święto poety, jubileuszowe szkice o Słowackim” (cena rb. 1.20); 13) Henryka Trzpisza: „Ze studyów nad Słowackim” (cena rb. 1.60); 14) L. Janowskiego: „Lata uniwersyteckie Słowackiego” (cena kop. 35); 15) W. Lutosławskiego „Darwin i Słowacki” (cena kop. 30); 16) M. Sołomnickiego: „Juliusz Słowacki wychowawcą narodowym”; 17) Jana Z. Konecznego „Juliusz Słowacki w świetle okultyzmu”.

Prócz tego W. Hahn ogłosił książkę p. t. „Juliusz Słowacki w poezji polskiej”, rodzaj antologii poetyckiej; dalej wyszło kilka-

naście jubileuszowych dzieł popularnych, wśród których wyróżnia się rzecz, wydana nakładem „Macierzy Polskiej” w Galicyi, p. t. „Żywot i wybór pism J. Słowackiego w setną rocznicę urodzin”, ze wstępem i w układzie K. Wojciechowskiego (cena kop. 40).

Z pośród zeszytów i numerów jubileuszowych, wydanych przez rozliczne czasopisma, wysuwa się na czoło specjalny, Juliuszowi Słowackiemu poświęcony, tom Pamiętnika Literackiego.

Przechodząc do studyów z dziedziny historii literatury polskiej, wymienimy najgłośniejsze z nich w porządku chronologicznym przedmiotów. Najdawniejszej epoki piśmiennictwa naszego dotyczy studium prof. Teodora Wierzbowskiego o „Bogarodzicy” (cena kop. 10). Z pierwszej połowy XVI-go stulecia mamy cenną niezmiennie publikację prof. Ignacego Chrzanowskiego, a mianowicie klasyczne pod każdym względem wydanie „Ezopa” Biernata z Lublina, tych najdawniejszych bajek, w języku polskim spisanych (cena rb. 4.50); być może, iż z pod pióra tegoż Biernata wyszedł wydany obecnie przez p. Franciszka Pułaskiego „Dyalog Palinura z Charonem” (cena kop. 90).

Ciekawy przyczynek do literatury naszej XVII w. dał nam p. Stanisław Turowski w monografii p. t. „Samuel ze Skrzypny Twardowski i jego poezya na tle współczesnem” (cena kop. 80). Na tem też miejscu wymienić winniśmy rozpoczęte niedawno przez p. Karola Badeckiego wydawnictwo p. n. „Białe kruki”, t. j. zbiór niezmiennie rzadkich dawnych druków; dotychczas wyszły dwa numery: satyra wierszowana p. t. „Lament chłopski na pany” (cena rb. 1.80), i poemacik satyryczny Piotra Zbylitowskiego z r. 1600, p. t. „Przygana wymyślnym strojem białogłowskim” (cena rb. 3.15).

Epokę stanisławowską charakteryzują wybornie studia prof. Chrzanowskiego: „Z dziejów satyry polskiej XVIII wieku” (cena rb. 1.50); cennym też materiałem do tej ery jest prof. Wierzbowskiego wydawnictwo materiałów do dziejów Komisji Edukacyjnej.

Przechodząc do minionego stulecia, zauważyć musimy, iż znane go powszechnie wydawnictwa, p. t. „Wiek XIX, sto lat myśli polskiej”, pod redakcją Br. Chlebowskiego, Ign. Chrzanowskiego, J. Korbuta, St. Krzemińskiego i niżej podpisanego ukazał się tom V, z wyborną charakterystyką Zygmunta Krasińskiego, pióra Br. Chlebowskiego, na czele (cena rb. 1.80, w opr. rb. 2.50).

Cenne przyczynki do charakterystyki śpiewaka „Wiesława” ogłosił dr. Aleksander Łucki: „Nieznane poezye Kazimierza Brodzińskiego” (cena rb. 1.80), oraz „Młodość Kazimierza Brodzińskiego” (cena rb. 1.10), obie prace na podstawie nieznanymi materiałami rękopiśmiennymi.

Liczbę „mickiewiczianów” powiększyła niezmiennie cenna, nowe rzucająca światło na autora „Ody do młodości” publikacja „Nieznanych pism (1817—1823)”, z nowo odnalezionego Archiwum Filomatów wydobytych i ogłoszonych przez prof. J. Kallenbacha (cena rb. 2.40). Piękną też pracę o Mickiewiczu napisał młody badacz, p. Manfred Kridl, p. t. „Mickiewicz i Lammennais, studium porównawcze” (cena rb. 1.35).

Literaturę biograficzną, dotyczącą autora „Przedświtu”, zbogaciły następujące prace: F. Hoesicka „Miłość w życiu Zygmunta Krasińskiego” (cena rb. 3.20), oraz ogłoszone w pięknej szacie wydawniczej przez p. L. Wellischa nieznane listy „Zygmunta Krasińskiego do Ary Scheffera” (cena rb. 3.50).

Kilka też studyów dotyczyło Cyprjana Norwida, który coraz bardziej staje się popularnym i znanym, w wiele lat po śmierci: pisze o nim Adam Krechowiecki: „O Cyprjanie Norwidzie, próba charakterystyki” (2 tomy, cena rb. 3.60). Cezary Jellenta: „C. Norwid, szkic syntezy” (cena kop. 70), A. E. Balicki: „C. Norwid” (cena kop. 40); ogłasza jego utwory p. R. Zrębowski („Wybór poezyi”, cena rb. 1.20), „Czarne i białe kwiaty”, nowele (cena rb. 1.60).

Innego z zapomnianych, znakomitego autora „Powstania narodu polskiego”, dotyczą dwie nowe monografie: Artura Słwińskiego „Maurycy Mochnacki, żywot i dzieła” (cena rb. 2.40), oraz Jana Kucharzewskiego „Maurycy Mochnacki” (cena rb. 3).

Wreszcie, kończąc z epoką romantyzmu, wymienimy jeszcze dwie prace p. Andrzeja Baumfelda: „Polska myśl mesyjaniczna” (cena kop. 85), oraz „Mieczysław Romanowski, studium ideowe i literackie” (cena kop. 50).

Z ostatniej doby naszej twórczości wymienimy przedewszystkiem rzecz, mającą charakter syntezy, a mianowicie Jana Lorentowicza „Młoda Polska” (2 tomy, cena rb. 1.65), dalej dwa studia o autorze „Wesela”: Józefa Kotarbińskiego „Pogrobowiec romantyzmu, rzecz o Stanisławie Wyspiańskim” (cena rb. 1.80), oraz Walerego Gostomskiego „Arcytwór dramatyczny Wyspiańskiego, Wesela” (cena kop. 40); dalej podniosła, nawszkroś przeniknięta duchem patriotycznym monografię prof. Stanisława Tarnowskiego o „Julianie Klaczce” (cena 2 tomy rb. 3). Wreszcie wspomniany powyżej prof. Chrzanowski poświęcił prof. Władysławowi Nehringowi piękny, serdeczny nekrolog (cena kop. 60), a p. W. Gostomski wydał rzecz o Elizie Orzeszkowej.

Na końcu wymienimy pracę, mającą charakter ogólny: pod kierunkiem prof. dr. R. Pilata wydawany uniwersytecki kurs „Historii literatury polskiej” (dotychczas ukazał się tom IV, literatura XVIII w., oraz dwa zeszyty tomu II: piśmiennictwo w XVI stuleciu), oraz Chrzanowskiego wykład wstępny w uniwersytecie jagiellońskim, p. t. „O literaturze polskiej” (cena kop. 40).

Piśmiennictwo naukowe z dziedziny literatury powszechnej przedstawia się, jak zwykle u nas, niezmiennie ubogo: z rzeczy ważniejszych możemy wymienić zaledwie Władysława Jabłonowskiego „Dokoła Sfinksa, studia o twórczości i życiu narodu rosyjskiego”, (cena rb. 1.50), prof. Kazimierza Morawskiego „Historia literatury rzymskiej za rządy polskiej” (cena rb. 3.20), wreszcie dr. R. Dybrowskiego „Literatura i język średniowiecznej Anglii” (cena rb. 1 kop. 20).

Niezbyt obficie przedstawia się również plon naukowy ubiegłego roku w dziedzinie językoznawstwa: wymienimy tu „Rocznik sławistyczny”, wydawany przez Jana Łosia, Kazimierza Nitzscha

i Jana Rozwadowskiego (dotychczas wyszły dwa tomy, cena za tom rb. 3.20), Adama Antoniego i Mirosława Kryńskich „Zabytki języka staropolskiego“ (zeszyt I, cena za całość rb. 2), wreszcie—Aleksandra Brücknera „Filologia i lingwistyka, szkic polemiczny“ (cena kop. 60).

A teraz przychodzi czas na wielki dział historii. Przedewszystkiem—historii ojczystej.

Wielka rocznica zwycięstwa połączonych wojsk Polski, Litwy i Rusi nad zakonem krzyżackim na polach Grunwaldu wywołała powódź utworów i wydawnictw przygodnych, dzieł, pism i pismek, mających na celu wyjaśnienie doniosłości bitwy grunwaldzkiej, oraz jej jubileuszu półwiekowego.

Z pośród tych książek przeróżnych, wielkich i małych, na pierwszym miejscu wymienić należy klasyczną monografię Antoniego Prochaski p. t. „Król Władysław Jagiełło“ (2 tomy, cena rb. 6.50). Autor, dobrze znany z historyografii naszej ze studiów, dotyczących właśnie Polski, Litwy i Zakonu w XIV i XV stuleciu, był, jak nikt inny, powołany do tej trudnej pracy. A że wykonał ją bez zarzutu, tego dowodem okoliczność, iż praca ta wyszła pod egidą i nakładem najwyższej naszej instytucji naukowej, Krakowskiej Akademii Umiejętności (z funduszu Nestora Bucewicza). Rzecz ta, obszerna i gruntowna (przeszło 800 stron druku sporej ósemki), może być uważana za jedną z najtrwalszych pamiątek, jakie pozostawił po sobie społeczeństwu naszemu jubileusz grunwaldzki.

Do cenniejszych wydawnictw okolicznościowych należą trzy piękne albumy. Jeden z nich, p. t. „Album jubileuszowe Grunwald, szkic historyczny“ (cena rb. 6). Tekst, zawierający obraz dziejów zakonu krzyżackiego na ziemiach polskich, opracował Jarosław z Bratkowa; liczne ilustracje czynią całość niezmiernie interesującą i miłą dla oka.

Drugie wydawnictwo w tymże zakresie i rodzaju, p. t. „Hold Grunwaldowi, album pamiątkowe“ (cena rb. 2.25), wyszło w Krakowie, staraniem „Straży polskiej“. Tekst wypełniły fragmenty z dzieł naszych historyków, oraz artykuły publicystyczne, dotyczące Grunwaldu (K. Lubecki, A. E. Balicki, K. Szajnocha, T. Korzon, A. Prochaska, K. Bartoszewicz), wiersze, mowy. Trzecie wydawnictwo, najpiękniejsze, wyszło z pod pióra utalentowanego poety, Lucyana Rydla, p. t. „Królowa Jadwiga“ (Poznań, cena rb. 12.50); w zakończeniu hymn Bogarodzica. Ilustracje liczne i dobrze wykonane.

Z pomiędzy wydawnictw popularnych wyróżnia się przedewszystkiem zwięzły, starannie opracowany i pięknie wydany staraniem Macierzy Polskiej w Galicji szkic prof. Wiktora Czermarka p. t. „Grunwald“ (cena kop. 45); dalej zamieszczona w wydawnictwie imienia Tadeusza Kościuszki rzecz Czesława Pieniążka p. t. „Polska i Krzyżacy, opowiadanie historyczne“ (cena kop. 30); pożyteczna jest też wydana w „Książkach dla wszystkich“ monografia popularna Mieczysława Offmańskiego, p. t. „Grunwald, monografia historyczna“, (kop. 20), jak również znakomitego historyka, Tadeusza Korzona, „Grunwald, ustęp z dziejów wojennych Polski“ („Biblioteczka Narodowa“, cena kop. 12), a także Stanisława Smolki szkic p. t. „Grun-

wald i Beresteczko“ (cena kop. 25). Dla młodzieży wreszcie opracował dzieje Zakonu, oraz wojny 1410 roku Ludwik Glatman, w pracy, p. t. „Wielka wojna, szkic historyczny w 500-tną rocznicę zwycięstwa pod Grunwaldem“ (cena kop. 60, w opr. kop. 80).

Z obowiązku kronikarskiego wymienimy jeszcze wszystkie inne broszurki i dziełka jubileuszowe: 1) T. S. „15 lipca 1410—1910, Sława Polski, Płowce, Grunwald, Hold Pruski, ku uczczeniu 500-letniej rocznicy pogromu krzyżactwa“ (nakładem „Sokoła“ w Podgórzu, cena kor. 1); 2) Stanisław Dąbrowski: „1410—1910, Bój Grunwaldzki“ (wydawnictwo ludowe im. Staszyca, bardzo dobra książeczka, cena kop. 30); 3) „Pogrom Krzyżaków pod Grunwaldem“ (cena kop. 15); 4) prof. Henryk Pachonński: „Krzyżacy, wydanie drugie“ (cena kop. 15); 5) ks. Ignacy Kłopotowski: „Sąd Boży pod Grunwaldem, w 500-tną rocznicę“ (cena kop. 5); 6) „W pięćsetlecie rocznicę 1410—1910“ (cena kop. 40); 7) „Pochód wojsk polskich i bitwa pod Grunwaldem, opowiadanie historyczne z początków XV wieku dla młodzieży i ludu naszego“ (cena kop. 30).

Wyszło wreszcie kilka broszurek okolicznościowych, publicystycznych, związanych z uroczystością grunwaldzką, jako to: Kazimierza Łady rzecz p. t. „Na Grunwald, wizja doby obecnej“ (cena kop. 40), Wł. Studnickiego rozprawka: „Przeciwko prądowi w sprawie obchodu grunwaldzkiego“ (cena kop. 40), oraz Lechity „W przeddzień rocznicy grunwaldzkiej.“

Wymienimy teraz monografie historyczne z ubiegłego roku w porządku chronologicznym ich przedmiotów. Średniowiecza dotyczą następujące prace: Adama Szelągowskiego „Najstarsze drogi z Polski na Wschód w okresie bizantyńsko-arabskim“ (cena rb. 1.35); Stanisława Kętrzyńskiego „O królestwie Wielkopolskim“ (cena kop. 75), Marcelego Handelsmana „Historia polskiego prawa karnego (tom II: „Prawo karne w statutach Kazimierza W.“, cena rb. 1.50), dr. M. Balabana „Dzielnica żydowska we Lwowie, jej dzieje i zabytki“ (cena rb. 1.20), wreszcie cenna, bardzo pożyteczna praca, Antoniego Marylskiego Łuszczewskiego „Historia włościan w Polsce, czasy najdawniejsze do początków XIII wieku“ (cena rb. 1.50).

Do najważniejszych nabytków naszej historyografii w zakresie XVI stulecia należy przedewszystkiem wydane starannie przez młodego historyka, dr. Józefa Siemieńskiego, „Archiwum Jana Zamoyskiego“ (obecnie ukazał się tom II, obejmujący lata 1580—2, cena rb. 6), pierwszorzędnej wartości źródło do poznania dziejów naszej polityki za panowania Stefana Batorego. Wielce zasłużony badacz dziejów Polski i Rusi w XVI wieku, Aleksander Jabłonowski, wydał część II tomu XVII pomnikowego wydawnictwa „Źródła dziejowych“, opisujący województwo Podlaskie pod względem geograficzno-statystycznym (cena rb. 2); ostatnio wyszedł tom I zbiorowych „Pism“ uczzonego badacza, dotyczący ziem ruskich Rzeczypospolitej (cena rb. 2.50). Cennym źródłem do dziejów rozkwitu Rzeczypospolitej jest wydawnictwo p. t. „Lauda sejmikowe“, którego tom XX zawiera luda wisznięskie z roku 1572—1648, a wyszedł staraniem A. Prochaski (cena rb. 10). Wreszcie dwie bardzo ciekawe mono-

grafie, omawiające mniej znane strony życia narodowego XVI w., zawdzięczamy Adamowi Szelańskiemu: „Z dziejów współwzrostu Anglii, Niemiec, Polski i Rosji“ (cena rb. 2.40), oraz Wacławowi Sobieskiemu „Polska a Hugonoci po nocy św. Bartłomieja“ (cena rb. 1.80).

Smutne czasy Jana Kazimierza maluje interesująca monografia Fr. Rawity Gawrońskiego o „Bohdanie Chmielnickim“ (cena 2 tomy rb. 6), a przede wszystkim rzecz niepospolitej wartości naukowej, z wielkim talentem napisana, mianowicie serya III „Szkiców historycznych“ znakomitego dziejopisa, dr. L. Kubali, przedstawiająca wojnę moskiewską r. 1654—1655 (cena rb. 2.40).

Kilka ciekawych publikacji dotyczy XVIII stulecia. Tu wymienić należy Władysława Konopczyńskiego „Polskę w dobie wojny siedmioletniej“ (część pierwsza: 1755—1758, cena rb. 1.50); dalej Kazimierza Pułaskiego ciekawe przyczynki, zawarte w seryi czwartej „Szkiców i poszukiwań historycznych“, a dotyczące konfederacji barskiej (cena kor. 6); wreszcie K. Bartoszewicza popularne, suto ilustrowane „Dzieje insurekcji Kościuszkowskiej“ (cena kor. 12).

Osobną grupę tworzą monografie, odtwarzające warunki bytu narodu polskiego nazajutrz po rozbiorach, jako to: Macieja Loreta „Kościół katolicki a Katarzyna II, 1772—1774“ (cena rb. 1), ks. Stanisława Chotkowskiego „Historia polityczna Kościoła w Galicyi za rządów Maryi Teresy“ (2 tomy, cena rb. 7.50), wreszcie — dr. W. Tokarza „Galicya w początkach ery Józefińskiej“ (cena kor. 7.50).

Zwracając się ku minionemu stuleciu, winniśmy przede wszystkim zaznaczyć świetne dzieła prof. Szymona Askenazego. Nie mówiąc już o drugim wydaniu seryi I „Wczasów historycznych“ (cena rb. 2), znakomity autor „Księcia Józefa“ wystąpił w roku ubiegłym ze świetną monografią, jakiej dawno już nie było w naszym piśmiennictwie historycznym, mianowicie „Łukasiński“ (cena rb. 6.00), która jest nie tylko historią nieszczęsnego więźnia z Belwederu, ale i rozległym niezmiernie, a wysoce utalentowanym piórem skreślonym obrazem stanu politycznego Królestwa od r. 1815, z przepysznymi charakterystykami Aleksandra I, Konstantego, Nowosilcowa i inn. Prócz tego uczony profesor wydał dwa tomy szkiców: „Dwa stulecia, XVIII i XIX, badanie i przyczynki“ (serya II, cena rb. 3), oraz „Nowe wczasy“ (cena rb. 2.40), a każdy z tych przyczynków nosi na sobie wybitne piętno niepospolitego umysłu badacza i pisarza.

Wysokiej wartości naukowej jest dokonana przez Bronisława Gembarzewskiego publikacja nieznanych „Pamiętników“ Ignacego Prądzyńskiego (tomów cztery z dodatkowym, zawierającym przedmowę Jerzego Moszyńskiego (cena kor. 46); jest to nie tylko wzór pracy edytorskiej, ale i źródło historyczne, rzucające nowe światło na wypadki 1830—1831 r. Podobnej wagi jest podjęte przez Michała Rozwadowskiego wydawnictwo ocalonego szczęśliwie z rozbicia „Dziennika sejmowego z r. 1830—1831“ (dotychczas ukazały się cztery tomy, cena tomu po rb. 4.20). Odnalazł się też i został przez Maryana

Antoniego Kurpiela „Pamiętnik z 1830—1831 roku“ J. U. Niemcewicza, który dotąd mieliśmy za stracony (cena kor. 3.40). Mnóstwo też ciekawych i nieznanych materiałów historycznych zawiera opublikowana przez Stanisława Smolkę „Korespondencya“ ministra Lubbeckiego z lat 1821—1830 (4 tomy, cena kor. 36).

Wspomnieć też na tem miejscu musimy o pracach Ernesta Łubińskiego: o monografii o „Berku Joselowiczu i jego synu“ (cena rb. 1), oraz o tomie szkiców historycznych p. t. „Wspominki, z dni historycznych kart kilka“ (cena rb. 1.80), a wreszcie o popularnych, z licznymi ilustracjami „Dziejach powstania listopadowego“, pióra Augusta Sokolowskiego (cena rb. 6).

Kilka też ciekawych przyczynków znalazło się w „Miscellaneous historycznych“ Aleksandra Kraushara, z pośród których wyróżnia się zwłaszcza na podstawie nieznanych dokumentów skreślony „Spisek koronacyjny w roku 1829 w świetle prawdy historycznej“ (cena rb. 1).

Dziejów emigracji polskiej po r. 1831 dotyczą dwie prace: Antoniego Karbowiaka „Dzieje edukacyjne Polaków na obczyźnie“ (cena rb. 2.70), oraz dr. Bolesława Limanowskiego piękna monografia o „Stanisławie Worcellu“ (cena kor. 10).

Zaznaczywszy wreszcie, że przyczynkami do epoki, poprzedzającej bezpośrednio ostatnie powstanie, są wspomnienia Maryana Dubickiego: „Młodzież polska w uniwersytecie kijowskim przed rokiem 1863“ (cena rb. 1), oraz „Z przeszłości 1861—1862“ (cena rb. 1.50), oraz wspomniawszy o dr. Jana Stelii-Sawickiego „Galicyi w powstaniu styczniowym“ (cena rb. 2.50), kończymy ten przegląd wzmianką, że najogólniejsze pytania z zakresu historyzofii rozwiązuje niezmiernie głęboka, śmiała i oryginalna praca J. K. Kochanowskiego, p. t.: „Echa prawieku i błyskawice praw dziejowych na tle teraźniejszości“ (cena rb. 1.50).

Niewiele jest do powiedzenia o naszym piśmiennictwie naukowym w zakresie historii powszechnej: prócz Ludwika Kulczyckiego „Rewolucyi rosyjskiej od Dekabrystów do wędrowki w lud, 1825—1870“ (cena rb. 2.80), prócz ks. Karola Dębińskiego „Raskołu i sekt prawosławnej cerkwi rosyjskiej“ (cena rb. 1), wymienić tylko możemy świetną monografię Kazimierza Chłędowskiego p. t. „Rzym, ludzie Odrodzenia“, jeden z piękniejszych nabytków naszej literatury historycznej w omawianym okresie czasu (cena rb. 8.20, w opr. rb. 10.40).

Wspomniawszy mimochodem o kilku monografiach i wydawnictwach z dziedziny historii sztuki, jako to: świetna rzecz Stanisława Witkiewicza o „Matejce“, bogato ilustrowana (cena rb. 5.40), pięknie również wydana monografia Antoniego Gawińskiego o „Józefie Buchbinderze, polskim malarzu religijnym, 1839—1909“ (cena rb. 3), Henryka Opieńskiego „Chopin“ (cena rb. 2.25), jak wreszcie piękny album do dziejów naszej historii sztuki, p. t. „Malarstwo polskie w odblaskach barwnych“ (cena 12 zeszytów rb. 18), przechodzimy do prac naukowych z dziedziny nauk społecznych i politycznych.

Tutaj należą przede wszystkim dwa wybitne dzieła z zakresu polityki: a mianowicie prof. dr. Józefa Buzka, posła do Rady Państwa, „Historia polityki narodowościowej rządu pruskiego wobec Polaków od traktatów wiedeńskich do ustaw wyjątkowych z r. 1908“ (cena rb. 3), oraz prof. Józefa Milewskiego, również polityka czynnego, „Zagadnienie narodowej polityki“ (cena kor. 6). Te dwie prace wysokiej wartości naukowej, wielce pouczające i głębokie, to najcenniejszy dorobek naszej literatury publicystyczno-politycznej w omawianym przez nas okresie.

A prócz tego wymienić nam jeszcze należy dwa dzieła, biegunowo różne pod względem wypowiedzianych poglądów i przekonań politycznych, a mianowicie Wojciecha hr. Dzieduszyckiego rzecz p. t. „Dokąd nam iść wypada?“ (cena kor. 6), oraz Ludwika Krzywickiego „W otchłani“ (cena rb. 1.60); zestawienie tych enuncjacji przedstawicieli dwóch przeciwnych obozów byłoby niezmiernie interesujące.

Książki Stanisława Brzozowskiego p. t. „Legenda Młodej Polski, studia o strukturze duszy kulturalnej“ (cena rb. 2.80), oraz „Idea“ (cena rb. 2.80), wywołały nie tylko żywe zainteresowanie i najsprzeczniejsze sądy, ale i namiętne spory, zarówno ze względu na świeżość i oryginalność zawartych w nich sądów i uwag, jak i z uwagi na osobę autora.

W zakresie teoretycznym nauk społecznych wymienić nam przede wszystkim należy dzieło Aleksandra Świętochowskiego, p. t. „Utopie w rozwoju historycznym“ (cena rb. 2), szczegółowy przegląd wszystkich teorii utopijnych od najdawniejszych czasów, dzieło, jakiego jeszcze nie było w literaturze naszej.

Jednej tylko utopii nie uwzględnił szanowny autor, a to tylko dlatego, że ukazała się już po wyjściu jego książki: mówimy tu o niezmiernie oryginalnym, budzącym wielkie zainteresowanie, śmiałym dziele prof. Wincentego Lutosławskiego, p. t. „Ludzkość odrodzona, wizje przyszłości“ (cena rb. 1.50); ten ponętny obraz lepszej przyszłości pociągnie każdego czytelnika, choćby nawet i nie podzielał nadziei i przekonań autora.

Jeżeli teraz wymienimy jeszcze ks. Stefana Pawlickiego, prof. uniwersytetu krak., kurs „Socjologii“ (cena kor. 7), dalej prof. Fr. Zolla (juniora) część ogólną „Austriackiego prawa prywatnego“ (cena kor. 12), wreszcie mające charakter bardziej publicystyczny dziełko Leo Belmonta „Socjalizm i sprawiedliwość“ (cena rb. 1.50), Stefana Prószyńskiego cenną broszurkę ekonomiczną p. n. „Z padołu na wyżyny, jak zebrać fundusze“ (cena kop. 85), prace źródłowe St. Lubicza „Kwestya włościańska w Polsce porzbirowej“ (cena rb. 1.60) i Ludwika Włodka „Polskie kolonie rolnicze w Paranie“ (cena kop. 75), oraz rozprawki Jerzego Kurnatowskiego: „Zasady moralne“ (cena kop. 50), oraz „Moralność i życie“ (cena kop. 60), wyczerpiemy wszystkie najważniejsze prace z zakresu nauk społecznych z ubiegłego roku.

Co się tyczy filozofii, to zwrócimy uwagę na oryginalne dzieło prof. W. Lutosławskiego, p. n. „Rozwój potęgi woli przez psychofizyczne ćwiczenia“ (cena rb. 1.20), które ma na celu wywar-

biogłównego skutku tak na rozwój organizmu, jak i podniesienie poziomu świata duchowego, a zwłaszcza woli; jednocześnie wyszły tegoż autora, w drugim wydaniu, „Początki filozofii greckiej od Thalesa do Demokryta i Sokratesa“ (cena rb. 1.20).

Z innych praw w zakresie filozofii w najogólniejszym znaczeniu tego wyrazu wymienimy przede wszystkim tom specjalny Przeglądu Filozoficznego, wypełniony rozprawami na temat „Wyjaśnienie i opis“, odznaczonym na ostatnim konkursie redakcji Przeglądu (cena rb. 2.40, a dalej dzieła: prof. dr. Kazimierza Twardowskiego, p. t. „O filozofii średniowiecznej wykładów sześć“ (cena rb. 1.30), Ignacego Radlińskiego „Spinoza, rzecz polityczno-społeczna“ (cena rb. 2.20), ks. prof. Fr. Gabryły „Filozofia przyrody“ (cena rb. 4), Maryana Borowskiego „O pojęciu konieczności“ (cena kop. 75), Wł. M. Kozłowskiego: „Historia filozoficzna powstania i rozwoju idei podstawowych umiejętności współczesnej“ (cena rb. 1.30), Floryana Znanieckiego „Zagadnienie wartości w filozofii“ (cena rb. 1.20), F. Bogackiego „Zagadnienia etyki“ (cena kor. 3), S. Rudniańskiego „Pogadanki filozoficzne“ (cena kop. 40), Michała Sobieskiego „Przedziwo Arachny, z pogranicza sztuki i filozofii“ (cena rb. 1), Jakóba Lewkowicza „Podstawowe zagadnienia teoretycznej i praktycznej“ (tom I: zagadnienia teoretyczne, cena rb. 1).

Pozostają jeszcze prace z dziedziny nauk matematyczno-przyrodniczych.

Tu, oczywiście, wymienić tylko możemy dzieła, mające charakter ogólno-kształcący, pomijając rozprawy i studia specjalne, dla ogółu czytelników niedostępne. Do takich należą prace znakomitego przyrodnika, profesora uniwersytetu lwowskiego, dr. Józefa Nusbauma, jako to świetna rozprawa p. t. „Idea ewolucji w biologii, przeszłość, stan obecny i wpływ na rozwój wiedzy ludzkiej“ (cena rb. 5.50, w opr. rb. 6.50), oraz zbiór szkiców i odczytów, zebranych w tom, p. t. „Szlakami wiedzy“ (cena rb. 3.30). Dalej wymienimy prof. Adama Bochenka „Anatomia człowieka, podręcznik dla słuchaczy szkół wyższych i lekarzy“ (cena kor. 20), a także prof. dr. Ludwika Brunera „Ewolucję materii, zarys nauki o promieniotwórczości“ (cena rb. 1.35). Z dziedziny astronomii wyszczególnimy prof. dr. Marcina Ernsta „Budowę świata, szkice astronomiczne“ (cena rb. 4.20), w zakresie matematyki wyższej — Wł. Polkierskiego „Zasady rachunku różniczkowego i całkowego“ (tom II, cena rb. 2.40); wreszcie dodamy słówko o doskonałych „Szkicach z historii chemii“ dr. Mieczysława Centnerszwy (cena rb. 1.80), oraz wydanym niedawno pierwszym tomie „Wyboru pism“, pozostałych po zmarłym przed paru laty znakomitym badaczu przyrody, Stanisławie Kramsztyku, a wtedy wyczerpiemy wszystko, oczywiście w najogólniejszym zarysie, na co zdobyła się umysłowość polska w omawianym przez nas okresie czasu.

Henryk Galle.

Polska twórczość literacka w ubiegłym roku.

Już się zdawało, że gotowo się sprawdzić staro-rzymskie przysłowie: *inter arma silent musae*, wśród szczyku oręża milkną muzy, że w życie wejdzie owo słynne wezwanie Zygmunta Krasieńskiego: „Zginięcie, me pieśni, wstańcie, czyni moje!” Znaleźli się i tacy pisarze, i to z pośród najprzedniejszych, którzy głośno wołali, że dziś, wobec rozgrywającej się tragedii dziejowej, czas zerwać z dotychczasowym kierunkiem twórczości.

Chwile te prędko minęły. Szeroko rozlane fale zalewu rewolucyjnego wróciły do dawnego łożyska, płyną spokojnie, przynajmniej pozornie, w granitowych cembrowinach, a poezja czynu pozostaje, po dawnemu, marą nieuchwytną. A poezja słowa kwitnie bujnie, również jak i dawniej, jak kwiat namoglilny. Jako wspomnienie przeżytych chwil dziejowych, pozostały — utwory literackie, na wypadkach politycznych z lat ostatnich osnute.

Nie miejsce tu zajmować się rozważaniem kwestyi, czy takie przekuwanie gorącego żelaza wrażeń rewolucyjnych na kształty artystyczne odpowiada zasadniczym warunkom twórczości literackiej; to rozważanie, aczkolwiek nasuwające wiele bardzo poważnych refleksyi, wyprowadziłoby nas za daleko. Dziś tylko zaznaczyć chcemy, że nie ustrzegł się tej pokusy nikt, zarówno z pomiędzy pisarzy starszych i dobrze zasłużonych, jak i młodych i stających dopiero do turnieju literackiego. I byłoby rzeczą niezmiernie ciekawą, jak autorowie różnego autoramentu, usposobienia, wieku i poglądów politycznych, społecznych i artystycznych reagowali na wypadki rewolucyjne; a przecież od Sienkiewicza, Prusa i Weyssenhoffa do Sieroszewskiego, Daniłowskiego i Niemojewskiego tyle indywidualności różnorodnych, a każda w swoim zakresie wybitnych, próbowało sił swoich na polu beletrystyki rewolucyjnej!

Na tem miejscu mamy pomówić o kilku znamienitych objawach w tym kierunku z ostatniego roku. Do nich należą dwie powieści pisarzy tak niepospolitych, jak Henryk Sienkiewicz i Bolesław Prus.

Pierwszy z nich, po kilkuletniem, od czasów „Na polu chwały”, milczeniu, stworzył nową powieść społeczną, p. t. „Wiry” (2 tomy, cena rb. 3, w opr. 3.80), drugi — na tem samem tle rewolucyi naszej ostatnich lat, osnuł „Dzieci” (cena rb. 1.80).

Obaj — z jednego wyszli założenia: w nieustannej trosce o dobro narodu, widząc, że nasz ruch rewolucyjny na błędne zbacza drogi, uderzyli w wielki dzwon na alarm, wołając wielkim głosem do opamiętania.

Obaj pełni są obaw, by w wirze walk społecznych nie zatraciły się skarby dobytku narodowego. Obaj rozumieją doskonale, że wznie-

canie nienawiści kastowych wtedy, gdy właśnie potrzeba wspólnych wysiłków, ku wspólnemu zmierzających celowi, jest ze wszech miar szkodliwe i zgubne. Obaj chcą uczyć swoje społeczeństwo i prostować jego ścieżki — w imię właśnie dobra wspólnego.

Henryk Sienkiewicz.

Bolesław Prus.

Ale poza tem drogi ich rozchodzą się. Bo kiedy Sienkiewicz ma do wodzów naszej ostatniej ruchawki żal za krzywdę, wyrządzoną narodowi, Prus — czuje dla nich litość, jako dla nieszczęsnych obłąkańców, którzy nie tylko innych, ale i siebie samych gubią. Bo kiedy Sienkiewicz zajął się scharakteryzowaniem z dawną swą maestryą nakreślonych postaci, wśród których wyróżnia się kilka ślicznych i oryginalnych główek kobiecych, subtelnym pendzlem malowanych, Prusowi chodziło głównie o zgłębienie istoty rewolucyi, jej skutków i wyników, jako zjawiska znamienitego w życiu społeczeństwa, na którego pulsie Prus-kronikarz i Prus-artysta od tylu lat już trzyma swą baczna rękę.

Tak więc epizody z lat 1905—6 pobudziły dwu najczcigodniejszych przedstawicieli pokolenia naszych pisarzy-pozytywistów do utworów, które na zawsze pozostaną cennym dorobkiem w skarbcu naszego piśmiennictwa pierwszego dziesięciolecia XX stulecia. I „Wiry” i „Dzieci”, piękne objawy zawsze czujnego sumienia narodu, które znajdują swój wyraz w dziełach literatury, zapiszą się na długo w pamięci narodu, który zawsze czcić umiał swych wodzów duchowych, mistrzów i przewodników.

Dalsze, już znacznie cichsze echa rewolucyi znalazły się w cennym utworze znakomitego autora „Dni politycznych”, Józefa Weyssenhoffa. Mówimy tu o „Unii, powieści litewskiej” (cena rb. 2). Główną postacią jest tu ten sam Apolinary Budzisz, „działacz polityczny”, bohater „Dni”, ale na inny grunt przenie-

siony: zjeżdża on do Wilna, by tu, na miejscu, poznać i zbadać „kwestyę litewską“. Poznajemy więc różne typy działaczy, przedstawicieli różnych stronnictw i odłamów społecznych, od „krajowca“ magnata do chłopu-litwomana. Ale nie ogranicza się na tem Weyssenhoff: chodzi mu głównie nie o wypowiedzenie tych lub innych poglądów polityczno-społecznych, lecz o roztoczenie jak najszerszego obrazu Litwy i jej mieszkańców; występuje tu więc po raz pierwszy w twórczości autora „Sprawy Dołęgi“ pierwiastek krajobrazowy, a występuje odrazu z takim mistrzostwem i równoważeniem artystycznym, że musi każdego olśnić i oczarować.

Józef Weyssenhoff.

Wacław Sieroszewski.

Rodzajowość „Unii“ zaznacza się świetnie zarówno w szeregu pysznych figur, z wielkiem umiłowaniem nakreślonych, jak i w licznych scenach, tchnących pogodą, jasnością, ciszą i spokojem.

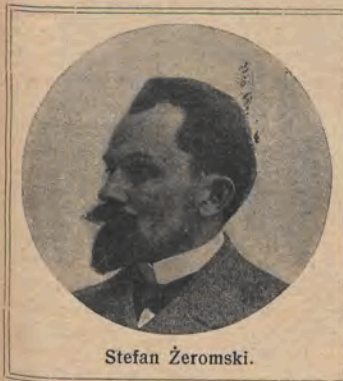
Motywy rewolucyjne odnajdujemy również w wydany w roku ubiegłym nowym tomie nowel Wacława Sieroszewskiego, p. t. „Małżeństwo. Być albo nie być. Tulacze“ (cena rb. 1.80). „Być albo nie być“ jest tragicznym obrazem przejść moralnych więźniów, których rozstrój nerwowy doprowadza do zbiorowego obłędu; w „Tulaczach“ prócz motywu, dawniej już spotykanego w utworach Sirki (ucieczka z Syberii), spotykamy nowy: pogrom chuliński, o ile się zdaje, w jednym z miast polsko-litewskich.

Ale najwięcej wzbudza zaciekawienia „Małżeństwo“, nowela, która, prócz świetnej opisowości, pełnej siły żywiołowej, bujnego, nie znającego jeszcze wędzidła życia w dziewiczej przyrodzie sybirskiej, zaleca się jeszcze niezmierną subtelnością psychologiczną, w odtworzeniu postaci dwojga bohaterów, Polaków-wygnańców, którzy, jak nowocześni Paweł i Wirginia, znaleźli się na wyspie czarodziej-skiej, wśród rwących nurtów rzeki sybirskiej.

W „Małżeństwie“ jest Sieroszewski tylko artystą, malarzem i psychologiem, dalekim od wszelkiej aktualności. Jest nim również i w ostatnio wydanym tomie p. t. „Z fali na falę“ (cena rb. 2). Zniechęcony do współczesności europejskiej, zwrócił się ku motywowi egzotycznemu, jakby w nich szukając ukojenia po strasznych przejściach lat ostatnich. I dał szereg nowel, opowiadań i obrazków z krainy wisien i złocieni, z tak prawdziwym artyzmem napisanych, a dostrojonych tak znakomicie do tła obyczajowego, rodzaju i stylu japońskiego, że niezawodnie utwory te zaliczone będą do najlepszych, jakie kiedykolwiek stworzył. Najdłuższy z nich, „Z fali na falę“, jest poetycznym odtworzeniem wrażeń, doznanych podczas podróży z Szanghaju na wyspę Ceylon.

Najrozpaczliwszym obrazem krwawych, tragicznych przejść 1905—6 r. jest „Róża, dramat niesceniczny“ (cena kor. 3.20), napisany przez autora, ukrywającego się pod pseudonimem Józefa Katerli. Jest to przerażająca swą straszną beznadziejnością wizja rozkładu społecznego, upadku wszelkich haseł i ideałów i moralności publicznej, wreszcie tryumfu sobkostwa i zimnej pogardy ku cudzej niedoli. Ale dramat ten, który zresztą z teatrem nie ma wspólnego, pisany jest tak świetnym stylem i językiem, z taką niepospolitą siłą obrazowania, że sceny i postacie tego utworu na długo pozostają w pamięci czytelnika.

Znakomity autor „Popiołów“, Stefan Żeromski, po „Dumie o Hetmanie“, wystąpił ostatnimi czasy z utworem, pisanym w formie dramatycznej „Sulkowski“. Dzieje bo-

Stefan Żeromski.

haterskiego młodziana, który przedwczesną śmiercią zginął podczas kampanii egipskiej, oddawna już nęciły wyobraźnię Żeromskiego, który młodzieńczemu bohaterowi poświęcił w „Popiołach“ jeden z piękniejszych fragmentów. To też w ostatnim utworze ześrodkował na nim całe światło, wypromienił go aureolą heroizmu i męczeństwa, uczynił go nie tylko dzielnym żołnierzem, genialnym strategiem, płomiennym patriotą, marzącym o odbudowaniu ojczyzny, ale i wyrazicielem nowego porządku rzeczy, który wszedł na widownię dziejową z wielką rewolucją francuską, demokratą i rewolucjonistą.

Rozwiniął się i w całej pełni zajaśniał wielki, samorodny talent Wł. St. Reymonta. A stało się to głównie za sprawą „Chłopów“, których tom czwarty, ostatni, p. t. „Lato“, ukazał się w druku w roku ubiegłym (cena rb. 1.50). I oto stanęła przed nami ta wielka, rozległa epopeja wsi polskiej i duszy chłopskiej, gdzie osiłą główną, dookoła której obracają się wszystkie wypadki,

jest miłość ziemi, ziemi-macierzy i ziemi-karmicielki, a przytem, jak epopeja klasyczna, niemal bezosobowa, doprowadzająca przed-

Wład. St. Reymont.

miotowość do takich krańców, poza którymi rozpoczyna się już twórczość ludowa, gromadna. A że przytem „Chłopi” łączą prostotę i szczerotę z niezwykłą kunsztownością artystyczną, że wreszcie autor, jak mało kto, zna wieś i chłopą, śmiało rzec możemy, że utwór ten zarówno w twórczości Reymonta, jak i w dziejach literatury naszej XX-go wieku, zajmie miejsce jedno z najpocześniejszych. I choćby Reymont nie więcej nie był stworzył, imię jego zapisaloby się trwale na kartach historii rozwoju ducha narodowego.

Ale on pisze ciągle i niestrudzenie. Zaledwie ukończył „Chłopów”, już zabrał się do nowej pracy, która jest nie tylko utworem literackim, ale i czynem narodowym. Mówimy tu o „Wrażeniach i notatkach”, p. t. „Z ziemi chełmskiej” (cena kop. 80). Wydelegowany przez redakcję Tygodnika Ilustrowanego, znakomity autor „Fermentów” zwiedził Chełmszczyznę, zapoznał się z bytem tamtejszego ludu, wtajemniczył w cały świat jego pragnień, obaw i nadziei, miłości i nienawiści i spostrzeżenia swoje wylał na papier w formie skończonej artystycznej: nie tylko wzruszył do głębi serca, pobudził je do żywszego bicia, ale i oczarował wyobraźnię. I dlatego też „Z ziemi chełmskiej”, poza swoją stroną aktualną, poza stroną uczuciową nawet, posiada wielkie, niepospolite znaczenie: jako dzieło sztuki szczerzej i prawdziwiej.

Ostatni wreszcie tom Reymonta nosi tytuł: „Marzyciel. Senne dzieje. W pruskiej szkole” (cena rb. 1.60). Najdłuższy z tych utworów, „Marzyciel”, tłem rodzajowym przypomina „Fermenty”: ciche, nudne, monotonne życie na jakiejś zapadłej stacyjce kolejowej, zdala od ośrodków życia umysłowego; bohaterem jest młody urzędnik, kasyer, który cierpi na manię podróżowania, a gdy wreszcie za cenę własnego sumienia wyrzyna się ku wymarzonemu krainom Zachodu (kradnie kasę kolejową), z rozpaczą przekonuje się, że rzeczywistość nie odpowiada jego marzeniom, że zbyt drogo kupił chwilę przelotnej, niesytej uciechy. Dopiełniają tomu dwa opowiadania: „Senne dzieje” (wizye zaziemskiego świata, w dziwaczny sposób splecione z rzeczywistością) i „W pruskiej szkole” (fragment z dziejów męczeństwa dzieci polskich w Poznańskim podczas ostatniego strajku szkolnego).

Dalekie echa wypadków lat ostatnich błakają się w powieści Kazimierza Przerwy-Tetmajera, p. t. „Król Andrzej” (cena rb. 2.50). Nie o Polsce i nie o Warszawie tu mowa, ale o fantastycznym państwie południowej Słowiańszczyzny; z rąk niedołężnego króla Zwonimira dostaje się ono pod żelazne panowanie dyktatora Zbigniewa Polana, którego zwycięstwo w walce morskiej z Włochami wynosi, a kontrrewolucya strąca ze szczytu potęg.

Drobny tomik nowel Tetmajera, p. t. „Z wielkiego tomu” (cena kop. 65), zawiera kilka utworów, z pośród których wyróżnia się obrazek p. t. „Sen nauczyciela w Płakanowie pod Poznaniem”, palącą satyrą na stosunki narodowościowe w Poznańskim, ucisk szkolny,

Kazimierz Przerwa-Tetmajer.

hakate; zamieszczona tamże rzecz, p. n. „Wrażenia słuchowe nauczyciela z wielkiego domu z dodatkami” ma na celu wyszydzenie wsteczności, bezmyślności, buty i serwilizmu arystokracji galicyjskiej.

Jednocześnie niemal ukazała się V serya obrazków, opowiadań i nowel, p. t. „Na skalnem Podhalu” (cena rb. 1). Natura tatrzańska, pełna tajemniczego uroku i grozy, a także charakter naszych górali, znalazły w tych utworach, jedyną, piękną mową podhalańską pisanych, wyraz niepospolitej artystycznej.

To samo, w znaczniejszym jeszcze stopniu, można powiedzieć o powieści, która wchodzi w skład „Skalnego Podhala”, p. t. „Maryna z Hrubego” (cena rb. 1.80). Akcję tym razem przenosi autor w wiek XVII, osnuwa dokoła słynnej postaci awanturnika, czy demagoga, Kostki Napierskiego. Ale nie o niego tu chodzi, bo zresztą w połowie tomu schodzi on ze sceny, ginie śmiercią okropną na palu w Krakowie.

Wszystko, co jest najpiękniejsze w powieści, odnosi się do Tatr i Podhala; na każdej karcie znajdziemy to przykuwającą do siebie wyobraźnię wyniosłą postać górala, to znowu obraz niepospolitej siły i krasy (np. wiosenne wyjście stad i pasterzy na hale).

Wreszcie, ostatnimi czasy, wydawnictwo Nowości Literackich zamieściło w szeregu swoich tomów „Szkice” Tetmajera, o treści różnorodnej: beletrystycznej, podróżniczej, historyczno-literackiej i t. d.; są tu nawet felietony i wiersze.

Ale najpiękniejszym bodaj plodem twórczości autora „Panny

Mery" z pośród tych, które ukazały się w druku w ubiegłym roku, jest serya szósta „Poezyi“ (cena rb. 1.20). Ta sama tu, co i w poprzednich tomach, świetność stylu i wiersza, ta sama subtelność nastrojów poetyckich, ta sama głębia uczucia i barwna szata poetycka. Wyróżniają się tu przede wszystkim trzy „Listy Hanusi“: jeden dawniejszy, a dwa świeżo napisane, każdy o nastroju odmiennym, a wszystkie równie głębokie i wzruszające, oraz kilka fragmentów z przekładu „Iliady“.

Płodna niezmiennie była w ostatnim roku twórczość Jerzego Żuławskiego. Przedewszystkiem autor „Erosa i Psyche“ ogłosił w tym okresie wydawniczym 4-tomowy zbiór swych „Poezyi“ (cena rb. 7), doskonale charakteryzujący rodzaj i charakter twórczości tego pieśniarza-myśliciela, u którego filozoficzna głębia jednoczy się z wytwornością stylu i pięknnością wiersza w całość nierozdzielalną, a zarazem wysoce artystyczną.

Z rzeczy, mową niewiazaną pisanych, zasługuje przedewszystkiem na uwagę utwór, stanowiący ciąg dalszy znakomitej powieści fantastycznej, p. t. „Na srebrnym globie“, p. t. „Zwycięzca“ (cena rb. 2). Są to dzieje potomków śmiałych podróżników, którzy w sztucznie zbudowanym pocisku udali się na księżyc, nędzne, tchórzliwe pokolenie karłów, którzy nie umieją oprzeć się przewadze autochtonów księżycowych, potwornych szernów, chociaż na ich czele staje nowy przybysz z ziemi, Marek, zwany „Zwycięzcą“, który w podobny,

Jerzy Żuławski.

Lucyan Rydel.

jak i tamci, przed wiekami podróżnicy, sposób przenosi się z powierzchni naszej planety na ład satelity. Ostatnia z tej trylogii powieść, p. t. „Stara Ziemia“, nie ukazała się jeszcze w wydaniu książkowym.

Nawiasem tylko wspominamy o „komedii omyłek w trzech aktach“, p. t. „Za cenę łez“ (cena rb. 1.60), napisana bowiem

była przed kilkunastu jeszcze laty i teraz dopiero ujrziała światło dzienne. Za to ze wszech miar godne uwagi są dwa tomy nowel: „Kuszenie szatana“ (cena rb. 1.50), oraz „Bajka o człowieku szczęśliwym“ (cena rb. 1.60); w nich bowiem zawiera się, przybrana w ponętne kształty obrazów poetyckich, wewnętrzna treść życia ludzkiego na ziemi, to zmaganie się nieustanne dobra i zła, szczęścia i niedoli, cnoty i występku, z których splata się kwiecisty i cierniowy wieniec tragicznych losów człowieka i ludzkości. I znowu Żuławski-myśliciel przemówił tu językiem Żuławskiego-poety.

Inny z poetów „młodej Polski“, Lucyan Rydel, prócz „Mądrego łoża, starej klechdy dla młodych czytelników“ (cena rb. 2.50), prócz ponownego, trzeciego już wydania „Poezyi“, znacznie pomnożonego nowymi utworami, tłumaczy na polski „Iliadę“, zamieszczając pieśń za pieśnią w pismach peryodycznych, a wreszcie, rozmiłowany w studiach klasycznych, tworzy szereg obrazków helleńskich, świadczących o głębokim odczuciu duszy antycznej i rozległej znajomości przedmiotu. Do nich przedewszystkiem należy „Ferenike i Pejsidoros, opowieść kulturalno-obyczajowa na tle igrzysk olimpijskich“ (cena rb. 1.25), gdzie autor „Zaczarowanego koła“ dał nam pewnego rodzaju pokaz naoczny życia greckiego w przekroju pewnej epoki (V w. przed Chr.), a także wyprowadził na scenę cały szereg postaci historycznych, stwarzając całość barwną i pouczającą.

To samo można powiedzieć o tomie obrazków staro-helleńskich, p. t. „Z greckiego świata“ (cena rb. 1.20), w których autor daje nam obraz życia ateńskiego w dwóch epokach: nazajutrz po najściu Kserksesa, oraz w chwili rozkwitu nauk, sztuk i literatury przy Peryklesie.

Leopold Staff.

Autor „Snów o potędze“ i „Skarbu“, Leopold Staff, wydał w ciągu roku ubiegłego nowy dramat p. t. „Igrzysko“ (cena rb. 1.20), w którym przeciwstawił sobie dwa światy: głoszący nową moralność i nowe dogmaty, młody chrystyanizm i zbutwiały, rozkładający się, świecący blaskiem próchna politeizm grecko-rzymski, który niebawem ma ustąpić ze sceny i zapaść się w otchłań nicości i zapomnienia. Prócz tego ostatnio Staff ogłosił nowy tom poezyi, p. t. „Uśmiechy godzin“ (cena rb. 1.20), prześliczną, lśniącą bogactwem barw wiązaną liryk i nastrojów, owianych czarem cichego smutku i rzewnej melancholii.

Niegdyś wódz „młodej Polski“, bojownik naszego „modernizmu“,

Stanisław Przybyszewski, wystąpił z nowym utworem, noszącym wyraźnie cechy przełomu, dla scharakteryzowania psychologii autora niezmiernie ciekawym. Niby to ciąg dalszy „Synów ziemi” ten „Dzień sądu” („Synów ziemi część wtóra”, cena rb. 2), ale jakże różny od tamtego utworu, pod dwoma zwiastującymi względami: przede wszystkim występuje tu po raz pierwszy wyraźnie w twórczości Przybyszewskiego pierwiastek narodowy, jako motyw literacki (strejk szkolny w Galicji), a potem, jako zasada ideowa, podkreślony tu jest z całą stanowczością nakaz moralny, ów wyższy porządek rzeczy, który mści się z całą bezwzględnością na winowajcach. Dramat ów, jak i w dawniejszych utworach Przybyszewskiego, zachodzi w duszach bohaterów, których losy tragiczne wypełniają ramy tej książki, dla charakterystyki obecnego przełomu w literaturze niezmiernie wymownej.

Czynna zawsze i ruchliwa twórczość jednego z najbardziej wszechstronnych pretów naszych doby współczesnych, Antoniego Langego, nie przestaje obdarzać nas nowymi dziełami wielkiej wartości artystycznej, a nawet i kulturalnej. W ostatnich latach autor „Pogrzebu Shelleya” rozpoczął wydawnictwo przekładów arcydzieł literatury wszechświatowej; w wydawnictwie tem, p. n. „Epos”, zamieścił już wytworne tłumaczenia epopei starożytnego Wschodu (Assyro-Babilonii, Egiptu) i zamierza objąć niem cały ciąg tysiącolecie cywilizacji.

Z utworów oryginalnych wydał niedawno tragedję, p. t. „Wenedzi” (cena rb. 3), w pomyśle i fakturze przypominającą dramaty Słowackiego: podobnie bowiem, jak w „Lilli Wenedzie”, akcja odsumieta jest w pomrokę dziejów, i tak samo znajdują się tu liczne aluzje, odnoszące się do epoki o wiele późniejszej, czasów upadku i rozkładu Rzeczypospolitej szlacheckiej w XVIII stuleciu. W dramacie tym znajdziemy w piękną szatę stylową przybrany, wysoce poetycki, a przytem duchem gorącego patriotyzmu i szczerzej demokracji owiany obraz najogólniejszych dążeń i prądów, nurtujących nasze społeczeństwo.

Ale czas nam przypomnieć sobie o niewiastach piszących, tem więcej, że trzy najwybitniejsze z pośród autorek polskich obdarzyły nas w omawianym przez nas okresie utworami niepowszedniej wartości i wagi. Eliza Orzeszkowa zamknęła, niestety! swą twórczość przepięknym tomem nowel, p. t. „Gloria victis (1863)”, odnoszących się do krwawej i wzniosłej zarazem epoki 1863 roku (cena rb. 1.50). Niepodobna bez głębokiego wewnętrznego wzruszenia odwracać tych kart, w których zamknęło się wszystko, co było najszlachetniejszego w tym naszym ostatnim zbrojnym wysiłku narodowym. Tylko wielkie pióro mogło ważyć się na przedmiot tak niezwykle trudny i podjąć zadanie, stworzyć obrazy, które mocą wewnętrzną i czystością linii artystycznych i moralnych, odpowiadałyby tym idealnym, legendowym pojęciom, jakie się o tej epoce w naszej wyobraźni złożyły. „Gloria victis” to piękny, pamiętny po wszystkie czasy dowód, że wielki talent autorki „Nad Niemnem” do ostatniej chwili nie przestawał się rozwijać i doskonalić, że na-

pięcie duchowe jej istoty etycznej nie osłabło z wiekiem, ale wzmacniało się coraz bardziej, chociaż ciało było już znękaną chorobą.

Eliza Orzeszkowa.

Marya Konopnicka.

Maryja Konopnicka wykończyła wreszcie, po kilkunastu latach, swój wielki poemat, dzieło całego życia, p. t. „Pan Balcer w Brazylii” (cena rb. 3). Teraz utwór ten ukazał się w wydaniu książkowym, możemy więc przyjrzeć się całości jego budowy, ocenić doniosłość. I nie ulega wątpliwości, że w „Panu Balcerze w Brazylii”, mamy jeden z najniepospolitszych utworów poetyckich w literaturze naszej po roku 1863. Jak niegdyś w „Panu Tadeuszu” skryształizowała się obyczajowość szlachty polskiej, schodzącej w grób w osobach ostatnich wojskich i woźnych trybunału, tak w „Panu Balcerze” znajdziemy wizerunek duchowy ludu polskiego w osobach tych nieszczęsnych tułaczy, których pragnienie lepszej doli wypędziło za morze, na tułaczkę, na śmierć głodową, na trudy nadludzkie, na najstraszniejszą ze wszystkiego mękę serdeczną. Tęsknotą bowiem do kraju rodzinnego jest tu harfa, która łka szklanym dźwiękiem w duszach tułaczy, wypromienia je i gra w nich wszystkimi barwami tęczy, jak słońce złociste w szarej pajęczynie przędzy. W „Panu Balcerze” zdobyliśmy dzieło niepospolite, które długo jaśnieć będzie na widnokręgu naszej ubogiej w dzieła epickie o szerokim zakresie poezji ostatniego okresu.

Z dziełem o odmienniejszej treści i nastroju wystąpiła trzecia ze znakomitych naszych pisarek współczesnych, Gabriela Zapolska. Bohaterką jednej z ostatnich jej powieści, p. t. „O czem się nie mówi” (cena rb. 1.80), jest dziewczyna uliczna, imieniem Franja. Ale ta jej Franja, choć przeszła wszystkie stopnie hańby i poniżenia ciała, nie przestała mieć duszy, która całą żywiołową siłą pragnie lepszego życia, miłości, bezinteresownego przywiązania, pragnie być człowiekiem, nie rzeczą, narzędziem sprzedajnym rozkoszy.

Niestety: kto raz zaplątał się w szprychy wielkiego koła obłudy i nikczemności urządzeń społecznych, ten nie wywikła się, zginie, zgruchotany, zmiażdżony. Przedziwna przenikliwość psychologiczna, umiar artystyczny, iście kobieca subtelność, doskonała kompozycja — znamionują ten utwór niepospolity.

Gabryela Zapolska.

Wreszcie, ogłoszona niedawno w wydaniu książkowym komedia trzyaktowa, p. t. „Skiz” (cena kop. 80), na tle niezmiernie subtelnie odczutej psychologii współczesnego człowieka, stwierdziła raz jeszcze wielki talent dramatyczny Zapolskiej i poczucie sceny, które jej nigdy nie zawodziło; to też „Skiz” na scenach polskich doznał nie małego powodzenia.

Dla sceny też pracują trzej autorowie, o których obecnie powiedzieć chcemy: Adolf Nowaczyński, Tadeusz Jaroszyński i Ignacy Grabowski.

Pierwszy z nich, porzuciwszy płochą Muzę ciężkiej satyry i pamphletu, od kilku lat przetrząsnął się na niwę twórczości dramatycznej, zrazu w zakresie współczesnym („Siedem dramatów”), a potem i historycznym („Imię Rej w Babinie”, „Smocze gniazdo”, „Staroście ukarany”). W ubiegłym roku puścił w świat dwa nowe dramaty: „Car Samozwaniec, czyli polskie na Moskwie gody” (cena rb. 1.80), oraz „Wielki Fryderyk, powieść dramatyczna” (cena rb. 2).

Pierwszy z nich przedstawia wiek XVII, epokę Samozwańców, zetknięcie się dwu światów: łacińsko-polskiego i bizantyjsko-moskiewskiego, co doprowadza nas do ciekawych uwag i refleksji; drugi — ma za tło dwór Fryderyka Wielkiego w Sans-Souci po pierwszym rozbiórce Polski, przyczem demoniczna postać cynika-tyrana ukoronowanego narysowana jest doskonale.

Tom p. t. „Co czasy niosą” (cena kop. 60) zawiera garść

Po tych smutnych dziejach nie-szczęsnej dziewczyny, podniesionej przez autorkę z błota ulicznego do godności kobiety, przyszła kolej na utwór nowy p. t. „Szaleństwo” (cena rb. 1.50). Tutaj przeprowadza Zapolska szczegółową analizę duszy kobiecej, chorej, zdenerwowanej, niemal — niepojętnej. Typ to nawskroś współczesny i dlatego właśnie niezmiernie interesujący. „Szaleństwo”, jako studium duszy kobiecej, chorej, skolatannej, niezdolnej do życia, wywołać winno żywe zainteresowanie wśród czytającego ogółu, tem więcej, że idea moralna: odpowiedzialność za popełnione winy, nie może nie odezwać się głośnie echem w sercu każdego z czytelników.

studów i szkiców historycznych i historyczno-literackich, pisanych ze zwykłą u Nowaczyńskiego swadą i zacięciem.

Zygmunt Bartkiewicz.

Tadeusz Jaroszyński.

Jaroszyński w omawianym przez nas okresie wystawił w teatrach warszawskim i krakowskim, a potem wydał w książce komedię p. t. „Sąsiadka” (cena kop. 75), która doznała wielkiego powodzenia scenicznego dzięki wybornemu pomysłowi, zajmującej akcji, doskonałemu odczuciu potrzeb sceny, oraz wypukłości wyprowadzonych postaci, wśród których celuje cynik-kabotyn, Eustachy, naczelną figurą komedii.

W zakresie beletrystyki wydał Jaroszyński w roku minionym dwa tomy nowel: „W nawiasach życia” (cena kop. 60), oraz „Dwie nowele” (cena kop. 40), a przedewszystkiem powieść, p. t. „Wieża z kości słoniowej” (cena rb. 1.80); utwór ten doskonale odtwarza psychologię kabotynów, chorych na manię wielkości, połączonej z egoizmem bezwzględny i pychą artysty, która tak niepodzielnie zawładnąć duszą potrafi, że nie stanie w niej miejsca ani na rozum, chłód, ostrożny i krytyczny, ani na ciepłe, serdeczne uczucie względem tych, których kochać za ich szczere oddanie się należy. Bohater powieści Jaroszyńskiego, Andrzej Oksza, ogniskuje w sobie wszystkie znamiona epoki, która teraz należy już do przeszłości.

Ignacy Grabowski, prócz tomu nowel z szeregiem dobrze wycieniowanych postaci kobiecych („Czarna dama”, cena kop. 65), tworzył w ostatnich czasach same utwory sceniczne: „Niewierny Tomek, komedia stylowa w 6 obrazach” (cena kop. 75), nagrodzona na konkursie im. Juliusza Słowackiego, ogłoszonym przez redakcję Kurjera Warszawskiego, „komedia heroiczna z czasów renesansu polskiego w 6 obrazach”, p. t. „Sokół” (cena rb. 1.60), wreszcie ostatni dramat, przed samą uroczystością 500-lecia zwycięstwa Jagiellowego nad Krzyżakami ukończony, p. t. „Grunwald”

Ignacy Grabowski.

(cena rb. 1.30). Dramaty Grabowskiego odznaczają się rozmachem, bohaterskim gestem, szlachetnym rysunkiem postaci, żywością sceniczną, barwną, stylową rodzajowością, co, razem wzięte, sprawia, iż są cennym nabytkiem każdej sceny polskiej.

Wydane w ostatnim roku świetne felietony Grabowskiego, p. t. „Pamiętniki Rupiecia” (cena kop. 40), jako pisane znacznie dawniej, wychodzą poza zakres niniejszego sprawozdania.

Dodamy jeszcze, że popularny powieściopisarz i dramaturg, Adam Krechowicki, wydał w r. z. dramat historyczny w 3-ach aktach z czasów Mieszka Gnuśnego p. t. „Syn królewski” (cena 1.50).

Z pomiędzy najmłodszych naszych nowelistów kilku wyróżniło się bardzo wybitnie: Zygmunt Bartkiewicz, Kornel Makuszyński i Włodzimierz Perzyński.

Bartkiewicz jest autorem dramatu p. t. „Stare gniazda — nowe ptaki” (cena kop. 60), oraz dwóch tomów nowel, szkiców i obrazków: „Słabe serca” (cena rb. 1.80), oraz „Psie dusze” (cena rb. 1.20). Nie tylko humor, pogodny i wesoły, nie tylko teżyżna, jedrna i swobodna, nie tylko wyborna plastyczna rodzajowość zarówno w obrazowaniu przyrody, wsi polskiej i chłopów, jak i cuchnących zgnilizną i rozkładem fizycznym i moralnym zakamarków miejskich, jest cechą wybitną twórczości Bartkiewicza; ale przede wszystkim swojskość, zaznaczająca się w wybornym, intuicyjnym odczuciu obrazów zamierzchłej przeszłości, jak i współczesnego życia, rdzennie polskiego, wiejskiego, które autor „Słabych serc” najbardziej umiłował. Przed Bartkiewiczem-nowelistą przyszłość otwarta.

Jako talent wysoce indywidualny, zaznaczył się świetny humorysta, Kornel Makuszyński, autor „Rzeczy wesołych” (cena rb. 1). Nie można powiedzieć, żeby to była wesołość bez troski. Nie brak tu bowiem krwawego sarkazmu i humoru iście szubieniczniczego. Ale jest i dowcip mniej karawaniarski: jest kilka doskonałych, przepysznych szarży, a najbardziej zaostrza się żądło jego satyry, gdy przyjdzie mu ochota odtwarzać stany duchowe kabotynów i snobów, a zwłaszcza snobinetek. Obłuda ludzi, którzy mówią wzniośle i niepospolicie, a myślą i, co gorsza, czynią bardzo a bardzo prozaicznie, nawet trywialnie, wzbudza w Makuszyńskim śmiech i pogardę.

Wydany przed kilku miesiącami tom, p. t. „W kalejdoskopie” (cena rb. 2), zawiera zbiór szkiców i wrażeń literackich i artystycznych.

Obiecująco też zapowiada się talent autora „Sławnego człowieka”,

Włodzimierza Perzyńskiego. W ubiegłym roku wydał on „Nowele” (cena kop. 60). Perzyński jest satyrykiem urodzonym, a broń jego obosieczna zwraca się zarówno przeciw „burżuizmom” i „kol-tunistom” wszelkiego gatunku i rangi, jak i w stronę śmieszności i podłość kabotynstwa.

Tadeusz Miciński.

Kornel Makuszyński.

Ale żaden z młodych naszych pisarzy nie wzbudził takiego zainteresowania, nie wywołał tylu sprzecznych sądów, co Tadeusz Miciński, autor poematu dramatycznego z czasów rozkładu państwa bizantyjskiego, p. t. „W mrokach złotego pałacu czyli bazyliki Teofanu” (cena rb. 2.50), oraz fantazyi powieściowej, p. n. „Nietota, księga tajemna Tatr” (cena rb. 2). Talent to tak wysoce oryginalny, utwory jego tak niepodobne, w swych głębiach mistycznych, do tego, co powszechnie zgodzono się nazywać literaturą, że stały się one pewnego rodzaju „ewenementem” literackim.

Niewielu zwolenników miała powieść historyczna w tym okresie: prócz Kazimierza Glińskiego „Zalotów króla jegomości”, powieści z czasów Jana Olbrachta (cena rb. 1.20), z werwą, humorem, poczuciem poetyckim pisanych (Gliński też wydał ostatnio doskonałe, pełne komizmu „Bajki Nie-Krasickiego, cena rb. 1.50), prócz popularnego rapsodu epoki napoleońskiej, Wacława Gąsiorowskiego, „Emilii Plater”, powieści z czasów powstania listopadowego, prócz powieści Stanisława Ostrowskiego, p. t. „Z gwiazdą mocarza” (cena rb. 1.35), z czasów kampanii 1809 roku i zdobycia Galicji przez armię ks. Józefa, Bolesława Biernackiego „Nawrócone”, powieści historycznej z XV wieku (cena rb. 1.50), oraz Maryi Raczyńskiej biblijnego „Moizesa”, nic w tej dziedzinie nie ukazało się w okresie sprawozdawczym.

O wiele obfitsze było żniwo na polu powieści tendencyjnej i społeczno-obyczajowej. Eugenia Żmijewska w powieści p. t. „Dola”

(cena rb. 1.20), stanowiącej dalszy ciąg „Piomyka“, przedstawia smutne skutki złego wychowania dziewcząt (ona jest też autorką doskonałych, tryskających plastyką i humorem nowel, zebranych w tom, p. t. „Z pamiętnika niedoszłej literatki“, cena kop. 80). Autorka „Panienci“, Emma Jeleńska, w powieści p. t. „Kobieta, puchu mariny“, przedstawia umiejętnie typ lalki salonowej (cena rb. 1.60); bojuje za prawa kobiety Zofia Rygier-Nałkowska w nowelach „Koteczka, czyli białe tulipany“ (cena kop. 80), a zwłaszcza w powieści „Rówieśnice“ (cena rb. 1.80). Występuje z ostrą satyrą przeciw propagandzie nihilistyczno-komunistycznej Teodor Jeske-Choiński w powieści p. t. „Po czerwonym zwycięstwie“ (cena rb. 1.40), oraz Arnold Schiffman w „Pankracym Auguste I“ (cena rb. 1). Niezmiennie dobitnie, z dużą dozą ironii i rozmachu satyrycznego ośmiesza Henryk Piątkowski w „Mistrzu Kłębku“ ujemne strony krańcowych objawów współczesnych prądów literackich (cena rb. 1.60). Zarówno w zakresie dramatu, jak i beletrystyki, pracuje gorliwie Tadeusz Konczyński (powieść „Głód szczęścia“—cena rb. 1.35, dramat „Srebrne szczyty“—cena rb. 1.35, „Pielgrzymi“, dramat w 3-ach aktach, cena rb. 1, komedia „Białe pawie“—cena kop. 80, nowela „Wyspa smutku“—cena kop. 60); na polu powieści obyczajowej nieustrudzony jest Artur Gruszecki („Zaloty biurokraty“—cena kop. 80, „Światłodawcy“—cena rb. 1.20, „Kolejarze“—cena rb.

Jan Lemański.

Henryk Piątkowski.

1.60). Poępne, często tragiczne obrazy z życia ludu podhalańskiego kreśli Władysław Orkan: „Nad urwiskiem“ (cena rb. 1.20), oraz „Pomór“ (cena rb. 1.60); żywe, kalejdoskopowe sceny z bruku warszawskiego maluje Alfred Konar w powieści p. t. „W syrenim grodzie“ (cena rb. 1.50), a utalentowany redaktor „Wolnego słowa“, Léo Belmont, stawia ciekawy problem psychologiczny na tle procesu kryminalnego w oryginalnym utworze, p. t. „Sprawa przy

drzwiach zamkniętych“ (cena rb. 1.50); jest on też autorem wydanego w roku ubiegłym sensacyjnego dramatu, p. t. „Dla honoru“ (cena rb. 1). Autor, ukrywający się pod pseudonimem Andrzeja Struga, wydał kilka efektownych utworów, osnutych na tle konspiracji rewolucyjnej („W twardej służbie“—cena rb. 1, oraz „Ze wspomnień starego sympatyka“—cena kor. 3.20). Wreszcie trudzili się na polu powieściopisarstwa Maryan Gawalewicz (ostatnia powieść, „Gąbka“—cena rb. 1), Wincenty Poray-Chrzanowski („Uludy“—cena rb. 1.60), Kazimierz Zdziechowski („Luna“—cena rb. 2.40), Irena Mrozowicka („Po zwycięstwie“—cena rb. 1.40, oraz „Głos lwów, dramat“—cena rb. 1.60), Maciej hr. Łubieński („Złota nić“—cena rb. 1), Ory Jelska („Hanka“—cena rb. 1), Helena Mniszek („Trędowata“—cena rb. 2.50, oraz „Ordynat Michorowski“—cena rb. 1.60).

Na niwie nowelistyki pracowali: Adam Szymański (baśń jakucka, p. t. „Z jakuckiego Olimpu“—cena kop. 80), Juliusz German (stylowy, wyborny cykl, p. t. „W gospodzie pod trzema zbójami“—cena rb. 1.60), Mieczysław Srokowski („Ich tajemnica“—cena kop. 60, oraz „Jak iza“—cena kop. 90), Maciej Wierzbński („W przeklętym domu“—cena kop. 90, oraz „Zakazana muzyka“—cena rb. 1.20), Bolesław Szczęsny Herbaczewski („Błądny rycerz“—cena rb. 1.60), Bronisław Minkowicz-Wysoczański („Dziki gęsiar“—cena rb. 1.20), Zygmunt Michałowski („Bębniarz“—cena rb. 1.20), Roman Jaworski („Historie maniaków“—cena rb. 1.60), Edmund Zechenter („Z chłopskiej niwy“—cena rb. 1), Iwo Plomieniczuk (Maryla Wolska), cykl p. t. „Dziewczęta“ (cena rb. 1.20), Ludwik Romocki („Pan kawaler“—cena kop. 75), Władysław Renard („One“—cena kop. 40), Michał Maryan Winiarski („Romans księżnej“—cena rb. 1.30), Stanisław Bandrowski („Moja menażerya“—cena kop. 60), wreszcie jeden z udatniejszych debiutów w tym zakresie: Zuzanny Rabskiej, cykl nowel, p. t. „Zanim światła pogasną“ (cena rb. 1.60).

Pozostaje powiedzieć jeszcze kilka słów o poetach. Wyżej wymieniliśmy już kilku z nich (Tetmajer, Staff, Żuławski). Tu dodamy, że prócz utworów Maryi Markowskiej („Burza“—cena kor. 1), „Melodye śmierci“—cena kor. 3), „Poezye“—cena 1.50), prócz Kazimierzy Zawistowskiej „Poezyi“ (cena rb. 1.50), prócz rzeczy przedwcześnie, a tak tragicznie zmarłej Marceliny Kulikowskiej (cykl wierszy lirycznych: „Dusze kobiece... serca kobiece...“—cena kop. 60, poemat dramatyczny, p. t. „Król Bolesław Chrobry“—cena kop. 80); prócz Jadwigi Podhorskiej „Ballad i poezyi“ (cena kop. 60), Teresy Prażmowskiej-Wołowskiej zbioru poezyi, p. t. „Z domów niewoli, pokłon ziemi“ (cena rb. 1), Tadeusza Nalepińskiego „fantazyi polskiej“, p. t. „Chrzest“ (cena rb. 1.60), Zygmunta Różyckiego „Płomiennych kwiatów“ (cena kop. 60), Stanisławy Szadurskiej tomu liryk, p. t. „W południe“ (cena rb. 1), Mieczysława Smolarskiego „Pieśni i śpiewów rycerskich“ (cena rb. 1.20), do najwybitniejszych publikacji w tym zakresie w ciągu ostatniego roku należały: wytworny poemat satyryczno-zartobliwy Jana Lemańskiego, p. t. „Prawo własności“ (cena kop. 65), przepiękny zbiór utwo-

rów lirycznych Edwarda Słoińskiego, p. t. „Jeszcze wciąż pełen wiosny“ (cena kop. 80), do łez wzruszających swym cichym smutkiem i rzewną melancholią, wielce poetyczne, na wysokim niezmiernie stopniu artyzmu stojące liryki Bronisławy Ostrowskiej, zebrane w wytwornie wydany tom, p. t. „Chusty ofiarne“ (cena rb. 1.20), z lekkością, wdziękiem i krasą poetycką pisany, nawpół poważny, nawpół żartobliwy poemat Władysława Bukowińskiego (Selima), p. t. „Echa“ (cena kop. 80), wreszcie sześciotomowy „Wybór poezyi“ ulubionego piosenkarza, Kazimierza Laskowskiego (Ela), dający wszechstronną i dokładną charakterystykę utalentowanego poety (cena rb. 4).

Tak więc plon ubiegłego roku był, na wszystkich dziedzinach naszej twórczości literackiej, niezmiernie obfity, świadcząc o niewyczerpanych źródłach naszej twórczości.

Henryk Galle.

Stan obecny teatru polskiego.

Sztuka wogóle jest tylko jedną z koniecznych funkei socjologicznych. Taki mianowicie prosty jej wykład przyjmuje najnowsza nauka o sztuce. Dowiedziono niezbicie, że twórczość artystyczna przedewszystkiem występuje jako zjawisko przyrodnicze i służy sprawie życiowej. Zjawisko to, badane w formach najpierwotniejszych, co do istoty swej nie przedstawia żadnych wątpliwości. Oczywiście na wyższych szczeblach rozwoju cywilizacyjnego, wobec nieskończonego zróżniczkowania się form zewnętrznych, linie wytyczne tych dążeń są mniej widoczne, logicznie przecież biorąc, wypada, że, co tkwiło w załączku, pozostanie zasadniczo tem samem, choć drobny załączek w potężne drzewo się rozrośnie. Artyzm we wszelkiej swej postaci prowadzi do poprawy warunków bytu jednostki, jest zatem środkiem doskonalenia się gatunku. Bio-utylitarne znaczenie sztuki, stwierdzone na niższych szczeblach drabiny ewolucyjnej, na wyższych przedstawia się jako czynnik społeczny i uspołeczniający.

W zakresie tym teatr z natury swej, przez bezpośrednie działanie na masy szerokie, odegrał rolę najwybitniejszą. Dobrze rozumieć to starożytni Grecy i uczynili go instytucją państwową. Jeden z archontów zarządzał sprawami teatralnemi, jak inni sprawowali obowiązki ministrów sprawiedliwości, finansów, administracji i t. d. Teatr był tam zresztą ściśle uzależniony od kultu religijnego i stanowił jego część integralną, kładł więc podwaliny wychowania nie tylko estetycznego, ale także i etycznego; a to ostatnie było wszakże celem wszystkich religii świata.

Ludzkosc potem na długo zapomniiała doskonałych form stworzonego przez Greków teatru, nie wyrzekła się jednak nigdy pod-

stawowych jego środków, to jest działania żywą fikcją na imaginację tłumów. Przedstawienia zdarzeń jako rzeczywistych z życia Chrystusa, jego narodzin i śmierci męczeńskiej, uzmysłowione w kształtach konkretnych nieba i piekła, cnoty i grzechy—czyli dobra i zła według pewnego dogmatu, było przez wieki przedmiotem misteryów, jaselek, przedstawień pasyjnych i tym podobnych widowisk, jakimi kościół przemawiał do uczuć ludu, kiedy już przemawianie do jego umysłu było niewystarczające. W tem także leży źródło wszelkiej pompy, wszelkiej dekoracyjnej ostentacyjności obrządków.

Z czasem, wobec zróżniczkowanych potrzeb estetyczno-etycznych ludzkości, misterya religijne przekształcają się stopniowo na widowiska świeckie, przyczem w ruchu tym odżywają nanowo doskonałe, skończone artystycznie, zamknięte w sobie formy teatru greckiego. Powraca też na widownię dziejową aktorstwo, jako zawód, który dotąd zastępowały improwizowane drużyny żaków szkolnych, lub innych laików, wiszących przy kościele.

Nie odrazu jednak aktorstwo, jak wogóle cała instytucja teatru, odzyskuje dawne swe znaczenie społeczne. Oczywiście, niepodobna tu przytaczać bodaj wybitniejszych etapów z długiej historii rozwoju teatru nowożytnego, przypomnę tylko, że jeszcze w wieku XVIII „komedyantom“ odmawiano grobu w ziemi poświęconej, jak heretykom, samobójcom i prostytutkom. Dopiero demokratyczny wiek XIX przywrócił teatrom właściwą ich rolę w życiu społecznem i zniósł ostatecznie przesady co do zawodu aktorskiego. Teatry przestają być wyłącznie zabawą władców, stanowiącą część konieczną pompy dworskiej, a wznoszą się do powagi istotnych przybytków sztuki narodowej.

Zapewne, niema w historii przejść gwałtownych, i zawsze z urządzeń dawniejszych pozostają w szczątkach pewne wykształty, które w zmienionych warunkach w gruncie rzeczy i treść inną zawierają. I tak pozostały teatry dworskie, które, pomimo iż utrzymywane bywają ze szkatuły panujących, są jednak w istocie swej znacznie bardziej demokratyczne, niż ongi, dajmy na to, teatry Ludwika XIV. Dalej wleczy się po świecie, jak za dobrych czasów kapitana Fracasse'a, mnóstwo trup wędrownych, ale obok tego znów istnieją już dziś prawie wszędzie stałe towarzystwa, subwencyonowane przez rządy lub miasta.

Teatr polski w rozświetlanej swej ojczyźnie w dość szczególnych rozwija się warunkach. Najdziwniej przedstawiają się one w Warszawie, gdzie rodzima twórczość dramatyczna polska i polska sztuka aktorska korzysta z opieki urzędników rosyjskich.

Warszawskie Teatry Rządowe obecnie prócz opery, której, jako interesu mniej korzystnego, wyrzekły się w ostatnich czasach, prowadzą dramat, komedye, farsę i operetkę, nadto zaliczają szóstą część od wszystkich urządzanych w mieście widowisk prywatnych. Prawo to, ustanowione ongi w celu zabezpieczenia powołanego do życia przez Bogusławskiego Teatru Narodowego przed niebezpieczną konkurencją trup cudzoziemskich, dziwną ironią losów obróciło się

właśnie przeciw polskiej sztuce dramatycznej. Interpretowane zbyt biurokratycznie przez rząd, który wszedł w posiadanie majątków i przywilejów dawnego naszego Teatru Narodowego, prawo to, obciążając tak znacznym haraczem wszelką prywatną inicjatywę, wprost uniemożliwia istnienie w mieście, poza Teatrami Rządowymi, porządnie prowadzonej sceny.

Wobec tego monopolu, tego podatku z szóstej części, co wraz z innemi opłatami zabiera prywatnemu przedsiębiorcy teatralnemu całą czwartą część dochodu brutto, nie tylko nie może być mowy o pożytecznej dla sztuki konkurencji ze sceną rządową, ale wogóle niepodobna nawet myśleć o postawieniu prywatnych teatrów na poziomie jakichś takich wymagań artystycznych. To też w podobnych warunkach egzystować mogą jedynie teatry, pozbawione wszelkich pretensji na tym punkcie. Z doświadczenia wiemy, że „na swoim” wychodzili tylko ci dyrektorowie, którzy w prowadzeniu teatru umieli obchodzić się bez „idealów”, to jest tacy, którzy, dając sztuce sensacyjne, obliczone na upodobania najszerzej publiczności, zdolali przy minimum rozchodów, osiągnąć maximum dochodu. Najmniejsze uchylenie od tych wskazań narażało śmiałków na niechybną ruinę materialną. Względem na dobry smak, próby podniesienia poziomu upodobań publiczności, liczenie się z wartością literacką utworów wystawianych, wreszcie artystyczne wykończenie samej wystawy i dobór sił aktorskich są to rzeczy, które, przy nadmiernem obciążeniu przedsiębiorstwa podatkami, rachunku nie wytrzymują żadną miarą, są zbyt ciężkim, na który teatr prywatny pozwolić sobie nie może pod grozą zagłady.

Niesprawiedliwość i szkodliwość monopolu z wybitną zwłaszcza występowała jaskrawością przez szereg lat ostatnich, kiedy u steru Teatrów Rządowych stali ludzie najzupełniej obcy nie tylko sztuce polskiej, ale wszelkiej sztuce w ogólności, urzędnicy administracyjni, kierujący tą nawa ogromną bez umiejętności i zamiłowania. Prowadzono gospodarkę w najwyższym stopniu niechlujną i, że tak powiem, rabunkową. Pierwsza scena polska, jak najordynarniejsza buda jarmarczna, uganiała się za „szlagierem”, to jest poszukiwała sztuki, którąby „szła” bez końca, czyli przy najmniejszym wysiłku dała największe zyski. Nie było repertuaru, kierunku, planu! Jak rok długi nie widywaliśmy na scenach teatru Wielkiego i Rozmaitości jednej jedynej oryginalnej sztuki polskiej, natomiast przerysowano pośpiesznie głośne osobliwości europejskie, które jednak jakoś nie dawały się lepiej aklimatyzować. Padły premiera za premierą, i publiczność potrochu odwracała się od teatru, szukając wieczorami innych rozrywek. A właśnie w tym czasie prywatny teatr w Filharmonii starać się zaczął o wytworzenie naprawdę dostojnego artystycznie repertuaru. Rzeczywiście przyznać trzeba, że ówczesny jego kierownik, p. Maryan Gawalewicz, wykazał w tym zakresie wiele najlepszych chęci i dążeń najszlachetniejszych. „Teatr Mały” wystawił wtedy cały szereg nowych utworów oryginalnych i wiele prawdziwie wartościowych rzeczy ze współczesnego repertuaru za-

granicznego. Wydobyto nadto kilka pierwszorzędných arcydzieł ze starej skarbnicy naszej i obcej literatury dramatycznej.

Niestety, dobre chęci rozbiły się o twarde warunki, z jakimi „Teatr Mały” musiał walczyć rozpaczliwie. Przedewszystkiem, nie posiadając własnego gmachu, umieścił się on latem w sali wprawdzie obszernej, ale nieakustycznej, w zimie zaś w lokalu ciasnym, o scenie tak lilipucie, że raczej do przedstawień marynetkowych, niż dla prawdziwych aktorów się nadawała. Już to samo krępowało szerszy rozwój instytucji. Mała, lub źle urządzona sala widzów nie mogła dostarczyć scenie dostatecznych środków do podniesienia się w wartości artystycznej. Szczupłe te środki przytłaczał nadto w sposób morderczy przywilej rządowy, wytwarzając błędne koło dla teatru, który w danej chwili był jedyną ostoją rodzimej twórczości dramatycznej. Tak tedy twórczość ta spotkała się z uciskiem z tej strony, z której właściwie, według pierwotnych założeń przywileju, spodziewać się powinna była poparcia i protekcji.

W złożonym Dumie projekcie samorządu dla miast Królestwa Polskiego między innymi jest także punkt, dotyczący teatrów. Jeżeli, w myśl przyszłych uchwał prawodawczych, teatry nasze warszawskie przejdą istotnie pod zarząd miasta, znikną zapewne te nienormalności, które, jak dotąd, nader boleśnie zaciążyły na losach dramatu i komedii polskiej. Teatry Rządowe przez kilka lat ostatnich, układając repertuar swój ze sztuk tłómaczonych, chwytaných, mówiąc na wiasem, na chybił trałif, bez wszelkiego planu i myśli, o polską twórczość dramatyczną nie troszczyły się bynajmniej i obchodziły się bez niej zupełnie. Ubogi teatr prywatny, poza kilku szczególniejszymi wyjątkami, autorom swojskim nie mógł zapewnić odpowiedniego honorarium, to też muza dramaturgów polskich w tych czasach umilkła niemal zupełnie.

Dopiero chwile ostatnie przynoszą znaczną w tej dziedzinie poprawę. Istotnie, rok sprawozdawczy pod względem ilości wystawionych w Warszawie sztuk oryginalnych wygląda niezwykle bogato, co każe przypuszczać, że ruch, tak pięknie zapoczątkowany, zwiastuje nową dla teatru polskiego erę.

Teatry stołeczne.

Teatry Warszawskie.

Niewątpliwie sceny Teatru Wielkiego i Teatru Rozmaitości, posiadające środki najbogatsze, a tem samem najwybitniejsze, najlepiej płatne siły aktorskie, w polskim ruchu teatralnym zajmują miejsce pierwszorzędne, pierwsze im się też bezsprzecznie w sprawozdaniu miejsce należy. Należy się ono im jeszcze i z tego względu, że Warszawa nie przestała być duchową stolicą Polski, a w każdym razie jest największem we wszystkich trzech zaborach miastem polskim, największem naszym środowiskiem kulturalnem.

Ruch teatralny jednak rozlał się bardzo szeroko po dziedzinach dawnej Rzeczypospolitej, a w niektórych miejscowościach wystę-

puje istotnie bardzo intensywnie, dlatego też niepodobna pominąć objawów tych milczenia.

Przedewszystkiem już w samej Warszawie, przy Teatrach Rządowych, prócz dwóch scen wymienionych, istnieje teatrzyk, poświęcony lekkiej komedii i farsie.

Dyrekcya Teatrów Rządowych powierzyła ją p. Ludwikowi Sliwińskiemu, który też kieruje jednocześnie operetką. Dyrektor Sliwiński w zakresie swoim korzysta z dość stosunkowo szerokiej autonomii i na teatrze tym odciska wyraźnie piętno swej indywidualności. Rozporządza on trupą niewielką, ale doskonale zgraną i bogatą w wybitne talenty aktorskie, co sprawia, że „Teatr Nowy” cieszy się w mieście wielką popularnością.

Pozatem istnieje w Warszawie jedna stała scena prywatna, wspomniany wyżej „Teatr Mały”. Założona przed laty kilku przez Maryana Gawalewicza, w roku sprawozdawczym przeszła na własność i pod kierunek znanego, zasłużonego dramaturga, Kazimierza Zalewskiego.

Właśnie w chwili rozpoczęcia sezonu, to jest na jesieni roku zeszłego, Maryan Gawalewicz, powołany na kierownika literackiego do teatru miejskiego we Lwowie, gdzie miał tak nieszczęśliwie dni żywota swego dokonać, teatr w Filharmonii odstąpił nowemu nabywcy, który też, zreformowawszy trupę i wiele innych wewnętrznych urządzeń, poprowadził go własnymi torami.

Dla sprawozdawcy dzieje nowego kierownictwa przedstawia okres w pewnej mierze zamknięty, gdyż stanowiący cały jeden sezon, to jest czas od chwili rozpoczęcia kampanii zimowej do przeniesienia Teatru Małego z ciasnej salki w Filharmonii do lokalu letniego na Nowym Świecie, gdzie dyr. Zalewski pragnął wskrzesić dawne dobre tradycje teatrów ogródkowych.

Z teatrów ogródkowych bawi jeszcze w Bagateli trupa p. Orlika, która uprawia przeważnie operetkę.

Poza tem z poważniejszych scen prowincjonalnych w miastach Królestwa Polskiego na szczególniejszą uwagę zasługuje stały teatr w Łodzi, pozostający pod kierownictwem b. artysty teatru krakowskiego, p. Zelwerowicza, a pod opieką i protekcją zawiązanego w tem mieście towarzystwa dramatycznego.

Takie same towarzystwo przyjaciół teatru powstało też w Wilnie i niesie ono pomoc materyalną oraz moralne poparcie teatrowi polskiemu, założonemu z dużą ofiarnością przez panią Ninę Młodziejowską. Po usunięciu się założycielki, kierunek teatru tego z ramienia towarzystwa objął obecnie doświadczony artysta i reżyser, p. Józef Popławski.

Zresztą w wielu mniejszych miastach istnieją również podobne towarzystwa, ułatwiające wędrownym lub osiedlającym się na czas dłuższy trupom aktorskim znośną egzystencję w pracy dla teatru.

Teatr Poznański.

Takie też towarzystwo zorganizowało się najdawniej na wysuniętej wśród Prusactwa placówce polskości, w Poznaniu. Prusacy

nie szczędzą przykrych szykan teatrowi polskiemu, i trzeba było istotnie zwartej organizacji, ażeby niemieckim złośliwościom przeciwstawić kulturalną instytucję polską, stojącą na poziomie godnym historycznego grodu. To też ludzie dobrej woli wypłacają teatrowi poznańskiemu znaczne subsydyum, co pozwala obecnemu jego dyrektorowi, panu Lelewiczowi, na prowadzenie w sposób bardzo przyzwoity opery, operetki, dramatu i komedii. Oczywiście, w takich razach dominuje zawsze operetka, która cieszy się poparciem mas najszerzych, niemniej przecież, już choćby właśnie pod naciskiem wymagań czuwającego nad repertuarem komitetu obywatelskiego, dramat i komedia muszą być należycie uwzględnione.

W zakresie dramatu do wybitniejszych sił sceny poznańskiej należą panie: Bogusińska, Czerniakowa, Królikowska, Sławińska, Sznage i Turowiczówna, oraz panowie Andruszewski, Bogusiński, Boroiński, Czaki, Czermak i Werowski (reżyser).

W dziale operowym wyróżniali się pp.: Celińska, Hendrych, Krajewska, Chajka, Layman, Scheller, Ludwig, Huss, Fotyga, wreszcie w operetce: Oleńska, Pałczewska, Kosińska i Miłoszka.

Działalność teatru w ciągu ubiegłego sezonu przedstawiała się na ogół bardzo dodatnio. Poza operetką, bardzo zawsze, jak to wyżej zaznaczyłem, popularną, powodzeniem w całym słowa tego znaczeniu cieszy się także opera polska, która również zapełnia teatr po brzegi. Halkę w tym czasie grano razy dziesięć (w sezonie 1908/9 wystawiono ją 36 razy), „Straszny Dwór” zaś wypełnił teatr na dwadzieścia kilku przedstawieniach. Dramat współczesny, oryginalny czy tłumaczony, znacznie mniej ma uznania, rzadko się też zdarza, ażeby utwór z tego zakresu więcej niż dwa razy ukazał się na afiszu. Największego względnie jeszcze powodzenia doznają sztuki ludowe i kontuzsowe.

Junkierstwo pruskie uważa za rzecz niebezpieczną dla państwa, ażeby teatr polski dawał przedstawienia w miesiącach letnich, sezon teatralny kończyć się musi już w kwietniu, co nader niekorzystnie odbija się na stronie materyalnej przedsiębiorstwa.

Tu jeszcze zanotować wypada, że szczególniejsze zasługi w sprawie obywatelskiego poparcia sceny polskiej w Poznaniu pokłada dyrektor banku, p. Więckowski.

Teatr Lwowski.

Najwyraźniej narodowo-społeczny charakter teatru występuje w autonomicznej Galicyi. Tam miasta Lwów i Kraków posiadają własne, bardzo piękne pod względem architektonicznym i wygodnie urządzone gmachy teatralne, tudzież znaczne, na cele teatru przeznaczone sumy w budżecie gminy. Teatry takie rady miejskie wydzielają znanym z doświadczenia dyrektorom, zachowując dla siebie prawo ingerencji w sprawach repertuaru i wogóle kierunku artystycznego.

Teatr lwowski dzierżawi obecnie p. Heller, kierownikiem literackim, po ustąpieniu p. Tadeusza Pawlikowskiego, został zmarły

na tem stanowisku w maju b. r. Maryan Gawalewicz, były dyrektor Teatru Małego w Warszawie.

Teatr lwowski wystawia naprzemian opery, operetki, dramaty, komedye, farsy. Różnorodny pod względem narodowościowym gród nadpółwianki lubi bardzo i zna się na muzyce, a opera lwowska ma swoje oddawna ustalone dobre tradycje. Dobre, choć nieco świeższe tradycje przyświecają również lwowskiej operetce, otaczanej zresztą szczególniejszą sympatją wszystkich bez różnicy płci, wieku, wyznania i narodowości mieszkańców. Nie wyklucza to bynajmniej tego, że i personel dramatyczny zawiera w składzie swoim kilka najpierwszorzędniejszych sił aktorskich. Dość wymienić takie nazwiska, jak panie: Siemaszkowa, Gostyńska, Irena Trapszo-Chodowiecka, lub panowie: Feldman, Żelazowski i Adwentowicz.

Teatr Krakowski.

Kraków przez cały właściwy sezon teatralny obchodzić się musi bez opery i operetki, i tylko na miesiące letnie zjeżdża tam ze Lwo-

„Dymitr Samozwaniec“ w Teatrze Krakowskim.

wą pan Heller ze swoją trupą śpiewaków. Natomiast obecny dyrektor teatru miejskiego w Krakowie, p. Ludwik Solński, sam jeden z naj-

wybitniejszych artystów dramatycznych polskich, artysta, posiadający przytem niewątpliwie najrozleglejszą skalę talentu, wszystkie swoje usiłowania ześrodkował w kierunku udostojnienia repertuaru dramatycznego.

Na scenie krakowskiej ukazywały się kolejno, prócz wybitniejszych utworów oryginalnych, największe arcydzieła literatury dramatycznej wszechświatowej, jak dzieła Aischylosa, Arystofanesa, Corneille'a, Moliera, Szekspira, dzieła nieśmiertelnej poezji i natchnienia.

W roku sprawozdawczym, jako wybitne wydarzenia dnia, zapisać należy naprzykład nadzwyczaj stylowe wystawienie „Orestei“ Aischylosa w potężnem tłumaczeniu Kasprowicza, tudzież „Gromiwoi“ (Lizystraty) Arystofanesa, którą prześlicznie przełożył znany tłumacz „Chmur“ i innych komedii klasycznych, p. Ciągiewicz. W tym też czasie, jako w pamiątkowym roku Słowackiego, teatr krakowski wystąpił ze świetnie opracowanym cyklem utworów naszego nieśmiertelnego poety-dramaturga. Szczególną pieczę otacza teatr krakowski dzieła dramatyczne Wyspiańskiego, które wystawia z nadzwyczajną pomysłowością i wielkim nakładem kosztów.

Nie szczędzi też dyr. Solński kosztów dla utworów Adolfa Nowaczynskiego, któremu to po świetnej, niesłychanie bogatej pod względem kostyumowym i dekoracyjnej ekspozycji „Starościca ukaranego“ i „Cara Dymitra“ wystawił teraz równie wykwintnie „Wielkiego Fryderyka“, grając osobiście rolę tytułową.

Wogóle teatr krakowski wysoką wartością swego repertuaru, tudzież starannością w opracowaniu odpowiednich do stylu szczegółów w interpretacji każdego z wystawianych utworów zajmuje we współczesnym naszym ruchu teatralnym miejsce dość wyjątkowe. Poza usiłowaniami głównego kierownika, jest to także w pewnej mierze zasługą pana Adama Grzymały-Siedleckiego, wytrawnego literata i pełnego smaku estetyka, który w teatrze tym sprawuje skromną funkcję literackiego doradcy.

Teatry ludowe.

Obok powyższych istnieją jeszcze teatry ludowe, czy lepiej może popularne, których działalność jest mniej głośna, społecznie wszakże bardzo doniosła. Najwybitniejsze wśród nich miejsce zajmuje teatr ludowy krakowski, w ostatnich czasach odnowiony i radykalnie zreformowany, pozostający pod sprężystym kierunkiem p. Edmunda Rygiera.

Dnia 11 kwietnia 1909 roku w sali odrestaurowanej, na scenie powiększonej, ozdobionej nowymi dekoracjami, teatr ludowy krakowski rozpoczął nowe życie. Grano „Kantatę“ Świerzyńskiego, Blizińskiego „Męża od biedy“, Asnyka „Kiejstutę“, wreszcie Anczy-cowskiego „Kościuszkę“.

Od dnia tego do 11 kwietnia r. b. dano razem przedstawień 376. Sezon trwał, odliczając przerwę wakacyjną od 12 lipca do 15 sierpnia, jedenaście miesięcy. Wedle rozesłanego przez dyrekcję

sprawozdania rocznego z ogólnej liczby 376 widowisk poświęcono: tragedjom 78 wieczorów, komedjom i farsom 118, sztukom śpiewnym, wodewilom, operetkom 156, operom komicznym 24. Z tego oryginalne sztuki zajęły 187 wieczorów — obce 189.

Od chwili, kiedy na czele sceny tej stanął nowy dyrektor, nastąpił zwrot nader pomyślny. Takiego ożywienia w repertuarze, tudzież staranności w wykonaniu sztuk wystawionych nie było tu od czasu krótkotrwałej zresztą dyrekcyi p. Knake-Zawadzkiego. Teatr daje przedstawienia co wieczór, w niedzielę i święta po dwa widowiska dziennie. Widowiska świąteczne dopisują niezmiennie, w dni powszednie jednak sytuację ratuje repertuar lekki, farsa, wodewil i operetka. Jest to właściwie i przede wszystkim teatr popularny, przeznaczony dla najszerszych warstw publiczności i jako taki w zupełności spełnia swoje zadanie. Słusznie też robi dyr. Rygier, że się nie trzyma ściśle repertuaru teatrów tak zwanych ludowych, wystawiających jedynie rzeczy takie, jak: „Chłopi arystokraci“, „Maciek Samson“, „Czartowska lawa“, ale wprowadził arcydzieła literatury klasycznej, niewątpliwie bardziej kształcące, i głębsze w wyobraźni mas szerokich pozostawiające wrażenie. Grało tu więc z powodzeniem Szekspira (Otello), Schillera (Zbójcy), Słowackiego (Horsztyński, Mazepa, Mindowe).

Zdaniem mojem wskazanyby był przede wszystkim „Król Lear“, który, wystawiany w wielkich, przyjmujących się coraz szerzej przedstawieniach ludowych we Francyi, przedstawieniach, urządzanych na wzór greckich, pod gołym niebem, zyskał sobie uznanie najogólniejsze.

Wystawiono także w krakowskim teatrze ludowym kilka utworów oryginalnych, nie granych dotąd na żadnej scenie polskiej, a mianowicie: „Opowieści Imci Pana Dymka“ Klemensa Bąkowskiego, „Berek Joselowicz“ Zenona Parwiego, „Pana Mecenas“ L. Sussera, „Powtórne małżeństwo“ A. Kallasowej i „Utracone szczęście“ T. Kannenberga.

Z premier tych przede wszystkim wyróżnić trzeba sztukę w czterech aktach z prologiem Klemensa Bąkowskiego, owe „Opowieści Imci Pana Dymka, żaka i pisarza cechowego“. Autor, podobno jeden z najlepszych znawców starego Krakowa i jego tradycji, maluje dawne zwyczaje i obyczaje majstrów cechowych krakowskich.

Akcya cała urozmaicona jest epizodami o archaicznym charakterze, przez co staje się nader barwna w kolorystyce.

Sztuka, dzięki inicjatywie krakowskiego teatru ludowego, zdobyła już pewną popularność, gdyż, o ile słyszałem, kilku dyrektorów prowincjonalnych wprowadza ją do repertuaru w przyszłym sezonie.

Przez pierwszy rok w kampanii teatralnej dyrektor Rygier nie może się bynajmniej skarżyć na brak uznania wśród publiczności i prasy. Najwymowniejszym jednak dowodem uznania dla jego pożytecznej pracy było podwyższenie przez Sejm subwencji dla krakowskiego teatru ludowego. Dotkliwie odczuwać się daje jedynie brak własnego, odpowiednio urządzonego budynku, a wszakże kiedys w „Wielkim Krakowie“ dobry teatr popularny będzie nieodzow-

nym posterunkiem cywilizacyjnym. Wątpić nie można, że gmina, tak dbała o dobrą opinię miasta, sprawę tę załatwi w najkrótszym czasie.

Teatr ludowy we Lwowie jest jeszcze w stadium organizowania się. Jak dotychczas, funkcjonuje on z przewagą sił amatorskich i grywa dwa razy tygodniowo, to jest w sobotę i niedzielę w lokalu „Gwiazdy“. W celu wybudowania własnej, odpowiednio urządzonej siedziby toczą się też układy z przedsiębiorcami.

Niezależnie od tego teatru ludowego rolę jego w pewnej mierze spełnia drużyna dramatyczna „Sokoła“.

Teatr ludowy we Lwowie ma być poświęcony Słowackiemu. Budynek teatru Słowackiego stanie prawdopodobnie w dzielnicy grodeckiej, a mianowicie na placu Bema. W przyszłości wydział teatru ludowego ma zamiar postarać się o jeden lub dwa budynki na przedmieściach gęściej zaludnionych, w których grywanoby wyłącznie sztuki popularne. Przytem pomocny ma być nader szeroko w Galicyi rozgałęziony związek teatrów i chórów włościańskich, który teatrowi ludowemu dostarczy wyćwiczonych drużyn aktorskich. Urządzone niedawno przez Związek przedstawienie chłopskie w sali kasyna miejskiego dało świadectwo tego, że teatry chłopskie można już traktować zupełnie na serio.

Teatr włościański w Warszawie.

Za przykładem Galicyi i u nas powstają także kółka teatralne chłopskie. Niedawno jedno z nich popisywało się publicznie w Warszawie. Inne znowu, zorganizowane w parafii Kuflew przez księdza

Szymańskiego, dawało w Mrozach przedstawienie na dochód sanatorium w Rudce.

Nie widziałem tych przedstawień osobiście, wstrzymuję się więc od ich oceny artystycznej, wiem tylko, że przedstawienie na Sanatorium wcale okazało instytucji tej przyniosło zasilek.

W każdym razie rozprzestrzenianie się kółek dramatycznych wśród włościan, o czym coraz częściej dochodzą wieści z różnych stron kraju, jest zjawiskiem niezmiernie znamienem i, jak przypuszczam, ze wszech miar zasługuje tu w przeglądzie rocznym na zantowanie.

Warszawa po zwinięciu teatru, utrzymywanego przez kuratorium trzeźwości, właściwego teatru ludowego nie posiada, a powinna mieć ich kilka.

Przegląd teatralny.

Sezon teatru Rozmaitości.

Na pierwszych naszych scenach, jak wyżej już wspomniałem, odczuliśmy znaczną poprawę sytuacji. Istotnie, obecny sezon odznaczał się we wszystkich literalnie teatrach dawno nie widzianem ożywieniem. Przyznać trzeba, że obecny prezes Warszawskich Teatrów Rządowych, pan Małyszew, okazał wiele dobrej woli i szczerego zainteresowania się losami teatru. Rzeczywiście, pan prezes obecny, korzystając z doświadczonej i inteligentnych rad p. Józefa Kotarbińskiego, który, po wielu różnych najfantastyczniejszych kandydaturach, zdecydował się ostatecznie objąć obowiązki kierownika repertuaru, nie tylko nie zdradza niechęci do oryginalnej twórczości dramatycznej polskiej, ale nawet wziął na siebie inicjatywę zachęty w tym kierunku. Dyrekcja teatrów ogłosiła mianowicie konkurs na oryginalną sztukę polską.

W chwili, kiedy to piszę, sąd konkursowy, złożony z uproszonych w tym celu, wybitnych literatów znawców teatru i artystów dramatycznych, rozcytuje się mozolnie w ogromnej ilości na konkurs nadesłanych utworów; jaki jednak będzie rezultat tego turnieju pisarskiego, dziś jeszcze trudno przewidzieć. Natomiast mamy do zantowania zebrany już, zważony i oceniony plon z konkursu, ogłoszonego przez Kurjer Warszawski.

Oficjalne otwarcie Teatru Rozmaitości, po przeniesieniu widowisk z letniego budynku w ogrodzie Saskim, odbyło się przez akt hołdu dla starych naszych klasyków, przez wznowienie na ową inaugurację kampanii zimowej arcydzieł Fredry: „Pana Geldhaba” i „Pana Beneta”.

Dnia 9 października, jako pierwsza premiera sezonu, znalazła się na afiszu z niemieckiego tłumaczona komedia Lothara Schmidta, p. t.: „Tylko sen”.

Rzecz poprawna, ale bardzo pod każdym względem przeciętna, pomimo iż znakomicie grana była przez panie Ordon-Sosnowską, Pawińską i Weryho, oraz przez panów Frenkla, Wolskiego i Wil-

czyńskiego, który zwłaszcza stworzył pyszną, niezmiernie ciekawą postać komediową, zyskała jedynie ów sukces tygodniowy, jakim zresztą cieszyła się zazwyczaj większość przeciętnych utworów tłumaczonych.

Stała scena powinna mieć także swój stały repertuar, złożony z dzieł klasycznych, które w interpretacji pierwszorzędnych artystów słuchać można zawsze z pożytkiem i przyjemnością. Nie posiada tych klasycznych wiekistych wartości komedia Chęcińskiego, „Krytycy”, którą po kilkudziesięciu latach wystawiono znowu w Teatrze Rozmaitości dnia 31 października roku zeszłego. Ostrze satyry stepiało snadź przez lata, a naiwna, przestarzała faktura sceniczna nie trafia widocznie do przekonania współczesnych, bo wznowienie to nie znajdowało sobie szerszego uznania. Nie było nawet sensacyi, gdyż krytycy, z którymi się rozprawia stary Chęciński, nie mają nic wspólnego z krytykami dzisiejszymi, zasługującymi niewątpliwie na własną, zmienioną w najbardziej zasadniczych punktach satyrę.

Dnia 13 listopada wystawiono sztukę polską nową. Była nią mianowicie moja „Sąsiadka”, komedia współczesna w 3 aktach. Utrzymała się ona na afiszu przez dwa tygodnie, poczem weszła nań z góry w planie repertuarowym wyznaczony bardzo słaby i ciężki dramat Knuta Hamsuna, p. t. „Zmierzczyć”.

To też po kilku przedstawieniach spadł z afisza, a zastąpiła go znowu „Sąsiadka”, która wybitnie to swoje powodzenie, wyznać muszę, zawdzięcza przeważnie koncertowej grze p. Kamińskiego w jednej z ról główniejszych.

Seryę te przerywały wznowienia rzeczy dawniejszych, jak „Wyzwanie Gorczyńskiego”, „Szkoła obmowy” Sheridana lub „Ich czworo” Zapolskiej, aż wreszcie z dnia 30 grudnia r. z. zapanowała niepodzielnie w rozmaitościach nowa sztuka oryginalna, mianowicie czteroaktowa komedia Stefana Krzywoszewskiego, p. t. „Aktorki”.

Osnuta na tle aktualnych stosunków warszawskich komedia, rzecz wesoła, pełna barwy, ruchu i humoru, grana przytem wybornie przez zespół najlepszych naszych sił dramatyczno-komediowych, jak panie: Przybyłko, Pichor i Barszczewska, oraz panowie: Frenkiel, Wojdałowicz, Sliwicki, Owerłło, Lenczewski i wielu innych, przypadła odrazu do gustu publiczności, uczęszczano też na „Aktorki” tłumnie przez długi, nieprzerwany szereg przedstawień.

Zainteresowanie powszechne wzmogło się jeszcze dzięki polemice, jaką namiętnie prowadziły pisma z powodu zarzutu „niemoralności”, dość naiwnie przeciw „Aktorkom” podniesionego przez jedną z gazet konserwatywnych. Sztuka przy nie słabnącem powodzeniu z przerwami zapełniła teatr przez 32 wieczory.

Publiczność przekonała się widocznie do utworów oryginalnych, bo nie odmówiła moralnego i materyalnego poparcia nowej sztuce, p. Tadeusza Kończyńskiego, choć w obsadzie nie figurowały gwiazdy aktorskie pierwszorzędnej blasku. W „Srebrnych szczytach”, czteroaktowej komedii tego autora, rolę bohaterki powierzono pani Kozłowskiej, artystce, stawiającej pierwsze kroki na deskach teatru

chem wystawy, z jakim ukazywał to dzieło w teatrze krakowskim. Zwieziono mianowicie doskonale, historycznie wierne dekoracje i kostyummy, tudzież wyborna, na sposób krakowski opracowaną inscenizacyę.

Najważniejszą atrakcyą jednak jest sama gra dyr. Solskiego, który z postaci Dymitra uczynił sobie jedną z najwybitniejszych swoich ról popisowych. Istotnie znakomity artysta, rozporządzając niesłychanem wprost bogactwem środków aktorskich, dał kreacyę w najwyższym stopniu estetycznie interesującą.

Z miejscowych sił wyróżniali się szczególnie panie: Mirska, Roland, Kawalski, a zwłaszcza Zawadzki, który stworzył naprawdę niepospolitą figurę sceniczną z postaci ks. Golicyna.

Dyr. Solski występował jeszcze w „Złotej Czaszce“, każąc znowu podziwiać swój talent wszechstronny i wybitną indywidualność.

Teatr Wielki.

Scena Teatru Wielkiego, zajmowana kolejno na Operę Włoską, na naprędce zorganizowaną prywatnie operę polską, to wreszcie na przedstawienia trup rosyjskich, część tylko sezonu poświęciła wielkim tragedjom i dramatom. Ale właśnie ze sceny tej w roku bieżącym przemówił potężny talent Stanisława Wyspiańskiego w najdoskonalszem, najmocniej poczętem i najbardziej zwartem pod względem swej formy klasycznej dziele, w straszliwej tragedyi trzyaktowej, „Kłatwa“.

Działalność sceny tej wogóle w ostatnich czasach była niezwykle natężona. Przesunęło się przez nią, w starannem opracowaniu, wiele dzieł wybitnych literatury wszechświatowej, takich właśnie, jakie w interesie kultury estetycznej ogółu stałe przypominać należy. Okoliczność tę podnieść wypada, jako zasługę kierownictwa, gdyż wznawianie sztuk, wymagających wielkiego nakładu kosztów i pracy i tem samem nie opłacających się kasowo, jest już tylko czystym spełnieniem obowiązku wobec społeczeństwa.

I tak w tym roku ujrzelismy Szekspirowskiego „Romea i Julie“, oraz „Króla Leara“, a dalej „Intrygę i Miłość“ Schillera, Beaumarchais'go „Wesele Figara“ i wiele innych. Osobną wzmiankę poświęcić trzeba wznowieniu „Snu nocy letniej“ Szekspira.

Prześliczna ta, nieśmiertelna w swej poetyczności komedya nie grana była od lat przeszło dwudziestu, to jest od śmierci Wisnowskiej, która rolę „Puka“ zaliczała do swych lepszych kreacyi. Po tem żadna z artystek nie uczuwała skłonności do odtworzenia postaci tego leśnego łobuza po słynnej jego przedstawicielce. Aż dopiero w sezonie bieżącym o trudne to zadanie pokusiły się dwie młode artystki: p.p. Lubicz-Sarnowska i Zofia Dębicka. Nie miały one wprawdzie może należytej fugi, rozmachu i owego dyabelskiego humoru zbytniego chochlika, niemniej przecież dały kreacyę zajmującą i nie pozbawioną specjalnego wdzięku. Na uwagę jednak w przedstawieniu tem zasługuje przede wszystkim nowe zupełnie opracowanie pod względem inscenizacyi, kostyumów i niezwykle bogatych dekoracyi.

*Sprawca śmierci Wisnowskiej był oficer
rosyjski Bartieniew*

„Sen nocy letniej“ Szekspira w Teatrze Wielkim.

„Kłątwa” Wyspiańskiego w Teatrze Wielkim.

Sezon rozpoczął w dniu 9 października wieczór, składający się z poetycznego dramatu w jednym akcie Teodora Banville'a p. t. „Gringoire”, tudzież z fantazyjnej dramatycznej G. Hauptmanna „Hanusia”. Później „Hanusie” grywano jednocześnie z wstrząsającą tragedią Wyspiańskiego „Sędziowie”. Wspaniałe to dzieło autora, który, jak nikt może z pisarzy nowożytnych, umiał odczuć grozę tragizmu w fatalnej, koniecznej odpowiedzialności moralnej człowieka za zbrodnie, który czuł ją głęboko i prostolinijnie na sposób niemal Aischylosowski, było zapowiedzią wielkiej, skończenie klasycznej tragedii, jaką jest później wystawiona „Kłątwa”.

W konstrukcji „Sędziów”, sztuki, powstałej jakoby z uscenizowanego epizodu kroniki kryminalnej, czuć jeszcze niecierpliwy budowniczego pośpiechu i brak ściśle opracowanych planów architektonicznych. Ogrom tre-

ści rozpiera, zda się, ściany zamkniętej w dwóch odsłonach tragedii, niby łuki w olbrzymim rozpięciu, umieszczone na zbyt wątych podstawach. Z nadmiaru materiałów, nagromadzonych przez rozgorączkowaną wyobraźnię, autor wznosi niebotyczną wieżę grozy tragicznej, nie licząc się z materiałami statycznymi. Wieża stoi i imponuje, ale jednocześnie, rzekłbyś, niepokoi nieustosunkowaniem poszczególnych części do całości. „Kłątwa” jest i pod tym względem tworem doskonałym. Wszystko się tam wiąże i doskonale harmonizuje i trzyma, od podstaw do szczytów i daje dziełu wrażenie niepożytej trwałości.

„Kłatwę” przedtem jeszcze, bo w grudniu zeszłego roku, na zaimprovizowanej scenie w Filharmonii wystawił teatr łódzki. Dyrektor tego teatru, p. Zelwerowicz z Krakowa, gdzie przez czas dłuższy pracował, wyniósł zamiłowanie do rzeczy klasycznych i szerokiego stylu tego zrozumienie. Posiadał je również p. Mielewski, reżyser i odtwórca ról bohaterskich tej sceny, artysta, obdarzony wybitnym talentem deklamacyjnym i poczuciem poży. W tych warunkach opracowana „Kłątwa” nosiła na sobie cechy nader wyraźnie zaakcentowanej klasyczności, i przyznać trzeba, że, pomimo wprost oplakanej, improwizowanej naprędce mise en scène, sztuka robiła silniejsze wrażenie, niż w Teatrze Wielkim przy niezmiernie, przyznać trzeba, starannem wystawieniu pod względem dekoracyjnym i reżyserskim. Stało się to z tej przyczyny, że artyści warszawscy, przywykli do gry tak zwanej realistycznej, w interpretacji utworu Wyspiańskiego zbyt podkreślali akcent logiczny, co pozostawiało publiczności możliwość słuchania refleksyjnego, gdy tymczasem śpiewna deklamacja łódzkich wykonawców porywała bezpośrednio przemożnym rytmem poetyckiego słowa.

Wraz z „Kłatwą” ukazał się jednoaktowy dramat p. Wroczyńskiego, p. t. „Wenus”. Rzecz, obciążona reminiscencjami z „Quo Vadis”, w subtelny dialog jednak nie pozbawiona znamion istotnego nerwu dramatopisarskiego.

Ostatnią doniosłą w dziejach Teatru Wielkiego sprawą sezonu było wystawienie odznaczonej pierwszą nagrodą komedii heroicznej Ignacego Grabowskiego, p. t. „Sokół”.

Sztuka święci ciągle znaczne powodzenie, pomimo iż krytyka przyjęła ją nieco z przekąsem.

Wydawnictwo „Kuryera Warszawskiego”, pragnąc uczcić setną rocznicę urodzin Juliusza Słowackiego, w dn. 1 stycznia 1909 roku ogłosiło konkurs dramatyczny na sztukę oryginalną, przeznaczając na nagrodę rb. 1.000. Do dnia 1-go października 1909 r. nadesłano na konkurs 116 sztuk, które też natychmiast po sprawdzeniu ich kwalifikacji formalnych, rozlosowano do czytania między sędziów.

Referent sądu konkursowego w sprawozdaniu, pomieszczonem w 120 i sześciu następnych numerach „Kuryera Warszawskiego”, zaznacza, że wprawdzie konkurs dramatyczny im. Słowackiego „nie przyniósł spodziewanego głębokiego dzieła, zaświadczył jednak ponownie o dwu dodatnich zjawiskach: rosnącym u nas nieustannie

odczuwaniu istoty sztuki dramatycznej, oraz o podnoszeniu się poziomu kulturalnego w społeczeństwie".

Dalej sprawozdanie stwierdza, że konkurs obecny stoi, w każdym razie, wyżej od poprzednich.

Po pierwszym czytaniu z ogólnej liczby 116 wyłączono 92 utwory, jako nie posiadające dostatecznych warunków do ubiegania się o nagrodę. Z pozostałych 24 dwa wyłączono, z powodu różnych zastrzeżeń, o dwudziestu dwu zaś sędziowie, którzy je czytali, wygłosili swoje umotywowane sądy.

Wyczerpująca dyskusja, jaką nad powyższymi utworami odbywano w jednej lub kilku sesjach, zakwalifikowała do wspólnego czytania sztuki: „Na tym brzegu“, „Jahwe“, „Sokół“, „Dzwonnik“, „Miłośnica“, „Dzwon“ i „Szermierz“.

Gdy sprawdzono, że wszystkie utwory są przeczytane, sąd konkursowy zabrał się w dniu 24 stycznia r. b. na radę ostateczną i przystąpił do głosowania. Dało ono następujące wyniki, jak podaje „Kur. Warsz.“:

„Sokół“ Grabowskiego. Akt ostatni „Gobelin“.

„Z nadesłanych 118 utworów żaden nie odpowiada założeniu konkursu. Ponieważ jednak zastrzeżono wyraźnie, iż nagroda przyznana będzie w całości za najlepszy z nadesłanych utworów, sędziowie postanowili przyznać nagrodę w wysokości 1,000 rubli „komedii heroicznej“ p. t. „Sokół“. Po otwarciu koperty okazało się, że autorem tej sztuki jest Ignacy Grabowski“.

„Po wydaniu powyższego wyroku oświadczył w imieniu wydawców Kurjera Warszawskiego redaktor p. Konrad Olchowicz, że składa sumę 500 rubli, jako nagrodę dodatkową. Wobec tego, sędziowie postanowili przyznać ją sztuce p. t. „Dzwon-

nik“. Po otwarciu koperty okazało się, że autorem tej sztuki jest Wincenty Kosiakiewicz.

Ponadto oznaczono sztuki następujące:

„Miłośnica“, „Szermierz“ (autorzy zaznaczyli na kopertach, ażeby nazwiska ich były ujawnione tylko w razie przyznania nagrody).

„Na tym brzegu“ — autorka Janina Mann.

„Jahwe“ — autor Remigiusz Kwiatkowski.

Protokół podpisali pp.: Ignacy Baliński, Mieczysław Frenkiel, Czesław Jankowski, Józef Kotarbiński, Jan Lorentowicz, Ignacy Matuszewski, Konrad Olchowicz, Władysław Rabski, Józef Sliwicz i Julian Adolf Święcicki.

O wystawieniu „Sokoła“ na scenie wspominałem już na innym miejscu. Czy zobaczymy kiedykolwiek „Dzwonnika“, nie umiem powiedzieć. Narazie podobno zakwestyonowała go cenzura.

Mniejsze sceny.

Najmniej, bo zgola żadnych zasług na polu wystawiania utworów oryginalnych nie zdobył sobie dział farsy Warszawskich Teatrów Rządowych. Rzeczywiście dyr. Sliwiński od wielu lat z rzędu nie wystawił literalnie ani jednej nowej sztuki oryginalnej. Zapewne twórczość nasza w zakresie lekkiej komedii i krotchwili jest dziwne w ostatnich czasach jałowa, i doprawdy śmiało mógłby p. Sliwiński tą właśnie okolicznością usprawiedliwić się z zarzutem, że wypełnia repertuar wyłącznie tłumaczeniami.

Ostatnio dopiero Teatr Nowy wystąpił ze wznowieniem starej polskiej farsy, mianowicie „Żołnierza królowej Madagaskaru“ S. Dobrzańskiego, i farsa ta, mimo iż myszką już mocno zatraca, zdobyła sobie zasłużenie bardzo dobre przyjęcie.

Co się tyczy sztuk tłumaczonych, to przyznać trzeba z uznaniem, że p. Sliwiński w sezonie niniejszym ujawnił staranie o dobór sztuk o wyższym poziomie artystycznym. Na scenie tej ukazało się w tym roku kilka utworów, posiadających pomimo swej lekkości niezaprzeczone wartości literackie. Po zgola cyrkowej „Rodzinie Bolero“ w wykonaniu znakomitego zespołu tego teatru ukazała się bardzo stylowa w swoim rodzaju „Mandragora“ Machiavelle'go w prześlicznym tłumaczeniu Czesława Jankowskiego. Przedstawienie to mogło dać zadowolenie estetyczne ludziom o smaku najwybredniejszym. Niestety, zepsuta na grubych bufonadach publiczność sztuki nie poparła w tym stopniu, na jaki zasługiwała. Do lepszych utworów, wystawionych tam, należały także: dowcipna satyra polityczna „Król“ de Flers'a i Caillavet'a, w tymże rodzaju dwuaktówka Xanxofa „Królatko“ i „Wielki Świat“ Abła Hermant'a.

Wspominałem już przedtem o jednoaktówce Mirbeau'a „Pugilares“.

O ile ta scena rządowa trzymała się odpornie względem twórczości oryginalnej, o tyle prywatny Teatr Mały dążył do jak najrozsleglejszego jej poparcia. Dyrektor Zalewski, objawsz po Gawarewiczu małą salę z mniejszą jeszcze scenką w gmachu Filharmonii, zda się, wszystkie swe usiłowania skupił, ażeby uczynić ją

prawdziwym przybytkiem polskiej sztuki. Jeżeli nie starczyło utworów oryginalnych nowych, wznawiano tam nasze rzeczy dawniejsze, jakby chciano przypomnieć młodemu pokoleniu, że twórczość polska dramatyczna nie jest bez przeszłości i przeszłość tę związać wypada z całym obecnym ruchem w tej dziedzinie. Tym sposobem obok najnowszych, najbardziej, że tak powiem, modernistycznych utworów Nowaczyńskiego, Wroczyńskiego i Kiedrzyńskiego, ukazywały się sympatyczne przypomnienia Fredry syna (Mentor), Bałuckiego (Flirt) i Zalewskiego (Pani Podkomorzyna). Większym jednak stosunkowo powodzeniem cieszyły się rzeczy tłumaczone. Przede wszystkim zaś pierwsze w tej mierze miejsce zajmuje „Przebudzenie się wiosny” Wedekinda, wystawione na tak zwanej wolnej scenie, a dalej zaraz „Koncert” Bahra.

„Mandragora” Machiawellego w Teatrze Nowym.

W porządku chronologicznym repertuar Teatru Małego, poczynając od 15 grudnia, przedstawia się jak następuje: „Mentor” Fredry syna, „Nasza młodość” Capusa, „Miłość” Appa, „Kandydat na profesora” Maksa Dreyera, „Ślicznotka” Najdenowa, „Wielkie bractwo” Fredry, „Na targowisku” Jaroszyńskiego, „Kamieniarz, zwany Lyonczyk prawy” Berniera, „Przebudzenie się wiosny” Wedekinda.

Rzecz ta zainaugurowała ową „Wolną scenę”, której koncepcja zasadzała się głównie na uproszczeniach dekoracyjnych, a także na specjalnym doborze utworów, nie nadających się jakoby do wystawienia w zwykłych warunkach reprezentacji teatralnej.

Pewna drastyczność „Przebudzenia się wiosny” usprawiedliwia

może odrębność tego teatru, którego kierownictwo objął p. B. Górczyński, ale usprawiedliwiła to na bardzo krótką metę.

Drugą osobliwością „Wolnej sceny” były dwa utwory o niesłychanie ponurym nastroju, co krytyka nazwała wieczorem okropności. Grano „Pannę Julię” Strindberga i jednoaktową fantazję makabryczną Stanisława Przybyszewskiego „Goście”.

W dalszym ciągu w sprawie uproszczonej „Wolnej sceny” ukazał się poetyczny utwór Maeterlincka „Aglawena i Delizeta”, i na tem, zdaje się, ów wolny eksperyment wyczerpano.

Poza tem Teatr Mały dawał nowości ciekawe i zasłużone wznawienia. Z pierwszych hwidzieliśmy tam jeszcze „Boga Wojny” Shaw’a, „Margrabiego Keitha” Wedekinda i „Koncert” Bahra, który nie tylko zakończył dyr. Zalewskiemu sezon w Filharmonii bardzo szczęśliwie, ale pozwolił jeszcze rozpocząć taką kampanię letnią w teatrze na Nowym Świecie. Ze starych uznanych sztuk polskich wystawiono ze znacznym powodzeniem „Flirt” Bałuckiego i „Panią Podkomorzyń” dyr. Zalewskiego.

Z szeregu wystawianych tam utworów oryginalnych wartością literacką wyróżniał się wieczór Nowaczyńskiego, na który złożyły się trzy utwory ze znanego zbioru „Siedmiu dramatów”, a mianowicie: „Miłosierdzie ludzkie”, „Cyrce Mańkowska”, oraz „Prawo mimiery”. Podobał się też bardzo z powodu śmiałej jedności w ujęciu cykl jednoaktowych Kazimierza Wroczyńskiego. Cykl, ujęty wspólnym tytułem „Kochliwi”, składały: „Ona”, dramat w jednym akcie, „U szczytu”, prawie dyalog w jednym akcie, i „Pierścień powrotu”, cztery dyalogi.

Komedia „groteskowa” Stefana Kiedrzyńskiego, p. t. „Wolna kobieta”, spotkała się z surową oceną krytyki, choć wszyscy autorowi niewątpliwie przyznawali talent i temperament pisarski „in statu nascendi”.

Z tem wszystkim groteskowa komedia dłużej na afiszu utrzymać się nie mogła. Spadła również z afisza ostatnia nowość oryginalna tego teatru, „Madejowe łożo” Tadeusza Konczyńskiego.

Nad wszystkim zapanował Sherlock Holmes, grany z niezwykłym powodzeniem w chwili, kiedy to piszę.

Ha, trudno! Publiczność ma swoje upodobania... specjalne.

Tadeusz Jaroszyński.

Gdzie i czego nauczyć się można?

Uwagi wstępne.

Chodzi nam tu o udzielenie czytelnikowi informacji, dotyczących wykształcenia średniego, przygotowawczego do studiów wyższych, częściowo zawodowego, wreszcie uniwersyteckiego. Co do pierwszych

dwu działów, uwzględniamy tylko szkoły polskie w Królestwie, w Galicyi zaś zawodowe; a czynimy to dlatego, że tylko nieliczne jednostki kształcą się w gimnazyach i szkołach realnych galicyjskich, a sam spis ich zająłby zbyt dużo miejsca.

Co do wyższych zakładów naukowych, to mamy tylko kilka polskich—w Galicyi—i te uwzględniamy na pierwszym miejscu—naturalnie. Zwracamy przytem uwagę na bardzo doniosłą reformę, wprowadzoną w roku ubiegłym: wychowawców szkół Królestwa przyjmuje do uniwersytetów i politechniki nie wiedeńskie ministerium oświaty, jak było dotąd,—lecz dziekani wydziałów i senaty. Ministerium oświaty uznawało ważność tylko matury rządowej rosyjskiej; dziekani i senaty polskie będą uznawały ważność matur szkół polskich, z początku zapewne tylko niektórych, a w następstwie—skutkiem starań dyrektorów—i wszystkich. Reforma ta zatem równa się uprawnieniu powolnemu matur szkół polskich w Galicyi.

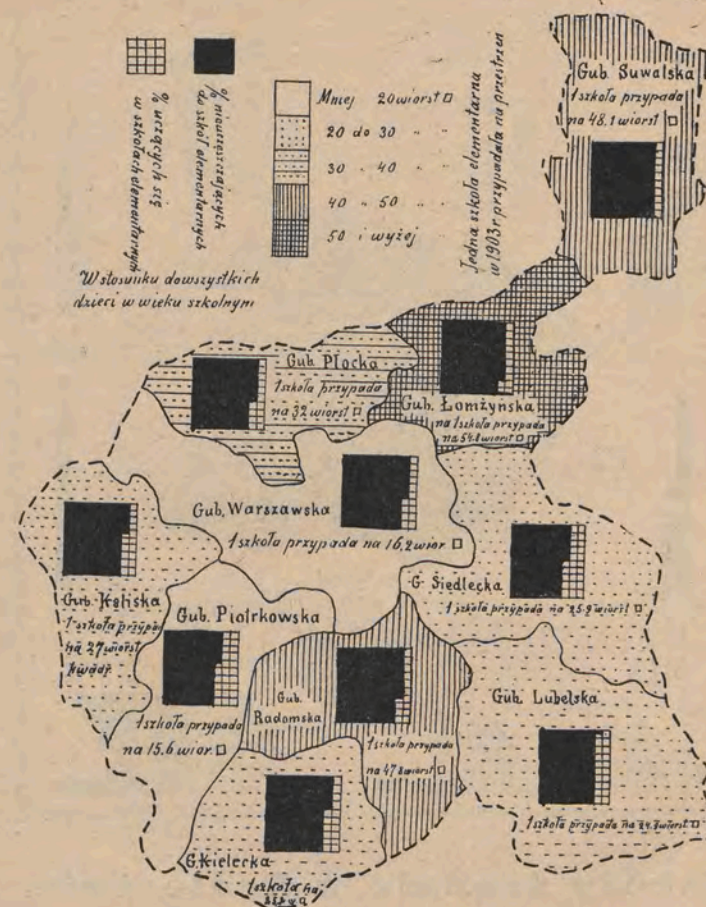
Takie samo uprawnienie—zupełnie urzędowe—znajdujemy i na uniwersytecie katolickim we Fryburgu szwajcarskim. Wreszcie we Francyi każda obca matura wymaga nostryfikacji, czyli zrównania w prawach z bakkalaureatem francuskim; otóż zwracamy uwagę, że na uniwersytetach prowincjonalnych ministerium prawie we wszystkich wypadkach nostryfikuje także i matury szkół polskich. Dlatego zakładom francuskim poświęciliśmy dużo miejsca; zdarza się to w naszym Roczniku bodaj po raz pierwszy.

Nie pominęliśmy zakładów w państwie niemieckiem, uważamy bowiem bojkot nauki niemieckiej—zwłaszcza technicznej—za wręcz niemożliwy; wiemy zresztą, ile tej nauce zawdzięczamy. Odstraszają one same przez wprowadzenie wyższej taksy dla obcych poddanych i przez niechętny do nich stosunek młodzieży miejscowej.

Przyjęliśmy układ według szkół i krajów. Zatem najpierw znajda czytelnicy szkoły średnie i zawodowe w Królestwie, potem średnie zawodowe w Galicyi, następnie zaś wyższe zakłady naukowe w Galicyi, w Szwajcaryi, w Belgii, we Francyi, w Austrii i w Niemczech. Uniwersytetów angielskich nie uwzględnialiśmy wcale; mają one bowiem organizację zupełnie odrębną, są kosztowne i ze względu na brak znajomości języka wśród młodzieży naszej, dostępne tylko dla jednostek; można żałować, że tak jest, ale z faktem tym liczyć się trzeba.

W pracy naszej korzystaliśmy z różnych materiałów drukowanych, z listów i rad stowarzyszeń młodzieży polskiej uniwersyteckiej, za które na tem miejscu pragniemy im najserdeczniej podziękować. Działu tego w innych tomach następnych Rocznika zamieszczać nie będziemy; z wdzięcznością wszakże wydrukujemy

Procent uczących się
w różnych zakładach naukowych
1903 roku

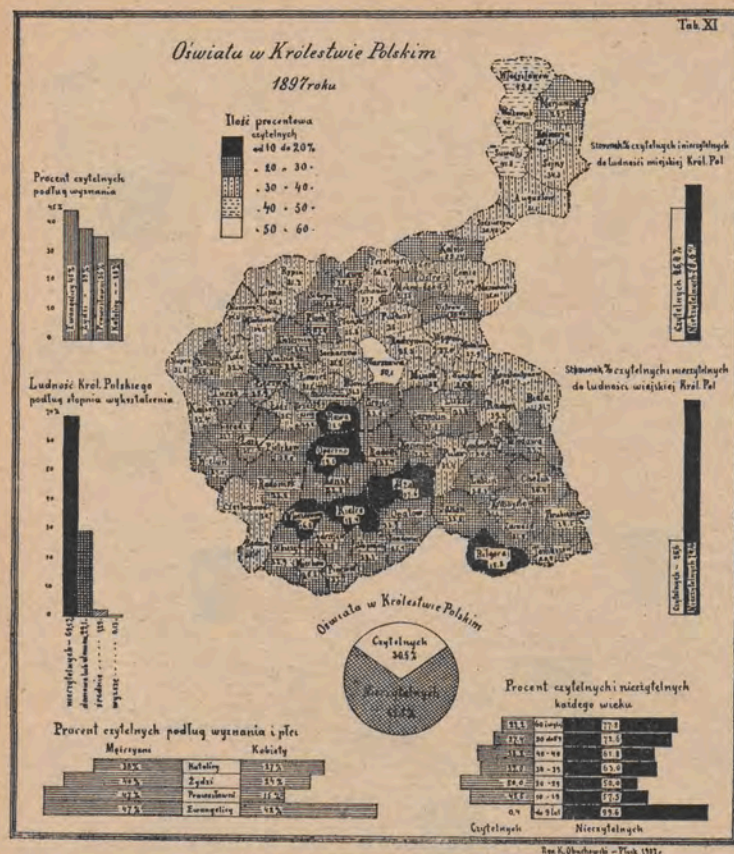

Oświata początkowa w Królestwie Polskiem (z atlasu dra Macieszy).

wszelkie uzupełnienia i sprostowania, z interesowanej i kompetentnej strony pochodzące.

Po tych krótkich uwagach wstępnych przechodzimy do samych informacji.

Szkoły średnie w Królestwie.

Szkoły filologiczne, ośmioklasowe męskie.

W Warszawie: 1) Gen. P. Chrzanowskiego, Smolna 30; 2) Wojciecha Górskiego, Hortensya 2; 3) E. Konopczyńskiego z 2 oddziałami: gimnazjalnym 8-klas. i realnym 7-klasowym, Kopernika 34; 4) Wiktora Kozłowskiego, Złota 30; 5) Szkoła, założona przez mieszczańców ziemi Mazowieckiej (K. Kujawskiego), Nowy-Swiat 31; 6) Szkoła, popierana przez T-wo Kultury Polskiej, Kaliksta 8; 7) T.

Łebkowskiego, Wspólna 24; 8) Gimnazjum im. Mikołaja Reja, Skłodowa 3; 9) M. Rychłowskiego, Smolna 3; 10) Gimnazjum hr. Zygmunta Wielopolskiego, Zgoda 9.

W Łodzi: Jana Graczyka: Piotrkowska 121 i Niklewskiego, Wólczańska 55.

W Lublinie: Gracyana Chmielewskiego, ul. Bernardyńska i Lubelska (S. Śliwińskiego), ul. Królewska.

W Częstochowie: Czesława Bagińskiego, Szkolna 10.

W Płocku: gimnazjum polskie Szczepańskiego, ul. Królewska, d. Pruszkowskiej.

W Siedlcach: Szkoła Podlaska T. Radlińskiego, Floryańska, róg Ogrodowej, d. Andrzejczaka.

Prócz tego mamy szkoły czteroklasowe: w Warszawie: Rocha Kowalskiego, Chmielna 16; w Łodzi: Progimnazjum polskie Józefa Radwańskiego, Cegielniana 11; w Zawierciu: progimnazjum Józefa Jejera (st. kolei Warsz.-Wiedeńskiej); i w Płocku: progimnazjum polskie Pawła Topolińskiego, ul. Dominikańska.

Szkoły realne męskie.

W Warszawie: 1) Szkoła 7-klas. realna żydowska J. Mayzlera, S-to Jerska 22; 2) 7-klasowa szkoła realna im. Staszica, Wilcza 41; 3) 7-klasowa szkoła realna W. Wróblewskiego, Złota 58; 4) Szkoła 6-klasowa ogólnie kształcąca z kierunkiem realnym Akc. Dr. Żel. Warsz.-Wiedeńskiej, Chmielna 88 (dla synów urzędników kolejowych).

Prócz tego w Skierniewicach 7-klasowa; w Sieradzu (gub. Kaliska) 4-klasowa; w Łęczycy 4-klasowa, ul. Ozorkowska, (dom Przedborskiego); w Wąchocku (gub. Radomska): 4-klasowy zakład naukowy męski W. Skapskiego (p. Wierzbnik), wreszcie szkoła w Czerwonym Dworze pod Grodziskiem.

Szkoły średnie żeńskie.

W Warszawie: 8-klasowy zakład naukowy żeński Zofii Kurmanowej (Bracka 9); pensje 7-klasowe pp. Haliny Gepner (Moniuszki 8), P. Hewelke (Marszałkowska 122), Anieli Hoene-Przesmyckiej (Mazowiecka 4), Zofii Kolečkiej (Dzielną 20, żydowska), P. Kowalczyk (Wiejska 5), Zofii Kudasiwicz (Koszykowa 13), M. Lange (Miodowa 1), M. K. Ledworuskiej (Leszno 33), Zofii Łabusiawicz (Praga, Brukowa 26), Marty Łojko (Włodzimierska 1), Zofii Matyszek (Wielka 33), Maryi Matuszewskiej (Leszno 28), Perły Łubińskiej (Ceglana 7, żydowska), Maryi Polańskiej (Marszałkowska 109), Natalii Porazińskiej (pl. S-go Aleksandra 18), Leonii Rudzkiej (Zielna 13), Perli Sachs (Dzika 5), Zofii Sierpińskiej (Marszałkowska 63), Jadwigi Sikorskiej (Marszałkowska 153), Janiny Swederus (S-to Krzyska 43), Jadwigi Taczanowskiej (Chmielna 48), Fryderyki Thalgrünowej (pl. Krasińskich 8), Gabryelowej Tolwińskiej (ul. S-tej Barbary 4), K. Trojanowskiej i E. Szeinkobówny (Ele-

ktoralna 47), Adeli Waligórskiej (Sienna 17), E. Winawer (Twarda 6), Z. Zapalkiewicz (Miodowa 4), hr. Cecylii Plater-Zyberkówny (Piękna 24), Bohuszewicz (Wilcza), Jadwigi Cichiejskiej (Piękna 1), Maryi Celichowskiej (Bracka 18), Sabiny Chmielewskiej (Krak.-Przedm. 6), Julii Czarneckiej (pl. Ś-go Aleksandra 14), Gaganickiej (Senatorska 32), Goldman Landauowej (Ś-to Jerska 32), Julii Jankowskiej (Nowogrodzka 58), Anny Jasieńskiej (Berga 8), Stanisławy Jeckel (Marszałkowska 49), Stefanii Kaczorowskiej (Złota 47), Kazimiery Kochanowskiej (Złota 40), Anieli Lewandowskiej (Koszykowa 33a), Mirlas Fridy (Ś-to Jerska 22), Wandy Posselt (Chmielna 65), Zofii Stiche (Żórawia 9), Heleny Szumowskiej (Chłodna 15), Turkiewicz-Barskiej (Twarda 45), Antoniny Walickiej (Krucza 44) i Jadwigi Zaborowskiej (Chłodna 60).

W Skolimowie (gub. Warszawska): Szkoła im. Królowej Jadwigi, poczta Piaseczno; w Klarysewie (gub. Warszawska): Pensja wyższa na wsi Wandy Pawlickiej, p. Mirków; w Kielcach: pensje pp.: Emilii Znojkiwicz (Nowo-Warszawska, dom Saneckiego) i M. Krzyżanowskiej (Rynek 6); w Suchedniowie (gub. Kielecka): Szkoła żeńska A. Szumskiej; w Lublinie, p. Heleny Czarneckiej; w Łomży, p. M. Korzeniowskiej; w Łodzi, pp.: Julii Jezierskiej (Kamienna 10), im. El. Orzeszkowej (Spacerowa 21), Zofii Pętkowskiej i Wiktorii Macińskiej (Wólczńska 43), Anieli Rothert (Nowo-Spacerowa 29), Julii Zbijewskiej (Długa 10), ośmioklasowa szkoła z programem męskich gimnazjów filologicznych p. Bader-Libiszowskiej (Zawadzka 24); w Będzinie (gub. Piotrkowska) p. Jadwigi Krzymowskiej; w Częstochowie pp.: Golczewskiej-Chrzanowskiej (Teatralna 9) i Leonii Komar (Szkołna 13); w Sosnowcu pp.: W. Mojkwskiej (Modrzejowska 22) i (z kursem gimnazjalnym) H. Rządkiwiczowej i St. Podkajowej (Sadowa 6); w Płocku: Gimnazjum żeńskie udziałowe, ul. Kolegialna (d. Zielińskiego) i zakład Maryi Gutkowskiej, ul. Kolegialna (dom Herolda); w Mławie p. A. Mrozowskiej (dom własny); w Radomiu: pp.: Maryi Gajl (Szeroka 10) i p. J. Wareńskiej (Górki Lubelskie 13); w Siedlcach: p. Konstancji Zembrzuskiej (Długa 16); w Białej (gub. Siedlecka): p. Maryi Kowalewskiej; w Suwałkach: p. Kazimiery Żulińskiej (Chłodna 7).

Prócz tego pensje sześć lub czteroklasowe: w Warszawie: pp.: T. Brzechowskiej (Sienna 22); Reginy Walter-Kotlickiej (dla izraelitek, Elektoralna 31) i Zofii Wołowskiej (Piękna 28); w Skierniewicach: p. B. Kuczyńskiej; w Łodzi: p. Maryi Berlachowej (Ewangelicka 9); w Sieradzu: p. Sulikowskiej; w Wieluniu: p. Pelagii Zasadzińskiej; w Sierpcu: p. Anny Piniarowicz.

Szkoły handlowe, techniczne, rzemieślnicze, specjalne i zawodowe.

Seminaryum dla nauczycieli ludowych im. Zygmunta Krasińskiego, poczta Warszawa (skrzynka 377), w Ursynowie. Kurs

czteroletni. Oplata za naukę z internatem 150 rb. rocznie. Wiek od 14 do 17 lat. Przygotowanie wymagane jest w zakresie mniej więcej 3-ch klas szkoły średniej: Warszawskie kursy pedagogiczne dla przygotowania nauczycieli ludowych w Warszawie (Nowo-Wielka 11); seminaryum dla nauczycielek ludowych Antoniny Walickiej (Nowo-Wielka 1); uczelnia ochraniarek i nauczycielek ludowych Stefanii Marciszewskiej (Mokotowska 55); trzyletnie seminaryum wychowawczyń i nauczycielek (Piękna 28); szkoła ochraniarek (Wielka 1); kurs dwuletni, opłata rb. 50 rocznie; za internat wraz z nauką rocznie rb. 160. Przygotowanie wymagane jest trzyklasowe, wiek od lat 16-tu; kurs freblowski dla bon. wychowawczyń i ochraniarek Janiny Anders (Mazowiecka 1); kurs dla freblanek i ochraniarek J. Borowskiej (Wspólna 20); zakład freblowski Maryi Jadwigi Keller (Senatorska 11); kursy dla freblanek Antoniny Lewowej (Senatorska 22); zakład wychowawczy ochraniarsko-freblowski Anny Łukowskiej (Marszałkowska 79); szkoła freblanek Karoliny Szczepkowskiej (Orla 6); zakład freblowski Leokadyi Turzańskiej (Szpitalna 6); kursy buchalteryjne H. Chankowskiego (Nowogrodzka 43); kursy handlowe Chwat-Czyńskiego (Marszałkowska 109); Stefana Rogulskiego (Marszałkowska 136); Gracyana Pyrka (Erywańska 9); żeńskie dwuletnie i roczne T. Raczkowskiej (Marszałkowska 80); S. Woyzbuna (Erywańska 14); w Łodzi: kursy buchalteryjne I. Mantinbanda (Dzielna 22); w Częstochowie: W. Nassalskiego; w Lublinie: St. Sulimierskiego (Namiestnikowska 35). Szkoły handlowe w Warszawie: Rontalera (Kaliksta 8), Artura Jeżewskiego, Ubysza (plac św. Aleksandra 11), 7-klasowa Zgromadzenia Kupców m. Warszawy (Prosta 14); szkoła Sobolewskiego w Starej Wsi; prócz tego szkoły handlowe w Lublinie, Kielcach, Kole, Koninie (gub. Kaliska), Łodzi: Kupiectwa Łódzkiego (Dzielna 41) i 4-klasowa szkoła handlowa Stowarzyszenia wzajemnej pomocy pracown. handlow. m. Łodzi; w Będzinie (gub. Piotrkowska), Łomży, Mławie (gub. Płocka), Sosnowcu (gub. Piotrkowska), Radomiu, Suwałkach, Zgierzu i Pabianicach.

Szkoły handlowe żeńskie mamy w Warszawie pp.: T. Raczkowskiej (Marszałkowska 80) i Werekowej (Foksal 18); w Łodzi pp.: Lucyny Siennickiej (Piotrkowska 154) i C. Waszczyńskiej (Zawadzka 9); w Koninie (gub. Kaliska) p. Janiny Komornickiej; we Włocławku p. M. Masłowskiej (ul. Szeroka, d. Błędowskiego); w Kielcach; w Lublinie p. Latosińskiej (ul. Namiestnikowska).

Rysunków, malarstwa, dekoracji, rękodzieł uczą szkoły następujące: w Warszawie: Warszawska szkoła sztuk pięknych (Hoża 33), szkoła rysunku i malarstwa M. Kotarbińskiego (Widok 14), szkoła artystyczna F. Szupskiego (Wilcza 47), szkoła dekoracyjno-artystyczna Chalusa-Dunin (Żórawia 19), muzeum rzemiosł i sztuki stosowanej (Chmielna 52), zakład artystyczno-rękodzielniczy Ludwika Stroniskiej (Jerozolimka 68), szkoła artystyczno-rękodzielnicza (d. A. Korycińskiej) (Ś-to Krzyska 27), szkoła artystyczno-rzemieślnicza C. Gutowskiej (Złota 4), kursy mozaiki i inkrustacji Natalii Bober (Wspólna 47); zbiorowe lekcje rysunku Kazimiery Urbań-

skiej (Włodzimierska 1); w Łodzi: szkoła rysunków i malarstwa W. Wólczaskiego (Cegielniana 86); w Częstochowie: szkoła rysunkowa M. Zaremskiego (Cerkiewna 5); w Kaliszu: bezpłatne wieczorne lekcje rysunków dla rzemieślników (gm. b. klaszt. OO. Franciszkanów).

Warszawska szkoła fotograficzna (Wierzbowa 8).

Dalej mamy w Warszawie: wyższe kursy techniczne (Włodzimierska 3/5), szkołę mechaniczno-techniczną Wawelberga i Rotwanda (Mokotowska 6), szkołę techniczną Wł. Piotrowskiego (Piękna 38, Marszałkowska 65), 7-klasową szkołę techniczną w Żyrardowie.

Także w Warszawie praktyczne letnie kursy gorzelnictwa, przy Muzeum przemysłu i rolnictwa (Krak.-Przedmieście 66), kursy dla monterów i elektrotechników z celem uzupełnienia wiedzy praktycznej wiadomościami teoretycznymi, kursy wieczorne zawodowego wykształcenia ślusarzy (Szpitalna 10).

Szkół rzemieślniczych prawie niema. W Warszawie istnieje szkoła rzemiosł Jana Wierzbickiego (Sosnowa 3), warsztaty dla nauki rzemiosł warsz. gminy starozakonnych (dla chłopców) (Grzybowska 26/28), szkoła rzemieślnicza przy T-wie dostarczania pracy ubogim Żydom (Stawki 24); a w Łodzi: szkoła rzemiosł przy łódzkim T-wie dobroczynności dla chrześcijan (Wodna 9) i szkoła rzemieślnicza T-wa „Talmud-Tora”. Prócz tego mamy w Warszawie 16 szkół kroju i szycia oraz dwie w Łodzi.

Szkolnictwo rolnicze jest równie ubogie, jak techniczne i rzemieślnicze. Kilkumiesięczne lub kilkudniowe kursy, urządzone przez towarzystwa rolnicze lub inne instytucje, nie mogą zastąpić choćby najskromniejszych szkół, odpowiednio urządzonych. A z tych mamy tylko: Sobieszyńską niższą szkołę rolniczą w Brzozowej (poczta Iwangród), kursy praktyczne w Pszczelinie (pow. Błokiński, st. Brwinów dr. żel. Warsz.-Wiedeńskiej), w Warszawie: kursy pszczelnio-ogrodnicze 10-miesięczne (Wiejska 12), kursy 6-dniowe dla ogrodników i pszczelarzy, urządzone w czerwcu (Wiejska 12), kursy 10-dniowe przerobów owocowych i warzywnych, urządzone we wrześniu (Wiejska 12) i kursy zdobnictwa kwiatowego, urządzone we wrześniu (Wiejska 12).

Przemysł ludowy reprezentowany jest przez uczelnie następujące: Szkoła zawodowa instruktorów tkackich T-wa popierania przemysłu ludowego w Królestwie Polskim (Oryszew, poczta Żyrardów), szkoła instruktorów koszykarskich T-wa popierania przemysłu ludowego w Królestwie Polskim, szkoła koszykarstwa, introligatorstwa i słoju Stan. Grembickiego w Warszawie (Chmielna 26), warsztaty koszykarski przy szkole ludowej w Jarunowicach.

Szkoła zawodowa instruktorów zabawkarstwa im. Jana Blocha w Nałęczowie. Program obejmuje: modelowanie, rysunek, elementarne zasady buchalterii i korespondencji, stolarstwo, tokarstwo i rzeźbiarstwo. Nauka bezpłatna. Za całkowite utrzymanie i mieszkanie w internacie 7 rb. miesięcznie. Kurs trwa 2 do 3-let. Wymagana jest

umiejętność czytania, pisanie i 4-ch działań arytmetycznych. Wiek od lat 16-tu.

W zakresie gospodarstwa domowego: wyższa szkoła gospodarstwa domowego i rzemiosł dla kobiet Marty Norkowskiej w Warszawie (Bracka 17), wyższa szkoła gospodarcza hr. C. Zyberk-Plater w Chyliczkach, szkoła tkactwa i gospodarstwa domowego dla włościanek w Kruszynku, szkoła gospodarstwa dla dziewcząt włościańskich w Mirosławicach, poczta Żychlin, kursy gospodarczo-przemysłowe dla włościanek w Gołatczyźnie, poczta Ciechanów.

Szkół służących mamy w Warszawie jedną im. S-tej Kingi (Marszałkowska 81a).

Szkoły słoju dwie: pracownia Maryi Dunin-Sulgustowskiej (Widok 14) i Zofii Sokólskiej (Koszykowa 33).

Szkoły gimnastyczne cztery: pp.: Bolesława Olszewskiego (Jeruzolimka 31), Heleny Prawdzic-Kuczalskiej (Marszałkowska 74), d-rów: Rosena i Lubelskiego (Marszałkowska 95), kursy higieny dziecięcej d-ra Roszkowskiego (Zielna 11).

Szkoły lekarsko-dentystyczne i akuszerskie dwie: pp.: Ludwika Szymańskiego (N.-Miodowa 1) i Arnolda Troppa (Marszałkowska nr. 116).

Szkół akuszerskich miejskich posiadamy w Warszawie 5; prócz tego prywatna szkoła położnicza II-go rzędu d-ra S. Krukowskiego (Leszno 38), szkoła akuszerska d-ra J. Rejsa (Foksal 13) i w Częstochowie szkoła akuszerska (Jasnogórska 24).

Dla ludzi, zajętych pracą zarobkową przez cały tydzień, a pragnących nauki, utworzono szkoły wieczorne i niedzielne różnego rodzaju: Kursy dla dorosłych A. Jaczynowskiego (Jeruzolimka 25), elementarno-rzemieślnicze, handlowe, rysunkowe i t. p. Istnieją szkoły: R. Kowalskiego (Chmielna 16) i C. Walewskiej (dla pracowników Chmielna 56), wreszcie w Kaliszu niedzielna szkoła handlowa.

Szkoły muzyczne i dramatyczne.

Muzyki, deklamacji i sztuki aktorskiej uczą w Warszawie: szkoła muzyczna przy Warsz. T-wie Muzycznym (Sienna 2), kursy muzyczne im. Chopina J. Pileckiego (Krucza 38), szkoła aplikacyjna dramatu i komedii przy Teatrach Rządowych (gmach teatru), kursy wokarno-dramatyczne H. J. Hryniewieckiej (Marszałkowska 69) i szkoła śpiewu Maryi Sobolewskiej (Chmielna 14); w Łodzi: szkoła muzyczna Maryi Bojanowskiej (Krótka 12), szkoła śpiewu Maryi Wilkowskiej (Widzewska 36).

Wyższe kursy w Warszawie.

Wyższe kursy naukowe, Włodzimierska 3/5. Program obejmuje: wydział matematyczno-pryrodniczy—kurs dwuletni—opłata 140 rb. rocznie; politechniczny — kurs 4½-letni—opłata na wstępnym rb. 30 rocznie, na specjalnych—150 rb.; rolniczy—kurs trzyletni—opłata 140 rb.; humanistyczny — opłata 6 rb. rocznie za godzinę wykładu

tygodniowo — okres nauki dowolny. Wymagane jest ukończenie średniego zakładu naukowego. Wiek od lat 16-tu. Kursy posiadają odpowiednie laboratoria.

Kursy pedagogiczne dla kobiet Jana Miłkowskiego, Widok 16. Wykłady w zakresie wyższym w kierunku humanistycznym (język polski). Kurs trzyletni. Oplata 150 rb. rocznie. Przy wstąpieniu wymaga się świadectwa ukończenia 7 klas szkoły średniej.

Kursy pedagogiczno-naukowe dla kobiet Katolickiego Związku Kobiet Polskich, Bracka 13. (Organizacja ta jest niezależna od Związku katolickiego). Czynny jest kurs pierwszy ogólnie kształcący i dwuletni: historyczno-literacki i matematyczno-przyrodniczy — wszystkie w zakresie wyższym. — Wymaga się świadectwa ukończenia szkoły średniej. — Oplata 150 rb. rocznie.

Wyższe kursy pedagogiczne Leonii Rudzkiej, Zielna 13. Kurs dwuletni. — Oplata 150—200 rb. rocznie.

Kursy przygotowawcze do studiów uniwersyteckich Zofii Kurmanowej, Bracka 9. Kurs dwuletni, dla kobiet w godzinach poobiednich, z opłatą na 1-szym kursie 150, a na 2-im 200 rb. rocznie. Wymagane jest ukończenie wykształcenia średniego.

Wyższe kursy handlowe żeńskie J. Siemiradzkiej, Ś. Krzyska 30. Kurs trzyletni. Oplata 120 rb. rocznie. Internat 360 rb. rocznie. Przy wstąpieniu wymagane jest świadectwo ukończenia szkoły średniej. Wiek od lat 16-tu.

Wyższe kursy handlowe męskie, Smolna 8. Kurs przygotowawczy i dwa specjalne. Oplata 120 do 150 rb. rocznie. Przy wstąpieniu na kurs przygotowawczy jest wymagane świadectwo ukończenia 6-ciu klas szkoły średniej.

Galicja.

Szkoły zawodowe

Szkoła przemysłowa w Krakowie: a) Wydział budownictwa; b) wydział mechaniczno-techniczny; c) wydział chemiczno-techniczny. Kurs czteroletni w zakresie średnim. Przyjmuje uczniów na podstawie egzaminu wstępnego.

Państwowa szkoła przemysłowa we Lwowie, Teatralna 17, obejmuje następujące działy: 1) szkołę dla przemysłu budowlanego, 2) szkołę dla przemysłu artystycznego, 3) publiczną salę rysunków i modelowania dla mężczyzn i kobiet, 4) szkołę przemysłową uzupełniającą z wyższym 2-letnim kursem.

Szkoła mleczarska w Rzeszowie. Kurs niższy — mleczarnie ręczne; kurs wyższy — mleczarnie parowe; kurs seryjarski — wyrób serów.

Szkoła zawodowa przemysłu drzewnego w Kołomyi, obejmuje działy: rzeźby, stolarstwa, tokarstwa i ciesielstwa. Zapisy uczniów odbywają się w końcu sierpnia. Uczniowie muszą mieć ukończonych lat 13. Wymagane jest świadectwo szkoły elementarnej. Wpisowe 2 kor., przy zakładzie jest internat z opłatą 10 kor. miesięcznie.

Szkoła zawodowa przemysłu drzewnego w Zakopanem. Szkoła składa się z oddziałów: stolarstwa meblowego, tokarstwa, ciesielstwa, snycerstwa. Kurs czteroletni.

Krajowe szkoły koronkarstwa: w Zakopanem, Kańczudzie, Bobowej, Jaworowie.

Szkoła hafciarstwa w Makowie, szkoła powroźnicza w Stryju, krajowe szkoły szewskie w Dobrzycach i w Kołomyi (ul. Franciszka Józefa 15).

Krajowa szkoła garncarstwa w Kołomyi. Nauka dla uczniów trwa trzy lata, dla czeladników i majstrów od miesiąca do roku. Warunki przyjęcia: a) dla uczniów ukończonych lat 13 i świadectwo szkoły ludowej; b) dla czeladników i majstrów świadectwo zawodowe. Przy szkole jest internat z opłatą 100 koron rocznie.

Kursy ceramiczne w Podgórzu.

Wyższe zakłady naukowe.

Kraków. Uniwersytet Jagielloński. Wydziały: teologiczny, prawa i administracji, lekarski, filozoficzny z poddziałem na filologiczno-literacko-historyczny, oraz matematyczno-przyrodniczy. Istnieje prócz tego osobne, doskonale prowadzone studium rolnicze, z kursem trzyletnim. Uniwersytet postawiony jest doskonale; wykładają w nim pierwszorzędne powagi naukowe polskie, a niektórzy nawet profesorowie są wybitniejsi i w nauce światowej. Wobec ułatwień dla maturzystów szkół polskich — (ob. uwagi wstępne), uniwersytet nasz najstarszy, szczególnie młodzieży polskiej zalecić można, ze względu na atmosferę Krakowa, a także i na możliwość kształcenia się w ognisku kultury własnej. Wszelkich informacji udziela: Zjednoczenie młodzieży polskiej (ul. św. Anny, 2). — Wyższe kursy naukowe dla kobiet im. Baranieckiego kształcą wychowawce swoje w kierunku ogólnym, przyrodniczym, literackim i artystycznym. Kobiety są dziś wprawdzie przyjmowane na uniwersytet, ale o tyle tylko, o ile posiadają maturę; dla pozostałej większości przeznaczone są te kursy, posiadające już opinię ustaloną. Wszelkich informacji udziela p. Helena Tomaszewska (Karmelicka, 36). — Wyższa szkoła handlowa; Akademia sztuk pięknych; Instytut muzyczny.

Lwów. Uniwersytet; wydziały, j. w. Szkoła politechniczna. Wydziały: inżynierii ($4\frac{1}{2}$ l.), budownictwa ($4\frac{1}{2}$ l.); chemii technicznej (4 l.), budowy maszyn (4 l.). Zapis w końcu września; wymagane od kandydatów ukończenie szkoły średniej. Wszelkich informacji udziela Towarzystwo młodzieży polskiej (Dom Akademicki). Szkoła gospodarstwa lasowego kształci młodzież na samostojnych gospodarzy leśnych; od kandydatów wymagane jest ukończenie sześciu klas szkoły średniej. Szkoła weterynaryjna.

Dublany (pod Lwowem). Akademia rolnicza. Kurs trzyletni. Zapisy w pierwszej połowie września. Od kandydatów wymagane jest ukończenie szkoły średniej. Wszelkich informacji udziela miejscowe towarzystwo młodzieży.

Swajcarya.

Bazylea. Uniwersytet ze zwykłymi wydziałami. Z kobiet przyjmowane tylko Szwajcarki. Wymagane ukończenie szkoły średniej. Początek kursów w październiku. Koszty nauki: immatrykulacja 14 fr.; wykłady 5 fr. półrocznie na godzinę tygodniowo (na wydziale teologicznym protestanckim 3 fr.). Koszty utrzymania 80 fr. miesięcznie (minimum). Język wykładowy niemiecki.

Bern. Uniwersytet. Wydziały: dwa teologiczne (ewangelicki i katolicki), filozoficzny ze zwykłymi sekcjami, prawny i medyczny z oddziałem weterynaryjnym. Początek wykładow 15-go października, zapisów—1-go października; kobiety przyjmowane narówni z mężczyznami. Koszt immatrykulacji dla cudzoziemców 50 fr.; koszty wykładow j. w. Koszt utrzymania od 70 fr. mies. Jest stowarzyszenie polskie. Język wykładowy j. w.

Fryburg. Uniwersytet posiada wydziały zwykłe. Warunki przyjęcia: maturzyści szkół polskich przyjmowani są w charakterze słuchaczy zwyczajnych bez egzaminów dodatkowych. Wymagane świadectwo dojrzałości wraz z tłumaczeniem na niemiecki, które poświadcza jeden z miejscowych profesorów Polaków. Kobiety są przyjmowane po ukończeniu lat 18-tu i po zdaniu matury szwajcarskiej; muszą mieszkać w pensjonatach wspólnych (Académie Sainte Croux i Hautes Etudes). Zapisy przez cały październik. Początek półrocza zimowego 20-go października, letniego zaś—20-go kwietnia. Wykłady odbywają się w języku łacińskim (niektóre przedmioty na wydziale teologicznym), francuskim, niemieckim (niektóre katedry równoległe), włoskim i polskim (po jednej katedrze na wydziale literackim). Koszty utrzymania wynoszą 90—120 fr. miesięcznie. Koszty nauki—35 fr. jednorazowo i 5 fr. półrocznie; wykłady są bezpłatne; laboratoria kosztują od 50—80 fr. rocznie. Stosunek władz uniwersyteckich do Polaków jest bardzo przyjazny. Istnieje tu katedra literatury polskiej ze stypendjum im. Czartoryskich dla Polaka, doktoryzującego się z tego przedmiotu. We Fryburgu uczy się około stu studentów-Polaków. Stowarzyszenia ich są następujące: „Filomacya“ (Tadeusz Rojkiewicz, 26 bd. de Pérolles), „Bratnia Pomoc“, „Czytelnia Polska“, „Związek młodzieży postępowej“.

Genewa. Uniwersytet. Wydziały zwykłe z jednym oddziałem specjalnym nauk społecznych, który można ukończyć w dwa lata ze stopniem licencyata. Na innych wydziałach, jak na wszystkich innych uniwersytetach szwajcarskich można uzyskać stopień doktorski po trzyletnich studiach, z wyjątkiem medycznego, gdzie studia wymagają najmniej czterech lat. Język wykładowy francuski. Kobiety przyjmowane narówni z mężczyznami, na zasadzie świadectw dojrzałości. Koszt immatrykulacji 20 fr.; wykładow 5 fr. półrocznie za godzinę tygodniowo. Stowarzyszenie polskie „Koło“ (rue Bernard Dussand 1). Koszty utrzymania od 70 fr. mies. Początek zapisów i wykładow j. w.

Lausanne. Uniwersytet ze zwykłymi wydziałami i politechnika; osobny przyrodniczy z sekcjami farmaceutyczną, techniczną i mate-

matyczną. Warunki przyjęcia, koszty immatrykulacji, język wykładowy, zapis i początek kursów j. w. Koszt utrzymania od 80 fr. mies. Stow. polskie, rue Emine 10.

Neuchâtel. Uniwersytet. Wszystkie szczegóły j. w. Tylko tańszy koszt immatrykulacji (10 fr.) i wykładow (3 fr. półrocznie za godzinę tygodniowo). Koszt utrzymania od 60 fr. mies.

St. Gallen. Akademia handlowa (Städtische Handelsakademie). Trzy wydziały: handlowy, ubezpieczeniowy, administracyjny. Kurs trwa 5—6 semestrów = 2—3 lat. Język wykładowy niemiecki. Egzaminy tylko dyplomowe z sześciu przedmiotów zasadniczych i z dwu języków. Kurs rozpoczyna się na początku października. Warunki przyjęcia: kobiety narówni z mężczyznami; 18 lat wieku; świadectwo ukończenia szkoły średniej; handlowej — daje prawo wstąpienia na pierwszy kurs; innej — na przygotowawczy; świadectwo z odbytej kilkoletniej praktyki handlowej ułatwia przyjęcie. Przy meldowaniu wymagany jest paszport zagraniczny. Warunki utrzymania: minimum 90 fr. przeciętnie—120 fr. Wpis 155 fr. rocznie i 20 fr. jednorazowo na egzamin. Bilet kolejowy Warszawa—St. Gallen—25 rb. (III kl.). Studentów Polaków 25-ku (dwie kobiety). Towarzystwo polskie „Polonia“ (adres wystarczający).

Zürich. Politechnika. Wydziały: I—architektura; II — inżynierya; III—technologia mechaniczna; IV — technologia chemiczna z sekcją farmaceutyczną; V—trzy sekcje: rolnictwo, leśnictwo, inżynierya kultury; VI—przyrodniczo-matematyczny; VII—ogólnokształcący. Warunki przyjęcia: egzamin wstępny dla wszystkich cudzoziemców z matematyki i fizyki. Koszty nauki: jednorazowo: wstępne 10 fr., egzamin wstępny 20 fr.; wpis 150 fr.; dodatkowe opłaty 12 fr. rocznie. Laboratoria 40—140 fr. rocznie. Zapis w końcu września; początek wykładow 9-go października. Koszty utrzymania 80—100 fr. mies. Towarzystwo polskie „Ognisko“, Sonnegstr. 2.—Uniwersytet. Szczegóły—patrz Bern. Koszty immatrykulacji dla cudzoziemców 62 fr.

Belgia.

Antwerpia. Akademia handlowa, do której uczęszczają obecnie studenci siedemnastu narodowości. Pomiędzy cudzoziemcami najliczniejszą grupą są Polacy, których w r. b. jest przeszło 70-ku (ogółem studentów jest około 300). Warunki przyjęcia do instytutu są następujące: 1) osoby, posiadające matury polskich lub rosyjskich szkół handlowych, są przyjmowane bez egzaminu; 2) osoby, posiadające matury szkół realnych lub filologicznych, obowiązane są zdawać egzamin z buchalterii, arytmetyki handlowej, chemii i angielskiego lub niemieckiego do wyboru; 3) osoby ze świadectwami z sześciu klas są przyjmowane na kurs przygotowawczy (od Wielkiej Nocy do 1-go sierpnia opłata fr. 100), po którego ukończeniu muszą zdawać egzamin na 1-szy kurs; osoby z dyplomami wyższych zakładów naukowych w Rosji lub zagranicą są przyjmowane bez egzaminów na kurs 1-szy. Minimum wieku lat 16. Wykłady w je-

zyku francuskim. Kurs nauk w instytucie jest normalnie dwuletni, po którego ukończeniu otrzymuje się tytuł kandydata nauk handlowych; poatem jest jeszcze dodatkowo kurs trzeci, którego ukończenie daje tytuł kandydata nauk handlowych stopnia wyższego. Oplata wynosi fr. 225 na pierwszym kursie, a na drugim i trzecim fr. 275. Oprócz tego za egzamin przejściowy na pierwszym kursie fr. 50, na 2-im—fr. 75 i na 3-im—fr. 100. Koszt utrzymania wynosi przeciętnie 100 fr. miesięcznie; za absolutne minimum wypada przyjąć 80 fr. Jedynym stowarzyszeniem polskim jest obecnie „Polska Czytelnia Akademicka”. Prócz tego mamy antwerpską sekcję towarzystwa „Polskiej pomocy bratniej w Belgii”.

W Belgii mamy jeszcze uniwersytety w Brukseli, Gandawie, Leodyum (towarzystwo bratniej pomocy, p. Dębski, skrzynka pocztowa Nr. 57); Louvain (katolicki); politechniki w Brukseli, Gandawie i Leodyum; szkołę górniczą w Mons (Towarzystwo studentów Polaków); wyższą szkołę tkacką w Verviers (Towarzystwo „Polonia”; rue du Parc 14), instytut elektrotechniczny w Leodyum.

Francya.

Lyon. Uniwersytet, wydziały zwykle i zapis na zwykłych warunkach (ob. pod Montpellier); najlepiej postawione medycyna i matematyka. Ecole centrale, wyższa szkoła techniczna, bardzo dobra. Kurs nauk trzyletni przy wymaganiu bardzo intensywnej pracy. Wpis 700 fr. rocznie. Do wstąpienia wymagane jest świadectwo ukończenia szkoły realnej. Ecole de Chimie industrielle, wyższa szkoła chemiczna. Kurs trzyletni. Egzamin wstępny konkursowy. Wpis 1,200 fr. rocznie.—Wyższa szkoła handlowa posiada dwa wydziały: tkacki i buchalteryjny albo komercyjny. Kurs nauk dwuletni. Wpis 600 fr. rocznie.—Wyższa szkoła weterynaryjna i szkoła sztuk pięknych wymagają egzaminu konkursowego bardzo trudnego. Koszt skromnego utrzymania wynosi 90—110 fr.; koszt nauki na uniwersytecie 130—350 fr., zależnie od wydziału. Studentów Polaków jest trzech. Informacyi udziela p. J. Grabowski, rue Chevreuil, 34.

Montpellier. (Południowa Francya, dep. Hérault o 11 klm. od morza Śródziemnego, u stóp gór Cévennes. Klimat wyborny, ciepły). Uniwersytet, drugi z kolei co do wartości po paryskim. Wydziały: medyczny ze szkołą farmaceutyczną; matematyczno-przyrodniczy (kurs 2—3-letni); prawny; literacki; kursy roczne lub dwuletnie języka francuskiego dla cudzoziemców.—Wyższa szkoła rolnicza. Kurs dwuletni.—Wyższa szkoła handlowa. Kurs dwuletni.—Akademia sztuk pięknych. Warunki przyjęcia: papiery (matura i metryka) muszą być przetłumaczone i poświadczane (ostatnia w konsystorzu). W Warszawie najlepiej jest legalizować akty i tłumaczenia u rejenta Borkowskiego (Kapucyńska 3), a tłumaczyć u tłumacza przysięgłego Łuniewskiego (Kapucyńska 5), gdyż podpisy obudwu znane są w konsulacie francuskim, co ułatwia

procedurę. Kandydat składa podanie na imię ministra oświaty o t. zw. „dispense universitaire”, czyli pozwolenie korzystania z danego zakładu. Rzecz ważna, że matury szkół polskich są równouprawnione z innemi. Po otrzymaniu pozwolenia i opłaceniu 140 fr. zostaje studentem. Kobiety są przyjmowane narówni z mężczyznami. Kurs roczny trwa od 3-go listopada do 1-go lipca. Koszty nauki wynoszą rocznie około 300 fr. (wraz z laboratoryami). Utrzymanie wyniesie 100—120 fr. mies., bez podróży, ubrania i wpisów. Studentów Polaków jest 30. Tworzą oni stowarzyszenie „Bratnia Pomoc” w Montpellier (Chalet Gély, rue d'Aubeterre). Prócz tego istnieje Biblioteka i Czytelnia Polska, której członkami są emigranci, względnie ich synowie. W Montpellier istnieje Patronat nad studentami cudzoziemcami, który ułatwia im wszelkie trudności natury administracyjnej. Warto jeszcze wspomnieć o kursach języka francuskiego dla cudzoziemców, zupełnie przystosowanych do ich wymagań. Trwają one od 3-go listopada—31-go marca (opłata za całość 52 fr. 35 ctm.) i od 1-go kwietnia do końca czerwca (opłata 30 fr. 35 ctm.); immatrykulacja kosztuje 30 fr. Kursy te prowadzone są doskonale; żadnych świadectw, prócz identyfikacyi osobistej, nie potrzeba.

Nancy. (Lotaryngia) Uniwersytet (wydziały te same, co w Montpellier). Szkoła leśna (kurs dwuletni, opłata wraz z utrzymaniem 5,000 fr. rocznie; prócz innych formalności wymagane jest do wstąpienia znajomość kursu matematyki wyższej i poparcie konsula). Wyższa szkoła handlowa (kurs dwuletni, pensjonat kosztuje 1,300 fr. rocznie, pół-pensjonat—900 fr.; eksterni płać 450 fr.). Praktyczna szkoła rolnicza w Tomblaine, pod Nancy (kurs dwuletni, opłata wraz z utrzymaniem 600 fr. rocznie). Szkoła sztuk pięknych (bezpłatna). Warunki przyjęcia te same, co w Montpellier. Kobiety przyjmowane są narówni z mężczyznami, z wyjątkiem szkoły leśnej. Na kurs przygotowawczy do wydziału mechanicznego i elektro-technicznego matura nie jest wymagana. Wydział przyrodniczy ma sekcye specjalne: mechaniczną, elektro-techniczną, chemiczną i rolniczą; na te sekcye „dispense universitaire” (patrz pod Montpellier) nie jest wymagana. Podróż z Warszawy do Nancy kosztuje około 30 rb.; utrzymanie—minimum 20 rb. miesięcznie; koszty nauki wynoszą 150 fr. rocznie (bez laboratoryów). Kurs nauk trwa od 3-go listopada do 31-go lipca. Zapis od 15-go października do 1-go listopada. Stowarzyszenia polskie są następujące: „Biblioteka Polska”, rue Guise, 7, mr. Ed. Wawrzyński; „Bratnia pomoc wychodźców”, rue Guise, 7, mr. J. Kraszewski; „Samopomoc koleżeńska”, rue des Ruisseaux, 74, mr. K. Weinberg; „Biblioteka postępową”, rue Grandville, 20, mr. M. Jeleniewski.

Paryż. Mówić o wszystkich zakładach paryskich niepodobna, jest ich bowiem zbyt wiele. Wspominamy więc o najważniejszych. Więc najpierw Sorbona (uniwersytet paryski) posiada wszystkie wydziały; warunki przyjęcia, j. w.; koszty: immatrykulacja (jednorazowo) 20 fr.; biblioteka 10 fr. rocznie; inskrypcye 30 fr.

kwartalnie, zależnie od wydziału.—Wolna szkoła nauk politycznych i także nauk społecznych (kurs dwuletni) przyjmuje wszystkich; wpis 350 fr. rocznie.—Szkoła centralna (instytut technologiczny), opłata 900 fr. rocznie.—Szkoła dróg i mostów (inżynierów komunikacji); opłata 2,400 fr. rocznie; kursów trzy i przygotowawczy.—Wyższa szkoła górnicza, opłata 500 fr. rocznie; kursy j. w. Do powyższych zakładów naukowych trzeba zdawać bardzo trudny egzamin konkursowy, a liczba cudzoziemców jest ograniczona.—Wyższa szkoła handlowa; opłata 400 fr. rocznie; kurs dwuletni i przygotowawczy. Instytut agronomiczny; opłata 600 fr. rocznie; kurs dwuletni; egzamin konkursowy. Utrzymanie w Paryżu od 60 fr. miesięcznie. Tow. młodzieży „Kolo“, rue St. Jacques, 326.

Mamy jeszcze uniwersytety w Aix en Provence, Besançon, Bordeaux, Caen, Clermont Ferrand, Dijon, Grenoble, Lille, Poitiers, Rennes, Toulouse; uniwersytety katolickie prywatne w Angers, Lille, Lyon, Paryżu i Toulouse; wyższe szkoły rolnicze w Grignon, Angers, Beauvais, Bordeaux, Douais; wyższe szkoły techniczne w Grenobli (elektrotechnika) i w Marsylii. Warunki przyjęcia—wobec znanej centralizacji francuskiej—wszędzie są mniej więcej jednakowe. Ciekawych bliższych szczegółów o francuskich zakładach naukowych odsyłamy do dzieła p. H. Vuibert „Annuaire de la Jeunesse“; sprowadzi na żądanie każda księgarnia; cena z przesyłką wyniesie około 3 rb.

Austria.

Wobec zupełnie słusznej tendencji wyjeżdżania naszej młodzieży na studia do Czech, podajemy najpierw wykaz wyższych zakładów naukowych w Pradze, z uwzględnieniem obu języków. Czeskie są następujące: uniwersytet, politechnika, szkoła nauk społecznych, akademia handlowa, politechnika w Brnie, akademia górnicza w Przybramie, wreszcie akademia rolnicza w Taborze. Niemieckie zaś: uniwersytet Karola Ferdynanda, politechnika, akademia handlowa i akademia sztuk pięknych. Informacji udzielają tow. mł. w Pradze „Ognisko“ (Rigrovo Nabrezi Nr. 4), w Taborze „Czytelnia polska“, w Przybramie „Czytelnia Polska“. Innym zakładom poświęcamy po słów kilka.

Brno (Brünn). Politechnika: wydziały: I inżynieryjny, z dwuletnim kursem dla geometrów; II mechaniczny z sekcją elektro-techniczną; III chemiczno-techniczny; IV ogólno-kształcący z trzyletnim kursem dla techników kultury. Warunki przyjęcia: matura szkoły realnej, uznawana w Austrii (cudzoziemcy wnoszą podanie o przyjęcie do ministra); maturzyści gimnazjalni zdają egzamin wstępny z rysunków ręcznych i technicznych. Koszty nauki 60 kor. w dwóch ratach półrocznych: 31-go października i 31-go marca; wpis maturalny—10 kor. Termin zapisu 1—15 października; początek wykładów również. Koszty utrzymania 80—100 kor. mies. Informacji udziela p. Piotrowski, Bachhausgasse, 10.

Czerniowce. Uniwersytet z wydziałami: teologicznym (wyznania wschodniego), prawa i nauk państwowych i filologicznym. Koszty immatrykulacji 10 kor.; wykładów zaś 2 k. 10 h. półrocznie za godzinę tygodniowo. Obcych poddanych na zasadzie matury przyjmuje austriacki minister oświaty.

Graz. Politechnika. Wydziały: I inżynierya, II budownictwo, III budowa machin, IV technologia chemiczna. Warunki przyjęcia, termin zapisu, koszty nauki—patrz Brno. Koszt utrzymania 80—100 kor. miesięcznie. Tow. młodzieży „Ognisko“, Bürgestr. 18.—Akademia handlowa.—Uniwersytet kompletny. Warunki przyjęcia i koszty wykładów j. w. Immatrykulacja 6 k. 20 hal.

Innsbruck. Uniwersytet kompletny. Koszt immatrykulacji 9 kor., reszta j. w.

Wiedeń. Politechnika ma te same wydziały, co w Gracu, i jeszcze wydział ogólno-kształcący. Warunki przyjęcia i zapis patrz Graz. Koszty nauki: immatrykulacja 10 kor., wpis 50 kor. półrocznie; laboratorium chemiczne 20 kor. półrocznie. Koło słuchaczy: Schickandergasse 5/16.—Uniwersytet kompletny. Immatrykulacja 10 kor., reszta szczegółów j. w. Tow. „Ognisko“, Türkingasse, 17.—Akademia handlowa. Koło polskie, Schickandergasse 5/16.—Wyższa szkoła ziemianstwa; wydziały: leśny, melioracyjny i rolniczy. Polskie koło rolniczo-leśne, Wiedeń, XIX, akademia.—Akademia eksportowa. Koło polskie, Bergrasse, 32.—Wyższa szkoła weterynaryjna.—Koszt utrzymania najmniej 100 kor. miesięcznie.

Niemcy.

Akwizgran. (Prusy). Politechnika ma wydziały: budowlany, inżynieryjny, mechaniczny, chemiczno-elektro-techniczno-górniczy oraz przyrodniczo-matematyczny. Do przyjęcia we wszystkich zakładach naukowych w państwie niemieckim wymagana jest matura rządowa. Koszty nauki: wstępne jednorazowo 10 mk.; opłata wpisowa 5 mk. półrocznie; 7 marek rocznie od godziny wykładów tygodniowo; laboratoria 12—140 mk. rocznie. Obcy poddani płacą takse dodatkowo 50 marek za każde półrocze. Zapis od 12-go października. Rok szkolny rozpoczyna się 19-go października. Koszt utrzymania 80—100 mk. miesięcznie.—Akademia handlowa.

Berlin (Prusy). Politechnika ma wydziały, jak w Akwizgran, i jeden jeszcze: budowy okrętów; warunki przyjęcia patrz Akwizgran. Koszty nauki: immatrykulacja (jednorazowo) 30 mk.; ubezpieczenie i kasa chorych 4½ mki półrocznie; wykłady 7 marek rocznie za każdą godzinę tygodniowo; laboratoria 24—170 mk. rocznie. Obcy poddani wnoszą opłatę dodatkową 50 mk. za każde półrocze. Zapis od 1—24-go października; początek roku szkolnego 20-go października. Koszt utrzymania minimum 80 mk. miesięcznie.—Akademia górnicza.—Akademia rolnicza; wpis 120 mk. półrocznie, immatrykulacja 10 mk.—Akademia

handlowa.—Uniwersytet o wydziałach zwykłych; koszty immatrykulacji 18 mk.; wykładów 5 mk. półrocznie za godzinę tygodniowo, inne wydatki 15 mk. rocznie.—Koszt utrzymania od 100 mk. mies.

Brunświk (Niemcy). Politechnika: wydziały j. w.; sekcyje dodatkowe: tkacka przy wydziale mechanicznym; cukrownicza i spożywcza przy chemicznym. Warunki przyjęcia i taksa dodatkowa dla obcych poddanych j. w. Koszt nauki: immatrykulacja (jednorazowo) 10 mk.; wykłady 3 mk. półrocznie za godzinę tygodniowo; laboratoria 6—80 mk. rocznie. Zapis od 12-go października. Początek roku szkolnego 13-go października. Koszt utrzymania najmniej 80 mk. mies.

Cöthen (Anhalt). Przy politechnice 6 wydziałów: I budowa maszyn, II elektrotechnika, III chemia techniczna, IV ceramika, V piernictwo, VI hutnictwo i gazownictwo. Warunki przyjęcia: 6-klasowe świadectwo szkolne z prawem jednorocznej służby wojskowej, świadectwa szkół polskich są uwzględniane. Jednoroczna praktyka dla dopuszczenia do egzaminu dyplomowego, metryka, świadectwo szczepienia ospy i paszport, ewentualnie półpasek. Wszelkie powyższe dokumenty winny być tłumaczone na język niemiecki i poświadczone przez konsulat, lub tłumacza przysięgłego. Charakterystyczną cechą systemu naukowego politechniki w Cöthen jest ścisłe uwzględnianie strony praktycznej, obok obszernych podstaw i zasad teoretycznych. Opłaty: wstępne jednorazowe 20 marek, wpisowe (semestralnie) 150, dla cudzoziemców 200 marek, oprócz opłat za laboratoria. Warunki utrzymania 75—90 marek miesięcznie. Stała kolonia polska składa się tylko ze studentów, których średnio jest 30—35; większa część z Królestwa i Poznańskiego, Galicyan niema. W Cöthen istnieją następujące towarzystwa: Polskie Tow. naukowe „Filomatia“, Czytelnia Akademicka „Polonia“, Kasa bratniej pomocy im. Jul. Słowackiego.

Darmstadt (W. ks. Heskie). Politechnika ma wydziały zwykłe i osobny—elektrotechniczny. Warunki przyjęcia j. w. Taksy dodatkowej dla obcych poddanych niema. Koszty nauki: dla obcych poddanych: immatrykulacja (jednorazowo) 30 mk.; opłata ubezpieczeniowa i kasa chorych 13 mk. rocznie; wykłady 5 mk. i ćwiczenia 4 marki półrocznie za godzinę tygodniowo; laboratoria 20—150 mk. rocznie; prócz tego osobna opłata za zużyte materiały. Wyższa opłata za wszystko, którą wnoszą obcy poddani, równa się prawie w sumie takse dodatkowej, pobieranej w innych politechnikach. Zapis na początku października; początek roku szkolnego 20-go października, koniec 24-go lipca. Warunki utrzymania około 100 mk. mies. Informacji udziela p. Jaczewski, Stiftstrasse, 14.

Drezno (Saksonia). Politechnika. Wydziały zwykłe. Warunki przyjęcia j. w. Taksa dodatkowa dla obcych poddanych wynosi 50 mk. rocznie. Kobiety przyjmowane są na równi z mężczyznami. Koszty nauki: wykłady i ćwiczenia 3—6 marek półrocznie za godzinę tygodniowo. Zapis od 9-go października; rok szkolny od 13-go października. Koszt utrzymania 80—100 mk. mies.

Freiberg (Saksonia). Akademia górnicza, która dzieli się na wydziały: górniczy, markszajderski (markszajderya znaczy miernictwo podziemne), przygotowujący na specjalistów mierniczych z ogólnym wykształceniem górniczym, hutniczy metalowy t. zw. ogólny i hutniczy żelazny. Kurs normalnie 4-letni. Warunki przyjęcia: dla kończących gimnazjum filologiczne—matura; dla kończących 7 klas szkół realnych, handlowych lub przemysłowych—niezbędne jest oprócz dyplomu świadectwo o prawie wstąpienia bez egzaminu do jakiegokolwiek wyższego zakładu naukowego w Rosji (np. politechnika w Petersburgu i t. d.), lub też świadectwo ze złożenia egzaminu konkursowego, metryka, świadectwo o zamożności (t. j., iż jest w stanie się utrzymać), wystawione przez ojca lub opiekuna. Wszystkie dyplomy i świadectwa powinny być przetłumaczone na język niemiecki i potwierdzone w konsulacie niemieckim. Czas zapisów do 30-go września. Opłaty: jednorazowy wpis 24 marki dla cudzoziemców; roczna opłata za wykłady dwa razy do roku po 150 marek; dla cudzoziemców na początku każdego roku (w jesieni) taksa dodatkowa 200 marek. Za egzamina oddzielnie po 100 mk. dla cudzoziemców; rocznie przeciętnie 600 marek. Polaków na Akademii studjuje 11-tu. Stowarzyszenie jest jedno: t. zw. Akademickie Koło „Sarmatia“. Oprócz jednego wyższego zakładu naukowego Akademii górniczej Freiberg posiada jeszcze bardzo znaną Szkołę garbarską, z kursem jednorocznym, kosztującym dla cudzoziemców 750 marek (cały kurs). Do przyjęcia potrzebne jest świadectwo z sześciu klas. Rok szkolny rozpoczyna się na Wielkanoc. Obecnie studjuje w Szkole garbarskiej 4-ch Polaków.

Gdańsk (Prusy). Politechnika ma wydziały zwykłe i dodatkowo jeszcze wydział budowy okrętów. Warunki przyjęcia j. w. Taksy dodatkowej niema. Koszty nauki: immatrykulacja (jednorazowo) 10 mk.; ubezpieczenie i kasa chorych 4,7 marki półrocznie; wykłady 4 mk. półrocznie za godzinę tygodniowo; laboratoria 20—120 marek rocznie. Zapis od września do 28 października; początek roku szkolnego w końcu października.

Hannover (Prusy). Politechnika. Wydziały zwykłe. Warunki przyjęcia i taksa dodatkowa dla obcych poddanych j. w. Koszty nauki: immatrykulacji na początku jednorazowo 10 mk.; ubezpieczenie i kasa chorych 4½ mk. półrocznie; wykłady 7 mk. i ćwiczenia 5 mk. rocznie za godzinę tygodniowo; laboratoria od 20—120 mk. rocznie. Zapis na początku października. Rok szkolny trwa od 13-go października do 17-go lipca. Koszt utrzymania około 100 mk. miesięcznie.

Ilmenau (Turyngia). Szkoła techniczna (Technicum), posiadająca dwa wydziały: budowy maszyn i elektrotechniczny. Każdy z nich posiada trzy oddziały: A, B, C. Oddział A kształci inżynierów; wymagane jest świadectwo, odpowiadające naszym sześciu klasom; oddział B, (dla techników) wymaga wykształcenia 4-klasowego, i wreszcie oddział C, (dla wermistrzów) wymaga ukończenia szkoły elementarnej. Prócz tych świadectw wymagana jest przetłumaczenia na język niemiecki metryka urodzenia. Zapisy dwa razy do roku:

15-go kwietnia i 15-go października. Początek roku szkolnego 15-go października. Kurs 2½-letni. Oplata: 133 marki za półrocze; w czwartym i piątym półroczu dodatkowo po 143 marki na laboratoria. Utrzymanie miesięczne wynosi najmniej 55 marek, prócz książek i przyrządów. Na zarobki uboczne liczyć nie można, zajęcia bowiem trwają od 8-ej rano do 7-ej wiecz. Studentów Polaków jest dwunastu i tworzą jedno stowarzyszenie „Czytelnia Polska“ (Wörtstrasse, 3).

Karlsruhe (W. ks. Badeńskie). Politechnika. Wydziały zwykle, prócz tego osobny elektrotechniczny i osobny leśny. Warunki przyjęcia i taksa dodatkowa j. w. Kobiety przyjmowane narówni z mężczyznami. Koszty nauki: immatrykulacja (dla obcych poddanych) 20 mk.; wykłady 7 mk. i ćwiczenia 5 mk. rocznie za godzinę tygodniowo; laboratoria od 20—135 mk. rocznie; ubezpieczenie i kasa chorych 5 mk. półrocznie. Zapis we wrześniu; rok szkolny od 1-go października do 31-go lipca. Koszty utrzymania około 80 mk. mies. Informacyi udziela p. Tomaszewski, Karl Wilhelmstrasse, 36/II.

Monachium (Bawaria). Uniwersytet ze zwykłymi wydziałami.—Politechnika ze zwykłymi wydziałami i instytutem agronomicznym, Akademia weterynaryjna, wyższa szkoła handlowa, Akademia sztuk pięknych, Konserwatorium muzyczne. Prócz Akademii sztuk pięknych, gdzie wymagany jest egzamin fachowy, do wszystkich innych zakładów potrzebna jest matura szkół rządowych. Średnie utrzymanie wynosi 120 marek miesięcznie. Koszty nauki na uniwersytecie i politechnice wynoszą 4 marki półrocznie za godzinę wykładów tygodniowo; laboratoria i kliniki są droższe. Studentów Polaków jest około 130. Stowarzyszenia istnieją trzy: „Towarzystwo Studentów Polaków“ (uniwersytet), „Polonia“ (politechnika) i „Bratnia Pomoc“. Posiadają wspólny lokal na von der Tann Strasse, 15.

Stuttgart (Wirtembergia). Politechnika. Wydziały zwykle. Warunki przyjęcia j. w. Koszty nauki: wstępne 20 mk. jednorazowo; godzina wykładów tygodniowo 4 mk. w półroczu zimowym i 3 mk. w letnim; laboratoria od 20—75 mk. półrocznie. Taksa dodatkowa dla obcych poddanych j. w. Zapis od 1-go października; początek wykładów 12-go października. Koszt utrzymania najmniej 75 mk. miesięcznie.

Prócz wyżej wymienionych zakładów naukowych mamy jeszcze uniwersytety w Bonn, Brunsberdze, Wrocławiu, Freibergu (Breisgau) (inf. p. Gdeczyk, Guntramstr., 52), Getyndze (inf. p. Wacław Dziewulski, Friedländerweg 1), Gryfii, Halli, Heidelbergu (inf. dr. Edward Loth, Instytut anatomiczny), Jenie, Kiele, Królewcu, Lipsku (tow. polskie „Spójnia“, Zetzerstr., 13/II), Marburgu, Münsterze, Rostocku, Strasburgu (Alzacya), Tybindze i Würzburgu. Wszystkie z warunków przyjęcia podobne są do już opisanych; każdy posiada jakieś wybitne, specjalne siły naukowe, ale na charakterystykę pod tym względem nie mamy miejsca. W Mülhuzie (Alzacya) istnieje szkoła tkacka i szkoła chemiczna kolorystów (inf. p. Maryan Horoszewicz, Chemieschule). W Chemnitz i w Mittweidzie istnieją bar-

dzo cenione w kołach fachowych średnie szkoły przemysłowe. Dalej Akademie leśne mają: Aschaffenburg, Eberswalde, Eisenach, Münden i Tharandt. Akademie rolnicze: Bonn, Poppelsdorf i Hohenheim; wreszcie Akademie handlowe: Kolonia, Frankfurt n/M., (inf. p. Czesław Laube, Jordanstr., 5/II), Lipsk (inf. p. Pyszkowski, Körnerstr., 4/II), Mannheim.

O szkołach angielskich można zasięgnąć informacyi u pani J. C. Garvie, Glasgow, 18, Ancen's Gate, Dowanhill.

Centralizacyę wszelkich wogóle informacyi o wyższych zakładach naukowych w całej Europie mamy w Komisji naukowej Zjednoczenia towarzystw młodzieży polskiej zagranicą. Adres: Mr. P. Podgórski, Liège (Belgique). Quai de Longdoc, 79.

Rady higieniczne.

Pokój chorego.

O ile chory leży w domu u siebie, to, rzecz prosta, wybierać można tylko z tego, co jest do rozporządzenia; w każdym razie, należy wiedzieć, jaki powinien być pokój chorego, aby, o ile możliwości, dostosować się do tych wymagań.

Przedewszystkiem pokój chorego powinien być tak obszerny, aby miał przynajmniej 25 metrów sześciennych, a jeszcze lepiej 35—45 metrów sześciennych przestrzeni. (Przeźrzeń pokoju oblicza się w ten sposób, że mnożymy długość przez szerokość i wysokość; naprz. pokój, mający 4 metry długości, 3 metry szerokości i 3 metry wysokości, zawiera $4 \times 3 \times 3 = 36$ metrów sześciennych przestrzeni). Pokój ten powinien się znajdować, jeżeli można, nie na parterze, lecz na pierwszym piętrze, powinien być oddalony od pozostałych pokoi i mieć oddzielne wejście. Powinien być dobry do ogrzewania i przewietrzania, nie mieć wilgotnej podłogi, ani wilgotnych ścian.

Słońce powinno mieć do takiego pokoju dobry dostęp, a więc, o ile możliwości, okna powinny być zwrócone w stronę południową, a nie na północ. Pokój chorego powinien być zaciszny, najlepiej więc, gdy okna wychodzą na ogród, a przynajmniej na pusty plac.

W pokoju powinno być jedno, lub dwa okna, łatwo otwierające

się, aby światło i powietrze mogły dochodzić do każdego kąta. Ciemne alkozy z tego powodu nie mogą w żadnym razie służyć jako pomieszczenie dla chorego, wogóle zaś alkozy nie powinny być miejscem spania, nawet i dla zdrowych.

Ściany pokoju najlepiej nie tapetować, lecz pobielić wapnem, albo pomalować olejną lub emaliową farbą. Należy unikać niegustownych deseni, jak również kolorów zbyt ciemnych, lub zbyt jaskrawych. Najprzyjemniej dla chorego, gdy ściany są pomalowane na kolor jasno-popielaty, blado-zielony lub blado-żółty.

Podłoga powinna być ciepła, o ile możliwości z twardego drzewa, malowana olejno. Szpary pomiędzy deskami powinny być starannie zakitowane. Dywanów należy unikać, natomiast można polecić linoleum.

Narówni z dywanami w pokoju chorego unikać należy portyer, zasłon fałdzystych, draperyi, sztucznych bukietów i t. p. zbiorników kurzu, mogą się znajdować tylko rolety gładkie, zasłony zielone, popielate, lub jasno-niebieskie.

Mebłe w pokoju chorego powinny być tylko najniezbędniejsze i tego rodzaju, aby je można było łatwo obmywać, a więc dwa łóżka, stolik nocny, jeden mocny stół, umywalka, dzban do wody, kilka krzeseł, szczelnie zamykający się kubeł dla bielizny, zawierający płyn dezynfekujący. W kubie tym brudna bielizna chorego pozostaje aż do jej wyniesienia.

Pozatem w pokoju chorego powinien być dzwonek, do którego chory łatwo może sięgnąć, termometr pokojowy, zegar cicho idący, nie bijący godzin, szeszlone lub wygodny fotel, kryty skórą i, jeżeli można, parawan.

Lustro w pokoju chorego jest niepotrzebne, jak również i szafa; natomiast na ścianach może wisieć parę obrazów, które chory lubi i na które mógłby patrzeć, leżąc w łóżku.

Że powinny się znajdować niezbędne przy każdym cięższym chorym: basen, kaczka, kubek do spluwania, termometr lekarski, zbytecznie chyba wspominać.

Jeżeli chory lubi kwiaty, to na oknie można postawić kilka wazonów, byleby to nie były kwiaty ani zbyt jaskrawe, ani zbyt silnie pachnące, najlepsze są kwiaty liściaste.

Zwierzęta domowe powinny być trzymane zdaleka od pokoju chorego. Że w pokoju tym nie należy palić tytoniu, rozumie się samo przez się.

Przewietrzanie pokoju chorego musi być dokonywane bardzo starannie, aby chory ciągle oddychał powietrzem świeżem, nie zepsutem. Świeże powietrze ma dla chorego takie same znaczenie, jak pokarm i lekarstwa.

Najprostszy sposób przewietrzania polega na jak najczęstszym otwieraniu okien, należy jednak przytem uważać, aby na chorego nie wiało. Jeżeli nie można uniknąć przeciągu, należy łóżko chorego osłonić parawanem, albo też przykryć chorego prześcieradłem na ten czas, gdy okno będzie otwarte.

Jeżeli na dworze nie jest zimno, to można stale trzymać okno otwarte zupełnie, lub częściowo. Najlepiej otwierać oberlufty, ponieważ zepsute powietrze pokojowe, dzięki swej ciepłocie, unosi się do góry i wychodzi przez oberluft nazewną. Otwierając oberlufty, unikamy przeciągów.

Bardzo godne zalecenia jest wstawienie szklanych żaluzji na miejsce górnej szyby. Również dobre jest wstawienie zamiast szyby siatki z gazy lub drutu.

W zimie można urządzać wentylację zapomocą palenia w piecu otwartym, ponieważ piec rozgrzany wciąga powietrze z pokoju. W lecie również należy otwierać drzwiczki od pieca lub kominka, gdyż w ten sposób również odświeża się powietrze.

Jeżeli pokój chorego łączy się drzwiami z drugim pokojem, to otwierając okna w drugim pokoju, odświeżamy również powietrze w pokoju chorego, naturalnie, o ile drzwi z pokoju chorego są wtedy otwarte.

Dawniej wierzono w to, że zepsute powietrze można poprawić przez palenie trociznek lub rozpryskiwanie płynów pachnących. Jest to pogląd najzupełniej mylny. W ten sposób można zagłuszyć nieprzyjemny zapach w pokoju, ale nigdy nie można zamienić powietrza na świeże.

Temperatura w pokoju chorego powinna być jednostajna i wynosić 12—14 stopni Réaumur'a (15—18° Celsyusza), jeżeli chory leży w łóżku, i 15—16° R. (20° C.), jeżeli chory wstaje. Aby utrzymać jednostajną temperaturę, należy często spoglądać na termometr, który winien wisieć niedaleko od łóżka chorego.

Chorzy bardzo wycieńczeni i osłabieni, jak również starcy i małe dzieci, potrzebują temperatury o 1—2 stopnie wyższej; chorzy gorączkujący potrzebują temperatury trochę niższej.

W zimie regulować temperaturę w pokoju chorego łatwo,

gdyż możemy palić w piecu tyle, ile potrzeba. Do ogrzewania jednak pokoju chorego nie należy nigdy używać piecyków żelaznych, tylko kaflowych. O ile w piecu kaflowym pali się pierwszy raz po dłuższym niepaleniu, należy go wprawdzie wytrzeć mokrą ścierką.

Temperatura ciała ludzkiego ulega stale wahaniom. Najniższa jest pomiędzy 6 a 7 rano, wieczorem—pomiędzy 5 a 6-tą godziną jest najwyższa. Z tego powodu człowiek więcej potrzebuje ciepła rano, niż wieczorem, i o tem należy pamiętać w pokoju chorego.

O ile łatwo otrzymać odpowiednią temperaturę w pokoju w zimie, o tyle trudniej jest to uczynić podczas upałów letnich. Wtedy bezpośrednie promieniowanie słońca można powstrzymać zapomocą rolet, obfitem rozpryskiwaniem wody, zawieszaniem w otwartych oknach mokrych prześcieradeł, albo też stawiając miski z lodem, i tym sposobem wywołując oziębienie powietrza.

Oświetlenie pokoju chorego powinno być jasne, lecz nie rażące. Zaciemnianie pokoju bywa potrzebne tylko dla dzieci nowonarodzonych i czasami dla chorych nerwowych, lub cierpiących na oczy.

Ani promienie słoneczne, ani też sztuczne światło nie powinno padać wprost w oczy chorego; również nie powinno padać na oczy odbicie światła słonecznego od jasnej ściany.

Do sztucznego oświetlenia pokoju nie można zalecać ani nafty, ani gazu. Lepsze od jednego i drugiego jest światło świecy stearynowej. Najlepsze byłoby światło elektryczne.

Każde silniejsze światło powinno być od strony chorego przyćmione zieloną zasłoną. W nocy pokój chorego nie powinien być ciemny, należy mieć zawsze jakieś, chociażby słabe światelko, np. od świecy lub lampki olejnej.

W pokoju chorego powinien panować zawsze wzorowy porządek i najskrupulatniejsza czystość. Sprzątanie powinno się odbywać codziennie, najlepiej rano, gdy chory się obudził, umył i zjadł śniadanie.

O ile to jest możliwe, należy chorego podczas sprzątania przenosić do sąsiedniego pokoju, a wtedy sprzątanie może być dokonywane swobodnie. Sprzątanie nigdy nie powinno się odbywać na sucho, gdyż wytwarza się kurz, wielce szkodliwy wogóle, a tem bardziej dla człowieka chorego. Brudna bielizna powinna być natychmiast wkładana do kubła z płynem dezynfekcyjnym i jak najprędzej wynoszona z pokoju chorego.

Łóżko chorego.

Łóżko jest najważniejszym sprzętem w pokoju chorego; powinno też ono stać po środku, aby ze wszystkich stron był dostęp; najwyżej może się łóżko dotykać ściany wezgłowiem. Również nie powinno łóżko stać blisko pieca, okna i drzwi. Jeżeli niepodobna odsunąć łóżka od ściany, która zwykle jest zimna, należy pomiędzy łóżkiem a ścianą postawić deski lub zawiesić prześcieradło albo dywan. Jeżeli łóżka nie można odsunąć od pieca lub od drzwi, należy łóżko osłonić parawanem, aby uchronić chorego od gorących lub zimnych przewiewów.

Łóżko długości około dwu metrów, szerokości do 1½ metra i wysokości 60—70 centymetrów, a z materacem 85 ctm., jest właściwsze dla chorego dorosłego.

Najodpowiedniejsze jest łóżko żelazne lakierowane; dobrze, jeżeli nóżki łóżka są na kółkach.

Kotary są zbyt ciężkie, zarówno nad łóżkiem dorosłego, jak i nad łóżkiem dziecka. Łóżko dzieciinne natomiast powinno być zaopatrzone z boków w siatkę.

Najlepszym dnem dla łóżka jest siatka druciana; deski są mniej dogodne, na to kładzie się materac z włosia, wełny lub trawy morskiej, w braku zaś materaców należy kłaść siennik, wypchany równo słomą, przyczem otwór siennika powinien być zwrócony ku dołowi, albo też dobry jest materac sprężynowy.

Piernatów nie należy kłaść do żadnego łóżka, a tem bardziej do

Piernatów nie należy kłaść do żadnego łóżka, a tembardziej do łóżka chorego.

Dobry materac powinien być grubości 10—25 ctm., w środku trochę grubszy, niż z brzegów, i nie powinien być ani zbyt twardy, ani zbyt miękki. Dla chorego najodpowiedniejszy jest materac, składający się z trzech oddzielnych części i czwartej zapasowej, wtedy każda część materaca można kłaść kolejno w środek, w ten więc sposób ciężar ciała nie pada stale na jedno miejsce i nie wygniata go. Części materaca powinny być, o ile możności, zmieniane codziennie.

Na materac kładzie się następnie prześcieradło, na to jakiś podkład nieprzemakalny (cerata, wiksatyna), a na to znów prześcieradło.

Pod głowę najlepiej kłaść poduszkę, wypchaną włosiem końskim, poduszek puchowych, jako zbyt rozgrzewających, lepiej unikać, najwyżej można dać choremu jedną taką poduszkę.

Dla przykrycia chorego służy jedna lub dwie kołdry wełniane, obszyte prześcieradłem, albo jedna kołdra watowana, również obszyta. Ciężkie pierzyny są za gorące i za mało przewiewne; co najwyżej podczas wielkich mrozów można użyć malej pierzynki dla okrycia nóg i dolnej części tułowia.

Bardzo pożądanym jest wałek w nogach łóżka z włosia, trawy morskiej i t. p. mocno zbitych tkanin, aby chory miał mocne oparcie dla nóg. W razie potrzeby można zamiast takiego wałka położyć klocek drewniany, owinięty w koc.

Jeżeli chory zachowuje się niespokojnie, to z boków łóżka należy ustawić deski, aby zapobiedz spadnięciu chorego lub zsuwaniu się kołdry.

Dobrze też, jeżeli do końca łóżka (od strony nóg) są przywiązane jeden lub dwa pasy rzemienne z poprzecznym drewnianym wałkiem na końcu. Chory, uchwyciwszy się za ów wałek, może się podnieść lub poprawić. Taki pas z poprzecznym wałkiem może być również umocowany u sufitu, lub do t. zw. szubienicy.

Niektórzy chorzy nie znoszą ucisku kołder. W takich razach nad bolesnym miejscem należy rozpiąć obręcz lub pręt w formie półkola, umocowawszy końce pręta lub obręczy pod materacem, i na to dopiero kłaść kołdrę.

Lekarz.

Kwadransik dziennie dla zdrowia.

Ile razy zgłosicie się do doktora z jakimś stałym objawem bólu, tyle razy prawie usłyszycie dyagnozę: artretyzm, albo dowiecie się, że bóle nerwowe, żołądkowe, kiszki, czy inne są na tle artretycznym. Biorąc rzecz szerzej, ogólniej, chorujemy dziś wszyscy na złą przemianę materii.

Weźcie kocioł fabryczny, w którym silnie palimy. Nie wszystek węgiel spala się. Mamy wytworzony ciepłok — źródło życia fabryki; mamy pozostałości, które wyrzucić, usunąć trzeba — to popiół i żużle; mamy wreszcie i na ścianach kotła, na rurach szkodliwe osady, które z czasem, gdyby ich nie usuwać, zatkałyby ściany kotła i rury i spowodowałyby zgon fabryki.

Do takiego kotła można porównać nasz organizm. Wszystkie okazy przemiany materii to właśnie owe niebezpieczne osady, które

trzeba potem usuwać, aby organizm funkcjonował dobrze. A zamiast usuwać — lepiej zapobiegać, aby się nie tworzyły.

Często słyszy się sceptyczne zdanie, obok wzruszania ramionami, że lekarze ciągle wymyślają nowe choroby. Tak nie jest. Wytwarzają je zmienione warunki życia.

Niegdyś przodkowie nasi żyli po lasach, tocząc walki z puszczą i dzikim zwierzem. Bliżej — dni całe spędzali na koniu, w obronie granic lub na polowaniu. Jeszcze bliżej — na wsi, od świtu do nocy uganiając się po folwarkach, przy gospodarstwie. I zawsze zużywali wiele energii fizycznej — na powietrzu. Więc chociaż zbyt dużo jedali i pili, spalało się to wszystko w ludzkim kotłach, śladów żadnych nie pozostawiając. Nie dziw, że nikt wtedy o złej przemianie materii nie słyszał, na artretyzm nie chorował, białka albo cukru w urynie się nie doszukiwał.

Dziś inaczej. Mieszkamy po miastach, w ciasnocie, oddychamy dusznym i zepsutem powietrzem, prowadzimy życie siedzące, a wzorem ojców i dziadów zawsze jeszcze zbyt dużo jadamy i pijamy. Organizm tego jadła i napojów bez śladów, bez osadów zużyć, przerobić nie może. Stąd źródła różnych chorób przemiany materii.

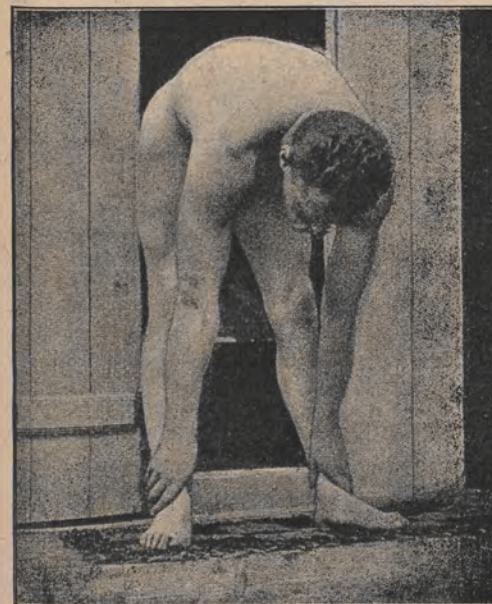
Aby im zapobiedz, trzeba zmienić tryb życia. Jeść mniej wogóle, a więcej pokarmów roślinnych, mlecznych i mącznych w szczególności; wyrzucić się kieliszka wódki, kufla piwa, szklanki wina; nade wszystko używać więcej ruchu. Ale nie każdy ma czas i środki na spacer, polowanie, używanie sportów; ten musi ruch naturalny sztucznym zastąpić, czyli wprowadzić do trybu swego życia stałą, systematyczną, a zwłaszcza racjonalną gimnastykę. Racjonalna — to znaczy taka, która wprowadzałaby w ruch bezwzględnie wszystkie mięśnie.

Przed laty kilkunastu mądry laik, nie lekarz, Duńczyk, J. P. Müller, wymyślił taki właśnie sposób gimnastyki¹⁾. Wymyślonym przez siebie tym sposobem, opartym na czytaniu różnych dzieł, przeważnie angielskich, o rozwoju fizycznym, wyleczył się z różnych dolegliwości reumatycznych i artretycznych, nabawił gibkości ruchów i ładnej figury, pomimo, że urodził się wątły, niezgrabny i słaby.

System Müllera polega na osiemnastu ćwiczeniach, przerywa-

¹⁾ J. P. Müller. *Piętnaście minut dziennie dla zdrowia. Mój system.* Str. 175 w 8-ce, z 44 rycinami i tablicą. Rok 1910, wydanie szóste. Gebethner i Wolff. Cena w opr. kart. kop. 60.

nych specjalnymi ćwiczeniami oddechowymi po każdym z nich. Pierwsze kilka ćwiczeń są to ćwiczenia suche. W pozycji stojącej lub leżącej wykonywa się szereg ruchów, które wprowadzają w grę literalnie wszystkie mięśnie. Więc nie tylko przeważnie mięśnie rąk i nóg, jak przy zwykłych gimnastykach bez przyrządów, a z ciężarkami, lecz i mięśnie brzucha, karku, krzyża. Z początku — o ile chcemy je wykonywać sumiennie — są nieco ciężkie i męczące, później jednak wkrótce ciało nabiera takiej sprężystości i tak się przyzwyczajamy, że stają się prawdziwą przyjemnością i potrzebą.

Następne ćwiczenia są mokre. Jest to po prostu wycieranie najpierw mokrym, a następnie suchym ręcznikiem, ale nie zwyczajne, lecz zapomocą tak skombinowanych, z góry przepisanych ruchów, aby znowu wprowadzić w grę cały narząd mięśniowy. Wszystkie razem, wraz z ćwiczeniami oddechowymi, zajmują razem, wedle szeregów ułożonej tablicy, piętnaście minut; nie zajmują zatem wiele czasu i nie są kosztowne, nie wymagają bowiem żadnych przyrządów.

System Müllera — sam autor ostrzega o tem — powinien być stosowany zawsze w porozumieniu z lekarzem, który wykreślił ćwiczenia, mogące sforsować ten lub inny organ pacjenta. Lekarze coraz częściej go stosują. A jeżeli mimo to poświęcamy mu szereg uwag, czynimy to dlatego, aby tę racjonalną gimnastykę jak najszerzej spopularyzować. Słyszymy zbyt często o wypadkach, że lekarz gimna-

stykę Müllera przepisuje, a pacjent przez lenistwo, obawę śmieszności, lekceważenie, przepisu tego nie wykonywa.

Lenistwo zawsze i wszędzie przewycięzać trzeba; śmieszności w racjonalnej dbałości o zdrowie niema, tkwi raczej w rzekomej tężyźnie, w przesiadywaniu po nocach i imponowaniu t. z. „mocną głową“; lekceważyć gimnastyki nie można, skoro prowadzi się życie siedzące. System Müllera powinien wejść w obyczaj, powinien być stosowany nie przez jednostki dorywczo, ale przez rodziny stałe, najlepiej w formie ćwiczeń zbiorowych, pod kontrolą i kierownictwem jej naczelnika. Najpierwszem bowiem zadaniem rodzin jest wychowywać dzieci, u których zdrowe dusze mieszkająby w ciałach zdrowych, nie kwaśne i znudzone zdechlaki, jakich widzimy teraz. W zdrowiu i w sile młodych pokoleń tkwi podstawa przyszłości narodu.

Pacjent.

Ilość kościołów i duchowieństwa.

W całym państwie — według źródeł urzędowych — jest 12 dyecezyi Kościoła rzymsko-katolickiego, z ogólną ilością wiernych 13,100 tysięcy osób płci oboj. Śród owych 12 dyecezyi najliczniejszemi są: 1) warszawska — z 1,820 tys. katolików, 337 kościołami i 570 księżmi; 2) lubelska — z 1,600 tys. katolików, 412 świątyniami i 433 księżmi i 3) wileńska — 1,415 tys. katolików, z 500 kościołami i 478 księżmi.

Dyecezya mohylowska liczy 1,023,500 wiernych płci oboj, przy 245 świątyniach i 399 księżach; najmniejsza jest dyecezya tyraspolska z katedrą w Saratowie, przy 530 świątyniach i 176 księżach.

Ogółem jest tedy w państwie 13,100,782 katolików, świątyń (kościołów i kaplic) — 4,564 i księży 4,990, z metropolitą na czele i 15 biskupami (w Warszawie — arcybiskup Popiel). Dyecezya wileńska administruje tymczasowo J. E. Protonotaryusz apostolski, ks. kanonik K. Michalkiewicz.

Należy zauważyć, że, o ile w dyecezyi warszawskiej ilość księży znakomicie jest większa od liczby obsługiwanych przez nich kościołów i kaplic, o tyle stosunek ten w dyecezyi tyraspolskiej znacznie się pogarsza, gdyż tam wypada jeden ksiądz na trzy świątynie (kościoły i kaplice).

Aparaty, przybory i odznaki używane w Kościele rzymsko-katolickim.

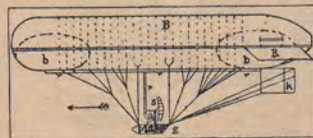
1, 25) kielichy do Komunikantów; 2) kielich mszalny; 3) trybularz; 3a, 4) łódki do trybularza; 5, 14) pateny; 6) krzyż procesyjny; 7) nakrycie na Komunikanty; 8, 16, 38) świeczniki; 9) monstrancja; 10, 11, 12, 20) ostatnie Sakramenty; 13) oleje do chrztu; 15, 21) amputki; 17) krzyż ołtarzowy; 18) kropielnica; 19) kropidło; 20) kropidło podrózne; 22, 23) kropielnice kościelne; 24) medal „szwajcara“; 26) dzwonek; 27) lich-tarz do katafalka; 28, 29) trzewik i rękawiczka biskupie; 30) pierścień; 31) książka do nabożeństwa; 32) stula; 33) konsekратор; 34) pulpit; 34a) ewangelia; 35) relikwiarz; 36; chorągiew; 37) infuła; 38) dalmatyka; 39) ornat; 40) kapa; 41) komża; 42) pulpity dla asystentów; 43) lampa „wieczna“; 44) alba; 45, 46) buławy „szwajcarów“; 47) manipularz; 48) pastorał biskupi; 49) latarnia procesyjna; 50) relikwiarz wielki; 51) krzyż kanonicki; 52) fotel (seddia); 53, stacya męki Pańskiej; 54) konfesyonał; 55) baldachim; 56) chrzcielnica; 57) ołtarz; 59) ambona; 60) halabarda.

Żegluga powietrzna.

Dzisiejsze środki unoszenia się w powietrzu sprowadzają się do: 1) balonów — lżejszych od powietrza i 2) samolotów (aeroplanów) — cięższych od powietrza.

Balony złożone są z powłoki (zwykle jedwabnej lub bawełnianej-kauczukowanej), wypełnionej lekkim gazem (w mniejszych balonach — gazem oświetlającym, w większych wodorem), rys. 1 B,

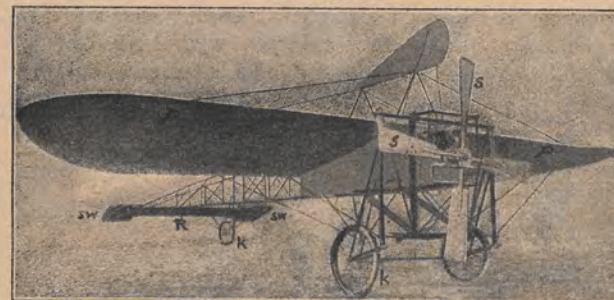

Rys. 1.

pod którą wisi gondola *g* (lub kosz), przeznaczona na pomieszczenie ludzi, balastu, przyrządów i zapasów, *a* w większych balonach jeszcze silnika (motoru), do poruszania śmigła, czyli śruby, *s*. Zasada wznoszenia się balonu polega na tem, iż balon wypełniamy owym gazem, lżejszym od powietrza, do takiej objętości, że ciężar jego (wraz z gazem, ludźmi i t. d.), staje się mniejszy od ciężaru takiej samej objętości powietrza, i dlatego balon, party ciśnieniem atmosfery, musi się wznieść w górę. Przez wyrzucenie części balastu (piasek w workach), lub częściowe wypuszczenie gazu (przez otworzenie klapy w powłoce za pomocą pociągnięcia linki), balon wznosi się wyżej, lub opuszcza niżej. Ruch w kierunku poziomym nadajemy balonom (tylko większym, t. zw. sterowym) za pomocą puszczenia przy pomocy silnika benzynowego (podobnego do motorów samochodowych) w szybki ruch obrotowy śmigła, która wkręca się w powietrze, jak śruba okrętowa w wodę. Do balonu sterowego przyłączone są z tyłu płaszczyzny poziome, t. zw. stabilizatory, *R*, podtrzymujące jego równowagę i pionowe, *k*, stanowiące ster, działający, jak ster czółna. Balonom wielkim nadajemy dziś kształt podłużny, w postaci cygara, w celu zmniejszenia oporu powietrza. Odróżniamy balony: 1) systemu sztywnego, których przykładem są balony hr. Zeppelina, posiadające rusztowanie z drzewa lub glinu (aluminium), obciągnięte powłoką i mieszczące wewnątrz szereg małych balonów, napęcznionych wodorem; między nimi a główną powłoką pozostaje powietrze, chroniące wewnętrzne balony przed zmianami temperatury; 2) systemu nie-

sewala, Grosta i in.), w których mieszczą się 2 małe baloniki, czyli balonety, 1, b, b, wypełnione powietrzem i łączące się rurami, 1, r, r, z sobą i z pompą w gondoli, usztywniające cały balon; przepompowując powietrze z przedniego balonetu w tylny, lub odwrotnie, obciążamy bądź jeden koniec balonu, bądź drugi, w skutek czego balon wznosi się ukośnie ku górze, lub posuwa się ku dołowi. Istnieją jeszcze systemy pośrednie: „półsztywne“.

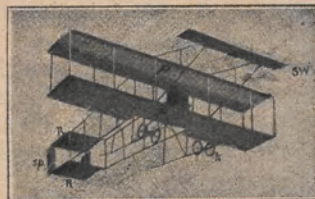
Aeroplany składają się z płaszczyzn płóciennych, naciągniętych na ramę drewnianą. Wprowadzamy je w ruch również

Rys. 2.

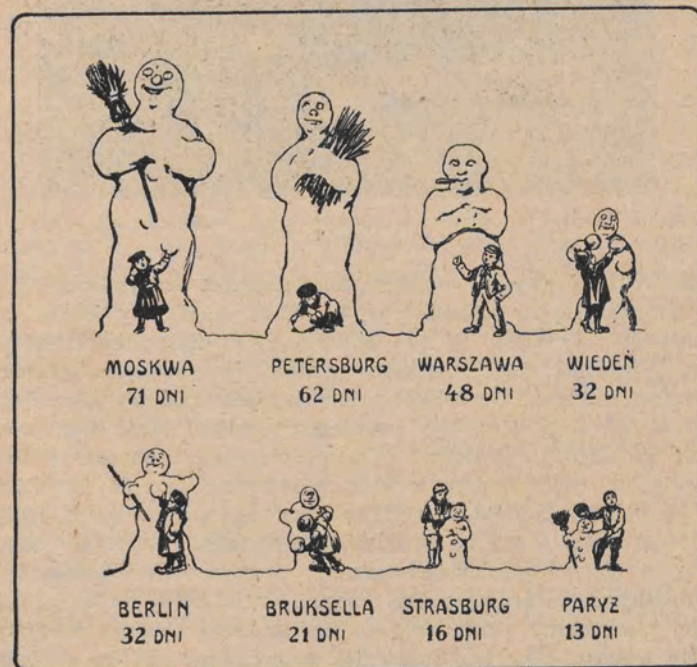
zapomocą śmigła (rys. 2 *s*), poruszanej motorem benzynowym. Z początku toczą się na kółkach (rys. 2 i 3 *k*) po ziemi. Gdy jednak podnosimy ster wysokości (3, *sw*), stanowiący również płaszczyznę płócienną, poziomą, jak płaszczyzny główne, lecz mniejszą, przednim brzegiem ku górze, powietrze, uderzając pod spód tej płaszczyzny, podnosi aparat w górę. Gdy opuszczamy przedni brzeg steru wysokości ku dołowi, powietrze bije weń z góry i obniża tę część aparatu, w skutek czego samolot posuwa się ukośnie ku dołowi. (W aeroplanie Blériota, rys. 2, te stery są umieszczone w tylnym końcu aparatu, a nie na przedzie, jak w innych systemach samolotów, i dlatego działają odwrotnie). Sterowanie na prawo i na lewo odbywa się przy pomocy innego steru, 3sp, w postaci również małej płaszczyzny płóciennej, ale umieszczonej pionowo w tylnym końcu aparatu. Ster ten działa, jak ster czółna: gdy go skręcamy na prawo, cały samolot zwraca się na prawo. Mniejsze, w porównaniu z głównymi, tylne płaszczyzny (rys. 2 i 3 *R*) służą tylko dla

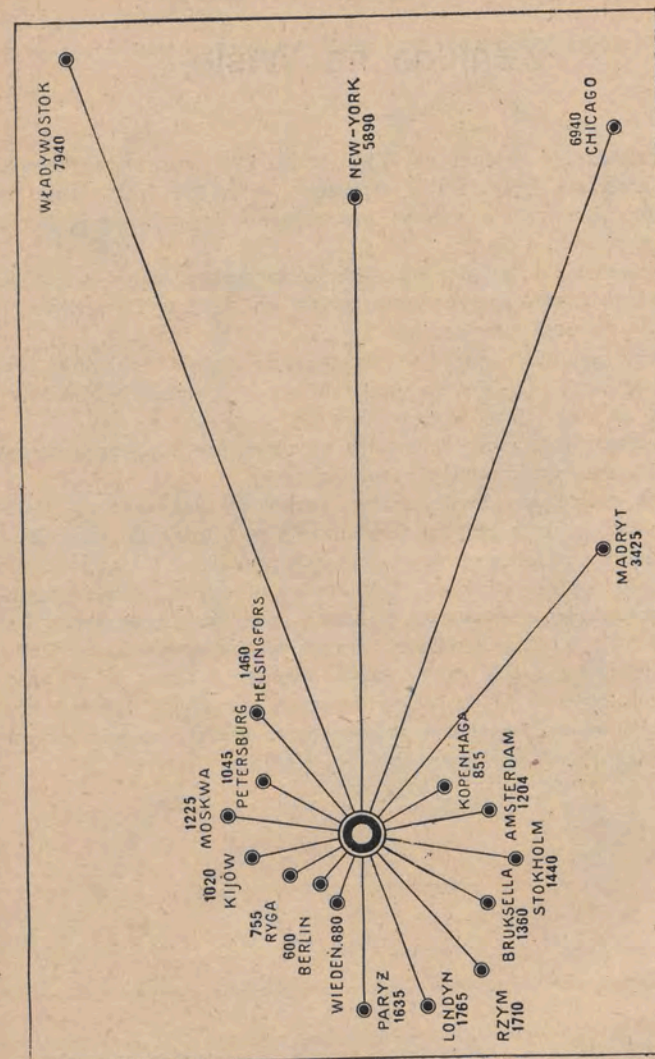

Rys. 3.

podtrzymania równowagi całego aeroplanu. Jeżeli płaszczyzny główne, (rys. 2 i 3 PP) t. zw. płaszczyzny nośne, czyli skrzydła samolotu, umieszczone są po obu stronach na jednym poziomie, jak na rys. 2, nazywamy taki aeroplan: jednopłaszczyznowcem, czyli monoplanem (aparaty Blériota, Latham'a); jeżeli płaszczyzny te umieszczone są piętrowo, w dwie kondygnacje, jak na rys. 3, t. j. jedna nad drugą, mamy dwupłaszczyznowiec, czyli biplan (aparaty Wright'a, Voisina, Farmana, Sommera i in.).

Liczba przeciętna dni śnieżnych w niektórych miastach Europy.

Odległości od Warszawy różnych miast (w wiorstach).

Żegluga na Wiśle.

Zaprowadzenie żeglugi na Wiśle w r. 1848 jest niezaprzeczoną zasługą Francuza, inżyniera p. Guiberta. W r. 1861 cały tabor nabył A. hr. Zamoyski i założył towarzystwo udziałowe pod firmą: „A. hr. Zamoyski i Sp.“.

W dziesięć lat później dyrektor towarzystwa nabył część taboru, którego reszta przeznaczona została na rzeki w Cesarstwie.

Chwila ta jest przełomową.

Żegluga na Wiśle rozwijać się zaczyna stale i względnie prawidłowo. Obecnie istnieje na części Wisły w granicach Królestwa Polskiego aż sześć firm żeglugowych.

Powiadamy „aż“, rozrost bowiem przedsiębiorstw niema oznaczać bynajmniej rozwoju wygod dla publiczności.

Walka nieustanna konkurentów, zazwyczaj kończąca się „słomianą zgodą“, zmierza jedynie do obniżania cen przejazdu, co rujnująco oddziaływa na interesy przedsiębiorstw, publiczność zaś zaprawia do niewygód i wprost udręczeń, jakie podczas podróży znosić są zmuszeni. Każdorazowo po zawarciu „zgody“, cena bywa podnoszona i to stanowi perpetuum mobile stosunków żeglugowych na Wiśle.

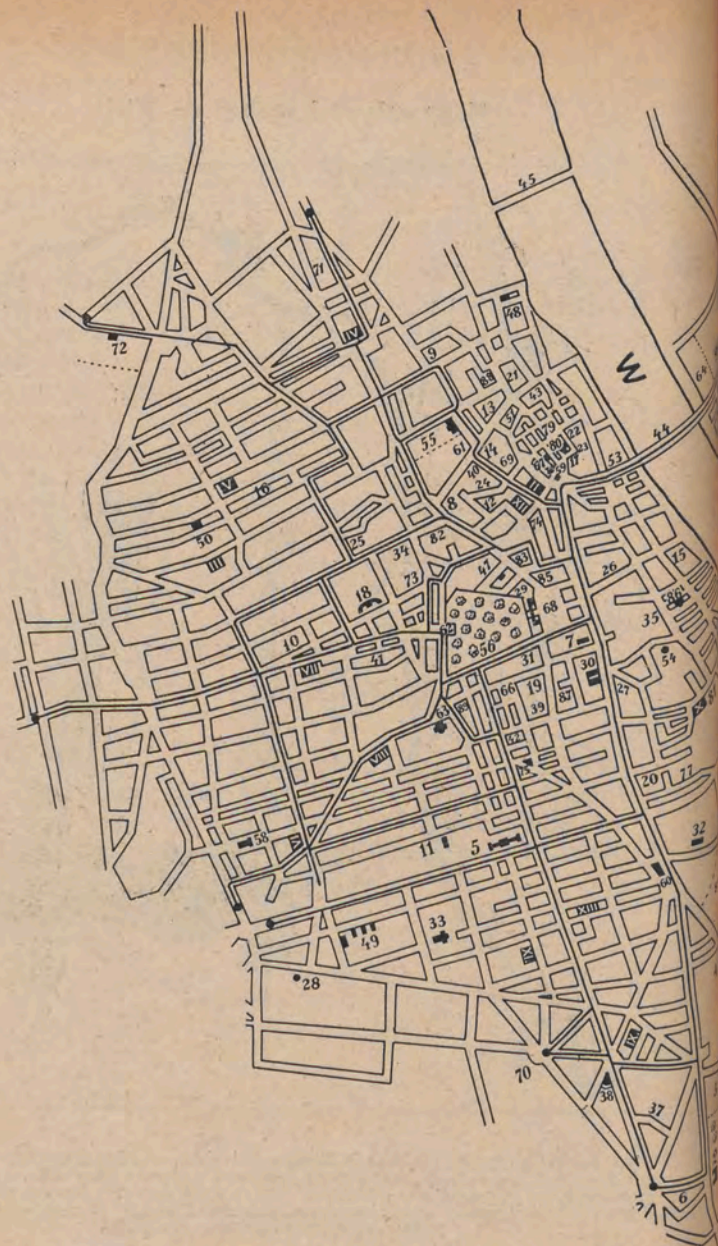
W ostatnich czasach, dzięki przedsiębiorczości firmy M. Fajansa, zostały wprowadzone już bardziej ulepszone parostatki, chociaż, biorąc na ogół, w porównaniu z urządzeniami zagranicznymi, tutejsze wiele a wiele jeszcze pozostawiają do życzenia.

Mapa spławu i żeglugi rz. Wisły.

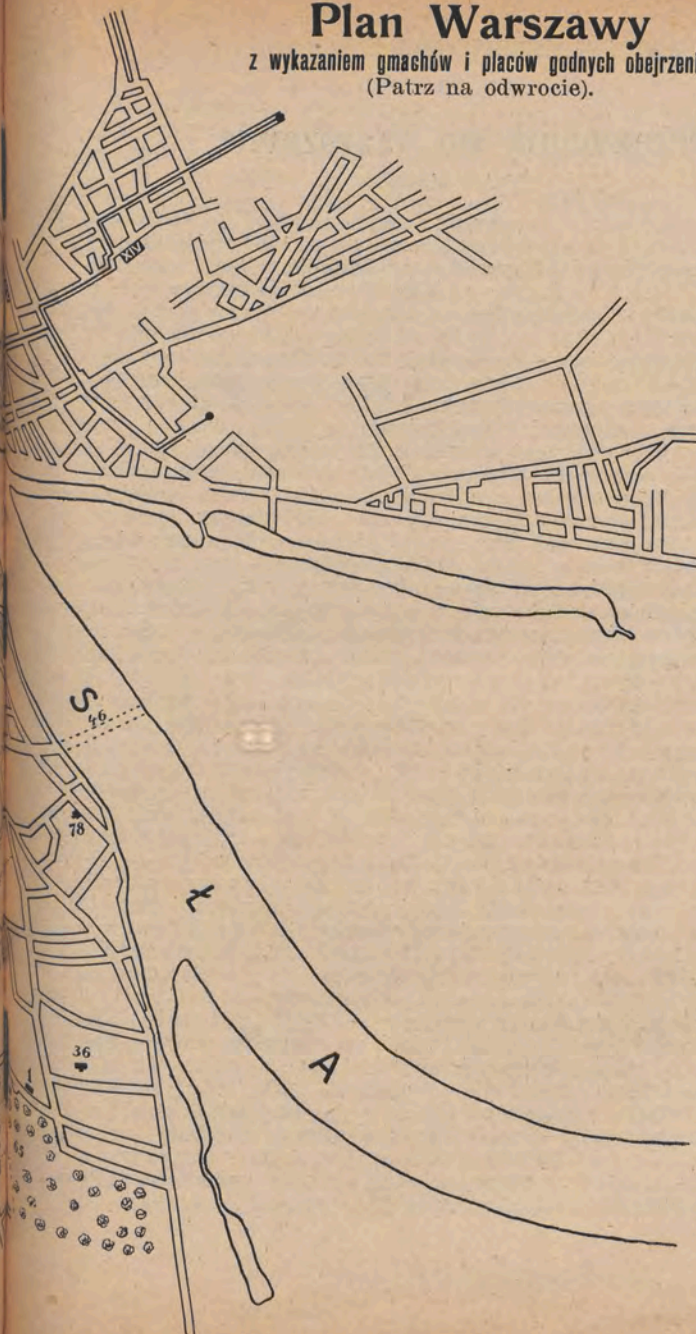
Plan Rzeki Wisły w granicach Królestwa Polskiego od Niepołomic do Wołuszowa, od wiorsty 0—do wiorsty 508, według pomiarów i sprawdzeń w 1860—1866 przez Jeziorowskiego, Illukowicza i Rusjana z dodaniem sytuacji podług planów nizin i karty topograficznej pod kierunkiem członka Zarządu Komunikacji inspektora Kolberga, Warszawa, Litografia Kotza.

Plan Warszawy

z wykazaniem gmachów i placów godnych obejrzenia.
(Patrz na odwrocie).

Przewodnik po Warszawie.

(Patrz plan).

1) Agrykola nr. 3 i 9 pałace cesarskie.—Na moście pomnik króla Jana Sobieskiego (w r. 1788 wykonał rzeźbiarz Franciszek Pinck).—Wprost bramy Łazienkowskiej plac warszawskiego Koła Sportowego.—2) Aleje Belwederskie. Najbliżej rogatek w pięknym parku, zbudowany przez kancl. W. Lit. Krzysztofa Paca, pałac Belwederski, dziś mieszkanie letnie generał-gubernatorów.—Po drugiej stronie długie pawilony korpusu kadetów.—3) Aleje Ujazdowskie. Ogród Botaniczny, założony na dawnych ogrodach jeszcze książąt Mazowieckich z działkami naukowymi, szkołkami i cieplarniami. — Obserwatorium astronomiczne, założone w roku 1823, według planu bud. Piotra Aignera.—Łazienki królewskie, założone przez Książąt Mazowieckich. W nich pałac, wzniesiony w r. 1767 przez Stanisława Augusta; budował Dominik Merlini. W roku 1817 nabyty przez cesarza Aleksandra I-go.—4) Szpital Ujazdowski, przerobiony z zamku Książąt Mazow. Dziś szpital wojskowy.—Przy ul. Chopina z wejściem również i od alei—Dolina Szwajcarska, miejsce koncertów letnich, własność Towarzystwa Łyżwiarstwa.—W domu nr. 22 Antoniego Strzałeckiego, malarza-dekoratora, utrzymywane przez tegoż muzeum zabytków dziejów i sztuki polskiej (wejście dla publiczności zamknięte).—5) Aleje Jerozolimskie. Przy zbiegu ul. Marszałkowskiej dworzec kolei Wiedeńskiej, wzniesiony w r. 1844, podług planów Henryka Marconiego.—W pobliżu ul. Żelaznej dworzec kolei Kaliskiej.—6) Bagatela, nr. 3, 5, 7, 9—posiadłość warszawskiego Towarzystwa Ogrodniczego. W pobliżu Wisły gmach z portykiem jónskim, mieszczącym t. zw. Łazienki Majewskiego.—7) Hr. Berga, nr. 2/4. Pałac i biblioteka hr. Adama Krasińskiego; nr. 7/9, Bank Handlowy Warszawski, 11, Bank Azowsko-Doński. — 9) 8) Bielańska, nr. 14/16. Pałac hr. Zawiszów, z westibulem, ozdobionym plafonem H. Siemiradzkiego „Światła i cienie”; nr. 10/12, ongi mennica, nowowzniesiony gmach Banku Państwa.—9) Bonifraterska, nr. 12. Szpital dla obłąkanych zw. Bonifratrów.—10) Chłodna. Kościół ś-go Karola Boromeusza, zbudowany w r. 1849, przez bud. H. Marconiego.—11) Chmielna nr. 53 gmachy komory celnej.—12) Daniłowiczowska. Dom, zwany „pod królami”, ozdobiony szeregiem popiersi królów polskich do roku 1795-go mieścił bibliotekę Żaluskich. W przedłużeniu ulicy, Teatr Nowości. — 13) Długa. Przy zbiegu ul. Freta kościół ś-go Ducha (po-pauliński), wzniesiony w XIII wieku; nr. 4—dom Lelewela; przy rogu Wąskiej pałac Raczyńskich, dziś 14) Sąd Handlowy, na rogu Miodowej Sobór św. Trójcy, przerobiony w r. 1837 z kościoła ks. Piżarów, obok, z frontem od ul. Miodowej cerkiew pod wezw. N.

M. P. (Pokrowskiej), wystawiona w r. 1849; nr. 52 więzienie karne, ongi szpital wojskowy, wzniesiony przez Stefana Bato-rego.—15) Dobra. Gmach elektrowni miejskiej.—16) Dzielna. Wziesienie, zwane „Pawiakiem”.—Kościół ś-go Augustyna, wzniesiony przed kilkunastu laty.—17) Dziekania. Pierwszy dom od ulicy ś-to Jańskiej, zwany „Sufraganią”.—18) Elektoralna, nr. 12. Szpital ś-go Ducha, wzniesiony w r. 1861; w domu nr. 3 zmarł Antoni Malczewski (patrz tablicę pamiątkową); w domu nr. 20 mieszkał Juliusz Słowacki. — 19) Erywańska. Gmach Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, zbud. w r. 1856; nr. 3 Zakłady gazowe; nr. 7. Klub Myśliwski; przy zbiegu ul. Marszałkowskiej wielki gmach firmy Bogusław Herse.—Kościół ewangelicko-augsburski.—20) Foksal, nr. 19—dom Towarzystwa Wioślarskiego. — 21) Freta. Kościół ś-go Jacka. — Hoża. Ogród pomologiczny.—22) Jezuicka. Gmach Archiwum akt dawnych i byleż heroldyi Królestwa Polskiego.—23) Kanonia 6/8. Dom niegdyś Towarzystwa Przyjaciół nauk, założonego przez Stanisława Staszycza. Na domu tablica ku czci tegoż męża. Dziś dom poety Artura Oppmana (Or-Ota), autora „Starego Miasta”.—24) Kapucyńska. Szczatki cmentarza, na którym nagrobki generała Rautenstraucha i jego małżonki.—25) Karmelicka 10. Szpital Ewangelicki.—26) Karowa. Gmach panoramy.—„Ślimak” do zjazdu na powiśle.—Wodociąg miejski.—27) Kopernika. 43. Szpital dla dzieci.—28) Koszykowa. Stacja filtrów wodociągów miejskich.—29) Kotzebue. Stacja główna telegrafu; nr. 6 Bank Wawelberga; nr. 8 Bank dyskontowy.—30) Krakowskie-Przedmieście. Kościół ś-go Krzyża; nr. 5 pałac ordynacyi hr. Krasińskich; nr. 7 pałac ks. Adama Czartoryskiego; nr. 13 hotel Europejski i na-przeciw hotel Bristol; nr. 15/17 pałac Józefa hr. Potockiego; nr. 19 dom Juliana Wapińskiego z figurą Wit Stwosza; nr. 24 szpital ś-go Rocha; nr. 26 uniwersytet i zbiory; nr. 32 pałac hr. Potockich; nr. 33 hotel Saski; nr. 34 klasztor panien Wizytek; nr. 41 dom Zgromadzenia Krawców; nr. 43 dom Zgromadzenia Felczarów; nr. 52 kościół św. Józefa Oblubieńca (pokarmelicki); nr. 55 seminarium rzymsko-katolickie; nr. 62 gmach Towarzystwa Dobroczynności; nr. 64 Resursa obywatelska; nr. 66 gmach Tow. Przemysłu i Rolnictwa; kościół ś-tej Anny (po-bernardyński). Pomniki: Kopernika, feldmarszałka Paskiewicza, Adama Mickiewicza.—31) Królewska, nr. 11 Teatr Nowy; nr. 14 gmach Giełdy; nr. 17 pałac Towarzystwa Sztuk Pięknych; nr. 19 Gmina ewang.-augsburska.—32) Książęca. Szpital ś-go Łazarza.—33) Leopoldyna. Kościół św. Piotra i Pawła z kaplicą hr. Przeździeckich.—34) Leszno nr. 5. Prokuratura Królestwa Polskiego; Kościół ewangelicko-reformowany; Kościół Narodzenia N. M. P. (pokarmelicki); nr. 62 Szkoła im. Konarskiego.—35) Lipowa. Przytułek dla chłopców ks. Siemca. — 36) Łazienkowska. Kaplica M. B. Częstochowskiej z klasztorem OO. Bernardynów.—37) Litewska nr. 14. Dom sierot po robotnikach Lenwa.—38) Marszałkowska. Kościół Zbawiciela.—39) Mazowiecka nr. 3, dom, w którym zmarł twórca „Halki”, Stanisław

Moniuszko.—**40**) Miodowa. Pałac Arcybiskupa rzym.-kat.; Gmach sądu okręgowego; Kościół Przemienienia Pańskiego (po-kapucyński); nr. 1 dom niegdyś margr. brandenburskich; nr. 3 Pałac zwany Grabowskich; nr. 4 pałac Dyżmańskich.—**41**) Mirowska. Centralne halle targowe.—**42**) Moniuszki. Gmach Filharmonii według planu budown. Kozłowskiego.—**43**) Mostowa. Domy nr. 5 i 7 powstały po szpitalu ufundowanym w r. 1590 przez Piotra Skargę.—**44**) Most miejski na Wiśle, wybudowany przez inż. Stanisława Kierbedzia, otwarty w r. 1864.—**45**) Most kolejowy pod cytadłą, otwarty w r. 1877; drugi most obok poprzedniego, wykonany w r. 1908.—**46**) Most „trzeci” wprost alei Jerozolimskich, do tej pory nie wykonany.—**47**) Niecała, nr. 7. Dom Towarzystwa Lekarskiego, wybudowany przez Muklanowicza; hotel Brühlowski.—**48**) Nowe Miasto. Rynek, na nim kościół Panien Sakramentek, pod wezw. ś-go Kazimierza, wzniesiony w r. 1688 przez królową Maryę Kazimierę; w nim nagrobki Sobieskich; kościół Panny Maryi, wystawiony w r. 1411 przez Annę księżnę Mazowiecką.—**49**) Nowogrodzka. Magazyny bankowe; Szpital Dzieciątka Jezus.—**50**) Nowolipki. Kościół ś-go Augustyna, wzniesiony wedł. planu bud. Edwarda Cichockiego.—**51**) Nowomiejska, dawniej Gołębia, nr. 26 dawniej „Wieżenie marszałkowskie”.—**52**) Nowy Świat, nr. 14 Izba obrachunkowa; nr. 18 Pałac hr. Branickiego; nr. 19 Pałac niegdyś Oliera, dziś hr. Kossakowskich; nr. 49 Pałac niegdyś Małachowskich, dziś hr. Tyszkiewiczów; nr. 53 dom Ozarowskich, dziś M. hr. Stadnickiej; nr. 64 targ pod nazwą „Ordynackie”; nr. 67 Pałac niegdyś Zamoyskich, dziś Zarządu wojskowego.—**53**) Nowy Zjazd oddany do użytku publicznego w roku 1846.—**54**) Obożna. Źródło, urządzone w r. 1837; „Dynasy” własność ks. Czetwertyńskich, teren dzierzawiony przez Towarzystwo Cyklistów; obok obecnie pusty gmach panoramy.—**55**) Ogród Krasieńskich, założony w r. 1692, otwarty dla publiczności w roku 1768.—**56**) Ogród Saski, założony w r. 1657, otwarty dla publiczności w r. 1727 za panowania Augusta II-go. W ogrodzie Zakład wód mineralnych, założony w r. 1847. Od strony ul. Senatorskiej Teatr Letni, otwarty w r. 1870.—**57**) Plac Teatralny. Gmach Teatru Wielkiego wzniesiony w r. 1833, według planu Antoniego Corazziego; w tymże gmachu od strony ul. Wierzbowej Teatr Rozmaitości.—Ratusz.—Kościół Panien Kanoniczek, które tu osiadły w r. 1817. — Pałac „Blanka”, wybudowany w XVIII wieku.—**58**) Plac Witkowskiego. Halla targowa.—**59**) Plac Zamkowy. B. Zamek królewski, sięgający epoki panowania książąt Mazowieckich, dziś mieszkanie generał-gubernatora.—Kolumna Zygmunta III, wnie-siona przez Władysława IV-go w r. 1643; przebudowana w r. 1890.—**60**) Plac ś-go Aleksandra. Kościół ś-go Aleksandra, wzniesiony w r. 1826; na skwerze figura ś-go Jana Nepomucena; Instytut głuchoniemych i ociemniałych, wybudowany w r. 1817.—**61**) Plac Krasieńskich. Pałac, wystawiony przez Jana Dobrogosta Krasieńskiego w r. 1692, obecnie Izba sądowa.—**62**) Plac „za Żelazną Bramą” Halle targowe.—Gościnny Dwór.—**63**) Plac Grzybow-

ski. Kościół Wszystkich Świętych według planów H. Marconiego.—**64**) Park Praski, otwarty w r. 1871.—**65**) Park Łazienkowski, otwarty w r. 1895.—**66**) Plac Zielony. Obelisk, wystawiony w r. 1841 z rozkazu cesarza Mikołaja I-go „Polakom, poległym w roku 1830-ym za wierność swemu Monarsze”. — **67**) Piwna nr. 47. Dom „Antoniego Magiera” z obserwatorium astronomicznym.—Kościół ś-go Augustyna, założony w r. 1356.—**68**) Plac Saski Pałac „Skwarcowa”, własność Okręgu wojskowego.—Sobór prawosławny jeszcze nie wykonany.—**69**) Podwale nr. 4, dom Dziewulskich w guście Sukiennic krakowskich; nr. 5 dawniej Pałac Dyżmowskich, obecnie cerkiew prawosławna.—**70**) Polna. Plac wyścigów konnych.—**71**) Pokorna. Szpital żydowski.—**72**) Powązkowska. Cmentarz Powązkowski.—**73**) Rymarska. Gmach b. Banku Polskiego, dziś Banku Państwa.—Gmach Izby Skarbowej, ongi Komisji przychodów i skarbu.—**74**) Senatorska nr. 15. „Pałacem Prymasowskim” zwany, wzniesiony w r. 1593, dziś należy do Zarządu wojskowego; nr. 29 Galeria Luxenburga; Kościół ś-go Antoniego (po-reformacki), wzniesiony w r. 1679; nr. 37 Pałac ordynata Zamoyskiego, zwany „Błękitnym”; po drugiej stronie Gmach Resursy kupieckiej.—**75**) Sienna, nr. 9 Gmach firmy księgarskiej Gebethner i Wolff.—**76**) Ślepa, wejście wprost b. Zamku królewskiego; na noc zamykana.—**77**) Smolna nr. 8 Instytut oftalmiczny, założony w r. 1826; Przy zbiegu ul. Czerwonego Krzyża Szpital tejże nazwy.—**78**) Solec. Kościół ś-tej Trójcy (po-trzyniarski), wzniesiony w r. 1726; Warsztaty żeglugi parowej; wprost tejże ulicy nowy port zimowy na Wiśle.—**79**) Stare Miasto. Rynek; nr. 1 dom niegdyś Melchiora Walbacha, zbudowany w XVI wieku nr. 3 dom „Juchta, cyrulika Jego Królewskiej Mości”; nr. 7 kamienica, zwana „Złocista”; nr. 11 kamienica, zwana „Majeranowska”, wystawiona w XVI wieku; nr. 17 kamienica „Markiewiczowska”, pod oknami pierwszego piętra posiada piękny fryz, przedstawiający scenę mitologiczną; nr. 19 „Kamienica Wójtowska”, niegdyś sądy tegoż dygnitarza; nr. 21 jak świadczy napis nad sienią, kamienica wzniesiona została w r. 1608 przez Pawła Zembrzuskiego, klucznika, wice-prezydenta miasta; nr. 27 kam. „Korba” dziś należąca do jednego z najstarszych naszych rodów, mianowicie do Fukierów. Istnieje tu winiarnia z ciekawymi piwnicami; nr. 31 róg Wąskiego Dunaju, najstarszy zabytek architektury warszawskiej; wystawili ją Książęta Mazowieccy w wieku XIV; nr. 42 „Dom Philipowskim” zwany, w r. 1669 postój księdza referendarza koronnego; nr. 40 „Clemensowska”, następnie należała do Montelupich; bardzo piękna robota słusarska; nr. 36 dom „pod Murzynem”; nr. 32 dom z herbem Baryczków; nr. 10 (odczytać napis nad sienią) dom Andrzeja Byczkowskiego z r. 1709; nr. 4 (odczytać napis nad starą winiarnią).—**80**) Świętojańska. Archikatedra ś-go Jana, sięgająca XIII-go wieku; Kościół N. M. P. Łaskawej (po-pijarski), wystawiony w r. 1626; nr. 12 dom Bractwa Niemieckiego rzym.-kat.—**81**). Tamka nr. 35 Instytut ś-go Kazimierza, w nim Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia.—**82**) Tłómaczkie. Synagoga, zbudowana w r. 1877 podług planu H. Marconiego.—

83) Trębacka nr. 8 dom dochodowy Teatrów warszawskich. — **84)** Wiejska Największy ogród w Warszawie, włas. hr. Wł. Braniczkiego. Domy nr.: 10, 12, 14, 16 i 18 są też jego własnością; nr. 4, 6, 8 Instytut Maryjski wychowania panien. — **85)** Wierzbowa. Pałac Brühlowski; Hotel Angielski; nr. 11 Muzeum miejskie sztuki. — **86)** Wiślana. Kościół Przenajświętszej Rodziny. — **87)** Włodzimierska nr. 5 Gmach Stowarzyszenia Techników; nr. 17 II Tow. Kred. Warsz.; nr. 25 Towarzystwo Kredytowe m. Warszawy. — **88)** Zakroczymska. Kościół ś-go Franciszka Serafickiego, zbudowany w r. 1679—1737. — **89)** Zielna nr. 37 i 39 Stacja Centralna telefonów; najwyższy dom w Warszawie i jeden z najwyższych w Europie (12 pięter). — **90)** Przedmieście Praga. Aleksandrowska. Park miejski „Aleksandryjski“, otwarty w r. 1871; za parkiem kościół Matki Boskiej Loretańskiej, zbudowany w r. 1640; Kościół ś-go Florjana, zbudowany według planu bud. Józefa Dziekońskiego; Cerkiew kiew prawosławna ś-tej Maryi Magdaleny.

Z dziedziny mody.

Moda za kapryśną jest władczynią uważana. Lecz ci, co pierwsi nadali jej ten przydomek, nie mieli pojęcia o tej zmienności, która charakteryzuje modę lat ostatnich. Dziś zmianę przynosi nie rok, nie sezon, lecz dzień niemal każdy. W jednym z bulwarowych teatrzyków paryskich, w dowcipnej revue dorocznej, widzimy złośliwą satyrę: „Ostatni twór mody, wspaniały kapelusz damski, przestaje być modnym, zanim posłaniec, pędząc samochodem, zdąży przewieźć go z pracowni do mieszkania właścicielki.“

Przesada ta nie jest zbyt oddaloną od prawdy; to też, zanim wiersze te opuszczą prasę drukarską, opis mody zeszłorocznej będzie historią „dawno minionych czasów“, a strojnisię nasze czytać będą o modach styczniowych 1910 roku, jak o zabytkach, ginących w zmierzchu zapomnienia. Legendy bywają zajmujące, przejrzyjmy więc z obowiązku kronikarskiego w krótkim streszczeniu, kalejdoskop z roku 1910.

Na wielkim balu styczniowym strojna dama zrzuca wspaniały płaszcz, miękko spływający w głębokich fałdach; draperya sukni skrzyżowana z przodu lekko przytrzymuje fałdy spódnicy poniżej kolan. Jest to przedsmak tych pęt, które moda powoli będzie zaciskała nie na rękach... lecz na nogach swych posusznych niewolnic, aż do ostatecznych granic, pozwalających posuwać się naprzód ledwo drobnymi krokami. Zaletą tejże krepującej mody była krótkość spódniczek; o ile właścicielki z wysileniem mogły chodzić, o tyle brzydka połowa naszego rodzaju powinna była być zadowolona z mody, gdyż wolna była od wdychania kurzu, podnoszonego powłóczystymi szatami dam, i nieraz oko spocząć mogło na zrzecznej

nóże, spowitej w żywej barwy pończoszkę i tegoż koloru trzewiczek zamszowy o charakterystycznym obcasie Henri IV.

Krótką spódniczką wymaga też krótkiego zakietu. Znikają bez-

powrotnie długie surduty, sięgające niemal ziemi, ich miejsce zastępuje zaś zręczny zakieć półwcięty, sięgający za talię. Krawcy zdobywać muszą niebywałą lekkość w swej robocie, gdyż krawieckie

kostiumy, pozostawiając ciężkim materiałom angielskim zdobyte oddawna miejsce w dziedzinie kostiumów podróżnych, spacerowych rannych i sportowych, podciągają pod swoje panowanie w porze letniej i lekkie tkaniny jedwabne. Tak ulubione w roku zeszłym surowe jedwabie chińskie walczą o lepsze w tym dziale z lekkimi fularami lyońskimi, które macierzysta moda przestaje traktować po macoszemu. Niebawem wzięcie zdobywają barwne desenie tureckie, których jaskrawość przytłumia zwykle pokrycie z przezroczystej tkaniny. Nastaje moda sukien, bluzek, okryć, płaszców „voillés”, t. j. krytych przezroczystą gazą na tłach deseniowych lub jednolitych.

Śmierć króla Edwarda narzuca modę czarnego koloru; panie angielskie, bawiące w Paryżu, wprowadzają kolor żaloby, podchwyceny przez elegantki francuskie, a następnie przez ich naśladowczynie, które z koloru czarnego robią posępny mundur. Mija to szybko; upalne lato ukazuje nam postacie, omglone bielą lekkich tkanin, batystów, muślinów, zdobionych koronkami i misternym haftem.

Wystawa w Brukseli we wspólnym oddziale krawców francuskich daje nam dokument mody wiosennej i letniej i zapowiedź na drugą połowę roku na stroje jesienne i na ciepłe futra, które naprowadzają myśl o zimie.

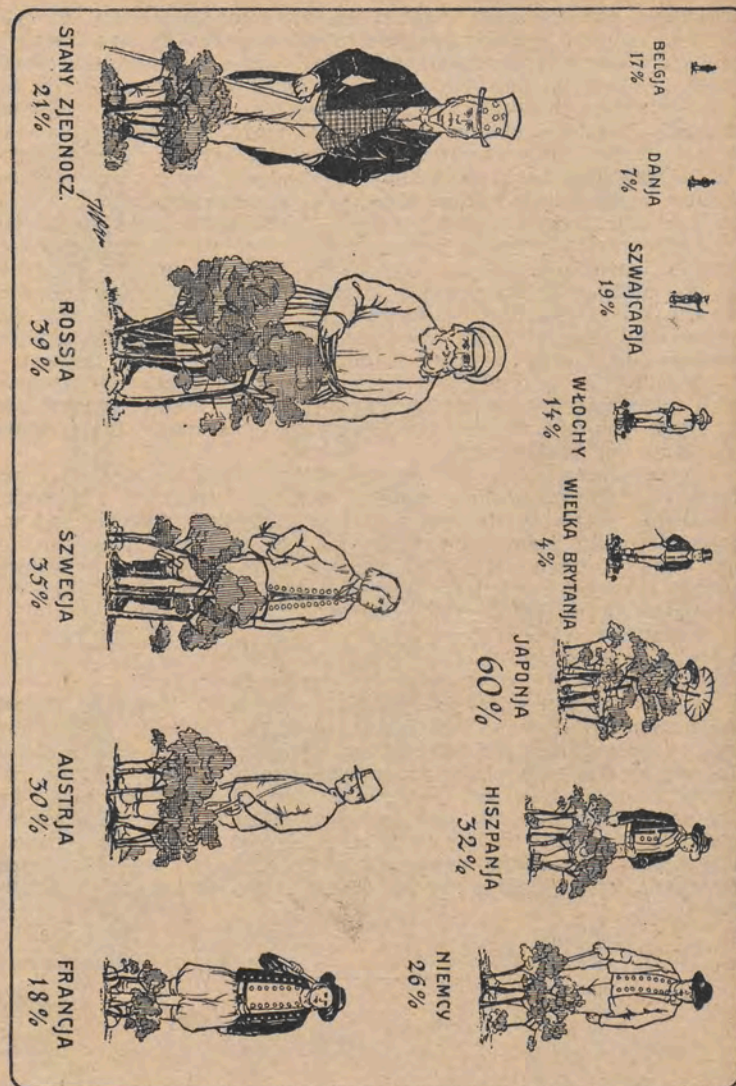
Futra przestają być jedynie odzieniem; stają się strojem i posłuszne być muszą modzie narówni z lekką koronką i z miękkim jedwabiem. Współzawodnictwo mistrzów mody na wystawie wspomnianej dowiodło licznym zwiedzającym, do jakiego przepychu doszły stroje futrzane. Przy dzisiejszym popycie płaszcze sobolowy kosztuje tysiące i dziesiątki tysięcy, a jednak płaszcze takie nie są rzadkością na bogatym Zachodzie.

Bogate okrycie, z srebrzystych szenszyli, ze śnieżnych gronostajów, z przejrzystych nurków, zarzutki z lisów ciemnych — przedstawiają w zespole swym poważną fortunę.

U nas futro nie jest jedynie ozdobą, jest i ochroną od zimna. Tymczasem zbyt wysokie zachcianki elegantek Zachodu, zabierające nam większość ciepłych skór, podbijają ceny w sposób nieraz niedostępny dla naszych ograniczonych środków. Pospolity do niedawna karakuł dziś jest bardzo cenny; niedźwiadek, który dotychczas zdobił ramiona stangretów dworskich, dziś wprowadzony został do dziedziny mody, która staje się też władczynią okrutną, zataczając coraz szerzej swe zabójcze kręgi, tępiąc bez miłosierdzia stworzenia, których szata jest potrzebna dla jej fantastycznego władztwa.

B. Herse.

Prześwietlenie lasów w stosunku do obszarów rozmaitych krajów.

Co można zrobić z arkusza papieru?

- 1, 2, 3, 4) sposób składania; 5) tarcza; 6) harmonika; 7) wachlarz; 8) kielnia;
 9) spos. skład.; 10) koszyk; 11) abażur; 12) wazon; 13) tacka; 14, 15) foremka; 16,
 17, 18) patera; 19) szafka; 20, 21) mufka; 22) tryby; 23, 25) kapelusze

Aforyzmy Elizy Orzeszkowej.

Jest-że szczęśliwem życie, nie rozgrzane promieniem żadnej wielkiej miłości, nie opromienione glorią czynu, nie uświetnione szlachetnymi bojami, nie podążające do celów wysokich?

(Rodzina Brochwiczów).

Jest-że szczęśliwem życie, które spożywa dobra odziedziczone, w zamian nie produkując nic?...

(Rodzina Brochwiczów).

Nikt nie może bezkarnie wypadać ze środowiska swego i właściwych mu warunków życia.

(Dwa bieguny).

Pewność, że wszystko na ziemi, nie będąc ostatecznie złem, nie jest także doskonałym, leje w serce i umysł ekliwiczność nieznośną.

(Bracia).

Ubóstwo i praca posiadają w sobie dwie tajemnice wielkich radości i wielkich cierpień.

(Pamiętnik Wacławowy).

Wyrzeczenie się nie przychodzi nigdy bez trudu, wtedy szczególnie, gdy człowiek mniema, że się wyrzeka na zawsze.

(Pamiętnik Wacławowy).

Wszędzie i zawsze przynosimy z sobą samych siebie, i wewnętrzna treść nasza rozpromienia lub zasmuca to, co nas otacza.

(Ostatnia miłość).

Młode myśli to orły szerokoskrzydłe, co lecą nad ziemią i orlim wzrokiem szukają kwiatu wesela i owocu szczęścia.

(W klatce).

Ludzie najszczęśliwsi powinni być zarazem najlepszymi; jeżeli takimi nie są, snadź szczęście ich nieprawdziwe, albo oni go nie walcą i prędko je utracą.

(Wesoła teoria, a smutna praktyka).

Hojniejsza jedna garść z pokojem, niżli dwie z wojną.

(Nad Niemnem).

Lepiej z małego garnuszka jeść w spokojności, niżli morze wychłaptać ze zgryzota.

(Nad Niemnem).

Któż potrafi dokładnie określić te nagłe smutki i obawy, które nieraz bez wyraźnej przyczyny, wśród chwil najśladzszych nawet, ściskają serce człowieka?...

(W klatce).

Młodość to taki ptak, który z za najgrubszych chmur jeszcze słońca dopatrzy i, choć z ołowiem na skrzydłach, jeszcze ku niemu wzbijać się potrafi.

(Panna Róża).

Niema nic ponętnego w stałym posiadaniu przedmiotu, pozbawionego możliwości lub chęci zniknięcia...

(Krzak bzu).

Uciechy i tryumf prawdziwy sprawiać może dopiero przytrzymanie w piersi iskry, którą każdy powiew wiatru unosi w coraz to inną stronę.

(Krzak bzu).

W życiu najdoskonalszego nawet i najbardziej trzeźwego umysłu człowieka bywają niekiedy bardzo długie sny i marzenia.

(Ostatnia miłość).

Kiedy ludziom na smutek się zbierze, najlżejszy drobiazg dotkliwie ciężar jego powiększa.

(Jędra).

Ubogiemu łatwiej jest zostać na zawsze ubogim, niż bogaczowi z pozłacanych szczytów zejść na twardy grunt biedy i pracy.

(Pamiętnik Wacławowy).

Podupadła wielkość nigdy się ze swym upadkiem pogodzić nie może.

(Pamiętnik Wacławowy).

Jak smutny ten świat Boży! Więcej w nim cieniów, niż światła, a pierwszych tak nawet wiele, że bardzo bystre trzeba mieć oko, by móżdż ostatnie dojrzeć i uwielbić.

(Pamiętnik Wacławowy).

Szczęście prawdziwe to ten kwiat zaczarowany, o którym mówi bajka, że iść do niego trzeba daleko, a po drodze staczać walki.

(Pamiętnik Wacławowy).

Niema na świecie większego zadowolenia, a nawet szczęścia, jak uczynić komuś dobrze, ulżyć czyjemuś cierpieniu.

(Cnotliwi).

Kącik humorystyczny.

Filus i piłka lana (bajka).

Piesek Filus, szpic roczny, młody, więc wesół,
Puścił się z piłką lana w figlarne mozoly:
To ją kaśa, że, zda się, na prochy ją zetrze,
To z zamachem, wysoko, wyrzuci w powietrze,
Lub drze ją pazurkami, niby myszkę kotek...
— Pęknie piłka, mamuniu, od Filusia psotek!
Biada Józio i bieży rozbroić Filusia.
— Daj mu spokój, niech igra — odrzeknie mamusia;
Bo choćby poniewierał ją przez noc, do ranka,
Na niesfornych tych figlach nie ucierpi lanka,
Żaden ząb jej nie zgryzie, pazur nie udraśnie..

Tak też ziemię Poznańską kaśa Prusak właśnie.

Brak jedności.

— Że też, Jankielu, nie możecie żyć zgodnie z Polakami?
— To nie nasza wina. Mybyśmy chcieli zgody, ale oni okazują
brak jedności. My chcemy, ażeby Polacy też nosili chałaty, oni zaś
żądata od nas, byśmy je zdjęli.

Dziecię XX stulecia.

Staś na sukni zrobił plamę,
Ostro więc strofuje mamę
I natrzasa się, jak z listy,
Że materyał... był plamisty.

Nieporozumienie domowe.

Pan domu. Moja Marysiu, prosiłem pania, ażeby na obiad
była pieczeń. Czemu zrobiłaś potrawkę?

Marysia. To czemu mi pan nie powiedział o tem osobiście?
My z panią już od tygodnia jesteśmy w nieporozumieniu i wcale ze
sobą nie rozmawiamy.

Z teki humoryst. Franc. Kostrzewskiego.

— A ty łotrze! Co ty robisz?
— Ja nic, tylko patrzę, czy pani ma mocny łańcuszek, bo teraz siła złodziei
chodzi po ulicach.

— Mężu, co ty robisz?
— Ach, myślałem że to jaki anar-
chista! Teraz trzeba być dla wszystkich
grzecznym!

— Co słychać we Warszawie? Sum
zmiany?
— Oj, sum. Ci, co dawniej jeździ-
li powozami, teraz chodzą piechty.

Z teki humoryst. Franc. Kostrzewskiego.

—To ci odrutowała miasto elektryka!
Nawet nie ma! gdzie puścić latawca.

—Ojcie, czego ten pies jest taki
kontent?
—Zazdroszczę mu... Ciesz się, bo
mu nikt nie zabrania być wyżłem.

Aha! Matula tera mnie za teb dar-
li nie bedom.

— Chłopaki w sadzie, który dzier-
żawię, ogromnie kradną owoce.
— To ich wyganiam.
— Ja ich wyganiam, jeno uni nie
chcą uciekać.

Nieomylnie przepowiednie na rok 1911.

- STYCZEŃ. Gdyś z matrymonialnych
Powodzeń wyzuty,
Żonę ci z posagiem
Da napewno luty.
- LUTY. Miej ciepłą algierkę
I łżejszą na względzie:
W lutym mróz nastąpi
Lub go też nie będzie.
- MARZEC. Zniknie raz na zawsze
Groźne widmo nędzy
Dla tych, którzy... mają
Aż nadto pieniędzy.
- KWIECIEŃ. Zjedzą się wzajemnie
Wszak obozów masy;
Z rozmaitych partyi
Zostaną obcasy.
- MAJ. Słowik strejk ogłosi,
Rzewnie przerwie nuty,
Wiosna zaś słowikom
Zrobi lokauty.
- CZERWIEC. Nastanie pogoda,
Ulewa się przetrze;
Lotnik wozi na wieś
Mięso i... powietrze.
- LIPIEC. „Pójdźcie więc“! — przepiórka
Zawoła miarowo,
I powiozą w pole
Zniwiarkę... parową.
- SIERPIEŃ. Rzeknie mistrz z Berlina:
„Zgodą ziemię okuj!“
I ujrzymy wreszcie
Rozbrojony... pokój.
- WRZESIEŃ. Szkoły już zamknięte,
Belfrzy mają święta:
Rodzić się uczone
Będą niemowlęta.
- PAŹDZIERNIK. Raz na zawsze zniknie
Chłopska szachownica,
Może, gdy zabraknie
Wiejskiego... szlachcica.
- LISTOPAD. Tłum w księgarniach walczy
O książki na noże
(Na wszelki wypadek
Wróżbę — w bajki włożę.)

GRUDZIEŃ. Wieszcz wziął inkaustu,
Bibuły z papierni,
I srebrzystą zimę,
Ile może — czerni.

Zadania do nagrody.

1) Szarady.

I.

*Pierwsza, druga to litery,
A zaimkiem trzecia będzie.
Czwarta liczbą jest poważną;
Wszystek to ten, który wszędzie
Walczy z złością i przemocą.
Próżność, pychę ma swym bogiem —
W gronie pierwszej — drugiej — trzeciej
Niezbлагanym jest nam wrogiem.*

II.

W samogłosce zaimek
Umieszczam osobowy:
Potem na stół podaję
I mam przysmak gotowy.

III.

Człek spragniony, *pierwsza* — *czwarte*
Drugie — *trzecie* w chłodnym zdroju —
Kto się *pierwsze* — *drugie* — *trzecie*,
Już po życia spoczął znoju.
Wszystek zło chce w świecie zmienić
Swych szlachetnych myśli władzą:
Lecz te, jako niepraktyczne
W czyn wprowadzić się nie dadzą.

IV.

*Pierwsza, druga samogłoski,
Znane w każdym alfabecie:
Z trzeciej na wspak po francusku
Drogi kruszec mieć będziecie.
Uda się niejeden czwarty
(Częściej śmiały, niż szlachetny) —
Wszystko to obecnych czasów
Wynalazek wielki, świetny.*

V.

Dwie spółgłoski, zaimek i spółgłoska w rzędzie:
Zawsze życia naszego umileniem będzie.

2) Rebus.

3) Co to jest?

Odgadnąć co przedstawia 5 załączonych szkiców najpopularniejszych naszych pa-
miątek publicznych.

Na nagrody za rozwiązanie zadań powyższych wyznaczamy re-
produkcje artystyczne w pięknych oprawach, lub teczkach ogólnej
wartości kilkudziesięciu rubli.

A mianowicie:

A) Kto pierwszy nadeśle rozwiązanie wszystkich zadań otrzyma:

1) **Album Grunwaldzkie** (cztery kartony kolorowe Wojciecha
Kossaka, w ozdobnej tezcze; cena rb. 4).

2) **Duch Rewolucjonista** (dziesięć kartonów Antoniego Ka-
mienńskiego, w ozdobnej tezcze; cena rb. 5).

3) **Boży Rok** (dwanaście kartonów kolorowych Piotra Stachie-
wicza, w ozdobnej tezcze; cena rb. 6).

B) Drugi z kolei nadsyłający rozwiązanie wszystkich zadań
otrzyma:

1) **Duch Rewolucjonista.**

2) **Boży Rok.**

C) Trzeci z kolei nadsyłający rozwiązanie wszystkich zadań
otrzyma:

Boży Rok.

Osobne trzy nagrody dla Warszawy i osobne trzy dla prowincji.

Nazwiska nagrodzonych na konkursie „Rocznika” zostaną ogło-
szone w następnym tomie na rok 1912-y, poprzednio zaś w Tygo-
niku Ilustrowanym.

Największy wybór książek

dla dzieci i dla młodzieży

w Księgarniach

Gebethnera i Wolffa

Nowo-Sienna 9 i Krakowskie-Przedmieście 15.

Katalogi na żądanie bezpłatnie.

Informacye.

Stowarzyszenia Warszawskie.

W obecnym pierwszym tomie rocznika podajemy tylko spis filantropijnych, rolniczych i społecznych stowarzyszeń warszawskich, albo mających organy centralne w Warszawie; w następnym podamy spis pozostałych oraz prowincjonalnych. Opis stowarzyszeń zależy od dostarczonych nam danych; o uzupełnienia i sprostowania prosimy, bo zdajemy sobie sprawę z nieuniknionych w pierwszym roku niedokładności. Stowarzyszenia finansowe i mające w ogóle cele zarobkowe zostały zupełnie pominięte. Pozostałe dzielimy na kategorie następujące: filantropijne, społeczne, rolnicze, związki zawodowe, stowarzyszenia i kasy pomocy wzajemnej, stowarzyszenia współdzielcze, wreszcie artystyczne, kluby, resursy i różne.

Stowarzyszenia filantropijne.

Warszawskie Towarzystwo Dobroczynności (Krakowskie-Przedmieście Nr. 62). Założone w r. 1891. Cel: wspieranie ubogich m. Warszawy. Prezydum: prezes—ksiądz Włodzimierz Czetwertyński, wice-prezes—Paweł Górski, sekretarz rz. r. st. Seweryn Brandel. Zarząd: prezes—p. Edward Czajkowski, wice-prezesi—Eugeniusz Rel i Józef Labuński, sekretarz — ks. Stanisław Wesolowski, kasyer—Jan Wielicki; członkowie: Edward Bersohn, O. Federowicz, Lucyan Kurnatowski, Franciszek Olewiński, Henryk Piaszczyński, Józef Pfeiffer, dr. Antoni Smiechowski, radca prawny—Cezary Ponikowski. — Zakłady W. T. D. Starców i kalek (Krakowskie-Przedmieście Nr. 62); oddziały: a) dla starych szwaczek i rekodzielniczek (Włodzimierska 9); b) Betania (ul. Chmielna 112/114); c) Przytułek dla rzemieślników i robotników fabrycznych (ul. Smocza 43). Prezes—Edmund Makowski. — Zakłady sieroci: dla sierot-chłopców (Freta 10), oddziały: a) w Drewnicy, b) internat dla terminatorów (Freta 10), c) patronat dla b. wychowawców (Freta 10), d) Nazaret (Freta 10); dla dziewcząt przy ul. Rakowieckiej, oddziały: a) dla sług, sierot (ul. Kopernika 14), b) S-tej Rodziny (Okólnik 7), c) S-go Antoniego (Czerniakowska 49A), d) S-tej Zofii (pl. S-go Aleksandra 13), e) dla sług (Krak.-Przedm. 38), f) Sierocin w Żbikowie. — Ochrony dla dzieci do lat 7½: prezes wydziału—Wiktoria Mauersberger. 1) Im. T. Janikowskiego—ul. Freta 10, 2) im. d-ra Malcza—Chłodna 17, 3) im. I. Popławskiego—Miedziana 15, 4) im. małż. Neubaurów — Szara 1, 5) im. małż. Pusłowskich—Hoża 9, 6) im. hr. A. Kossakowskiej—Karowa 4, 7) im. hr. H. Uruskiej—Praga, Namiestnikowska 4, 8) ul. Krochmalna 22, 9) im. ks. Boduena—Piwna 11, 10) S-tej Zofii — ul. Wolska 5, 11) S-go Piotra—Solec 62, 12) im. małż. L. i R. Kronenbergów—Pańska 28, 13) im. małż. L. i R. Kronenbergów—Leszno 88, 14)

ul. Nowolipki 33, 15) im. Mathiasa Rosena—Chmielna 76, 16) ul. Ciepła 19, 17) ul. Lucka 1, 18) im. Mathiasa Bersohna—Wołyńska 4, 19) Leszno 14, 20) im. P. Baumanowej — ul. Ślizka, 21) im. J. i C. Bersohnów—Pawia 43, 22) im. L. Kronenberga—Praga, Moskiewska 12, 23) ul. Miedziana 6, 24) im. Maryi—Freta 10, 25) ul. Dzielna 67, 26) Praga, ul. Brzeska, 27) Smocza 43, 28) im. Zbyszewskich pod wezw. S-go Pawła—Krucza 22, 29) S-go Karola Boromeusza—Chłodna 9, 30) im. ś. p. Maryi Rotwand—Sienna 85, 31) S-tej Jadwigi—Wolska 47a, 32) S-tej Aleksandry—Radzymińska 28, 33) S-go Wincentego—Praga, ul. Środkowa 3, 34) im. F. K. małż. Jerzmanowskich—Tarczyńska 27, 35) ul. Mokotowska 55, 36) ul. Dzielna 60, 37) Praga, ul. Brzeska 13, 38) im. ś. p. K. Szlenkera—Ogrodowa 69, 39) ul. Czerniakowska 108, 40) ul. Krochmalna 59, 41) Długa 6, 42) Solec 59, 43) ul. Jasna 10. — Żłobki. 1) ul. Leszno 88, 2) Kopernika 37, 3) Dzielna 32, 4) Sienna 85. — Sale zajęć dla chłopców od 7½—14 lat. Prezes wydziału Roger hr. Lubieński, wizytatorzy: ks. K. Kubrzyński i Marya Dunin-Suligowska; przy ul.: Ciepłej 17, Szarej 1, Wołyńskiej 4, Freta 10, Tarczyńskiej 27, Kaliksta 17, Solec 59, Miedzianej 6, Piwnej 11, Belwederskiej za rogatkami, Moskiewskiej 27, Freta 10 (Nazaret), Twardej 6, Pańskiej 10, Mokotowskiej 56. — Szwalnie. Dziewczeta od 7½—14 lat uczą się bezpłatnie szycia, haftu i innych robót. Prezes Roger hr. Lubieński, wizytatorka — H. Zbraniecka: 1) ul. Stara 2, z kol. Ignaców, 2) im. L. i R. małż. Kronenbergów—Pańska 29, 3) Bagatela 3, 4) Praga, Moskiewska 12, 5) Nowo-Aleksandryjska 1, 6) Ślizka 26, 7) Sienna 85, 8) Karowa 4, 9) Dzielna 67, 10) Leszno 15, 11) Ciepła 19, 12) w Mokotowie, ul. Rakowiecka 13, 13) pl. S-go Aleksandra 13, 14) Okólnik 7, 15) Czerniakowska 49, 16) Chmielna 76, 17) Szara 1, 18) Tarczyńska 127, 19) Praga, Brzeska 10, 20) Mokotowska 55, 21) Długa 6, 22) Pawia 43, 23) Leszno 88. — Kasy oszczędności groszowe przyjmują wkłady od ludności biednej i od dzieci w Zakł. W. T. D. Kasa centralna: Krak.-Przedmieście 62. Prezes—Wł. Dudziński. — Kasa pożyczkowa udziela pożyczek rzemieślnikom i ludziom, żyjącym z pracy rąk. Prezes—A. Kwiatkowski. Oddział: ul. Senatorska 11 dla nauczycielek i bon. — Kasy rzemieślnicze cyrkulowe. Biura wydziału—Wspólna 40. Prezes—J. Śniechowski. Kasa Staromiejska—Leszno 45, Kasa Jerozolimiska—Wspólna 40, Kasa Praska—Targowa 43. — Czytelnie przy ul.: Piwnej 11, Kopernika 32/34, Wileńskiej 25, Mostowej 16, Górczewskiej 11, Wolskiej 5, Leszczyńskiej 16, Jerozolimskiej 137, Czerniakowskiej 85, Ciepłej 10, Stawki 24, Żelaznej 45, Marszałkowskiej 12, Dzielnej 67, Burakowskiej 4, Radzymińskiej 28. — Przytułek dla wychodzących ze szpitali rekonwalescentów—ul. Dzielna 27. Prezes—J. baron Lesser. — Kuchnie tanie—prezes Z. hr. Wielopolski; przy ul.: Podwale 22, Kopernika 23 i Wspólnej 49. — Wydział poszukiwania pracy—ul. S-tej Barbary 12; prezes—inż. R. Puciata. — Wydział kąpielii ludowych. Prezes—prof. Ignacy Baranowski. Zakłady kąpielowe: im. „Janiny”—Stawki róg Dzikiej, im. Cha-

łubińskiego"—Praga, Petersburska 5. — Wydział wsparć — prezes—Aleksander Włodarski. — Oddział zapomóg szkolnych. Przewodniczący—ordynat Maurycy hr. Zamoyski.

Towarzystwo Domów Zarobkowych, Przytułków noclegowych oraz Tanich Kuchni w Warszawie (Podwale 27). Istnieje 16 lat. Instytucje w roku sprawozdawczym: 1) Grupa domów zarobkowych: a) Domy zarobkowe dla osób starszych i niedołężnych dały pracę 35,447 robotnikom. Urządzone są w 3-ch punktach Warszawy i Pragi; b) Domy zarobkowe dla nieletnich, w 8-iu punktach: dni nauki 370,000, dziennie zatrudniano 2,400 dzieci; c) Warsztaty rzemieślnicze przy ul. Czerniakowskiej 78, wyrobiły przedmiotów za sumę 3,793 rb. 2) Przytułki noclegowe w 4-ch punktach Warszawy i Pragi, dały nocleg 196,227 osobom, w tem 162,228 bezpłatnie. 3) Tanie kuchnie i jadalnie w 6-iu punktach (dwie dla Żydów) wydały porcy 497,268, darmo 76,400. 4) Cztery ambulatory: udzielono porad 677. We wszystkich zakładach dni pracy: 1,665,839. Obrót: 122,835 rb. Członków rzeczywistych 176, zwyczajnych 8. Komitet nadzorczy: prezes—ks. kanonik Zygmunt Chelmiński, wice-prezes—Antoni Pułjanowski, skarbnik — Stanisław Kwieciński. Kuratorowie, opiekunki i opiekunowie: ks. prałat Ignacy Dudrewicz, ks. prałat Adolf Jełowicki, ks. prałat Puchalski, ks. prałat Siemiec, ks. Stanisław Magrzyk, ks. Alojzy Volkmer; panie: Bańkowska, Eynarowiczowa, Harting, siostra Ludwika Krocin, księżna Marya Radziwiłłowa, Szumlańska, Wielowieyska, księżna Marya Woroniecka; panowie: Józef Juszczyk, Jakób Przeworski, Grzegorz Weinstein.

Towarzystwo Doraźnej Pomocy Lekarskiej (Leszno 52). Założone w roku 1897. Składka rb. 5 i wyżej. Lekarzy dyżurnych 12, 4-ch zastępców, lekarz naczelny. Służba: 9 sanitaryuszów, 3 woźniców, 3 palaczy samochodowych. Członków: 14 dożywotnich, 1127 rocznych. Dochody 54,771 rb. Zarząd: prezes, dr. Józef Zawadzki, sekretarz—dr. H. Kucharzewski.

Warszawskie biuro informacyjne dla emigrantów Żydów (ul. Graniczna 10). Założone w roku 1907. Cel: dostarczanie emigrantom Żydom informacji we wszystkich kwestiach praktycznych, obrona przed nadużyciami. Porady prawne, lekarskie, rozdawnictwo broszur tow. „Ica“. Członek czynny płaci jednorazowo 150 rb. lub 10 rb. rocznie, wspierający 3—10 rb. rocznie. Członków rzeczywistych 92, wspierających 60.—Zarząd: dr. S. Goldflam (prezes), Julian Endler (zastępca).

Instytucje dobroczynne gminy ewangelicko-augsburskiej, przy ul. Nowo-Żytniej 36: dom starców i sierot dla 38 starców i 85 dzieci; przytułek dla osób stanu średniego i ociemniałych; oddział dla umysłowo nierozwiniętych; szwalnia (miejsc 60), dom kalek dla 80 osób po 144 rb. rocznie.

Dom starców i kalek Zboru ewangelicko-reformowanego, założony w r. 1900 (Leszno 20), miejsc stałych 10; kap. obr. rb. 2,198.

Pałatonat dla więźniów (ul. Kotzebue 10; drowa Ste-

fania Ciechomska); zajmuje się opieką nad więźniami uwolnionymi, dostarcza im zajęcia, pomocy lekarskiej i t. d.

Instytut Hygieny Dziecięcej bar. de Lénvala w Warszawie (ul. Litewska Nr. 16), otwarty w r. 1903. Instytutem zarządza Komitet, wybrany przez ogólne zgromadzenie Tow. Hygienicznego, złożony z 20 osób. Skład komitetu w roku sprawozdawczym: dr. Bączkiewicz, br. Colonna-Czosnowski, Jadwiga Chrzęszczewska, Antonina Dziewulska, ks. Gralewski (prezes), St. Libicki, Fr. Lilpop, Halina Lilpopówna, ks. pastor Loth, dr. Polak, dr. Roszkowski M., W. Sawicki, dr. St. Serkowski, Jadwiga Sikorska, Józefina Skiwska, Stefania Szymanowska, St. Sobolewski (sekr.), dr. A. Sokołowski, dr. W. Szumlański (vice-prezes), Józef Włoskiewicz (skarbnik), Delegat Rady Tow. Hygienicznego—dr. K. Chelchowski. Kierownik dr. Zbigniew Paderewski. Przy kąpielach dzieci i poradach leczniczych asystują panie opiekunki. — „Kroplą mleka“ zarządza osobna Komisja pod przewodnictwem dr. M. Roszkowskiego. Opłata za zabiegi: za porady lekarskie wraz z lekarstwem lub opatrunkiem 20 kop.; za kąpiel z mydłem, ręcznikiem, szczotką do mycia, ostrzyżeniem włosów, kubkiem mleka i kromką chleba 4 kop.; za litr mleka pasteryzowanego (w „Kropli mleka“) 1 kop. Budżet na rok 1910 przewiduje znaczny niedobór z powodu zmniejszenia się ofiarności ogółu. Niedobór ten będzie musiał być pokryty z funduszu amortyzacyjnego.

Jedność—Towarzystwo Pomocy Szkolnej dr. żel. Warsz.-Wied. (Warszawa, Aleja Jerozolimska 61). Działalność: utrzymuje szkoły, urządza odczyty, gromadzi fundusze na budowę szkół, 10,000 rb. na stypendya dla synów członków T-wa.

Kasa lecznicza dla kobiet pracujących samodzielnie (Warszawa, Nowy-Swiat 37). Wpis kop. 30. Składka miesięczna kop. 15. Lekarze i lekarstwa i bezpłatnie; wsparcia; wyszukuje zajęcia; wydaje zapomogi pieniężne na pogrzeb zmarłych uczestniczek Kasy, w wysokości, zależnej od ilości. Posiada grunt na kolonii letniej, lecz nie ma funduszu na budowę domu. Prezesowa—pani Zofia Seidlerowa, wice-prezesowa p. Janina Witold-Aleksandrowiczowa.

Kasa wsparcia podupadłych lekarzy oraz wdów i sierot biednych po nich pozostałych (Warszawa, ul. Niecała 7), od r. 1857 przy Tow. Lek. Warsz. Dr. Gabszewicz (prezes), dr. Helwelke (vice-prezes).

Towarzystwo Kolonii letnich w Warszawie (Śto Krzyska 25), założone w r. 1882. Cel: piecza nad poprawą zdrowia biednych słabowitych dzieci mieszkańców Warszawy przez umożliwienie korzystania ze świeżego powietrza. Kolonii wiejskich 10, jedna lecznicza w Ciechocinku; cztery utrzymywane przez osoby prywatne, siedem kosztem Towarzystwa. W roku sprawozdawczym niedobór pokryto z kapitału rezerwowego, gdyż ofiarność publiczna zmniejszyła się w porównaniu z latami poprzednimi. Dla braku funduszu odmówiono wyjazdu 2,589 dzieciom, t. j. 73% z ogólnej liczby 3,546 nie wysłanych. Wyjechało na kolonie 2,700 dzieci. Przeciętny

koszt utrzymania jednego dziecka przez sezon, trwający 29 dni, wliczając koszty dozoru, wynosił w roku sprawozdawczym 12 rb. 85 kop. Członków rzeczywistych 314, suma wniesionych składek rocznych (10—100 rb.)—3,862 rb. Członków zwyczajnych 574, suma wpłaconych składek (1—6 rb.)—1,364 rb. Prezes—dr. Stanisław Markiewicz, wiceprezes—Mieczysław Pfeiffer.—Na wystawie pod nazwą „Dziecko“ w Wilnie, za długoletnią i pożyteczną działalność T-wo otrzymało medal złoty, na wystawie w Częstochowie—dyplom uznania.

Towarzystwo Kolonii letnich dla kobiet pracujących (Warszawa, Chmielna 56). Założone w r. 1907. Cel: dostarczanie osobom płci żeńskiej, pracującym fizycznie lub umysłowo, cierpiącym niedostatek, wypoczynku letniego dla poprawy zdrowia. Pomieszczenie w koloniach wiejskich lub leczniczych, dla zupełnie biednych bezpłatnie; dla niezamożnych, za zgodą zarządu, ze zwrotem kosztów utrzymania. Działalność obejmuje całe Królestwo Polskie z prawem zakładania oddziałów. Składka roczna członka rzeczywistego rb. 6, zwyczajnego rb. 2. Członków rzeczywistych 78, zwyczajnych 178. W sezonie 1910 r. mieszkanie na kolonie letnie ofiarowali bezpłatnie pp.: Daszewski w Laskach i Jan Łuszczewski w Kozarach (p. Grodzisk). W roku sprawozdawczym wysłano 91 osób; utrzymanie jednej osoby dziennie 45—49 kop. Koszty ogólne w jednej kolonii: około 1,500 rb. za czas od 1-go lipca do 1-go września. Prezesowa: p. dr. Popławska, wice-prezesowa: p. Rozalia Brunerowa.

Towarzystwo Opieki nad dziećmi (ul. Piękna 21). Założone w r. 1906. Cel: niesienie pomocy materialnej i umysłowej ubogim dzieciom opuszczonym, oraz biednym matkom. W Warszawie posiada 18 instytucji, działających w pewnej dzielnicy lub eksterytoryalnie. Ekst. inst.: 1) T-wo opieki, gniazdo centralne (ul. Koszykowa 24), 2) ochrona im. Boduena (Solna 17), 3) ochrona robotników (Sienna 77), 4) gniazdo, ratujące małoletnich od prostytucji (Marszałkowska 66). W Król. Polskiem, w gub. Warsz. w Płońsku, Błoni, Pruszkowie, Grodzisku (3 ochr.), Ciechocinku, Radziejowie, Świdrze; w gub. Radomskiej: w Iłży; w Kielcekiej: w Bolesławiu; w Piotrkowskiej: w Łodzi (internat i ochrona, ulica Miłsza 16; w Zawierciu i Zabkowiecach; w Kaliskiej: w Liskowie (internat, warsztaty tkackie, koszykarskie i zabawkarskie); w Lubelskiej: w Lubartowie; w Siedleckiej: w Siedlcach.—Składka: członek czynny rb. 100 jednorazowo, lub rb. 3 rocznie; wspierający kop. 60 rocznie. Prezes: p. Wilczyński.

Chrześcijańskie Towarzystwo Ochrony Kobiet (Warszawa, Mazowiecka 11). Istnieje od lat 7-iu. Cel: ochrona dziewcząt i kobiet od niebezpieczeństw, grożących im z powodu płci, wieku i niedoświadczenia. Członków dożywotnich (150 rb.) 3-ch, rzeczywistych (5 rb. rocznie) 213, czynnych 90. Wydziały: 1) Dostarcza nauczycielki, pielęgniarki i służbę domową domom chrześcijańskim. W „Schronieniu S-tej Anny“ kandydatki na posady znajdując czasowe pomieszczenie. 3) Ochrona młodych kobiet w podróży przez dyżurujące na dworcach i przystaniach panie. W schronisku dla przyjezd-

nych koszt mieszkania i utrzymania kop. 50 dziennie (Mazowiecka 11). W „Ogniskach domowych“ utrzymanie dla młodych pracownic kop. 40 dziennie. 4) Przeciwdziałanie handlowi żywym towarem przez zawieranie odpowiednich stosunków z krajami zagranicznymi, dokąd wyjeżdżają dziewczęta w poszukiwaniu pracy. Stara się o korespondentki w każdej wsi i parafii. 5) W szpitalach opiekunki mają pieczę nad upadłymi kobietami i dziećmi. Dziewczęta, okazujące chęć poprawy, umieszczają u Magdalenek i u „Dobrego Pasterza“. W szpitalu ś-go Łazarza czytelnia. 6) Opieka nad małoletnimi: zawiadamia sąd o konieczności utworzenia opieki nad sierotami i dziećmi opuszczonymi, dopomaga w wyszukiwaniu pracy dla dzieci, ułatwia umieszczenie w odpowiednich zakładach. Marya hr. Przeździecka (prezesowa), p. Kazimierz Budny (vice-prezes).

Chrześcijańskie schronienia dla młodych kobiet w Warszawie: „Ognisko“ przy ul. Mazowieckiej Nr. 11; „Schronienie czasowe“ przy ul. Mazowieckiej Nr. 11, pod kierunkiem Chrześc. Tow. Ochrony kobiet; „Home français“, przy ul. Wareckiej Nr. 15a; dla kobiet zamożniejszych: przy ul. Boduena i Marszałkowskiej.—„Ognisko szwajcarskie“, ul. Elektoralna 23.—W Lublinie, przy ul. Panny Maryi Nr. 16p. W Częstochowie, przy ulicy Starej Nr. 26, za wałami klasztornymi.—W Łodzi: Katolicka parafia ś-go Józefa, „Schronienie ewangelickie“, przy kościele ewang. ś-go Jana.—W Radomiu, przy ul. Skaryszewskiej Nr. 9.—W Wilnie, przy ul. Trockiej, Dom ś-jej Jadwigi.—W Libawie, kościół św. Trójcy. Adresy schronisk zagranicznych udziela „Warszawskie Chrześcijańskie Towarzystwo Ochrony Kobiet“ (ul. Mazowiecka 11).

Towarzystwo opieki nad nerwowymi i umysłowo chorymi (ul. Wielka 17). Założone w r. 1900. Członków 288, składka rb. 5. Prezes: p. Z. Wasiutyński.

Biuro informacyjne o nędzy wyjątkowej (ul. Tamka 35). Założone w r. 1870. Wsparcia dano 6,100 osobom. Prezes: J. hr. Ostrowski.

Szkoła służących im. ś-jej Kingi (ul. Marszałkowska 81a). Założona w r. 1901. Członków 320. Składka: członek honorowy jednorazowo rb. 100, rzeczywisty rb. 6, zwyczajny rb. 3.

Koło ś-jej Trójcy.—Przytulisko niedoli dziecięcej (Czerniakowska 114). Członków 150; składka dowolna od rb. 1.

Towarzystwo pomocy dla biednych poddanych austriacko-węgierskich (Aleja Jerozolimka 74).

Towarzystwo Opieki nad nieuleczalnymi chorymi (adres: dr. Witold Żurkowski, Warszawa, Hoża 40, tel. 27-29). Rozpoczęło 13-ty rok istnienia. Członków honorowych 13, członków rzeczywistych, opłacających składki roczne, 129, członków rzeczywistych, ofiarujących bezinteresownie swą pracę 12. Ogółem osób 150, z których 124 mieszkających w Warszawie, 36 — zamiejscowych. Utrzymuje przytułek nieuleczalnych w Królikarni (zapis ś. p. Z. hr. Pusłowskiego) i dwie lecznice dla ubogich chorych przychodnich na Kanonii Nr. 8 i na ul. Czerniakowskiej.—Przytułek w Królikarni przyjmuje przez cały rok biedne, nieuleczalne kobiety i dziewczyny,

udziela im schronienia do końca życia, a po śmierci chowa swoim kosztem na cmentarzu w Służewie. Od chwili otwarcia w r. 1898 do stycznia 1910 roku w przytułku znalazło schronienie bezpłatnie 375 kobiet nieuleczalnie chorych.—W lecznicach udziela się porad bezpłatnych przychodzącym chorym ubogim mieszkańcom Warszawy i okolic podmiejskich. Lekarstwa rozdawane są darmo. Lekarzom pomagają członkinie Towarzystwa, które zapisują chorych do ksiąg ambulatoryjnych, przyrządzają i rozdają lekarstwa, opatrują rany i asystują przy drobnych operacjach. Chorzy w razie potrzeby otrzymują dary w gotówce, lub w naturze. Lecznicą przy ul. Kanonii zarządza Elżbieta hrabianka Mycielska; lecznicą przy ul. Czerniakowskiej Gustawa hr. Łubieńska i p. Marya Morawska.

Towarzystwo Osad Rolnych i Przytułków Rzemieślniczych (Warszawa, ul. Królewska 33). Założone w roku 1871. Cel: praca nad moralną poprawą dzieci, które za występki sądownie skazano, tudzież nad polepszeniem losu małoletnich żebraków i włóczęgów. Składka roczna rb. 6 lub jednorazowo rb. 100. Członków 392. W Studzieniu chłopców 162, w Puszczu dziewcząt 20. Kapitał wieczysty rb. 48,800; dochody rb. 48,400, wydatki rb. 49,400 rb. Towarzystwo utrzymuje się z zapomóg prywatnych. Prezes: ks. Czetwertyński Seweryn; wice-prezes: Bronisław Bouffał.

Żydowskie Towarzystwo Ochrony Kobiet (ul. Graniczna 11). Założone w roku 1904. Cel: ochrona kobiet od upadku moralnego oraz dopomaganie upadłym do powrotu na drogę uczciwą. Instytucje T-wa: 1) biuro pośrednictwa pracy, 2) „Ognisko“ dla młodych kobiet bezdomnych, przeważnie z prowincji przybyłych za zarobkiem, 3) tania kuchnia, 4) przytułek dla rehabilitujących się prostytuttek. Rozdaje zapomogi i pożyczki. Udziela wszelkiej pomocy i opieki młodym osobom, szukającym posady lub zarobku. Prezes: dr. Henryk Nusbaum; wice-prezes: Maksymilian Cohn.

Ogrody im. W. E. Raua, założone w r. 1901. Komitet zarządzający, składający się z 12 członków i 6-ciu zastępców, wybierany jest z pośród członków rzeczywistych Warszawskiego T-wa Hygienicznego; Komitet urzęduje trzy lata, a co rok zmienia się 4-ch członków i 2-ch zastępców, oraz skład prezydium. Cel: rozwój fizyczny dzieci i młodzieży. Zadanie to spełnia instytucja, stosując zabiegi odpowiednie do pory roku i stanu powietrza w specjalnie utrzymywanych ogrodach, kąpielach i hali gimnastycznej. „Zabawy dla wszystkich“, najwydatniejszy przejaw działalności, bywają organizowane podczas sezonu letniego. Zabawy odbywają się codziennie przez dwie godziny, pod opieką starszego przewodnika i kilku pomocników. „Zabawy dowolne“ urządzone są przez cały rok w ogrodzie, pod przewodnictwem kierowniczk. Korzystają z nich przeważnie dzieci małe. „Zabawy zapisowe“ przeznaczone są dla młodzieży szkół średnich. Wstęp za biletami. Młodzież, pod przewodnictwem kierownika, oddaje się grom ruchowym. Urządzane podczas sezonu letniego „Kąpiele“ znajdują szerokie zastosowanie. Dzieci, uczęszczające do ogrodów lub na gimnastykę, otrzymują w zimie i w lecie odpowiednie bilety na kąpiele ciepłe w instytucie bar. Lenwala, lub przy ul. Freta Nr. 10. W lecie

kapia się w omnibusach na Wiśle; otrzymują mydło, ręczniki przynoszą sami. „Nauka pływania“ odbywa się codzień od 22 czerwca do 22 sierpnia, rano. Kandydaci poddać się muszą przedwstępemu badaniu lekarskiemu. „Wycieczki statkiem“ i „Slizgawki“ urządza się w odpowiednich porach roku. „Zabawy z posiłkami“ dla małych dzieci w hali ogrodu Floryańskiego. Dzieci otrzymują szklankę przegotowanego mleka i bułkę. „Gimnastyka w hali“ ogrodu Saskiego trwa przez rok cały. Kandydaci badani są przez lekarza. Ćwiczenia odbywały się w następujących grupach: a) uczniowskie męskie, b) uczniowskie żeńskie, c) pracownic igły, d) rzemieślnicze. Niezależnie od prowadzonej w hali gimnastyki, według pewnych zasad i metod, stosowano też niektóre ćwiczenia gimnastyczne na boiskach ogrodowych, podczas zwykłych zabaw. „Śpiew“ chórally prowadzony jest przeważnie dla zastępów gimnastycznych. Nadto dzieci w czasie zabaw ogrodowych uczą się rozmaitych piosenek. Personel, odpowiednio przygotowany i wyćwiczony, składa się z 70 osób. Komitet przyjmuje praktykantów, którzy korzystają z odpowiednich wskazówek starszych przewodników podczas pracy przygotowawczej, trwającej przez 3—4 miesiące na początku roku. Nad personelem czuwa główny kierownik i lekarz.

Towarzystwo Opieki nad chorymi pozaszpitalnymi pod wezwaniem ś-go Antoniego (ul. Tamka 14). Założone w r. 1902. Składka roczna rb. 10, członków 230; majątek rb. 12,500; udzielono porad 19,608 osobom. Założycielka i przewodnicząca: Julia hr. Witold-Aleksandrowiczówna.

Towarzystwo Opieki nad dziećmi więźniów. Zarząd: pp.: Laskowski, Raczyński, Stanisława Rosenblumowa.

Towarzystwo pomocy dla niezamożnych uczniów szkół, założone przez Zgrom. kupców m. Warszawy (ul. Królewska 14). 51 opiekunów (25—150 rb.), 142 członków rzeczywistych (6—20 rb.).

Schronienie biednych szwaczek (ul. Włodzimierska 9), założone pod egidą W. T. D. w r. 1893. Daje utrzymanie, mieszkanie i opiekę moralną szwaczkom, które pracują w magazynach warszawskich. Na żądania, ustnie lub piśmiennie wyrażone, wysyła szwaczki do dworów wiejskich. Od dwu lat przyjmuje do pomocy mniejsze dziewczęta. Fundusze: ofiary i drobne opłaty pensyonarek.

Instytucja tanich mieszkań im. Hipolita i Ludwiki Wawelbergów (ul. Górczewska 11). Założona w r. 1898. Budżet rb. 25,000. Trzy domy 4-piętrowe, 330 mieszkań, w oddzielnych oficynach: kąpiele, pralnia, szwalnia, ambulatoryum, czytelnia, sala zabaw, kasa oszczędności, dwie szkoły elementarne dla chłopców i dziewcząt, ochrona.

Stowarzyszenia społeczne

Muzeum Przemysłu i Rolnictwa (Krakowskie-Przedmieście 66). W celu spełnienia zadania, polegającego na popieraniu spraw krajowego rolnictwa i przemysłu rozwija następujące działy:

Pracownia chemiczna, pod kierunkiem d-ra Bolesława Miklaszewskiego, obok badań teoretycznych, weszła na drogę praktyczną, zajmując się np. analizą w celu kontroli zakupionych towarów. Pracownia fizyczna, pod kierunkiem Stan. Kalinowskiego; stypendium dla osób, kształcących się na zawodowych fizyków.—Pracownia geologiczna, pod kierunkiem Jana Lewińskiego.—Pracownia antropologiczna pod kierunkiem Zdzisława Zielińskiego.—Stacya Centralna meteorologiczna, pod kier. W. Górczyńskiego; biuro stacyjne jest miejscem centralnem dla sieci stacyi meteorologicznych w Królestwie Polskiem (przeszło 100) i krajach przyległych.—Zbiory muzealne. Prezes Muzeum: p. Władysław Kiślański; wice-prezesi: dr. Karol Benini i Władysław Leppert; dyrektor Muzeum: p. Józef Leski; sekretarz: Leopold Janikowski. Nadto w pracy bierze udział: 7 kierowników pracowni, 28 ich pomocników i pomocnic, 40 nauczycieli i asystentów, 19 prelegentów oraz 20 niższych funkcjonariuszów, razem 133 osób. Zestawienie prac wskazuje, że: 1) wykonano badań, analiz, sprawdzeń i ekspertyz 8,348; 2) korzystało z pomocy naukowych osób 6,876; 3) z odczytów 4,031; 4) zwiedziło zbiory 11,248 osób; 5) zapomogi otrzymały 42 osoby; 6) prac naukowych wydrukowano 9. Majątek wynosi rb. 698,666 kop. 83. Rezultat ogólny dochodu dał przewyżkę rb. 5 kop. 76, co uniemożliwiło pokrycie części wydatków na utrzymanie nieruchomości. Członków rzeczywistych 176; czł. głosujących, wybieranych do Komitetu, 212. — Kursy dla monterów elektrotechników istnieją rok drugi. Przedmiotami wykładów, obok zajęć praktycznych, są: 1) zarys teoretyczny podstaw elektrotechniki, łącznie z pomiarami; 2) budowa, działanie, obsługa i reparacja maszyn i przyrządów elektrotechnicznych; 3) budowa linii elektrycznych; 4) elektrotechnika prądów słabych; 5) rysunek techniczny i instalacyjny oraz projekcja urządzeń elektrycznych; 6) mechanika stosowana. Sluchacze korzystają z pomocy naukowych i pracowni elektrotechnicznej Szkoły technicznej H. Wawelberga i S. Rotwanda. Pierwszy egzamin odbył się w styczniu r. 1910 na otrzymanie świadectw, w którym prócz wymienionych osób brali udział przedstawiciele stowarzyszeń rzemieślniczych i technicznych; dopełnił go wice-prezes Muzeum, p. W. Leppert. Egzamin trwał dwa tygodnie. Na kursy uczęszczało 30 słuchaczy. Do egzaminu przystąpiło 20, z których 17 słuchaczom przyznano świadectwa z ukończenia nauk. — Praktyczne letnie kursy gorzelnictwa istnieją rok piąty. Kierownik: p. I. Leski. Cel: wyrobienie samodzielnych pracowników dla przemysłu fermentacyjnego, przygotowanie przyszłych nauczycieli na Kursach, oraz wydawnictwo dzieł naukowych i podręczników. Zarząd Muzeum rozdał dwa stypendya. W ciągu istnienia świadectwo otrzymało 52 słuchaczy, z ogólnej liczby 307. — Fundacye szkolne: Klasy rzemieślniczo-przemysłowe istnieją od lat 3-ich. Organami z urzędu są: Rada szkolna i Komisya nauczycieli, do której wchodzi wszystkie nauczyciele, w liczbie 21. Klas trzy, oddziałów dziewięć. Przedmioty wykładowe: religia wraz z nauką moralności, język polski i rosyjski, nauki przyrodnicze i krajoznawstwo, fizyka i chemia, ry-

sunek geometryczny, geometrya, algebra, rachunkowość handlowa, mechanika, towaroznawstwo, prawodawstwo ogólne i fabryczne. Za osobną opłatą język niemiecki. Nauka odbywa się wieczorem, 12 godzin tygodniowo, niedziele przeznaczone na religię, pogadanki i śpiew chórally. Opłata od ucznia. Ogólna liczba uczniów 530. Rok szkolny zaczyna się w sierpniu.

„Przyszłość“, towarzystwo zupełnej wstrzemięźliwości od napojów wysokowych (ul. Bracka 18), istnieje od r. 1907. Cel: uwolnienie społeczeństwa polskiego od wpływu alkoholizmu i wytworzenie towarzyskości bezalkoholycznej. Członkiem rzeczywistym może być każdy, bez różnicy przekonań politycznych, społecznych i religijnych, kto złoży przyrzeczenie zupełnej, na całe życie, wstrzemięźliwości od napojów alkoholowych; wpisowe 25 kop.; składka miesięczna kop. 20. Działalność T-wa obejmuje Królestwo Polskie, w którego granicach otwarto następujące oddziały: 1) w Aleksandrowie pod Łodzią, 2) Czeladzi (kopalnia „Saturn“), 3) Lublinie, 4) Łomży, 5) Łodzi, 6) Mińsku Mazowieckim, 7) Niegrodowie, 8) Piotrkowie, 9) Radomiu, 10) Siedlcach, 11) Strykowie, 12) Warszawie, 13) Żyrardowie. Przewodniczący: W. R. Kozłowski; wice-prezesi: St. Przybyłko i W. Juwiler. Członków 1628.

„Rudka“—sanatorium dla chorych piersiowych, założone przez ś. p. d-ra Teodora Dumina, istnieje rok drugi. Pierwszego chorego przyjęto 8-go listopada 1908 r. W ciągu pierwszego roku leczyło się w zakładzie 258 chorych. Czas trwania kuracyi jednego chorego wynosił 76 dni. Sanatorium przeznaczone jest dla chorych, u których gruźlica niezupełnie jeszcze opanowała organizm. U 73% stwierdzono większą lub mniejszą poprawę zdrowia, a 27% opuściło zakład bez żadnej poprawy. Pożywienie i cały porządek domowy w zakładzie przeznaczony jest dla niezamożnej inteligencji. W ciągu roku sprawozdawczego zaprowadzono w zakładzie wiele uzupełnień i ulepszeń. W zakładzie może się obecnie leczyć jednocześnie 67 osób. W Komitecie, wybranym przez Radę T-wa Hygienicznego, prezesem jest dr. H. Dobrzycki, wice-prezesem zaś dr. W. Szumlański, sekretarzem dr. A. Puławski, skarbnikiem I. Libicki; członkowie: ks. S. Lubomirski, I. Dziekoński, E. Gerlach, H. Lewentalowa, inż. Matecki, dr. E. Zieliński. Delegat T-wa Hygien. dr. Szwajcer.

Warszawskie Stowarzyszenie Lokatorów (ul. Krucza 22), założone w r. 1908. Cel: rozwój miasta i obrona ekonomicznych interesów lokatorów m. Warszawy i okolic. Porady prawne bezpłatnie; dla stowarzyszonych biuro wynajmu mieszkań. Członków 700; wpis rb. 1; składka roczna: płacący komorne do 250 rb.—rb. 1; od 250—500 rb. 2, wyżej o rb. 1 więcej za każde 500 rb. Prezes: p. H. Radecki.

Polskie Stowarzyszenie Równouprawnienia Kobiąt (ul. Włodzimierska 11), założone w roku 1907. Członków 400; składka rb. 6 rocznie. Przewodnicząca: p. Kazimiera Kalkstein-Lewandowska; wice-przew.: p. L. Koszutska.

Towarzystwo Biblioteki publicznej (ul. Rysia 1),

założone w r. 1907. Składka rb. 6; członek dożywotni rb. 100. Prezes: S. Dickstein.

Warszawskie Towarzystwo Hygieniczne, założone w r. 1898. Wydziały: biologiczny; wychowawczy, miast i mieszkań, neologiczny, higieny życia domowego; komitet do badania i zwalczania raka; biuro informacyjne o zdrojowiskach udziela odtąd objaśnień w Ciechocinku, Druskiennikach, Nałęczowie i Ojcowie, których zarządy są jego członkami; porad lekarskich nie udziela; wydaje miesięcznik „Zdrowie”, redaktorem jest dr. J. Zawadzki. Oddziały w Królestwie Polskim: radomski, lubelski, kaliski, częstochowski, kujawski, łódzki.

Towarzystwo higieny praktycznej im. Bolesława Prusa, powstało w r. 1908. Inicjator p. Bernard Lauterbach; myśl powziętą z kronik tygodniowych Prusa. Zadaniem instytucji jest uświadamianie ludu o zgubnych skutkach życia niehygienicznego, przyzwyczajanie dzieci do czystości, współdziałanie w zaprowadzaniu oszczędności w domach, mieszkaniach, szkołach, warsztatach i t. d. Prezes: prof. J. Kosiński, wice-prezes: K. Olchowicz. W porozumieniu ze Stowarzyszeniem właścicieli domów, wydziału higieny miast i mieszkań, Tow. Hyg. i Stowarzyszenia Techników opracowano: „Rady i wskazówki utrzymania w czystości domów” i „Rady i wskazówki utrzymania w czystości mieszkań”.—W czasie uroczystości gwiazdkowych Towarzystwo rozsyła do ochron przybory czystości dla dzieci lub deleguje członka zarządu, który je wręcza przy odpowiednim przemówieniu. W kwietniu 1910 r. urządzono wystawę „Czystość to zdrowie”. Przygotowaniem jej zajęło się 10 komisji; odczytów wygłoszono 70 na tematy, związane z zadaniami wystawy. Wystawa wskazała, jak mają być higienicznie i tanio urządzone mieszkania, oraz jak zgubne są skutki niechlujstwa. Członków popierających 1,500, dożywotnich 11 i protektorów 9-ciu.

Polskie Towarzystwo Krajoznawcze (Aleja Jerozolimska 29), istnieje cztery lata. Prezes: Zygm. Gloger (zmarł w sierpniu 1910), wice-prezesa: Kazim. Kulwiec i Kar. Hoffman. Członków rzecz. 702, korespondentów 151. Od 1 stycznia 1910 r. własny organ „Ziemia”. Osobne komisje: wydawnicza, muzealna, obrony osobliwości przyrody, popularyzacji krajoznawstwa, wycieczkowa. Biblioteka zawiera 1059 dzieł. Oddziały: Częstochowski, Kielecki, Kujawski, Oddział Zagłębia, Łódzki, Łomżyński, Łowicki, Miechowski, Piotrkowski, Radomski, Siedlecki, Suwalski.

Towarzystwo Kultury Polskiej (ul. Krucza 9), założone w listopadzie r. 1907. Działa w kierunkach: społecznym, oświatowym, etycznym. Kilkadziesiąt oddziałów w Warszawie i na prowincji; członków 5,000; składka w każdym oddziale 2—5 rb. Kapitał rb. 18,000. Prezes: Al. Świętochowski.

Towarzystwo Opieki nad zabytkami przeszłości (Nowy-Swiat 41). Cel: zabezpieczenie od uszkodzeń i zagłady zabytki przeszłości i związane z tem prace naukowe. Członków czynnych mianuje zarząd, wspierających przyjmuje się bez żadnych formalności. W porównaniu z rokiem poprzednim ujawnił się rozwój To-

warzystwa pod każdym względem. Wydziały: architektoniczny, malarstwa i rzeźby, „Starej Warszawy”. Prezes: Edmund hr. Krasiński, wice-prezes: Rajnold hr. Przeździecki.

Towarzystwo Opieki nad wychodźcami, założone w kwietniu 1910 r. Prezes: p. Henryk Dembiński; wice-prezesa: ks. Jan Gnatowski i p. Ludwik Górski. Adres: Erywańska 6.

Towarzystwo Popierania Pracy Społecznej (Marżałkowska 138), założone w roku 1907. Cel: popieranie prac i instytucji pożytku publicznego w dziedzinie społecznej i ekonomicznej przy pomocy badań naukowych i technicznego opracowywania materiałów, ustaw i projektów, danych statystycznych, oraz wspólne narady nad ekonomicznymi i społecznymi bieżącymi sprawami. Składka: założyciele rb. 1,000, protektorowie rb. 500, opiekunowie rb. 250, popierający rb. 100, współpracownicy rb. 25. Członków 200. Prezes: Juliusz hr. Tarnowski, wice-prezes: Henryk Dembiński; prezes komitetu: Dżysław ks. Lubomirski; dyrektor: p. Erazm Piltz.

Towarzystwo Popierania Rosyjskiego Przemysłu i Handlu, Oddział warszawski (ul. Chmielna 13). Prezes: inż. H. Kondratowicz. Sekcje: 1) rzemieślnicza—przew.: p. Feliks Lopiński; 2) graficzna; członk. 34, przew.: p. St. Niemira; 3) techniczna—czł. 150, przew.: p. Stefan Kossuth; 4) górniczo-hutnicza—prezes: p. H. Kondratowicz; 5) Koło starszych i podstarszych, złożone z przedstawicieli cechów—przew.: p. K. Siarkiewicz; 6) Komisja, kwalifikująca czeladników na wyjazd zagranicę; 7) Koło piwowarów (ul. Chłódna 39), autonomiczne zupełnie, przew.: p. Feliks Schiele; 8) stacya doświadczalna; 9) Koło samopomocy, czł. 250; prezes: Stanisław ks. Lubomirski. Otrzymało pozwolenie na urządzenie wystaw ruchomych w miastach Królestwa Polskiego. Dyrektor wystaw: p. Józef Bleszyński. Dotychczas urządzono wystawy ruchome: w Sosnowcu, Częstochowie, Skierniewicach, Piotrkowie, Siedlcach, Nowo-Radomsku, Łowiczu, Kutnie, Kaliszu. Budżet wystawy ruchomej rb. 12,500.

Towarzystwo Popierania Przemysłu Ludowego w Królestwie Polskiem (ul. Krakowskie Przedmieście 5) istnieje od r. 1907. Cel: dostarczanie dochodu dodatkowego małorolnym i bezrolnym przez czas, w którym niema zajęcia w polu. Prowadzi szkoły, kształcące młodzież na nauczycieli różnych gałęzi tego przemysłu. Prócz tego nauczyciele wędrowni kształcą lud w rozmaitych gałęziach przemysłu.—Sklepy: ul. Bracka 18, Nowy-Swiat 64. Członkowie-założyciele wpłacają jednorazowo rb. 200, dożywotni jednorazowo rb. 100, rzeczywisci rb. 5, a wspierający rb. 1 rocznie. Prezes: dr. Karol Benni, wice-prezes: p. Michał Lempicki.

„Urania”—Towarzystwo urządzeń szkolnych i naukowych (ul. Bracka 18), istnieje od r. 1905. Cel: 1) ułatwienie rodzicom, wychowawcom oraz kierownikom szkół nabywania po cenach przystępnych wszelkich pomocy naukowych i kompletnych urządzeń szkolnych, odpowiadających wymaganiom pedagogiki; 2) wydawnictwa. W lokalu jest stale urządzana stała wystawa pomocy naukowych

i urzędów szkolnych; dla nauczycieli i wychowawców wstęp bezpłatnie. Biuro udziela rad i wskazówek. Wysokość udziału członka spółki firmowo-komandytowej rb. 50; nauczyciele wnoszą wkłady w ratach po rb. 5. Prezes: inż. R. Kornilowicz; wice-prezes: Maksymilian Heilpern.

Związek katolicki w Królestwie Polskiem (ul. Piękna 4). Założony w roku 1907-ym w celu odrodzenia religijnego społeczeństwa na tle społecznym, oparcia na nauce Chrystusa wszelkich objawów życia narodowego w dziedzinach: religijnej, społeczno-kulturalnej i ekonomicznej. Trzyma się niewzruszenie wskazówek Stolicy Apostolskiej i ulega powadze Biskupów. W dziedzinie religijnej: broni praw Kościoła, opiekuje się powołaniami duchownymi, współdziała z Kościołem w sprawie powrotu zakonów, wspiera Akademię duchowne, dąży do odzyskania majątków kościelnych i kościelno-educacyjnych. W dziedzinie społeczno-kulturalnej: szerzy oświatę w duchu katolickim, wdraża w życie społeczne chrześcijańskie pojęcia sprawiedliwości, własności, władzy, wolności i t. d., szerzy moralność w życiu prywatnym, broni chrześcijańskiego charakteru rodziny, zakłada kluby katolickie i domy ludowe. W dziedzinie ekonomicznej żąda urzeczywistnienia zasad, wytkniętych przez Leona XIII, pośredniczy w zatargach pomiędzy pracodawcami a pracownikami. Jednostkami związku są: a) związek parafialny, b) diecezjalny i c) centralny. Członek związku płaci rocznie najmniej 50 kop. na wsi, 1 rb. w mieście. Patronat duchowny nad związkiem parafialnym sprawują: proboszcz i delegat biskupi; nad diecezjalnym—Biskup i delegat biskupi; nad związkiem centralnym—Arcybiskup Warszawski i delegat arcybiskupi.—Związek parafialny powstaje po zapisaniu się stu osób. Komitet organizacyjny centralny po otrzymaniu wiadomości o zawiązaniu związków parafialnych, najmniej w czwartej części parafii; Komitet centralny organizuje się po otrzymaniu wiadomości z trzech diecezji o zawiązaniu się związków diecezjalnych. Pod tym względem „Związek Katolicki“ znajduje się w stanie organizacyjnym. Praca organizacyjna postąpiła naprzód w diecezjach: warszawskiej, sejneńskiej, kujawsko-kaliskiej i sandomierskiej, lecz w ostatnich czasach spotyka na swej drodze trudności formalne. Na czele stoi dotychczas Komitet organizacyjny, do którego należą: J. hr. Ostrowski (prezes), p. Janowski (vice-perzes), ks. Szcześniak (delegat biskupi), książe M. Radziwiłł, pp.: Teodor Jeske-Choiński, Z. hr. Wielopolski, Czechowski, Kossakowski, Stefan Godlewski, Kalinowski, Sieradzki. W diecezji warszawskiej istnieje 40 związków parafialnych, związek diecezjalny powstanie, gdy utworzy się 50 związków parafialnych. Prezydium tymczasowego kom. diecezjalnego pod protektorem J. E. Ks. Arcybiskupa Popiela i Ks. Biskupa Ruszkiewicza, tworzą pp.: Czechowski (prezes), Madaliński (skarbnik), Próchnik (sekretarz).—W Warszawie istnieją związki parafialne: 1) przy kościele Ś-go Aleksandra; ochrona im. ks. Arcybiskupa Popiela (dzieci w szkole 30); prezes p. Michalski, patronem ks. Herget; 2) przy kościele Ś-go Krzyża; prezes: Feliks hr. Grabowski; 3) przy kościele Wszystkich Świętych, założony przed

trzema laty; opiekunem z urzędu jest ks. prałat Matuszewski, proboszcz miejscowy;

Katolickie Towarzystwo Przyjaciół uczącej się młodzieży (ul. Warecka 10). Założone w r. 1908; działalność Towarzystwa obejmuje Królestwo Polskie i ujawnia się w zakładaniu bibliotek, dostarczaniu lekcji i korepetycji, opłaca wpisy szkolne, wyjednywa i udziela stypendya, pomaga przy urządzaniu wycieczek zbiorowych i terenów dla ćwiczeń fizycznych, zakłada internaty. Członkowie rzeczywisti płacą jednorazowo rb. 200, lub rocznie rb. 10. Prezes Komitetu: p. Ignacy Baliński; wice-prezes: pani Cecylia hr. Plater-Zyberkówna.

Towarzystwo Naukowe Warszawskie (ul. Krakowskie-Przedmieście 7). Założone w r. 1907 w celu rozwijania i popierania badań naukowych we wszystkich gałęziach wiedzy oraz ogłaszania dzieł naukowych w języku polskim. Składka roczna rb. 10, lub jednorazowo rb. 100. Składa się z trzech wydziałów: 1) językoznawstwa i literatury—przewodniczący p. Bronisław Chlebowski; przewodniczący kom. językowej—p. G. Korbut; 2) nauk antropologicznych, społecznych, historii i filozofii—przew. p. W. Miklaszewski; kom. antropologicznej p. E. Majewski, historycznej—p. W. Smoleński; 3) nauk matematycznych i przyrodniczych—przewodniczący p. J. Lewiński, komisji meteorologicznej—p. S. Dickstein. Biblioteka zawiera 1967 tomów. Konkursy z terminem nadsyłania rękopisów 31 grudnia 1910 r., ogłoszeniem nagród—25 listopada 1911 r., nagrode rb. 1,000: 1) Życie duchowe i twórczość Juliusza Słowackiego; 2) Znaczenie żywiołu etnicznego litewskiego w ewolucji polityczno-społecznej W. Księstwa Litewskiego przed Unią Lubelską; 3) Zbadanie pod względem mineralogicznym któregośkolwiek z terytoriów Królestwa Polskiego.—Zarząd: prezes: p. Aleksander Jabłonowski; wice-prezes: p. Zdzisław Dmochowski; sekretarz: p. Franciszek Puławski.—Członków: na wydziale I—19, na wydziale II—30, na wydziale III—41.—Założyciele: prof. dr. Ignacy Baranowski, prof. Ignacy Chrzanowski, prof. Samuel Dickstein, prof. Teodor Dydyński, prof. Władysław Holewiński, prof. Henryk Hoyer, Aleksander Jabłonowski, prof. Teodor Wierzbowski.

Związek Równouprawnienia Kobiet polskich (ul. Nowy-Swiat 4), istnieje od r. 1907. Cel: uzyskanie równouprawnienia i swobód obywatelskich dla kobiet wszystkich klas społecznych. Wpisowe rb. 1; składka miesięczna kop. 40. Biuro informacyjne w sprawie wyjazdów młodzieży żeńskiej do wyższych zakładów naukowych funkcjonuje dwa razy tygodniowo, we wtorki i piątki (7—8 godz. wiecz.), w lokalu związku. Wydział społeczny pracuje w zakresie ekonomiczno-społecznym. Do Związku Centralnego należy 215 członków. Do zarządu głównego należą między innymi panie: Teresa Lubińska, Bojanowska, P. Kuczalska-Reinschmit. Siedziba zarządu głównego jest Warszawa; teren działania obejmuje całe Cesarstwo Rosyjskie, gdzie dotąd założono oddziały: w Radomiu, Kijowie, Lublinie, w Łodzi, w Płocku, w Siedlcach. Lista członków w oddziałach za rok sprawozdawczy wykazała 375 osób.

Instytucje Rolnicze.

Centralne Towarzystwo Rolnicze (Warszawa, ul. Erywańska 16), powstało w r. 1906, jako instytucja, skupiająca i reprezentująca interesy zawodowe większej i mniejszej własności rolnej w Królestwie Polskiem. Założycielem jej był ś. p. Stanisław Chelchowski, pierwszy prezes rady głównej. Tow. roln. okręgowe opłacają 20% od dochodów na rzecz C. T. R. Kółka rolnicze rb. 5, członkowie innych wydziałów rb. 10 rocznie. Prezes: Seweryn ks. Czetwertyński; wice-prezesi: pp.: Stanisław Chaniewski i Maryan Kiniorski. Fundusze użyteczności publicznej: 1) dar rb. 15,500, złożony przez rodzinę przy powstaniu T-wa, ku uczczeniu ś. p. Andrzeja hr. Zamoyskiego; 2) fundusz na szkołę średnią, składający się z funduszy: ś. p. S. Miniszewskiego 41,000 rb. i nieruchomości w Częstochowie, zapisanej T-wu przez ś. p. G. Łuczyckiego; zrealizowaniem tej fundacji zajmuje się osobny komitet; 3) fundusz im. ś. p. St. Chelchowskiego. Co miesiąc zebranie wydziałów, które są następujące: rolniczy, społeczno-ekonomiczny, hodowlany, leśny i kółek rolniczych. Wydział leśny, utworzony w grudniu 1909 r., z inicjatywy hr. Broel-Platera. Rada złożona jest w połowie z właścicieli majątków leśnych, w połowie z zawodowych leśników. — Wydział kółek rolniczych posiada zupełną samodzielność i odrębny zarząd. Utworzony 15 maja 1907 r. na podstawie uchwały zebrania delegatów kółek i spółek rolniczych 11-go grudnia 1906 r. Pracuje na gruncie zawodowym, szerząc wśród włościan wiedzę rolniczą i przyspieszając rozwój rolnictwa. Jest organem pośredniczącym w interesach małorolnych pomiędzy minist. rolnictwa. Posiada subwencję rządową. Deficyt pokrywa C. T. R. Urządza zimowe kursy rolnicze dla włościan w Warszawie i w różnych miejscowościach kraju. Biuro porad prawnych. Organ: „Przewodnik kółek i spółek rolniczych“ (red. p. Bzowski). Kalendarz i wydawnictwa fachowe dla włościan. Prezes wydz. kółek: p. S. Leśniowski; wice-prezesi: pp.: Leon Hempel ze Skorzyc i Konstanty Długoborski z Długoborza; sekretarz: p. Stanisław Czekanowski z Koźmina.

Towarzystwo Kółek rolniczych im. Staszica (ul. Nowy-Swiat 21), założony w r. 1906. Cel: podniesienie dobrobytu, oświaty i moralności wśród ludu. Teren działania: Królestwo Polskie. Składka: członek rzeczywisty rb. 1 rocznie, założyciel rb. 50 jednorazowo, wspierający rb. 5 rocznie. Kółek rolniczych 90. Prezes: p. Jabłoński, wice-prezes: p. Nocznicki, sekretarz: red. Malinowski.

Warszawskie Towarzystwo Melioracyjne (Aleja Jerozolimska 80), założone w r. 1904. Wykonywa z polecenia i na koszt członków melioracje, organizuje wszelkie działy produkcji rolniczej, pomaga w uzyskiwaniu pożyczek państwowych, udziela kredytu. Członkami są osoby, bez różnicy płci, trudniące się rolnictwem w Królestwie Polskiem. Wpisowe rb. 10, udział rb. 1000.

Warszawskie Towarzystwo Mleczarskie (Aleja Jerozolimska 23), założone w r. 1904. Cel: propagowanie rozwoju przemysłu mleczarskiego, dostarczanie maszyn i urządzenie mleczarni,

sprzedaż produktów mleczarskich. Filia w Sosnowcu. W Warszawie 5 sklepów; obrót rb. 1,810,076 rb.; zysk 6156 rb.; filia sosnowiecka dała straty rb. 2,118. Członków 260; wpłacone udziały rb. 25,100. Prezes: Zdzisław bar. Heydel, wice-prezes: p. Franciszek Swiężyński.

Syndykat Rolniczy Warszawski (ul. Okólnik 4), założony w r. 1909. „Oddz. handl. T. R. W.“. Cel: ułatwienie kupna i sprzedaży w zakresie przemysłu rolniczego i pożyczek na zastaw towarów. Członkami syndykatu mogą być osoby, trudniące się rolnictwem w Królestwie Polskiem, bez różnicy płci. Udział rb. 100; wpisowe rb. 10 od udziału. W roku sprawozdawczym: 557 członków, reprezentujących udziałów za rb. 109,821; czysty zysk rb. 23,258; dywidenda 5,54%. Zakupiono towarów za rb. 786,723; suma na repartycję rb. 13,961. Prezes: p. Daniel Janasz; dyrektor zarządzający: p. Zygmunt Chrzanowski.

Zjednoczone Koło Ziemianek (ul. Kopernika 20). Cel: podniesienie kulturalnego, ekonomicznego i higienicznego stanu ludu wiejskiego. Powstało w r. 1906 z „Koła Pracy“ przy T-wie Popierania Przemysłu i Handlu. Składka roczna rb. 5. Trzy sekcje: 1) społeczno-przemysłowa, pod przewodnictwem p. Karszo-Siedlewskiej; 2) pedagogiczna, pod przewodnictwem p. Jadwigi Warnkówny; 3) ekonomiczna, pod przewodn. p. Maryi Rodziewiczówny. Każda z sekcji odbywa rocznie trzy posiedzenia, w czasie których odczytują się odpowiednie referaty. Sekcje pomagają w urządzaniu wystaw i pokazów, popierają szkoły. Sekcja ekonomiczna w celu wyrwania handlu z rąk faktorów zajmuje się dostarczaniem produktów gospodarstwa domowego i wytworów przemysłu ludowego. Istniejące na wsi Kółka przystępują do zadań, wskazanych statutem, zależnie od miejscowych warunków. Towarzystwo zakłada kółka wiejskie na żądanie 10 osób. Kółek takich jest dotąd 85.

Szpitale w Warszawie.

1. Szpital Dzieciątka Jezus, od r. 1736, na ulicy Żelaznej, posiada łóżek 600 na oddziałach dla chorych wewnętrznych, chirurgicznych, ginekologicznych i ocznych. Do szpitala Dzieciątka Jezus należy również Instytut położniczy na 60 łóżek i oddział dla rekonwalescentów na łóżek 12.

2. Szpital S-go Ducha na ul. Elektoralnej Nr. 12, od roku 1445, posiada łóżek 200 na oddziałach dla chorych wewnętrznych, chirurgicznych, ginekologicznych i urologicznych.

3. Szpital S-go Rocha na Krak. Przedmieściu Nr. 24, od r. 1712, posiada łóżek 110 na oddziałach dla chorych wewnętrznych i chirurgicznych.

4. Szpital S-go Stanisława (inaczej zwany Zapasowym), na ul.

Wolskiej nr. 35, od roku 1885, posiada łóżek 120 dla chorych za-
kaźnych.

5. Szpital Najśw. Maryi Panny na Pradze, od r. 1868, posiada
332 łóżka na oddziałach dla chorych wewnętrznych, chirurgicznych
i ginekologicznych.

6. Szpital S-go Łazarza na ul. Książęcej Nr. 2, od r. 1595, po-
siada 300 łóżek dla chorych skórnych i wenerycznych. Do szpitala
S-go Łazarza należy również oddział dla nieuleczalnych rakowatych.

7. Szpital Starozakonnych na ul. Dworskiej, na Czystem, od r.
1799, posiada 450 łóżek na oddziałach dla chorych wewnętrznych,
chirurgicznych i ginekologicznych i 100 łóżek dla umysłowo chorych.

8. Szpital Ewangelicki na ul. Karmelickiej Nr. 10, od r. 1736,
posiada 117 łóżek etatowych i 16 nadetatowych, na oddziałach dla
chorych wewnętrznych, chirurgicznych, ginekologicznych, laryngo-
logicznych i dzieciennych.

9. Szpital dla dzieci na ul. Kopernika Nr. 25, od r. 1869,
posiada 153 łóżka dla chorych wewnętrznych, chirurgicznych i za-
kaźnych.

10. Szpital S-go Jana Bożego, na Bonifraterskiej Nr. 12, od r.
1728, posiada 250 łóżek dla umysłowo chorych.

11. Szpital Wolski na ul. Wolskiej Nr. 4, od r. 1876, posiada
75 miejsc na oddziałach wewnętrznych.

12. Szpital dla dzieci fundacji małż. Bersohn i Baumann na
ul. Ślizkiej Nr. 51, od r. 1878, posiada 35 łóżek dla chorych we-
wnętrznych, chirurgicznych i zakaźnych.

13. Instytut Oftalmiczny na Smolnej Nr. 8, od r. 1827, po-
siada 50 łóżek.

14. Szpital dla obłąkanych w Tworkach, od r. 1891, posiada miejsc
płatnych 405 i bezpł. 320.

15. Zakład dla umysłowo i nerwowo chorych w Drewnicy

16. Sanatorium dla suchotników w Rudce.

Zakłady lecznicze prywatne.

D-ra Bączkiewicza J., na ul. Ogrodowej Nr. 17, dla dzieci.

D-ra Biesiekierskiego W., Mieczynskiej H. i Nowackiej W., na
ul. S-to Krzyskiej Nr. 18, zakład mechano-gimnastyczno-leczniczy.

D-ra Chodakowskiego G., na ul. Kopernika 14, oprócz zaraźliwych
i umysłowych.

D-ra Ciaglińskiego A., na ul. Kopernika 11, hydroterapia.

D-rów Dmochowskiego i Kuczyńskiego, na Chmielnej Nr. 17, dla
chorych na gardło, uszy, nos.

D-ra Dobrskiego K., w Al. Róż Nr. 10, dla chorych wewnętrz-
nych i chirurgicznych.

D-ra Dydyńskiego L., na ul. Nowowiejskiej Nr. 28, dla cho-
rych chirurgicznych i nerwowych.

D-rów Elzenberga, Trzczińskiego, Wesołowskiego, Tymienieckie-
go, Sterlinga, Groszlika i Chomenki, na ulicy Rysiej Nr. 5. Cho-
roby skórne, włosów, moczościowe i kosmetyka lekarska.

D-rów: Endelmana i Goldberga na ul. Leszno Nr. 73. Akusze-
rya i choroby kobiece.

D-ra Fiszera na Smolnej 30, zakład leczniczo-gimnastyczny.

D-ra Grünbauma na ul. Nowolipki 25.

D-ra Guranowskiego, na ul. Nowy-Swiat 41, dla chorych na uszy.

D-rów Borysowicza, Brühla, Gromadzkiego, Bryndzy-Nackiego,
Jaskłowskiego, Natansona, Thiemego, Ryfki, Tyrchowskiego, Bu-
rzyńskiego i Winawera na Marszałkowskiej Nr. 45, zakład gine-
kologiczny.

D-ra Hejmana na Zielnej 31, dla chorych na uszy, nos, gardło.

D-ra Herynga na Brackiej 13, wzięwalnia dla chorych na gardło,
nos, krtani, płuca.

D-rów Hertza i Gantza, na Żórawiej Nr. 34, dla chorych na
gardło, nos, uszy.

D-ra Kaczkowskiego na Brackiej 20, dla chorych na oczy.

D-ra Kapłana na Nowogrodzkiej 39, dla chorych nerwowych.

D-ra Kepińskiego na Senatorskiej 32, dla chorych na oczy.

D-rów Finkelkrauta, Huzarskiego, Lebensbauma i Kolińskiego
na Nowo-Jasnej Nr. 6. Choroby kobiece i akuszerya.

D-ra Kona na Nowogrodzkiej 36, zakład ortopedyczno-chirurgi-
czny.

D-ra Kozerskiego na Hortensyi 4, dla chorych skórnych.

D-ra Krukowskiego na Lesznie 38, akuszerya.

D-ra Łapińskiego, na N.-Świecie 15, zakład ortopedyczno-chi-
rurgiczny.

D-ra Łuczyńskiego na Smolnej 10, zakład przyrodo-leczniczy.

D-ra Muchy na Brackiej 3, choroby kobiece.

D-ra Palmirskiego, na Koszykowej 17, lecznica dla ludzi, poką-
sanych przez wściekle zwierzęta.

D-ra Przyborowskiego A., na Sewerynowie 5, dla chorych chi-
rurgicznych.

D-ra Reichsteina na Marszałkowskiej 149, zakład chirurgiczno-
ortopedyczny.

D-ra Rejsa, na ul. Foksal 13, akuszerya.

D-ra Roszkowskiego na Zielnej 11, dla dzieci.

D-ra Solmana w al. Szucha Nr. 9, chor. chirurgiczne i kobiece.

D-ra Tuchendlera na Muranowskiej 29, choroby żołądka i kiszek.
D-ra Chomentowskiego spadkobierców, na ulicy Marszałkowskiej
27, zakład dla nerwowo i umysłowo chorych.

D-ra Zięciakiewicza na Krak.-Przedmieściu Nr. 6, dla chorych
na nos, gardło, krtani, uszy.

Lecznica akuszeryjno-ginekologiczna w Al. Jerozol. 80.

Zakład chirurgiczno-ginekologiczny z oddziałem dla położnic na
ul. Boduena 5.

„Zdrowie“ na ul. Złotej Nr. 3. Zakład chirurgiczno-ginekolo-
giczny.

D-ra Zielińskiego na ul. Górskiej Nr. 6 (za rogatką Belweder-
ską), dla chorych nerwowych i umysłowych.

Wzięwalnia (inhalatorium) na Kruczej 49.

Lecznica homeopatyczna na N.-Świecie 16 i Czystej 6.
Stała pomoc lekarska oraz lecznicza dla chorych przychodzących, na Brackiej Nr. 19.
Pensjonat dyetetyczny dla rekonwalescentów na Sewerynowie 5.

Lecznice dla chorych przychodzących.

ul. Elektoralna 32, 122-71.
„ Marszałkowska 66, 82-20.
„ Marszałkowska 110, 73-40.
„ Muranowska 3, 138-48.
„ Nowy-Swiat 57, 58-27.
„ Senatorska 11, 47-82.
„ Trębacka 2, 41-30.

Instytuty szczepienia ospy.

d-ra Sierpińskiego, Marszałkowska 73, 103-99.
d-ra Stępniewskiego, Zielna 15, 37-65.
d-ra Tchórznickiego, Daniłowiczowska 8, 5-28.

Adwokaci przysięgli.

Zamieszkali w Warszawie.

(Cyfry za nr. domu oznaczają numer telefonu).

Adwokacki pokój przy Depart. Cyw., pl. Krasińskich 12, 90-06.
Adwokacki pokój przy Izbie Sądowej, pl. Krasińskich 5, 90-07. Adwokacki pokój przy Sądzie Okręgowym, Miodowa 11, 90-08. Abramowicz Aleksander, Wierzbowa 2. Abczyński Jan, Wilcza 3. Adamski Feliks, Widok 8, 179-05. Anc Dominik, Jasna 10, 62-75. Arkuszewski Wł., Krak.-Przedm. 87, 113-42. Asterblum Maur., Orla 15, 27-49. Aszkenazy Salom., Włodzimierska 12, 10-32. Bardzki Art., Leszno 7, 73-76. Baruch Maks., Marszałkowska 85, 113-58. Bauerer Raf., Marszałkowska 148, 195-55. Baranowski Jan, Marszałkowska 85. Barcz Al., Miodowa 7, 48-14. Bełza St., Kapucyńska 5, 53-66. Bergson Mich. I., Jerozolimka 39, 135-18. Bersohn Mich., Al. Róż 2, 76-70. Bedlicki Mich., S-to Krzyska 9, 68-51. Bełzyński Stef., Wspólna 57, 86-44. Benzef Jul., Długa 25. Berends Maksym., Złota 32. Berenstein Salomon, hr. Berga 11. Biskupski Winc., Elektoralna 53, 23-26. Białaszewicz Cz., Zielna 31, 31-62. Blumental Leop., Marszałkowska 97A, 118-98. Błaszowski Leon, Chmielna 11, 12-31. Bobiński Leon., S-to Krzyska 30, 59-15. Bogatko Fel., Chmielna 36, 63-00. Bogucki Wit., Twarda 25. Bogucki Marc., Hortensya 7. Borkiewicz Stef., Szpitalna 10. Borkowski Wacł., Kapucyńska 3, 75-88. Borowski Wład., Maryensztadt 1. Bouffal Bron.,

Nowogrodzka 12, 73-82. Bojasiński Józ., Wspólna 28. Brockman Wacł., Elektoralna 5, 99-10. Brüner Ign., Orla 5a, 106-80. Breslauer Ign., Zórawia 22, 73-96. Brzeziński Cz., Sienna 20, 66-62. Brzeziński Józ., Marszałkowska 95, 47-08. Bukowiecki Stan., Wspólna 15, 35-86. Budny Kaz., Ujazdowska 16, 76-30. Bużycki Stan., Wspólna 56, 179-58. Cederbaum Henr., Królewska 31, 4-19. Chmieliński Wacł., Chmielna 82. Cholewiński Al., Nowogrodzka 19, 79-22. Chomiczewski Stef., Nowogrodzka 10, 33-22. Chorzewski Stef., pl. Witkowskiego 10, 188-38. Chotkowski Rajm., Podwał 22. Chełstowski Bol., Kopernika 12. Chłodziński Stanisław, Wspólna 36, 192-30. Chrzanowski Wład., Wspólna 50, 59-90. Chyczewski Miron, Radna 11. Cieśliski Winc., Wspólna 54a. Cieszkowski Hip., Długa 8. Cukier Henr., Wązka 5, 77-59. Cyłkow Henr., Miodowa 7, 170-90. Czajkowski Jan Klem., Wspólna 44, 81-40. Czaplicki Bol., Erywańska 3, 29-46. Czajkowski Edw., Miodowa 10, 85-38. Dąbrowski Władysław, Wilcza 53. Dehnel Bol., Nowy-Swiat 7, 23-03. Dembiński Wład., Miodowa 8, 57-37. Dębski Fel., Mazowiecka 10, 42-40. Domański Ludw., Kapucyńska 3, 131-07. Dobrzyński Wacł., Miodowa 1. Dobrochotow Aleks., Koszykowa 13. Domański Józ., Widok 15. Donatt Stan., Chmielna 10, 11-77. Drodowski Stan., Chmielna 48, 61-23. Dunin Kar., Zielna 22. Dunin Kar., Zabia 4, 4-70. Dubois Miecz., Sienna 38. Dworaczek Ign., Zórawia 17, 140-30. Dziwulski Henr., Trębacka 11, 10-07. Dziwulski Stef., Czysta 6, 77-44. Eberhardt Herm., Marszałkowska 110, 61-24. Endelman Maur., Elektoralna 17, 48-92. Epstein Kar., Kopernika 16, 76-86. Ettinger Henr., Królewska 20, 35-17. Ettinger Salom., Żelazna Brama 6, 31-71. Fabiani Cels., Kapucyńska 3, 9-45. Federowicz Olech, Kopernika 14, 74-12. Ficki Winc. Kar., Prózna 7, 133-45. Fiedler Jan, S-to Krzyska 17, 125-25. Finkelhaus Adolf, Kapucyńska 3, 35-97. Flaum D., Moniuszki 9, 82-47. Forelle Józef, Karmelicka 4. Fryling Jakób, Orla 6, 66-14. Fryling Józef, Graniczna 5, 121-92. Frank Józef, Wspólna 73. Freyman Sam., Hoza 35. Fuchs Maur., Ślizka 7. Gabriel Rom., Trębacka 10, 5-61. Gałęcki Tad., Hortensya 7, 190-72. Gancwol Al. Hub., Prózna 7, 73-14. Gagatnicki Wład., Długa 29. Gepner Miecz., Marszałkowska 120, 170-00. Gilzenko Erast, Wspólna 29. Glass Jerzy, Erywańska 18. Goldman Ant., S-to Krzyska 15, 54-40. Goldman Paw., Nowo-Senatorska 6, 73-74. Goldstein Stan., Erywańska 3, 33-51. Gostomski Jan, Jerozolimka 80a, 36-21. Godlewski Stef., Moniuszki 9, 12-34. Goldberg Aleksander, Thomackie 3. Gosławski St., Zórawia 40. Goździkowski-Dunin Wacł., Hoza 12. Grabowski Leon, Królewska 9, 11-38. Grodziński Natan, Elektoralna 5, 197-15. Gronkiewicz Kaz., Bracka 10, 51-83. Grundhand Iz., Jerozolimka 35, 64-15. Grabowski Wojciech, Marszałkowska 36. Grabowski Włodzim., Plac Grzybowski 16. Grodzicki Jan, Sienna 26. Groer Wincenty, Wspólna 37. Grozowski Al., Włodzimierska 19. Grosser Nik., Kapucyńska 15, 190-52. Grudziński Tad., Chmielna 62. Gumiński Jan Mich., Chmielna 13, 65-17. Gutman Bron., S-to Krzyska 27, 167-18. Gurbiski Stef., Złota 37. Harasimowicz Wacł., Mokotowska 49. Hebdzyński Jan, Wązka 3, 44-55. Hertz-Lukański Zyg., Wilcza 26, 60-53. Heyman Hier.,

Niecała 14, 185-50. Higersberger Józef, Foksal 14, 43-64. Hirszbard Nap., Nowogrodzka 11. Horodyński Wacł., Nowy-Swiat 7, 191-09. Holewiński Stef., Marszałkowska 77, 80-88. Horodyski Jan, Długa 16. Hryniewicz Józef, Jerozolimska 25. Hryniewicz Wal., Wspólna 32. Iwanienko Włodz., Nowy-Swiat 70. Jankowski Cz., Krak.-Przedmieście 65, 65-50. Jackowski Al., Żórawia 16, 28-03. Jakubowicz Ign., Zielna 11, 185-06. Jasinowski Izidor, Kapucyńska 5, 107-42. Jasiński Kaz. Jul., Kopernika 14, 82-71. Jamont Jan, Kaliksta 11. Janicki Stefan, Leszno 11. Jeżewski Artur, Wilcza 64, 42-84. Jermułowicz Jak., Karmelicka 11. Jędrzejewski Stan., Nowy-Swiat 54. John Al., Krak.-Przedm. 89. Jocz Konrad, Wspólna 62. Jurkowski Ant., Moniuszki 8, 17-62. Kaiserstein Józ., Królewska 27, 11-92. Kamiński Józ., Ordynacka 13, 38-92. Kaniewski Teod., Rysia 1, 50-60. Kalinowski Al., Piękna 16a. Kalinowski Zyg., Mokotowska 49, 142-48. Kaliski Izrael, Orla 4. Kazandziew Dmitryj, Wilcza 5. Kamiński Zdzisław, Wilcza 46. Kański Włodzimierz, Smolna 28. Kaczkowski Józef, Zielna 35, 38-17. Kempner Gabryel, Nowo-Senatorska 4, 178-58. Kelichen Edw., Elektoralna 43. Kempner Stan., Bracka 4, 6-14. Kerer Bron., Jerozolimska 66, 110-82. Kierski Kaz., Leopoldyna 32, 63-21. Kijeński Stan., Krak.-Przedm. 30, 16-50. Kirsztot Jak., N.-Jasna 6, 81-73. Kleinerman Ad., Miodowa 7, 23-83. Klimpel Alb., Marszałkowska 113. Knoll Ant. Józef, Żórawia 5, 112-46. Kon Józ. Leon, Nowy-Swiat 26, 12-02. Kohn Stan., Długa 23, 132-37. Kohn Jul., Marszałkowska 140, 29-37. Kohn Józ., Szkolna 5. Konitz Teod., S-to Jerska 26, 25. Koral Bron., Nowo-Zielna 47, 19-92. Kornecki Antoni, Żórawia 38, 60-28. Kossakowski Konst., Wiejska 19, 31-76. Kostro Apol., Smolna 38, 197-65. Koszutski Stan., Chmielna 36, 28-56. Kotkowski Marc., Zielna 11, 41-99. Kozłowski Stan., Chmielna 27, 69-45. Kozanecki Bron., Jerozolimska 47, 191-30. Kokoszko Zyg., Graniczna 8. Konic Henr., Włodzimierska 14, 21-61. Konczyński Józ., Nowo-Wielka 17. Kohn Henr. W., Królewska 25, 15-58. Korycki Wład., Wiejska 2. Korenfeld Mik., Włodzimierska 21, 129, 38. Korsak Tad., Trębacka 11, 93-46. Kostecki Winc., Długa 28. Kohn Zenon, Królewska 27. Krajewski Michał, Kapitulna 3. Kramsztyk Feliks, S-to Krzyska 30, 11-37. Kraushar Aleksander, Włodzimierska 12, 15-68. Kraushar Tadeusz, Boduena 3, 51-45. Kronenblech Benedykt, Nowo-Zielna 47, 189-37. Kronenblech-Kronski Aleks., Rysia 3, 21-52. Krzemieniewski Stan., Nowowiejska 17, 48-76. Krzesimowski Mar., Podwał 4, 81-32. Krzycki Jul., Foksal 14, 54-64. Krywski Jan, N.-Wiejska 21. Krypski K., Nowogr. 36. Krysiński L., Wiejska 19, 58-47. Kuratow M., Trębacz. 10, 16-51. Kurman M., Wiejska 7, 48-40. Kucharski Tad., Złota 29. Kucharzewski Jan, Wspólna 42. Kwapiński Stan., Marszałkowska 147. Kwaśniewski Józ., Miodowa 18. Kwiatkowski Józ., Czysa 8. Landowski Mar., Kapucyńska 3, 108-63. Landy Henr., Erywańska 14, 133-50. Laskowski Wacł., Senatorska 26, 33-08. Lemieszewski Marc., Złota 8, 170-68. Leszczyński Stan., Ordynacka 8, 44-50. Lewy Herm., Moniuszki 8, 17-62. Lewy Marc., Marszałkowska 130, 34-48. Lewenberg Izidor, Ślizka 7. Lemański Winc., Miodowa 3, 6-88.

Lenc Konst., Elektoralna 29, 43-09. Leśkiewicz Olimpiusz, Foksal 14, 109-77. Leśkiewicz Tad., Wspólna 65, 55-02. Lewański Tad., Kapucyńska 13, 63-01. Lichocki Wład., Wspólna 19, 127-27. Lichtenfeld Jak. Henr., Moniuszki 6, 104-36. Lindau Edw., Nowo-Senatorska 4, 116-58. Lipszyc Stan., Marszałkowska 142, 82-67. Litauer Jan Jak., Królewska 16, 35-18. Likiert Natan, Orla 6. Lindau Bron., Krak.-Przedm. 83. Lipmanowicz M., Długa 11. Lichtenbaum Józ., Leszno 33. Londyński Zdz., Żórawia 35, 29-84. Luksemburg Maur., Marszałkowska 123. Łada Tad., Erywańska 10, 138-77. Łabecki Rom., Jerozolimska 54, 178-05. Łabecki Wacł., Piekarska 20, 134-64. Łagodziński Em., Szpitalna 5, 171-76. Łaganowski Kar., Hortensya 4. Łaguna Łuk., Smolna 34, 113-34. Łazarowicz Józ., Żórawia 11, 64-12. Łabecki Miecz., Bracka 5, 70-94. Łacki Józ., Długa 34. Łacki Bron., Chmielna 7. Łacki Stan., Piękna 47a. Łopuski Zen., Nowy-Swiat 7. Łypacewicz Winc. Cz., Chmielna 29, 47-20. Macierakowski Ant., Złota 30, 105-61. Majsterek Wład., Chmielna 34, 13-30. Makowski Wacł., Widok 16, 117-40. Maliniak Bern., S-to Krzyska 28, 34-87. Maltz Stef., Niecała 10, 63-36. Markowski Olgerd, Jerozolimska 29. Marczewski Ludw., Miodowa 8, 38-15. Mayzel Bron., Jerozolimska 80a, 45-63. Mazurkiewicz Jan, Nowo-Miodowa 2, 21-46. Majewski Kar., Wspólna 23. Majchrowski Rom., Koszykowa 43. Makowiecki Zyg., Kopernika 10, 178-35. Makomaski Józ., Miodowa 3. Malinowski Mich., Chmielna 34. Malinin Bazyli, Solna 6. Meiro Cz., Foksal 14, 23-76. Méyet Leop., Widok 9, 171-48. Meyer Kaz., Chmielna 24. Meklenburg Konr., Chmielna 56, 81-35. Mieniewski Ant., Piękna 50. Mieczkowski Ad., Złota 37. Mikoszewski Edw., Bracka 20. Miszewski Wacł., Nowy-Swiat 4, 195-50. Mosin Maksym., Marszałkowska 125, 147-09. Mrowiński Winc., Żórawia 6, 73-05. Michałowski Jak. Wacł., Kapucyńska 13, 129-83. Nachner Aleks., Wierzbowa 11, 150-25. Nasberg Zyg., Elektoralna 51. Neuman Jak., Ujazdowska 22. Nisenson Ad., Boduena 2, 64-77. Niżyński Wład., Szkolna 1. Nowodworski Franc., Nowy-Swiat 7, 15-81. Nowak Adam, Wspólna 19. Nowicki Jan, Żórawia 42, 102-22. Nowodworski Jan, Smolna 32, 193-44. Nowodworski Stan., Smolna 40, 127-30. Noiński Paw., Wspólna 47a. Oberfeld Henr., Senatorska 10, 74-70. Ochimowski F., Żórawia 11. Okulicz St., Nowogr. 28, 88-33. Olaszowski Kaz., Długa 46, 11-09. Olkowski Wł., Marsz. 72. Oppenheim Bern., Hoża 47. Ordega Michał, Nowo-Zielna 48. Osuchowski Ant., Senatorska 8, 76-59. Osuchowski Adam, Zielna 8, 187-44. Oyrzanowski Wład., Nowogrodzka 34, 137-82. Paciorkowski Stan., Miodowa 12, 72-92. Papiński Leon, Włodzimierska 15, 16-82. Parszyn Mik., Hortensya 1, 142-80. Patek Stan., Królewska 25, 17-08. Paszkowicz Jan, Wiejska 13, 24-56. Paszkowicz Kazim., Krak.-Przedm. 71, 104-34. Peplowski Adolf, Elektoralna 28, 36-70. Perl Adam, Prózna 9, 132-21. Pełka Jarosław, Żelazna 73. Peretz Joach., Nowo-Jasna 8, 51-18. Peśki Wacł., Ordynacka 7, 108-33. Pękoślawski Balt. Kar., Krucza 9, 23-43. Pilecki Zdz., Marszałkowska 131, 122-91. Pilecki Ant., Wielka 51, 18-33. Pinkus Norbert, Przechodnia 5, 111-50. Piekarski Jan, Bracka 12. Piędzicki Ign., Żórawia 20, 24-22. Pie-

trasiewicz Edw., Mazowiecka 11, 127-15. Pilsudski Stef., Jerozolimska 71. Piatkowski Wikt., Hoża 7. Piotrowski-Korwin Kazim., Ujazdowska 4, 902. Piotrowski Gust. Jerzy, Sienna 17. Piechowski Wład., Hortensya 5. Pleczko Jan, Wilcza 62, 34-39. Plotzer Stan., Sosnowa 13. Pniewski Stan., Leszno 46, 76-14. Pohorecki Bol., Chmielna 15, 196-45. Polak Stan., Długa 46, 41-32. Polakiewicz Hern., Szopena 4, 52-82. Polakiewicz Stan., Szopena 4, 52-82. Ponikowski Cezary, Krak.-Przedm. 7, 49-56. Popowski Stan., Nowogrodzka 20, 36-00. Powichrowski Włodz., Włodzimierska 14, 20-25. Poznański Stan., Jerozolimska 66, 21-55. Podhorski-Okołów Cez., Nowogrodzka 3, 191-06. Poznański Maks., Hr. Berga 8, 7-43. Poklewski-Kozielek Zen., Żórawia 47. Potyński Bol., Chmielna 16, 180-52. Popielecki Fel., Smolna 17. Poraziński Zyg., Krucza 40. Pronaszko Wit., Długa 25, 66-68. Próchnik Stan., Mazowiecka 4, 38-59. Przanowski Jan, Mazowiecka 8, 33-31. Przedpełski Wal., Długa 9, 53-06. Pruszyński Stef., Marszałkowska 44a. Ptasiński Ludw., Hoża 15, 79-09. Pytliński Henr. Stan., Polna 48, 9-03. Rabinowicz Jan, Miodowa 5, 115-40. Rajchman Józ., Graniczna 11, 102-51. Rappaport Em. Stan., Marszałkowska 86, 186-56. Radwański Ant., Długa 20, 103-02. Rakowiecki Kaz., Bracka 10. Rembertowicz Wacł., Smolna 38, 197-65. Rembieliński Ant., Moniuszki 7, 12-79. Ręczlarski Ludw., Chmielna 58, 34-76. Rodkiewicz Stan., Książęca 6, 60-25. Rodzyn Szym., Moniuszki 11, 31-24. Rosenfeld Józ., Niecała 4, 122-80. Rosenthal Filip, Długa 19, 168-76. Rostkowski Leon, Wilcza 40, 139-90. Rotwand Bol., Erywańska 3, 9-58. Rotwand Leon Alojzy, Erywańska 10, 9-47. Rogowski Wład., Długa 26. Rogowski Rom., Długa 26. Rogóyski Konr., Nowogrodzka 22, 153-98. Rodys Aleks., Piękna 30, 198-70. Rosenberg Józ., Tłomackie 3, 171-99. Rosenmann Bron., Bracka 12, 167-64. Rosing Filip, Jerozolimska 78. Rotblatt Aleks., Nowy-Swiat 36. Rotwand Stan., Trebacka 15, 14-18. Rundstein Szym., Tłomackie 6, 195-63. Rydzewski Jul., Bracka 9. Rytel Wład., Długa 29. Rytel Wacł., Boduena 2. Ryfiński Wal., Hoża 64. Rzymowski Jerzy, Kapucyńska 15. Sandler Mik., Leszno 60, 153-13. Siemiradzki Mich., Kopernika 17, 82-96. Siniarski Wład., Krucza 7. Silberlast Adam, Sienna 9, 58-72. Silbermann Maur., Graniczna 10, 117-03. Skibiński Stan., Bracka 9, 78-12. Skokowski Jerzy, Smolna 15, 6-25. Skrzetuski Kaz., Długa 8, 103-64. Skurzyński Jan, Zielna 4, 167-47. Sleszyński Zen., Jerozolimska 54, 36-09. Smogorzewski Cezary, Wspólna 25. Smoleński Wład., Marszałkowska 117, 124-24. Smoleński Franc., Długa 20. Sniechowski Edm., Elekoralna 47. Sofijski Jan, Mokotowska 20. Sobolewski Bron., Nowy-Swiat 37, 83-32. Sonenberg Szym., Długa 19, 22-42. Sokółowski Aleks., Bracka 20. Sokolnicki Henr., Królewska 5. Stankiewicz Kazim., Marszałkowska 86, 22-02. Sterling Kazim., Bracka 19, 136-40. Strachowicz Aleks., Czysa 4, 21-54. Strzembosz Tad., Jerozolimska 35, 30-88. Stürmer Henr., Krak.-Przedmieście 42. Steliński Rom., Mazowiecka 3. Strzałkowski Wal., Wspólna 19. Strusiński Jan, Piękna 31. Sunderland Sew., Nowy-Swiat 37, 130-22. Supiński Leon, Erywańska 14, 124-50. Sukiennicki Jan, Chmielna 62. Suligowski Adolf, Zielna 13, 31-60. Szaciński Miecz.,

Zielna 31, 27-27. Szczepański Stan., Elekoralna 31, 53-63. Szląskowski Józef, pl. św. Aleksandra 10, 78-47. Szteyner Józ., Krak.-Przedm. 30, 8-88. Szuch Franc., Chmielna 33. Szyfer Stan., Kapucyńska 5, 34-16. Szyff Józef, Rysia 5, 21-16. Szymański Ant., Kapucyńska 5, 18-05. Szadkowski Jul. Józ., Książęca 4. Szaniawski Art., Żórawia 38. Szebeko Ignacy, Hr. Kotzebue 6, 28-38. Szeller Oskar, Smolna 25, 57-38. Szymański Franc., Chmielna 14, 176-45. Szmiddecki Winc., Wilcza 46. Sztochel Szym., Marszałkowska 78. Szupp Jan, Widok 16, 154-41. Szuster Józef, Hoża 11. Szczęsnowicz Miecz., Nowy-Swiat 24. Sliwowski Józ., Wązka 1, 188-18. Śmiarowski Eug., Chmielna 64, 111-60. Świderski Leop., Kapucyńska 3. Świergocki Jul., Nowy-Swiat 34. Świeszewski Wład., Wspólna 16, 192-50. Tallen-Wilczewski Leonard, Hr. Berga 6, 9-08. Taubwurcel Ad., Zielna 46, 20-68. Tabecki Mich., Królewska 16, 14-19. Taraszkiewicz Lud., Zielna 26. Teleżyński Mik., Wilcza 26. Trejdosiowicz Wacł., Złota 14, 48-60. Trojanowicz Henr., Smolna 9, 52-62. Tykociner Zyg., Krak.-Przedmieście 6, 55-19. Tymowski Mar., Wilcza 2. Tyszką Jul., Czysa 4, 99-05. Ulanicki Jan, Kopernika 11, 11-60. Urbanowicz Jan, Złota 3, 47-32. Urbański Jan, Wilcza 22. Wagner Ferd., Moniuszki 6, 6-68. Walentin Edw., Nowy-Swiat 28. Walicki Stan., Jerozolimska 63, 120-32. Wasilewski Zyg., Nowy-Swiat 41. Wacowski Ludw., S-to Jerska 12. Waydel Emil, Miodowa 3, 18-74. Weintraub Mich., Leszno 26, 138-99. Wichrowski Jul., Długa 19, 124-30. Winnicki Sew., Zielna 5, 152-84. Wilner Leon, Hr. Berga 3, 17-40. Winterok Wilhelm, Graniczna 9, 169-12. Wiślicki Elig., Orla 5a, 80-25. Wichert Zenon, Zielna 12. Włoczewski Jan, Wspólna 10, 126-58. Wozdecki Adam, Szopena 17. Wolski Wacł., Wilcza 20. Wolf Elias, Hr. Kotzebue 10. Wójcicki Stef., Hortensya 1, 163-50. Wróblewski Ant., Krak.-Przedm. 87, 115-71. Wszelaki Jan, Żórawia 33. Wydzga Bogdan, Wiejska 3, 81-63. Wysocki Bron., Długa 25. Wyzalkowski Henr., Ordynacka 9, 180-48. Zalewski Fel., Chmielna 23, 99-24. Zalewski Piotr Wit., Żórawia 6, 30-74. Zaleski Edw., Chłodna 30, 76-56. Zalszupin Jak., Elekoralna 34, 80-38. Zawadzki Witold, Nowogrodzka 2a, 83-58. Zawadzki Mich., Marszałkowska 114. Zawistowski Franc., Wilcza 28. Zająski Witold, Wielka 39. Zaluska Leonard, Pańska 18. Zapiórkiewicz Aleks., Koszykowa 13b. Zbikowski Miecz., Ordynacka 11, 29-80. Zbrowski Mar., Wązka 3, 78-40. Zembruski Stef., Kapucyńska 13. Zieliński Franc., Marszałkowska 153, 56-53. Zlasnowski Stefan, Nowogrodzka 10, 69-77. Znatowicz Stef., Chmielna 16. Zakowski Aleks., Wspólna 51. Zdzarski Wacł., Żórawia 1, Zycki Edw., Kapucyńska 3, 42-81. Żywicki Wład., Wspólna 17.

Pomocnicy Adwokatów Przysięgłych

w Warszawie.

(Cyfry za nr. domu oznaczają numer telefonu)

Achenbach Edw., Złota 37. **B**arlicki Norbert, Hoża 38. **B**arbanel Albert, Nowogrodzka 44. **B**arcikowski Eug., Chmielna 11, 120-02. **B**assak Jul., Piękna 30. **B**erenson Leon, Złota 27, 170-75. **B**ernstein Józ., Graniczna 12. **B**iernacki Zygm., Widok 21, 114-55. **B**lücher Marek, Złota 47. **B**lack Stan., Senatorska 28. **B**ogucki Ant., Krucza 18, 107-10. **B**orowski Konr., Chmielna 61. **B**rokman Wład., Marszałkowska 99. **B**rokman Kaz., Zakroczyńska 15. **B**uchner H., Karmelicka 4. **B**zura Stef., Marszał. 55. **C**ar Stan., N.-Zjazd 3, 107-15. **C**habielski Ign., Krak.-Przedmieście 17. **C**honowski Fel., Hoża 35, 148-25. **C**homicz Bol., Mokotowska 11. **C**horomański S., Koszykowa 20, 78-84. **C**horzewski Zygm., Chmielna 14, 186-50. **C**hrząszczewski Antoni, Wiejska 11, 173-24. **D**ąbrowski Rom., Kaliksta 7. **D**ębski Wład., Piękna 36. **D**rabinko Mtys., Maryańska 6. **D**ziadulewicz Stan., Żórawia 45. **E**hrlich Hersz, Marszałkowska 115. **E**ichler Stefan, Wielka 13. **E**ndelman Zelm., Nowogrodzka 27. **F**igowski Leon, Sienna 24, 160-30. **F**inkelkraut Chaim, Chłodna 15. **F**orelle Bencyan, Karmelicka 4. **G**amarnikow Jak., Orla 13, 185-92. **G**łębocki Kazim., Nowo-Senatorska 1. **G**oldman St. A., Chmielna 43, 24-77. **G**ordon Art., Piękna 62, 196-88. **G**raniczny Wład., Wspólna 73. **G**rzegorzewski Józ., 8-to Jańska 4. **G**rünbaum Stan., Widok 21, 135-96. **G**rosser Bron., Nowo-Jasna 6. **G**órski Cz., Jerozolimka 78, 19-99. **G**utsche Euzeb., Jerozolimka 51. **H**alpern Arn., Sienna 29, 169-50. **H**andelsman Marc., Prózna 8. **H**artman Kazim., Polna 28. **J**ażwiński Maksym., Żórawia 44. **J**anuszewski And., Widok 16. **J**anowski Henr., Nowogrodzka 41, 151-00. **J**wański Jan, Smolna 17, 70-56. **I**wanow Aleks., Piękna 58. **I**llakowicz Witold, Koszykowa 67. **K**arwicki-Dunin Zbigniew, Natolińska 13. **K**empner Stan., Bracka 4, 6-14. **K**ohn Henr., Wielka 54. **K**ohn Leon-Edw., Kapucyńska 13, 25-80. **K**ohn Leon, Królewska 29a. **K**oss Tad., Wspólna 60. **K**omierowski Kazim., Mazowiecka 16. **K**ozłowski Kar., Marszałkowska 114. **K**rasnodebski Zygm., Mokotów, Nowo-Alekasndryjska 10. **K**rzetowski Witold, Złota 29, 130-00. **K**ruszyński Maryan, Jerozolimka 62. **K**ulwiec Józef, Marszałkowska 51. **K**urzyna Stan., Marszałkowska 60. **L**ange Józef, Długa 22. **L**andau Maur., Żórawia 33. **L**alewicz Kazim., Hoża 64. **L**ampert Elias, Czysta 6. **L**ewinson Paweł, Mokotowska 33. **L**ewinson Wład., Sienna 35. **L**ewy Miecz., Kapucyńska 13, 121-64. **L**ipski Jan, Hoża 7. **L**ichtenbaum Izrael, Twarda 12, 122-25. **L**ipnicki Maur., Marszałkowska 77. **L**ubliner Szym., Ciepła 16. **L**urie Sam., Hr. Kotzebue 10. **L**utostański Kar., Jerozolimka 23, 21-56. **L**aszewski-Grzymała Jan, Wspólna 32, 141-00. **M**akólski Teofil, Elektoralna 23, 165-62. **M**ielecki Józef, Koszykowa 28. **M**łodziankowski Em., Hoża 8. **M**oszkowski Wład., Królewska 39. **M**utermilch Leonard, Moniuszki 9, 11-03. **N**amitkiewicz Jan, Wspólna 49, 173-10. **N**iewiarowski Jan, Złota 38,

34-20. **O**lszwanger Aleks., Solna 6. **P**aszkowicz Wład., Hoża 9. **P**erzyński Stef., Nowy-Swiat 35. **P**erkal Kazim., Widok 19. **P**eschke Ign., Chmielna 50. **P**iaskowski Stan., Sadowa 4, 116-49. **P**ilawitz Henr., Smolna 32. **P**omper Wit., Leszno 28, 28-58. **P**omykański Jerzy, Nowy-Swiat 66. **P**osner Salomon, Lipowa 7. **P**uchalski Stefan, Ujazdowska 25. **R**akowski Tom., Hoża 22. **R**odzyn Leon, Marszałkowska 124. **R**ogowski Ludw., Złota 26. **R**otwand Kazim., Krak.-Przedm. 29. **R**undo Stan., Chmielna 11. **R**uszkowski Kazim., Jerozolimka 72a. **R**ychter Zdz., Szkolna 1. **R**yfiński Wład., Smolna 15. **S**alcman Bern., Karmelicka 24. **S**alinger Wład., Tamka 37. **S**amoggi Wład., Złota 30. **S**eideman Salom., Ciepła 3. **S**karzyński Henr., Senatorska 28. **S**ilberstein Mik., Wilcza 43, 151-87. **S**okolowski Zygm., Jerozolimka 70. **S**tambulka M., Dzika 3. **S**zapiro Stan., Twarda 12, 149-07. **S**zatenstein Wład., Marszałkowska 79, 18-24. **S**zkop Bern., Królewska 20, 116-77. **S**ztembarth Wład., Sienna 19. **S**zteinwald Aleks., Jerozolimka 39. **S**zumański Wład., Chmielna 47a. **S**zumański Wład., Hoża 11. **S**zyszkowski Bol., Marszałkowska 139, 126-36. **S**zymanowski Adolf, Ciepła 5. **S**łaski Władysław, 8-tej Barbary 10. **T**omaszewski Tad., Jerozolimka 74. **T**omaszowski Mar., Nowogrodzka 26. **T**ykociner Elias, Krak.-Przedm. 42. **U**lanowski Tad., Hoża 13. **U**rbański Jan, Wspólna 12, 99-15. **W**awelberg Zygm., Krak.-Przedm. 42. **W**asiutyński B., Chmielna 30, 197-22. **W**ermus J., Graniczna 8, 188-17. **W**ierzejski H., Marszał. 118. **W**ilczyński Fr., Złota 37. **W**itenberg J., Zgoda 8. **W**isniewski Piotr, Grzybowska 51. **W**iekiński Wład., Bagatela 6. **W**ojciechowski Cezary, Bielańska 4. **W**ortman Józef, Żabia 9. **W**ronski Miecz., Złota 48. **T**allen-Wilczewski Aleksander, Grzybowska 51. **Z**aremba Rom., Szkolna 11. **Z**dziechowski Tad., Erywańska 10. **Z**ieliński Stef., Marszałkowska 63, 32-25. **Z**ieliński Stan., Nowogrodzka 2a, 132-42. **Z**ieliński Miecz., Nowe-Miasto 17. **Z**ubowicz Piotr, Złota 46. **Z**woliński Winc., Żórawia 23.

Adresy Lekarzy.

(Cyfry za nr. domu oznaczają numer telefonu).

Abramowicz B., Smolna 6. **A**delt Z., Hoża 25, 146-14. **A**jrapetian G., Krucza 6, 29-21. **A**jsenstadt R., Dzielna 20, 31-85. **A**ltkauf A., 8-to Jerska 16, 36-17. **A**ltkauf H., Chłodna 26, 37-33. **A**ltszyller M., Miodowa 19, 54-44. **A**łapin H., Wierzbowa 9, 108-74. **A**łapin J., Tłomackie 1, 49-44. **A**nders L., Mazowiecka 10, 21-53. **A**ndrejew W., Koszykowa 22. **A**nszer S., Marszałkowska 132, 42-72. **A**ntecki S., Targowa 39a, 81-90. **A**ntonow M., Złota 6. **A**ntosiewicz J., Żórawia 13, 140-31. **A**pte M., Szopena 6. **A**rnstein F., 8-to Krzyska 28. **A**ronowicz S., Nowolipki 43, 135-62. **A**rtymowicz C., Panieńska 10, 8-07. **A**sterblum I., Marszałkowska 99, 29-14. **B**abiński L., Nowo-Senatorska 6, 8-68. **B**abski S., Złota 54, 143-61. **B**acciarrelli W., Marszałkowska 95, 152-40. **B**alszyn D., Marszał-

kowska 140, 130-70. Banachiewicz W., Wilcza 20. Baraniecki Z., Nowogrodzka 11, 168-12. Baranowski Ign., Krak.-Przedmieście 7. Barcikowski A., Wilcza 35, 122-93. Barszczewski Cz., Plac 8-go Aleksandra 14, 40-73. Bauerertz A., Włodzimierska 16, 188-42. Baumritter F., Nowolipki 18, 74-67. Bazarow P., Wilcza 26a, Bączkiewicz J., Erywańska 8, 83-20. Bedrykowski A., Górna 6, 78-23. Behrens B., Przejazd 8, 58-56. Bein K., Smolna 23, 62-26. Belke W., Stare Miasto 29. Belkowski J., Szpital Dzieciątka Jezus. Belżyński M., Żórawia 40, 57-50. Benni K., Jasna 12. Bereza J., Chłodna 26, 111-10. Berkman Ch., Marszałkowska 125, 170-93. Bernhardt R., Foksal 15, 14-54. Bernstein A., 8-to Krzyska 15, 195-35. Bernstein S., Orla 4, 76-84. Białobrzęski A., Marszałkowska 146, 150-05. Białowiejski Z., Solna 12, 141-26. Biehler Matylda, Wilcza 32. Biehler W., Wilcza 32, 5-575. Bieliński Józ., Nowy-Swiat 64. Bieniewski A., Sadowa 10. Biesiekierski Władysław, Chmielna 25. Bilczyński L., Jerozolimka 41, 168-98. Biro M., Marszałkowska 123, 170-81. Biron J., Jasna 6. Blay L., Bednarska 17, 57-46. Bobrowski Z., Senatorska 10. Bociański F., Smolna 38, 47-12. Bokser C., Dzielna 47, 72-44. Bondy L., Żórawia 18, 86-55. Borel J., Karmelicka 15, 63-83. Bornstein M., Włodzimierska 8, 50-45. Borsuk M., Marszałkowska 61, 21-45. Borysowicz T., Szpitalna 5, 49-16. Borzęcki T., Boduena 1, 51-41. Borzymowski J., Złota 14, 106-85. Brabander H., Prózna 8, 143-75. Brasche A., Marszałkowska 61, 140-44. Bregman L., Moniuszki 11, 28-88. Brenneisen L., Marszałkowska 48. Bronowski S., Żórawia 33, 77-10. Brudziński Józef, Włodzimierska 9, 96-14. Brunner J., Chmielna 10, 19-30. Brunner M., Chmielna 10, 19-30. Brunner M., Elektoralna 12, 8-01. Bruner W., Jerozolimka 76, 62-62. Brühl L., Trębacka 4, 61-65. Bruner M., Królewska 20, 53-21. Bryndza-Nacki L., Krak.-Przedm. 67, 22-44. Brzeziński A., Włodzimierska 14. Brzezinskij W., Instytutowa 3, 62-94. Buczyński K., Elektoralna 28, 30-60. Budkiewicz A., Nowowiejska 21. Bursche E., Orla 8, 58-34. Bulikowski E., Smolna 32, 133-91. Burzyński J., Jerozolimka 14, 38-37. Butkiewicz L., Marszałkowska 50, 44-06. Bychowski Z., Grzybowska 2, 81-83. Bystrzyński T., Nowy-Swiat 4. Budzińska-Tylicka J., Widok 21, 138-92. Centnerszwer S., Leszno 22, 40-14. Cetnarowicz S., Chmielna 48, 44-02. Chelchowski K., Nowy-Swiat 7, 145-80. Chelmiński A., Piekarska 20, 68-18. Chelmoński A., Wielka 33, 61-15. Chmielewska W., Wspólna 60. Chodakowski G., Kopernika 14, 194-25. Chodecki W., Foksal 13, 73-28. Chojko A., Włodzimierska 23, 65-52. Chomenko K., Wilcza 40, 80-71. Chorążycy B., Miodowa 7, 45-07. Chrostowski B., Bracka 20, 49-62. Chrzanowski Z., Wysoka-Smolna 5, 197-35. Chwat L., Prózna 14, 70-06. Chybczyński L., Szopena 1, 132-92. Ciagliński A., Kopernika 11, 46-22. Ciagliński K., Piękna 34. Ciechowski A., Kotzebue 10, 74-44. Ciszewiczowa T., Kruca 29. Cohn I., Zielna 8. Cung W., Długa 19. Cykowski S., Wspólna 41, 46-72. Cymerman L., Elektoralna 20, 32-03. Cyrkler H., Czysa 6, 190-54. Cyterman M., Królewska 20, 30-97. Cytowicz M., Natolińska 9. Cywiński J., Boduena 3. Czaplicki S., Hoża 21. Czarkowski

H., Sienna 20, 170-76. Czarkowski J., Mokotowska 63, 35-82. Czarkowski Eust., Bracka 11. Czyżewski L., Żórawia 38, 15-52. Dajches H., Nalewki 36, 5-31. Dalecki P., Wilcza 26a. Daum I., Wiejska 9. Dawidsohn J., Graniczna 13, 90-57. Dawidsohn N., Sienna 58, 85-92. Dawidsohn W., Dzika 7, 123-98. Dąbrowski T., Wilcza 26a, Dąbrowski W., Żórawia 15, 109-37. Dehnel M., Nowogrodzka 25, 171-95. Delinikajty J., Krak.-Przedmieście 6. Dembowska S., Jerozolimka 80, 110-42. Dębiński B., Boduena 1, 115-50. Diehl J., Nowy-Swiat 41. Dinte M., Zielna 22, 34-04. Długoszewski A., Widok 23. Dmochowski Z., Chmielna 17, 25-19. Dobrowolski K., Marszałkowska 90, 29-52. Dobrowolski W., Złota 36, 82-32. Dobrowolski Z., Warecka 9, 35-09. Dobrski K., Królewska 10, 38-16. Dobrzański A., Nowogrodzka 34. Dobrzycki H., Widok 5, 31-52. Dobrzyński M., Mokotowska 33, 21-70. Dobrzyński Miecz., Hoża 38. Dobrzyński W., Krak.-Przedmieście 79, 53-51. Domański W., Hoża 18. Downarowicz Elżbieta, Bracka 10. Drabczyk T., Hortensya 1, 196-00. Drac J., Nowowiejska 26. Drozdowicz G. F., Chmielna 29, 127-28. Drzewiecka Alina, Wiejska 13. Dubowicz, Zielna 6, 96-34. Dudrewicz K., Marszałkowska 87, 193-83. Dydyński L., Nowowiejska 28, 42-48. Dymnicki L., Żórawia 35. Dytel E., Ordynacka 7, 67-30. Dziedzicki H., Chłodna 23, 8-65. Ehrlich E., Nowo-Sienna 2, 28-93. Eiger M., Złota 14, 65-36. Eisenbett J., Dzika 44. Eisenman A., Chłodna 8, 196-21. Eliasberg I., Marszałkowska 118, 49-09. Emanuel A., Targowa 32, 81-24. Endelman L., Graniczna 10, 20-08. Endelman Z., Leszno 27, 46-83. Erbrich F., Mazowiecka 6, 194-61. Erickson E. W., Piękna 16B. Erlich Anna, Ujazdowska 20. Ettinger W., Wspólna 47. Fabian A., Elektoralna 20. Fagoński T., Konstancin. Farber I., Sadowa 4. Faytt T., Nowy-Swiat 7. Fedorowicz A. M., Piękna 32, 196-13. Fedorowski M., Erywańska 4, 82-58. Feilchenfeld R., Złota 14, 63-04. Feldhusen M., Erywańska 16, 111-22. Ferber B., Elektoralna 13, 23-82. Ficki F., Ordynacka 7, 71-90. Fiedorowicz Z., Żelazna 71. Filipowicz W., Karmelicka 10. Finkelkraut B., Dzielna 11, 83-11. Finkelkraut M., Dzika 7, 124-53. Fiszser S., Chmielna 9, 25-95. Fitkał A., Elektoralna 19. Flatau E., Marszałkowska 150, 54-02. Flaum M., Erywańska 4, 184-74. Frantzke E., Koszykowa 5, 45-82. Fraenkel M., Włodzimierska 6, 31-32. Frenkiel J., Królewska 27, 135-20. Friede J., Dzika 13, 74-80. Friederici H., Szopena 12, 74-80. Fruchtman A., Wspólna 61, 46-26. Frumkin E., Królewska 29a, 16-55. Fryszman A., Graniczna 13, 108-67. Fuchs J., Czysa 4, 146-80. Fuchs J., Marszałkowska 38, 146-82. Funk J., Ujazdowska 8, 145-64. Gabszewicz A., Złota 38, 191-35. Gajkiewicz W., Marszałkowska 115, 171-30. Gałęzowski F., Zielna 11, 21-84. Gantz W., Prózna 8, 46-59. Garbowski J., 8-tej Barbary 1. Garszyński W., Chmielna 11, 167-50. Gaszyński S., Wspólna 19, 46-27. Gawryłow A., Mokotowska 43, 72-66. Gebert J., Stare Miasto 17, 23-48. Gelbard H., Marszałkowska 118, 90-44. Geneli Z., Mokotowska 39. Gepner B. R. (syn), Bracka 23, 58-58. Gepner B. (ojciec), Krak.-Przedmieście 65, 55-22. Gerlach J., Wolska 15. German H., Karmelicka 15, 30-29. Gębarski S., Jerozolimka 23.

Giedamiński J., Bracka 10. Giedroyc F., Erywańska 8, 30-80. Glass B., Kupiecka 18, 56-01. Glass J., Nalewki 38, 49-45. Gliński M., Hoża 40, 69-92. Glücksman E., Zielna 29, 120-79. Goebel W., Marszałkowska 15. Gokieli S., Wilcza 46. Goldbaum J., Marszałkowska 119, 31-37. Goldberg D., Jerozolimka 51, 171-05. Goldberg J., Nowolipie 22, 185-95. Goldberg O., Wielka 47, 46-70. Goldberg R., N.-Jasna 8, 38-47. Goldflam M., Senatorska 22. Goldflam S., Graniczna 10, 22-05. Goldsobel J., Gęsia 16, 116-31. Goldsobel L., Długa 46. Goldszmit H., Ślizka 51, 121-70. Goldszrift J., szp. żyd. na Czystem. Gorazdowski St., Panieńska 10. Górski L., Dobra 12, 15-62. Górkiewicz St., Hortensya 4. Gościcki S., Gotard H., Długa 9, 54-81. Gottlieb M., Dzielna 16, 132-95. Goździcki W., Sienna 8, 102-20. Grochowski A., Zielna 23. Grodzieński M., Długa 3, 72-79. Grodzki Z., Bednarska 6, 194-60. Groër F., Piękna 1. Gromadzki J., Targowa 39a, 42-68. Groszlik A., Marszałkowska 113, 195-66. Groszlik S., Zgoda 8, 26-84. Grossheim F., Ogrodowa 35. Grudziński Z., Nowogrodzka 31, 35-07. Grundhand H., Wspólna 15, 112-50. Gruszczyński A., Jerozolimka 84, 80-08. Grundzach I., Przeskok 4, 44-32. Gryglewicz T., Nowowielka 4. Grynberg H., Zabia 9, 170-24. Grzankowski B., Marszałkowska 91, 45-85. Guirard J., plac św. Aleksandra 12, 24-95. Guliński F., Krucza 10. Guładze J., Marszałkowska 88, 32-82. Gurbis S., Koszykowa 33, 137-94. Gurtzman J., Sienna 9. Gurwicz J., Tłomackie 2, 117-64. Gutkowski R. L., Marszałkowska 32, 85-35. Gutnikow Z., Wiejska 17, 44-77. Hagmajer S., Petersburska 8, 24-20. Halpern K., Karmelicka 9. Halpern M., Jerozolimka 72a, 42-04. Handelsman Józef, Prózna 8, 83-83. Handelsman Jul., Prózna 8, 83-83. Hanicki W., Wspólna 60. Von Harten H., Chmielna 24. Hejman A., Zielna 31, 118-20. Hejman T., Marszałkowska 137, 30-87. Hellin D., Chmielna 25, 196-04. Hellin H., Czysta 6, 13-29. Herman M., Jerozolimka 23. Hertz M., Królewska 18, 37-37. Hertz M., Prózna 14, 49-18. Hertz R., Żórawia 1, 67-76. von Hertz W., Żórawia 17, 90-63. Heryng T., Krucza 40, 32-73. Hewelke O., Boduena 3, 60-39. Higier H., Królewska 29, 33-50. Hincz P., Wspólna 17, 25-27. Hindes T., Pawia 3, 114-92. Hinterhoff L., Bracka 12., Hirszt M., Marszałkowska 131, 116-05. Hnatkiewicz W., Nowogrodzka 46. Holc Z., Marszałkowska 109. Holub M., Hoża 22, 82-79. Horodyski W., Nowogrodzka 34, 72-38. Horoszewicz A., Brzeska 12, 2-85. Horoszewicz S. J., Stalowa 1., Hubicki S., Żórawia 1, 63-32. Hurwicz L., Tłomackie 2, 117-64. Hurwicz M., Zabia 3, 167-98. Huzarski S., Leszno 46, 188-64. Hland J., Marszałkowska 116. Iwanicki S., Nowo-Senatorska 10, 57-70. Jabłoński W., Nowo-Wielka 23. Jakimiak B., Chmielna 56, 20-17. Jakimowicz J., Złota 3, 18-46. Jakowski J., Targowa 35, 68-38. Jakowski M., Wspólna 26, 56-39. Jakubowski F., Złota 3. Jakubowicz H., Zielna 26, 178-24. Jallowiecki O., Żórawia 41, 54-36. Jamiolkowski J., Wspólna 37, 75-01. Janczewski S., Leszno 58, 125-92. Janczewski W., Żelazna 93, 30-02. Janczurowicz S., Marszałkowska 66, 50-06. Jankowski Cz., Szpitalna 10, 115-15. Janowski Wl., Żórawia 1, 27-25. Januszkiewicz M., Jerozolimka 72. Ja-

recki W., Mokotowska 11. Jarociński E., plac Witkowskiego 6a, 126-60. Jaroszyński T., Instytutowa 3. Jarzyński J., Chłodna 66, 85-10. Jasielwicz K., Wspólna 50, 52-22. Jasiński T., Wspólna 14, 51-40. Jaskłowski J., Marszałkowska 97a. Jastrzębski H., Żelazna 55, 87-88. Jastrzębski M., Widok 14. Jaworski J., Zielna 13, 31-31. Jezierski F., Bracka 4, 195-00. Jędrzejewski J., Wileńska 35. Jeżewski A., Marszałkowska 88, 27-30. Juchnowicz M., Marszałkowska 125, 194-72. Judt Józef, Karmelicka 9. Jurgens E., Szopena 16, 11-34. Jurowski D., S-to Krzyska 16, 54-60. Justman S., Sosnowa 14. Kabak A., plac Teatralny 11, 69-70. Kabak M., Długa 13, Kaczkowski S., Bracka 20, 37-38. Kaczyński K., Krak.-Przedmieście 24, 8-02. Kahan M., Leszno 51, 111-74. Kahan S., Twarda 31. Kaliciński L., Brzeska 7. Kalinowski J., Żórawia 15. Kamiński S., Chmielna 35, 103-08. Kamiński W., Żórawia 45, 69-20. Kamocki W., Widok 5. Kaplan M., Nowogrodzka 39, 113-10. Kaplan-Nissenbaum Anna, Zabia 3, 171-68. Karczewski A., Żórawia 20, 81-98. Karłowski Z., Nowo-Wielka 4. Karniewski F., Wilcza 43. Karoli A., Elekoralna 12. Karpiński J., Biała 3, 75-26. Karwacki L., Nowo-Sienna 1e, 24-72. Karwicka-Dumin M., Chmielna 30. Karwowski K., szp. Dziec. Jezus, 73-90. Kasperowiczowa M., Hoża 23. Keller Ad., Okólnik 7, 81-23. Kellerman A., Trebacka 9, 193-93. Kepiński M., Senatorska 32, 170-30. Kielkiewicz J., Nowogrodzka 37, 28-40. Kijewski F., Chmielna 29, 73-26. Kijewski S., Marszałkowska 127, 47-28. Kizler J., S-toj Barbary 6, 65-25. Klausiuska J., Bednarska 23. Klejn S., Leszno 17, 52-57. Kmita J., Wspólna 40. Knappe W., Hoża 35, 34-75. Knaster L., Maryńska 2, 43-54. Knaster S., Twarda 15, 29-06. Kobylński F., Włodzimierska 1, 23-70. Kochanowicz S., Grójecka 9. Kochen M., Bracka 5, 82-18. Kociatkiewicz W., Nowy-Swiat 37, 12-76. Koelichen J., Nowy-Swiat 35, 114-85. Koenigstein M., Graniczna 8, 82-56. Kohn A., S-to Jerska 30, 179-00. Kohn H., Marszałkowska 119, 35-52. Kohn S., Orla 15, 61-68. Kolesnikow T., Szczygła 10. Koliński J., Nowo-Jasna 6, 198-15. Kolisko T., Jerozolim. 55, 68-10. Kolakowski F., Widok 20, 121-20. Kolakowski K., Żórawia 13, 110-64. Kon S., Nowogrodzka 36, 61-53. Kon T., Jerozolimka 55., Konarzewska M., Foksal 13. Konwerski S., Wspólna 13. Kopczyński A., Senatorska 30. Kopczyński S., Złota 6, 113-16. Kopeć T., Marszałkowska 113, 78-90. Kopytowski W., Wspólna 15. Koral A., Sienna 18, 191-50. Kornilowicz E., Nowy-Swiat 19. Korwin-Piotrowska E., Wspólna 73. Korybut-Daszkiewicz B., Nowogrodzka 34, 26-70. Korzon T., Zabia 4, 47-80. Kosiński J., Królewska 41, 59-32. Kosmowski W., Marszałkowska 62, 24-18. Kosowski C., Żórawia 31. Kosowski R., Leszczyńska 7a, 41-98. Koterski Z., Górna 4. Kowalewski W., Wolska 4, 8-06. Kowalski F., Wolska 47a, 76-21. Kowalski W., Żórawia 12. Kozerski A., Hortensya 4, 28-70. Kozicki L., Piękna 44. Kozubowski J., Pańska 9. Kralkowski S., Złota 6. Kramsztyk J., Graniczna 4, 20-59. Kramsztyk Z., Nowo-Senatorska 6, 46-96. Krantz L., Nalewki 42, 41-33. Kraushar M., Sienna 9, 44-26. Krauze L., Marszałkowska 127, 49-08. Krąkowski F., Marszałk. 49, 104-30. Krenicki I., Marszałk. 81a, 188-66.

Krenicki J., Marszałk. 90, 114-04. Królikowski W., Długa 8, 154-50. Krukowski G., Zabia 9, 13-15. Krukowski S., Leszno 38, 57-56. Kruszewski A., Daniłowiczowska 14. Kruze F., Jerozolimska 74. Kryński L., Kopernika 15, 185-55. Krysiński A., Wronia 51, 41-34. Krysiński J., Foksal 16. Kryszka A., Szopna 14. Krzyczkowski S., Krzyczkowski A., Targowa 38, 75-28. Kucharzewski H., Miodowa 5, 7-53. Kuczyński A., Złota 26, 31-12. Kukliński I., Hoża 27, 125-83. Kulesza J., Ogrodowa 15, 69-82. Kulikowski M., Mokotowska 11. Kunig I., Marszałkowska 146, 44-20. Kurella E., Marszałkowska 76, 46-30. Kurella T., Chłodna 24, 102-44. Kurtz S., Sienna 22, 196-72. Kusociński Z., Ogrodowa 4, 150-35. Kuszell W., Sowia 2., Kwiatkowski A., Marszałkowska 82. Kwietniewski S., Ogrodowa 11. Landau A., Zielna 15, 191-14. Landau M., Włodzimierska 4, 23-11. Lande A., Złota 47, 74-75. Landstein I., Wspólna 61, 49-14. Laskowski J., Chmielna 20, 62-72. Lassaud K., Marszałkowska 83, 45-28. Lebensbaum M., Prózna 14, 45-01. Lehr W., Długa 21, 74-13. Lejpuner I., Nowolipki 14, 51-01. Leszczyński A., Bednarska 27. Leszczyński A., Marszałkowska 94, 112-66. Leszczyński A., Marszałkowska 127, 23-35. Leszczyński L., Trebacka 4, 90-15. Leśniowski A., Nowogrodzka 19, 24-38. Lewenstern E., Wspólna 53, 191-38. Lewin G., Leszno 34, 81-97. Lewin K., Marszałkowska 62, 178-48. Lewinson J., Grzybowska 2, 75-16. Lewis M., Marszałkowska 81a, 34-83. Leyzerowicz S., Złota 42, 49-80. Lik A., Natolińska 6, 11-66. Lipsztat A., Komitetowa 4, 30-19. Lipsztat J., Karmelicka 1, 29-82. Lipszyc M., Moniuszki 3, 185-25. Lorentowicz L., Marszałkowska 110, 130-30. Löwenstein J., Jerozolimska 72, 103-06. Lubelski M., Elektoralna 13, 34-45. Lubliner L., Marszałkowska 123, 35-08. Luxenburg J., plac Grzybowski 7, 64-24. Łapiński W., Bracka 9, 20-22. Łaski B., Targowa 30. Ławiagin M., Instytutowa 10, 76-02. Łazarowicz K., Jerozolimska 64, 46-79. Łobasow M., Nowowiejska 16. Łogucki A., Nowogrodzka 12, 80-50. Łowicki S., Brzeska 17. Łubieński K., Krucza 43, 124-04. Łuczycki B., Wilcza 24a, 196-48. Łuczyński J., Smolna 10, 132-02. Łukaszewicz G., Aleja Szucha 9., Łuniewski K., Złota 39, 28-08. Łyskawiński S., Nowogrodzka (dom wychowaw.), 16-90. Majewski A., Zielna 9, 46-28. Majewski F., Chmielna 34, 11-77. Majkowski J., Widok 11, 167-44. Majzel B., Nowy-Swiat 17, 76-76. Makowski A., Hoża 30, 131-03. Malcz M., Sienna 18. Maleciński J., Złota 59, 51-42. Maliniak I., Marszałkowska 139, 52-67. Malinowski A., Chmielna 44. Malinowski Fel., Mazowiecka 4, 74-04. Malinowski Franc., Marszałkowska 49., Malinowski S., Marszałkowska 74, 193-20. Maliszewski W., Elektoralna 32, 50-66. Małachowski A., Mokotowska 39. Małkowski A., Kopernika 28. Małow E., Marszałkowska 30, 83-93. Mamrot A., Elektoralna 11, 45-55. Manduk A., Chłodna 68, 55-80. Marczewski E., Wilcza 54, 122-87. Marczewski J., Smolna 36, 13-70. Markiewicz Jan, pl. Warecki 4, 42-00. Markiewicz Józef, S-to Krzyżka 17. Markiewicz S., Natolińska 10, 46-21. Markowski B., Stacya Praga Nadw., 119-86. Markusfeld S., Rymarska 6, 69-04. Maroński S., Topiel 16. Mastickij G., Sadowa 14, 50-98. Matusewiczówna

J., Smolna 12. Matuszkiewicz M., Zórawia 13, 106-12. Mayzel Wacł., Marszałkowska 97a, 56-56. Mazaraki K., Jerozolimska 68, 50-03. Mazurek J., szpital na Pradze. Mazurkiewicz J., Wilcza 44. Mejer A., Radzywińska 32. Messing Z., Marszałkowska 146, 64-29. Mesz A., pl. Grzybowski 7, 169-75. Mesz N., Marszałkowska 129, 199-90. Meszorer-Goldewajg Ludwika, Szkolna 1, 127-74. Meyer F., Wspólna 15. Meyerson S., Graniczna 10, 48-70. Męczkowski W., Chmielna 25, 90-80. Mężynski J., Marszałkowska 110. Michalewski L., Wspólna 19. Mierzejewski W., Wspólna 4. Miklaszewski W., Hoża 26. Mikulski S., Chmielna 32. Miłodrowski S., Grzybowska 64, 90-31. Mincer A., Nowogrodzka 34, 72-30. Minkiewicz K., Twarda 28, 46-25. Mintz S., Graniczna 8, 32-58. Miszewski S., Kopernika 43, 68-41. Mleczo W., Szpitalna 12, 151-75. Moczulski J., Smolna 13, 109-20. Mokrzycki A., S-to Krzyżka 20, 64-02. Moniuszko E., Chmielna 43, 127-34. Monsiorski Z., Wspólna 42, 126-15. Mucha I., Bracka 3, 65-72. Muszalski C., Zórawia 23, 111-11. Muszyński S., Widok 14, 84-80. Mutermilch J., Miodowa 19, 52-77. Mutermilch S., Marszałkowska 127, 44-83. Nadelman R., Prózna 14, 94-26. Natanson Alb., Wielka 51, 75-24. Natanson Ant., Bracka 16, 5-01. Nauman A., Koman A., Koszykowa 7, 1-87. Nawrocki S., Zielna 5, 9-69. Nawrocki W., Żelazna 79. Nawroczyński R., Hoża 66. Neufeld Bronisława, Orla 6. Neugebauer F., Leszno 33, 43-04. Niedzielski K., Leszno 88. Nisenson D., Dzielna 11, 31-01. Nowacki L., Zórawia 13, 45-46. Nowaczek S., Nowogrodzka 41. Nowakowski A., Marszałkowska 111, 104-45. Nowakowski W., Hoża 23. Nowicki J., Krucza 10. Nusbaum H., Marszałkowska 99, 63-18. Oberfeld J., Wielka 33. Oderfeld H., Sienna 5, 42-42. Olbrycht W., Chłodna 36. Ohtuszewski W., Piękna 13. Opęchowski J., Wilcza 33. Oppenheim S., Zabia 3, 65-65. Orgelbrand S., Marszałkowska 79. Orłowski E., Hoża 15, 116-66. Orłowski S., Krucza 29, 99-65. Orzeł K., Nowy-Swiat 60, 45-66. Osiński E., Wilcza 16, 86-33. Ostaszewski L. K., Targowa 16, 66-33. Ostrzycki K., Powązkowska 12. Otto C., Nowogrodzka 10, 131-70. Pacanowski H., Widok 8, 76-52. Paderewski Z., Hoża 50, 12-81. Palmirski W., Koszykowa 17, 24-43. Papierny A., Marszałkowska 99, 76-80. Papierny M., Twarda 11. Paschalis Michalina, Wspólna 54a. Paszkiewicz L., Targowa 33 (Praga). Paszkiewicz W., Kaliksta 21, 47-30. Paszkowski S., Hoża 16, 51-15. Patocki A., Nowowiejska 19. Pawiński J., Krak.-Przedmieście 30, 49-40. Pawlikowski K., Nowogrodzka 24, 15-63. Pawłowski J., Marszałkowska 81, 103-25. Pechkranc S., Orla 5, 24-32. Perdzyński C., Sosnowa 12. Peszke J., Bracka 8. Piasecki W., Wiejska 18. Piętkowski B., Bielańska 14, 63-63. Piotrowski J., Marszałkowska 90, 51-95. Płużański L., Nowy-Swiat 37, 95-65. Pniewski K., Wilcza 28. Podczaski T., Elektoralna 32, 61-10. Polak J., Nowogrodzka 82, 60-06. Polański W., Wspólna 44, 50-61. Polikier B., Twarda 24. Popiel W., Nowogrodzka 26, 27-21. Popławska S., Wielka 36, 9-59. Portner S., Ujazdowska 22, 30-23. Porydzaj S., Wspólna 24. Poznański A., Sto Jerska 18, 75-95. Poznański J., Kotzebue 4. Poznański M. M., Ujazdowska 29, 108-22. Pręczkowski S., Hoża 23. Pręgowski P., Ujazdowska 35. Pruszyński

J., Marszałkowska 113., 27-26. Przewoski E., Nowy-Swiat 27. Przyborowski J., Podwale 12. Przyborowski M., Bednarska 22, 72-32. Przychodźki E., Nowowiejska 21. Przygoda W., Dzika 1, 142-60. Przyrembel M., Sadowa 14, 193-88. Pstrokoński J., Warecka 3. Puławski A., Żórawia 22, 25-75. Pupko S., Franciszkańska 12, 105-64. Purytz M., Moniuszki 6, 190-48. Puszkina P., Chmielna 14, 75-99. Pyrz A., Marszałkowska 120, 62-54. Radziszewski S., Chmielna 64. Radziwiłłowicz R., Bracka 18, 16-60. Rakowiecki T., Wolska 35. Rapczyński E., Żelazna 29, 171-57. Rapoport A., Elektoralna 21, 110-11. Rappel E., Elektoralna 15, 52-75. Ratul W., Żórawia 3, 95-94. Raum J. R., Bracka 5, 12-99. Rechniewska W., Mokotowska 26, 66-86. Reichstein E., Marszałk. 149, 42-17. Rejchman M., Marszałk. 51, 24-59. Rejs I., Foksal 13, 35-92. Reklewski W., Wspólna 64, 119-74. Rembieliński S., Żórawia 23, 28-50. Reszal E. A., Ś-to Krzyska 48, 170-15. Reutt T., Widok 20, 28-33. Rittenberg S., Senatorska 10, 46-40. Rklicki L., Krak.-Przedmieście 72. Rodys W., Ordynacka 9, 72-45. Rogalewicz J., Książęca 4. Rogoziński P., Ciepła 9, 21-19. Rom Z., Leszno 41, 185-82. Rontaler S., Marszałkowska 127, 56-58. Rosen Z., Marszałkowska 95, 184-12. Rosenberg J., Chłodna 7, Rosenstadt J., Leszno 29, 61-26. Rosental A., Bonifaterska 12, 8-04. Rosenthal J., Długa 46, 63-42. Rosenthal K., Marszałkowska 72, 50-49. Rostkowski A., Żórawia 17, 1-06. Roszkowski M., Zielna 11, 21-84. Rothlewi H., Dzika 21, 106-68. Rotstadt J., Moniuszki 3, 86-52. Rottermund S., Erywańska 8, Robin W., Chmielna 34, 73-01. Rubinrot S., Graniczna 10, 103-58. Rubinstein L., Ś-to Krzyska 17, 192-70. Rudziński W., Złota 3, 18-46. Rychliński K., Chmielna 10, 27-18. Rychter S., Ś-to Krzyska 8, 22-80. Rydzikowski W., Nowy-Swiat 44, 53-35. Rylko M., Nowogrodzka 16, 49-55. Rywosz D., Nowiniarska 4. Rzeczniowski L., Krak.-Przedmieście 5. Rzepko J., Nowogrodzka 58. Rzętkowski K., Marszałkowska 78, 108-01. Sachs E., Kruca 47a. Sadkowski Cz., Hoża 30, 171-58. Sadkowski H., Grzybowska 56. Sadowski M., Krak.-Przedmieście 7, 8-96. Salberg E., Widok 11. Salberg Janina, Złota 47, 169-80. Samet M., Dzika 1, 116-91. Saski W., Marszałkowska 77, 109-76. Sawicki Br., Bracka 16, 80-18. Sawicki W., Królewska 7, 36-20. Schayer E., Chmielna 11, 36-49. Schoeneich W., Wilcza 10. Serkowski S., Ś-to Krzyska 16, 113-38. Severin G., Szkolna 3, 29-89. Sędziak J., Erywańska 10. Sędziuk K., Wspólna 25, 68-82. Siejanowski W., Hoża 39a. Siemieński J., Piękna 47a. Sieragowski P., Plac Zielony 1. Siergiejew P., Sienna 19. Sierpiński K., Marszałkowska 73, 103-99. Sierpowski J., Marszałkowska 97, 56-02. Sikorski A., Piękna 30. Sinołcki R., Nowy-Swiat 43, 115-20. Skabowski T., Sienna 14, 144-04. Skarzyński K., Wspólna 13. Skiba-Zborowska Marya, Marszałkowska 77. Skłodowski J., Plac Ś-go Aleksandra 2, 46-23. Skowroński R., Rysia 1, 78-95. Ślaski J., Marszałkowska 40, 8-89. Sławiński Z., Kruca 46, 58-75. Słonimski St., Niecała 4. Smiechowski A., Nowo-Senatorska 6, 65-14. Smiechowski Wł., Długa 20. Smoleński J., Kruca 6, 82-07. Smoleński W., Nowogrodzka 36, 153-11. Smoniewski W., Boduena 5. Smużyński F., Krak.-Przedm. 24, 8-02.

Sobierański J., Żórawia 6. Sobociński F., Wilcza 21. Sobolewski Al., Nowogrodzka 2a, 103-20. Sokołowski Alfred, Mazowiecka 6, 20-72. Sokołowski K., Wspólna 45, 101-98. Sokołowski T., Żórawia 47, 150-14. Solman T., Jerozolimka 63, 13-72. Solonowicz-Frejman Bronisława, Leszno 28, 75-15. Sołowiejczyk A., Tlomackie 3, 47-71. Sommer F., Królewska 3, 20-98. Sowiński W., Wilcza 18. Spielrein A., Kapucyńska 5, 73-36. Spielrein J., Elektoralna 4, 65-41. Springer M., Marszałkowska 142, 179-53. Srebrny Z., Czysła 6, 52-51. Staniszewski Wł., Wspólna 29, 45-73. Stankiewicz Cz., Złota 3, 70-75. Stankiewicz Wł., Królewska 7. Starkiewicz Wł., Marszałkowska 76, 103-05. Stefanowicz M., Nowowiejska 9. Stein L., Brukowa 32, 116-15. Steinkalk Z., Dzika 9, 74-69. Sterczyński A., Marszałkowska 53, 45-60. Sterling Wacł., Ś-to Krzyska 16, 50-82. Sterling Wład., Boduena 1, 169-18. Stepniowski T., Zielna 15, 37-65. Stromfeldt Al., Hoża 66. Stróżewski K., Kruca 44, 39-72. Suchcicki T., Leszczyńska 6a., Sufozyński R., Piękna 50. Sunderland J., Długa 26, 64-06. Świątecki J., Sosnowa 10, 46-24. Świątecki Wł., Włodzimierska 2, 90-94. Świder S., Dzika 15, 197-14. Świeca H., Podwale 11. Świętochowski I., Kruca 15, 74-78. Szczerbak A., Instytutowa 3. Szembryński M., Włodzimierska 15a. Szelest M., Czerniakowska 83, 195-26. Szemioth W., Widok 23. Szeniak I., Pańska 26. Szereszewski S., Chłodna 37, 190-81. Szerszyński B., Złota 49, 97-81. Szerypo R., Marszałkowska 52, 68-84. Szleifstein-Donatt J., Marszałkowska 81a., Szmakfefer K., Włodzimierska 11. Sznabl A., Prózna 10, 187-00. Sznabl J., Krak.-Przedmieście 59, 99-34. Szpanbok A., Al. Jerozolimka 93, 186-93. Szpikowski R., R., Nowogrodzka 28. Szreder W., Nowy-Swiat 43, 45-71. Sztayner Chmielna 21. Szulce-Smiarowska J., Wilcza 42, 103-38. Szumański W., Chmielna 31, 26-79. Szwajcer J., Zielna 11, 21-84. Szware A., Chłodna 30. Szybowski B., Złota 35, 83-12. Szymański B., Elektoralna 34, 104-15. Szymański S., Szopena 15, 106-90. Szyszło W., Chmielna 10. Taczanowski W., Marszałkowska 27, 56-26. Tannenbaum L., Nowogrodzka 39. Tartakowski, Marszałkowska 145. Turszner L., Twarda 11, 178-04. Thieme A., Hoża 40, 48-84. Thursz D., Chłodna 15, 41-59. Tolwiński K., Złota 56a. Tomaszewicz-Dobrska A., Królewska 10. Troickij P., Piękna 7, 25-83. Tryjarski E., Aleja Jerozolimka 64, 116-09. Trzeciński T., Marszałkowska 85, 148-20. Tuchendler A., pl. Saski 5, 62-87. Tuchendler M., Chmielna 38, 119-87. Tumpowski A., Złota 27, 159-73. Turbiarz M., Wązka 1, Turkiewicz E., Złota 48, 10-31. Turski T., Wilcza 56. Tuz S., Twarda 55a. Tymieniecki E., Marszałkowska 54, 72-57. Tyrchowski W., Marszałkowska 68, 80-10. Tyszkiewicz W., Kruca 14. Uliński H., Jerozolimka 23, 186-68. Uściński E., Polna 48. Uzdanski S., Leszno 44. Wabalas B., Chmielna 29. Wagner K., Krak.-Przedm. 19, 51-51. Waldenberg A., Grzybowska 15, 83-78. Waldenberg H., Krak.-Przedm. 15, 101-13. Wandel K., (Mokotów), Sandomierska 2. Wapiński I., Nowo-Senatorska 10, 9-42. Wasilewski R., Marszałkowska 45. Wasiljew M., Włodzimierska 6, 45-84. Watraszewski Ks., Książęca 2, 8-03. Wawelberg G., Graniczna 4, 110-09. Weber J., Chłodna

39, 63-33. Weinkiper H., Nowolipki 12, 99-40. Weisberg-Biszofswerderowa B., Marszałkowska 113, 90-74. Weisblat J., Marszałkowska 142, 53-65. Wejnert B., Marszałkowska 55, 115-12. Wejssel A., Chłodna 35, 195-80. Wernic L., Jerozolimka 80, 194-90. Wertenstein J., S-to Jerska 22, 73-17. Wertheim A., Krucza 47a, 81-95. Wesolowski W., Złota 14, 56-11. Wielobycki T., Nowogrodzka 31, 196-60. Wielowieyski S., Smolna 28, 17-52. Wierzbicki J., Wspólna 51. Więckowski W., Oboźna 10, Wikarski W., Prosta 4. Wilczyński T., Krucza 31, 185-45. Winawer A., Nowo-Sienna 2a, 21-63. Winawer F., Zabia 3, 40-17. Winawer E. M., Kotzebue 4, 5-13. Winiarski J., Marszałkowska 62, 61-82. Wislocki K., Widok 7, 60-10. Wiśniewski J., Zielna 29. Wisznicki S., Foksał 14. Witkowski S., Widok 3. Wizel A., Sienna 1E, 81-47. Wnukowski A., Targowa 35, 63-48. Wojciechowski J., Chmielna 30. Wojtkiewicz B., Nowo-Wielka 23, 192-80. Wolfson M., plac Grzybowski 7, 184-64. Wolska-Rościszewska W., Piękna 41. Wołyński J., plac. Warecki 6, 82-40. Wójcicki I., Stare Miasto 17. Wortman I., Senatorska 10, 110-18. Wóycicki D., Wiejska 18. Woźnicki J., Mokotowska 19, 40-40. Wretowski T., Hoża 24, 135-88. Wróblewski J., Nowogrodzka 9. Wróblewski R., Wilcza 33, 104-50. Wulfson Z., Ujazdowska 4, 106-67. Wurcelman D., S.-Jers. 16. Wenulet F., Długa 49, 39-97. Zaborowski S., Jerozolim. 58, 62-22. Zacharewicz A., Marszał. 145, 70-52. Zakrzewski W., Wilcza 42, 187-90. Zakrzewski Z., Targowa 33, 434. Zalcman W., Dzika 17. Zaleski B., Marszałkowska 77. Zaleski K., Nowogrodzka 21. Załuska J., Wspólna 34. Zamenhof H., Senatorska 36, 40-29. Zamenhof Leon, Marszałkowska 143, 112-25. Zamenhof Ludw., Dzika 9, 24-78. Zapasiewicz A. M., Wolska 47a, 192-24. Zaremba W., Krochmalna 51, 125-10. Zawadzki A., Sienna 8, 28-00. Zawadzki J., Jerozolimka 68, 12-64. Zawadzki St., Nowo-Aleksandryjska 10 (Mokotów), 47-38. Zawadzski-Swiatopełk W., Marszałkowska 76, 46-53. Zbrowski J. M., Elektoralna 12. Zdanowicz S., Piękna 32, 70-70. Zembrzusi L., Nowogrodzka 26, 75-77. Zembrzusi L., Nowogrodzka 26, 75-77. Zembrzusi S., N.-Wielka 17, 41-55. Zielińska A., Wspólna 54a. Zieliński E., Senatorska 4. Zieliński K., Szeroka 38, 12-74. Ziemiński B., Marszałkowska 136, 43-50. Zimmerman A., Hoża 7, 197-25. Zięciakiewicz A., Marszałkowska 110, 61-50. Złotowska R., Dzielna 18. Zubowicz J., Wilcza 22, 69-86. Zunge S., Chłodna 22, 167-94. Zweigbaum M., Zielna 22, 30-79. Zylberman A., Złota 47, 44-78. Żeliński J., Zielna 7, 64-00. Żenczykowski W., Piękna 13, 103-07. Zera T., Bracka 16. Żernoklejew A., Nowogrodzka 46, 137-03. Żorawski E., Piękna 16a. Żurkowski A., Marszałkowska 77, 57-30. Żurkowski W., Hoża 40, 27-29.

NESTOR KSIĘGARZY POLSKICH

ś. p. ROBERT WOLFF.

W dniu 20 sierpnia r. bieżącego w Sopotach nad Bałtykiem, gdzie bawił dla wzmocnienia wątlejących sił, steranych pracą długiego żywota, zamknął oczy na zawsze ś. p. Robert Wolff, współzałożyciel wielkiego domu księgarsko-wydawniczego, nestor księgarzy polskich, zasłużony obywatel kraju, dobry syn ziemi ojczystej. Zmarły wydawca od lat najmłodszych poświęcił się księgarstwu i poznał je znakomicie, pracując w znanym niegdyś szeroko domu księgarskim Friedleina. Urodzony w Zgierzku w 1833 roku jako syn miejscowego fabrykanta sukna, od wczesnej młodości, w ciężkim trudzie codziennych zajęć uzupełniał wykształcenie swoje pilnie i rozumnie, z zapalem prawdziwym oddając się ukochanemu zawodowi. Prędko, bo już w 1857 r., wraz z przyjacielem i kolegą, współtowarzyszem pracy fachowej, ś. p. Gustawem Gebethnerem, zakłada Robert Wolff, rozporządzając niewielkimi środkami, księgarnię własną przy ulicy Krakowskie-Przedmieście, róg Czystej, i prowadzi ją z coraz większym powodzeniem, nie ustając ani na chwilę w staraniach o rozwój firmy, przez lat z górą pięćdziesiąt. To długie, pracowite, znojne a owocne półwiecze wiąże się w zaraniu swem z pięknem, jaśniejącem tak czysto w dziejach krajowych nazwiskiem Andrzeja Zamoyskiego. Prezes Towarzystwa Rolniczego, czcigodny i dostoyny krzewiciel polskiego handlu i przemysłu, mecenas oświaty krajowej, znając wybornie zalety młodych kierowników firmy, powierzył im skład Roczników Towarzystwa Rolniczego. W tym ważnym dla młodocianej księgarni fakcie tkwił zaród późniejszej jej tak wielkiej popularności w całej Polsce. Zaszczyciona zaufaniem i poparciem „Pana Andrzeja“, tak popularnego i lubianego w kraju, księgarnia, od początku swego

istnienia zyskała sobie liczne szeregi przyjaciół w kołach ziemiańskich. I zachowała ich po dzień dzisiejszy.

Jaką rolę odegrała firma Gebethner i Wolff w dziejach umysłowości polskiej wie o tem każdy inteligentny człowiek, każdy, kto jakąkolwiek ma styczność z książką polską. Duszą księgarni, jej *spiritus movens* był właśnie ś. p. Robert Wolff. On to z fenomenalną swą pamięcią, z niesłychaną pracowitością, z niegasnącem do śmierci umiłowaniem zawodu, z poczuciem ciężącego na nim obowiązku i odpowiedzialności przed krajem i społeczeństwem za dobroć wydawanych przez firmę książek, on to był właśnie filarem, na którym wspierał się dom wydawniczy.

A wszystko, co wydawał ś. p. Robert Wolff, godne było rozpowszechnienia i ku pożytkowi ogólnemu skierowane: firma Gebethner i Wolff niema na sumieniu ani jednej książki złej, a tembardziej szkodliwej.

Ś. p. Robert Wolff, przyjaciel Moniuszki, Anczyca, Chęcińskiego, Szymanowskiego, pierwszy wydawał i spopularyzował dzieła nieśmiertelnego twórcy „Strasznego Dworu“, pierwszy też zachęcił wybitnych, utalentowanych autorów do kreślenia książek dla młodzieży i dzieci, dając impuls do wzbogacania piśmiennictwa w tym tak ubogim kierunku.

Czynny do ostatnich dni życia, niezwykle żywy, uprzejmy, miły, towarzyski, dobry, kochany przez wszystkich, którzy go znali bliżej, szanowany i lubiany przez każdego, kto miał z nim styczność, zeszedł ze świata, spełniwszy zamierzone dzieła, pozostawiając ukochaną i wypiastrowaną firmę w pełni zasłużonego rozwoju. Kraj, którego zacnym był obywatelem, wpisze jego nazwisko do szeregu zasłużonych swych synów, a piśmiennictwo ojcyste nie zapomni nigdy Roberta Wolffa, z imieniem którego wiąże się wszystko to, co ma najpiękniejszego skarbiec poezyi i prozy polskiej.

Cześć jego pamięci! Niech odpoczywa w pokoju.

ZAKOŃCZENIE.

to ukończyliśmy książkę układaną pilnie z materiałów skrzętnie zbieranych, z artykułów pisanych z poczuciem rzetelnej ich potrzeby, i wypuszczamy ją w świat, oddajemy do rąk czytelnikowi polskiemu z wiarą, że wydawnictwo nasze stanie się nie tylko czynem pożytecznym, ale miłym przyjacielem polskiego domu, niezbędnym poprostu w ciągu dni pracy i rozrywki, troski i uciechy, słowem we wszystkich okolicznościach życia każdego myślącego Polaka.

Rocznik Gebethnera i Wolffa wychodzi po raz pierwszy i jest ogniwem naczelnem w całym długim łańcuchu roczników podobnych, coraz lepszych, coraz doskonalszych, coraz trafniej odpowiadającym żądaniom ogółu i potrzebom społeczeństwa. Zrobiliśmy co można było. Teraz, oglądając rzecz wykonaną, widzimy pewne braki, niektóre luki, ale jednak sprawiedliwość i bezstronność wyznaczyć nakazuje, że wydawnictwa tego typu kraj nasz dotychczas nie po-

siadał, że jest to książka, zawierająca mnóstwo informacji koniecznych, obrobionych po literacku, a dotyczących przede wszystkim naszego życia narodowego.

Tyle o sobie. Teraz do Ciebie, Czytelniku, zwracamy się nie z prośbą o poparcie, bo zbyt poważnie traktujemy robotę naszą, abyśmy ją reklamować musieli. Nie! my chcemy tylko, żebyś z rozwagą przeczytał te karty, a gdy zobaczysz i zrozumiesz, że pospolite dobro ma ta książka przede wszystkim na celu, wtedy co roku wyczekiwać będziesz rocznika naszego, życząc mu *ad multos annos*.

Wydawnictwo Rocznika
Gebethnera i Wolffa.

Abbas II, 226.
Abdul Akh 226.
Abisynia 226.
Adams 187.
Adolf Fryd., 226.
Adresy znajom., 129.
Adwokaci, 352.
Aerolity, 193.
Aeroplany, 307.
Afganistan, 226.
Akamaldin, 226.
Albert, 226.
Albrecht, 226.
Aldebaran, 196.
Aleksandrów 172.
Aleksander I, 234.
Alfaro, 226.
Alfons Kr., 218.
Altair, 196.
Altenberg H., 228.
Ameryka Półn., 151.
Analiza spektr., 198.
Andorra, 226.
Andromeda, 199.
Anhalt, 226.
Annam, 226.
Apuchtin 141.
Archangielsk, 172.
Argentyna 206.
Ariel, 191.
Arktur, 196.
Arrest d" 194.
Askenazy Sz., 234.
Astrachan, 172.
Astronomia, 159.
Ateny, 172, 212.
Atmosfera, 168.
Australia, 223.
Austria, 151.
" Górna, 207.
" Dolna, 207.
Austro Węgry, 206.
Badecki K., 230.
Badenia, 207.
Baku, 172.
Balicki A. E. 231, 232.
Balony, 306.
Bataban M., 233.
Bandrowski St., 253.
Barclay, 226.
Bartkiewicz Z., 250.
Bartoszewicz K., 3 i 2, 234.
Baumfeld A., 231.
Bawaryja, 208.
Belgia, 209.
Belgrad, 220.
Belmont L., 236, 252

SKOROWIDZ

ważniejszych przedmiotów, zawartych w „Roczniku.”

Berlin, 172, 216.
Bern, 221.
Biela, 194.
Bielizna do prania, 130.
Bismark Ks., 137.
Bliźnięta 200.
Bochenek A., 237.
Bogacki F., 237.
Bolidy, 193.
Boliwia 226.
Borneo, 226.
Borowski M., 237.
Borys Ks., 210.
Brazylia, 150, 151, 209.
Brorsen, 194.
Brodziński K., 230.
Brooks, 194.
Bruksela, 173.
Bruner L., 237.
Brunświk, 226.
Brückner A. 232.
Brześć Lit., 172.
Brzozowski St., 236.
Bucewicz N., 232.
Bucharą, 226.
Budapeszt, 172.
Bukareszt, 219.
Bukowina, 147, 207.
Bukowiński Wt., 254.
Bulgaria, 209.
Buzek J. 36.
Cabrera E., 226.
Carmen Silva 219.
Cefeusz, 199.
Centaur, 196.
Centnerszwer M., 237.
Ceres 189.
Cetynia, 210.
Charków, 172.
Chicago 172.
Chili, 226.
Chiny, 210.
Chiwa, 226.
Clairant, 192.
Cierniewski L., 229.
Chlebowski Br. 229, 250.
Chłędowski K., 235.
Chłopicki gen., 8.
Choiński—Jeske T., 252.
Chodowiecki D., 8.
Chorwacja, 207.
Chołkowski St. Ks., 234.
Chrystiania, 217.
Chrzanoski Ign. 230, 231.
Chrzanoski Poray W., 253.
Chulalongkorn I, 226.
Co czytać, Calend.

Co grać, Calend.
Costa Rica, 226.
Czarnogórze, 210.
Czartoryski Adam, 9.
Czechy, 207.
Czermak W., 232.
Częstochowa 172.
Czynności życiowe, 145.
Czyński, 147, 150, 151.
Dalmacja, 207.
Dania 211.
Darmsztad, 213.
Davila M., 226.
Dąbrowski St. 233.
Deimos, 191.
Deneb, 200.
Deucher A. 222.
Dębiński K. Ks. 235.
Diaz, 226.
Dietrich, 10.
Dione, 191.
Dla pamięci, 128.
Dla współpracowników 181.
Dni roku, 161.
Dochody i wydatki calend.
" zebranie 124.
Dorpat, 172.
Drezno, 172, 219.
Drukarnia Jezuicka, 8.
" Nadworna, 8.
" Pijarska, 8.
Drzymała, 139.
Dubiecki M. 235.
Dufour, 8.
Dybowski R., 231.
Dzieduszewski W. hr., 236.
Edward Kr., 224.
Egipt, 223, 226.
Ekwator 226.
Elipsy, 189.
Emigracja, 152, 153.
Encelades, 190.
Encke, 194.
Ernest II, 226.
Ernst M., 237.
Eros, 189.
Erydan, 196.
Europa II, 190.
Fallières Armand, 213.
Faye, 194.
Figueroa Alcorta 206, 226.
Ferdynand Bulg., 210.
Ferdynand Rum., 219.
Filip ks., 224.
Finlay, 194.
Finlandya, 142.

- Folkierski Wł. 237.
 Francya 212.
 Frenkiel M., 264, 265.
 Fryderyk August, 226.
 " Franc. III, 226.
 " Waldeck, 226.
 " Wilhelm, 217.
 Gabryl Fr., 237.
 Galicya 136, 152, 207.
 Ganimed 190.
 Gawalewicz M., 253, 256, 258, 260.
 Gawiński A., 235.
 Gąsiorowski Wacł. 251.
 Gdańsk, 172.
 Gembarszewski Br. 234.
 German J., 253.
 Glatman L., 233.
 Gliński K., 251.
 Glücksberg Natan, 11.
 Gołębiowski L., 10.
 Gomez, 226.
 Gorycy, 207.
 Gostomski W. 231.
 Górski Artur, 228.
 Grabowski T., 229.
 Grabowski Ign.
 Grecya, 212.
 Grenlandya, 211.
 Greenwich, 173.
 Grimaldi, 216.
 Grodno, 172.
 Groombridge, 195, 196.
 Groll M., 7.
 Grunwald, 232, 233.
 Guatemala, 226.
 Gubrynowicz W., 228.
 Günther Karol, 226.
 Gustaw Adolf, 222.
 Gwiazda biegunowa 196.
 Gwiazdy spadające, 193.
 " stałe 193.
 Hafid, M. A. 226.
 Haga, 214.
 Hahn W., 228, 229.
 Haiti, 226.
 Halley, 191, 194.
 Hamburg, 173.
 Hamud, S. A., 226.
 Handelsman S. M. 233.
 Harunomija Ks. 215.
 Heller 259.
 Henryk XXIV. 226.
 " XIV, 226.
 Herbaczewski Szczęs., 253.
 Herkules, 200.
 Herschel W., 187.
 Hessya, 213.
 Hiszpania 213.
 Hoesick F. 230.
 Holandya, 214.
 Holmes 194.
 Honduras, 226.
 Humbert, 225.
 Hurko, 141.
 Hygiena calend.
 Hyperion 191.
 Imiona Świętych 118.
 " Słowiańskie 122.
 Indy 196.
 Instytuty szczep. ospy, 352.
 Irlandya 223.
 Islandya 211.
 Istria 207.
 Izba państw., 142.
 Jabłonowski A., 233.
 Jabłonowski W., 231.
 Jadwiga Królowa, 232.
 Jan II, 226.
 Jan Kazimierz, 234.
 Jankowski Cz. 273.
 Jankulio, 141.
 Janowski L., 229.
 Japet, 191.
 Japonia, 215.
 Jarosław z Bratkowa, 232.
 Jaroszyński T., 248.
 Jaworski R., 253.
 Jeleńska M., 252.
 Jellenta C., 231.
 Jelska Ory, 253.
 Jerzy, 226.
 " II, 226.
 Jerzy Hesi, 213.
 " Saski, 220.
 " Serbski, 220.
 Jo, 190.
 Jowisz, 187.
 Julianna ks., 215.
 Juno, 189.
 Kair, 173.
 Kalendarzy historia, 1.
 Kalisz, 172.
 Kallenbach J., 228, 230.
 Kallisto, 190.
 Kambodża, 226.
 Kanada, 223.
 Karbowiak A., 235.
 Karol Edward, 226.
 Karyntya, 207.
 Kassiopea, 196.
 Kastor, 201.
 Kasprowicz J., 261.
 Katarzyna II, 234.
 Kazań, 172.
 Kazimierz Wielki, 233.
 Kepler J., 188.
 Kielce, 172.
 Kijów, 172.
 Klaczko J., 231.
 Kleiner J., 229.
 Kłopotowski Ig. ks., 233.
 Knake Zawadzki, 262.
 Koch J. L., 9.
 Kochanowski J. K., 235.
 Kolumbia, 226.
 Komety, 191.
 Kom. kolonizacyjna, 138.
 Kompas, 175.
 Konar, A., 252.
 Koneczny J. Z. 229.
 Konfucyusz, 215.
 Kongo, 226.
 Konopczyński Wł., 234.
 Konopczyński T., 252, 264.
 Konopnicka M., 247.
 Konstanty ks., 212.
 Konstanty W. ks., 234.
 Konstantynopol, 222.
 Kopenhaga, 173, 211.
 Korbut J., 230.
 Korea, 226.
 Korona, 200.
 Kościół katol., 234.
 Kosiakiewicz W., 273.
 Kotarbiński J., 231.
 Korzon T., 232.
 Kościuszko, 232.
 Koza (Kapela), 196.
 Kozłowski Wł. M., 237.
 Kraina, 207.
 Kraków, 173.
 Kramsztyk St., 237.
 Krasieński Zygm., 230.
 Krasnar Al., 235.
 Krechowiecki A., 231.
 Kreta, 226.
 Kridl M., 230.
 Kronika Rodzinna, 127.
 Król. Polskie, 141, 142, 152,
 Kruska ks. 150.
 Kryński A., 232.
 Kryński M. 232.
 Krystian ks., 211.
 Krzemieński St., 230.
 Krzywicki L., 236.
 Księżyc, 177.
 Kuba, 226.
 Kubala L., 234.
 Kulczycki L., 235.
 Kulikowska M., 253.
 Kurnatowski J., 236.
 Kurpiel M. A., 234.
 Kursy wyższe w War., 283.
 Kurjer Warszawski, 264,
 271, 272.
 Lalande, 192, 196.
 Lange A., 246.
 Laskowski K., 254.
 Lechita, 233.
 Lecznice, 352.
 Legua, 226.
 Lekarze, 359.
 Lelewicz, 259.
 Lemański J., 252, 253.
 Leopold IV, 226.
 Lepante, 192.
 Leverrier, 187.
 Lewkowicz J., 237.
 Liberya, 226.
 Liechtenstein, 226.
 Ligber J., 9.

- Limanowski B. 235.
 Lippe, 226.
 Lizbona, 173, 218.
 Londyn, 173, 223.
 Lorentowicz J., 231.
 Loret M., 234.
 Lubecki K., 232.
 Lubicz St. 236.
 Lublin, 172.
 Ludność niemiecka, 148.
 Ludność żydowska, 149.
 Ludwik ks. Monaco, 216.
 Luksemburg, 215.
 Lunety 200.
 Lutnia, 200.
 Lutosławski W., 236, 237.
 Lwów, 173.
 Łabędź, 196.
 Łada K., 233.
 Łódź, 172.
 Łomża, 172.
 Łoś, J. 231.
 Łódźko chorego, 299.
 Łubieński M., 253.
 Łucki A., 230.
 Łuniński, 235.
 Macierz Polska, 229, 232.
 Maciecha dr., 148, 149, 153,
 277, 278.
 Madryt, 173, 213.
 Malietoa, 226.
 Mała Niedźwiedzica, 199.
 Małyszew, 264.
 Markowska M., 263.
 Marokko, 226.
 Mars, 187, 189.
 Marya ks., 216.
 Marylski Łuszczewski, 233.
 Matuszewski Ign., 229.
 Maykowski St., 229.
 Meyet L., 229.
 Meklemburg Schwerin, 226.
 Strelitz, 226.
 Meksyk, 226.
 Merkury, 186.
 Meteory, 191.
 Mglawice, 193.
 Miary, 112, 113, 114.
 Michałowski Z., 253.
 Miciński T., 251.
 Milewski J., 235.
 Minkowicz-Wysoczański B.
 259.
 Mińsk, gub., 172.
 Mimas, 190.
 Mirza M. Ali 226.
 Mizar, 201.
 Mitzler, 8.
 Młodziejowska Nuna, 258.
 Mniszek H., 253.
 Mochnacki M., 231.
 Moja biblioteka, 125.
 Monaco, 216.
 Monety, 115, 116.
 Montes, 226.
 Montt, 226.
 Morawy, 207.
 Morawski K., 231.
 Moskwa, 172.
 Mossoczowa M., 229.
 Moszyński J., 234.
 Mrozowicka J., 253.
 Nalepiński T., 253.
 Nałkowska-Rygier, 252.
 Nasr bej, 226.
 Navero, 226.
 Neapol, 173.
 Negus, 226.
 Nehring Wł., 231.
 Nepal, 226.
 Neptun, 157.
 Netto J., 10.
 New York, 173.
 Niemcewicz J. U., 234.
 Niemcy, 216.
 Nikaragua, 226.
 Niztsch K., 231.
 Norwegia, 217.
 Norwid Cypr., 231.
 Nowaczyński A., 248.
 Nowosilcow, 234.
 Nusbaum J., 237.
 Obaldia, 226.
 Oberon, 191.
 Obiady jarskie, calend.
 Obiektyw, 202.
 Odesa, 172.
 Odległ. gwiazd., 195.
 Offmański M., 232.
 Olaf ks., 217.
 Olbers, 194.
 Oldenburg, 226.
 Opieński H., 235.
 Orkan Wł., 252.
 Orzeszkowa E., 231, 247.
 Ostrowska Br., 254.
 Ostrowski St., 251.
 Pachonński H., 233.
 Pallas, 189.
 Panama, 226.
 Papiestwo, 217.
 Paragwaj, 226.
 Paralaksa, 195.
 Parana, 150.
 Paryż, 173, 212.
 Pawlicki S. Ks., 236.
 Pawlikowski J. G., 229.
 Pawlikowski T., 259.
 Persya, 226.
 Perm 226.
 Peçanha Nilo, 209.
 Perzyński W., 250.
 Phoebe, 191.
 Phobos, 190.
 Piątkowski H., 252.
 Pieniążek Cz., 232.
 Pierścienie, 190.
 Pilat R., 231.
 Pini T., 228.
 Piotrków, 172.
 Planety, 187.
 Płock, 172.
 Podhorska J., 253.
 Pokój chorego, 295.
 Południk, 165.
 Pons Brooks, 194.
 Poptawski J., 258.
 Portugalia, 218.
 Porady dla gospod., calend.
 " „myśliwych „
 " „ogrodników „
 " „rolników „
 Port Artura, 142.
 Pory roku, 12.
 Poser, 8.
 Poszakowski J., 4, 5.
 Praga, 173.
 Prażmowska-Wołowska T.
 253.
 Prietri Bir-Bikram, 226.
 Prochaska A., 232, 233.
 Procyon, 196.
 Promień, 163.
 Prószyński St., 236.
 Prus Bol., 238, 239.
 Prusy, 151, 154, 218.
 " Wschodnie, 150.
 " Zachodnie, 150.
 Przybyszewski St. 246.
 Pułaski F., 230.
 Pułaski K., 234.
 Pył kosmiczny, 193.
 Rabska Z., 253.
 Rachim M. 226.
 Radliński L., 237.
 Radom, 172.
 Radziszewski Fr., 10.
 Rawita-Gawroński F., 234.
 Renard W., 253.
 Reuss, 226.
 Reyes B., 226.
 Reymont Wł. St., 241.
 Rhea, 191.
 Rio de Janeiro, 209.
 Rodowód, 126.
 Romanowski M., 231.
 Romocki L., 253.
 Rosya, 151.
 Roztworowski M., 234.
 Rozwadowski J., 231.
 Równoleżnik, 165.
 Różycki Z., 253.
 Rudniański S., 237.
 Rumunia, 219.
 Rusini, 154.
 Rydel L., 232, 245.
 Ryga, 172.
 Rygier E., 261.
 Rzym, 173, 225.
 Sachsen Altenburg it.d. 226.
 Saksonia, 219.
 Salzburg, 207.
 San Salvador, 226.

- Samara, 172.
 Samoa, 226.
 San Marino, 226.
 Satelity, 198.
 Saturn, 187.
 Schaumburg-Lippe, 226.
 Schwarzburg-Rudolstadt, 226.
 Schwarzburg-Sondershausen, 226.
 Sejm Galicyjski, 136.
 Serbia, 220.
 Siedce, 172.
 Siemieński J., 233.
 Sienkiewicz H., 238, 239.
 Sieroszewski W., 240.
 Sinka T., 229.
 Skierniewice, 172.
 Słońce, 183.
 Słomski E., 254.
 Słowacki Jul., 228.
 Smok, 196.
 Smolka St., 232, 235.
 Smolarski M., 253.
 Sobieski M., 237.
 Sobieski W., 234.
 Soczewka, 202.
 Sofia, 210.
 Sokolnicki M., 229.
 Sokołowski A., 235.
 Solski L., 260, 261.
 Spiż, 147.
 Spółki w Prusach, 140.
 Srokowski M., 253.
 Staff L., 245.
 Stanisław August 1.
 Stany Zjedn., 150, 155, 221.
 Staszyc St., 233.
 Stefan Batory, 233.
 Stella Sawicki, J., 235.
 Stokholm, 222.
 Stowarzysz. filantrop., 334.
 „ „ rolnicze, 348.
 „ „ społeczne, 341.
 „Straż Polska,“ 232.
 Strug A., 253.
 Studnicki Wł., 233.
 Styrya, 207.
 Sudan, 223.
 Suwałki, 172.
 Syryusz, 196.
 Systemat metryczny, 112.
 Szadurska St., 253.
 Szajnocha K., 232.
 Szczęśliwski A., 233, 234.
 Szkła achromatyczne 202.
 Szkocya, 223.
 Szkoły filolog. 278.
 „ handlowe, 280.
 „ w Austrii, 290.
 „ w Belgii, 287.
 „ w Galicji, 284, 285.
 „ w Francji, 288.
 „ w Niemczech, 291.
 „ muzycz. i dram. 283.
 „ real. męz., 279.
 Szkoły śred. żeń., 279.
 Sznem Tong, 210.
 Szpitale, 349.
 Sztutgart, 224.
 Szwajcarya, 221.
 Szwecya, 222.
 Szybkość wzrostu, 134.
 Szymański ks., 264.
 Szymański A., 253.
 Śląsk, 147, 150, 207.
 Śliwiński Art., 231.
 Śliwiński Lud., 258.
 Świętochowski Al., 236.
 Święta galowe, calend.
 „ w handlu, 14, 15.
 „ ruchome, 13.
 „ żydowskie, calend.
 Tabliczka mnożenia, 132.
 Tarnowski St., 231.
 Teatr, 254.
 „ Narodowy, 255.
 „ Rozmaitości, 257.
 „ w Łodzi, 258.
 „ Poznański, 258, 259.
 „ Lwowski, 259, 260.
 „ Ludowy, 261.
 „ Włosiański, 262.
 „ Wielki, 268.
 „ Nowy, 273.
 Telefony pilne 117.
 Telefonów porównanie, 133.
 Tempel H. 194.
 „ Swift, 194.
 „ I 194.
 Tetmajer K., 243.
 Tethys, 191.
 Than Duy, 226.
 Themida, 191.
 Tokarz W., 234.
 Tokio 173, 215.
 Tomsk, 172.
 Tryest, 207.
 Tryton, 191.
 Trzpis H., 229.
 Tunis, 226.
 Turcja, 222.
 Turowski St., 230.
 Tuttle, 194.
 Twardowski K., 237.
 Tyflis, 172.
 Tyrol, 207.
 Tytan, 191.
 Tytania, 191.
 Umbriel, 191.
 Uran, 187.
 Urgel, 226.
 Vica Swift de, 194.
 Viguez G., 226.
 Vorarlberg, 207.
 Waga, 196.
 Waldeck, 226.
 Waszyngton, 221.
 Watykan, 218.
 Wellisch L., 230.
 Wenezuela, 226.
 Wenus, 186.
 Westa, 189.
 Westfalia, 150.
 Weyssenhoff J., 239.
 Węcki J., 10.
 Węgry, 152, 207.
 Wiedeń, 173.
 Wielka Brytania, 223.
 Wielka Niedźwiedzica, 199.
 Wielkie Księstwo Poznańskie, 150.
 Wierzbński M., 253.
 Wierzbowski, T., 230.
 Wilhelm Ernest, 226.
 William, 226.
 Wilno, 172.
 Winiarski M. M., 253.
 Winnecke, 194.
 Wirtembergia, 224.
 Wiśniowski J., 229.
 Witkiewicz St., 235.
 Władysław Jagiełło, 232.
 Władysławostok, 172.
 Włochy, 225.
 Wodek L., 150, 236.
 Wojciechowski K., 230.
 Wolarz, 200.
 Wolf, 191.
 Wolff Robert, 369.
 Wolska M., 253.
 Worcell St., 235.
 Woźnica, 200.
 Wyborg, 172.
 Wydarzenia calend.
 Wyrwicz ks. 6.
 Yczok 226.
 Zabór Austriacki 136.
 Zaćmienia 12.
 Zaimis 226.
 Zakłady lecznicze, 350.
 Zalewski Kaz. 258, 273, 274.
 Zanzibar 226.
 Zapolska G. 247.
 Zawadzki Piotr S.
 Zawistowska K., 253.
 Zbylitowski P. 230.
 Zdziechowski K., 253.
 Zelaya 226.
 Zelwerowicz 252.
 Zia Eddin, 223.
 Ziemia 159, 164, 173.
 Znaniecki F., 237.
 Zoll Fr. (j) 236.
 Zrębowski R. 231.
 Zwroty Kalend. 12.
 Żeromski St.
 Żmijewska E., 251.
 Żniwa, 117.
 Żuławska J., 244.

Sposoby higienicznego pielęgnowania piękności twarzy, włosów, zębów i rąk.

Liczne pracownice kosmetyczne całego świata cywilizowanego, od niepamiętnych czasów wyteżały cały zasób umiejętności i doświadczenia, aby wytworzyć kosmetyk, zapobiegający marszczeniu się skóry, czyli tworzeniu się zmarszczek na twarzy. Usiłowania te jednak nie dawały pożądanego rezultatu głównie dlatego, że chciano rozwiązać tę palącą kwestję na podstawie taniny, jako środka ściągającego. Tymczasem wytworzyły owe zamiast zapobiedz, przyspieszały tworzenie przedwczesnych zmarszczek. Otóż, najnowsza kosmetyka w ostatnim dziesięciu lat, zwróciła się o pomoc do świata roślinnego, jednak nie do barwnych i woniejących kwiatów lub wysmukłych łodyg, lecz do tych organów rośliny, które czerpią wprost z ziemi właściwy pokarm dla siebie, to jest do cebul kwiatowych, a mianowicie białej lilii (*Lilium candidum*). Galaretowate cząstki cebulki liliowej, z trudem otrzymane w stanie bezbarwnym, dają ten pożądaną a niezawodny środek nazwany A barid, który stanowczo zapobiega tworzeniu się zmarszczek na twarzy i szyi, a nawet już wyraźnie zarysowane, usuwa przy dłuższym użyciu.

Przy wyrobie Abaridu pozostają wytlóczyny z cebul liliowych, które wysuszone i zmielone, tworzą rodzaj trocin, a te w połączeniu z otrębami migdałowemi, tworzą wspaniały środek do mycia twarzy nazwany Otrąbkami Abaridowemi. Żadne mydło nie jest w stanie zastąpić tego środka, dlatego, że mydła suche, nietłuste, są natury alkalicznej, gryzącej, zaś przetłuszczone mydła, zawierając w sobie nadmiar tłuszczu, tworzą w wodzie rodzaj emulsyi, która zatyka pory skóry, nie dozwala wydobywać się tłuszczowi podskórnemu na wierzch, co stanowi właśnie zarodek przyszłych wągrów. Tymczasem Otrąbki Abaridowe, jako ciało obojętne, nie tylko znakomicie oczyszcza skórę, zewnątrz, ale otwiera pory i dozwala wszelkim nieczystościom podskórnym wydobywać się na powierzchnię. Przy Abaridzie i Otrąbkach ważną rolę odgrywa puder Abarid. Żaden kosmetyk nie jest tak rozpowszechniony, jak puder do twarzy i z żadnym wytwórcy nie robią tylu nadużyć pod względem higieny, jak z pudrem. Dbają powszechnie o to tylko, aby puder dobrze bieleł i bez wyboru sypią byle bielącą białą farbę, nie pytając, jakie związki metaliczne w sobie mieści, a więc cynkweis, bleiwas, a w najlepszym razie bizmut.

Otóż wiedzieć należy, że pudry z owemi domieszkami metalicznymi zatykają pory skóry, wywołując chorobliwe otluszczenie i opryszczenia, pomijając już tę wielką wadę, że sinieją na powietrzu. Puder Abarid, jako produkt czysto roślinny, jest jedynym pudrem, który używać należy. Jest on przygotowany z wielką troskliwością, przesiewany dziesiątki razy, przez co jest nadzwyczaj subtelny i przylegający, a więc zupełnie niedostrzegalny na twarzy, mimo, że biela i matuje znakomicie.

Zaznaczyliśmy na początku, że Abarid razem z Otrąbkami usuwa zmarszczki, lecz jeżeli są bardzo silnie już zarysowa-

ne, należy do pomocy użyć Masażystki pneumatycznej. Przedewszystkiem wiedzieć należy, że zmarszczki tworzą się przez zły i nieregularny dopływ krwi do mięśni twarzy. Otóż zapobiega temu radykalnie Masażystka pneumatyczna, czyli przyrząd ssący, zapomocą którego zmuszamy krew do właściwego krążenia. Masaże zapomocą gnieceń działają tylko zewnętrznie, gdy przeciwnie, masażystka pneumatyczna, ssąc dane miejsce, działa od wewnątrz, to jest zmusza leniwie krążącą krew, aby dopływała tam, gdzie jej brak uczuwać się edaje. Mając tedy pod ręką Abarid, Otrąbki Abaridowe i Masażystkę, należy postępować w sposób następujący: Przed pójściem spać, umyć twarz ciepłą wodą, bez mydła, lecz Otrąbkami Abaridowemi, następnie zrobić masaż ssący i bezpośrednio po masażu namaścić twarz Abaridem. Rano myć się Otrąbkami i zapudrować pudrem Abarid. W ten sposób postępując, otrzymamy piękną cerę, nie dopuścimy do tworzenia zmarszczek, a przy stałym używaniu, usuniemy nawet bardzo rozwinięte.

Jeżeli przytem szpecą twarz wągry, należy ich się pozbyć zapomocą wymywania Pureolem, a bardziej zadawnione wyssie Masażystka pneumatyczna. Jeżeli z pierwszymi promieniami wiosennego słońca wystąpią na twarz piegi, pozbyć się ich trzeba zaraz z początku, nim nabiorą zbyt ciemnego odcienia. Jeden słoik Preciosy wystarczy do zupełnego ich usunięcia. Preciosa również zbiera opaleniznę, żółte plamy i te nieznosne pręgi na szyi, a działa łagodnie, nie wywołując podrażnień skóry.—Bardzo wiele osób posiada cerę, a właściwie skórę twarzy zbyt grubą, przez co twarz cała świeci się bezustannie, jakby spocona; otóż, chcąc skórę taką zmatować, należy zwilżać kilka razy dziennie balsamem pozimkowym, zwanym Beaume aux fraises. Czerwienienie nosa można usunąć Nezalina, jeśli zaś był odmrożony, poskutkuje

Gelurine, który to środek stosować należy i przy odmrozeniu rąk i nóg. Na wypadające włosy i łupież jedyną radą setki razy wypróbowaną, nie myć głowy, lecz sypać pudrem, zwanym Florentine i wyczesywać do czysta, powtarzając tę operację co 10 dni, zaś przy czesaniu codziennem zwilżać skórę głowy Tetralem Tissota. Jeśli włosy rozdwarzają się na końcach, smarować pomadą żółwiową, zwaną Tortulea. Na siwiejące włosy zupełnie skuteczny jest Excelsior Dufoura, jeśli barwa była blond, na ciemne zaś Orizalina. Zbyt jasne brwi trwale zabarwia Excelsior do brwi. — Błede usta trwale różuje płyn, zwany Roseine, który cały dzień się utrzymuje pomimo przyjmowania pokarmów i napojów. — Chcąc rączki utrzymać starannie, aby były białe, miękkie i delikatne, trzeba na noc namaszczać kremem, zwanym Pate des Prélats, a rano myć Otrąbkami Abari-dowemi, zamiast mydła. — Jeśli paznokcie są zbyt kruche i łamiące się, wzmocnić je trzeba płynem Onglophile. Jeszcze jedno dosyć ważne. Pocenie pach, rąk i nóg zupełnie usuwa Eureka. Jeśli dodamy, że Anidol najlepiej konserwuje dziąsła i zęby, będziemy mieli całokształt wiedzy, racjonalnego pielęgnowania piękności, podług zasad najnowszej kosmetyki higienicznej.

M-me Ercédès.

Warszawskie Towarzystwo Ubezpieczeń od Ognia

ZAŁOŻONE W ROKU 1870.

Kapitały zakładowy i rezerwowe Towarzystwa wynoszą z górą 3.000.000 rubli.

Składek w roku 1909 zebrano 7.000.000 rb.

Rezerwa składek, przeniesiona na rok następny, wynosi 65% rocznego zbioru premii.

W ciągu 40 lat wydano 1.680.000 polis i wypłacono 46.500 odszkodowań na sumę przeszło 80.000.000 rubli.

Działalność Towarzystwa rozciąga się na cały obszar Rosyi Europejskiej i Królestwa Polskiego.

Dyrekcya Towarzystwa znajduje się w Warszawie, przy ul. Krak.-Przedmieście № 7, Agentury Jeneralne i Reprezentacje: w Łodzi, Petersburgu, Moskwie, Wilnie, Kijowie, Żytomierzu, Odesie, Rydze, Rewlu, Libawie i Charkowie.

Agentury we wszystkich miastach gubernialnych, powiatowych i ważniejszych miejscowościach Cesarstwa.

Prezes Towarzystwa: *Leopold br. Kronenberg.*

Dyrektor Zarządzający: *Andrzej Świętochowski.*

Vice-Dyrektor: *Paweł Górski.*

Wystrzegać się podrabian

Na każdej butelce i na każdym serku musi być etykieta z napisem

„ROZENTOWO“

Smietanka sterylizowana i homogeneizowana
Mleko sterylizowane i homogeneizowane
Mleko sterylizowane zwyczajne

ROZENTOWO

bez zarazków, nie psuje się, najlepsze, wzmacniające pokarmy dla osłabionych, chorych, dzieci i niemowląt.

Pierwsze powagi lekarskie zalecają
Żądać wszędzie.

Wystrzegać się podrabian.

Na każdej butelce musi być etykieta z napisem
„Rozentowo“

WYSTRZEGAĆ SIĘ PODRABIAŃ.

WYSTRZEGAĆ SIĘ PODRABIAŃ.

Z czystej
świeżej
serki
gotowanej
smietanki
ROZENTOWO
są najzdrowsze

Lekarze zalecają. Żądać wszędzie
Wystrzegać się podrabian.

Najwyższe nagrody na wystawach,
w Paryżu, Londynie i Petersburgu

Główny Skład na Królestwo Polskie
A. Szmolke Warszawa, Marszałkowska 149

tel. 42-71.

Najmodniejsze fasony!
Najwykwintniejszy krój!
Uwzględnienie higieny!

Używane przez najsłynniejsze elegantki i artystki scen

Gorsety

P. DUTOICT i S-ka

Parysko-
brukselskiej
fabryki

MARKA P. D.

Magazyn ul.
dom dochodowy Teatrów Warszawskich **Wierzbowa 8**

Ceny przystępne.

Zamówienia listowne przy podaniu wymiarów w centymetrach,
załatwia się odwrotną pocztą.

RADY PRAKTYCZNE. *Proszek od moli.*

Bez naftaliny o wstępnym zapachu, można otrzymać proszek przeciw molom, mieszając: 5 łutów kamfory, 10 łutów miążkiego pieprzu, 10 łutów liści piołunowych zmielonych, 3 paczulowych, 1 łut olejku lawendowego, pół ła olejku gwoździkowego.

Towarzystwo Żeglugi Parowej
Kaukaz i Merkury

Reprezentant Edward Dickstein
ul. Miodowa 12 telef. 9-14.

„Altwater” Zakład Lecznicy dla wszelkich metod fizykalno-dyetycznych

Freiwaldau,

Szląsk austriacki.

**Pobyt w lecie i zimie.
Wspaniałe widoki.
100 Apartamentów.**

Czynny przez rok cały. Wszystkie sporty letnie i zimowe. 500 metrów nad poziomem morza. Lekarz nacz.: Dr. Eryk Kühnelt.

Zakład leczniczy „Altwater” jest wykwinnym, nowoczesnym urządzonym gmachem i co do upiększenia, umeblowania i instalacji sanitarnych, stoi na pierwszym miejscu w szeregu tego rodzaju zakładów leczniczych Europy. W zakładzie znajduje się 100 pokoi, z których wiele z balkonami i tarasami, wszystkie ogrzane centralnie.

Zakład leczniczy „Altwater” jest podzielony ściśle na 2 oddziały. Jeden oddział — pierwszorządne Sanatorium — posiada swój pokój jadalny (table-d'hôte) czytelną, salon dla pań, ogród zimowy, kryte chodniki spacerowe, pokój do śniadań i bardzo obszerną halę. Oddział dla potrzebujących wypoczynku i sportowców ma również swój pokój dla pań i t. d.

Zakład leczniczy „Altwater”, położony na skraju lasu, w przednim, wywyższonym miejscu ze wspaniałymi widokami na góry Altwater, Hochschar, i t. d. graniczy z parkiem miejskim o parokilometrowych drogach i ścieżkach, oraz z ciągnącymi się w daleką przestrzeń lasami iglastymi.

Dział leczniczy może być uważany za jeden z najdoskonalszych. Hydroterapia, elektroterapia, kąpiele o ogrzaniem powietrza, świetne, błotne, szlamowe i lekarskie, gimnastyka lecznicza i masaż wibracyjny, pokoje chirurgiczne i gabinety lekarskie, sala gimnastyczna, celem leczenia chorób mleczu piersiowego, według Frenkla, Leydena, Goldscheidera, kąpiele słoneczne i powietrzne, leżalnie itd.

Na terytorium zakładowym znajduje się lawn-tennis, krokiet i boisko dla dzieci. Garage dla samochodów, stajnie.

Oświetlenie elektryczne. Ogrzewanie centralne. Telefon międzymiastowy. Ciemnia fotograficzna. Fryzjer, samochód, karety, omnibusy, krany z ciepłą i zimną wodą na każdym piętrze. Winda osobowa elektryczna.

OGŁOSZENIA.

Warunki pobytu dla kuracuszów.

Za mieszkanie, całkowitą opiekę lekarską, wszelkie kuracje, utrzymanie przy ogólnym stole (table d'hôte) od 114 koron tygodniowo wzwyż, stosownie do położenia i wielkości zajmowanego pokoju.

Dla dzieci ustępstwo, również w jesieni i zimie.

Za pierwsze badanie lekarskie oddzielnie koron 10. Bielizna kąpielowa bezpłatnie. Miasto Freiwaldau pobiera od każdego gościa kurtkę w sumie koron 7.50 hal., lecz tylko w miesiącach od Maja do Października.

Za leczenie za pomocą tuczenia tygodniowo 10 koron więcej; specjalne kuracje dyetyczne, stosownie do umowy. Dzień przybycia dolicza się, dzień odjazdu nie wlicza.

Za oddzielny stół w sali jadalnej koron 3.50 tygodn. od osoby.

Warunki pobytu dla gości.

Za pokój od kor. 2.50 do kor. 11 dziennie.

Za czterokrotny obfity i urozmaicony posiłek kor. 7 dziennie.

Za kurtkę jednorazowo kor. 7.50 h., tylko w miesiącach od Maja do Października.

Restauracja zakładowa wydaje też potrawy à la carte.

Za stołowanie w pokoju dolicza się kor. 1, jeżeli zaś z zalecenia lekarza 50 hal. dziennie.

Dwa razy tygodniowo koncerty. W sezonie letnim reuniony.

Za apartamenty i salony, ceny według umowy.

Szczegółowe prospekty w języku polskim wysyłają się na żądanie bezpłatnie.

KOLEJE:

Stacya kolejowa Freiwaldau-Gräfenberg ma połączenia z drogami żelaznymi we wszystkich kierunkach:

Z Warszawy	przez Sosnowiec, Kosel-Kandryn, Deutschwette	12 godz.
„ Warszawy	„ Kalisz, Wrocław, Neisse, Deutschwette	14 „
„ Łodzi—Kołuszki,	Sosnowiec, Kosel-Kandryn, Deutschwette	10 „
„ Łodzi	„ Kalisz, Wrocław, Neisse, Deutschwette	9 „
„ Kalisza	„ Wrocław, Neisse, Deutschwette	6 „
„ Krakowa	„ Bogumin, Schönbrunn, Ziegenhals	12 „
„ Wiednia	„ Przyrów, Olomuniec, Hannsdorf	7—8 „
„ Wiednia	„ Przyrów, Schönbrunn, Jägerndorf, Ziegenhals	7 „
„ Pragi cz.	„ Wildenschwerdt, Lichtenau, Hannsdorf	5 1/2 „
„ Brna mor.	„ „ „ „	5 „
„ Wrocławia	„ Neisse, Deutschwette	3 1/2 „
„ Berlina	„ Wrocław, Neisse, Deutschwette	8 „
„ Drezna	„ Gorlice, Hirschberg, Deutschwette	8 „
„ Budapesztu	„ Bogumin, Schönbrunn, Ziegenhals	13 „

Adres telegraficzny: Kurhaus Altwater Freiwaldau.

KAROL BAGIEŃSKI
INŻYNIER-BUDOWNICZY
Całkowite przedsiębiorstwa budowlane, instalacje kanalizacyjne i wodociągowe. Konstrukcje żelazne. Dozór techniczny i prowadzenie robót. Projekty na budowie wszelkiego rodzaju, kosztorysy i rachunki budowlane.
Warszawa, Krucza 5, tel. 5567

ROCZNIK GEBETHNERA I WOLFFA.

Warszawski Główny Skład i Pracownia
Instrumentów Muzycznych
D. Feigenbaum

Warszawa, Nowy-Swiat 72. Telefon 171 85.

Gmach I-go Gimnazjum.

Przyjmują się reperacje.

RADY PRAKTYCZNE. *Sposób prania strusich piór.*

W kwarcie wody rozgotować 2 łuty mydła białego do prania i ostudzić. Pióro, mające się wyprać, umaczać w zimnej wodzie, ułożyć na stole lub stolnicy, i płatką, umaczanym w owej mydlanej wodzie, zmywać z jednej, potem z drugiej strony, nareszcie obmyć czystą wodą, ułożyć między dwie serwetki i suszyć, natrzepując płaską dłonią, po dokładnem osuszeniu, trzymać nad rozżarzonymi węglami, dopóki się same nie zafryzują. Jeżeli to pióra białe, należy nasypać na węgle odrobinę mialkiej siarki i nad tym dymem chwilę potrzymać, a będą, jak śnieg, białe. Siarkę trzeba sypać w otworze kominowym, żeby dymem nie oddychać.

Kit do drewnianych naczyń, chroniący od przeciekania.

Ćwierć funta wosku żółtego rozpuścić na ogniu z $\frac{1}{4}$ funt. kalamfonii, po rozpuszczeniu dosypać ćwierć funta ugru mialkiego. Dobrze wymieszać, wlać do słoja lub puszkki, czerpać w miarę potrzeby.

Warszawska Stacja Miejska
**Towarzystwa Południowo-
Wschodnich Dróg Żelaznych**

Warszawa, Miodowa № 12

Telefony: 9-14 i 54-92 — Telefon składu na Pradze 92-58.

Zarządzający Stacją Edward Dickstein.

OGŁOSZENIA.

— Proszę żądać wszędzie musztardy —
Arthur & Comp. Leszno 4. Telefon 19.16.

Istniejąca od lat 31

pod firmą

ARTHUR & Comp.

Najpierwsza w kraju parowa fabryka

Musztardy i Octu

Poleca swoje znane w całej Polsce wyroby
odznaczające się wytwornym smakiem i w
niczem nie ustępujące najznakomitszym produ-
ktom francuskim i angielskim.

NAGRODY I ODZNACZENIA:

Medal srebrny wystawa Rolniczo-przemysłowa
w Warszawie 1885 r.

Medal złoty wielki Wyst. Gospodarczo-spoży-
wcza w Warszawie 1885 r.

Medal srebrny wyst. Hygieniczna w Warsza-
wie 1896 r.

Medal złoty wielki wystawa ruch. spożywcza
w Warszawie 1902 r.

Medal złoty wielki na wyst. Międzynarodowej
w Paryżu 1906 r.

Dyplom honorowy na tejże wystawie.

Krzyż belgijski legii honorowej.

Sprzedaż hurtowa i detaliczna. Fabryka i sklep
znajdują się od lat 30-tu w tem samym miejscu:
Leszno № 4.

— Proszę żądać wszędzie musztardy —
Arthur & Comp. Leszno 4. Telefon 19.16.

Arthur & Comp. Leszno 4. Telefon 19.16.

Arthur & Comp. Leszno 4. Telefon 19.16.

ZAKŁAD ZEGARMISTRZOWSKI
❖❖ SKŁAD ZEGARÓW ❖❖
I ZEGARÓW GENEWSKICH
J. Gołombiowskiego
w Warszawie, Marszałkowska № III
dawniej od r. 1880 Bielańska róg Senatorskiej.

RADY PRAKTYCZNE. *Maść gojąca.*

5 gram. proszku, zwanego w składzie aptecznym Calium sozodolium, 100 gram. lanoliny, 10 gram. waseliny białej.

Biuro techniczne i elektrotechniczne
ADOLF RICHTER
□ WARSZAWA. □ Oddział elektrotechniczny ŁÓDZ.
Oddział techniczny Leszno 1, Przejazd 4
Leszno 6, tel. 10-81. tel. 86.80. Telefon 308.
Urządza wszelkie instalacje w zakres elektrotechniki wchodzących, jako to: budowy centrali (bloków) przenoszenie siły na odległość, sygnalizacja, budowa telefonów i t. d.
Instalacje motorów na gaz miejski ssany i ropę naftową, firmy „R. HORNSBY & SONS, Ltd. „Grantham“ Anglia.
Urządzenie patentowanych rusztów automatycznych SIEGERTA.
Składy zaopatrzone we wszelkie materiały techniczne i elektrotechniczne.
Kosztorysy na żądanie. Katalogi wysyła się bezpłatnie.

Rektyfikacja Warszawska
J. Anderszewski
ul. Dobra 18.
Poleca znane gatunki
**Wódek,
Likierów i Rumów.**

KASA POŻYCZKOWA
Przemysłowców Warszawskich

ul. Złota № 1, róg Zgody w domu własnym
założona w roku 1870-ym

udziela członkom swoim różnego rodzaju pożyczki, dyskontuje weksle handlowe. Kapitał udziałowy i rezerwy dochodzi do 1,500,000 rb. lokacje kapitałów rb. 5,500,000. Liczba członków 10,500.

Ceny fabryczne.
Płótna Żyrardowskie, Jarosławskie, Angielskie, Wyroby Pończosznice. Bielizna Męska, Damska i Pościelowa, Wyprawy.
R. CZARNECKI i S-ka
151 w WARSZAWIE, Marszałkowska 151
(drugi dom od ogrodu Saskiego). Telefon № 105-69
Ceny fabryczne.

Madapolany, półpłótna, Webki.
Firanki, Kolory, Kapy.

Zakłady Architektoniczno-Kamieniarskie
I. Norblin i S. Bartmański
w Warszawie, ul. Dzika 71, tel. 545.
Roboty budowlane i monumentalne. Rzeźby, roboty meblowe w marmurach białych i kolorowych.
**MAUZOLEA.
POMNIKI.**

Skorowidz ogłoszeń.

Aparaty i przybory fotograficzne. Kühle, Miksche i Türk XXXII. — I. i W. Kasprzycki J.
Apteki. Eug. Filleborn II. — E. Gessner O. — Stefan Micheli d. —
Armatury i narzędzia. „A-geya“ XLVIII. —
Artele. Warszawski Związek Roboczy X.
Banki: St. Ks. Lubomirski IV. — Kazimierz Jasiński VI. — Bank Tow. Współdzielczych XIV. — Bank Handlowy XV. — T. Szempliński i S-ka G. — Pilawitz, Wilezyński i S-ka N. — A. Goldfeder XXXIII. — W-m Landau XXXV. — Bank dla Handlu i Przemysłu XXXVII. — Bank Handlowy w Łodzi XLVII.
Bary. Express Z.
Bilardów fabryki. M. Z. Piotrowski E.
Bielizna. W. Urbański XXVI. — Adolf Zmigryder okładka. — Bielizna i piótna: Główny Skład Zyrardowski X. — Teofila Fuks X. — Bielizna i konfekcja meżka: S. Satalecki 6razy w Calendarium. —
Biurowe urządzenia. Alina i Laurysiewicz III. — Karol F. Piśer VI. —
Bławatne towary. Emilia Heurich IX. — Tarnowski i Tomaszewski E.
Blachy fabryki. Cynkownia Warszawska M.
Biura Leśne. Polskie Biuro Leśne. Ks. Zdzisław Lubomirski i Sp. VI. —
Budowlane przedsiębiorstwa. Leon Barwicki L. — K. Bagieński skorowidz.
Chemiczne Laboratoria. St. Górski 12 razy w Calend.
Cukry, czekolada. F. Ancewski N. — Cukiernicy Warszawscy C. —
Dystylarnie. Wacław Oppenheim i Sp. XIII. —
Dywany. Z. Kiltynowicz. XXIX.
Ekspedycyjno-handlowe biura. Leopold Landau XII. — Jul. Herman i S-ka 12 razy w Calend.
Elektrotechniczne Biura i Firmy. Inż. Ruśkiewicz, Godlewski i Tyszkiewicz XVIII. — Michał Gindel i Sp. XXX. —
Powszechne Tow. Elektryczności F. — Bracia Borkowscy a. — Adolf Richter skorowidz. —
Eufony. Aleks. Kenig I.
Farby. T-wo Warsz. Fabryki farb art. „Arcus“ XXXI. — Fabr. lakierów i farb olejnych I. A. Krausse E. — Farby, lakiery, pokosty W. Karpiński i W. Lepert P. — A. Vertun i Sp. 12 razy w Calend. — Tow. Warsz. Farb. Art. „Arcus“ 12 razy w Calendarium. —
Fortepiany. Gebethner i Wolff XXVII. — Herman i Grossman VII. —
Futra. A. Pawelek S.
Gala Peter czekolada Z.
Galanteria i norymberskie towary. Bracia Orszagh XVI. — W. Golińska R. — Magazyn Francuski XLV. —
Geraudela pastylki Z.
Gramofonowe płyty. „Syrrena Rekord“ XLII.
Grawerskie zakł. Stanisław Lipczyński K. —
„Gudronit“ W. Ciszewski II.
Handlowe domy. I. S. Korsak 12 razy w Calend.
Hematogen Karpińskiego XVI.
Herbata Kuzniecowa XIV. —
T-wo Karawan Y. — T-wo M. Szumilin d. —
Hotele. Bristol IX. — Kowieński XXII. — „Victoria“ G. — „Savoy“ I. — „Victoria“ V. — Europejski XXXVI. — Krakowski 6razy w Calend. —
Instrumenty optyczne,

matemat.-geodezyjne itp. G. G. Gerlach C. —
Jubilarskie wyroby. L. Lipiński XXVI. — K. Glaziewicz okładka.
Kasy kontrolujące „National“ the Hagen XVII. —
Kawiarnie i restauracje. „Louvre“ XII. — „Pluton“ XXXIV. —
Kasy pancerne. Wacław Matyszkiewicz XIV. —
Kosmetyczne art. W. Klimcki i Sp. VIII. — Rady p. Erecés 4 str. białe. —
Koszykarskie wyroby. W. Skowroński XXXV.
Kredytowe Towarzystwa. Czwarte Warsz. Tow. Wzajemn. Kredytu. Królewska 17. V. —
Drugie Kupieckie Tow. Wzajemn. Kredytu S. — Warsz. Tow. Wzajemnego Kredytu Kupców i Przemysłowców a. — Ziemiański Kredyt XXXVIII.
Kryształy czeskie. Bracia Osinscy 12 razy w Calend.
Księgarstwo. Bibl. Uniwersytetów ludowych XXV. — Bibl. Młodzieży Szkolnej XXV. — „Osobliwości świata widzialnego i niewidzialnego“ N. — „Prad“ O. — M. Szczepkowski T. — Katalog firmy Gebethner i Wolff na papierze czerwonym. — O. Bunimowicz 6razy w Calend. — L. Idzikowski skorowidz. —
Kuchenne naczynia. Edw. Dusoge XV. — Krzysztof Brun i Syn VIII.
Kwiatowa woda kolońska. „Cudna Konwalia“ T-wo Brocard XV.
Lokomobile. „Ursus“ X. — Motory Perkun XI.
Luster fabryki i składy. W. Idelsack A. — Franciszek Baytel L.
Mączka mleczna Nestle'a Z. —
Meble. Adam Jaszczołt VIII. — Ludwik Orthwein K. — T. i W. Krakowscy S. — B-cia Thonet W. Melioracje rolne. Inż. S. Turczynowicz, A. Ponikowski, W. Trojanowski i E. Ostrowski III.
Metalowe wyroby. P. Bit-schan XXII. — E. Krzemiński i S-ka P. —
Mleczarnie. Mlecz. Nadświdrzańskie L. — Roman Rekiert i S-ka daw. K. Henneberg 12 razy w Calend. —
Młyńskie kamienie. Łęgiwski, Hartwig i S-ka S. —
Mód magazyny. „Sidonie“ I. —
Mozajki pracownia i kursy. N. Bober 10 razy w Calend.
Multiplikator. Dr. W. P. Klobukowski inż.-chemik XVI. —
Musztarda i ocet. Arthur et Comp. skorowidz.
Piśmienne materiały. Księgarni i antykw. szkolna Wł. Holewińskiego I. —
Nabiał i serki „Rozenowo“ skorowidz.
Nuty. Katalog firmy Gebethner i Wolff na papierze czerwonym. —
Ogrodnicze techniczne biura. Z. Kisielski D. — Stanisław Brzozowski IX. —
„Orientine“. Ludwik Spiess i Syn II. —
Oświetlenie i lampy. Hugon Fried XV. — Zakłady Gazowe XLV. —
Papiery światłoczułe fotograficzne. Inż. W. Rund i Dr. Chem. L. Mierzejewski XLVI. —
Perfumy, wody kolońskie, mydła kosm. Czepelewski 6razy w Calend. — Fryderyk Puls 12 razy w Calend.
Piasku eksploatacja I. Zaborzecki i S-ka XXXVIII.
Piwo Waldszleschen w Rydze V.
Pisarskie maszyny the Hagen Co. XVI.
Platerowane wyroby. Norblin, B-cia Buch i Werner A. — Józef Fraget C. —
Pompy i narzędzia ogniowe. Józef Troetzer i S-ka. XXXIX. —
Porcelany fabryki i składy. „Cmielów“ H. —

Pożyczkowo - Oszczędnościowe Towarzystwa. „Współdzielczość“ XXI.
Przeprowadzek zakłady. „Kotwica“ III.
Podróżne przybory. E. Unierzycki XXVIII. — Gracyan Brzeziński 6 marginesów. —
Ramy. Stanisław Malicki J. —
Redakcje pism codziennych. „Dziennik Powszechny“, Warecka 15, wyd. i red. ks. H. Skimborowicz. 6 rub., na prow. 9 rb. — „Dzień“, Nowy-Swiat 40, red. i wyd. S. Gorski, rocz. 9 rb., na prow. rb. 12. — „Gazeta Warszawska“, pl. Warecki 2, red. Stan. Kozicki; rocz. rb. 9, na prow. rb. 12. — „Goniec Poranny i Wieczorny“, Szpitalna 1, wyd. i red. Z. Makowiecki, rocz. rb. 7 k. 20, na prow. rb. 9. — „Kurier Polski“, Ś-to Krzyska 34, wyd. i red. L. Straszewicz rb. 4. — „Kurier Poranny“, Wierzbowa 3, red. i wyd. F. L. Fryze, rb. 4 kop. 80, na prow. rb. 7. — „Kurier Warszawski“, Krak.-Przedm. 40, red. K. Olchowicz, wyd. H. Lewentolowa i Z. Olchowicz, rb. 9, na prow. rb. 12. — „Nowa Gazeta“, Szpitalna 10, red. i wyd. S. A. Kempner, rb. 9, na prow. rb. 11. — „Polak-Katolik“, Piękna 1, red. i wyd. ks. I. Kłopotowski, rb. 3. — „Wiadomości Codzienne“, Chmielna 23, red. K. Łazarowicz, rb. 3, na prow. rb. 4.
Rękawiczki. Józef Jurczykowski (syn, VI. —
Rolnicze narzędzia. Roman Lebkowski U. —
Rowery i samochody. Wł. Okuljar XII. —
Ruberoidi Wulkan dr. Ludwik Zieliński XXI. —
Sanatoria. D-ra L. Dydyńskiego VII. — „Alt Vater“ Freiwaldau. Śląsk Austriacki skrowidz. —
Smary i oleje palne. Antoni Rauch XXIV. —

Srebro Hennenbergowskie B-cia Hennenberg 12 razy w Calendarium. —
Szczotki i pendzle. Aleksander Feist III. —
Szkoły. Przygotowawcza Wzoro-wa Karola Schultza a i b. — Józefa Piotrowskiego II. — K. Ku-jawski XIII. — W. Wróblewski XIII.
Sztukatorskie zakłady. Władysław Zbraniecki IX. —
Techniczne biura. Inż. Bobrowski, Kołudzki i S-ka VII. — Zaborowski i S-ka XI. — A. Wettler sen. XX. — Kuksz i Luedtke I. — G. A. Müller XLIV. —
Trykotaże. I. Matuszewski I. Tytułowe wyroby. Berman i Brojda XLIII. —
Ubezpieczenia. Ub. rolne, od ognia i gradu oraz biuro sprzedaży majątk. ziemskich Stanisław Maciejowski XXIII. — Warszawskie Tow. Wzajemn. Pom. na wypadek śmierci „Wzajemna Pomoc“ XXV. — „Jakor“ V. — szawskie Tow. Wzajemn. Ubezp. szyb XII. — Warszawskie Towarzystwo Ubezpieczeń w skorowidzu. —
Ubiory męskie. Antoni Kowalewski XXIV. — H. Czernow XXIX. — The Gentlemen C. — Ubrania dzieciinne. Janina D. Wagi. „Juliusz Sperling“ L. — Wanny do pielęgnowania cery twarzy. W. Paszkowski IV. —
Wełniane wyroby. Karol Ej-zert XIII. —
Wina. Edmund Langner XLIII. — Winnice „Chasta“ 12 razy w Calendar. —
Wody mineralne. „Borżom“ A. —
Zabawki. Julian Miller XVII. — Zegarmistrze. Piotr Smalec V. — F. Woroniecki XL. — A. Marks i S-ka XLVII. — Adolf Modro 12 razy w Calendar.

Tygodnik Ilustrowany.

REYMONT I ZAPOLSKA

„Tygodnik Ilustrowany“ w roku 1911-ym zamieści najnowsza powieść WŁ. ST. REYMONTA

POD TYTUŁEM

„ROK 1794“

Jest to rzecz z czasów Kościuszkowskich, a bohaterem jej cały naród. Znakomity powieściopisarz stworzył dzieło wspaniałe, potężne swą plastyką, płomienne miłością. Nowy to klejnot w skarbcu literatury polskiej.

„RACŁAWIĆE“

TRYPTYK KOLOROWY
WŁODZ. TETMAJERA

Świetny malarz krakowskiego ludu wykończy wielki tryptyk pod powyższym tytułem. „Tygodnik Ilustrowany“ w albumie osobnym w reprodukcji barwnej wyda tę śliczną pracę artysty i roześle jako bezpłatne premium wszystkim swoim prenumeratorom; będzie to pamiątka, związana z nową powieścią autora „Chłopów“.

„KOBIETA BEZ SKAZY“

Gabryela Zapolska, nieporównana znawczyni niewieściego serca, jasno-widząca w najszybszych jego tajnikach, skreśliła nową powieść, która z pewnością zainteresuje najszersze koła czytelników i czytelniczek polskich.

„Kobieta bez skazy“ to nowy typ w tej jedynej w swoim rodzaju galerii bohaterów kobiecych od Kaśki Karyatydy do Tuśki i Pity, od Żabusi do Pani Dulskiej i tragicznej Frani z „Tego, o czym się nie mówi“.

Obie te powieści „Rok 1794“ i „Kobieta bez skazy“ Tyg. Ilust. drukować rozpocznie od 1-go stycznia 1911 r.

Album kartonów
KONSTANTEGO GORSKIEGO,
na tle życia wygnańców syberyjskich.

Nadzwyczajne Premium „Tygodnika
1911 Ilustrowanego” 1911

„SYBIR, WIZY PRZESZŁOŚCI”

Sybir, który tak pięknie nazwał Słowacki drugą ojczyzną Polaka, zajął wybitne miejsce w poezji i powieści polskiej. Niema domu polskiego, w którym nie żyłyby w pamięci tradycje sybiraków z przed lat wielu i z przed lat niedawnych. Ziemia to tak daleka, a tak bliska uczuciom naszym i wyobraźni polskiej. Stepy śnieżne, po których wędrował Anieli, mogiły, nad którymi stoi Eloie, narodzona ze łzy Chrystusowej, roją się od postaci znanych sercom i oczom naszym, a często postaci tak ukochanych i drogich.

„Sybir, wizy przeszłości” to pamiątka, którą ofiarować chcemy czytelnikom „Tygodnika Ilustrowanego” w pięćdziesięciolecie tragicznej epoki, w półwiecze roku 1861. Będą to wspomnienia stu lat ostatnich, zakłęte w obrazy ołówkiem znakomitego malarza-poety, który w kreacyi swoje tchnął nie tylko siłę talentu, ale i całe gorące uczucie serca, żywe zawsze i trwałe zawsze. Wspomnienia te odpowiadają każdej z epok Polski porozbiorowej, są jakby wytycznymi słupami na drodze do podniesienia ducha i spotężnienia serc.

„SYBIR, WIZY PRZESZŁOŚCI” zawierać będzie kartony:
List – Spotkanie – Ucieczka – „Pan Tadeusz”
w kopalniach

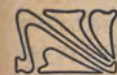
i piękną alegoryczną rycinę tytułową.

Bezpłatny Dodatek „Tygodnika Ilustrowanego”

CIEKAWE POWIEŚCI

Miesięcznik
ilustrowany

poświęcony najwybitniejszym powieściom i romansom polskim i obcym.

12 dużych tomów rocznie.
Każdy tom suto ilustrowany

CIEKAWE POWIEŚCI pragną uprzystępnąć szerokiemu ogółowi zapoznanie się z najcenniejszymi dziełami beletrystyki europejskiej.

CIEKAWE POWIEŚCI, dając wybór efektownych utworów, stworzą bibliotekę książek wysoce zajmujących, a pierwszorzędnej wartości literackiej.

CIEKAWE POWIEŚCI drukować będą w czasie najbliższym:

Z dzieł oryginalnych:

Włodęgo Skiby: „Wybór pism”, a przedewszystkiem „Kwiat Sumatry” i „Siedmioletnią wojnę”. Powieści te znakomitego autora należą do perełek humoru polskiego.

Deotymy: prześliczną, stylową opowieść z życia patrycyatu gdańskiego i szlachty polskiej p. t. „Panienka z okienka”.

Klemensa Junoszy: świetne powieści, osnute na tle stosunków polsko-żydowskich w mieście i na wsi, odznaczające się niezrównanym humorem i głęboką satyrą społeczną, a mianowicie: „Pająki”, „Czarne błoto”, „Żywot Symchy, Borucha Kalkugla”.

Zygmunta Kaczkowskiego: znakomite opowiadanie p. t. „Żydowsy” z dziejów trzech powstań polskich: 1794, 1831 i 1863 r.

Henryka Nagla: „Tajemnice Nalewek”, rzecz wysoce sensacyjną, a pełną aktualnego interesu, pisaną z brawurą francuską, niesłychanie barwnie i zajmująco.

Z przekładów:

Al. Dumasa (Ojca). „Wybór pism”, nieobjętych ogólnym wydaniem polskim, wyczerpanem oddawna i poszukiwanem skrzętnie.

Karola Dickensa. „Gracz czyli zegar ścienny, albo Magazyn starożytności”, porywające, pełne sentymentu dzieje młodej sieroty, wśród najbardziej efektownych obrazów życia, pisane przez genialnego autora z prawdziwą miłością dla ludzkiej nędzy i dla trosk dziecięcego serca.

Teofila Gautier: „*Kapitan Fracasse*“, jedno z arcydzieł literatury francuskiej, książka, od której oderwać się nie można, pełna nadzwyczajnych zdarzeń i przygód, rozświetlona błyskawicami humoru.

Wiktora Hugo: „*Człowiek śmiechu*“, dzieło potężne i wstrząsające, z promieni słońca i z mroków nocy stworzone, głębokie, jak otchłani, wyniosłe, jak sięgające nieba szczyty gór.

Erckmanna-Chatriana: „*Hugo Wilk*“ i „*Daniel Rock*“, przedziwne opowieści z życia alzackiego, owiane tęsknym urokiem przeszłości, tchnące szczerą poezją życia ludu, śliczne, barwne, usiane drogi-
mi kamieniami miłości rodzinnego kraju.

Pawła Fevala: „*Czarne suknie*“ i „*Łowy królewskie*“, nad wyraz zajmujące powieści, utkane z pomysłów tak bujnej fantazyi, jak bajki z Tysiąca i jednej nocy, a dziejące się wśród ludzi z krwi i kości, walczących, cierpiących i kochających ponad zwykłą miarę ludzką.

„**Ciekawe Powieści**“ kosztują rocznie tylko rubli pięć.

„**Ciekawe Powieści**“ każdy prenumerator „**Tygodnika Ilustrowanego**“ dostaje
ZUPEŁNIE DARMO!! □□□□□□

Komplet z roku 1910 dla prenumeratorów „**Tygodnika Ilustrowanego**“ **tylko rubli 3.60**
w oprowie rb. 5.

12 dużych tomów ilustrowanych, zawierających powieści:

- „**Nad Poziomy**“ *Włodęgo Skiby* (2 tomy)
- „**Karol Szalony**“ *Al. Dumasa* (2 tomy)
- „**Klub Pickwicka**“ *Kar. Dickens* (3 tomy)
- „**Manuela**“ *Gust. Zielińskiego* (1 tom)
- „**Król Dziadów**“ *Józ. Dzierżkowskiego* (2 tomy)
- „**Grześ**“ *Włodęgo Skiby* (2 tomy).

Przesyłka 12 tomów „Ciekawych powieści“ kop. 80.

Prenumerata **Tygodnika Ilustrowanego**, wraz z bezpłatnym miesięcznym dodatkiem „**Ciekawe Powieści**“, zeszytami albumowymi i premiami artystycznymi: w **Warszawie**: rocznie rb. 8, półrocznie rb. 4, kwart. rb. 2. Z **przesyłką poczt.**: kwart. 3, pół. 6, rocznie 12.

Wydawnictwa Gebethnera i Wolffa w Warszawie.

BIBLIOTECZKA UNIWERSYTETÓW LUDOWYCH i młodzieży szkolnej.

Wydawnictwo to ma cele dwojakie: dostarczyć artystycznej strawy duchowej garmącym się coraz bardziej do czytania szerokim warstwom ludu, a także zaspokoić potrzeby szkolnictwa polskiego, dać młodzieży możność zapoznania się z całością, nie w urywkach i streszczeniach; wybitnych utworów literatury ojczystej, zwłaszcza najnowszej. W małych tanich książeczkach dać najpiękniejsze twory ducha polskiego, twory, które nie tylko umysłowo, ale i etycznie rozwijać będą czytelników, dadzą zdrowy i obfity pokarm i umysłowi i sercu, oto do czego dąży wydawnictwo „**Biblioteczka Uniwersytetów ludowych i młodzieży szkolnej**“; przeznaczone jest dla młodzieży szkolnej klas wyższych (od 4-ej) oraz dorosłych czytelników.

Asnyk Adam. Wybór poezyi. Nr. 96	kop. 8
Brodziński K. <i>Wiesław</i> . Nr. 145.	6
— Wybór poezyi. Nr. 108.	8
Chodźko Ignacy. <i>Boruny</i> . Nr. 87	10
— Domek mojego dziadka.—Śmierć mojego dziadka. Nr. 86	10
— <i>Samowar</i> . Nr. 85	6
Chrzanowski Ign. <i>Za co powinniśmy kochać Pana Tadeusza</i> . Nr. 101	6
Czerneda Mieczysław (Bierzyński). <i>Kancelista</i> . Nr. 80	6
— <i>Nieplakany</i> . Nr. 79	6
Dygasiński Adolf. <i>Co się dzieje w gniazdach</i> . Nr. 64	8
— <i>Wilk, psy i ludzie</i> . Nr. 37	10
— <i>W puszczy</i> . Nr. 36	12
Fredro A. hr. <i>Pan Geldhab</i> . Nr. 149.	10
— <i>Śluby panieńskie</i> . Nr. 151.	—
— <i>Zemsta za mur graniczny</i> . Nr. 150.	—
Galle Henryk. <i>Czytanki polskie</i> , cz. I. Nr. 16.	30
— <i>Czytanki polskie</i> , cz. II. Nr. 17	30

Gomulicki Wiktor. Chałat. Nr. 40.	8
— Oracz.—Filemon i Baucis.—Nieprzespany sen pani Maciejowej. Nr. 59	6
Górski K. M. Bibliaman. Nr. 88.	6
Hoffmanowa Klem. Dziennik Franciszki Krasieńskiej. Nr. 77.	20
— Listy Elżbiety Rzeczyckiej. Nr. 78	15
Junosza Klemens (Szaniawski). Froim.—Zając. Nr. 22	8
— Wilki.—Wesołego. Nr. 38	8
Kaczkowski Zygmunt. Bitwa o chorążankę. Nr. 68	10
Karpiński Fr. i Książnin. Wybór poezyi. Nr. 152	—
Kasprowicz Jan. Wybór poezyi. Nr. 104.	12
Konopnicka Marya. Dym. Nr. 1.	6
— Banasiowa. Nr. 2.	6
— Miłosierdzie gminy. Nr. 73.	8
— Nasza szkapę. Nr. 3.	10
— Urbanowa. Nr. 72.	5
— Niemczaki. Nr. 4	6
— Wojciech Zapala. Nr. 70	5
— W Winiańskim forcie. Nr. 71	5
— Z liryk i obrazów. Nr. 141	10
Kondratowicz Ludwik (Wł. Syrokomla). Janko Cmentarnik. Nr. 76	6
— Szkolne czasy. Nr. 146.	8
— Wybór poezyi. Nr. 75	10
Korzeniowski Józef. Karpaccy górale. Nr. 90	10
— Mnich	—
Kosiakiewicz Wincenty. Sarna.—Literatura mojej żony.—Nabożeństwo majowe. Nr. 60.	8
Krasicki Ignacy. Bajki i przypowieści. Nr. 102.	8
— Satyry i listy. Nr. 153	—
Krasieński Z. Liryki (wybór). Nr. 144.	10
Kraszewski I. J. Jak się dawniej listy pisały. Nr. 82	6
— Łokietek na łożu śmierci.—Tatarzy na weselu. Nr. 23	6
— Psiarek. Nr. 83	6
— Profesor Milczek.—Rejent Wątróbka. Nr. 26.	6
— Upiór. Nr. 24.	10
— W oknie.—Nauczyciele sieroty. Nr. 27	8
— Z dziennika starego dziada. Nr. 25.	10
— Żywot i przygody Hrabiego Gozdzińskiego.—Pan Starosta Kaniowski. Nr. 81	10
Kubala L. Bitwa pod Beresteczkiem. Nr. 121	15
— Oblężenie Lwowa w r. 1648. Nr. 120.	10
— Oblężenie Zbaraża i pokój pod Zborowem. Nr. 122	12

Kubala L. Mieszczanin polski w XVII w. Nr. 119	10
Lenartowicz Teofil. Wybór poezyi. Nr. 74	8
— Zachwycenie. Nr. 89	4
Lętowski Julian. Wawrzyńcowie. Nr. 52	8
Malczewski A. Marya. Nr. 148	10
Mickiewicz Adam. Bajki i powiastki. Nr. 128	8
— Ballady i romanse. Nr. 127	12
— Liryki. 129	10
— Sonety krymskie. Farys. Nr. 143	6
Morawski Franciszek. Bajki. Nr. 106	8
— Wizyta w sąsiedztwo.—Listy poetyckie. Nr. 113	8
Naruszewicz A. Satyry. Nr. 155	10
Niemcewicz J. U. Śpiewy historyczne. Nr. 142	15
— Wybór poezyi. Nr. 105	12
Or-Ot. Wybór poezyi. Nr. 111.	10
Orzeszkowa Eliza. A. B. C. Nr. 12.	8
— Babunia. Nr. 9	8
— Bracia. Nr. 117	18
— Daleko.—Karyery. Nr. 135	8
— Dobra Pani. Nr. 137	10
— Ogniu. Nr. 10	8
— Panna Antonina. Nr. 11	8
— Panna Róża. Nr. 138	10
— Siteczko.—Czy pamiętasz? Nr. 8.	8
— Śmierć domu. Nr. 136	8
— Światło w ruinach. Nr. 118	8
Pol Wincenty. Pieśń o ziemi naszej. Nr. 98	10
— Przygody młodości Imci Pana Benedykta Winnickiego. Nr. 116	8
— Wybór poezyi. Nr. 109.	10
Prus Bolesław. Antek. Nr. 6.	8
— Cienie.—Z legend dawnego Egiptu.—W górach. Nr. 69	6
— Kamizelka.—Michałko. Nr. 35	8
— Na wakacjach.—Katarynka. Nr. 7	8
Reymont St. Władysław. Pewnego dnia. Nr. 21.	8
— Sąd. Nr. 18.	6
— Tomek Baran. Nr. 20	12
— W porębie.—Przy robocie. Nr. 19	8
Rodoć M. Satyry. Nr. 112	10
Rodziewiczówna M. Kamienie.—Ciotka.—Wpisany do Heroldyi. Nr. 140	8
— Rupiecie. Nr. 139	8
Romanowski Mieczysław. Wybór poezyi. Nr. 107	8
Rzewuski Henryk. Kazanie konfederackie.—Książdz Marek Nr. 28	6

	kop.
Rzewuski Henryk. Tadeusz Rejtan. Nr. 29	6
— Sawa. Pan Borowski. Nr. 30.	10
Sewer. Dola. Nr. 63.	8
— Łusia Burlak. Nr. 61.	10
— Wiosna. Nr. 62	10
Siemieński Lucyan. Portret króla Jana. — Postowie Sie-	
wierscy. Nr. 56	6
— Wieczór u generała Kopcia. — Wiązanka konwalii. Nr. 57.	8
Sienkiewicz Henryk. Bartek zwycięzca. Nr. 15	12
— Janko muzykant. — Latarnik. Nr. 13.	6
— Na oceanie atlantyckim. Nr. 33.	8
— Niewola Tatarska. Nr. 50	8
— Orso. — Sachem. Nr. 58	8
— Pieszko przez Czarny ląd. Cz. I. Nr. 31	10
— Pieszko przez Czarny ląd. Cz. II. Nr. 32.	10
— Pójdźmy za nim. Nr. 51	8
— Sielanka. — Legenda żeglarska. Nr. 55	6
— Wspomnienia z Maripozy. — Jamiot. — Organista z Ponikty.	
Nr. 14	8
— Za chlebem. Nr. 53	20
— Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela. Nr. 54	8
— Z puszczy amerykańskiej. (Listy z podróży). Nr. 34	8
— Z puszczy Białowieskiej. Nr. 49.	6
Sieroszewski Wacław. Bokser. Nr. 67	6
— Kulisi. Nr. 65	10
— W ofierze bogom. Nr. 66	8
Skarbek Fryderyk. Dwie siostry. — Przewoźnik. Nr. 44.	6
— Łukasz Stempel. Nr. 42	6
— Mundur. — Jaszczułt. Nr. 43	6
Słowacki J. Jan Bielecki. — Mnich. — Arab. — Hugo. Nr. 131.	10
— Liryki. Nr. 147.	12
— Marya Stuart. Nr. 134	15
— Mindowe. Nr. 132	12
— Ojciec zadżumionych. — W Szwajcaryi. Nr. 130	8
— Złota czaszka. Nr. 133	10
Syrokomla Władysław. Kęs chleba. Nr. 92	8
— Trzłowe. — Spowiedź pana Korsaka. Nr. 94	10
— Ułaz. Nr. 91.	8
— Urodzony Jan Dęboróg. Nr. 93	10
— Wielki Czwartek. Nr. 95	8
Szajnocha Karol. Barbara Radziwiłłówna. Nr. 124	12
— Wnuka króla Jana III. Nr. 123	8
— Zdobywca pługa polskiego. — Brody krzyżackie. Nr. 125	8
— Zwycięstwo r. 1675 pode Lwowem. Nr. 126	6

	kop.
Tetmajer Kazimierz. Książd Piotr. Nr. 39	6
— Wybór poezyi. Nr. 103.	8
Ujejski Kornel. Wybór poezyi. Nr. 97	8
Wasilewski Edmund. Wybór poezyi. Nr. 99	6
Wilczyński A. Przykładna kara. Nr. 84.	6
Wilkoński August. Gorzkie wspomnienia słodkiej nadziei.	
Nr. 46	8
— Moja mówka pogrzebowa. — Przypadek. Nr. 45	6
— Wspomnienia szkolne. — Pomyłka. — Ułamek. Nr. 47	6
Zaleski B. Pieśni gęślarskie serbskie. — Car Łazarz czyli Bój	
Kossowski. Nr. 114	8
— Wybór poezyi. Nr. 100.	12
Zieliński Gustaw. Kirgiz. Nr. 115	8
Zeromski Stefan. Siłaczka. — Na pokładzie. Nr. 5	8
— Zmierzch. Cokolwiek się zdarzy. Nr. 41.	6
Żmichowska Narcyza. Przadki. Ze wspomnień dziecin-	
nego wieku. Nr. 48.	8
— Wybór poezyi. Nr. 110.	10
Cena wszystkich dotąd wydanych N-rów (1 do 149 włącznie)	
Rb. 13 kop. 27.	

BIBLIOTECZKA MŁODZIEŻY SZKOLNEJ.

stanowi dopełnienie do „Bibl. Uniwers. ludowych“, zawiera krótkie i łatwe utwory, powiastki i wierszyki, przeznaczone dla czytania w domu i szkole dla uczniów klas niższych (wstępnej do trzeciej) i szkół elementarnych. Tomiki w okładkach koloru pomarańczowego, przeznaczone są dla młodszego wieku; koloru zaś zielonego i niebieskiego dla starszych). Wobec wzmagającego się prądu ku usystematyzowaniu lektury dla dzieci i młodzieży i wyrabiania po-
pędu do czytania w duszach młodocianych, wydawnictwo to dąży do dostarczania tym umysłom stawy zdrowej i zajmującej.

Następujące N-ry są przeznaczone dla dzieci do lat 10-ciu
1, 5, 6, 12, 15, 16, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 45, 48, 49, 50, 51,
52, 55, 60, 61, 63, 64, 65, 71, 74, 76, 81, 82, 83, 84, 92, 93, 94,
99, 100, 101, 108, 111, 112, 113, 128.

Dla starszych dzieci N-ry 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14,
17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 34, 38, 39, 40,
41, 42, 43, 44, 46, 47, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 62, 66, 67, 68, 69,

70, 72, 73, 75, 77, 78, 79, 80, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 95, 96,
97, 98, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 114, 115, 116, 117,
118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 129, 130.

Amicis E. Mali niewidomi. Mały pisarz z Florencyi. Nr 90	6
— Mały patriota z Padwy.—Mała wideta lombardzka.—	
— O sardyńskim doboszu. Nr. 3	6
— Moi koledzy. Nr. 2	10
— Na tonącym okręcie.—W szpitalu. Nr. 53	6
— Od Apeninów do Andów. Nr. 54	8
Anczyc Wł. L. Bitwa pod Grunwaldem.—Śmierć Warneńczyka.—Stefan Czarniecki. Nr. 112	6
— Daleka podróż dwóch piesków pokojowych. Nr. 60	5
— Motyl i gąsienica.—Wiatr i kwiaty. Nr. 94	6
— Rozbitki na wyspie Jan Mayen.—Żegluga na bryle lodu Nr. 62	6
— Świerszcze.—Błędny ogień. Nr. 61	5
— Żółw i makolągwa. Nr. 1	6
Andersen H. Brzydkie kaczątko. Nr. 8	6
— Cień.—Śpiewak z pod strzechy. Nr. 52	6
— Coś.—Len. Nr. 51	6
— Dzieci elfów.—Polny kwiatek. Nr. 92	6
— Historia roku.—Dziewczynka z zapłakami. Nr. 7	6
— Królowa śniegu. Nr. 74	8
— Kwiaty Idalki. Nr. 50	5
— Matka.—Anioł.—Sosna. Nr. 75	6
— Ropucha.—Krasnoludek. Nr. 9	6
Asnyk Adam. Wybór poezyi. Nr. 58	8
Baśnie Norweskie. Ze zbioru O. Asbjornsen i J. Moe'go. Nr. 113	10
Bogusławska Marya. Młody juchas.—Przestępstwo Władka.—Krzyż babuni. Nr. 116	8
Bukowiecka Z. Kazimierz Wielki król chłopków. Nr. 97	8
— Legendy górnicze. Nr. 27	6
— Nasi praojcowie. Nr. 98	6
— Zalew kopalni. Nr. 26	6
Chęciński Jan. Wybór wierszyków. Nr. 35	6
Chrzyszczewska Jadwiga. Bał u pani żaby.—Czarodziejska kukulka. Nr. 6	8
— Królestwo grzybów.—Tocia. Nr. 5	8
— Szare kaczątko.—Duże i małe. Nr. 4	8
— Upał.—Sosna. Nr. 48	6
Daudet A. Napad szarańczy.—Tajemnica majstra Antoniego. Nr. 73	6

Daudet A. Koza ojca Bartłomieja. — Ze wspomnień kuropatwy. Nr. 19	6
— Oblężenie Berlina. Nr. 18	6
Demolder E. Kwaciareczka. Nr. 81	6
— Mała służąca. Nr. 82	8
— Sąsiedzi. Nr. 83	6
Dickens Karol. Ryszard Whittington i jego kot. Nr. 108	6
— Wigilia Bożego Narodzenia. Nr. 107	12
Dyakowski B. O świstaku. Nr. 99	8
— Z życia termitów. Nr. 100	6
Dynowska Marya. Noc wigilijna.—Wybór wierszyków. Nr. 109	8
— Warszawa z 6-ciu ilustracjami. Nr. 130	10
Gawalewicz Maryan. Królowa niebios. Nr. 41	10
Hoffmanowa Klem. Cztery powiastki. Nr. 101	8
— Dziennik Franciszki Krasieńskiej. Nr. 46	20
— Listy Elżbiety Rzeczyckiej. Nr. 47	15
— Wybór powiastek. Nr. 45	8
Jachowicz St. Bajki i wiersze. Nr. 34	8
Kipling Rudyard Ankus królewski. Nr. 56	6
— Bracia Mowlego. Nr. 13	8
— Kaa na polowaniu. Nr. 91	8
— Kot który chodził własnymi drogami.—Słoniątko. Nr. 55	6
— Riki-tiki-tavi. Nr. 14	6
— Toomai od słoni. Nr. 57	6
Kondratowicz L. Janko cmentarnik. Nr. 40	6
— Wybór poezyi. Nr. 44	10
Krakowowa Paulina. Wybór powiastek. Nr. 49	6
Kraszewski J. I. Królewicz Bolko. Nr. 20	5
Lagerlöf Selma. Legendy o Chrystusie. Nr. 115	8
Lenartowska E. Czyżby.—Król gościem u węglarza. Nr. 110	6
Lenartowicz T. Wybór poezyi. Nr. 43	8
— Zachwycenie. Nr. 39	4
Morawska Z. Fatalna pomyłka. Nr. 119	6
— Pokój z Krzyżakami w Toruniu.—Koronacja Zygmunta Augusta. Nr. 42	6
Nansen Fridtjof. Wyprawa do bieguna północnego, cz. I. Nr. 120	12
— Wyprawa do bieguna północnego; cz. II. Nr. 121	12
Niewiadomska C. Bardzo dawno.—Krolestwo skał. Nr. 36	5
— Bez przewodnika. Nr. 38	8
— Dotrzymuj słowa.—Koledzy.—Samolub. Nr. 71	6
— Lat temu dziewięćset. Nr. 11	6
— Legendy, podania i obrazki historyczne: I. Czasy przedhistoryczne. Nr. 102	6

	kop.
Niewiadomska C. Legendy, podania i obrazy historyczne.	6
— II. Chrobry. Nr. 103	6
— III. Bolesław Śmiały. — Krzywousty i jego synowie. Nr. 104	6
— IV. Leszek Biały. — Bolesław Wstydlwy. Nr. 105	6
— V. Łokietek. Kazimierz Wielki. Nr. 106	8
— VI. Litwa. Nr. 122	10
— VII. Jadwiga i Jagiełło. Nr. 123	8
— VIII. Jagiellonowie. Nr. 124	10
— IX. Królowie obieralni. — Henryk. — Stefan Batory. Nr. 125	8
— X. Rej. Kochanowski. Nr. 126	8
— Noc sierpniowa. Nr. 72	6
— Przyjaciółki. — Waluś. Nr. 37	6
— Słoneczko. — Na świeżym sianku. Nr. 12	6
— Wnuczka Kazimierza. Nr. 21	5
— Za późno. Nr. 10	6
— Z życia Mickiewicza. Nr. 70	6
Oksza J. Wojna Trojańska. Nr. 129	12
Ouida. Listek wśród burzy. Nr. 118	6
Pape-Campatier. Historia siwka. — Dwa koty. Nr. 84	6
Pol Wincenty. Pieśń o ziemi naszej. Nr. 78	10
Rogalski Leon. Młodość Sobieskich. Nr. 89	6
Rosny H. J. 20 000 lat temu. Nr. 114	6
Rydberg W. Przygody Janka w wieczór wigilijny. Nr. 128	6
Sienkiewicz H. Jurand ze Spychowa. Nr. 80	15
— Łowy w puszczy. — Na niedźwiedzia. Nr. 95	6
— Pod Grunwaldem. Nr. 68	8
— Pod Zbarażem. Nr. 22	12
— Zdobycie Kamieńca. Nr. 69	6
Stattlerowa C. Komedyjki. Nr. 127	12
Szymanowska Z. Biały bez. — Rozdarta sukienka. — Scyzoryk. — Bicz. Nr. 31	6
— Niewidomy. — Kraszanki. Nr. 32	6
— Rodzina królików. — Muszka i pajak. Nr. 33	6
Szymanowski Wacław. Anna księżniczka Bretanii. Nr. 88	8
— Gustaw Waza. Nr. 87	8
— Jan Gutenberg. Nr. 85	8
— Lew Canovy. — Salvator Rosa. Nr. 86	8
Teresa Jadwiga. Bolesław Chrobry. Nr. 25	6
— Pogrzeb ostatniego Jagiellona. — Wolna elekcyja. Nr. 67	6
— Rycerz błękitny. Nr. 23	10
— Słowianie. — Uroczystości i obrzędy. Nr. 24	6
— Stacho. Nr. 66	10
Ujejski Kornel. Wybór poezyi. Nr. 59	8
Urbanowska Z. W marmurowej górze. Nr. 117	12
Weryho M. Sierota. — Nad Wisłą. — Sikoreczka. Nr. 30	5

	kop.
Wasilewski Edmund. Wybór poezyi. Nr. 79	6
Warnkówna J. Na łące. Amator jajeczniczy. Nr. 29	6
— Wędrowka kwiatów. Nr. 28	5
Zaleska M. J. Bajeczki babuni. — Podłuchana rozmowa. Nr. 93	6
— Cztery prządky. Robotnicy pana Jakóba. Nr. 63	6
— Gwiazdka. — Najlepsza zabawa. Nr. 64	5
— Obłoczek. Przygody rodziny jeżów. — Promyczek słońca. Nr. 15	5
— Wesele zięby. Nr. 76	6
— Wędrowka Celinki do zaczarowanych krajów. — Wieszcza okruszyn. Nr. 16	6
— Wiewiórka. — Pogrzeb szczura. Nr. 65	5
— Wojtuś. — Michałek. — Podejrzanie. Nr. 17	6
Zaleski Bohdan J. Wybór poezyi. Nr. 77	12
Zmorski Roman. Baśń o sobotniej górze z podań śląskich. Nr. 111	6
— Wieża siedmiu wódzów; pieśń z podania. Nr. 96	6
Cena wszystkich dotąd wydanych N-rów (1 do 130) Rb. 9 kop. 43	

Wybór pisarzy polskich dla domu i szkoły

ze wstępem i objaśnieniami Br. Chlebowskiego, Ign. Chrzanowskiego, H. Gallego, G. Korbuta, K. Króla i innych.

Każdy dom polski, troszczący się o swą „ojcowiznę“, powinien posiadać księgozbiór, mieszczący twory najlepszych pisarzy narodowych, i dzieła, objaśniające przeszłość i stan obecny narodu. Czytanie jednak o tyle nam przynosi korzyść, o ile łączy się z należytem zrozumieniem i przyswojeniem treści. Im treść ta jest donioslejsza, im głębsze zawiera myśli i uczucia, tem trudniej ją pojąć i przyswoić bez odpowiedniego przygotowania, bez wskazówek i objaśnień, pozwalających czytelnikowi dotrzeć do głębin duszy twórcy.

Chcąc zadość uczynić tej pilnej potrzebie naszego życia duchowego, zamierzamy w niniejszem wydawnictwie dostarczyć czytelnikom wyboru najlepszych utworów dawniejszych i nowszych pisarzy polskich, zaopatrzonych we wstępy, podające wskazówki niezbędne dla należytego zrozumienia myśli i osnowy utworu, a także we objaśnienia wyrazowe i rzeczowe, zaznajamiające z przestarzałymi czy też mało znanymi formami języka i szczegółami faktycznymi.

1. Kochanowski J. Treny, opr. Br. Chlebowski	kop. — 15
2. Mickiewicz Ad. Grażyna. Powieść litewska, oprac. H. Galle.	— 15
3. Kochanowski J. Odprawa posłów greckich, oprac. Br. Chlebowski	— 15
4. Mickiewicz Ad. Konrad Wallenrod, powieść historyczna z dziejów litewskich i pruskich, oprac. H. Galle.	— 20
5. Brodziński A. Wiesław, oprac. H. Galle.	— 15
6. Skarga P. Kazania sejmowe. (Wybór), oprac. Ign. Chrzanowski	— 20
7. Mickiewicz Ad. Dziady, cz. II i IV tudzież fragmenty pośmiertne, oprac. Br. Chlebowski.	— 20
8. Krasiński Z. Nie-Boska komedia, oprac. H. Galle	— 20
9. Pol W. Mohort. Rapsod rycerski, oprac. K. Król.	— 25
10. Malczewski Ant. Marya, powieść ukraińska, oprac. G. Korbut.	— 20
11. Słowacki J. Lilla Weneda, tragedia w 5 aktach. Grób Agamemnona, oprac. Br. Chlebowski.	— 30
12. Krasiński Z. Irydyon, oprac. H. Galle.	— 40
13. Niemcewicz J. U. Powrót pośła, oprac. K. Król.	— 20
14. Słowacki J. Balladyna, tragedia w 5 aktach, oprac. A. Drogoszewski.	— 30
15. Feliński Al. Barbara, tragedia w 5 aktach, oprac. H. Galle.	— 20
16. Krasicki Ig. Myszeis, oprac. K. Król.	— 20
17. Zabłocki Fr. Sarmatyzm. Komedia w 5 aktach, oprac. H. Galle	— 25
18. Słowacki J. Beniowski, poemat, oprac. A. Drogoszewski.	— 40
19. Potocki W. Wojna Chocimska (w skróceniu), oprac. M. Dynowska.	— 30
20. Goszczyński S. Zamek Kaniowski. Powieść, oprac. G. Korbut.	— 25
21. Romanowski M. Dziewczę z Sącza. Powieść poetycka, oprac. H. Galle.	— 20
22. Krasicki Ig. Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki, przez niegoż samego opisane, na trzy księgi rozdzielone. (W wyjątkach i streszczeniach), oprac. K. Król.	— 25
23. — Pan Podstoli. (W wyjątkach i streszczeniach), oprac. K. Król.	— 25

Dalsze tomiki w druku.

Drukarnia Rubieszewskiego i Wrotnowskiego w Warszawie.

Wydawnictwa Gebethnera i Wolffa w Warszawie

Henryk Sienkiewicz. Wiry. Powieść. 2 tomy. . . . . Rb. k. K. h. — 3 7 80

Wstrząsające wypadki 1905—1907 roku zapłodniły wyobraźnię autora *Krzyżaków*, dały mu przedmiot do nowej, dwutomowej powieści p. t. *Wiry*. W utworze tym stają oko w oko dwa światy: »dobrze urodzeni«, w tradycji ojców wychowani przedstawiciele kultury wiekowej, europejskiej i polskiej, egzotyczne kwiaty życia, — i ludzie nowi, domagający się głośno i namiętnie, często drogą gwałtów, przebudowy społecznej, w imię potarganych praw ludu. Na tem tle ścierających się prądów uczuć i namiętności wyprowadził Sienkiewicz kilka z prawdziwym mistrzostwem nakreślonych typów. Wyróżniają się tu zwłaszcza dwie prześlicznie narysowane postacie kobiece: Maryni, natchnionej skrzypaczki, istoty wiotkiej i subtelnej, lekkiej, jak podmuch wiosennego wiatru, wrażliwej, jak czulek, i Hanki, dziewczyny z ludu, kowalówny, którą los dziwny wprowadził w świat dla niej z reguły zamknięty. Z pośród innych figur wyróżniają się: młody socyalista Laskowicz, służąca Polcia, którą nieodwzajemniona miłość do panicza rzuca w objęcia rewolucji, beznadziejny cynik, typowy człowiek »bez dogmatu«, Świdwicki i inni. Całość tego niepospolitego dzieła sprawia wrażenie głębokie i silne.

Dwie łaki. . . . . 1 50 4 —

Treść: Dwie łaki. — Diokles. — Przygoda Arystoklesa. — Biesiada. — Dzwonnik. — Plomyk. — Sąd Ozyrysa. — Kordecki. — O Bismarku. — Mowa przy pomniku Mickiewicza. — Mowa polska. — List do Baronowej Suttner. — M. Konopnicka. — Korynek. — Książki i ludzie. — Naród sobie. — Trzeci maj. — Ankietka o wywłaszczeniu. — Z ankiet. — Zjednoczenie narodowe. — List do Wilhelma. — Odpowiedź na art. Björnsona.

Oddawna już nie ukazało się żadne nowe dzieło Sienkiewicza. Po *Krzyżakach* napisał tylko *Na polu chwały*, poczem od czasu do czasu rzucił gdzieś jakąś nowelkę, obrazek, szkic. Wszystko to ginęło w powodzi czasopism. Teraz, zebrane w spory tomik, przekazane zostało potomności. Mamy więc w tym tomie obraz twórczości Sienkiewicza z ostatnich lat — i nie tylko twórczości. Bo prócz nowelek, legend (wyróżnia się przepiękna legenda allegoryczna p. t. »Dwie łaki«), szkiców, kunsztownych dyalogów, zarysów krytyczno-literackich, znajdziemy tu i szereg przemówień, odezów, listów otwartych (np. do baronowej Suttnerowej, list cesarza Wilhelma i inne). Jest więc zbiór niniejszy również i ciekawym samą swą tre-

	Rb.	k.	K.	h.
ścią obrazem udziału wielkiego pisarza w życiu politycznym i społecznym narodu.				
Krzyżacy. Powieść historyczna. 4 tomy w 2-ch. Wydanie popularne w pięćsetną rocznicę Grunwaldu. Rb. 1 20. W płóciennnej opr.	1	60	4	—
Po <i>Trylogii</i> ukazali się w taniem, popularnem wydaniu <i>Krzyżacy</i> . Radosna to wieść, słusznie bowiem powieść ta położona jest między arcydzieła autora <i>Ogniem i mieczem</i> . Biję z tych kart duch epoki tak doskonale odczuty, że historyk fachowy nie im zarzucić nie zdoła, biję rozmach wielki i siła w odtwarzaniu zarówno scen bojowych, jak i spokojnego, cichego życia codziennego. Biję z niej jakaś tęgość ducha polskiego, który wówczas właśnie rozwijał skrzydła do szerszego lotu, a stanawszy zwycięską stopą na polach Grunwaldu, urosł w potęgę, której równych mało było wówczas w Europie. Jest tu i tragizm dziejowy, uosobniony w postaci majestatycznej Juranda ze Spychowa, i wzniosłość wielka, wznosząca się do wyżyn chrześcijańskiego przebaczenia katom. I dobrze się stało, że te wszystkie piękności udostępnione będą szerokim masom czytelniczym.				
Pisma. Tom I. Stary sługa. — Hania. — Szkice węglem. — Janko muzykant. Wyd. szóste.	1	—	2	60
W oprawie	1	40	3	40
Tom II. Listy z podróży. I. (po Ameryce). Wydanie szóste	1	—	2	60
W oprawie	1	40	3	40
Tom III. Listy z podróży. II. Komedia z pomyłek. Wydanie szóste	1	—	2	60
W oprawie	1	40	3	40
Tom IV. Przez stepy. — Orso. — Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela. — Czyja wina? — Za chlebem. Wydanie piąte.	1	—	2	60
W oprawie	1	40	3	40
Tom V. Latarnik. — Niewola tatarska. — Jamiol. — Na jedną kartę. — Bartek zwycięzca. Wyd. piąte	1	—	2	60
W oprawie	1	40	3	40
Tom VI—IX. Ogniem i mieczem. 4 tomy. Wydanie ósme	2	—	5	20
W oprawie	3	60	8	40
Tom X—XV. Potop. 6 tomów. Wydanie czwarte.	3	—	7	80
W oprawie	5	40	12	60
Tom XVI—XVIII. Pan Wołodyjowski. 3 tomy. Wydanie szóste	1	50	4	—
W oprawie	2	70	6	40
Tom XIX. Ta trzecia. — Sachem. — Sielanka. — Walka byków w Hiszpanii. — Z puszczy Białowieskiej. — Wycieczka do Aten. Wydanie trzecie Rb. 1.—, K. 2-60. W oprawie	1	40	3	40
Tom XX. Wyrok Zeusa. — Z wrażeń włoskich. — Organista z Ponikły. — U źródła. — Lux				

	Rb.	k.	K.	h.
in tenebris lucet. — Bądź błogosławiona. — Pójdźmy za nim! — Listy o Zoli. Wyd. trzecie	1	—	2	60
W oprawie	1	40	3	40
Tom XXI—XXIII. Bez dogmatu. Powieść. 3 tomy. Wydanie piąte	3	—	7	80
W oprawie	4	20	10	20
Tom XXIV—XXVI. Rodzina Połanieckich. Powieść. 3 tomy. Wydanie piąte	3	—	7	80
W oprawie	4	20	10	20
Tom XXVII—XXIX. Quo vadis. Powieść z czasów Nerona. 3 tomy. Wydanie nowe	3	—	7	80
W oprawie	4	20	10	20
Tom XXX. Listy z Afryki. Wydanie czwarte	1	—	2	60
W oprawie	1	40	2	40
Tom XXXI—XXXIV. Krzyżacy. Powieść historyczna. 4 tomy. Wydanie trzecie	4	—	10	80
W oprawie	5	60	14	—
Quo vadis. Powieść z czasów Nerona. Wydanie nowe popularne. 70 kop. 1 K. 60 h. W opr.	1	—	2	—
Quo vadis. Z 20 heliografurami, według obrazów Piotra Stachiewicza. Nowe wydanie wytworne na welinie, w 4-ce większej, w ozdobnej stylowej oprawie, ze złoceniami	15	—	35	—
Na jasnym brzegu. Nowela	1	—	2	60
W ozdobnej oprawie	1	40	3	40
Nowele. Wydanie ozdobne z ilustracjami Ant. Kamińskiego. Rb. 1.—. K. 2-60. W ozdobnej oprawie	1	40	3	40
Treść: Janko muzykant. — Jamiol. — Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela. — Latarnik. — Lux in tenebris lucet. — Bądź błogosławiona.				
Nowele. 2 tomy. Wydanie popularne	—	90	2	30
W oprawie	1	20	3	20
Treść: I. Stary sługa. — Hania. — Żorawie. — Szkice węglem. — Janko muzykant. — Przez stepy. — Orso. — Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela. — Za chlebem. — Jamiol. — Lux in tenebris lucet. — Bądź błogosławiona. — Sen.				
II. Latarnik. — Niewola tatarska. — Bartek zwycięzca. — Ta trzecia. — Sachem. — Sielanka. — Wspomnienie z Maripozy. — Z puszczy Białowieskiej. — Wycieczka do Aten. — Walka byków. — Na jasnym brzegu. — Wyrok Zeusa. — Z wrażeń włoskich. — Organista z Ponikły. — U źródła. — Pójdźmy za nim! — Na Olimpie.				
Ogniem i mieczem. — Potop. — Pan Wołodyjowski. Wyd. nowe jubileuszowe w 6 tomach	2	—	5	50
W oprawie	3	—	8	—

Biblioteczka uniwersyteckich i młodzieży szkolnej:

	Rb.	k.	K.	h.
Bartek zwycięzca	—	12	—	32
Janko muzykant. — Latarnik	—	06	—	16
Na oceanie Atlantycznym. (Listy z podróży)	—	08	—	20
Niewola tatarska	—	08	—	20
Orso. — Sachem	—	08	—	20
Pieszko przez czarny ląd. I. (Listy z Afryki)	—	10	—	26
„ „ „ II. „ „ „ „	—	10	—	26
Pójdźmy za nim	—	08	—	20
Sielanka. — Legenda żeglarska	—	06	—	16
Wspomnienia z Maripozy. — Jamioł. — Organista z Ponikły	—	08	—	20
Za chlebem	—	20	—	50
Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela	—	10	—	26
Z puszczy amerykańskiej. (Listy z podróży)	—	08	—	20
Z puszczy Białowieskiej	—	06	—	16
Jurand ze Spychowa (z Krzyżaków)	—	15	—	40
Łowy w puszczy. — Na niedźwiedzia (z Krzyżaków)	—	06	—	15
Pod Grunwaldem. (Ustęp z Krzyżaków)	—	08	—	20
Pod Zbarażem (z pow. »Ogniem i Mieczem«)	—	12	—	32
Zdobycie Kamieńca. (Ustęp z Pana Wołodyjowskiego)	—	06	—	16
Dzielny żołnierz. Opowiadanie historyczne z powieści »Pan Wołodyjowski«, przerobione przez H. Śl. Wydanie nowe	—	20	—	50
Obrona Częstochowy. Opowiadanie z czasów wojny szwedzkiej, przerobione z powieści »Potop« Wydanie nowe	—	20	—	50
Święty Piotr w Rzymie. Opowiadanie z czasów prześladowania chrześcijan za Nerona. Przerobione z powieści »Quo vadis«, przez H. Śl. Wyd. nowe	—	40	1	—
Krzyżacy. Powieść historyczna dla młodzieży, pod kierunkiem autora ułożona. Z 8 rycinami Ant. Piotrowskiego. Wyd. drugie. Karton.	1	20	3	—
„ „ „ W oprawie	1	50	4	—
Ogniem i mieczem. Powieść historyczna dla młodzieży, ułożył Wł. Grzymałowski. Z 8 rysunkami Ant. Piotrowskiego. Karton.	1	20	3	—
„ „ „ W oprawie	1	50	4	—
Potop. Powieść historyczna dla młodzieży, ułożył Wł. Grzymałowski. Z 8 rysunkami Ant. Piotrowskiego. Karton. Rb. 1-20. K. 3—. W opr.	1	50	4	—
Pan Wołodyjowski. Powieść historyczna dla młodzieży, Ułożył Wł. Grzymałowski. Z 8 rysunkami Ant. Piotrowskiego. Wyd. drugie. Karton. Rb. 1-20. K. 3—. W oprawie	1	50	4	—
Quo vadis. Powieść z czasów Nerona, dla dojrzałej młodzieży, ułożył i objaśnił R. A. Bobin. Z 10-ma rycinami. Wyd. nowe	1	50	4	—
„ „ „ W oprawie	2	—	5	20

Kraków — Druk W. L. Anczyca i Spółki.

KSIĘGARNIE I SKŁADY NUT Gebethnera i Wolffa

w WARSZAWIE

Krakowskie Przedm. 15 i Nowo-Sienna 9
oraz w LUBLINIE i w KRAKOWIE

polecają:

Wielki wybór książek w różnych językach, we wszystkich działach wiedzy i literatury, jako też książek do nabożeństwa, w oprawach od najskromniejszych do najwykwintniejszych. Mszały — Breviarze — Dzienniki — Kanony w znacznym wyborze. Nowości wydawnicze krajowe i zagraniczne w języku polskim i obcych otrzymują niezwłocznie po wyjściu z druku. Stale utrzymują w komplecie na składzie książki szkolne gdziekolwiek wydane. Urządzają czytelnie i biblioteki. Pośredniczą w przyjmowaniu przedpłaty na wszystkie pisma i wydawnictwa peryodyczne, krajowe i zagraniczne, po cenach redakcyjnych. Katalogów wydawnictw własnych i obcych, oraz katalogów pism dostarczają na żądanie bezpłatnie. Zamówienia z prowincji załatwiają z całą sumiennością i możliwą szybkością, na żądanie za zaliczeniem pocztowem.

Dział I.

Dzieła społeczno-historyczne i filozoficzne:

Dział ten, sam w sobie już, tworzy piękną i wyborową bibliotekę. Znaleźć tu można znakomite rozprawy prof. Szymona Askenazego, dotyczące ulubionej jego dziedziny, w. XVIII i XIX, świetnym stylem pisane, a przedstawiające już to z plastyką wybora odtworzone postacie dziejowe, już to nieznane szczegóły z historii dyplomacji i życia społecznego. Dalej zwracają tu na siebie uwagę znane powszechnie »Szkice historyczne« dr. L. Kubali, najznakomitszego historyka wieku XVII, który z takim talentem odtworzył tragiczne wypadki za Jana Kazimierza; ciekawe szkice J. K. Kochanowskiego, wreszcie — pomnikowe wydawnictwo »Wieku XIX«, które w szeregu charakterystyk, przedstawi nam wierny obraz historii naszej umysłowości w wieku XIX-ym. Poza tem — cały szereg studyów historycznych i pamiętników nader ciekawych i pouczających. W dziale historii literatury wyróżniają się najbardziej dwa kursy dziejów piśmiennictwa ojczyzno: prof. Ign. Chrzanowskiego (szkolny) i prof. A. Brücknera (dla dorosłych), wyborne studia Ign. Matu szewskiego, świetne impresje Konopnickiej p. t. »Trzy stu

dya", Mikołaja Reya jubileuszowe wydanie „Zwierciadła", drukowane ze ścisłością filologiczną, szkice prof. Kallenbacha i prof. Zdziechowskiego, wzniosłe i piękne „Myśli" Narcyzy Żmichowskiej, doskonale charakteryzujące tę duszę czystą i t. d. W dziale społecznym — w najwyższym stopniu interesująca fantazyja przyszłego ustroju społecznego, prof. W. Lutosławskiego, p. t. „Ludzkość odrodzona", A. Świętochowskiego znakomite dzieło o „Utopiach w rozwoju historycznym" i inne. W dziale filozofii prof. W. Lutosławskiego ciekawe dziełko p. t. „Rozwój potęgi woli", prof. H. Struvego, „Filozofia polska w ostatnim dziesięcioleciu" i inne.

KSIEGARNIE GEBETHNERA I WOLFFA

w Warszawie, w Lublinie i w Krakowie polecają

Profesora Szymona Askenazego

Dwa stulecia XVIII i XIX. Serja I. Wydanie 2-ie . . . rb. 2 60

Dwa stulecia XVIII i XIX Badania i przyczynki. Serja II. Treść:

Do charakterystyki Augusta II. — Komedja berlińska. — Sprawa Tarły. — Pamiętnik prymasa. — Ministerjum Wielhorskiego. — Pożegnanie stulecia. — Trybun gminu. — Pierwszy „syonista" polski. — Dozór konsula. — Przypisy. — Indeks. . . . . rb. 3 —

Książę Józef Poniatowski (1763 — 1813), wydanie wytworne z 12-ma rycinami i heliograviurą według portretu Graszego. Wyd. II rb. 3, w ozd. oprawie . . . . . rb. 4 —

Nowe wczasy. Treść: Przegląd doby saskiej 1696—1763. Przegląd doby porzbirowej 1795—1830. — Polska a wojna siedmioletnia. — Poselstwa hiszpańskie. — Biskup Soltyk. — Dworactwo pośmiertne. — Alopeus. — Jeneral Fiszer. — Wojsko warszawskie. — Pamiętniki Brandta. — Pierwsza politechnika polska. — Rozmowy w Belwederze. — Na marginesie Kordjana. — Galicja a Węgry. — Senat rewolucyjny. — Ludwik Boerne. — Bratanek Napoleona. — Pamiętniki Henlohego. — Przypisy. — Indeks. . . . . rb. 2 40

Przymierze polsko-pruskie. Wydanie 2-gie . . . . . rb. 1 50

Uniwersytet warszawski. . . . . . kop. — 60

Wczasy historyczne. Serja I. Wydanie 2-gie . . . . . rb. 2 —

Wczasy historyczne. Serja 2-ga. . . . . rb. 2 60

Katalogi ze szczegółową treścią powyższych dzieł na żądanie bezpłatnie.

Białkowski Antoni. Pamiętniki starego żołnierza (1806—1814), wydał Wacław Tokarz. 2 60

Bieliński Józef. Żywot ks. Adama Jerzego Czartoryskiego, z przypisami i portretem ks. Ad. J. Czartoryskiego. 2 tomy w jednym . . . . . 1 —

Brückner Aleksander. Dzieje literatury polskiej w zarysie. Wydanie 2-gie. 2 tomy. . . . . 5 —

W oprawie płóciennej 6 50

„ w półskórek . . . . . 7 —

Chrzanowski Ignacy. Historia literatury niepodległej Polski (z wypisami). Wyd. 2-gie. 1 20

— **Okruchy literackie.** St. Konarski. — Smutek Gabryeli. —

Kornel Ujejski. — **Idealy Asnyka.** — Album pani Kostrowickiej. — O pierwszej powieści Sienkiewicza. — Na wy-

spie. . . . . 1 —

Kallenbach Józef. Czasy i ludzie. . . . . 2 —

Kochanowski J. K. Szkice i drobiazgi historyczne . . . . . 2 —

Konopnicka Marya. Trzy studia. O komedji bohaterkiej Edmunda Rostanda. — Juliusz II Juliana Klaczki. — Krzy-

żacy Henryka Sienkiewicza. 1 35

Dr. L. KUBALA

SZKICE HISTORYCZNE

Serja I. Król Jan Kazimierz. — Oblężenie Lwowa. — Oblężenie Zbaraża. — Poselstwo Puszkina w Polsce. — Bitwa pod Beresteczkiem. — Kostka Napier-
ski. Z 5-ma rycinami. . . . . 2 —

Serja II. Proces Radziejewskiego. — Pierwsze „Liberum veto." — Krwawe swaty. — Czarna śmierć. — Wyprawa Żwaniecka. — Mieszczanin polski w XVIII w. Z 4-ma rycinami. . . . . 2 —

SERJA TRZECIA.

WOJNA MOSKIEWSKA R 1654 — 1655. . . . . . 2 40

Matuszewski Ignacy. Czarnoksiężstwo i medyumizm. Studium historyczno-porównawcze. Z ilustracyami. . . . . 1 —

— **Swoi i obcy.** (Pokrewieństwa i różnice). Zarysy literacko-estetyczne. Wydanie 2-gie poprawione. . . . . 2 —

— **Twórczość i twórcy,** studia i szkice estetyczno-literackie. . . . . 2 —

Wincenty Lutosławski**LUDZKOŚĆ ODRODZONA, WIZJE PRZYSZŁOŚCI.**

w oprawie płóciennnej rb. 1.60.

Dzieło to budzi powszechne zaciekawienie, uzasadnia nadzieje rychłej korzystnej zmiany warunków politycznych i społecznych, nie tylko u nas ale i w całej Europie.

- **Rozwój potęgi woli** przez psycho-fizyczne ćwiczenia. Według dawnych aryjskich tradycji, oraz własnych swoich doświadczeń podaje do użytku rodaków.

w oprawie 1 20

- Mościcki Henryk.** Wilno i Warszawa w „Dziadach“ Mickiewicza. Tło historyczne trzeciej części „Dziadów“ z 23-ma rycinami 1 80
- Papée Fryderyk Dr.** Polska i Litwa na przełomie wieków średnich. Tom I. Ostatnie dwunastolecie Kazimierza Jagiellończyka. 4 —
- **Studia i Szkice z czasów Kazimierza Jagiellończyka.** 2 40
- Potocki Antoni.** Współczesna literatura polska. 2 t. (w druku).
- Rakowski Kazimierz Dr.** Dzieje W. Księstwa Poznańskiego w zarysie (1815—1900) z portretem autora i mapką Poznańskiego. 2 50
- **Walka w obronie narodowości polskiej pod berłem pruskim.** — 80
- Rey Mikołaj.** Zwierciadło. Przedruk według pierwowzoru z r. 1567/8. Wydanie bardzo wykwiłne w stylu XVI w. w wielkim formacie (in folio), na papierze czerpanym, z licznymi rycinami, w artystycznej okładce. 25 —
- Smoleński Władysław.** Ostatni rok Sejmu Wielkiego. (Dalszy ciąg dzieła Ks. Kalinki p. t. Sejm czteroletni). Wydanie 2-gie. 3 40
- Sobiecki Wacław Dr.** Szkice historyczne. 1 50
- **Trybun ludu szlacheckiego (Jan Zamoyski), studium historyczne.** 1 50
- Struve Henryk.** Filozofia polska w ostatnim dziesięcioleciu 1894—1904, przełożył z niemieckiego Kazimierz Król — 75
- Świętochowski A.** Utopie w rozwoju historycznym. 2 —
- Szelągowski Adam.** O ujście Wisły, wielka wojna pruska. (Sprawa północna w wiekach XVI i XVII. Część III). 3 —
- Tarnowski St.** Józef Szujski jako poeta 1 20
- Tokarz Wacław.** Ostatnie lata Hugona Kollataja, 1794—1812. Praca odznaczona nagrodą im. U. Niemcewicza. 2 tomy: 4 5

Pomnikowe Wydawnictwo**WIEK XIX****Sto lat myśli polskiej.**

Pod redakcją **Br. Chlebowskiego, Ign. Chrzanowskiego, H. Gallego, G. Korbuta, St. Krzemińskiego.**

W 12 tomach wielkiej 8-ki.

Podejmując wydawnictwo powyższe, Redakcja i wydawcy mieli na celu zawrzeć w niem treść piśmiennictwa polskiego całego wieku XIX, cały dorobek umysłowy narodu, wszystko, co naród polski czuł i myślał. Mamy tu życiorysy i charakterystyki twórczości autorów, opracowane na podstawie najnowszych źródeł, wraz z wyczerpującą bibliografią, zarówno dzieł autorów samych, jak i prac, o nich pisanych, po raz pierwszy zebraną, a także streszczenia dzieł i liczne ustępy najcharakterystyczniejsze, co wszystko składa się na **całkowity obraz człowieka i pisarza.**

Dzieło wielce cenne dla każdego Polaka, miłującego przeszłość ojczystą, a wprost niezbędne dla każdego nauczyciela, kształcącej się młodzieży i młodych pracowników na niwie dziejów narodowych.

TREŚĆ:

Tom I —	II	Epoka przedromantyczna	1801—1821
III —	VIII	„ romantyczna	1822—1863
IX —	XII	„ poromantyczna	1864—1900

Dotychczas wyszły: tom I—II—III—IV—V, tom VI w druku.

Cena każdego tomu rb. 1.80, w ozdobnej oprawie rb. 2.50.

- Weyasenhoff Jan Generał.** Pamiętnik. 1789—1831. Z portretem autora. Wydał Józef Weyasenhoff. 2 —
- Zdziechowski M.** Szkice literackie I. 2 —
- Żmichowska Narcyza.** Myśli. Zebrała Ella. I. Wzmianki autorów o samej sobie. II. O przyjaźni, miłości i o kobietach wogóle. III. O wychowaniu i rodzinie. IV. Książki czytane, dzieła sztuki i zapatrywania na różne stosunki i zjawiska życiowe. V. Uczucia religijne, moralne, społeczne i t. d. 1 20

W ozdobnej oprawie 1 80

DZIAŁ II.

Biblioteka miniaturowa i ilustrowana.

Poniżej podajemy pełny wykaz tomików pięknych wydawnictw „Biblioteki miniaturowej“ i „Biblioteki ilustrowanej.“ Pierwsza z nich w małych książeczkach, formatu 16-ki, podaje arcydzieła literatury polskiej i wszechświatowej, od Homera do Konopnickiej. Druga składa się z szeregu tomików, zawierających celne nowele i niewielkie powieści najwybitniejszych naszych beletrystów, ozdobione ilustracjami najlepszych rysowników. Oba te wydawnictwa stanowią mogą prawdziwą ozdobę każde o księgozbioru, oraz każdej biblioteczki, zarówno ze względu na swoją treść literacką, jak i formę wykwintną i wysoce estetyczną.

BIBLIOTEKA MINIATUROWA. Wydanie wytworne na pięknym papierze w małym formacie, oprawa ozdobna w półskórek:			
Dante Alighieri. Boska komedia, w przekładzie Edwarda Porębowicza.			
I. Piekło. Z wizerunkiem autora.	Wyd. 2-gie.	1 —	
	W oprawie	1 80	
II. Czyściec.	Wyd. 2-gie.	1 —	
	W oprawie	1 80	
III. Raj.	Wyd. 2-gie.	1 —	
	W oprawie	1 80	
Elzy (Adam Asnyk). Wybór poezyi. Z portretem autora.	Wyd. 2-gie.	1 —	
	W oprawie	1 80	
Homer. Odyseja, przekład L. Siemieńskiego. Wydanie nowe.	W oprawie	1 20	
	W oprawie	2 —	
Kochanowski Jan. Wybór pism. Z portretem poety, według Matejki.	W oprawie	1 —	
	W oprawie	1 80	
Konopnicka Marya. Wybór poezyi. Wyd. 3-cie, z portretem autorki.	W oprawie	1 —	
	W oprawie	1 80	
Krasicki Ignacy. Wybór pism. Z portretem autora.	W oprawie	1 —	
	W oprawie	1 80	
Krasieński Zygmunt. Wybór pism, z portretem autora.	W oprawie	1 —	
	W oprawie	1 80	
Lenartowicz Leonard. Wybór poezyi, z portretem autora.	W oprawie	— 80	
	W oprawie	1 60	
Mickiewicz Adam. Pan Tadeusz, wydanie nowe z portretem autora.	W oprawie	— 80	
	W oprawie	1 50	

Niemcewicz J. U. Śpiewy historyczne. Wyd. nowe.	— 80
	W oprawie 1 50
Słowacki Juliusz. Wybór pism, z portretem autora. Wyd. 2-gie uzupełnione.	1 —
	W oprawie 1 80
Syrokomla Wład. (Ludw. Kondratowicz). Wybór pism. Z portretem autora.	1 —
	W oprawie 1 80
Zaleski Bohdan. Wybór poezyi, ułożył J. Kallenbach, z portretem poety.	1 —
	W oprawie 1 80
Żmichowska Narcyza (Gabryela). Wybór pism, z przedmową Ign. Chrzanowskiego. Z portretem autorki.	1 —
	W oprawie 1 80
BIBLIOTECZKA ILUSTROWANA. Wydanie wytworne w małym formacie:	
Daniłowski D. Dwa głosy. Nowelle z ilustracjami K. Gorskiego.	1 50
	W ozdobnej oprawie 2 —
Gawalewicz M. Motyl.—Philemon i Baucis.—Ostatnia schadzka.—Filiżanka.—Proleg. Z ilustracjami Piotra Stachewicza.	— 80
	W ozdobnej oprawie 1 20
Gruszecki Artur. Nowy obywatel, z ilustr. K. Gorskiego.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40
Konopnicka Marya. Dym. — Nasza szkap. — Głupi Franek. Z ilustr. S. Sawiczewskiego.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40
Kowerska Z. Iluzja. Opowiadanie z ilustracjami E. Lindemana.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40
Orzeszkowa E. Pieśń przerwana. Wyd. drugie z ilustracjami Jul. Maszyńskiego.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40
Prus B. (Głowacki Aleksander). Grzechy dzieciństwa. Wyd. 2-gie z ilustracjami A. Kędzierskiego.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40
Reymont Wł. St. Lili. Zasłona idylla. Z ilustr. T. Jaroszyńskiego.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40
Sienkiewicz H. Nowele. Z ilustracjami A. Kamińskiego.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40
Sieroszewski W. Latorośle.—Pustelnia w górach.—Czukecze. Z ilustr. K. Gorskiego i J. Pankiewicza.	1 20
	W ozdobnej oprawie 1 60
Szymański A. Dwie modlitwy.—Srul z Lubartowa.—Maciej Mazur. Z ilustr. A. Kamińskiego.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40

- Wyssenhoff Józef. Za błękitami. Z ilustracyami K. Gorskiego. 1 —
 W ozdobnej oprawie 1 40
 — Zaręczyńny Jana Belzkiego. Z ilustracyami K. Gorskiego. 1 —
 W ozdobnej oprawie 1 40

Dział III.

Powieści, poezye, dramaty.

W bogatym tym w arcydzieła literatury polskiej, wybrane z pośród wielu wydawnictw firmy dziale, zwraca na siebie uwagę za pełne wydanie pism znakomitego twórcy „Króla-Ducha,” Juliusza Słowackiego. Dokonane staraniem wytrawnego znawcy naszej romantyki, autora „Mon-salwatu,” dr. Artura Górskiego, odznacza się ono pieczołowitą starannością, obejmuje wszystkie utwory poetyckie wiecza, a przytem jest najtańsze z istniejących. Edycja ta, również jak i zupełne wydania pism Mickiewicza i Krasińskiego, jest niezbędna wprost w każdej bibliotece, w każdym domu polskim. Z utworów beletrystycznych widzimy tu piękną komedję bohaterską Ign. Grabowskiego p. t. „Sokół,” nagrodzoną na ostatnim konkursie dramatycznym im. J. Słowackiego, dalej szereg utworów Maryi Konopnickiej, wierszem i prozą, najpiękniejszych, jakie autorka „Pana Balcera w Brazylii” kiedykolwiek napisała, Adolfa Nowaczyńskiego powieść dramatyczną p. t. „Wielki Fryderyk,” która miała i ma do dziś dnia tak wielkie powodzenie na scenie warszawskiej i krakowskiej. Dalej znajdzie tu czytelnik kilka tomów nieodżałowanej pamięci autorki „Nad Niemnem,” Elizy Orzeszkowej, jak np. cudowny „dwugłos,” p. t. „Ad astra,” jak również szereg znakomitych utworów Dickensa polskiego, Bolesława Prusa, aż do ostatniej powieści, na tle naszej rewolucji z przed lat pięciu osnutej, p. t. „Dzieci”; a wszystkie te prace nacechowane są nie tylko bystrością rozumu, ale i słodczą gołębiego serca. Dalej mamy tu prawie wszystkie utwory znakomitego autora „Chłopów” Wł. St. Reymonta, od „Komedyantki” i „Fermentów” aż do ostatniej powieści, „Marzyciel,” oraz wzruszających do głębi, świetnych pod względem plastyki i siły uczucia wrażeń „Z ziemi chełmskiej.” W dalszym ciągu widzimy długi szereg powieści popularnej, tak chętnie przez czytelników ze wszystkich warstw widzianej autorki „Dewajtisa” Maryi Rodziewiczówny, oraz garść nowel i powieści

„egzotycznych” Kiplinga polskiego, Wacława Sieroszewskiego, od najdawniejszej, „Na kresach lasów,” do najnowszej, p. t. „Malżeństwo.” Znakomity poeta i powieściopisarz, Kazimierz Przerwa-Tetmajer, przedstawia się tu z najlepszej strony, w sześciu seryach swoich „Poezyi,” oraz w kilku tomach nowel i powieści „góralskich” („Na skalnem Podhalu” i „Maryna z Hrubego”) wreszcie w najlepszej z powieści współczesnych, w „Pannie Mery.” Następuje komplet utworów jednego z najwytworniejszych pisarzy polskich doby dzisiejszej, Józefa Wyssenhoffa, który dziś nie jest już tylko satyrykiem, jak w „Podfilipskim,” ale i malarzem plastykiem niepospolitym. Kilka ostatnich utworów G. Zapolskiej (np. rzecz dziś już sławy europejskiej p. t. „O czym się nie mówi,” prawie wszystkie utwory znakomitego filozofa-beletrysty, tak głęboko odczuwającego ból życia, Stefana Żeromskiego, nowele i powieści E. Żmijewskiej, J. Żuławskiego uzupełniają ten piękny komplet.

- Berent Wacław. Próchu. Powieść współczesna. Wyd. 2-gie. 2 —
 Gliński Kaz. Gady. Powieść historyczna z XIV w. 1 50
 — Zaloty Króla Jegomości. Powieść obyczajowa z czasów Jana Olbrachta. 1 20

IGNACY GRABOWSKI SOKÓŁ

Komedja heroiczna z czasów renesansu
polskiego w 6-ciu obrazach.

Nagrodzona 1-szą nagrodą na konkursie im. Jul. Słowackiego.
Z przedmową Władysława Rabskiego. Z portretem autora.
rb. 1.60.

- Jeż T. T. Pamiętniki starającego się.—Komysznik. Z ilustr. J. Kossaka. 2 40
 Konopnicka M. Dym.—Nasza szkap.—Głupi Franek. Z ilustr. S. Sawiczewskiego. 1 —
 W oprawie 1 40
 — Ludzie i rzeczy. Szkice i obrazki. 2 —
 Treść: Akwileja.—Na rybaczyczych lagunach.—Młodszydz'e gminy—Cmentarz w Awinionie.—Kartka z Pawli.—Chodzik.—Z kolumbowych dni.—Jasełka.—Z Cmentarzy.—Rocznica Marschnera.—Jak w Gorycyi słońce wschodzi.—Jak w Gorycyi słońce zachodzi.—Wędrowka po pracowniach.—O. Lenartowiczu.

Konopnicka M. Moi znajomi. Wyd. 2-gie.	1 50
Martwa natura. — Urbanowa. — Morze. — Ksawery. — W starym młynie. — Moja cioteczka. — W winiarskim forcie. — Józik Srokacz. — Maryska. — Lalki moich dzieci. — Banasiowa. — Anusia z cmentarzy.	
— Na normandzkim brzegu.	1 20
— W ozdobnej oprawie	1 60
Treść: I. Na normandzkim brzegu. — Madame la Vierge. — W osadzie. — Na węgorki. — Przy drzwiach otwartych. — Do ziemi. — Morze odeszło. — Barki wracają. Na wybrzeżu. — O zmierzchu. — „A capella”. II. Ci mali. Szlendaki. — Mój zegarek. — Hanysek.	
— Prometeusz i Syzyw.	— 50
— Drobiazgi z podróży teki.	1 20
— W ozdobnej oprawie	1 60
— Głosy ciszy.	1 —
— W ozdobnej oprawie	1 40
— Italia. Z portretem autorki	1 —
— W ozdobnej oprawie	1 40
* — Jasełka. Muzyka Piotra Maszyńskiego. Wyd. ozdobio- ne kolorowymi litografiami rysunku Jana Bukowskie- go, w artystycznej okładce kartonowej.	2 —
— Linie i dźwięki. Kraków.	1 —
— W ozdobnej oprawie	1 40
— Nowe pieśni.	1 20
— W ozdobnej oprawie	1 60
— Pan Balcer w Brazylii, poemat.	3 —
— W ozdobnej oprawie	4 —
— Poezye. Serya I—II—IV (III wyczerpana)	4 80
— Poezye w nowym układzie:	po 1 50
I. Fragmenty.	1 —
— W ozdobnej oprawie	1 40
II. Helenica.	1 —
— W ozdobnej oprawie	1 40
III. Pieśni i pioseki.	1 —
— W ozdobnej oprawie	1 40
IV. Obrazki.	1 —
— W ozdobnej oprawie	1 40
V. Z mojej księgi.	1 —
— W ozdobnej oprawie	1 40
VI. Przekłady.	1 —
— W ozdobnej oprawie	1 40
Kraśński Zygmunt. Pisma. Wydanie nowe zupełne, ułożone, opatrzone wstępem i objaśnieniami przez H. Gallego. 4 tomy.	2 —
— W oprawie	3 50
— W oprawie ozdobnej	4 40

Lemański Jan. Noc i dzień. Nowele.	1 60
— Ofiara królewny. Powieść fantastyczna	1 —
— Proza ironiczna. Bajki. — Bajeczki. — Przypowiadki dla dzieci. — Sielanki. Wydanie ozdobne.	2 —
Młokiewicz Adam. Pan Tadeusz. Ob. Bibl. miniatur.	
— Poezye. Nowe wydanie, z życiorysem autora, skreślonym przez Piotra Chmielowskiego, 4 tomy, z portre- tem wieszczka.	1 —
— W w oprawie 2 tomy	1 60
— Toż samo na lepszym papierze	2 —
— W ozdobnej oprawie	3 50

ADOLF NOWACZYŃSKI   **WIELKI FRYDERYK.**
 Powieść dramatyczna.   rb. 2.

Orzeszkowa Eliza. Czcieliel potęgi. Powieść. Wyd. nowe.	1 20
— „I pieśń niech zapłacze.”	1 20
— W ozdobnej oprawie	1 60
— Mirtala. Powieść. Wydanie nowe.	1 20
— Pieśń przerwana. Z ilustr. Jul. Maszyńskiego.	1 —
— W oprawie	1 40
— Przędze.	1 50
Treść: Z pyłków przydrożnych. — Sam na sam. — Chochlik psotnik. — Dwie. — Cień. — Niepoprawny. — Z fan- tazyi — Tytan. — Faun i Nimfa. — Po co? — Rocznicza. — Czego szukał po świecie smutek? — Pytania.	
Orzeszkowa El. i Rómski Jul. Ad astra, dwugłos.	2 40

Prus B. (Al. Głowacki). Dzieci. Powieść.	1 80
— Emancypantki. Powieść w 4 tomach. Wyd. 2-gie.	3 60
— Faraon. Powieść. 3 tomy. Wyd. 3-cie.	3 —
— Grzechy dzieciństwa. Z ilustr. A. Kędzińskiego. Wyd. 2-gie.	1 —
— W oprawie	1 40
— Kroniki. 1875—1878.	2 —
— Lalka. Powieść w 2 ch. tomach. Z portretem autora. Wyd. 3-cie.	1 —
— Pierwsze opowiadania. Wyd. 2-gie.	1 —
Treść: Przygoda Stasia. — Antek. — Powracająca fala. — Michałko. — Sieroca dola.	
— Ze wspomnień cyklisty. Powieść.	1 30

Przybyszewski St. Dzień sądu. („Synów ziemi” część wtóra). 2 —

Wł. St. REYMONT

MARZYCIEL Szkic Powieściowy

Senne dzieje. — W pruskiej szkole.	1 60
Z ZIEMI CHELMSKIEJ obrazy.	— 80
PRZED ŚWITEM. — Pewnego dnia. — Sprawiedliwie Wy-	
danie 2-gie.	1 20
CHŁOPI. Powieść współczesna. Tom I. Jesień II. Zima	
III. Wiosna. IV. Lato.	6 —
Tom III i IV oddzielnie.	1 50
Oryginalna oprawa do każdego tomu.	— 40
FERMENTY. Powieść. 2 tomy. Wydanie 2-gie	2 —
KOMEDIANTKA. Powieść. 2 tomy. Wydanie 2-gie.	1 50
LILI. Żalosz i Idylla. Z ilustracjami T. Jaroszyńskiego.	1 —
W ozdobnej oprawie.	1 40
SPOTKANIE. Szkice i obrazki. Wydanie 2-gie.	1 50
ZIEMIA OBIECANA. Powieść. 2 tomy. Wydanie 2-gie.	2 40
Z PAMIĘTNIKA. Nowele i obrazki.	1 20

MARYA RODZIEWICZÓWNA

JASKÓŁCZYM SZLAKIEM. Powieść. Wyd. II.	1 20
BYLI I BĘDĄ. Powieść z niedawnej przeszłości. Wyd. II.	1 50
DEWAJTIS. Powieść współczesna uwieczniona na kon-	
kursie „Kurjera Warszawskiego“. Wyd. 3-cie.	1 —
HRYWDA. Powieść. Wyd. 2-gie.	1 —
JOAN VIII. 1—12. Powieść.	1 50
KLEJNOT. Powieść. Wyd. 3-cie.	1 —
KWIAT LOTOSU. Powieść. Wyd. 3-cie.	1 —
A WYŻYNACH. Powieść.	1 50
RUPIECIE. Nowele. Wyd. 2-gie poprawione.	1 —
STRASZNY DZIAD UNIO. Powieść. Wyd. 4-te.	— 60
SZAR PRUCH. Powieść. Wyd. nowe.	— 60

Wacław Sieroszewski (Sirko).

— Korea. Klucz dalekiego Wschodu z 28 rysunkami i mapą.	2 20
— Latorośle. — Pustelnia w górach. — Człecze. Z ilustr. K. Gorskiego i J. Pankiewicza.	1 20
W ozdobnej oprawie	1 60
— Małżeństwo. — Być albo nie być. — Tułacze.	1 80
— Na daleki Wschód. Kartki z podróży.	1 50
— Na kresach lasów. Powieść. Wyd. 3-cie.	1 —
— Ol-Soni-Kisań. powieść na tle rewolucji Koreańskiej	1 35
— Powieści chińskie. Uang-ming-tse. — Kulisi. — Jang-hun-	
tsy (Zamorski dyabeł).	1 50
— Powrót. Powieść z życia wschodniej Syberyi.	1 —
— Ucieczka. Opowiadanie z życia wygnańców. Wyd. nowe. Kraków.	2 50
— W matni. — Jesienia — Skradziony chłopak. Chajlach.	1 —
W ofierze Bogom. Wyd. 3-cie.	1 —

PISMA JULJUSZA SŁOWACKIEGO

Pierwszy u nas w kraju, najkompletniejszy
Zbiór utworów, wydanych za życia i po
śmierci Autora.

Wydanie nowe.

Według układu ARTURA GÓRSKIEGO.

Z portretem Autora.

6 tomów ozdobnie wydanych, zawierających 219 arku-
szy druku in 8-vo.

W oprawie płóc. rb. 4 —
W oprawie wykwiłtnej w półskórek rb. 6 —
8 —

Kazimierz Przerwa-Tetmajer.

— Anioł śmierci. Romans. 2 tomy. w jednym. Wyd. 4 te.	1 50
— Maryna z Hrubego. Powieść historyczna.	1 80
— Na skalnem podhalu I. Wyd. 2-gie	1 10
	W ozdobnej oprawie 1 50
* — II.	1 70
— Otchłań. Fantazya psychologiczna. Wyd. 2-gie.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40
— Panna Mery. Powieść.	1 80
— Poezye. Ser. I. Wyd. 3-cie.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40
— Poezye. Ser. II. Wyd. 4-te.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40
— Poezye. Ser. III. Wyd. 3-cie.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40
— Poezye. Ser. IV. Wyd. 2-gie.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40
— Poezye Ser. V.	1 20
	W ozdobnej oprawie 1 60
— Serya VI.	1 20
	W ozdobnej oprawie 1 60
— Wybór poezyl, nowy.	1 50
	W ozdobnej oprawie 2 —
	W wytwornej oprawie w półskórek 2 40

JÓZEF WEYSSSENHOFF

U N I A. Powieść litewska.	2 —
Dni polityczne. Ser. I. Narodziny działacza (r. 1905).	1 —
— Ser. II. W ogniu (rok 1905—6).	1 80
Sprawa Deleği, rb. 1.80. Na papierze czerpanym	4 —
Syn marnotrawny.	2 20
Za błękitami. Z ilustr. K. Gorskiego. Wyd. 2-gie.	1 —
	W ozdobnej oprawie 1 40
Zaręczyny Jana Bożkiego. Z ilustr. K. Gorskiego. Wyd. 2-gie, rb. 1—.	1 40
Żywot i myśli Zygmunta Podfilipskiego. Wyd. 4-te.	1 50

Wyspiański Stan. Skalka, dramat w 3 aktach. Kraków.	1 —
— Wesele, dramat w 3 aktach. Wyd. 4 te uzupełnione.	1 60
W oprawie	2 —
ozdobnej	2 40

Gabryela Zapolska.

— O czem się nie mówi. Powieść współczesna. Wyd. 2-gie.	1 80
— Kaśka-Karyatida. Powieść współczesna. Wyd. 2-gie.	1 50
— Sezonowa miłość. Powieść współczesna. Wyd. 2-gie.	1 50
— Wodzień. Powieść. Wyd. 2-gie.	1 50

Zdziechowski K. Przemiany. Powieść. 2 tomy.	2 —
Zych M. Echa leśne. Wydanie ozdobne z chromotypią Jacka Malczewskiego.	— 80

Stefan Żeromski.

— Aryman mści się. Godzina. Wydanie wykwiłne na papierze czerpanym z inicjałami i ozdobami według oryginalnych wzorów egipskich.	2 —
	W ozdobnej stylowej oprawie 3 —
— Dzieje grzechu. Powieść 2 tomy. Wyd. 2 gie.	3 —
— Ludzie bezdomni. Powieść. Wyd. 4-te 2 tomy.	2 —
— Opowiadania. Doktor Piotr. — Cokolwiek się zdarzy. — Ananke. — Zmierzch. — Złe przeczucie. — Po Sedanie. — Zapomnienie. — Pokusa. — Siłaczka. — Oko za oko. — Nie-dziela. — Z dziennika. Wydanie 3-cie.	1 35
— Popioły. Powieść z końca XVIII i początku XIX w. Wyd. 2-gie. 3 tomy.	3 —
	W ozdobnej oprawie 4 —
— Promień. Powieść. Wyd. 3-cie.	1 —
— Utwory powieściowe. Wyd. 3-cie.	1 —
— Treść: Na pokładzie. — O żołnierzu tułaczku. — Tabu. — Ciernie. — Kara. — Legenda o bracie leśnym. — Za wolność i ojczyznę; z powieści „Popioły”, wydanie popularne z 12 rysunkami.	— 50

EUGENIA ŻMIJEWSKA

Z PAMIĘTNIKA NIEDOSZŁEJ LITERATKI. Nowele i obrazki.	— 80
DOLA. Powieść. Z przedmową E. Orzeszkowej. Wydanie II.	1 20
PŁOMYK. Z pamiętnika instytutki. Wydanie II.	1 20

JERZY ŻUŁAWSKI

ZWYCIĘZCA. Powieść.

KUSZENIE SZATANA. Opowiadania.

STARA ZIEMIA Powieść (w druku).

2 —
1 40

Dział IV.

Dzieła specjalne.

Tutaj zostały zamieszczone przedewszystkiem dzieła treści higienicznej (Kneippa, znakomity „Mój system“ Müllera, prace dr. Polaka, Sawickiego i Schrebera), dalej coraz bardziej wchodzące dziś w modę, doskonale opracowane dziełka kucharskie p. Marty Norkowskiej, wreszcie — kilka dziełek ogrodniczych: Brzezińskiego i Schönfelda.

- Kneipp Sebastian ks.** Dziecko zdrowe i chore. Poradnik dla matek i ojców troskliwych. Wyd. 4-te. — 60
Karton — 75
- * — Moje leczenie wodą na podstawie 40-letniego doświadczenia. 1 30
Karton 1 55
- Tak żyć potrzeba. Wskazówki i rady dla zdrowych i chorych. 1 30
Karton 1 45
- Mój testament dla chorych i zdrowych. 1 40
Karton 1 65
- Kodycyl do mojego testamentu dla zdrowych i chorych. 1 40
Karton 1 65
- Zielnik czyli atlas roślin leczniczych, znajdujących się w mojej aptece domowej. Zawiera ryciny roślin leczniczych poleconych w dziełach ks. Kneippa. 1 80
Wyd. I. (Fototypia). 2 60
W ozdobnej oprawie 4 —
- „ II. (Światłodruk kolorowy). 5 —
W oprawie — 40
- „ III. (Drzeworyt) bez oprawy. — 40
- Pogadanki o mieszkaniu, odzieży, pożywieniu, napojach i t. p. — 40

JÓZEF BRZEZIŃSKI

inspektor pola doświadczalnego Uniw. Jagiel.

HODOWLA WARZYW

z 200 rysunkami w tekście rb. 2.

Hodowla drzew i krzewów owocowych. Dzieło nagrodzone pierwszą nagrodą na konkursie Akademii Umiejętności w Krakowie. Z 259 rys. oryginalnie wykonanymi przez dr. St. Golińskiego. Wydanie drugie, przejrane i dopełnione. rb. 2 40

- Zasady higieny, wskazówki popularne pielęgnowania zdrowia.** Z oryginału wydanego przez Berliński urząd zdrowia. Wolny przekład dr. J. Świętochowskiego. Z rysunkami w tekście i dwiema tablicami litograficznymi — 70
Karton — 80
- Polak J. Dr.** Podręcznik leczniczy. Wskazówki leczenia domowego dla użytku dworów, gmin, księży, nauczycieli, majstrów, nadzorców warsztatowych, zawiadowców stacyj dróg żelaznych, felcerów i t. p. Dziełko polecane do czytelni ludowych. Wyd. 3-cie, przejrane i poprawione z 50 fig. w tekście. — 60
Karton — 70
- Sawicki Stelia Jan dr.** Czerstwa starość, czyli jak zachować zdrowie do późnego wieku. — 75
Hygiena panien, z rysunkami w tekście. — 60
W oprawie 1 —
- Poznaj sam siebie. Szkice fizyologiczne. Z 16-ma rysunkami. (Wydanie popularne). — 40
Karton — 50
- Rady dla młodych mężatek. Wyd. 7-me przejrane, poprawione i dopełnione. — 60
W oprawie płócienniej 1 —
- Schönfeld St.** Wawrzywnictwo gruntowe. Z 65-ma rysunkami w tekście. Nagrodzone Wielkim Medalem na Wystawie w Częstochowie w 1909 roku. — 40
- Schreber M. dr.** Gimnastyka lecznicza pokojowa, czyli zasady ćwiczeń gimnastycznych, bez przyrządów i pomocy wykonywanych dla każdego wieku. Przełożył dr. R. Radziwiłłowicz, z 45-ma rysunkami. Wydanie trzecie przejrane i uzupełnione. — 60

NAGRODZONE!

Na wystawie Częstochewskiej w 1909 r.

WIELKIM MEDALEM SREBRNYM

Na Wystawie Przemysłowo-Spożywczej w Warszawie w 1909 r.

WIELKIM MEDALEM ZŁOTYM

Na Wystawach Kucharskich w Warszawie i Łodzi

2 wielkimi medalami srebrnymi

Na Wystawie Hygienicznej w Warszawie

Wyróżnione Zaszczytnym Odznaczeniem**PODRECZNIKI GOSPODARSKIE Marty Norkowskiej****Gospodarstwo domowe**

na podstawie wykładów wygłoszonych na Wystawie Przemysłowo-Spożywczej w Warszawie, w marcu 1909 r. Cena 75 kop., w oprawie kartonowej kop. 90.

Najnowsza Kuchnia**Wytworna i Gospodarska**

Zawiera 1249 przepisów gospodarskich z uwzględnieniem kuchnarskiej, z ilustracjami, wzory nakrycia stołu, sposób ogólny podawania przekąsek i potraw, 70 wzorów „Menu” skromnych i wystawnych śniadań, obiadów i kolacji na każdą porę roku i t. d. Wydanie nowe powiększone. Cena rb. 1.80, oprawne w karton rb. 2.

Piekarnia i Cukiernia**wytworna i gospodarska** z ilustracjami.

Cena rb. 1, w opr. kart. rb. 1.20

Śpiżarnia i zapasy zimowe.

Z licznymi rysunkami.

Cena rb. 1 kop. 35. w opr. karton. rb. 1 kop. 50.

MÜLLER J. P.**Mój system.****!! Kwadrans dziennie dla zdrowia !!**

(patrz artykuł na str. 300 ROCZNIKA).

Z 44-ma rycinami i tablicą z rozkładem czasu.

Dzieło, przełożone na wszystkie języki europejskie, rozeszło się w ciągu roku w 150 tys. egzemplarzy. Wydanie 6te.

Cena w opr. kartonowej 60 kop.

Dział V.**Języki obce i słowniki.**

- Berger Hugo.** Łatwa metoda gruntownego nauczania się w krótkim czasie języka angielskiego, z pomocą lub bez pomocy nauczyciela (z wymową w języku polskim przy każdym słowie). Z kluczem. Wydanie nowe. 1 20
W oprawie 1 50
- Nowa łatwa metoda gruntownego nauczania się w krótkim czasie języka francuskiego, z pomocą lub bez pomocy nauczyciela (z wymową polską przy każdym słowie). Z kluczem. Wydanie 6-e. 1 —
W oprawie 1 30
- Łatwa metoda gruntownego nauczania się w krótkim czasie języka niemieckiego z pomocą lub bez pomocy nauczyciela (z uwzględnieniem najnowszych zasad języka). Z kluczem. Wydanie 5-te. 1 —
W oprawie 1 30
- Łatwa metoda gruntownego nauczania się w krótkim czasie języka niemieckiego, z pomocą lub bez pomocy nauczyciela (z uwzględnieniem najnowszych zasad języka). Kurs wyższy uzupełniający. Z kluczem. 1 —
W oprawie 2 —
- Podręcznik języka francuskiego do nauki w pierwszych klasach zakładów naukowych. I. Kurs elementarny. Karton — 75
- Podręcznik języka niemieckiego do nauczania w pierwszych klasach średnich zakładów naukowych. I. Kurs elementarny. Wydanie 2-gie, przejrane i poprawione. Karton — 60

Dział VI.

Teatr amatorski.

Wiadomo, jak miłą rozrywką towarzyską jest teatr amatorski. Wiadomo też, jak wielką mają trudność przygodni adepti sztuki dramatycznej z wyborem odpowiednich sztuk dla swego repertuaru. Otóż zadanie to ułatwia im znakomicie wydawnictwo p. n. „Teatr amatorski“, najobszerniejsze ze wszystkich polskich w tym zakresie, składające się już ze 100 tomików bez mała. Jest w czym wybierać, tem więcej, że znaleźli tu swoje miejsce najcelniejsi komedyopisarze nasi i obcy. Dodać należy, że wszystkie te komedijki są łatwe do grania i nie wymagają żadnych skomplikowanych dekoracji.

Teatr amatorski, każdy tomik

po — 30

Uwaga. Liczba osób, biorących udział, podana przy każdej komedyjce k: oznacza kobiety, m: mężczyzn.

- Nr. 1. Przy kolej. Komedya w 1 akcie przez Jordana. k: 3 — m: — 3.
- Nr. 2. Zięć dla parady. Komedya w 1 akcie przez J. Blizińskiego, k: 2 — m: 5.
- Nr. 3. Pierwszy bal. Komedya w 1 akcie przez Z. Przybylskiego, k: 6 — m: 2.
- Nr. 4. Ciekawość pierwszy stopień do piekła. Przysłowie dramatyczne w 1 akcie, wierszem, przez J. Chęcińskiego, k: 2 — m: 3.
- Nr. 5. Gałązka jaśminu. Komedya w 1 akcie, przez Z. Przybylskiego, k: 3 — m: 4.
- Nr. 6. Biała kamelia. Komedya w 1 akcie. K: 1 — M: 2.
- Nr. 7. Gramatyka, czyli kandydat do rady powiatowej. Krotchwila w 1 akcie, przerobił z francuskiego St. Kozmian, k: 1 — m: 4.
- Nr. 8. Dwóch głuchych. Komedya w 1 akcie z francuskiego, k: 1 — m: 5.
- Nr. 9. Schadzka. Krotchwila w 1 akcie, przez Z. Przybylskiego, k: 1 — m: 2.
- Nr. 10. Na przekór. Krotchwila w 1 akcie przez Z. Przybylskiego, k: 3 — m: 3.
- Nr. 11. Dyament nieoszlifowany. Komedya w 1 akcie, przerobiona z niemieckiego przez Antoninę Hofmann, k: 2 — m: 3.
- Nr. 12. Post-scriptum. Komedya w 1 akcie Em. Augiera. k: 1 — m: 2.
- Nr. 13. Przed obiadem i po obiedzie. Przysłowie dramatyczne w 1 akcie, wierszem przez J. Chęcińskiego, m: 5.

- Nr. 14. Przez zazdrość. Komedya w 1 akcie Alfreda de Musset, k: 2 — m: 3.
- Nr. 15. Przegrany zakład. Krotchwila w 1 akcie, przez Z. Przybylskiego, k: 6 — m: 6.
- Nr. 16. Dwie wdowy. Komedya w 1 akcie, przez F. Mallefille, k: 2 — m: 3.
- Nr. 17. Wdówka. Komedya w 1 akcie, przez Delacour i Thibaut, k: 2 — m: 2.
- Nr. 18. Przysługa. Komedya w 1 akcie z francuskiego. k: 2 — m: 3.
- Nr. 19. Wycieczka zagranicę. Komedya w 1 akcie, przez Kazimierza Zalewskiego, k: 1 — m: 3.
- Nr. 20. Pomyłka pana Lambineta. Komedya w 1 akcie, przez H. Meilhac i Ludwika Halevy, k: 3 — m: 4.
- Nr. 21. Dwaj nieśmiali. Komedya w 1 akcie, przez Marc-Michel i Eug. Labiche, k: 2 — m: 3.
- Nr. 22. Przez wdzięczność. Drobnostka sceniczna w 1 akcie, przez Edwarda Lubowskiego, k: 2 — m: 3.
- Nr. 23. Deszcz i pogoda. Komedya w 1 akcie przez L. Gozlan, k: 2 — m: 2.
- Nr. 24. Podarunki. Komedya w 1 akcie, z francuskiego. L. Normanda, k: 1 — m: 2.
- Nr. 25. Jesienią. Komedya w 1 akcie Leopolda Świdorskiego, k: 3 — m: 4.
- Nr. 26. Kancelarya otwarta. Komedya w 1 akcie, przez Zygmunta Przybylskiego, k: 4 — m: 3.
- Nr. 27. Raptus. Komedya w 1 akcie, z francuskiego Marc-Michel i Labiche, k: 1 — m: 5.
- Nr. 28. Straduję. Komedya w 1 akcie Zofii Mellerowej, k: 2 — m: 3 — dz. 2.
- Nr. 29. Dwie teściowe. Komedya w 1 akcie, z francuskiego, k: 3 — m: 4.
- Nr. 30. Kiedyż obiad? Krotchwila w 1 akcie, k: 4 — m: 6. (wy-czerpane).
- Nr. 31. Dzieci muzy. Komedya w 1 akcie, przez Fr. Domnika, k: 2 — m: 7.
- Nr. 32. Pan Bonifacy. Farsa w 1 akcie, przez W. Rapackiego (syna), k: 1 — m: 4.
- Nr. 33. Fotografia Jędrusia. Obrazek sceniczny w 1 akcie, przez Z. Przybylskiego, k: 2 — m: 2.
- Nr. 34. Bzy kwitną. Komedya w 1 akcie, przez Z. Przybylskiego, k: 2 — m: 1.
- Nr. 35. Podstęp. Komedya w 1 akcie, przez P. Wlasta, k: 4 — m: 3.
- Nr. 36. Przyjaciel męża. Obrazek sceniczny w 1 akcie, przez Z. Przybylskiego, k: 3 — m: 3.
- Nr. 37. Dzień w redakcyi. Obrazek sceniczny w 1 akcie, przez Z. Przybylskiego, k: 4 — m: 10 — 3 chłopców.

- Nr. 38. Pest-festum. Komedia w 1 akcie E. Wichert'a, przełożona z niemieckiego przez Z. Mellerową, k: 7 — m: 5.
 Nr. 39. Zjazd koleżeński. Komedia w 1 akcie przez Z. Przybylskiego, k: 7 — m: 7.
 Nr. 40. List rekomendowany. Komedia w 1 akcie, przez E. Labiche, tłómaczył z franc. M. R., k: 2 — m: 2.
 Nr. 41. Przed ożenkiem. Obrazek ludowy w 1 akcie, ze śpiewami i tańcem, oryginalnie napisany przez Wł. D. Gutowskiego, k: 7 — m: 6.
 Nr. 42. Perełka. Obrazek sceniczny w jednej odsłonie przez Irerę M. (Nagoda), k: 5 — m: 4.
 Nr. 43. Nasze bziki. Farsa w jednej odsłonie, przez H. Piątkowskiego, k: 2 — m: 6.
 Nr. 44. Mankiet. Fraszka sceniczna w 1 odsłonie, przez Edw. Lubowskiego, k: 1 — m: 2.
 Nr. 45. Żmijka. Fraszka sceniczna w 1 odsłonie, przez St. Żyżkowskiego, k: 1 — m: 2.
 Nr. 46. Falszywe blaski. Komedia w 1 akcie Zofii Mellerowej, k: 2 — m: 3.
 Nr. 47. Portrety kochanka i męża. Komedyo-opera w 1 akcie, tłómacz. z francuskiego Duflot et Desarbres, k: 1 — m: 2.
 Nr. 48. Szarada. Obrazek sceniczny w 1 akcie, przez Ign. Grabowskiego, k: 3 — m: 4.
 Nr. 49. Pokój zawarty! Komedia w 1 akcie Zygmunta Przybylskiego, k: 3 — m: 2.
 Nr. 50. Złością. Komedia w 1 akcie Edm. Paillerona, k: 2 — m: 2.
 Nr. 51. Znawca kobiet. Komedia w 1 akcie, Z. Przybylskiego, k: 4 — m: 4.
 Nr. 52. Przyjaciół. Dramat w 1 akcie, przez Marco Praga. Tłóm. z włoskiego, k: 1 — m: 2.
 Nr. 53. W gabinecie doktora. Szkic do obrazka dramatycznego w 1 akcie, G. Dolińskiego, k: 3 — m: 6.
 Nr. 54. We czworo. Komedia w 1 akcie, M. Gawalewicz, k: 3 — m: 6.
 Nr. 55. Fredro J. A. Posażna jedynaczka. Komedia w 1 akcie, k: 5 — m: 6.
 Nr. 56. Fredro J. A. Consilium facultatis. Komedia w 1 akcie, k: 3 — m: 5.
 Nr. 57. Kto to? Drobnostka sceniczna w 1 odsłonie, E. Lubowskiego, k: 4 — m: 4.
 Nr. 58. Debiutantka. Fraszka w 1 akcie, Z. Przybylskiego, k: 2 — m: 3.
 Nr. 59. Kusicielka. Komedia w 1 akcie, Mosera. Spolszczona przez J. Maszyńskiego, k: 2 — m: 3.
 Nr. 60. Grajek. Obrazek sceniczny w 1 akcie, Z. Przybylskiego, k: 1 — m: 2.

- Nr. 61. Fatalista. Krotoczwila w 1 akcie, T. Jaroszyńskiego, k: 2 — m: 3.
 Nr. 62. Pafnucy i Narcyz. Komedia w 1 akcie, z franc. Brissebarre i Marc-Michel, k: 2 — m: 2.
 Nr. 63. Pieśń przerwana. Obrazek sceniczny, przez Elizę Orzeszkową i Zygm. Przybylskiego, k: 2 — m: 3.
 Nr. 64. Postanowienie. Komedia w 1 akcie, przez Zofię Mellerową, k: 3 — m: 2.
 Nr. 65. Wieczna bajka. Obrazek dramatyczny w 1 akcie, przez A. Marka, k: 2 — m: 2.
 Nr. 66. Chłopi arystokraci. Szkic dramatyczny w 1 akcie ze śpiewkami, przez Wł. L. Anczyca. Wydanie 6-te, k: 3 — m: 6.
 Nr. 66a. Muzyka do śpiewu Wł. Rzepki.
 Nr. 67. Łobzowanie. Obrazek dramatyczny w 1 akcie ze śpiewkami, przez Wł. L. Anczyca. Wydanie 6-te, k: 3 — m: 7.
 Nr. 67a. Muzyka do śpiewu Wł. Rzepki.
 Nr. 68. Błążek opętany. Krotoczwila w 1 akcie ze śpiewkami przez Wł. L. Anczyca, k: 3 — m: 5.
 Nr. 68a. Muzyka do śpiewu Wł. Rzepki.
 Nr. 69. Flisacy. Obrazek ludowy w 1 akcie ze śpiewkami, przez Wł. Anczyca. Wyd. nowe, k: 2 — m: 6.
 Nr. 69a. Muzyka do śpiewu Wł. Rzepki.
 Nr. 70. Bzik mojej żony. Krotoczwila w 1 akcie, przez A. Marla, k: 3 — m: 2.
 Nr. 71. Reinstain. Monologi i dialogi I.
 Nr. 72. " " " II.
 Nr. 73. Or-Ot. Monologi I.
 Nr. 74. " " i deklamacye (Z raptularza Zagłoby).
 Nr. 75. " " " staroświeckie.
 Nr. 76. Podróżnik. "Obrazek sceniczny w 1 akcie, O. Feuilleta, k: 2 — m: 4.
 Nr. 77. Pierwsza miłość. Komedia w 1 akcie, Alf de Launay, k: 3 — m: 1.
 Nr. 78. Monologi i wiersze do deklamacyi Bożydara (Edmunda Bogdanowicza).
 Nr. 79. Gwiazdka błysnęła. Obrazek sceniczny w 1 odsłonie, Bolesława Gorczyńskiego, k: 3 — m: 2.
 Nr. 80. Wywiad. Farsa w 1 akcie, przez Mirbeau, przekład T. Jaroszyńskiego, m: 2.
 Nr. 81. Ostatni kosz. Komedia w 1 odsłonie B. S. Herbaczewskiego, nagrodzona na konkursie Lwowskim, k: 2 — m: 2.
 Nr. 82. Mgła. Komedia w 1 akcie Z. Przybylskiego, nagrodzona na konkursie Lwowskim, k: 2 — m: 2.
 Nr. 83. Księżyc i słońce. Komedia w 1 akcie Z. Przybylskiego, k: 1 — m: 2.
 Nr. 84. Antkowe wesele. Komedia w 1 akcie Z. Przybylskiego, k: 6 — m: 5.

- Nr. 85. Wiosna. Komedia w 1 akcie Zygm. Przybylskiego, k: 2 — m: 3.
 Nr. 86. Barkarola. Obrazek dramatyczny w 1 odsłonie, M. Gawalewicz, k: 1 — m: 3.
 Nr. 87. Preludium Szopena. Obrazek dramatyczny w 1 akcie M. Gawalewicz, k: 1 — m: 3.
 Nr. 88. Lekcja deklamacji. Fraszka sceniczna w 1 odsłonie M. Gawalewicz, k: 1 — m: 1.
 Nr. 89. Guzik. Komedia w 1 akcie M. Gawalewicz, k: 1 — m: 2.
 Nr. 90. Dzisiejsi. Komedia w 1 akcie M. Gawalewicz, k: 1 — m: 2.
 Nr. 91. Z rozpacz. Humoreska sceniczna w 1 odsłonie, M. Gawalewicz, k: 3 — m: 4.
 Nr. 92. Po drodze. Humoreska sceniczna w 1 akcie, M. Gawalewicz, k: 1 — m: 5.
 Nr. 93. Bibiński. Komedia w 1 akcie, M. Gawalewicz, k: 1 — m: 5.
 Nr. 94. W porę. Komedia Z. Przybylskiego, k: 3 — m: 3.
 Nr. 95. W zielonym gaiku. Komedia w 1 akcie, Z. Przybylskiego, k: 2 — m: 2.
 Nr. 96. Perła. Obrazek dramatyczny wierszem, M. Gawalewicz, k: 3 — m: 7 (wyczerpane).
 Nr. 97. Komedia w komedii. Komedia w 1 akcie W. Grot-Beżkowskiej, k: 5 — m: 6.
 Nr. 98. Banasiowa. Obrazek sceniczny w 1 akcie, osnuty na tle noweli Konopnickiej, przez Z. Przybylskiego, k: 3 — m: 1.

Przybylski Z. Teatr amatorski dla dzieci i młodzieży.

UWAGA: Liczba osób, biorących udział, podana przy każdej komedyjce. dz: oznacza dziewczęta, ch: chłopcy.

- Nr. 1. Ziemia ojczysta, obrazek sceniczny w 1 akcie (dz: 4, ch: 5).
 Nr. 2. Za słońcem, obrazek sceniczny w 1 akcie (dz: 7, ch: 4).
 Nr. 3. Panna służąca, komedia w 1 akcie (dz: 5, ch: 2).
 Nr. 4. Pamiętnik Jadzi, komedia w 1 akcie (dz: 9).
 Nr. 5. Wet za wet, komedia w 1 akcie (dz: 4, ch: 3).
 Nr. 6. Edukacja Bronki, komedia w 1 akcie (dz: 6, ch: 3).
 Nr. 7. Tadzio jest chory, obrazek sceniczny w 1 akcie (dz: 3, ch: 3).
 Nr. 8. Koledzy, komedia w 1 akcie (dz: 2 ch: 6).
 Nr. 9. Wicek i Wacek, komedia w 1 akcie (dz: 7, ch: 5).
 Nr. 10. Dumny Kazio, komedia w 1 akcie (ch: 9).
 Nr. 11. Wesele siostry, komedia w 1 akcie (dz: 11).
 Nr. 12. Wesele brata, komedia w 1 akcie (ch: 11).

Cena każdego Nr. kop. 20.

Wszystkie Nr. w 1 tomie

1 —
Karton 1 20

Składy Nut GEBETHNERA i WOLFFA w Warszawie

Nowosienna 9 i Krakowskie Przedmieście 15.

Filia w Lublinie

polecają:

Śpiewy na chór męski.

- Maszyński P.** Chóry męskie (bez wtóru) zawierają 30 pieśni . . . 1.60
 — Lutnia. Pierwszy wybór kwartetów męskich polskich i obcych kompozytorów, zawiera 219 pieśni w partyturze. Tom I. II. III. V. VI po . . . 1.—
 „ IV (pieśni ludowe) . . . —.60
 — Raptularzyk Lutni. 25 pieśni wybranych z utworów wykonywanych na koncertach Warszawskiego Towarzystwa Śpiewaczego „Lutnia“. Wydanie ozdobne, format kieszonkowy. W oprowie . . . 1.—
Moniuszko St. Ośm pieśni na chór męski opracował Zygmunt Noskowski. Partytura . . . 1.50
 4 głosy po 30 kop. . . 1.20
 № 1. Wróżba znachora. (O kozacze, mój kozacze).
 2. Stary hulaka. (Hej bodaj to dawne czasy).
 3. Morel (podajesz mi z drzewa).
 4. Dzieweczka nad rzeczką. (Płynie czysta rzeczką).
 5. Dwie zorze. (Hej tam i a gorze stała cerkiewka).
 6. Skowronek. (Kiedy się wkoło śmieje wiosenka).
 7. Brzózka. (Latem brzózka mała).
 8. Mazurek. (Lu la Sprawiedliwość Zosi śmiała).
Noskowski Z. Op. 51. Dwanaście pieśni ludowych. Partytura . . . —.75
 Każdy głos po 30 kop. . . 1.20
 — Op. 56. Część I. Sześć pieśni ludowych. Partytura . . . —.75
 4 głosy po 20 kop. . . —.80
 — Op. 56. Część II. Sześć kolend. Partytura . . . —.75
Pankiewicz E. — Maszyński P. Walce balowe. Partytura . . . —.90
 4 głosy po 15 kop. . . —.60

Śpiewy na chór mieszany.

- Maszyński P.** Lirnik. Pierwszy zbiór utworów na głosy mieszane (Sopran, Alt, Tenor, Bas) polskich i obcych kompozytorów. Tom I . . . 1.20
 w oprowie . . . 1.40
 Tom II . . . 2.—
 w oprowie . . . 2.20

Minchejmer A. Oktet z opery „Mazepa”. Układ P. Maszyńskiego. Partytura	—60
4 głosy po 10 kop.	—40
Moniuszko St. Pieśni z Witold-raudy J. Ign. Kraszewskiego na głosy solowe i chór męski i żeński z towarzyszeniem fortepianu. Partytura	1.50
3 głosy żeńskie po 15 kop.	—45
4 głosy męskie po 30 kop.	1.20
— Straszny Dwór. № 13 Bis. Ni boleści, ni rozkoszy. Na 2 Soprany, Tenor i Bas. Partytura	—40
Studziński K. Róże. Śpiew na 4 głosy mieszane, lub na jeden głos z fortepianem	—30
Żeleński W. Op. 49. Noc majowa. Na chór mieszany i głosy solowe z fortepianem. Partytura	1.20
4 głosy po 15 kop.	—60

Śpiewy na 3 głosy żeńskie.

Rzepko Wł. Akordy. Wybór pieśni na 3 głosy żeńskie à capella lub z towarzyszeniem fortepianu. Tom I zawiera 60 pieśni	1.50
Tom II zawiera 42 pieśni	1.50

Śpiewy dla dzieci.

Maszyński P. Op. 40. Nowe latko. Śpiewy dla młodocianego wieku. (Poezye M. Konopnickiej). Komplet	3.—
№ 1. Przygrywka	—40
2. Zima	—40
3. Choinka	—40
4. Z kolendą	—40
5. Sanna	—50
6. Wesele	—40
7. Wiosenne ptaki. (Święta Agnieszka)	—40
8. Wiosenka	—40
9. Bociany	—40
10. W palmową niedzielę	—50
11. Maik	—40
12. Pan Jezus i kwiaty	—50
13. Na flisa	—40
14. W pasieccę	—40
15. Kosiarze	—40
16. Żórawie	—40
— Dzwonki polne. Piosenki dla młodocianego wieku na 1 lub 2 głosy z fortepianem. Komplet zawierający 25 pieśni	1.50
Noskowski Z. Op. 1 № 1. Stary pies i stary sługa	—30
— „ 2. Dwa żółwie	—30
— „ 3. Dzieci i żaby	—30
— „ 4. Zajączek	—50

Warnkówna J. i Jahołkowska L. W ogródku dziecięcym. Zbiór zabaw, marszów i piosenek na jeden głos z towarzyszeniem fortepianu. Wydanie III. Część I. II. III w oprawie po kop.	—80

Podręczniki dotyczące muzyki oraz szkoły na rozmaite instrumenty.

Aleksandrowicz W. Głos i jego kształcenie w sztuce śpiewu	—50
Biernacki M. M. Profesor w instytucie muzycznym. <i>Zasady muzyki</i> , przyjęte i zalecone przez instytut Muzyczny w Warszawie. Wydanie 2-gie, poprawione, przerobione i uzupełnione. (Biblioteka teoretyczna Warszawskiego Konserwatorium Muzycznego)	1.20
Carulli F. <i>Szkola na gitarę hiszpańską</i>	1.60
Devienne F. <i>Szkola na fletrowers z jedną lub więcej kłapami</i>	1.20
Dobrzyński Ign. F. <i>Szkola na fortepian</i>	2.25
Freyer Aug. <i>Praktyczna szkola na organy</i> łącznie z ćwiczeniami przygotowawczymi na fortepian i fiisharmonie, ze szczególną uwagą na grę pedałową obligato. Tekst polski i niemiecki	2.50
Hanicki T. <i>Codzienne ćwiczenia skrzypcowe dla nabycia siły i lekkości w zmianach pozycji</i> . Zeszyt I. Pozycja 1-sza — 6 a	2.—
Henning C. <i>Krótki i praktyczna szkola na skrzypce</i> , podług najnowsze wydania opracował Wł. Rzepko	1.20
Hünten Fr. <i>Szkola na fortepian</i> . Wydanie nowe, pomnożone ćwiczeniami znakomitych autorów. Tekst polski i francuski	3.—
Kleczyński Jan. <i>Słownik wyrazów używanych w muzyce</i> . W oprawie	—60
— W oprawie	—90
Kling H. <i>Łatwa i praktyczna szkola na cornet à pistons, trąbkę chromatyczną (B lub A), flügelhorn, piccolo-cornet albo trompetinę z licznymi ćwiczen. i przykładami w nutach</i>	—75
— <i>Łatwa i praktyczna szkola na flet z licznymi ćwiczeniami i przykładami w nutach</i>	—75
— <i>Łatwa i praktyczna szkola na klarnet z licznymi ćwiczeniami i przykładami w nutach</i>	—75
Kowalski T. dr. X. <i>Nauka śpiewu</i> . Przewodnik do użytku domowego w szkołach i seminariach.	—30
Lamperti Fr. <i>Nauka śpiewu</i> . Przewodnik elementarny, praktyczno-teoretyczny, ułożył dla swoich uczniów Królewskiego Konserwatorium w Medjolanie	1.80
Lobe I. C. <i>Katechizm muzyki</i> . Z 22 go wydania niemieckiego przełożył J. Kleczyński. Wydanie piąte	—60
— W oprawie	—90
Michałowski A. — Clementi M. <i>Gradus ad parnassum</i> . Zbiór etiid na fortepian	1.50

29. Komzák Ch. jr Op. 297. Les Nouvelles de Belgrade. Valse. 2.40

Utwory na orkiestrę dętą (w partyturze).

№ 1.	Lochman W. Op. 19. Finezya. Wale.	1.20
2.	Krasuski St. Op. 40. Sny młodości. Wale.	1.20
3.	Lewandowski L. Jakich ma'ło. Mazur.	—45
4.	Lochman W. Kmicie. Mazur.	—60
5.	Moniuszko St. Mazur z opery „Straszny Dwór“	1.35
6.	Krasuski St. Op. 48. Vis-a-vis. Quadrille	1.25
7.	Szulc M. Jaś. Mazur	—45
8.	Niedzielski St. Op. 22. Dwa krakowiaki: Maryś, Stach	—60
9.	Nidecki T. Marsz żałobny	—50
10.	Moniuszko St. Elegia	—60
11.	Namysłowski K. Formal. Mazur	—45
12.	— Z ulicy. Marsz	—45
13.	— W karczmie. Oberki	—00
14.	— Na bok z drogi. Mazur	—45
15.	Lewandowski L. Swobodna. Polka	—45
16.	— Świąteczna. Polka	—45
17.	Lewandowski W. Niche. Polka	—60
18.	Karasiński A. La hongroise. Valse.	1.20
19.	Lochman W. Kasztelanka. Polka-mazurka	—45
20.	— Mandarynka. Polka	—60
21.	Lewandowski W. Marsz jubileuszowy na pamiątkę odsłonięcia pomnika Adama Mickiewicza w Warszawie w 1898 r.	—75
22.	Labadie H. Op. 114. Vive Varsovie. Marche.	1.—
23.	Ogiński M. ks. Deux polonaises: Les adieux. Les adieux à la patrie	} w druk.
24.	Osmański W. Słowianin. Mazur.	
25.	— Wycieczka cyklistów. Mazur.	} w druk.
26.	Czerwiński-Glier. Marsz Sokolów	
27.	Karasiński Adam. André. (Ninuccia). Valse	1.50
28.	— Beaux Esprits. Valse	1.50
29.	— Kurjer Warszawski. Wale	1.50
30.	— Eliseum. Valse	1.50
31.	— François. Valse	1.50
32.	— Maniuta. Polka	—75
33.	— Maria. Wale	1.75
34.	— Réponse à „François“. Valse	1.50
35.	— L'amour pour l'amour. Valse	1.50

NASZE SPECYALNE SKŁADY NUT

ZAOPATRZONE SĄ OBFICIE

we wszelkie inne wydawnictwa miejscowe, krajowe
i zagraniczne,

a nadto posiadają:

Na składzie głównym w pełnym komplecie. Wydawnictwa muzyczne: W. Bessla & C-o w Petersburgu, Gubrynowicza i Syna we Lwowie, A. Gutheila w Moskwie, L. Idzikowskiego w Kijowie, K. S. Jakubowskiego we Lwowie, A. Johansena w Petersburgu, A. Seywanga w Moskwie, J. Zawadzkiego w Wilnie, J. H. Zimmermana w Petersburgu.

Tanie wydawnictwa Universal Édition, Petersa, Litoffa, Steingraebera zawsze w komplecie na składzie.

Szkoły na fortepian, do śpiewu i na wszystkie instrumenty smyczkowe i dęte.

Partycje oper włoskich, francuskich i niemieckich do śpiewu i na sam fortepian.

Utwory kościelne, pisane według zasad chóralu gregoriańskiego. wydawnictw Pustet'a, Coppenrath'a, Böhma, Schwann'a etc.

Utwory na fisharmonię i na organy.

Utwory na orkiestrę w wielkim wyborze. Zbiory:

„Odeon“ na małą orkiestrę smyczkową od 6 do 17 instrumentów, zawiera przeszło 800 numerów.

„Repertorium“ zawiera prawie wszystkie utwory do tańca Emila Waldeufela.

„Das Orchester“ zaś, najnowsze tańce i potpourri ostatnich ulubionych operetek wiedeńskich.

„Apollo“ zbiór na orkiestrę dętą, składającą się od 14 do 33 instrumentów, wykazuje blisko 400 numerów drukowanych.

Utwory na orkiestrę salonową z fisharmonią i fortepianem. (Salon-Orchester) wydań: A. J. Benjamin'a, J. Blaha, Bosworth'a & C-o, A. Cranz'a, L. Doblinger'a, B. Schott'a, J. Weinberger'a etc.

Ozdobnie opatrzone nuty wszystkich klasyków.

Katalogi powyższych działów, dalej utworów do śpiewu, zbioru „Choix de Compositions“ profesora Rud. Strobla (na fortepian). — Walców do tańca i salonowych

rozsyłają się gratis i franco.

Ekspedycja zamówień natychmiastowa, także za zaliczeniem pocztowym.

Utwory na Harmonium.

- Moniuszko St.** Élégie pour Harmonium avec Piano par Aug. Reinhard —.60
- Melodye ułożone na Harmonium przez A. Sokola (22 Melodies). Część I i II razem 1.50
- Część I. Muzyka kościelna.
- № 1. 2. Graduale i Benedictus z Mszy żałobnej.
  3. 4. Credo i Benedictio z Mszy św. na 3 głosy.
  5. O królowo pełna łaski.
  6. Hymn o św. Stanisławie.
  7. Benedictus.
  8. O Władco świata.
  9. Pozdrowienie anielskie.
  10. Offertorium z Mszy św. żałobnej.
- Część II. Arye z oper i pieśni.
- № 11. Modlitwa z opery „Halka”.
  12. Kozak.
  13. Wędrowna ptaszyna.
  14. Halka „Gdyby rannem słońkiem”.
  15. Bolesław Chrobry. Melodya.
  16. Pieśń wieczorna.
  17. Czy powróci?
  18. Modlitwa z opery „Flis”.
  19. 20. Duet i pieśń z opery „Verbum nobile”.
  21. Duettino z opery „Straszny dwór”.
  22. Halka „Szumią jodły”.
- Część I. Muzyka kościelna oddzielnie —.70

Reprezentacja na Królestwo Polskie

„UNIVERSAL ÉDITION“

(WIEDEŃSKIE)

Zawiera przeszło 4.000 numerów.

Powyższe wydawnictwo zastępuje edycje tomowe Petersa, Litolffa, Steingraebera i odpowiada, prócz swojej taniości, ostatnim wymaganiom opalcowania, które zostało dokonane przez najpierwszych mistrzów fortepianu i zaaprobowane przez konserwatoria zagraniczne.

„Universal Edition“ przyjęte zostało i polecane przez Profesorów: Warszawskiego Konserwatorium Muzycznego i Warszawskiej szkoły Muzycznej (przy Towarzystwie Muzycznym).

„Universal Edition“ zawiera dzieła wybitnych kompozytorów jak: Brahms, Bruckner, Dvořák, Leschetitzky, Mahler, Paderewski, Max Regger, Sevcik, Rich. Strauss, Fr. Wagner i wielu innych.

NOWE KSIĄŻKI.

- Bard Polski.** Najobszerniejszy zbiór utworów poetów polskich. Zebrał i ułożył **Bolesław Koreywo.** Okładkę rysował Stefan Bukowski. Cena Rb. 1.25, w oprawie Rb. 1.75.
- Słoneczniki.** Powieść przez **Bohowityna.** Wydanie drugie. Cena Rub. 1 kop. 50.
- Młodzież Polska** w uniwersytecie kijowskim przed rokiem 1863. Książka ozdobiona portretami dwóch ostatnich Profesorów-Polaków oraz rzadkimi dziś podobiznami ówczesnych studentów. Napisał **Maryan Dubiecki.** Cena Rb. 1.—
- Ordynat Michorowski,** dalszy ciąg powieści „Trędowata“ przez **Helenę Mniszek.** Cena Rb. 1 kop. 60.
- Romuald Traugutt,** ostatni naczelnik Rządu Narodowego. Przyczynek do historii powstania styczniowego. Napisał **Maryan Dubiecki.** Cena Rb. 1.50
- Trędowata.** Głośna powieść z życia arystokracji polskiej przez **Helenę Mniszek.** Wydanie drugie.
- Z przeszłości** Wspomnienia z roku 1861—1862. Obejmują: Zjazd Horodelski oraz pierwsze wygnanie na stepy Kipczagu. Napisał **Maryan Dubiecki.** Cena Rb. 1 kop. 50.
- Ziemia snu** Powieść przez **J. Kleczyńskiego.** Cena Rb. 1 kop. 50.
- Dar Heljogabala** przez **Hajotę,** z portretem autorki. (W druku).
- Podniebie.** Z kroniki czwartego piętra na Włodzimierskiej. Powieść z życia młodzieży warszawskiej przez **Edwarda Paszkowskiego.** Wydanie trzecie z okł. ilustr. Cena 1.50 k.
- Poezye.** **Lucyana Rydla.** Wyd. trzecie, znacznie powiększone, w ozdobnej okładce **J. Bukowskiego,** z portretem autora. Cena rb. 1.35 k., w oprawie rb. 2.
- Melancholia.** Zbiór nowel utalentowanego pisarza **Kazimierza Przerwy-Tetmajera.** Wydanie trzecie powiększone. Cena rb. 1.50 k.

Powyżej wymienione książki są do nabycia we wszystkich księgarniach w kraju i zagranicą oraz u nakładcy **L. IDZIKOWSKIEGO** w Kijowie.

BUCHALTERYI,

samodzielnego prowadzenia ksiąg handlowych i rolnych
wyuczają gruntownie Kursy dozwolone przez Warsz. Okręg Naukowy
(oddzielnie męskie i oddzielnie żeńskie)

H. CHANKOWSKIEGO

autora podręczników handlowych:

Buchalteryi, nagrodzonej dyplomem — Korespondencyi —
Arytmetyki i Buchalteryi rolniczej
w Warszawie, ul. Nowogrodzka 43, tel. 19-90.

Wykłady na Kursach nie szkolne, lecz praktyczne; każdy
z uczących się przechodzi swój kurs nauki oddzielnie,
tak, jakby w rzeczywistości pracował w kantorze, wsku-
tek czego nabiera takiej wprawy, że po ukończeniu nauki
może zupełnie samodzielnie prowadzić księgę buchalteryj-
ne, handlowe lub rolnicze.

Na Kursach wykłada się również:

Kaligrafia, pismo piękne i pismo na maszynach.
 Osoby, zamieszkałe na prowincyi, całkowity kurs
nauki mogą przechodzić sposobem piśmiennym.
Program wysyła się bezpłatnie.

SPRZEDAJĄ SIĘ WYDAWNICTWA H. CHANKOWSKIEGO,
w Warszawie, Nowogrodzka Nr. 43:

1. Buchalterya pojedyncza i podw. wydanie V. 2 tomy. Cena 4 rb.	9. Dysk. weksli i rach. bież. 75 k.
2. Buchalterya amerykańska dla handlów, składów aptecznych i aptek. Wyd. II. Cena 1.50 k.	10. Mnożenie symetryczne. 25 k.
3. Buchalterya amerykańska rolni- czna. Wyd. II. Cena 1 rb. 50 k.	11. Prawo handl. (lek. litogr.) 50 k.
4. Arytmetyka handlowa. Wyd. III 2 tomy. Cena 3 rb. 50 k.	12. Towaroznawst. „ „ 75 k.
5. Klucz do aryt. handl. Cena 1 r.	13. Maszynka do mnożenia za po- mocą której można wykonywać bez omyłki mnożenie. 3 rub.
6. Arytmetyka zwyczajna i zbiór zadań z 40 rys. Cena 1 rb.	14. Maszynka do wyliczania wypłat robotnikom i majstrom w fabry- kach i gospodarstw. roln. 3 rub.
7. Korespondencya handlowa. Wydanie II. Cena 2 rb.	15. Metody pięknego pisma Glin- skiego. Cena 40 k.
8. Ekonomia i Terminologia handl. 1 rub.	16. Met. pis. rondo Sonneckena 1 r.
	17. Szczoty i Maszynki do mecha- nicznego wykonywania rachun- ków. Cena 50 kop.

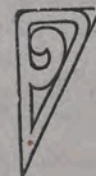
PROSPEKTY WYSYŁA SIĘ NA ŻĄDANIE BEZPŁATNIE.

Nowo otworzony!

Pierwszorzędny

Magazyn

✿ Mód ✿

Sidonie

Poleca modele
kapeluszy
paryskich,
oraz ich kopie.

w Warszawie,

ul. Czysta 2. Telefon 70-82.

Ceny umiarkowane.

Régénérateur „ORIENTINE”

firmy **Parfumerie d'Orient**

przywraca siwym włosom stopniowo i nieznacznie kolor pierwotny. Cena rb. 3 (pud. podwójne bez przyborów rb. 5.—). Do nabycia we wszystkich składach aptecznych i perfumeryach.

Główny Skład w Warszawie i Łodzi

—WARSZAWSKIE TOWARZYSTWO APTECZNE—

Ludwik Spiess i Syn

Wstrzegać się naśladownictw!

RADY PRAKTYCZNE. *Odżywczy nawóz dla roślin pokojowych.*

1000 części superfosfatu, 250 saletry, 250 soli gorzkiej, 50 fosforanu żelaza; dobrze utłuc, zmieszać, przesiać i w doniczki na wierzch ziemi po trochu posypywać. Przy podlewaniu sole te same się rozpuszczają i zasila wąż rośliny. Nie sypać za wiele, lepiej częściej a nie-dużo.

Wzorowa Szkoła Przygotowawcza i pensjonat.

(Warszawa, ul. Sadowa 10, tel. 117,37).

Przyjmuje chłopców od lat 7 nieumiejących czytać ani pisać, przygotowuje ich do pierwszych 4-ech klas szkół średnich rządowych i prywatnych.

Wykłady zaprowadzone metodą poglądową. Szkoła i pensjonat kładą główny nacisk na **rozwój umysłowy** wychowawców i rozbudzenie w nich **samodzielności**. Lokal urządzone wzorowo, higienicznie. Lekkarz szkolny dr. Karol Mitkiewicz. Przełożonym jest znany pedagog p. Józef Piotrowski.

FABRYKA
SZCZOTEK i PENDZLI

ALEKSANDER FEIST

WARSZAWA.

Fabryka i Kantor:

Wolska № 12, tel. 60-86.

Magazyn:

Senatorska 24, tel. 33-39.

Wyroby szczotkarskie do wszelkiego użytku. Zamówienia z rysunków, modeli lub starych szczotek, wykonywa z najwyższą dokładnością. Przy magazynie specjalny skład grzebieni, gąbek, skór zamszowych i wycieraczek.

Konkuruje nie cenami lecz dobrocią wyrobu.

Firma egzystuje przeszło 100 lat; zaszczycona 11 medalami złotymi i srebrnymi, wyłącznie z wystaw państwowych.

Zakład Ekspedycyjno - Przeprowadzkowy

„KOTWICA”

ulica Hr. Berga 2, Telefon № 16.84.

RADY PRAKTYCZNE. *Błyszcz do bielizny.*

2 funty krochmalu pszennego, 1/2 funta boraksu rozrobić szklaną letnią wodą. Ta mieszanina niech wyschnie na powietrzu.—Używać częściowo, w miarę potrzeby.

Sól do konserwowania mięsa.

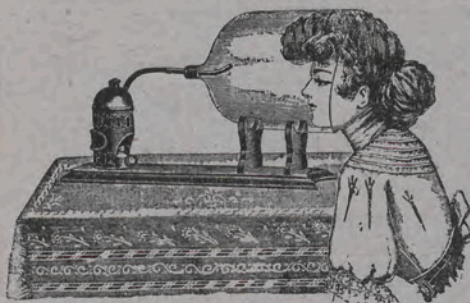
35 części soli kuchennej, 35—saletry i 30—kwasu bornego sproszkowanego niekrystalicznego.

Pielęgnowanie cery twarzy za pomocą wanny parowej.

Piękność twarzy kobiecej jest rzeczywiście skarbem drogocennym, дарowanym przez wspaniałomyślną naturę. Jak każdy skarb, tak i wdzięk twarzy, chronić i konserwować należy.

Damy historyczne, jak margrabina de Pompadour, Ninnon de Lenclos, Dubarry i inne, nawet pomimo wielce ograniczonych środków jakimi rozporządzała kosmetyka ówczesna, dzięki głównie staraniom około pielęgnowania cery, umiały ją utrzymać w blasku młodzieńczym aż do późnych lat swego wieku. W czasach dzisiejszych, dzięki olbrzymim postępom wiedzy lekarsko-kosmetycznej, sztuka nadawania twarzy pięknej cery, oraz wogóle konserwowania tejże jest niesłychanie ułatwioną. Mówimy tu o wannie parowej na twarz systemu prof. B. Millera. Jak wskazuje załączony

rysunek, wanna składa się z wytwornej maszyny niklowej oraz umieszczonego na podstawach klosza. Przyrząd prosty i łatwy do użycia, jest tanim już nawet nie tylko w stosunku olbrzymich usług jakie oddaje sprawie wydelikatnienia i wybielenia cery oraz

pozbawienia jej węgry, piegów i innych twarz szpecących naleciałości. Brosurkę z opisem urządzenia, użycia, cen i porad „O pielęgnowaniu piękności” wysyła bezpłatnie

W. PASZKOWSKIEGO

Marszałkowska 109, róg Chmielnej telef. 75-68.

Towarzystwo Ubezpieczeń „JAKOR”

Kapitał zakładowy Rb. 2,500,000
(oprócz funduszu rezerwowego)

przyjmuje:

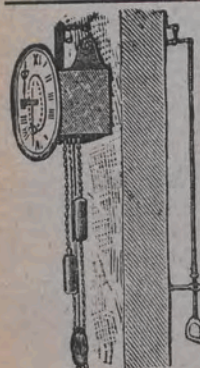
1. Ubezpieczenia od ognia ruchomości i nieruchomości fabrycznych, miejskich oraz wiejskich.
2. Ubezpieczenia na życie.
3. Ubezpieczenia transportów.

Zarząd w Moskwie. (Wielka Łubianka, dom Bauera).

Oddział na Królestwo Polskie
w Warszawie, ulica Szkolna Nr. 15, dom Hersego.

RADY PRAKTYCZNE. Próba świeżości jajek.

Soli kuchennej 144 gramy rozpuścić w kwarcie wody i wpuścić w ten roztwór jajko; jeśli wczoraj zniesione, pójdzie do dna, jeśli ma dwa dni, nie dotknie dna, po trzech dniach pływa pod wierzchem, po 5-ciu wygląda trochę z płynu, po tygodniu—widać je do połowy na powierzchni płynu, a po 10-ciu dniach pływa po wierzchu.

EGZYSTUJE OD 1877 ROKU.

PIOTR SMALEC

Mazowiecka 2.

Poleca zegary i zegarki tylko z dobrem wykończeniem i łatwe do naprawy w modnych fasonach **po cenach niskich.**

Reparacje fachowo dokładne z gwarancją dwuletnią.

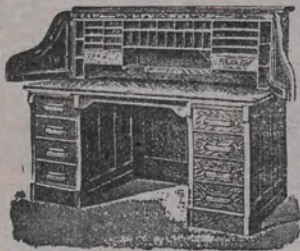

RADY PRAKTYCZNE. *Mętny ocet sklarować.*

Na kwartę mętnego octu, wlać łyżkę mleka, dobrze zmieszać; na drugi dzień zlać z osadu i używać.

Klej gipsowy.

Do spajania żelaza i przedmiotów kamiennych: gipsu palonego $\frac{1}{4}$ funta, opilek żelaznych 3 łyty, łyżkę octu. Do spajania porcelany, szkła: $\frac{1}{4}$ funta palonego gipsu, 3 łyty wapna palonego, łyżkę białka od jajek; zmieszać i natychmiast kleić.

**Kompletne
Urządzenia
Biurowe** ◁
KAROL F. FIŠER
WARSZAWA, MAZOWIECKA 10.

Józef Jurczykowski (Syn)

MAZOWIECKA 2.

POLECA:

RĘKAWICZKI wyrób własny.

Koszule męskie, kołnierzyki, za-
boty, krawaty, chusteczki, torebki,
szelki, spinki i t. p. konfekcyę
damską i męską, tylko w dobrych
gatunkach. Ceny przystępne i stałe.

Prześlizne pranie rękawiczek.

Od r. 1856

NAJWIĘKSZE W KRAJU SKŁADY
Herman & Grossman
Warszawa, Mazowiecka 16. Telefon 555.

FORTEPIANY, PIANINA, ORGANY,
ANGELUS, PIANO-ANGELUS,
SYMPHONY, PIANINA, „CROWN”
Chicago.
Wyłączna sprzedaż.
Dogodne warunki—wypłaty bez
podwyższenia cen.
♦♦ CENNIKI BEZPŁATNIE. ♦♦
Petersburg, Moskwa,
Morska 33. Kuzn. Most 16.

Sanatorium D-ra L. Dydyńskiego
i Zakład Wodolecznicy
Warszawa, Nowowiejska 28, tel. 42-48.

Specjalnie zbudowany gmach z wszelkimi nowoczesnymi
urządzeniami (ogrzewanie centralne, wentylacja centralna, oświe-
tlenie elektryczne, winda osobowa).

Sala do hydroterapii: Kąpiele świetlne, kwasowęglane, ele-
ktryczne, piaskowe, parowe, błotne (Fango). Przyrządy do elektro-
terapii, d'arsonwalizacji, masażu wibracyjnego i gimnastyki lecz-
niczej. Zakład przeznaczony dla chorych nerwowych i wewnętrz-
nych. Opieka dwóch lekarzy stale w Zakładzie mieszkających.
Cena pobytu z leczeniem od 4 rb. dziennie.

RADY PRAKTYCZNE. *Najlepszy werniks do obrazów olejnych.*

360 gram. najlepszego mastyksu, 50 grm. terpentyny weneckiej,
15 gram. kamfory, 230 gram. terpentyny francuskiej, 1000 gram.
(96% alkoholu;—wszystko to rozpuścić w naczyniu, wstawionem
w gotującą się wodę.

Plamy rdzawe i atramentowe

wywabia mieszanina: 10 części kwasu winnego, 10 alunu, 10 wody.

RADY PRAKTYCZNE. *Najnowsza politura do mebli.*

1½ luta wosku złotego, ½ luta wosku Karnauba, 2 luty parafiny, 7 lutów terpentyny; wosk z parafiną rozpuścić na ogniu, a po zdjęciu z ognia, dolać terpentyny i trochę odpowiedniego koloru farby przesianej.—Dobrze mieszać, aż do ostygnięcia; używać na zimno, maczając w tej masie kawałek flaneli lub barchanu, nacierać cały mebel lub część, którą chcemy odnowić, a na ostatek przetrzeć suchą flanelą.

Syrop cytrynowy bez soku cytrynowego.

Znakomity syrop do lemoniady, gotowy na każde zawołanie, niczem nie różniący się od syropu, wyrobionego z cytryny, otrzymuje się w ten sposób: ćwierć funta kwasu cytrynowego, 5 kropli olejku cytrynowego i ¾ funta cukru miłkiego, utrzeć razem, nalać na to 1½ szklanki syropu dość gęsto ugotowanego. Gdy się cukier rozpuści, przecedzić na zimno przez watę. Tutaj następuje się uwaga dla osób przypuszczających, że to sztuczny preparat. Kwas cytrynowy jest to odparowany sok świeżej cytryny, a olejek cytrynowy jest to wycisk ze skórek cytrynowych, bez żadnej więc obawy, można używać, mając daleko czystszy, bo zupełnie przezroczystą lemoniadę.

Gotuj na zapas
w konserwatorze J. WECK'A
we właściwym sezonie:

grosek zielony, szabelbon, szparagi, wszelkie jarzyny, owoce, nawet kuropatwy i zwierzyne, a przez całą zimę mieć je będziesz świeże, tanio, na każde zawołanie.

*Cenniki na żądanie
franko i gratis.*

**Krzysztof
Brun i Syn**

Skład Towarów żelaznych, narzędzi, artykułów rolniczych, naczyń i przyborów kuchennych.
w Warszawie. Plac Teatralny.

Stanisław Brzozowski

Warszawa. Nowowiejska 5. Telefon 136-95.

Zakładam wielkie sady owocowe handlowe, wysokopienne lub krzaczaste według najnowszych wymagań sztuki ogrodniczej. Urządzam specjalne kultury jak hodowlą warzyw, nasion, szparagów, rabarbaru, malin, truskawek, orzechów, wierzby koszykarskiej, konwalii, bzów, szkótek owocowych i leśnych, we wszystkich tych uprawach przyjmuję na siebie zbyt wyhodowanych pod moim kierunkiem produktów.—Do kierowania specjalnymi hodowlami wysyłam uzdolnionych fachowców w danej gałęzi, na stałe lub dorywczo. Zakładam parki, ogródki przy willach, plantacje miejskie, kolejowe, ogrody przy instytucjach jak: szkoły, sanatoria, szpitale, gminy, cmentarze, kościoły, towarzystwa sportowe. Przeprowadzam **wszelkie roboty ziemne** jak: drenowanie mokrych miejscowości, kopanie kanałów, sadzawek. Buduję mosty, werandy al-tany, szklarnie i wszelkie zabudowania w ogrodzie; powyższe roboty prowadzi specjalista technik. **Obsadzam drogi** drzewami owocowymi, urządzam szpalery, żywopłoty, osłony. **Plany kosztorysy** parków oraz plantacji handlowych sporządzam bezpłatnie w robotach powyżej 3,000 rub. poniżej tej sumy obliczam możliwie tanio. **Posiadam** wyrobione stosunki handlowe na głównych rynkach w kraju i zagranicą, co mi ułatwia zbyt produktów ogrodniczych.

RADY PRAKTYCZNE. *Pigułki na myszy i szczury.*

¼ funta sproszkowanego węglanu baryty, gram emetyku, również w proszku, zarobić z trochę maki i gliceryny na ciasto, jak na kluski, kręcić z tego ciasta kulki w palcach i usmażyć na smalcu z cebulą.

Po ukąszeniu pszczoły.

Przykładać płatki płócienne, nasączone amoniakiem, następnie obmyć wodą z mydłem, na koniec przykładać kompresiki z mleka, zmieniając w miarę wysychania.

ZAKŁAD SZTUKATORSKI
Władysława Zbranieckiego

w Warszawie. Jerozolimska 75. Telefon 585.

Warszawski Związek Roboczy

Krakowskie-Przedmieście 9, tel. 14-78.

Poleca gwarantowanych materyalnie i bez kosztów pośrednictwa swych członków, rutynowanych pracowników w handlu, przemyśle i rolnictwie, zarządzających, buchaltów, rachmistrzów, korespondentów, handlowców, kasyerów, inkasentów, administratorów domów i t. d.

RADY PRAKTYCZNE. *Atrament do pisania ważnych dokumentów, niemożliwy do wywabienia.*

Przy spisywaniu dokumentów wielkiej wagi, chcąc się upewnić, że nigdy nie mogą być sfalszowane, należy sporządzić taki atrament: 12 łyżek proszku galasowego zalać pół szklanką wody i gotować 3 godziny, dolewając po trochu wody, w miarę wyparowania. Po ostudzeniu, przecedzić przez watę, dodać 5 łyżek siarczanu żelaza i 3 łyżki miękkiej gumy arabiki, rozpuszczonej w wodzie na gęsto. W osobnej butelce rozpuścić pół łyżki lapisu (saletrzanu srebra) w 5-ciu łyżeczkach wody, z dodaniem sporej ilości rozrzedzonego tuszu czarnego w wodzie, jak można najgęściej. Gdy się te oba płyny odstoja, zlać delikatnie, aby osad pozostał na dnie i pomieszać ze sobą po równej części.—Po napisaniu tym atramentem, niema sposobu, aby choć jedną literę lub cyfrę z dokumentu usunąć bez uszkodzenia papieru. Otrzymanie tego atramentu wymaga trochę zachodu, ale trud sownie się wynagrodzi.

Specjalna Fabryka i Magazyn Bielizny damskiej, męskiej i dziecięcej.

TEOFILI FUKS

Żórawia 33 drugi dom od Marszałkowskiej. Telef. 17-10.

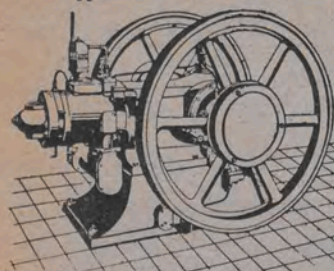

SPECYALNOŚCIĄ DOMU SĄ WYPRAWY

□□ Cenniki na żądanie gratis. □□

Najnowszej udoskonalonej budowy „MOTORY PERKUN“ do ropy, nafty i == spirytusu. ==

Najtańsze źródło siły mechanicznej. Bezpieczeństwo od ognia. Uproszczona i trwała konstrukcja. Wielka równość i cichość biegu. Na krajowej wystawie w Częstochowie odznaczone złotym medalem „za znakomite wykonanie i postępy w budowie“.

Na Międzynarodowej Wystawie motorów w Petersburgu, odznaczone najwyższą nagrodą od Ministerstwa Finansów, wielkim złotym medalem „za dobrze obmyśloną konstrukcję, za znakomite wykonanie i nadzwyczaj ekonomiczne działanie wystawionego motoru, jak również za znaczną wytwórczość fabryki“. Około 1000 motorów w ruchu, których wykazy, oraz katalogi, kosztorysy i chlubne świadectwa, przesyła na żądanie bezpłatnie Tow. fabr. motorów „Perkun“ Warszawa, **Praga Grochowska 46, telef. 84-40.**

RADY PRAKTYCZNE. *Wybielający płyn do czyszczenia słomkowych kapeluszy.*

Proszki sprzedawane nie odpowiadają należycie celowi, zwłaszcza drogie panamskie kapelusze nie są dokładnie odczyszczane. W trzech kwaterkach wody rozpuścić 1/4 funta podsiarkanu sody, dolać pół szklanki spirytusu i łyżkę gliceryny. W drugiej butelce kwartę wody nalać na 2 łyżki kwasu winnego i pół szklanki spirytusu. Gdy się w obu butelkach proszki rozpuszczą, zlać razem, dobrze zmieszać, zakorkować i czerpać w miarę potrzeby. Płyn ten stać może parę lat bez zepsucia.—Jeżeli na dnie utworzy się osad, zlać ostrożnie w inne naczynie, osad wymyć, a czysty płyn wlać napowrót w tę samą butelkę, lub kilka mniejszych.

Farba kremowa do firanek.

Łut chrysoidyny z 2-ma łyżkami dekstryny zmieszać na sucho; rozpuścić w wodzie pewną ilość tego proszku, stosownie do siły koloru, i zamaczać w tym płynie firanki, poprzednio zmoczone czystą wodą w tym celu, aby barwa równomiernie się rozpostarła.

Kawiarnia i Restauracya „Louvre“

Warszawa, Nowy Świat 51, róg Wareckiej.

Niniejszem mamy zaszczyt zawiadomić, że oprócz dotychczasowego lokalu na parterze, została nowo urządzona, wspaniała kawiarnia i restauracya

na całym pierwszym piętrze.

Wyśmienita kawa, znana ze swej dobroci, bardzo dobra kuchnia, bufet dostatnio zaopatrzony, ceny niskie, wykwintne urządzenie, kwiaty i wspaniałe palmy, czytelnia, nowoczesna wentylacya i bardzo dobra usługa, dają nam możliwość zadowolić Szanowną Publiczność, pod każdym względem w zupełności.

Z poważaniem *Zarząd.*

W Jedynem Krajowym

Warszawskiem Towarzystwie Wzajemnych Ubezpieczeń Szyb

ZARZĄD: Warszawa, ul. Leszno 11. Telefon 63.53.

Wyłączni Reprezentanci na Łódź, gub. Piotrkowską i Kaliską:

E. PATEK, Inżynier, Łódź, Piotrkowska 165. Tel. 9-72.

Z. TARCZYŃSKI, Hurt. Skład Szkła, Piotrkow. 63. Tel. 3.39.

RADY PRAKTYCZNE. Maść do butów.

Chcąc skórę na butach zrobić nieprzemakalną, sporządzić taką maść: 6 łutów wosku żółtego, $\frac{3}{4}$ funta łoju baraniego, 6 łutów terpentyny zwyczajnej, 6 łutów oliwy, ćwierć funta smalcu;—to wszystko razem roztopić i zimną maścią smarować buty i cholewy.

Proszek do prania.

Ćwierć funta sody, 1 1/2 funta boraksu, 1 1/2 funta podsiarkonu sody sproszkować.

8-kl. SZKOŁA K. KUJAWSKIEGO

— — popierana materyalnie przez — —
TOWARZYSTWO SZKOŁY MAZOWIECKIEJ

Warszawa, ul. Nowy Świat № 31. Tel. 80-08.

Program gimnazjum filologicznego z uzupełnieniami w zakresie nauk przyrodniczych i społecznych.

RADY PRAKTYCZNE. Lep na ćmy nocne.

Płachtę płócienną na dwóch kijach rozwiesić w ogrodzie na noc w takim miejscu, żeby mogła być trochę oświetlona latarnią miejscową, lub też latarką umyślnie zawieszoną. Płótno, o ile możliwości, białe, nasmarować trzeba takim lepem: $4\frac{1}{2}$ funta kalafonii i 2 funty łoju wołowego wytopionego razem roztopić na ogniu, do tego dodać 3 funty waseliny żółtej i funt kredy sproszkowanej. Mieszać ciągle; gdy zaczną stygnąć, dolać do tego 2 kwarty wody, w której rozpuszczono funt sody. Po dolaniu, jeszcze mieszać dotąd, dopóki się jednolita masa płynna nie utworzy.—Ćmy i motyle oraz inne owady najlepiej się łowią między 11-tą a 1-szą w nocy.

Konserwowanie jaj świeżych.

Rozpuścić w 10-ciu funtach wody wapiennej 20 łutów soli kuchennej; ułożyć jaja w słojach lub baryłkach i zalać tym zimnym płynem. Przez 7 miesięcy jaja zatrzymają świeżość i swój smak właściwy. Pierwszy raz spróbować na mniejszej ilości. Trzymać naczynia z jajami w piwnicy.

Szkoła Realna VII-kl. W. Wróblewskiego (Złota 58):

Przygotowuje uczniów do słuchania kursów w wyższych zakładach zagranicznych, do których wychowawcy jej wstęp mają zapewniony.

Egzystuje od roku 1870.

Kasy pancerne

ogniotrwałe całkowicie gięte z jednej płyty stalowej, kompletne urządzenia skarbców stalowo-pancernych, szkatuły żelazne i stalowe sekretne, prasy kłowe kute.

Tokarnie pociągowe,

patronowe i drykierki, wiertarnie, heblarnie, nożyce, wszelkie maszyny pomocnicze dla rzemiosł, artykuły techniczne dla fabryk, leżarni, hut, cukrowni, dróg żelaznych, stal narzędziowa, pilniki wyborowe wagi każdej siły nośnej

najtaniej poleca jedynie
FABRYKA

Wacława Matyszkiewicza

KANTOR I MAGAZYN FABRYCZNY GŁÓWNY
w Warszawie, ul. Zgoda N° 7. Telefon 30.34.

Cenniki na żądanie franko i gratis.

Uwaga. Ani jedna kasa fabrykacyi W. Matyszkiewicza dotąd, pomimo niejednokrotnych zamachów włamywaczy, rozbita nie została, co najlepiej świadczy o dobroci kas i solidności firmy.

J=wo Bröcard & Co.
Rwiatowa Woda Kolońska
„CUDNA KONWALJA”

Cena flakonu Rs.1.

Żądać w składach aptecznych i perfumeryach.

Żądać w składach aptecznych i perfumeryach.

15. PAZ 1910

br. Nr. 127/128

XVI ROCZNIK GEBETHNERA I WOLFFA.

br. map

Hematogen Karpińskiego

Środek pobudzający apetyt, wzmacniający siły i system nerwowy. Zamiast sztucznych przetworów żelaza, tranu, ekstraktów słodowych itp.

ZNAKOMITY ŚRODEK: w angielskiej chorobie, ogólnym osłabieniu, bezkrwistości, przy osłabieniu serca i nerwów, zółtach i u rekonwalescentów po zapaleniu płuc, grypie i t. p.

Hematogen Karpińskiego jest wybornym środkiem dyetetycznym odżywczym.

Hematogen Karpińskiego jest doskonale znoszony przez najsłabsze żołądki dzieci i starców.

Hematogen Karpińskiego odznacza się przyjemnym smakiem.

SPOSÓB UŻYCIA: dla dorosłych 1—2 łyżek stołowych na pół godziny przed jedzeniem, dla dzieci starszych 1—2 łyżek deserowych, dla dzieci ssących 1—2 łyżek od herbaty z mlekiem.

Flakon Hematogenu Karpińskiego koszt. rb. 1.

TOW. AKC.

„Fr. Karpiński w Warszawie“
ul. Elektoralna 35, Telefon 600.

2768-A

A 360.

360-

259503/2688

ROK ZAŁOŻENIA 1877

A. TAHN & Co.

DAWNIEJ „F. PIETSCHMANN“

Fabryka Tektury smołowcowej i Asfaltu oraz Fabryka Mechaniczna Wyrobów korkowo izolacyjnych.

SPRZEDAŻ DETALICZNA SMOŁY W FABRYCE.

WARSZAWA, Kantor i Fabryka ulica Leszno Nr 86.
Telefon Nr 5-46.

ŁÓDŹ, Skład Fabryczny Mikołajewska Nr 58.

ROSTÓW NAD DONEM, Druga Fabryka.

MAGAZYN JUBILERSKI

K. GŁAZIEWICZ

WARSZAWA, Wierzbowa 5. Tel. 34-44.

Najwykwintniejsza biżuterya paryzka oraz z pracowni własnej.

CENY PRZYSTĘPNE.

CENY PRZYSTĘPNE.

FIRMA EGZYSTUJE OD 1869 r.

ADOLF ZMIGRYDER i S-ka

WARSZAWA, Wierzbowa Nr 6 (Hotel Angielski). Tel. 54-57.

Bielizna męska i damska.—Wyprawy.—Bielizna stołowa biała i kolorowa w najświeższych deseniach.—Trykotaże francuskie i angielskie.—Krawaty.—Rękawiczki.

FIRMA FILII NIE POSIADA.